DN. TOBIÆ PAURMEISTERI, ... DE IURISDICTIONE IMPERIJ ROMANI, LIBRI 2. IN QUIBUS...

Tobias Paurmeister

Digitized by Google

36.5.13
30
11

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

Digitized by Google

13-9-13-6
R.f
I

Digitized by Google

Digitized by Google

DN.

TOBIÆ PAVRMEISTERI, A KOCHSTET, IN HADEBEHR ET ZILLING,

Iurisconsulti aulæ Cæsareæ Comitis,

DE

IVRISDICTIONE IMPERII ROMANI, Libri II.

IN QVIBVS NOBILISSIMVM HOC IVRIS PVBLICI CAPVT, TAM QVOD IVRIS CONSTItuendi, quàm postulantibus singulis reddendi facultatem, non ex sinuosis tantùm Interpretum riuulis, sed ipsis Jureconsultorum ac Politicorum fontibus ac principiis solidè ac dilucidè explicatur;

ET

AD STATVM PRÆSENTEM REIPVBLICÆ A FORMA AC MEMBRIS SVIS, COMITIORVM Iure & ordine, ac cæteris ad Maiestatem eiusdem pertinentibus, posteriore præsertim volumine accuratè descriptæ accommodatur.

Cum SVMMARIIS & INDICE rerum ac verborum memorabilium locupletissimo.

HANOVIÆ

Impensis PETRI KOPFFII.

MDCVIII.

Cum Gratia & Priuilegio.

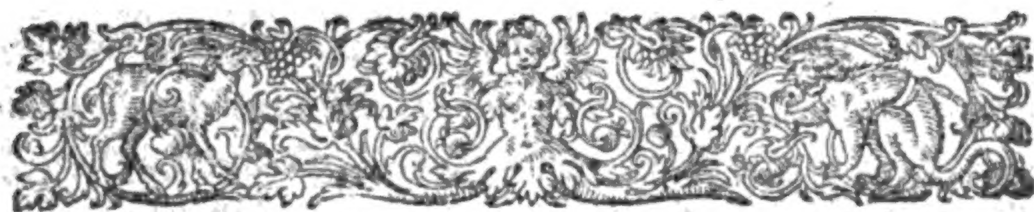

Digitized by Google

13. 3. 36

Digitized by Google

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO HENRICO IVLIO, Postulato Episcopo Halberstadensi, Duci Brunsuicensi ac Lunæburgensi, Domino suo clementissimo.

Annus iam agitur vicesimusoctauus, SERENISSIME *ac* POTENTISSIME PRINCEPS, *Domine clementissime, quando disciplinæ legalis spaciis, cum in aliis Saxoniæ, tum præcipuè in celebri Academia Francofordiana ad Viadrum penè decursis, superioris quoque Germaniæ Gymnasiis plerisque perlustratis,* FRIBVRGI *tandem* BRISGOIÆ, *eo fine subsisterem, vt inde in Galliam vicinam, Juris-Ciuilis studiis tota tum Europa clarissimam, prima quaque occasione transirem. In quam itinere suscepto, cum apud* Sequanos, *interiora eius propter tumultus bellicos & pestem vbique ferè desæuientem absque periculo penetrari non posse, intellexissem, postquam* Vesuntioni, *quô, & vniuersa tunc penè Schola* Dolana, *eiusdem contagiosæ luis causa, sub idem tempus se receperat, aliquandiu substitißem;*

Digitized by Google

tandem Burgundia *&* Lotharingia *peragrata Friburgum sum reuersus, ibique cum propter summam ciuium humanitatem, tum quod vicini eius loci primates Reuerendi maximè Illustres ac Generosi Principes ac Domini, Dn.* Philippus Flachius *ordinis Equitum Diuo Johanni sacrorum per Germaniam Magister, Dn.* Guilielmus Bocklinus *Primariæ ac Metropolitanæ Ecclesiæ Magdeburgensis Præpositus (cui Magnifici & Nobilissimi Dn.* Joachimi Mynsingeri à Frundeck *Ducatus Brunsuicensis Camerarii hæreditarii, Illustrissimorum ac laudatissimorum Principum* Henrici Junioris & Julii *Aui ac Parentis tui Ducum Brunsuicensium ac Lunæburgensium olim Cancellarii meritissimi commendatione primum innotueram) Dn. item* Lazarus Swendius *Baro in Hohenlandsberg De Republica Christiana aduersus Mahumetem præclarè meritus, singulari me gratia & fauore prosequerentur, familiari quoque consuetudine non dedignarentur, per aliquod tempus commorari constitui. Ex pluribus autem singularis beneuolentiæ mihi à Proceribus Academiæ, tunc exhibitis officiis, hoc non postremum erat, quòd mihi Dignitatis in Jure gradu nullo dum ornato, vel opinione aliqua doctrinæ ex publicis quibusdam De grauioribus ac difficilioribus iuris nostri locis,* Possessione & Seruitutibus *à me ibi habitis disputationibus, vel peculiari quadam in Gentem nostram propensione, ad exercendas ingenii vires primo in Collegio* SAPIENTIÆ *nuncupato, postea in publico Iureconsultorum auditorio,* Zasii & Mynsingeri *Iurisprudentiæ temporum suorum, maximorum Ducum, fama nobilitato, Iuris extra ordinem docendi locum communi sententia concederent. Inter alia verò, quæ auditoribus meis tunc proponerem, quædam etiam, de spisso ac perplexo Iurisdictionis argumento meditari*

ditari cœpi. Exercitio itaque isto vltra annum continuato ac I.C. postea titulo publicè accepto, Anno 1581. in patriam reuocatus, quib. postea cõditionibus vitam traduxerim, pluribus apud C.T. commemorare intempestiuum ac superuacaneum foret. Etsi autem toto isto tempore forensium & aulicorum negotiorum multitudine tantùm non obrutus, De iis, quæ de iure & locis quibusdam Politicis, literis mandare institueram, pertexendis planè desperâram; imò ne cogitâram quidem: cum tamẽ ante paucos annos, operosissimi Cancellariatus muneris, quo apud te vnà cum Tutela & administratione Comitatus tui Reinsteinensis & Blanckenburg. persungebar, propter imminentem valetudinis imbecillitatem, qua toto fermè biennio postea conflictabar, vacatione demissè petita, ac tãdem bona cum gratia impetrata, in prædiola mea secedẽs, supellectilem meam librariam in ordinem digererẽ, inter alia lætioris istius temporis exercitia quædam quoque de Iurisdict. quam dixi, rudiori filo contexta reperi. Quæ licèt ad ea quæ iam edo perficienda, ne tantillũ quidem momẽti afferre posse viderentur: Occasione tamẽ ex veteri consilio arrepta, in nobiliss. hoc iuris publ. capite nõ quidẽ vulgato Accursii & Bartoli more Repetendo, nec item scrupulosas ac subtilès solummodò quæstiunculas quasdã, ad rationem ac statum Reipub. præsentẽ aut parum, aut nihil pertinentes persequendo (de quibus post Longouallium, Gilottum & Loriottum, Baro, Duarenus, Goueanus, Charondas, & alii potissimum digladiantur:) sed ita explicando, vt non tantũ vis argumenti propria ex legib. & constitutionib. enucleata, & in ordinẽ redacta ad fontes scientiæ Politicæ, (sine qua manca & imperfecta est Iuris ciuilis omnis, publici præsertim, cognitio) inprimis verò summam illam Rerump. rectarum omniũ, limitib. certis definitam potestatem, quã πολίτευμα vel ἀρχὴν

Digitized by Google

ac δύναμιν πολιτικὴν, *Aristoteles*, Ius Maiestatis *vulgò appellat, referrentur: Sed etiam ad statum Imperii nostri præsentem, à veteri* Romano *toto cœlo distantem, tam in vniuersæ Reipublicæ gubernatione, quàm partium singularum administratione rectè accommodaretur, quantum per alia negotia licuit, operam & cogitationem omnem fixi & locaui: Etsi autem priuati saltem vsus causa, neutiquam verò in id à me primo ea erant parata, vt in publicum aliquando emitterentur, ac si ita visum fuisset, limatiore tamen plurium annorum politura opus esse me non fugiebat, quem aliorum exempla commonent, quàm ingeniosa in carpendis alienis operibus sit Inuidia, quamque facilima plerisque videantur abstrusissima & inuolutissima quæque ab aliis aperta & enodata, nō secus ac* oui *istius* columbini, *in parte acutiori semel ostensus positus: Tamen cum eximiæ quidam & spectatæ eruditionis Viri, ea apud me animaduersa pro Limato iudicio suo expendissent, quantumuis hæc & alia causarer, manum tandem de tabula tollendam, laboremque illum, vt ipsis videbatur, Reipublicæ vtilem nequaquam supprimendum esse censuerunt. Eorum itaque autoritati obtemperandum, magisque officii, & commodi communis, quàm insanabilis peruersorum eiusmodi Vitilitigatorum obtrectandi & cauillandi cacoethis, rationem habendam esse duxi.*

Quod autem sub splendididissimi nominis Celsitudinis Tuæ auspicio ac præsidio lucubrationes hasce meas publicis formis describendas Typographo tradiderim, causæ non tantùm sunt galeatæ istæ ac tralaticiæ: quòd nimirum vel priuatim expediat monumenta ingeniorum contra calumnias ac morsus Sycophantarum autoritate ac patrocinio Virorum Illustrium muniri: vel publicè & maximè

Digitized by Google

maximè intersit, ut scripta ad Rempublicam pertinentia, ab iis, qui ad gubernacula sedent, cognoscantur: Sed singulares complures inter easque potissimæ: Quòd primò Archimedis exemplo nemini nisi eorum intelligenti & perito hæc mea inscribenda iudicauerim. Quæ autem præter raram ingenii & iudicii exactissimi acrimoniam, tua sit, cùm in omni aliarum disciplinarum genere, ultra communem ordinis tui hominum modum præstantia, tum verò Juris-Ciuilis, adeoque totius doctrinæ Politicæ solertissima cognitio, quanta denique prudentia ac rerum usus & exercitatio, vt hoc loco commemorare, nec ingenii, nec virium est mearum; ita planè superuacaneum eße arbitror, quòd quantum & togæ & militiæ artium laudibus excellas, & quàm rectè in te pro loco quadret Homericum illud:

Ἀμφότερον βασιλεύς ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής,

orbi iam sit decantatissimum. Alterum est, vt ea quæ præter Iurisdictionis materiam amplissimam de Vniuersa ἀρχῇ πολιτικῇ *ad statum Imperii hodiernum adaptanda, eo præsertim consilio hîc exposita, ut quantum efficere & consequi poßem, plures in Republica nostra peregrinantes errantesque tanquam hospites domum deducerem, vt qui & vbi sint cognoscere possint, non ex edicto Prætoris, vel Ll. XII. Tabularum; sed (ut in genere* κυριωτέρους καὶ περὶ κυριωτέρων τῶν κατὰ γράμματα κατὰ τὰ ἔθη νόμους *esse dicit Philosophus) medio rerum vsu, Legationes ad comitia tam vniuersalia quàm particularia, Aulas item Cæsaris & aliorum Principum, nomine ac mandato tuo obeundo didicissem, ad* Celsitudinem Tuam *cuius auspicio comparata eßent, tanquam ad fontem, à quo promanarunt, reducerentur. Cui proximum & affine est,*

vt pro immortalibus tuis in me & familiam meam in hunc vsque diem continuatis meritis, publicum quoddam grati animi extaret testimonium. Postremò & illud accedit, vt cum officii, quod dixi, Palatini abdicati consilium ad fugam ac detrectationem laborum à maleuolis quibusdam relatum animaduertißem, hos simul redarguerem, tibique quem negotiorum administratorum ἰθύνων agnosco maximè, otii quoque honestè peracti rationem redderem.

Fronte itaque, quod dicitur, serena, hilarique vultu hosce meos labores suscipe Princeps humanissime, perpetuæ meæ in te deuotionis & obseruantiæ testes & monumentum. Quos si C.T. non aspernatam intellexero, ad alia, quæ sub manib. habeo, eiusdem generis Deo fauente maturanda ac depromenda animum mihi addet. Deus optimus, maximus C.T. vnà cum Regia coniuge ac liberis Illustrissimis, Sacro-Sanctæ Religioni, Reipublicæ ac litris diu florentem & incolumem conseruet. E rure meo Hadebeтiano Calendis Februarii. Anno MDCVIII.

CELS. TVÆ

Addictissimus Cliens

TOBIAS PAVRMEISTERVS
à Kochstet J.C.

Digitized by Google

CARMINA QVÆDAM AVTORIS VITAM HVCVSQVE ACTAM BREVITER COMPLECTENTIA, EX PANEGYRIBVS CLARISSIMORVM GERMANIÆ POETARVM LYPSIÆ ANNO 1597. IN IPSVM EDITIS EXCERPTA.

DE ASTRO ET FORTVNA TOBIÆ PAVRMEISTERI A KOCHSTET.

Mira quidem, TOBIA, verum omnia vera fateris
Me dixisse, Scholam Parthenopesq; tibi:
Contemplans etenim generosæ frontis honorem,
Ingenium, studium, verba diserta, manum.
Te rcor infantem stellis felicibus ortum,
Et cæleste tibi Numen adesse ducem,
Nam Deus & Natura nisi faueant foueantq;,
Præclaras ad res nemo animosus erit:
Quare scrutatus genitalis sidera cæli,
Herculeum pectus surgere conspicio.
Iusticiaq; domum primam librare Bilances,
Quæ fuit Augusto Cæsare digna domus.
In qua virgineam spicam subit alma Diana,
Et fratrem quarta parte nouanda videt.
Mercurii, Veneris, Martis, Iouis & Saturni.
Protinus igniculis irradiata bonis:
Præterea Phœbus capricorni signa peragrat,
Vnde animas humiles pronus ad alta vocat.

¶¶ *Mart*

Mars cœli in medio graditur sub corde Leonis,
Mercurium comitem gaudet habere Venus.
Hæc inquam. TOBIA, meditans ardentius insto,
Artes vt discas cum pietate bonas.
Præmiaq; ostendo quæ promittuntur ab astris,
Præmia quæ studiis dat cumulatq; Deus.
Res bene successit. Deus adiuuat, vrget alumnus
Ad Musas durum nil remoratus iter.
Donec Iustitiæ decernitur esse sacerdos,
Consiliisq; suis aulica sacra regit.
Atq; fit Augusto nostro mandante RODOLPHO
Inde PALATINVS clarus honore COMES.
Ergo Deus, cælum, Parnasus, Cæsar, & ipse
Illustris Princeps, quem dat habere Leo,
Quem virtus tua, quem doctrina meretur honorem,
Hunc tibi, mi TOBIA, gratulor ex animo;
Et precor, vt patriæq; Ducíq; tuisq; superstes,
Et commune bonum vir bonus esse queas.
Donec te canum videat vel Nestoris ætas,
Donec in æterna pace beatus agas.

GEORGIVS ROLLENHAGIVS
GYMNASII MAGDEBVRG.
RECTOR.

AD
TOB. PAVRMEISTERVM A KOCHSTET LL. CANDIDATVM, EX ACADEMIA FRANCOFORDIANA IN FRIBVRGENSEM BRISGOIÆ DECEDENTEM, ANNO M.D. LXXX. MENSE FEBRVARIO.

VT fructum capiat sui laboris,
Agrestis colit inquietus hortos,
Et vertit studio frequente campos.

Noc

Nec fert vinea culta negligenter
Gratam tristiciæ serenitatem,
Et solatiolum doloris ægri.
Sicut nec fugiens grauem laborem
Terris eruet aureos aceruos.
Nec doctrina potest venusta quæri,
Ni sudor vigilans comes sit ausis,
Sudor, gloria viua quem sequatur.
Ergo ne graue sit videre terras
Claræ laudibus eruditionis
Ornatas, & amare diligentes
Vt Respublica crescat, & quiescat
In vera pietate: cautiores
Effingunt animos profectiones.
Felix qui potuit disertiorum
Vsus iudicio parare nomen
Præclarum sibi, veritate lætus.
TOBIA, Viadrum tibi fauentem
Sensisti: quia sæpe voce dulci
In ripa meditatus elegantes
Versus, dum sonat aura, concinebas,
Quales fundat Acanthis ore suaui.
Non sic riuulus auferat querelas
Inter gramina leniter vagatus,
Vt tu mœsticiam tuis retundis
Bellis versiculis, ciesq; plausum.
Sic est. Nunc grauiora suadet ætas:
Non quod dicere plurimam salutem
PAVRMEISTERE venustulis Camœnis
Argutisq; velis: vt ornet illas
Inculpata Themis, paras & optas.
Friburgi subeas Lycea felix,
Et cum mens fuerit referta veris
Thesauris, quibus omne cedat aurum,
Et vulgi fauor, ad tuos reuersus
Offer præmia ciuibus fauoris.

Iucundum bona scire multa: verum
Qui seruit patriæ, decus meretur.
Nulli cernis aquam negare fontem.

MICHAEL HASLOBIVS M. PVB. IN ACADEMIA MARCHICA POETICES ET POESEOS PROFESSOR.

AD TOBIAM PAVRMEISTERVM A KOCHSTET, CVM IN ACADEMIA FRIBVRGENSI BRISGOIÆ I. V. D. RENVNCIARETVR, ANNO M. D. LXXXI. DIE XIX. SEPTEMBRIS.

T e quibus elogiis meritis, quo coner honores
O rdine susceptos concelebrare tuos?
B albutiem cognosco meam: nil quippe leporis,
I ncultum Musæ nil nisi carmen habent.
A c licet expositus, Theonino Zoile dente,
S im tibi: sat rectis sit placuisse viris.
P AVRMEISTERE pium, Thesæi pignus amoris,
A ccipito votum: Dij tua cœpta iuuent.
V irtutum felix meritos amplectere honores,
R ebus & hæc gestis præmia digna tuis.
M aximus eloquij Romani TVLLIVS autor
E t studia atq; artes dicit honore coli.
I dem sic alibi: nemo non vsq; laborum
S perat mercedem, nomina clara, decus.
T e tibi propositum finem hunc in rebus agendis
E xtremum tanquam constituisse reor:
R adices quoniam studij gustaris amaras,
D isrupit varius nec tua cœpta labor
O b fructus dulces, qui gloria honosq; perennis:
C ontingunt votis cuncta petita tuis.
T empus nunc ortumq; tuum moresq; videndi
O rdine, quo cunctis constet aperta fides.

Res

Digitized by Google

R es quas vt puer, vt iuuenis, quas virq; patraris,
F iant hæc, refert, nota & aperta bonis.
I nprimis natale solum COCHSTADIA *dictum.*
T erra ferax, oris cognita Saxonicis.
F ilius in lucem hic prognatus vtroq; parente
R ecte coniunctis coniugibusq; piis.
I llos condigno semper veneratus honore,
B ellas delicias hinc habuere suas.
V erum haud naturæ satiatus dotibus illis,
R aris ornasti laudibus ingenium.
G rammatices posito primum fundamine in vrbe,
I uxta Albim celebris quæ Madeburga sita est
B arbarie & pulsa Sophiam cognoscere veram
R ite queas, Viadri flumina clara petis.
I llic dum veterum persoluis scita Sophorum,
S ummum Palladia nomen in arte capis.
G ressu hinc at celeri (non hoc contentus honore)
O mine felici nobiliora petis.
I usticiæ studio magna præeunte SCHRADERO,
Æ stu animi insudas nocte dieq; pari.
A nnos complures hic vasta volumina legum,
N ec non pontificum scita verenda teris.
N on ibi subsistis, felicia nomine ZASII Q.
O mine FRIBVRGI *celsa lycea petis,*
M ellificas sectatus apes, quæ flore liquores
D e vario dulces vere tepente legunt.
L egum hic in studio quantum progressus & auctus,
V nica vel testis sit schola nostra tibi:
V nica sit testis quæ te schola iura docentem,
V nde tibi laus est non moritura, videt.
V nde tibi meritò DOCTVRÆ *insignia confert,*
V t sint virtuti præmia digna tuæ.
V irtus hei quantum res nam sit amabilis ecce
I lle etiam applausus publicus, ecce docet.
V tq; tuo studeat Princeps BOCKLINVS *honori*

V	ideris & reliquos ore fauente viros:
I	nclytus heroum splendet qui SCHVVENDIVS ortu,
I	ngenua ecce in te lumina fixa tenet.
I	n te nobilium propendet turba virorum,
I	n te oculos docti composuere viri.
V	iuito ter felix, patriæ spes maxima gentis,
S	is quoq; VVALVVICII sis memor, oro, vale.

CHRISTOPHORVS WALWICIVS I.V.D. INCLYTI IOHANNITARVM PRINCIPIS CONSILIARIVS.

NOBILI ET MAGNIFICO VIRO DN. TOBIÆ PAVRMEISTERO A KOCHSTET, IVRISCONSVLTO.

HENRICI IVLII, DVCIS BRVNSWICENSIS ET LVNEBVRG. CONSILIARIO INTIMO ET EPISCOPATVS HALBERSTAD. CANCELLARIO DESIGNATO, ANNO M.D.XCIV. MENSE APRILI.

Fama tulit nobis te nuper honoribus auctum
Applausus populi sustinuisse nouos:
Ordinis vt sacri datus ad tabularia præses
Publica iudicio scripta sagace regas;
Quod simul ac hausi, simul imis læta medullis
Signa dedi, ac voui sors sit vt ista tenax.
Debet vt alterius nobis dolor esse dolori:
Sic & fortunis voce fauere pium est.
Non sumus à sensu vacui, sed pectora motus
Pro rerum euentu conuenienter habent.
Quare parta noui decoris tibi nomina grator,
Ac in te studij pignora mitto mei.
Vix genere hoc vitæ tibi posset honestius vllum,
Vtilius populo, gratius esse Deo.
Quaq; tua passim virtutis opinio regnet:
Arguit officij credita cura noui.

Nam

Digitized by Google

Nam quidam gradus est maiorum ad culmen honorum,
Gratia quos meritis concipit æqua tuis.
Incrementa tuis tantum Deus annuat annis,
Teq; iuuent quorum commoda voce iuuas.
Euentura cano; namq; his quos arte parasti
Accessit titulis nuper equestris honor
Teq; sacri Comitem Cæsar dedit esse palatI,
Virtutiq; habita est gloria digna tuæ.
Nec temere aut cæco fortunæ euenit amore
Impulsore Deo est Cæsaris iste fauor.
Nec nisi præclarè meritos hic auget honore;
De quo non alio nos decet ore loqui.
Quid tamen externi accessum tibi grator honoris
Cum sis officio clarus, & arte tua?
Si tamen vrgendæ bonitatis calcar in illo est
In votis vnum quod tibi semper erat:
Gaudeo quod nactus sis instrumenta merendi;
Commodus est multis qui tibi cessit honos.
Non petis hunc pro te, censu neq; ponis in vllo:
Sponte sed oblatum non prohibere potes.
Nec tu iudicio sapientum obsiste virorum,
Qui tibi non ficto pectore & ore fauent.
Nempe, quod à teneris doctrina excultus es annis;
Non ergo illecebris tempus inane dabas.
Ac vt eras animo Themidos propensus ad artes:
In iure es summum nactus vtroq; gradum.
Quid commissa tibi, atq; exhausta negotia narrem,
Totq; obita externis munia limitibus?
Non metus inuidiæ tibi cor deflexit ab æquo,
Aut spes magnarum sollicitauit opum,
Quin, vt consiliis esses grauis autor, & acri
Impositas gereres cum ratione vices.
Temperie pastus, modicaq; ope corporis vtens
Quæsisti patriæ commoda nulla tibi:
Sacra nec interea neglecta est concio templi,

Vt

Vt melior fieres, qui bene doctus eras,
Errat, qui legit in chartis, & lecta relinquit,
Moribus assumit nec documenta suis.
Sed tua si tentem versu ornamenta referre,
Digerere in Siculo monte putabor apes.
Sint licet vnius quas tollo in carmine dotes,
Non tamen hæ possunt vnius ore cani.
Si virtute pares habeas, vt credere dignum est,
At vix qui studio te superabit, habes.
Siue facultatem ingenij speclemus, & artis:
Siue fidem in causis, eloquioq; decus.
Sunt in te veterum sancta exemplaria morum;
Scipio, vel Curij, vel Cato talis erat.
Quam grauis es, si vel defendis iura clientum,
Nil precio inductus, speue, minisue facis.
Sed virtute tua, non nostra laude quiescis;
Virtutis testis laus tamen ista tua est.
Vt quisq; est melior, sic laude potentius idem
Ducitur; & famæ cura probanda venit.
Sed varios subeunt casus qui præside Christo
Virtutis niti constituere via.
Non his vlla mali, non his tentanda laborum est
Vlla fuga: eq; oculis excutienda quies.
Nec tamen est quisquam tam duro pectore habendus,
Pro facili vt dubiam malit adire viam.
Quæ res ergo animos ad aperta pericula durat?
Vnica spes laudis subleuat omne malum.
Negligit hæc vitam vt fama sine morte fruatur,
Et bona compenset fluxa perenne bono.
Isteq; virtutis diuinitus insitus ardor
Verborum fructu diuite debet ali.
Est hoc iusticiæ proprium dare dona merenti;
Lausque mouet plures vt meruisse velint.
Gloria nam rectè factorum in carmine viuit,
Tempus edax tabulas, marmoraq; alta terit.

... præteritum nihil est quod carmine dignum est;
Si non digna tuli carmina, culpa mea est.

IOHAN MAIOR D.

AD
MAGNIFICVM ET NOBILISSIMVM VIRVM DN. TOBIAM PAVRMEISTERVM A KOCHSTET IN HADEBER ET ZILLING, SERENISS. HENRICI IVLII DVCIS BRVNSVVICENSIS CONSIL. INTIMVM ET EPISCOPAT. HALBERSTAD. CANCELLARIVM.

A
RVDOLPHO II. ROM. IMPER. COMITEM PALATINVM CREATVM IN COMITIIS RATISBON. ANNO M.D.XCIV. MENSE MAIO.

Virtuti & meritis benè premia debita sancit,
Obuia diuinæ Regula iusticiæ.
Edita voce Dei. contingunt illa, beati,
At quibus his mundi moribus & scelere
Prospera non diuturna manent. Id quæris at vnde?
Miscentur lætis noxia, læta malis.
Non casu, summi sed IVDICIS ordine: mira
Iusti cum miti temperie rigidi:
Æternis qui post donis compensat acerba,
In recto constans quæ sibi quisq; tulit.
Te dignos igitur lætos tibi grator honores.
Quos teste à magno CÆSARE nactus habes.
His & perpetua Deus vt te laude coronet,
Virus & inuidiæ dissipet omne, precor.
Dura ferunt pietas, virtusq; tyrannide dira
A Satanæ & sæui fraude satellitij.
Non ita succumbit tamen alterutra vnquam, vt in hoste
Non præsto vltorem cernat adesse Deum.
Vtraq; si iaceat penitus, similisque perempta,
Vero in victrici mox rediuiua viget.

¶¶¶ Vllis

Vllis nec moritur seclis: falsi ac violenti
Mendaces auum deuouet omne fabros.

CASPAR PEVCERVS PATER
MEDICINÆ D.

Non mea nunc apta est pangendis versibus ætas,
Nec sinit hic, totum qui me mihi luctus ademit,
Carpere purpureos Musarum in tempe si flores:
Nec tamen ipse tibi, quod sic virtute merentem
Blandius aspectans facie fortuna serena,
Diuitiis cumulat, gratis & honoribus auget,
Inuideo. nec enim sedem teterrima pestis,
Detestata bonis, in nostro pectore figat.
Quod tibi GVELPHIADES decernit præmia, magnum
Magnum etiam, quod non dubio te mactat honore, (est:
Qui potitur rerum nostro RVDOLPHVS in orbe.
Sed mihi crede, tibi bona sunt in te omnia: nec te,
Quicquid erit præter te, sic bene iuuerit, vt tu:
Quæ tamen & Phœbo te debere omnia noris,
Musisq; & diuæ Themidi magnæq; Mineruæ:
Atq; hæc imprimis opulenta promit ab arca,
Quæ populus fastidit, auent neq; nosse profani.
Tu verò patriæque tibique iis vtere porrò,
Cætera securus: satis & fortunæ & honorum,
Vnicuique, salus homini cui publica cordi est.

IOANNES CASELIVS.

AVGVSTI Comitem CÆSAR te iure PALATI
PAVRMEISTERE, creat, sorte fauente, sui.
Scilicet hunc virtus probitasq; meretur honorem,
Et SOPHIÆ par laus, & tua nota fides.
Tot bona tot laudes in te tot dona nitere
Iudicio CÆSAR comprobat ipse suo.

Digitized by Google

Sit felix tibi tantus honos, sit & (euge) perennis
Gloria: Cæsarium stat sine morte decus.

NICOLAVS REVSNERVS LEORINVS, IC. EQVES ET COMES PALATINVS CÆS. CONSIL. SAXON.

Ius armat, clypei decorant ensesque, coronam
CÆSARIS, vt CÆSAR IVSTIANVS ait.
CÆSAR idem, serie primo non laude secundus,
Æui laus huius prima, RODOLPHVS ait:
Totq; domi PAVLOS rebus CELSOSQVE togatos
Præficit, armatos quot foris HARMINIOS.
Nimirum nil bella foris, nil aspera prosunt
Arma, nisi ius sit consiliumque domi.
Nec nisi IVS bellum fundat, se iusta maniplis
Persuadent alacres bella mouere duces.
Ius acuit bello celeres, iniuria frangit:
Si qua mouere velis bella, coacta moue.
Furta idem ab exuuiis longè, spoliisque rapinas
Separat, à cæcis bella latrociniis.
A prædonis idem discernit acinace THRACIS.
Sceptra, IOVA CÆSAR quæ tribuente tenet.
Hic Pater & patriæ princeps: THRAX iste tyrannus:
Errantis custos hic gregis, ille latro.
Sanguinis humani vindex acerrimus hic est:
Sanguine & agnato polluit iste manus.
Quicquid hic ædificat, vastator destruit iste:
Cum Phœbo Musas hic fouet; iste fugat.
Hoc SOPHIES THEMIDOSQVE patent sacra CÆSARE, regnum
Induperator vbi possidet iste, latent.
Salue priscorum decus immortale QVIRITVM,
Europæ spes O vna, RODOLPHE, tuæ:
Aulam qui sacris augustam legibus armas,
Et CELSOS comites POMPONIOSQVE legis.
Quos inter virtute locum tuus ille meretur

TOBIAS priscis prǽter imaginibus.
Nec ius agricolis vnis hic dicere nouit,
Atque humiles æqui dirigere arte casas:
Sed proceres vtriusque, sacri pariterque profani
Ordinis, æqua suis reddere iura, docet:
Iamque recognoscens edicta æquissimus aulæ,
Hercynius gelido quam rigat amne Padus,
VVOLFIADÆ comitem se iure binominis, imò
Inuicti comitem CÆSARIS, esse probat.

HENRICVS PETREVS I.V.D.
DVC. BRVN. ET LVNEB.
CONSIL. SAXON.

Tot sunt propinquis SAXONIÆ in plagis
Viri eruditi, queís radios tuæ,
PAVRMEISTERE, lucis fenerasti,
Vt sua quique remotiores
Terrarum in oras lumina porrigant,
Tuumque reddant vsque celebrius
Nomen, Camenarum fideli
Ore, ministerioque freti
Lyræ sonantis munere Delio.
In astra quamuis ardua te ferat
Pennis refulgens ales albis
PEGASVS, ætheriique consors
Fias honoris conciliet, tamen
Fas est, minoris te populi manus
Gratanter applaudens, in alta
Numine non renuente vectum
Sequatur vltro. nam COMITIVA quid
Non promeretur, Cæsario data
Fauore? quid non dignitatis
Contulit hæc tituli potestas?
Iam Phœbus illos plus adamauerit

Tractus

Digitized by Google

Tractus rigentes: iamq; nouem Deæ
Se cultiores iactitabunt
Non sine Palladio nitore.
Nunc & secundo Mercurialium
Se flos alumnûm vere regerminans
Extollet ad famam, diemq;
Posthabitis nebulis serenum
Sperabit, alma laudis adorea
Lætum renidens. Edite vertices
Sublime in æthram laureati
Gloriolaq; noua superbi
Ite ô Poetæ, cura dehinc Ducum &
Regum futuri. Contigit en boni
Vobis patroni confugela,
Anchora sacra velut petendi.
Is portus atq; aura est dubio in mari
Prensis, asylum nantibus, araq;
Salutis illis quos cruenta
Barbaries nece territatos
Ad grande poscit supplicium reos.
Quin tanta in illo non pietas modo
Inest, sed æque tanta recti
Integritas animi probiq;.
Vt vtra virtus vincat vtram, ambigas.
At omnia istæc celsius euehent,
Quos ille constrictos benignis
Promeritis sibi deligauit.

PAVLVS MELISSVS FR. COMES PALAT. ET EQV. AVR. CIVIS ROMANVS.

Ardore vatis Mœonii entheo
Te Musa solers CASELII canet,
Cui Phœbus assurgit canenti
Terna simulq; trias sororum.
Te succinentes CASELIO chorus

¶¶¶ 3 Vatum,

Vatum, TOBIA, IVLIA quos ſchola
Oſtentat, æmulo canoris
Carmine oloribus obloquentes.
Illi tuarum per titulos eant
Laudum: ſonantes te fide Lesbia,
Te buccina ſacrent MARONIS,
Te Latio pede, te Pelaſgo.
Dicant RODOLPHI Cæſaris & pium
In te fauorem, munus & annuli
Inſigne, Romaniq; ſacrum
Eximiumq; decus PalatI.
Æterna laudis præmia: mos quibus
Et cura ſummo eſt imperii arbitro
Donare virtutem, viroſq;
Ingenii meritos coronam.
Obliuiones nec tua liuidas
Facta & labores carpere, poſtuma
Ætate permittant, tuæq;
Integritatis opus ſileri.
Qua ciuitates, templa, ſcholas regis,
Vindex iniquæ fraudis & arbiter
Conſultus æqui, pertinace
Recti animo, neq; lucri auaro.
Qua ſtricta legum per retinacula
Addis vaganti frena licentiæ,
Mulceſq; dictis obſtinatos.
Conſilio reprimis rebelles.
Curæq; nauas atq; operæ fidem
Magno DYNASTÆ, ſtemmate nobilis
Qui LONGOBARDO, qui vetuſto
Sanguine GVELPHIADVM celebris:
Qui coniugato nomine aui & patris
Præluſtris, huius certat & illius
Virtutis ac laudum trophæis,
Ingenii ſuperans vtrumq;

Artisq;

Artisq; cultu multi iugæ, decus
Famamq; summi qua Ducis abstulit:
Porrexit ad Gadesq; nomen,
Æquore ab Oceani refuso,
Hæc prædicabunt quos pudor haud vetat
Musæ indisertæ, nec paris arduis
Firmæq; rebus, magna paruis
Quæ tenuare solet Camœnis.
Me fessa ceruix, mole labans sua
Audere fractis grandia viribus
Refrænat, æternumq; iussis
Versibus atq; lyra valere,
Sacris vacantem hinc cultibus & preci.
Defuncta templis arma refigere
Hortatur ætas, sena iam bis
Claudere lustra parans canenti.

GEORGIVS BERSMANNVS ILLVST. GYMNASII IN VETERVM SORABORVM METROPOLI RECTOR ET PROFESSOR.

Hæc memini arcanis Phœbum mihi prodere verbis.
Et tacita attonitum pascere lætitia:
Quæ nunc liberior per gentes fama susurrat,
Thespiadumq; sacer vulgat in orbe chorus.
Salue Diue parens: tu Vatibus abdita pandis:
Per te retrusas nouimus ire vias.
Per te secreti spectare silentia mundi
Possumus, & nigro subdita fata chao.
Hactenus adstrictas laxare in carmina voces
Quid vetat, & lætum deproperare melos?
Quale nec Arcadius potuit deducere vates,
Nec dedit Inachij Musa venusta Lini.
O mihi nunc senibus cygnis & pectine Phœbi
Mollior ambrosio profluat ore sonus.

Quo

Quo tibi Cæsarium munus titulosq; recentes
Gratuler, & Superis debita vota feram.
Non ego nunc repetam primæ lanuginis annos,
Cætera nec vitæ lustra peracta tuæ,
Ex quibus emicuit venturæ gloria messis,
Ante diem fructus præmeditata suos.
Non addam oblatos haud vno à principe honores,
Non bona fortunæ plurima, plura tori.
Omnia virtutis stipendia debita ducas:
Omnia sudatæ præmia militiæ.
Hic restabat apex, auctoramenta laborum
Cæsariæ vt caperes nobiliora manus.
Summus honos ille est, si quem primoribus addit
Cæsar, & æquali mandat honore frui.
Ite huc insignes virtutum pondere: quorum
Publica res operas exigit, orat opem.
Cedite degeneres, quos assentatio palpans
Plærumq; indignis tollit ad alta modis.
Salue fausta dies, & festa recurre quotannis,
A superis tantæ conscia facta rei.
Qua sacer indutus radiata Cæsar abolla
Consedit nitido sceptriger in solio.
Consilioq; habito procerum, quibus aula regenda,
Verba serenatis protulit ista labris.
Cura mihi imperium & concredita sceptra tueri:
Hic opus est armis; legibus hic & opus.
Arma gerit miles, sed doctus iura ministrat:
Est patrocinio dignus vterq; meo.
Iam sua militibus, mox sancio munera doctis:
Nec me munificum non videt vlla dies.
Nunc quoq; danda viro noua præmia, nobile cuius
Ingenium, & linguam Saxonis ora stupet,
PAVRMEISTERVS is est, vos cætera nostis; & illi
Quos iuuat eloquio consiliisq; duces.
Sit COMES & proceres inter scribatur honores,

Aulæ

aula PALATINOS quos Laterana vocat.
Dixerat: applausere omnes. diplomata fiunt:
Spargitur & late fama per ora virum.
Felix Cæsariæ qui sumit munera dextræ,
Quem caput Imperij Semideiq; probant.
At tu flos Pithus, Themidisq; sacerrime mysta,
Viue diu, & titulis notior isto nouis.
Sis comes, at comis: fastigia nactus, amicos
Vt decet antiqua perge iuuare fide.
Dumq; vagus stringet fœcundas Holthema glebas,
Bodaq; spumosis vitreus ibit aquis:
Nulla tuas vnquam delebunt secula laudes,
Nomina Semonum Musa latere vetat.

HENRICVS MEIBOMIVS POETA CÆSARIVS, ACADEMIÆ IVLIÆ PROFESSOR.

PAVRMEISTERE, tua lux præclarissima gentis,
Atq; idem Astrææ regula Iustitiæ
Quo tua te doctrina loco virtusq; leuarunt?
Quam spargunt iubaris fulgura crebra sui?
Consiliatoris sapientia munia pridem
Quæ de cancellis nomina clara tenent,
Suspiciendus obis, qua IVLIAS aula superbit,
Et qua Halberstadij sacra cathedra patet.
Nunc te etiam AVGVSTI Comitem legit ipsa PALATI
Induperatoris ter veneranda manus.
Dignus cui ROSEÆ spiret bonus halitus auræ,
Acer magnanimas iactet equusq; iubas.

ADAMVS THEODORVS SIBERVS.

¶¶¶¶ MAGNI-

Digitized by Google

MAGNIFICO ET NOBILISSIMO VIRO DOMIN. TOBIÆ PAVRMEISTERO A KOCHSTET IN HADEBER ET ZILLING. IC. COM: PALAT: CÆSAR: EPISCOPATVS HALBERSTADENSIS CANCELLARIO,

AB

ILLVSTRISSIMO HENRICO IVLIO, BRVN. ET LVNEBVRG. DVCE, COMITATVS REINSTEINENSIS ET BLANCKENBVRG: TVTORI ET ADMINISTRATORI DESIGNATO ANNO M. D. XCVII. MENSE MAIO.

Ec quæ fama recens nostris allabitur oris?
Quis nominis splendor tui
Huc sese penetrat nouus, ASTRÆÆ inclyte Mysta,
Senator optimi DVCIS
Optime, dulce decus patriæ, Generisq; columna,
Palatii Comes sacri?
Nempe salutabam te sic ego nuper, honoris
Parti recens bene conscius,
Conscius ingenij, pietatis, conscius artis,
Prudentiæ, facundiæ,
Nobilitatis Germanæ, censusq;, animiq;
Virtute diuitis tui.
Ast harum seriem laudum nunc auget, & ornat,
Munus nouum, noua dignitas,
Dum tibi commissa est alienæ heroica prolis
Tutela, & educatio,
Non quam obscura tulit casa, vulgi fece creatam,
REINSTENIO sed stemmate.
Hoc sat erat dixisse (genus tot secula notum
Namq; omnis oræ Teutonis,
Totq; affine DVCVM proauis quis nescit?) & vna
Cum prole herili dum tibi

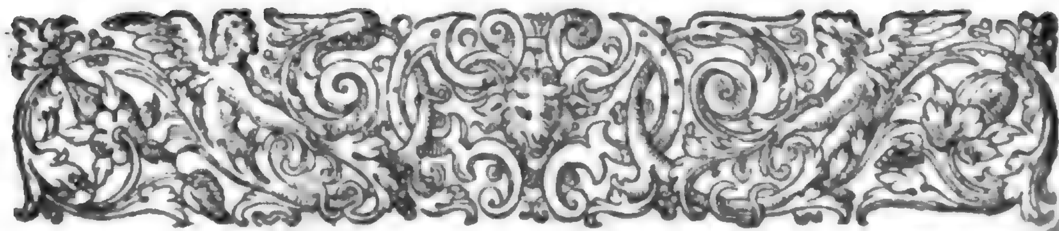
Colle-

Digitized by Google

Collegæq; bono generosæ est credita Gentis
Omnis salus, dum credita
Seria non paruæ ditionis cura regendæ:
Tanti tuam facit fidem,
Consiliumq; sagax & mirum mentis acumen,
HENRICVS ILLE IVLIVS,
Summus Iusticiæ Antistes, Phœbiq; sacerdos,
Virtutis hospes regia.
Hæc igitur fama illa recens, hic nominis ille
Splendor nouus, noua dignitas.
Ergo incrementum tanti tibi grator honoris,
Amice candidissime.
Teq; ita compello: salue ASTRÆÆ inclyte Mysta,
Senator optimi DVCIS
Optime, dulce decus patriæ, Generisq; columna,
Palatij Comes sacri,
Fide Gubernator, TOBIA, ditionis opimæ,
Altiq; TVTOR sanguinis,
Stirpe sati Comitum, quos extulit inclyta virtus,
Salue ò, vale ò, viue ò diu.

SALOMON FRENCELIVS, POETA
CÆSARIVS, ACADEMIÆ IV-
LIÆ PROFESSOR.

ELENCHVS

ORDO ET INDEX LIBRORVM SINGILLATIM ET *CAPITVM.*

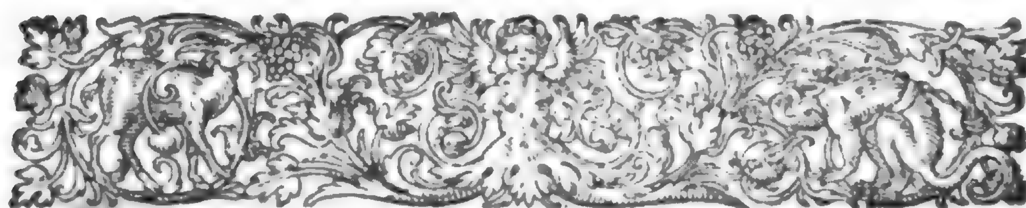
Liber Primus

IVRISDICTIONIS VNIVERSÆ TAMQVO ad Νομοθεσίαν quam Δικαιοδοσίαν vim ac naturam omnem, methodo concinna explicatam & ab argumentis cognatis distinctam continet, Seriem capitum hanc habet.

8. Alio-

Liber

Digitized by Google

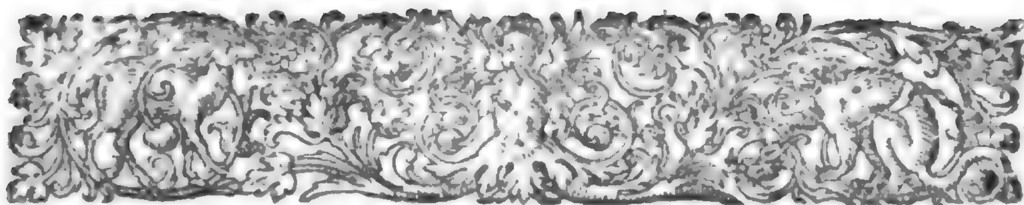

Liber Secundus

TO ΠΟΣΟΝ, SIVE QVÆ ET QVANTA CVM IMPERIO VNIVERSO, TVM CÆSARI, PRINcipibus ac Statibus singulis in territoriis suis Iurisdictio & potestas competat ostendit, hac capitum serie.

Dn.

Digitized by Google

DN. TOBIÆ PAVRMEISTERI A KOCHSTET JC. DE Iurisdictione Imperii Romani

LIBER I.

CAPVT PRIMVM.

De nomine Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Variorum de iurisdictione errorum causa prima verbi* ὁμωνυμία *hactenus perfecte non explicata.*

2 Ὁμωνυμίας *tria genera.*

3 *Prima & latissima verbi* iurisdictionis *significatio iuris tam publice constituendi, quam postulantibus singulis reddendi facultatem comprehendit.*

4 *Pro* νομοθεσία *prætoria accipitur.*

5 *Pro* δικαιοδοσία *siue iuris reddendi facultate in genere.*

6 *Pro edictis prætorum.*

7 *Pro sententia, decreto ac iussu iudicum.*

8 *Pro decreto vel iussu prætoris vel ædilium.*

9 *Pro subiecto loco, causis & personis, in quas exercetur iurisdictio.*

10 *Pro iure ac legibus, secundum quas exercetur iurisdictio.*

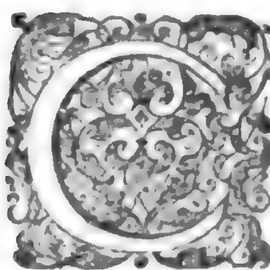
11 *Pro iurisdictione iure magistratus vel more maiorum competente.*

12 *Pro parte iurisdictionis ciuilis ea, qua modicam quoque iurisdictionem excludit.*

13 *Pro parte essentiali iurisdictionis, notione nimirum, remoto imperio.*

14 *Quot significationes sint verbi* Gericht / *quo iurisdictio appellatur in Germanicis Imperii constitutionibus.*

15 *Quibus verbis Itali & Galli appellent iurisdictionem.*
16. *Vocis* Gericht *in iure Saxonico varii acceptus.*

CVM post definitā iam olim à Papiniano *lib. 1. quæstionum.* veterem de mandata iurisdictione controuersiam, responso item Vlpiani *lib. 1. de offic. quæstor.* vel, vt alii malūt Pauli *lib. . ad edictum relato in l. 3. de iurisdict. omn. iud.* ex vtriusq; Cōsulti verbis, tam inter veteres, quā recentiores Pandectarum Iustinianearū commentatores, multiplicium ortarum quæstio-
1 num, reique totius obscurationis potissima pars † ex ὁμωνυμία vocum *iurisdictionis* & *imperii* profecta constet, Baro *var. quæst. 1. fol. 1.* operæ precium me facturum arbitror, si à diligentiori explicatione ambiguitatis vtriusque vocabuli commentationis susceptæ, initium faciam, id quod ab omnibus, qui de hac re scripserūt, hactenus prętermissum video. Etsi enim alii quoq; de verbi significatione quædam præmittunt, inprimis vero Baro *var. quæst. 1.* tum ex aliis sciptoribus, Cicerone, Gellio, Suetonio, Dione, Spartiano, Capitolino Lampridio, Ammiano, Marcellino Cassiodoro, Asconio Pædiano, &c. tum vero ex Iureconsultorum responsis & principum constitutionibus omnia ferme, quę ad iurisdictionem pertinere videntur, loca magno studio collegit: ὁμωνυμίαν tamen vtriusque verbi inexplicatam, sed lectorib. ipsis ex locis illis quasi in tabella, vt ait, sub vno aspectu positis considerandam reliquit.

2 Ac licet ὁμωνυμίας † tria sunt genera. Primum, cum diuersis rebus & plurimum distantibus idem nomen est impositum. Secundum quando propter similitudinem quandam pluribus idem nomen obtigit. Tertium quod Aristoteles κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, καὶ πρὸς ἓν καὶ ἀφ᾽ ἑνὸς appellat, quando nomen commune vni rei principaliter, secundario autem alteri, propter mutuum ad primum illud respectum tribuitur; priora tamen genera ad iurisdictionis & imperii vocabula parum pertinent, sed in iis tertii solummodo generis est ὁμωνυμία. De iurisdictionis igitur nomine hoc, de imperii voce infra *n. 9.* re sic ferente, agemus.

3 Propria significatio † latissima est illa, quæ non tantū iuris priuatim

uatim singulis postulantibus reddendi, sed & publice ciuibus vniuersis constituendi potestatem, tam perpetuam Reipublicæ, quã pro tempore Prætori & aliis Magistratibus concessam, & sic tam *νομοθεσίαν*, quam *δικαιοδοσίαν* complectitur, idq; verbi ipsius origine & natura sic designante. Dicitur autem iurisdictio à verbo *ius*, quod à *iubendo*, & *dicere*, quod Latinis non tantum *proloqui*, sed *pro imperio ac potestate dicere* significat, vt & *deriuata dictare*, & *dictator* declarant, vti ex Varrone ostendit Donel. *com. lib. 17. p. 16.* Cicero *in Verrinis lib. 3.* Quibus Senatus legum dicendarum potestatẽ permiserat: Sic accipitur *in princip. Inst. de obligat.* Prætoriæ sunt, quas prætor ex sua iurisdictione constituit, *§. sed & istæ. institut. de actionibus.* Aliæ sunt, quas Prætor ex sua iurisdictione comparatas habet, *l. 5. de verb. obligat.* vbi ædilitias constitutiones à iurisdictione venire. Baro *var. quæst. 1. fol. 21.* Prætoris enim potestas in duabus rebus sita erat, in iure constituto priuatim reddendo & eodem publice proponendo & constituendo *l. 2. §. eod de origin. iur.* quæ omnia *iurisdictionis* verbo comprehenduntur. Nam & tunc ius dici perhibebatur, cum publice proponeretur multo ante quam vsus postulantium id exigeret. Dicebatur enim, id est, constituebatur, quod ius de controuersia quaq; Prætor redditurus esset, vt scirẽt ciues & se præmunirent, vt ait Caius *in d. l. 2. §. eodem. de orig. iuris.* Donell. *ad Tit. instit. de actionib. §. sed & istæ.* Et ita generaliter verbo iurisdictionis vtitur Cic. *lib. 4. in Verrin.* vbi ait: *An hoc quisquam dubitabit, quin is venalem in Sicilia iurisdictionem habuerit, qui Romæ totum edictum atq; omnia decreta vendiderit.* Et ibidem: *Ecce crimina Verris in iurisdictione, cuius voluntate comes ob corrumpendum ius,* id est, *Edictum, Decretum, Iudicium pecuniam accepit.* Baro *var. quæst 1. fol. 21.* Sic eodem sensu ex subiecta materia verbum *iurisdictionis* accipiendum est *in l. si in aliquam. de offic. proconsf.* Cum plenissimam iurisdictionem Proconsul habeat, omnium enim partes, qui Romæ vel quasi Magistratus vel extra ordinem ius dicunt, ad ipsum pertinent. Nam eandem quæ Prætoribus cum iuris singulis postulantibus reddendi, tum edicta etiam proponendi potestatem Proconsulibus datam fuisse, ex Caio ad edictum constat, & longo post temporis interuallo aliis etiam Præsidibus Prouinciarum

Digitized by Google

ciarum sub Probo, sed postea hanc facultatē Prætoribus, Proconsulibus & aliis omnibus ademptā pręter Principem & Pręfectū Prætorio orientis, modo tamen legibus & constitutionibus non aduersaretur euulgatio, Iustinianus nemini competere voluit. *l. fi C de legib. & l. 1. C. de SS. Eccles. l non ambigitur. de leg. l. formam C. de off. praef. prator.* Baro *in l. nam vt ait Pedius de leg. & ad tit. de offic. prator.* Idem *in l. 1. §. quod si non. quod cuiusq. vniuers. nom.* Licet autem *iurisdictionis* vox latius in iure quam diximus non accipiatur: Iuris tamen verbū interdum pro vniuerso Imperio politico apud latinæ linguę authores positū reperias. Sic enim eo vtitur Ouidius *lib. 2. Tristium ad Augustum:*

Hæc est Ausonio sub iure nouissima, vixq.
Hæret in Imperii margine terra tui.

4 Proxima & maxime huic cognata † est ea significatio, qua per Synecdochen integri pro νομοθεσία Prætori & aliis Magistratibus concessa accipitur *in l. nam vt ait Pedius ex Vlpiano lib. 1. ad edictum AEdilium Curulium de leg. vbi:* quoties lege aliquid vnum vel alterū introductum est, bona occasio est, & cætera quæ tendunt ad eandem vtilitatem vel interpretatione, vel certe iurisdictione suppleri.

5 Tertio & quidem vsitatius † ac frequentius accipitur pro ea potestatis politicę parte, quę in iure singulis postulantibus siue priuatis siue Reipublicę tam iudicando, quam exequendo in causis ciuilibus & capitalib. reddēdo consistit, siue in inuitos siue volentes exerceatur. Hoc sensu ius dicere Pomponius ait: *l. 2. §. cumq. consules. & §. capta deinde Sardinia vers. ita decem. de orig. iur.* nō tantum eos prętores, qui iuris in aliis reb. reddendi causa sunt constituti, sed & eos, qui de quæstionib. publicis, de falso, de parricidio, de sicariis, & de iniuriis iudicarent. *l. non possunt. de l.* is qui iurisdictioni præest, ad similia procedere, atq; ita ius dicere debet. *l. 2. de offi. procons.* omnes proconsules statim atque vrbem ingressi fuerint, habent iurisdictionem, non tamen contentiosam sed voluntariam. Sic Græci quoque δικαιοδοσίας voce vtuntur *βασιλικῶν lib. 7 tit. 3. c. 1.* ὁ ἔχων δικαιοδοσίαν καὶ διακατοχὴν δίδωσι καὶ εἰς νόμην πέμπει, καὶ ἐπιτρόπους καὶ δικαστὰς δίδωσιν, id est, qui habet iurisdictionem & bonorum possessio-

ſeſſionem dat & in poſſeſſioné mittit, & tutores atq; iudices dat. *leg.1.de offic.eius,cui mand.eſt iuriſdict.* Et ideo videantur errare magiſtratus, qui cum publici iuris habeant exercitionem lege vel ſenatuſconſulto delegatam (veluti *l.Iulia de adulteriis*, & ſi quæ ſunt ſimiles) iuriſdictionem ſuam mandant. Et qui mandatam iuriſdictionem ſuſcepit, proprium nihil habet, ſed eius, qui mandauit, iuriſdictione vtitur. *l.3.de offic.eius, cui mand.eſt iuriſd.* etſi prætor ſit is,qui alienam iuriſdictionem exequitur, non tamen pro ſuo imperio agit, ſed pro eo, cuius mandato ius dicit, quoties partibus eius fungitur.*leg.4.de offic.eius, cui mand.eſt iuriſd.* cum propriam iuriſdictionem legatis tuis dederis, *leg.5.eod.* mandatam iuriſdictionem,*leg.4.de offic.procons.* Poſthæc ingreſſus prouinciam mandare iuriſdictionem ſuam legato debet, & eodem loco: credendum eſt legatum habere iuriſdictionem.*l.5. eod.* aliquando mandare iuriſdictionem proconſul poteſt *leg.13.de offic.proconſ.* legati proconſulis nihil proprium habent, niſi à proconſule eis demandata ſit iuriſdictio. *l.5. de iuriſdict.* vt is demum iuriſdictionem mandare poſſit,*& l.ſeq.* vbi quater *iuriſdictionis* verbum hoc ſignificatu generaliter Paulus vſurpat. Et quia nec principaliter ei iuriſdictio eſt, nec ipſa lex defert, ſed confirmat iuriſdictionem mandatam. Ideoque ſi is, qui mandauit iuriſdictionem, deceſſerit ante, quam res ab eo,cui mandata eſt iuriſdictio, geri cœperit.*leg.6.de offic.proconſ.* ſicut autem mandare iuriſdictionem vel non mandare. Et eodem loco adimere mandatam iuriſdictionem. Sic quoque generaliter accipitur *leg.3.§.fi.de iuriſdict.* Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia,vt *cap.3.* circa legis eiuſdem interpretationem plenius exponetur *l.11.de iuriſd.om.iud.* coaceruatio vero omnium excedat modum iuriſdictionis eius, & *l.14.eod.* vt ſi quis maior vel æqualis ſubiiciat ſe iuriſdictioni alterius *leg.16.eod.l.ſeq.* prætor ſicut vniuerſam iuriſdictionem mandare poteſt. *l. cum quædam puella. de iuriſdict.* quoties de quantitate ad iuriſdictionem pertinente quęritur.*l.1.quod quiſque iur. in alterum ſtatuit.* quod ſtatuerit, qui iuriſdictioni præeſt, & *eadem l.* & ideo ſi inter eos quis dixerit ius,inter quos iuriſdictionem non habet. *l. ſi quis in ius vocat.* non ſuppoſitum iuriſdictioni illius *l.cum ij.de tranſact.* ſed nec mandare ex hac

causa iurisdictionem vel præses prouinciæ vel prætor poterit. *l. 1 de iudic.* inter consentientes, cuiusuis iudicis, qui tribunali præest, vel aliam iurisdictionem habet, est iurisdictio. *l. sciendum. de AEdil. edict.* vel quia nunquam istorum de hac re iurisdictio fuit *l. 35. de admin. tut.* nam diuisio tutelæ, quæ non iuris, sed iurisdictionis est. *l. de damno infecto.* ex hac causa sibi iurisdictionem reseruare. *l. 7. eod. tit.* si cuius de re iurisdictio est. *l. 4. eod.* cætera iurisdictioni suæ reseruauit. *l. 1. §. ab eo. quis & à quo appellet.* ab eo, cui quis mandat iurisdictionem, non ipse prouocabitur: Sed is erit prouocandus qui prouocaretur ab eo, qui mandauit iurisdictionem *l. 29. ad municip.* nec tantum municipali iurisdictioni in vtroque municipio subiectus est. *l. notionem. de verb. signif.* notionem accipere debemus & cognitionem & iurisdictionem *l. iubemus. C. de Episc. & Clericis.* qui tamen & præsidenti iurisdictioni subiecti sunt *l. .. C. de offic. prætor.* Prætori hæc iurisdictio defertur *l. 2. C. de offic. eius, qui vic.* & omnia, quæ ad iurisdictionem rectoris prouinciæ pertinent. *l. vlt. C. vbi & apud quem iudicem*: cui aliqua est iurisdictio; & qui propriam iurisdictionem non habet; & certę administrationi, cui iurisdictio adhæret. *l. vnica. C. qui pro sua iurisdict.* si ad iurisdictionem pertineant delegantis. *ibid.* si quis alienæ iurisdictionis causam crediderit delegandam, etsi ipsi, qui delegauerant alienæ iurisdictionis iudices resedissent. *l. vnica. C. si quacunque prædit. potestat.* liceat personæ cum sua domo iurisdictionem euitare. *Auth. vt sine quoquo suffragio.* & horum subiacere iurisdictioni omnem potestatem damus.

Præmissis locis omnibus, cum verbo iurisdictionis nihil adiiciatur, quod illud ad angustiorem & impropriam significationē trahat, generaliter ac pro tota, ac omni iuris reddendi potestate accipi necesse est, Generaliter enim, vt interpretes Aristotelis loquũtur, analogum per se positum stat in suo significato famosiore. Nec obstat, q̄ aliquib. in locis nō planè simpliciter, sed de parte aliqua iuris reddendi, vel formali vel materiali dicatur. Ille n. tantũ tropus & inuersio est, quando vocabulũ simpliciter positũ vel per Metaphoram, vel Metonymiam, Synecdochen & Ironiam à natiua significatione immutatur, non quando genus de specie sua prædicatur. Minime enim dubitatur, quin species omnes generi suo inesse, & genus de specie omni proprie dici censeatur.

Alciat.

Alciat. *de verb. signif. lib. 1. fol. 11. n. 5.* Camill. Gallinius *de verb. signific. lib. . cap. 2. num. 4.*

Quarto, per Metonymiam causæ efficientis ponitur † pro edictis, quæ prætor pro modo potestatis constituendi iuris sibi tributæ proposuit. *l. 7. de iurisdict.* quod iurisdictionis perpetuæ causa *l. 2. C. de restit. militum.* in integrum restitutio, perpetua iurisdictione intra annum vtilē permittitur. *l. postquam. §. Imperator. vers. Princeps. vt legator. nom.* defertur conditio & forma iurisdictionis *l. quamuis. de in ius vocand.* quamuis non adiiciat Prætor causa cognita se pœnale iudicium daturum, tamen Labeo ait, moderandam iurisdictionem *l. cum patremfamilias C. de condit. insert.* iurisdictionis originem perinde seruari æquum est. 6

Quintò κατὰ μετωνυμίαν causæ pro effecto δικαιοδοσίας, ipsa † nimirum dicentium sententia, decreto ac iussu ponitur, *l. 1. si quis ius dicenti non obtemp.* iurisdictionem suam defendat pœnali iudicio, & *eod. loco.* qui quod extremum est, in iurisdictione non fecit *leg. 1. de præ. stip.* sed & si quid vel addi, vel detrahi, vel immutari in stipulatione oportet, prætoriæ erit iurisdictionis. *l. 3 de off. eius, cui mand. est iurisd.* etsi Prætor si is qui alienam iurisdictionem exequitur, non tamen pro suo imperio agit, sed pro eo, cuius mandato ius dicit. *l. vlt. C. de iurisdict.* periniquum & temerarium esse perspicimus eos qui professiones aliquas seu negociationes exercere noscuntur, iudicum, ad quos eæ professiones pertinent, iurisdictionem & præceptionem declinare conari. 7

Sexto eodem tropo † pro iussu solummodo prætoris vel ædiliū accipitur *l. . de verb. oblig.* prętoriæ sunt, quæ ex mero prætoris officio proficiscuntur veluti damni infecti. Prætorias aūt stipulationes sic exaudiri oportet, vt iis contineantur & ædilitiæ. Nam & hę à iurisdictione veniunt, ita vt iussus iudicum datorū excludatur. 8

Septimo, per μετωνυμίαν adiuncti accipitur † pro subiecto iurisdictionis loco, nimirum causis & personis, de quibus & in quas ius dicitur, sic generaliter accipitur in *l. si conuenerit C. de iurisd.* si conuenerit vt alius prætor, quam cuius iurisdictio esset, ius diceret, & *l. extra territorium. eod. titu.* idem etsi supra iurisdictionem suam velit ius dicere. *l. 2. si quis in ius vocat. non ierit.* an iurisdictio eius sit. *l. 5. de in-*

Digitized by Google

de iudic. si ex aliena iurisdictione ad prętorem vocetur, & *ead. l. §. 1.* prætoris n. est iudicare an sua sit iurisdictio *l. 53. de re iud.* Qui ad iurisdictioné eius, cui negant obsequi pertinent *l. 5. de iudic.* iudiciũ soluitur, vetante eo qui maius imperium in ea iurisdictione habet. *l. cum quædam puella. de iurisd.* ad viri matrimonium alii iurisdictioni subiecti. *l. 2. si quis in ius voc. non ierit.* à competẽte iudice pro iurisdictione iudicis damnabitur. *l. 2. C. si aduers. libert.* ab eo cuius iurisdictio est. *l. 11. C. de iurisd.* quarum singularum quantitas intra iurisdictionem ius dicentis sit, & *ead. l.* vtrum singulæ partes spectandæ sint circa iurisdictioné eius, qui cognoscit *l. 1. C. vbi in rem actio exercer. deb.* nec iurisdictionis formam eadem prouincia constitutis tam petitore, quam possessore, ob autoris personam, quem in alia prouincia dicis consistere, mutari debet.

10 Octauo, per μετωνυμίαν adiuncti † pro lege & iure circa quod reddendum ius dicentis potestas versatur. Sic accipitur *in l. Diuus Pius. ad leg. Corn. de falsis.* si plus eos meruisse videatur, quam ex forma iurisdictionis pati possunt, vt recte hunc locum interpretatur Accurs. Sic accipitur *in l. antiqua. C. ad SC. Vellei.* antiquæ iurisdictionis retia pro iuris antiqui. *l. 2. de bon. authorit. iudic. possid.* & iurisdictionis tenor *l. Labeo ait. de recept. arbitr.* extra necessitatem iurisdictionis posita. *§. 1. Instit. de fideicom.* paulatim conuersum est in assiduam iurisdictionem. *l. 20. fam. hercisc.* imperitia cohæredum iurisdictionis formam non mutat. *l. 88. de solution. §. subest illa ex iurisdictione pendens quæstio.*

11 Nono per synecdochen accipitur † pro ea parte subiectiua iurisdictionis, quæ more maiorum vel iure magistratus competiit *l. 12. de offic. procons.* legatus mandata iurisdictione iudicis dandi ius habet *l. 1. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* quæcunque specialiter lege vel senatusconsulto, vel constitutione principum tribuuntur mandata iurisdictione non transferuntur. *ead. l. 1. de offic. eius cui mand. est iurisd.* cum alias iurisdictio etiam à præsente mandetur, & *eadem l.* Verius est enim maiorum more iurisdictionem quidem transferri. Quare nemo dicit animaduersioné legatũ proconsulis habere mãdata iurisdictione, & *vers. si d. l.* his verbis: *Mãdata iurisdictione transire verius est l. 2. de off. eius cui mãd. est iurisd.* Mãdata iurisdictione

Digitized by Google

dictione à præside consilium nõ potest exercere is, cui mandatur. & *eod. loco*: quod si mandauerit iurisdictionem nequaquam mandata iurisdictione eam quæstionem transferri *l. 4. eod.* Imo & mandata generali iurisdictione *l. 1. de postuland.* nisi sicubi ex officio iurisdictionis suæ subuenerit *l. 2. de iud.* is quoq;, cui mandata est iurisdictio. *l. muto. de tutel.* tutoris datio neque imperii, neque iurisdictionis est; *l. 1. de suspect. tutor.* ergo & si prætor mandet iurisdictionem.

Decimo συνεκδοχικῶς quoque accipitur † pro ea iurisdictionis 12 parte, quæ in causis saltem ciuilibus versatur, nõ tantum grauiori, sed modica etiam coercitione delictorum exclusa *l. 5. de offic. eius cui mand. est iurisd.* quia iurisdictio sine modica coercitione nulla est.

Vndecimo κατὰ συνεκδοχὴν integri † pro parte iurisdictionis essẽ- 13 tiali notione nimirum generaliter accepta, tam cognitionẽ, quã iudicationem complectente, excluso tantum imperio sic vsurpapatur *in l. 3. de iurisd.* mistum imperium, cui etiam iurisdictio inest.

Plures verb. *iurisdictionis* significationes apud iuris autores mihi quidem reperire non licuit. Etsi enim Baro, qui omnia, vt in principio indicauimus, ad hanc rem pertinentia loca diligenter conquisiuit. *lib. variar. quæst.* ad Digesta iuris ciuilis, aliam adhuc referat verbi significationem, qua pro ea iurisdictionis parte, vbi de priuato ac ciuili negocio per legis aliquam actionem ordinato ius redditur, exclusis Edictis, Decretis & cognitionibus extraordinariis accipiatur; id tamen, licet Ciceronem hoc verbum ita accepisse locis ab eo deductis nõ negem, responso Pauli ab eo relato *in l. 4. de iurisdict. omn. iud.* non probatur: ibi enim iurisdictionis verbum non de parte aliqua subiectiua, sed essentiali notione nimirum imperio, siue exequendi potestati opposita accipitur. Et Baro ipse, quem in toto hoc argumento inconstantiæ ac perplexitatis arguit Gouean. sibi ipsi in hac re non consentit, dum in principio *fol. 19. d. quæst. 1.* iurisdictionis verbum ad eam, qua alicui in aliquem ius dicitur, de re priuata ac ciuili negocio contrahi dicit, & quod Haloandri lectio *l. imperii.* incerta sit, eaque sententia, quam minimum recedat à præiudicata Petri & Bartoli opinione.

Digitized by Google

In commentariis autem ad τὰ πρῶτα & libro singulari manualium Holoandri lectionem probari posse, affirmat, & eodem folio; etsi iurisdictionis vocem *in l.3 vers. Mistum imperium est cui etiam iurisdictio inest.* ꝑ iurisdictione de ciuil. negocio accipi ex vulgari lectione ostenderit. tamē ex Holoandrinis libris magis pro iurisdictione, quæ iure Magistratus competit, vsurpari defendi posse ait. Et tantum de ὁμωνυμία verbi in legibus & constitutionibus latinis.

14 Apud Germanos vocabulum † quo proprie iuris reddendi facultas exprimatur, non habemus, sed communi & forensi vocabulo Gericht vtimur, quod proprie idem quod Latinis iudicium significat, (quod vltra vulgatas descriptiones, litium, quæ inter aliquos oriuntur, disceptationem judicialem definit Cuiacius *ad tit.1.lib.2.decretalium.*) *Reform. Iudiciorum VVestphalicorum Max.1 §.2.3.4.&5. Ordinat. Regimenti eiusdem Max. in proœm. ff. & tit. fin. §.1.* cōstit. Max.1. *de processu Cameræ Anno* 1548. *in proœm. tit.*1 2.3.4. & passim in Ord. Cam. *Anno 1531.1533.1548. Decr. Comit. Ratisb. 1532.*

Per Metonymiam vero effecti pro ipsa causa & facultate iuris reddendi tam in priuatis ac pecuniariis iudiciis, quam rerū quoque capitalium quæstionibus accipitur. *Reform. Friderici III.* Von dem heimlichen Gericht *Decret. VVormaciensi 1495. Ord. Cam. Ratisbon. 1507. Reform. politica 1530. & 1548. Et passim in aliis Comitiorum constitutionibus & decretis.* Per adiuncti vero transnominationem pro personis & Magistratibus iurisdictionem exercentibus accipitur. *Ord. Cam. VVorm. 1495. Anno 1500. & VVorm. 1521. Constit. pacis publicæ Anno 1521. Ord. Cam. Anno 1538. Decreto Augustano 1548. & passim compluribus in locis.*

15 Itali. Latino vocabulo † *Giurisdictione*, Galli quoq; eodē & κατὰ μετωνυμίαν finis pro forma verbo *Iustice* vtuntur, *Com. ad Edictum Iudic. Præsidialiū promulgatum Anno 50. gl. 12. n.* 4. Ac tantum de verbo *iurisdictionis* in iure commun.

16 Quia vero, † qui leges Quiritū omnes teneant, si in consuetudine regionis suæ peregrini sint in litibus disceptandis, tanquā in sole caligare putentur, vt ait Renatus Chopin *in præf. lib. de leg. Andium Municipalib.* & alias turpe esse dicatur à *IC in l.2. de origi. iur.* ius

in quo

in quo versamur, ignorari, Ruin. cons. 204. *n. 13.* Lãcell. Gallia *cons.* *105. n. 50.* Quomodo hoc verbũ ingentibus nostræ Saxonicæ iuri e vsurpetur, obiter quoq; indicabimus. Et primo generalis vtramq; partem iurisdictionis cognoscendi nimirum, & quod iudicatum est effectum reddendi potestatem tam in ciuilibus, quã criminalibus causis comprehẽdens, est huius verbi significatio Iuris prouincialis, siue Landt Recht *art. 55. 58. lib. 1. Art. 60. 63. 64. 73. 75. 87. lib. 3.* Iuris municipalis Magdeburgensis cõmuniter tamen in tota prouincia postea recepti, quod Germanice Weichbildt indigetamus. *art.* 8. Lehenrecht *cap. 11. 61. vers.* Wehrgericht *& seq.* Secundo per Synecdochẽ totius pro ea iurisdictionis parte accipitur, quæ in causis pecuniariis, & delictorum leuiorum cognitione & animaduersione versatur, quam inferiorem iurisdictionem Erbgericht & Vndergericht appellamus, de qua infra *cap. 3. nu. 1.* Weichb. *art. 11. in fin. art. 7. in fin.* vtrobique alta iurisdictio ab inferiori distinguitur. Per Metonymiam autem varie accipitur. Ac primo pro loco & solennitate iudicii *art. 50. 51. 61. 66. 67. 68. 69. 70. lib. 1. art. 6. 11. 15. 19. 21. 22. 3 . 45. 63. 64. 67. lib. 2. art. 10. 27. 31. 32. 36. 37. 39. lib. 3.* Weichbildt *art. 17. 22. 31.* Secundo pro iudicio siue actib. iudiciali *art. 1. li. 3.* Weichbildt *art. 4. nu. 6. 36. 44. 47. 50. 52. 55. 57. 76. 86. 92. 95. 105. 110. 116. 129.* Tertio pro personis Iudicum, & aliis quæ ad expediendam iurisdictionem adhibentur *art. 53.* Landt Recht *lib. 1. art. 22. lib. 2. art. 9. & 88. lib. 3.* Weichbildt *art. 2.* Quarto per Metonymiam adiuncti pro territorio ac districtu Magistratus ponitur *art. 89. 60. 70. lib. 1. art. 26. 27. lib. 2. art. 63. lib. 2. art. 16. 24. 26. & 40. lib. 3. art. 53. 60. & 67. in fin. lib. 1.* Weichbildt *art. 21. 28. 33. 104.* Lehenrecht *cap. 12. 23.* Quinto pro pœna à iudice irroganda *art. 13.* Landt Recht *lib. 2.* Sexto, pro delicto iurisdictione vindicando *art. 66.* Landt Recht *lib. 3.* Hæc verbi *iurisdictionis* diligentior ac prolixior explicatio, si odiose lectorem remorari videatur, cum vtilitate, quæ inde ad totius rei planiorem intellectum redundabit, comparetur. Non tantum enim, vt initio statim huius capitis indicauimus, inter veteres Iureconsultos, sed & recentiores interpretes tam infinitæ ac variæ dissensionis, multipliciumque errorum nullam aliam causam, quam ipsius vocabuli ambiguitatem esse, paulo attentiores lectores per se deprehendent.

CAPVT II.

De definitione Iurisdictionis in genere, & quatenus est pars Imperii politici.

SVMMARIA.

1 *Perfectæ definitionis descriptio.*
2 *Falsus intellectus quorundam l. omnis definitio. de reg. iuris.*
3 *Vera eiusdem interpretatio.*
4 *IC. in pronunciando summa semper modestia vsos fuisse.*
5 *Difficilis non impossibilis in iure definitio.*
6 *Logica, commune omnium artium ac disciplinarum tractandarum instrumentum.*
7 *Iurisdictionis Imperij Romani definitio.*

1 QVANTVM ad definitionem, certum est, omnem † eam perfectam esse, quæ è solis causis essentiam rei constituentibus, quales genere & forma comprehenduntur, rem ita describit, vt nec latior nec angustior sit definito; sed cum eo conuerti ac reciprocari possit. Hæc etsi solis scholarum philosophicarum finibus contineri vulgo arbitrētur interpretes *in l. omnis definitio. de reg. iur.* vbi omnem definitionem † in iure periculosam diserte relatum est, id quod etiam Alciatum secutum mirere *lib 1. de verb signif. nu.* vbi ait *Definitio, cum sit propria ac breuiter comprehensa rerum substantiæ numeratio, quæ genere, specie, propriis ac differētib.* vt inquit Quintilianus, *constat.* non ferme multas huiusmodi in iure reperias, sed hasce subtilitates Iureconsulti Dialecticis reliquerunt ipsiq; satis habuerunt, si substantiam rei ex communi regula describerent. Ioan. Ram *in Enchiridio reg. iur. axiom. 1.* tamen lex illa non de definitione quę rei essentiam explicat: sicuti aduersus Accursium recte hic sentientem eam interpretantur Decius & Cagnol. item Anton. Peregrin. *de iure Fisci. lib. 1. Tit. 1. in princip.* qui definitionis nomen proprie hic accipiēdum, & ad iuris vocabula, non res ipsi
3 subiectas referendum, falso existimant, sed de regula † ac decisione intelligenda est, qua in significatione quoq; verbum *definire* accipit Vlpian. *in l. Labeo. de verb. signif.* & imperatores *in l. definimus.*

mus. C. de agric. ac censitis lib. 11. ac definitionẽ in iure νόμιμον κάνονα interpretatur Harmenopolus. Hotom. *in comment. verb. iur. in verb. definitio regularem traditionem.* Georg. Vinienus *d. l. omnis. de reg. iur.* Tiraquell. *in tr. de præs. fol. 77. gl. 4.* Modica enim, vt ait Cuiac. *ad l. 1. de reg. iur.* obiectione aut circumstantia destruitur. Vt enim de præceptis siue legibus dicendi vniuersalibus à Quintilian. *lib. 2. instit. orator. cap. 13.* traditum est verbis sequentibus. *Propter quæ mihi semper moris fuit quam minimeme alligare ad præcepta quæ catholica appellant. Raro n. reperitur hoc genus, vt non labefactari aut subrui possit.* Sic quoq; maximos † & doctissimos IC. in pronunciando summa semper 4
modestia vsos fuisse, plurib. in locis ostenditur, vbi regulæ ac decisionis generalitas non tantum particula aliqua restrictiua temperatur, sed ipsa etiam vitia, vel exceptiones plerumq; adiiciuntur. *l. pen. §. & si placet de verb. oblig. l. regula. de iur. & fact. ignoran. l. cum principalis. de reg. iur. leg. 205.* vbi. *plerunque fit leg. 153.* vbi. *fere quibusmodi l. centesima octaua. fere in omnibus pœnalibus. leg. 178. plerunque l. 193. fere iura heredum. l. si venditor. l. in testamentis. eod. titulo.* Cuiac. ac Petr. Fab. *in l. 1. de reg. iur.* Verum licet, vt quod res est, fateamur, eadẽ † ratione definitio logica, qua decisio in iure difficilis sit ac 5
periculosa. Arius Pinell. *in l. 2. C. de rescin. vendit. cap. 3. num. 28.* Sturcius *in l. omnis. de reg. iur.* non tamen propterea impossibilis, Est enim logica † communis omnium artium ac disciplinarum tractã- 6
darum instrumentum, ac rerũ in iure notarum, non tantum vnã sed etiam plures easque ex arte confectas edi posse, erudite docet Cuiac. *in præfat. ad paratitla Digest.* Idq; pluribus accuratissimarum definitionum exemplis demonstrari posse ait. Cum autem non simpliciter de iurisdictione, sed de imperij Romani iurisdictione tractatio à me suscepta sit, eaq; dupliciter consideretur, vel quatenus est in ipsa Politia, siue ab vno, siue pluribus regatur: vel in Magistratib. siue perpetuis siue temporariis, de illa prius, de hac postea agemus. Priorem sic definire † tentabimus, vt sit pars im- 7.
perij Politici, quæ Reipublicæ Romanæ tã in iure publice constituendo, quam postulantibus singulis reddendo competit. Cum autẽ doctrinarum ac disciplinarum omnem dianoeticam institutionẽ ἐκ προυπαρχούσης γνώσεως, id est, vt Seuerin. Boethus inter-

pretatur, ex præexistente, vel, vt Pacius exponit, antecedente cognitione procedere oporteat. Aristoteles *post Analyt. lib. 1. cap. 1. & Tob. lib. 6. cap. 4. in pr.* Quo natura generis iurisdictionis politicæ à nobis constituti rectius intelligi possit, primo summam totius potestatis politicæ: tum cognatarum potestatum, Regalium nimirum, Hierarchiæ siue potestatis Antistitum Ecclesiasticorum, ac iuris illius, quod Principibus ac optimatibus imperii tam vniuersæ Reipublicæ gubernatione, quam in prouinciarum suarum personas ac res competit, & quomodo singula à se inuicem, & à iurisdictione sic definita differant, exponemus.

CAPVT III.

De Imperio politico quod vulgo ius maiestatis appellatur.

SVMMARIA.

1 *Imperii Politici definitio.*
2 *Vox* πολιτεία *apud Græcos varie accipitur.*
3 *Vt &* Reipublicæ *verbum apud Latinos.*
4 *Quo nomine Imperium Politicum apud Græcos appelletur.*
5 *Apud Latinos & Iureconsultos generali imperii potestatis vel Regimenti verbo exprimitur.*
6 *Bodinus primus* Maiestatem *Tropo ab effecti Metonymia petito vocauit.*
7 *Verbi* Maiestatis *Etymologia, & significatio.*
8 *Græce* μεγαλότης, μεγαλοφροσύνη *vel* καθοσίωσις *dicitur.*
9 *Imperii politici à munere Magistratuum destinctio.*
10 *Quomodo à Senatus authoritate discernatur.*
11 *Item à Iure quod Regibus & optimatibus vniuersis ac singulis competit.*
12 *Veteres certos Imperii Politici limites non posuerunt.*
13 *Imperii omnis politici duo capita principalia iurisdicendi ac belli gerendi potestas. Accessorium vnum Munerum indictio.*

14 *Finis omnium Rerumpublicarum benè beateq; viuere.*
15 *Platonis Reipublicæ descriptio.*
16 *Idem finis vniuersi, qui singulorum.*
17 *De beatitudine variæ Philosophorum opiniones.*
18 *Verior Platonis sententia eam in θεωρίᾳ siue contemplatione ponentis.*
19 *Aristoteles de summo bono sibi ipsi consentanea non tradit, ac Platonis tandem sententiæ accedit.*
20 *Salus Reipublicæ in pace ac tranquillitate consistit.*
21 *Tria nec plura capita esse Imperij politici Homeri, Platonis, Aristotelis & aliorum tam Græcorum, quam latinorum scriptorum autoritate probatur.*
22 *Bodini in definienda ac diuidenda* Maiestate *errores ostenduntur.*

DE prima autem summa, nimirum Politiarum seu Rerumpublicarum potestate, quam vulgo *Maiestatem* appellant, eo mihi difficilior ac periculosior commētatio futura est, quod ea nec à Græcorum, nec Latinorum autorum tam veterum quam recentiorum vllo, nec definita, nec in partes suas recte distributa reperiatur, licet à nonnullis & inprimis Bodino, non tantum præclare hoc tentatum, sed numeris etiam omnibus ab iis, qui in politicis nihil nisi ex eo sapiunt, absolutum existimetur.

Primo itaque meam de hac re sententiam, postea quid in aliorum commentariis requiratur, ostendam. Imperium † politicum definio. REIPVBLICÆ IN PERSONAS ACRES DITIONIS SVÆ POTESTATEM. 1

Vt autem *politiæ* vocabulum † apud Græcos varie accipitur, interdum pro ipsa societate Imperii Aristot. *lib. 3. cap. 4.* κοινωνία γάρ ἐστιν ἡ πολιτεία, Respublica societas est. 2

Aliquando κατὰ μετωνυμίαν adiuncti in genere pro τρόπῳ siue forma gerendi Imperii societate contracti. Aristot. *lib. 3. cap. 3.* πολιτεία ἐστὶ τάξις τῶν τὴν πόλιν οἰκούντων. Respublica est ordo ciuitatem inhabitantium. Sic etiam legitur *capitul. vltim. libro decimo, Ethicor.* ἡ πολιτεία ἀρίστη. Aliquando etiam ita late, vt παρεκβάσεις siue labes

labes Reipublicæ quoque comprehendat, Tyrannidē nimirum, Oligarchiam, Democratiam ad pauperum solummodo vtilitatem comparatam. Aristot. *lib. 3. cap. 8.* ὀλιγαρχία δ᾽ ὅταν ὦσι οἱ κύριοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες. Κατὰ συνεκδοχὴν generis pro recta, & ad vtilitatem communem instituta Democratia, Aristot. *cap. 7. lib. 3.* ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμφέρον καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν, πολιτεία. & *lib. 4. cap. 2.* λοιπὸν περὶ πολιτείας διελθεῖν.

Secundo aūt tropo μετωνυμίας subiecti transfertur ad ipsū Rerumpublicarū imperiū & potestatem *l. 3. c. 7.* πολιτεία μὲν καὶ πολίτευμα σημαίνει ταὐτά. & *eod. l. cap. 8. nu. 8.* κυρίως τῆς πολιτείας. Tertio pro illa ciuium parte, quæ actu gerit Rempub. Aristot. *l. 3. c. 6.* πολίτευμα δ᾽ ἐστὶν ἡ πολιτεία. Sic quoque Reipublicæ verbum quod vsu, penes quem, teste Horatio, est vis & norma loquendi, ex duobus in vnū contractum est, plures habet significationes. Aliquando enim
3 accipitur pro libera & iusta Reipublicæ † administrandæ forma. Sic eo generaliter vtitur Cic. *Epistola ad Plancum:* Nihil ex rebus humanis præclarius aut præstantius est, quam de Repub. bene mereri. & *Philippic. 9.* Maiores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierunt. Et *lib. 4. ad Herennium.* Pro Republica, in quo & hoc illud sanctissimum patriæ nomen continetur. Sic quoq; hoc verbo vtitur Iustin. *Inst. de excusation. tutor. §. qui pro Republica ceciderūt, in æternum per gloriam viuere intelliguntur.* Aliquando pro δημοκρατία, quam πολιτείαν Arist. appellat *lib. 3 politicor. cap. 7. l. 2. §. initium. de orig. iur.* ita Respublica statum suum recepit. Aliquando κατὰ μετωνυμίαν subiecti pro ἀρχομένοις siue subditis reipub. interdum pro negociis publicis vel communibus. Plautus *in Amphytr.* Vt gesserit Rempublicam. Hic autem pro cœtu ac populo imperandi ac parendi iure sociato accipimus, quem Aristot. πολίτας κοινωνοῦντας τῆς ἀρχῆς appellat *lib. 3. politicor. cap. 2.* Nec apud Græcos vel Lati-
4 nos autores † vno nomine vis potestatis illius politicæ exprimitur, sed nomine generali à Græcis ἀρχὴ πολιτικὴ dicitur, Arist. *politicor. lib. 3. cap. 4. & 6.* & simpliciter ἀρχὴ *cap. 2. lib. 3.* & πολιτικὴ *polit. lib. 1. cap. 6* Nec esse verbum quo vno ἀρχὴ ἀόριστος ea exprimi possit, diserte ait Arist. *polit. lib. 3. c. 1.* ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκκλησιαστοῦ.

ἀρχαὶ in quibus vniuersa hæc potestas consistit.

Apud Latinos quoque autores † & IC. generali Imperii verbo 5
quo & *diuina potentia* appellatur. Horat. *carm. lib. 3. Ode. 1.*

Reges in ipsos imperium est Iouis.

Et Virgil. 5. *Aeneid.*

Nec Iouis Imperio fatisue infracta quiescit.

Idem 6. *Aeneid.*

Sed me iussa Deum, quæ nunc has ire per vmbras,
Imperijs egere suis:

Vel *potestatis* vocabulo exprimitur. Cic. *de ll. Imperij genus ad homines iustissimos & sapientissimos, vel ad vnum, vt Regalis potestas deferebatur.* Virgil. 6. *Aeneid.*

En huius nate auspiciis illa inclyta Roma
Imperium terris, animos æquabit olympo.

Sic imperium dicitur summa potestas in principem translata *leg. 1. de constitut. Princip.* quo in significatu etiam hoc verbo vtitur Virgilius:

Imperium Oceano, famam qui terminet astris.
Imperium sine fine dedi.

Et Ouidius *lib. 2. Tristium* ad August. Cæs.

Nec te moderatius vnquam
Imperij potuit frena tenere tui.

Eleganter quoq; Iacob. Sannazarius ad Frid. Reg. *publica nimirum res tunc sibi constat, & æquum Imperium, cum rex, quod iubet, ipse facit.* Idem *regimentum* dicitur *l. vnica §. 1. de offic. præfecti prætor.* Regimentis reipublicæ ad Imperatores perpetuo translatis. Bodinus nullo veterum † exemplo Maiestatem appellat, tropo longe petito ab effecti *μετωνυμία*. Est enim maiestas à magnitudine † eodem fonte deriuata, quo *magnus, magis, maius, magistratus*, reuerenda quædam magnitudo, nō tantum in iis, qui Imperium totum Reipublicæ tenent, vt est locus apud Horat. *carmin. lib. 4. Ode 15.*

Famaq; & Imperij porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.

Idem *Epistolar. lib. 2.* ad Augustum: *Si quantum cuperem, possem quoque, sed neq; paruum carmen maiestas recipit tua:* Sed in genere omnis

personæ eminentioris ac sanctioris, amplitudo, potestas, digni-
8 tas, securitas, quam Græci μεγαλότητα † plerunq; Theophilus vero *in paraphrasi Institutionum* μεγαλοφροσύνην appellat, de hac loquitur I C. *in l. 9. de iurisdict.* Ibi fortasse, *quia & hic contempta Maiestas Prætoris vindicatur.* Et ad Deos quoq; transfertur. *l. non distinguimus. §. sacerdotio. de arbitr.* De diuitum autoritate Iuuenalis *Satyr. 1. sanctissima diuitiarum Maiestas.* Idem *Satyra 3.* de Dierum festorum reuerentia, ipsa dierum festorum herbosa colitur, si quando Theatro maiestas.

Licet κατ᾽ ἐξοχὴν pro autoritate eorum qui potestatem politicam habent, præcipue vero Reipublicæ Romanæ plerunq; vsurpetur Cic. *de orat.* Maiestas est amplitudo ac dignitas ciuitatis. Item in partitionibus oratoriis: Maiestas est imperii atque in omni Populi Romani dignitate, quam minuit is qui per vni multitudinis rem ad seditionem vocat, idem *lib. 2 de inuentione, ac tot. titul. in D. & C. ad L. Iuliam maiestat.* in cuius tituli argumento à Græcis Harmenopul. Glossario, German. & à Iustinian. in Nouellis καθοσίωσις dicitur. Quod enim in Diis θεμιτὸν fas, in hominibus δίκαιον ius, id in personis sacro sanctis, quales sunt Principes ὅσιον, Augustum maiestatis plenum & venerandum dicitur, vt erudite refert elegantiss. IC. Anton. Contius *in comment. ad leg. Iul. maiestatis. leg. 1. §. maiestatis.* Ideoque crimen maiestatis καθοσιώσεως ἔγκλημα dicitur *lib. sexagesimo, βασιλικῶν titul. 36. περὶ ἐγκληματικῶν c. 12.* vbi σβέννονται τὰ ἐγκλήματα τῇ τελευτῇ τοῦ κατηγορουμένου, χωρὶς τοῦ τῆς καθοσιώσεως. Extinguũtur crimina morte rei, excepto crimine Maiestatis. Vulgo etiam secundum subiecti μετωνυμίαν pro ipsis personis imperantium, Iustinian. *proœm. institut.* Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam, sed legibus etiam oportet esse armatum. Et sic ea quotidie in aulis hoc tempore vtimur.

9 Dixi potestas Reipublicæ † vt primum excludantur administrationes & munera Magistratuum in quacunque Poli-

tiæ

tiæ ſpeciæ conſtitutorum. Etſi enim ἀρχαιρεσία, vt appellat Ariſtoteles *libro* 4. *politicor.* id eſt creatio & conſtitutio Magiſtratuum non de ſubſtantia Reipub. ſed in arbitrio Regentum ſit, per ſe vel alios Reipub. negocia adminiſtrare; vt etiam initio ciuitatis omnia manu Regis gubernata eſſe, ait Pomponius *in pr. leg. 2. de orig. iuris.*

Tamen cum ea, quæ ad ſtatum politicum pertinent, magnæ præſertim Reſpub. per ſe procurare non poſſint, ſed præfectis, curatoribus & magiſtratibus ad eam rem idoneis opus ſit, quibus Reipub. cura aliqua in parte commendentur, vt ſcribit Cicero *libro* 3. *de legibus.* Ideo magiſtratibus opus eſſe, quod ſine horum prudentia ac diligentia ciuitas eſſe non poſſit, quorum denique deſcriptione omnis Reipublicæ moderatio contineatur: ad res omnes tam ſacras, quam profanas, militares & vrbanas adminiſtrandas, in omnibus fere Rebuſpub. ii conſtitui ſolent.

Sed horum nulla eſt poteſtas & liberum id, quod iniunctum eſt faciendi arbitrium: ſed neceſſaria expeditio & munus, id quod eſt officium ciuile, quod neceſſario obeundum eſt lege, more imperio eius, qui iubendi habet poteſtatem. *L. Munus de verbor. ſignificat.* ſiue exiſtimationem & dignitatem ea adminiſtratio habeat adiunctam ſiue non. *L. Munus. trib. mod. de verb. ſignific.* Idque non tantum ex iure ciuili, quo ſola politica definiri non poſſunt, ſed omnium gentium vſu ac moribus ita obſeruari teſtatur Ariſtoles *libro* 4. *Politicorum capitul.* 14. vbi dicit: Rempub. habere poteſtatem ſtatuendi περὶ τῶν εὐθυνῶν, id eſt, de accipiendis rationibus ab iis, qui magiſtratu vel publico aliquo munere functi ſunt.

Cum igitur modus conſtituendorum & reuocandorum Magiſtratuum in arbitrio & manu ſit politiacum conſtituentium, de quo prolixe tractat Ariſtot. *cap.* 15. *lib.* 4. *politicor.* hanc admini-

strantі officii rationem non ad potestatem & imperium, quę in libero alicuius arbitrio posita sit, sed ad muneris obeundi necessitatem referendum esse manifestum est.

10 Idem verbum *potestatis* non tantum à singulorum Magistratuum vel curatorum officio, sed à Senatus † cuiuslibet Reipublicæ autoritate imperium à nobis definitum distinguit. Senatus enim est collegium eorum, qui ad capienda de Repub. consilia constituti sunt: Hi enim nullam potestatem & imperium in Republica habent, & quorum sententiam sequi vel repudiare liberum est Reipub. vel quibus ea tantum regibus vel optimatibus regenda commissa est, vt recte hæc explicantur à Bodino *de Repub. lib. 3. capit. 1.*

11 Verbum † *Reipublicæ* (quod hic, vt pars est in definitionibus, de Politia proprie sic dicta accipimu) restringit imperiũ politicum ad illud, q; habet populus ipse in Democratico statu, quę proprie Politia & Respublica dicitur, *antedicta l. 2. de orig. iur.* his verbis: *Tunc iterum respublica statum recepit*; & discernit ab eo, quod regibus & optimatibus à populo commendatum est. Hi enim non suo sed Reipublicæ nomine imperium & summam potestatem obtinent de quo plura Deo fauente in politicis nostris.

Dixit in genere in personas ac res dictionis suæ, vt non tantum incolæ ac ciues, quos recte Aristoteles nulla alia re definiri ait: *lib. 3. cap. 1.* quam κοινωνία τῆς ἀρχῆς, siue ἐνεργεία siue ἐξουσία. Et quorum etiam conditio mutato statu vel τρόπῳ τῆς πολιτείας siue Reipub. non mutatur vt doctissimè ac rectissimè ex hoc loco collegit Casus *in Sphæra ciuitatis lib. 3. cap. 1.* Sed alienæ etiam Reipub. homines, qui quidem in territorio politiæ alicuius non domicilium, sed res in ea possideant, vel ibi contraxerint, aliudue quid commiserint, vnde obligatio oritur, quemadmodum apud omnes gentes obseruatur, compræhenderentur.

Sic itaque sit nobis definitum primum istuд ex societate ac libera conuentione populi contractum imperium: sed an illud ita summum, absolutum & infinitum sit, vt nullis pene terminis vel finibus concludatur, vt de imperatoris potestate, quod ita sit ano-

Digitized by Google

sit anomala vt nullis legibus frenetur ex Baldo *cons. 327. col. 5. lib. 1.* affirmat Marcus Mantua *locorum comm. lib. 1. capit. 2.* merito reprehensus à Ferdinando Vasquio *illustr. controuers. lib. 1. cap. 22. num. 18.* vel certis quibusdam metis, quas vltra citraq; consistere nequeat sit circumscripta, de eo nihil certi antea ab iis, qui vel res gestas diuersarum politiarum, vel ex professo de Republica scripserunt, nobis relictum esse, antea quæsti sumus & adhuc ferme sine cortice rari forte apparentes, in gurgite vasto natamus.

Ac licet, vt diximus, limites † eius apud autores non exprimãtur: Certum tamen est, vt deprauatarum Rerumpublicarum certa & determinata est potestas, vt dicit Aristot. *lib. 3. politicor. capit. 9.* ὅρους τῆς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας δίκαιον ὀλιγαρχικὸν καὶ δημοκρατικὸς id est, fines & terminos paucorum & popularis imperii esse ius oligarchiæ ac Democratiæ proprium. Sic multo magis ὀρθῆς πολιτείας ὅρους καὶ δίκαιον quoddam esse. Est enim nulla humana potestas infinita. Imo licet diuina potentia sit infinita & absoluta: Opera tamen & effectiones sunt finitæ cum ipsum cœlum finitum sit, & tempora statis præscriptionibus constituta, species & à se inuicem essentiis distinctæ & certorum officiorum mutuis nexibus coniunctæ, vt eleganter scripsit IC. Scaliger *de subtilitate exercitat. penult. dist. 8.* 12

Sic igitur statuo Imperium omne † politicum hisce duobus capitibus, iurisdicendi ac belligerendi potestate, vno accessorio munerum tam realium, quam personalium indictione contineri. Hæc ita esse, primum ratione, secundo vsu omnium gentium, tertio Platonis, Aristotelis & aliorum probatissimorum scriptorum autoritate comprobabo. 13

Quod ad rationem attinet, certum est, finem omniũ † Rerumpublicarum institutarum esse, vt bene beateque viuatur, vt ait Aristot. *politicor lib. 3. cap. 4. & capit. 9.* τέλος μὲν οὖν πόλεως τὸ εὖ ζῆν, ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν: *Finis ciuitatis est bene viuere, hæc autem finis gratia:* Ante Aristotelem idem sentit Plato, dum in definitionibus Rempublicam † describit multitudinis per se contentæ ad beatitudinem 14 15

C 3 commu-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

communem πολιτεία πλῆθος κοινωνία αὐτάρκης πρὸς εὐδαιμονίας. Cum autem finis moneat agentem, & sit eius, cuius est finis perfectio. Scaliger *de subtilitate, exerciat. ducentesima quinquagesima quarta. Ea potestate praeditam necesse est, Republic. quæ ad finem illum assequendum sit necessaria*

Adest in eo inconsentiens Philosophorum opinio, Quod i-
16 dem sit finis vniuersorum † ac Reipublicæ, qui singulorum, vt tradit Aristot. *lib 7. polit. capit. 2. in pr. & capit. 3. eiusdem libri.* In quibus autem ea quam diximus, beatitudo tam singulorum, quam Rei-
17 publicæ consistat, etsi inter Philosophos † non conuenit quorum varias opiniones refert Aristot. *lib. 1. Ethi. ad Nicomach. capit. 2.*
18 *3. 4.* Verior tamen Platonis est sententia, quod ea in Theoria † siue contemplatione versetur *lib. 1. de Republic.* Et Marsilius Ficinus *in argumento eiusdem libri.* Aristoteles vero etsi de summo † bono
19 ibi consentanea vbique non tradit, tamen *lib. 10. Eth. capit. 7. & politic libro 7. capit. 3.* vbi exactius de argumento tractat, licet primo ea, quæ *in 1 Ethi.* de fine beatitudinis tradiderat, repetat eamque πρᾶξιν esse dicat, tamen in fine postea sic explicat, vt eam nō simpliciter in actione ad alia relata, sed quæ finem & absolutionem operis in se ipsa contineat θεωρία siue contemplatione nimirum collocet.

Ea autem contemplatio & consideratio rerum tum humanarum, quam diuinarum fieri non potest sine pace, tanquillitate
20 ac securitate, quam σωτηρίαν † τῆς κοινωνίας appellat Aristoteles *lib. 3 Politicor. capit. 4.* Hæc autem obtineri non potest, inter ciues vt discordia euitetur, ac vis externa ab hostibus illata propulsetur. Vt enim corporis physici incolumitas in remouendis morbis internis, & cauendis ac auertendis periculis externis: sic etiam σωτηρία corporis politici duabus hisce rebus obtinetur. Vt nimirum ea, quæ internum Reipublicæ statum perturbare, & quæ foris ei incommodum & exitium adferre possint, arceantur.

Quemadmodum igitur morbi corporis interni curantur humoribus ad iustam temperiem redactis, & declinatione ac propulsatio-

pulsatione eorum, quæ foris nocitura putantur: Sic ciuilis corporis temperamentum est iusticia, quod si foris Reipublicę incolumitas læditur, ad arma & bella confugiendum est, vt eleganter hæc coniungit Cic. *offic. libro 1. vbi dicit: Duo esse decertandi genera, vnum per disceptationem, alterum per vim.*

Ex quibus liquido apparet, Duplici hac potestate ad salutem ac tranquillitatem Reipub. obtinendam opus esse δικαστικῇ nimirum & στρατηγικῇ δυνάμει, vt ait Aristot. *polit. lib. 3. cap. 17.* ἄνευ δικαιοσύνης καὶ πολεμικῆς ἀρετῆς ἐκ δύνατον οἰκεῖσθαι πόλιν. id est *sine iusticia & bellica virtute ciuitas habitari nequit.* Et *libro 1. capit. 5.* dicit. βίον πολιτικὸν διῃρημένον εἰς τὴν πολεμικὴν χρείαν καὶ τὴν εἰρηνικήν. *Vitam ciuilem diuisum esse in vsum belli & pacis.* Et cum homines ab origine paris sunt conditionis, ideoque æquum sit, vt eodem iure vtantur, vt recte dicit Cicero *de offic. libro 1. ingeneratam esse homini appetitionem Principatus, vt nemini animus bene à natura informatus parere velit, &c.* stricte societatis istius politicæ ius hic accipiendũ, & vltra terminos ac fines propositæ beatitudinis non extendendum. Sunt itaque summa Imperii politici capita hæc duo, ciuile vel togatum & militare.

Hæc si Respublica per se & absque opera hominum ac sumptu expedire posset, nõ progrediendum longius, sed in his solis omne imperium politicum versari dicendum esset.

Iam vero ad vtrumque domi & foris expediendum, opus est gerentibus Rempublicam Consiliariis & ministris, quorum opera publice partim vtuntur, vt sunt Præfecti, Præsides, Quæstores, Iudices, partim priuatim, vt qui ad Aulæ saltem vsum & splendorem adhibentur, qui *Palatini* vocantur Lipsius *Politic. libr. 3. capit. 10.*

Item præsidiis ac munimẽtis ad Rempublicã seruandã. In bello Ducib. Militib. & apparatu armorum, & cõmeatu, quę omnia sine opera hominũ & pecunia cõfici nequeunt, vt generaliter cõcessa iurisdictione vel alia potestate, eã quoq; natura ipsa cõcessionis compre-

comprehenduntur, sine quibus hæc explicari non possunt, vt de iurisdictione respondet Iauolenus *in leg. cui iurisdictio, de iurisdict. omn. iudic.* Tertio, ac subsidiario quasi Imperii capite, munerum nimirum indictione opus est, qua permittitur Reipublic. clauum tenentibus duo hæc imperate ciuibus & aliis municipibus, operas, quæ versantur in honoribus gerendis, ac Reipublicæ muneribus obeundis, ac pecuniæ ad res tam ciuiles quam militares explicandas necessarias. Hisce igitur duobus summis, & vno, quod diximus, subsidiario capite vim ac potestatem τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς omnem contineri, ac vltra ea non extendi, non tantum ex omnium gentium, qui Respublic. constitutas habuerunt, institutis apparet de rectis, non autem deprauatis Tyrannide ὀλιγαρχίᾳ ac Democratia degenerante, Vbi qui rerum potiuntur, tanquam Domini, omnia ad vtilitatem & libidinem suam, non salutem populi moderantur, hic agimus: sed antiquissimos etiam ac probatissimos tam Græcos quam Latinos autores reuera, & in effectu, etsi quoad formam exacte ita non definiunt, ac distribuunt, consen-
21 tire manifestum est. Sic enim Homerus antiquissimus Poeta † in Rege duo requirit, vt sit bonus Rector & bonus Imperator *Iliad. 3.* ἀμφότερον βασιλεύς, τ' ἀγαθὸς κρατερός αἰχμητής. Præter hunc insignis quoq; est locus *Odyssea lib. 19.* quem adeo commendat Spondanus *in commentar.* vt eum solum laudem æternam Homero potuisse parare existimet:

ὥστε τευ ἢ βασιλῆος ἀμύμονος, ὅς τε θεουδὴς
ἀνδράσιν ἐν πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάσσων
εὐδικίας ἀνέχῃσι.
Sicut alicuius quidem regis inculpati, qui Deum colens
Viris in multis & fortibus regnans
Iusticias extendit.

Plato in Politico, Etsi ibi in specie de ἀρχῇ vel δυνάμει πολιτικῇ non agit, sed de officio τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ βασιλικῇ, quod non sit Practica sed Theorica, & quod ad Regis officium non pertineat, vt ipse exerceat δικαστικὴν, στρατηγίαν, vel ῥητορείαν: sed vt omnibus volentibus agere imperet: Quo respexisse videtur Virgilius dum *lib. 6. Aeneid.* sic canit:

Excu-

Excudent alij spirantia mollius æra.
Credo equidem viuos ducent de marmore vultus.
Orabunt causas melius cælique meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent:
Tu regere imperio populos Romane memento.
Hæ tibi erunt artes.

Tacitus quoq; dicit: *Cætera vtcũq; dissimulari, sed boni Ducis imperatoriã esse virtutẽ.* Quod sequũtur Per. Greg. Tholos. *De rep. li.* 10. *c.* 1. Fracheta *in lib. de Principe c.* 3. & 7. Scipio Ammirat. *lib.* 13. *discur.* 9. Quia tamen idẽ Plato πολιτικῆς ἐπιστήμης, hęc tria sc. στρατηγίαν, δικαστικὴν καὶ ῥητορείαν τίμια καὶ συγγενῆ, id est, *honoratiora ac maxime cognata.* Et oratoriam facultatem non de essentia potestatis politicæ, sed instrumentum quoddam regiæ autoritatis conseruandæ esse dicit, δικαστικὴν καὶ στρατηγίαν: summa imperii politici capita eundem quoque sentire, apparet. Et de στρατηγίᾳ, quod ea nimirum imperii sit politici, lege sanxit *lib.* 12. *de ll.* ἐάν τις ἰδίᾳ ποιῆται πρός τινας εἰρήνην καὶ πόλεμον ἄνευ τοῦ κοινοῦ, θάνατος ἔστω ζημία, id est, vt interpretatur Lipsius *Politicor. lib.* 5. *c.* 4. *Si quis priuatim sine publico scito pacem bellumue fecerit, capital esto.*

Aristoteles vero, etsi nullam vel definitionem vel partium Imperii huius politici diuisionem diserte ponit. Cum enim *politicor. lib.* 4. *cap.* 14. τρία μόρια constituit, τῶν πολιτειῶν, constat eum non loqui de ipsa potestate, sed de triplici hominum genere, quorum opera ad Reipub. gubernationem necessaria est. Quorum primum τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν, quod deliberat ac statuit de rebus ad Rempublicam pertinentibus, quod κατὰ ἐξοχὴν κύριον τῆς πολιτείας appellat *polit. lib.* 6. *cap.* 1. *in principio:* idq; in potestate habere dicit consultationem περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ συμμαχίας, καὶ διαλύσεως καὶ περὶ νόμων, καὶ περὶ θανάτου καὶ φυγῆς καὶ δημεύσεως, καὶ τῶν εὐθυνῶν, id est, *de bello, de pace, de fœderibus ineundis ac dirimendis, & legibus, de morte, de exilio, de publicatione bonorum, de accipiendis rationibus publicarum functionum.*

Alterum περὶ τὰς ἀρχάς, quod versatur circa magistratus, id est, vt postea pluribus declarat; quod statuit, quos oporteat esse magistratus,

Digitized by Google

ſtratus, & quæ cura eorum eſſe debeat. Tertium τὸ δικάζον, quam dicit partem eam hominum quæ lites diiudicat: Ipſa tamen officiorum ac munerum ſingulis claſſibus adſignata enumeratione, quæ ſumma ſit poteſtatis iſtius politicæ Reipublicis competentis, ſatis declarat, licet iuſtæ diſtributionis leges non obſeruet. Quæ enim nos principalia membra τῦ κυρίου πολιτικῦ antea conſtituimus, hac quoque diſtributione continentur. Legum enim ferendarum poteſtas refertur ἐν τῷ βουλευομένῳ περὶ τῶν κοινῶν, verbis περὶ τῶν νόμων, quod de ferendis legibus deliberat, cui ſi coniungamus τὸ δικάζον, quod iuris reddendi poteſtatem complectitur, & ea, quæ in ſecunda parte adduntur de mortis ſupplicio, de exilio, & publicatione bonorum, quæ omnia ad δικαστικὴν, ſiue iudiciariam poteſtatem pertinent, primum caput principale habebimus abſolutum.

Secundum caput principale quoq; continetur in prima parte τῦ βουλευομένου περὶ τῶν κοινῶν, arbitrium ſcilicet belli & pacis, fœderum ineundorum ac ſoluendorum facultas.

Quo etiam in genere comprehenditur poteſtas imperandi munera tam realia, quam perſonalia.

Quæ præterea adduntur de conſtituendis magiſtratibus per ſe partem poteſtatis politicæ non conſtituunt, ſed ſunt trium iſtorum adiuncta, ſicut etiam poteſtas accipiendarum rationum ab iis, qui publico munere functi ſunt. Liberum enim eſt iis, qui Rempublic. gerunt, quæ ad iuriſdictionem & belli gerendi rationem ac munerum exactiones pertinent, per ſeipſos adminiſtrare, aut aliis vel vniuerſa, vel pro parte committere, & poſtea explicati muneris rationes exigere. Idem quoque Ariſtotel. *libr. 3. cap. 1.* ſummam politicæ poteſtatis hiſce duabus partibus complexus eſt, κρίσει καὶ ἀρχῇ, & in eo vim ac poteſtatem omnem eorum, qui ſunt in ciuili imperii ſocietate comprehendit. Ciuem enim, ex quorum multitudine πολιτείαν conſiſtere dicit ἄρχοντα δικαστικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν definit, ac eodem in loco definitionem ſic explicat, vt generaliter eum ciuem eſſe intelligat ἐν ᾧ ἐξουσία κοινωνεῖν τῆς ἀρχῆς βουλευτικῆς, καὶ κριτικῆς, non tantum

tum eos, qui δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, imperii politici sunt participes, sub κριτικῇ igitur iudicandi vel iuris dicendi, sub βουλευτικῇ legum ferendarum, belligerendi ac munerum indicendorum potestatem complectitur. Et quod politica potentia hisce duabus partibus principalibus constet, iudicandi nimirum & belli gerendi potestate aperte docet *cap. 4. politic. libr. 4.* Vbi cum plures ciuitatis partes enumerasset, duas præcipuas esse dicit: τὸ πολεμικὸν, καὶ τὸ μετέχον τῆς δικαιοσύνης δικαστικῆς, sumpto simili à partibus animantis, vt sicut in eo anima potior est corpore, sic hasce duas magis esse partes ciuitatis, quam alias, quas materiam & πλήρωμα ibidem appellat. De muneribus quoque tum ciuilibus, tum militaribus à Republic. subditis iniungendis, eiusdem Aristotelis sententia liquet ex *d. libr. 4. politicorum. capit. 4.* πέμπτον δὲ γένος τὸ προπολεμῆσον ὃ τούτων οὐδὲν ἧττόν ἐστιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν εἰ μέλλουσι μὴ δουλεύσειν τοῖς ἐπιοῦσι. Et *capit. 14. eiusdem libri:* περὶ πολέμου. Item *libr. 7. capit. 8.* τοὺς γὰρ κοινωνοῦντας ἐπὶ χρημάτων τινὰ εὐπορίαν ὅπως ἔχωσι καὶ πρὸς πολεμικάς. Opus est Reipublicæ aliqua vi pecuniæ & copia, tum ad vsum domesticum atque vrbanum, tum ad sumptum rei militaris.

Quæ apud Polybium *libr. 6. de militari disciplina*, ac Dionysium Halicarnassæum *lib. 4. antiquit. Romanar.* ad imperium politicum pertinentia, licet nec perfecte nec ordine vllo digesta reperiuntur, præterquam quod non ad vniuersæ politicæ potestatis, sed ad Romanæ tantum Reipublicæ descriptionem spectant, ad has tres classes omnia referri possunt.

Quibus sic explicatis confirmatur ac planissimum euadit id, quod antea adseruimus, vim omnem Imperii Politici principaliter consistere in iudiciaria & Imperatoria potestate, ac per consequentiam in subsidiaria munerum tam realium, quam personalium indictione: Legum enim ferendarum potestas, quæ per se de Imperii Politici substantia non est, cum liberum sit illis, qui habent τὸ κύριον τῆς πολιτείας, vel manu regia vt initio Reipublic. Romanæ quoque factum esse, ait Pomponius *libro 2. in princip. de origin. iuris.* vel præscriptis legibus tam de rebus sacris quam prophanis gubernare Rempu-

Digitized by Google

blicam sub iurisdictione continetur. Quæ si exactius considerantur, ad vnum iusticiæ administrandæ ac seruandæ genus omnia referri possint. Non enim iuris tantum dicendi ac reddendi facultas eo pertinet, vt summi cum infimis in Republica pari iure retineantur, sed bella quoque tam priuata quam publica eo fine suscipiuntur, vt vis & iniuria omnis tam interna, quam externa propulsetur, pax & iusticia colatur, siue iniurias illatas vindicemus, vel res ablatas repetamus, siue etiam barbaris ac alijs potentioribus qui aliena absq; legitima belli causa inuaserunt vel inuadant, bellum inferamus. In quo eadem est causa, coërtio nimirum & in malo & iniusto, quod nobis ab illis impendit, repressio. erudite Lipsius *de Repub. lib. 5. cap. 4.* Quo pertinet, quod Homerus Regem à Ioue iusticia donatum fingit. Francisc. Patricius *de Regno & Regis instit. lib 2. tit. 1.* Et Plutarchus refert Agesilaum existimantem iusticiam omnium virtutum maximam propriamq; Regum, cum quidam fecisset mentionem Magni Regis, Persarum enim Regi ob amplitudinem imperii Magni co nomen um tribuebatur. *Quid* inquit, *ille maior me est, nisi iustior sit quasi magnitudinem regum in sola iusticia consistere diceret.* Vincentius Castellanus *de officio Regis lib. 3. par. 2. cap. 1.* Huc etiam respexisse videtur Plato, du libros suos *de Repub.* inscripsit τῶν πολιτειῶν ἢ περὶ δικαίου: Ac Cic. *lib. offic. 2.* dicit iusticiæ fruẽdæ causa olim bene moratos Reges institutos esse, imo Platonem *in dictis libr. de Republica & legibus,* secutus homines omnes ad iusticiam natos esse dicit. *in lib. de leg.* Item Aristot *Ethicor. lib 5. cap. 3.* vbi dicit: ὥστε, ἵνα μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας. Et *lib. 5. Politic cap. 10.* vbi: βούλεται ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ ὅπως οἱ μὲν κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικον πάσχωσι, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδέν. Rex custos esse debet, vt ii qui facultates & copias habent nulla iniuria afficiantur, populus vero nulla contumelia vexetur. Et *Politicor 3. cap. 12.* Finem ciuilis vitæ ius esse dicit: πολιτικὸν ἀγαθὸν τὸ δίκαιον. Quam sententiam eleganter expressit Palingenius *in Zodiaco vitæ lib. 9.* vbi de Regum iustorum ac prudentum genere sic scribit:

Cui si quando Deus rerum commisit habenas,
Imperijque decus, tunc aurea secula fiunt.

Tunc:

Tunc floret virtus, terrasq; Astraea reuisit,
Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.

Sed quia iure ac moribus gentium non tantum illa bella censentur iusta, quæ iniurias propulsando & rebus repetitis geruntur (Quod iura quoque nostra tam Ciuilia quam Canonica probant *Tit. de captiuis & postlim. reuersis. c. Dominus noster. 23. q. 2.* Baro *l. 4. quod quisque iur.*) Sed etiam ob certamen gloriæ & imperii, de quo Aristot. *polit. lib. 1. cap. 6.* vbi seruitutem bellicam ex opinione quorundam iustam esse dicit, quod virtus instructa copiis modo quodam etiam vim afferre maxime possit, ac semper sit, quod superat, in exuperatione alicuius boni, vt videatur, non sine virtute & violentia esse; quem locum eleganter ac dilucide explicat Anton. Montecatinus *in com. eruditissimo in Politica lib. 1. tex. 60.* Idem Plato *in lib. 3. de legib.* vbi inter septem rationes gubernandi quintam quoque posuit, vt potentiores imbecillioribus imperent, natura ita comparatum esse dicit, vt præstantior plus habeat, quam inferior, & potentior quam debilior.

Eadem est sententia Aristidis in oratione ad Rhodios habita relata ab Alciato *libr. 2. Paradox. cap. 21. Lex est naturæ à potentioribus plane clarior facta, vt maioribus minores pareant.* Quod & Cicero secutus videtur, dum *libr. 1 offic.* ait. *Ex feciali iure Populi Romani, quo sanctissime æquitas belli descripta sit, intelligi posse, nullum bellum esse iustum, nisi quod & rebus repetitis geratur, aut denunciatum antea sit.* Quo etiam pertinent, quæ de bello tractat Stephan. Forcatulus *comm. de feud. cap. 9. num. 9.* vbi bellum omne iustum esse ait, quod geratur ab eo, qui superiorem non agnoscit, & quod capienda sit occasio in re militari feriarum experte *l. Diuus de fer.* Et οὐκ ἔστιν ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτεῖν, irremeabilis error in bello bis non committitur, vt apud Stobæum inquit Lamachus: Licet naturæ ac rationi magis consentaneum sit, quod ex sententia Herodoti *libro septimo*, Lips. ait: *pol. libro quinto, capit. quarto, Bella non alio dirigenda, quam ad tranquillitatem & tutelam*. vt dicto iam loco quoque ait Cic. ita bellum suscipiatur, vt nihil aliud quam pax

D 3 quæsita

quæsita videatur propterea capita illa duo distincta retinenda sunt.

12 Ab iis qui nostro æuo de Republica † ex professo scripserunt, nemo est, qui nobilissimum hoc politicæ scientiæ caput vel definire, vel in partes ac capita certa distribuere tentarit, solo Bodino, quod antea diximus, excepto, qui se cornicum oculos hac in re confixisse, & Græcos ac Latinos autores omnes longo interuallo, & quasi in carceribus post se reliquisse iactat. De nomine Maiestatis antea diximus. Rem sic definit: quod sit summa ac legibus soluta in ciues ac subditos potestas, qua in definitione tria iure desiderantur.

Primo enim obscuritatis vitio laborat, propter vocabulum summa, vt comparatiuum, ad alias inferiores potestates, quæ quales sint, non explicatur.

Deinde angustior est definito: quod potestas politica non tantum in liberas personas, ac seruos, qui summæ Reipublicæ potestati perpetuo sunt obligati, vti definiuntur à Bodino *libro* 1. *capite nono*, sed in personas quoque peregrinorum exercetur, qui vel contrahunt vel delinquunt, vel res in ditione Reipub. sitas habent.

Tertio nec in eo paria sunt definitionis ac definiti momenta. Quod non ad Politiam in genere, & quæ proprie secundum essentiam πολιτεία vel Respulica dicitur, sed ad τρόπους tantum τῆς ἀρχῆς, quando nimirum non ipse populus per se, sed per Magistratus potestatem suam exequitur, Principatum nimirum & optimatum imperium tantum referri possit. Ipse enim populus, qui liber à principio nullarum legum nexu tenebatur, legibus solutus esse dici non potest, cum πᾶσα στέρησις τοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντος sit, vt ait Aristoteles *Top. libro* 6. *capite* 4. Sed Principes tantum & optimates, quibus singulari priuilegio populi, vt absque legibus positiuis Rempublicam administrent tributum est, vt de Rege cui παμβασιλεία tributa est, dicit Palto in definitionibus. Ac tantum de definitione.

Quod

quod ad diuisionē vel partitionem ius omne Maiestatis quod dicit in octo capita distribuit.

1 *Quorum primo continetur legum vniuersis ac singulis ciuibus dandorum potestas.*

2 *Belli ac pacis arbitrium.*

3 *Creatio Magistratuum.*

4 *Extrema prouocatio.*

5 *Iure vel iniuria damnatorum cōtra vim legum ac iudiciorum liberatio, siue de capite & fama, siue de bonis omnibus agatur.*

6 *Ius exigendi iuramenti fidelitatis sine cuiusque exceptione.*

7 *Nummi percutiendi ac constituendi pondera & mensuras potestas.*

8 *Vectigalia, ac tributa imperandi.*

Quæ diuisio multis & innumeris pene vitiis scatet.

PRimo enim nimis est concisa & articulosa, non membra sed frusta solummodo rei diuidendæ continens. Etsi enim διχοτομία in omni ac populari pręsertim argumento secundum Platonē *in politic.* (vbi bifariam diuidere difficile esse ait, & Aristot. qui eam interdum impossibilem esse dicit, *lib. de partib. animalium.*) obseruari non possit. Extra tamen controuersiam ea Platonis *in d. Politic.* sententia attendenda, quo si in duo diuisio fieri non possit, in proximum binario numero partitionē fieri præcipit: Quod commode hic fieri poterat. Vnum enim legis ferendæ caput in tria discernit, cum, vt ipse fatetur, nummi percutiendi, ac pondera ac mensuras constituendi facultas generali legis ferendę potestate contineatur.

Et cum maximum vitium sit, in diuisione aliquid præterire, teste Cic *lib. 1. offic.* Hic duo præcipua ad imperium politicum partim principaliter, partim consequenter spectantia omissa sunt; iurisdictio nimirum & munerum personalium iniungendorum potestas. Iurisdictionem ideo ad iura Maiestatis referri non posse ait: quod ea omnibus fere Magistratibus æque ac Principi congruat. Ideoque Aristotelem, quod eam tribus μορίοις πολιτειῶν accenseat, reprehendit. Qua in re insignis causæ ἔλεγχος est.

Si enim ideo Maiestatis vel potestatis politicæ aliquid non d-ci debeat proprium, quod per Magistratus id quoque expediatur, nihil plane eiusdem erit proprium. Non enim iuris tantum reddendi, sed belli quoque gerendi potesttas Magistratibus committitur, sed in eo hæc est differentia, quòd hi, quibus mandantur, precario ac alieno, Respublica vero suo nomine ac iure illa habeat & exerceat.

Quod autem iurisdictio præcipua sit pars, in qua ferme cardo totius politicæ gubernationis versetur, & propter quam ferme solam Respublicæ sunt institutæ, vt de Regbus ex Cicerone antea audiuimus, tum rationibus ac vsu omnium Politiarum supra confirmauimus. Ac ipse hac in re sibi planè contrarius est Bodinus, dum ait, extremam prouocationem ad Maiestatis ius pertinere. Vnde autem necessitas prouocandi ad Rempublicam, nisi quod sola Respublica plenam habeat & integram iuris reddendi potestatem; Curatores vero & Magistratus inferiores tantum cognitionem & iudicationem Reipub. arbitrio ac correctioni obnoxiam.

Munerum personalium, vt de genere toto præmisimus, adeo necessaria est, vt absq; eius adminiculo Reipublicæ negocia nec pacis, nec belli tempore recte expediri possint. Potentia enim, vt sentit quoque Cæsar relatus à Dione *lib.42.p.207.* quæritur & conseruatur præcipue duobus modis, milite & pecunia, ac de hac Scipio Ammiratus *l.1. discurs. in Tacitum. 9.p.430. che.1. de'nari sono il nervo della Guerra.* Vnde etiã hoc ipsum est, quod idem dicit Bodinus *de Repub. lib.1.c.6.* Principibus ac ciuitatibus omnibus pro iure Maiestatis & imperii semper licuisse ac licere, ciues suos ad belli nimirum necessarium vsum domi continere, idque multarum Rerumpublicarum exemplis confirmat. Contra quod more à maioribus accepto ius quoddam singulare sibi vendicant Germani. Quod iam ab Alanis Romanorum tempore deuictis eos consecutos, & huc vsque continuasse, refertur *in Chronica M. Iordanis de Imper. & Elect. Tit. Quare Franci liberi & Germani.* De quo *in decreto Comit. Spirensium Anno 1570.* §. **Denselben: Haben wir vns erinnert/ wie**

wie es im Heiligen Reich Teutscher Nation von alters ein löbliche gestalt Teutscher Freyheit/vmb Ehr vnd Rhumb mit Riterlichen thaten frembden Potentaten ohne alles beleidigen deß Vatter Landes vnd dessen gehörigen zudienen gehabt. Cuius respectu Nobilitas Germanica valde cõmoueri visa supplicio Sebastiani Vogelspergeri nullam aliam ob causam capite cum Sociis. Anno 1548. Augustæ vt fertur mulctati, quam quod militum aliquam manum contra Edictum Cæsaris ad splendorem coronationis Regis in Galliam adduxerat. De abvsu huius libertatis vide Gail. *de pace publica lib.* 1. *cap.* 4. & quomodo placitis comitialibus ea sit restricta *d. decreto Spirensi Anno* 70. §. vndt daß vor etlichen Iharen. *c. sequent.*

Iuramentũ fidelitatis sine cuiusque exceptione per se ad summam potestatem nihil facit, sed firmat tantum obligationem subditorum, qua ipso iure imperii politici Reipub. tenentur.

Vt nec creatio Magistratuũ, quæ nec de essentia τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς, nec perpetua est; Vt n. in Despotico imperio Patrib. familias liberum est, prout melius commodiusque videtur, rem familiarem vel per se, vel per Oeconomos & Curatores administrare. Sic quoque vt sæpius iam dictum est, in arbitrio Regis vel Optimatũ, vel populi, principatus vel Reipub. negocia tam ciuilia, quam militaria, per seipsos vel præfectos, præsides, Iudices, ac Duces expedire, ideoque siue Curatores, siue Magistratus constituantur, vel manu Regia omnia gubernentur, ad Maiestatis vel imperii ipsius substantiam nihil attinet.

Ex imperii itaque politici sic explicata tum definitione, tum diuisione, primo veritas generis iurisdictionis à nobis definitæ, tum quomodo hæc ab illa, tanquam pars nimirum à toto differat, satis apparet iam quomodo à iure Regis vel Imperatoris Romani proprio distinguatur, videbimus.

Capvt IV.

De iure regio, siue regalibus.

Svmmaria.

1 *Nominis* Regalium *explicatio.*
2 *Feudi Regalis forma in quibus consistat.*

3 *Definitio Regalium.* 4 *Diuisio.*
5 *Eorundem in maiora & minora distinctio.*
6 *Quæ olim imperatorum fuerint Regalia.* 7 *Quæ hoc tempore.*
8 *Quomodo Regalia differant à iurisdictione.*
9 *Quomodo ab imperio politico.*

1 REGALIVM † verbum ἀνάλογον est, & aliquando simpliciter, aliquando κατὰ συμπλοκὴν siue complexiue, vt loquuntur interpretes Aristotelis, eo in iure præsertim beneficiario vtimur.

2 Secundum complexionem, vt cum feudũ † regale dicimus Beneficium ab Imperatore, qui in iure feudali Rex appellatur, collatum, ad cuius tamen formam non hoc tantum, sed illud præterea requiritur, vt quoque dignitas, vt Ducatus, Marchiæ vel Comitatus, &c. concedatur, vt patet ex *c. 1. de lege Conradi*, vbi locum plane Regium de feudo regali esse ait: Steph. Forcat. *in comment. de feudis.*

Dixi cõplexiue vel adiectiue vsurpari vocabulũ Regaliũ. Nusq̃. n. simpliciter in ea significatione cõtra ac Hotõ. sentit *in com. de feud. c.* 6. in placitis feudalib. accipitur, vt annotauit Sixtin. *de regal. c. 1. n. 8.*

Simpliciter aũt & substantiuè accepti verbi *Regalium* in placitis feudalib. & iure Pontificio solummodo fit mẽtio. Sixtin. *de regalib. c. 1. n. 5.* & ad eundem ferme modum, quo Græci τὰ βασιλικὰ dixerũt volumen illud cęteris αὐθεντικώτερον contextũ Codicis & Digestorũ compendiosiorem continens, q̃ Leonem Principem vel Regem laudaret auctorem, quod & ἑξηκοντάβιβλον à numero librorum appellatur. Proprie accipitur pro iurib. Fiscalibus, quæ enumerãtur *in tit. quæ sunt regalia, in vsib. Feudor.* nõ quidem omnia, sed ea præcipue, quæ cũ aliquandiu interuersa essent ab Episcopis, Principib. ac ciuitatib. Italiæ, Friderico Imper. sunt restituta, vt ex Guntero, Abbate Vrspergẽsi & Radeuico refert Cuiac. *ad d. tit. quæ sunt regal.* licet generalius eo vtantur Historici. Dedochinus Abbas relatus à Cuiac. *in d. tit. quæ sint regalia: Regalia*, inq̃t, *sunt Ciuitates, Ducatus, Marchiæ, Comitatus, monetæ, Telonium mercatus, aduocatiæ, iura omnia Centurionum id est Villicorũ, turres, & villæ, cũ omnib. pertinentijs, militiæ & castra.* Sigonius *de Regno Italiæ lib. 7. in Othone Magno fol. 135. n. 30. Regalia* ait *erant dignitates & prædia quæ Rex bene meritis ad arbitrium cõcedebat. Dignitates, vt Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, Valuasores & valuasini:*

sitæ: Prædia, vectigalia telonia, Portus, Ripatica, pedatica, moneta, piscaria, molendinæ, salinæ, fluminum vsus & omnis proficiscens ex illis prouentus, & quæ generis erant eiusmodi. Et vulgo pro prædiis & bonis immediate ab Imperio dependentib. subscriptione Decreti Comitiorũ Ratisbon. Ann. 1598. Johañ Fuggern Herrn von Kirchberg vñ Weissenhorn als innhaber d' Reichs Regalië d' Herrschafft Mündelheim vnd dann ferner anderer seiner dẽ H. Reich incorporirter Herrschafft vñ güter halbẽ.

Regalia sunt pars † potestatis politicæ Principi vel Imperatori Romano tanquam supremo Magistratui concessa. 3

Vt aũt totius Imperii † politici duæ sunt partes, potestas nimirũ iudiciaria & imperatoria, eiq; adminicularis munerũ indictio. Sic quoq; membri huius ad eundem finem contendentis, eadem est partitio. Vt nimirum quædam ad νομοθεσίαν ac δικαιοδοσίαν, quædam ad belligerendi potestatem, quædam Fisci compendia ac munerum tam realium quam personalium indictionem pertineant. Interpretes hæc omnia duobus capitibus † comprehendunt, & quędam maiora, quædam minora Regalia appellant. Maiora quæ ad summam Principis autoritatem pertinent, Matt. de Afflict. *in c. vnico, quæ sunt regalia.* Iacob. de S. Georg. *de feud. super verb. Princeps Pedemontium. vers. sed princeps.* Minora definiunt ea, quæ ad Fiscũ Imperatoris spectant. Minora pleriq; arbitrantur, quæ *d. c. vnic.* comprehenduntur. Borch. *d. c. quæ sunt regalia,* quæ non ad Fiscum solũmodo Imperatoris, sed etiam ad supremam eiusdem potestatẽ in genere spectent. Nunc institutam distributionem persequemur, hac adiecta distinctione, quod quædam olim, quædam hoc tempore in vsu sint regalia. 4 5

Olim plura, quæ nunc † in desuetudinem abierunt, Imperatori attributa in iure & apud interpretes passim leguntur, & quidem de legum vel vniuersalium vel particularium ferendarum potestate hæc: Quod solus Princeps vniuersalem legẽ condere possit, *l. fin. §. pen. C. de legib.* ius cudẽdæ monetæ. *l. 2. C. de falsis monet. l. sacrilegii. §. 1. ad leg. Iul. pecul.* Sixtin. *de regalib. c. 9.* Soli quoq; Principi autoritas belligerẽdi competebat. *l. vnica. C. vt armorum vsus inscio Principe interdictus sit. lib. 11.* Et vt solus crearet Magistratus *d. c. vnico. quæ sunt regalia.* 6

Digitized by Google

Hæc & alia quam plurima, partim ad ſupremam Principis autoritatem, partim ad Fiſci compendia pertinentia copioſe enumerat Bald. *in L. Reſcripta C. de precib. Imper. offer.* Et Iohan. Platea *in L. contra. C. de Re militari lib. 12.* Reſtaurus Caſtaldus *in tract. de Imperatore*, Chaſſaneus *in catalog. gloriæ mundi par. 5. conſideratione.* 34. Lancellot. Conrad. *in templo iudicum libr. 1. cap. 1. De Imperatore* Sixtin. & Borchol. *in tit quæ ſint regalia.* Verum ea quod pleraque cum ipſa forma Reipublicæ ab vſu receſſerint, perſequi, noſtri non eſt inſtituti. Eorum tamen, quæ præſente imperii ſtatu adhuc ſunt in vſu quædam referemus.

Quorum primum eſt, quod totius † ἀρχῆς πολιτικῆς ſemiſſem non diſcretam, ſed indiuiſam cum cœteris imperii optimatibus habeat Imperator, alteram ſemiſſem reliqui ordines quoq; οὐχ ὡς ἕκαστοι ἀλλὰ πάντες non vt ſinguli, ſed vt vniuerſi obtinent, vt de Populari imperio ait Ariſtot. *politic. lib. 4. cap. 4.* Secundum quod ſolus habeat priuilegiorum ac dignitatum collationem, ad famam & honores vel natales reſtitutionem, idque non tantum per ſe, ſed aliis vt Comitibus Palatinis committendi facultatem habet, cum dignitate comitum Palatinorum, vel ſeorſim, ius quoque erigendarum ſcholarum publicarum, quas Academias vel Vniuerſitates appellamus. Raphael Cuman. *conſil.* 162. Barbat. *in c. per translatationem de offic. delegati.* Bald. *in L 2. C. de ſeruitutib. & aqua.* Zaſius *de Feud. par. 5. num. 4.* Schneid. *de feud. tit. qui feud. dare poſſit. pag. 4.* Sonsbecc. *de feud par. 8. num.* 109. Sixtin. *de regul. cap. 2. num.* 21. Decreto quoque Spirenſi Anno 17. §. **Nach dem auch** ſtatibus nullam dum in imperii comitiis ſeſſionem ſortitis, Cæſarem citra imperii alteriuſve præiudicium de loco conueniente proſpicere poſſe, ſtatuitur, Petr. Denach *iuris Cam. tit.* 287. *Ver. ſeſſio num.* 3. Item Principes exteros ſine permiſſu Cæſaris copias in imperio conſcribere non poſſe d. decreto Spirenſi Anno 70. §. **Dieweil dann ſolcher**. Pet. Denach. *iuris cam. tit.* 190. *verb. militum delectus. num.* 17. Idem quoque publicæ ſecuritatis tabulas fecialib. ac legatis ſeruata antiqua formula pro imperiali autoritate tribuere ſolet. Bodin. *de Repub. lib. 2. cap 6. fol.* 226. De iudicio quoque ROTVVILENSI diſpoſitio omnis penes ſolum eſt Imperatorem, Max.

2. *in pra-*

2.in præfat.ad renouatam ordinationem dicti iudicij Rotvvil. & part. 1. *tit.*1.*ac part.* 2.*tit* 5.*in princip. & tit. vlt.* §. Doch in diesem. Quam autem iuris reddendi potestatem Imperator hoc tempore habeat, *lib.*2.*part.*2.*cap.*1. explicabitur.

De minoribus Regalibus, quæ ad Fisci commoda referuntur, & aliis quæ enumerantur *in tit.quæ sint regalia*, Imperator hoc tempore ferme nihil possidet, sed vel per viam contractus Feudalis aut priuilegii expressi vel præsumpti principib. ac optimatibus singulis in territoriis suis concessa sunt, salua tamen ac reseruata principi suprema iurisdictione. Rol. à Valle *consil.* 1. *num.*115. Alex. *cons.*87. *in fi.lib.*6. Borcholt *in c. Quæ sint regalia nu.*19. Nisi quod redditis commissariis Cæsaris & visitatoribus de Fisci Cameralis reditibus, rationibus, de reliquis, nisi quantum vnius anni necessitas exigit, Cæsaris disponendi sit arbitrium. *Ord.part.*1.*tit.*16. Per. Denach *iur.Cam.tit.*133.§.*vlt.num.*1.

Etsi autem hoc etiam tempore vectigalia ad Imperatoris iura pertinere arbitretur Sixtin. *cap.*2. *de regalib. nu.*30. ex iis, quæ tam iure veteri quam nouis imperii Decretis, de his constituta sunt Ratisbonæ Anno 76. §. Weiter sein wir. Tamen ibi non simpliciter ius instituendorum vectigalium, ad iura Cæsari reseruata vel regalia pertinere, sed iis vel nouis instituendis vel augendis consensum Electorum requiri disponitur *d.*§. Weiter sein wir *& seq.*

Cætera ad Cæsaris vel ordinum omnium indiuiduam & collegialem, vt sic loquamur, dispositionem redierunt, vt extraordinaria ad expeditionem militarem imperii vel alios vsus publicos collatio, quæ non, nisi in Comitiis Cæsaris & ordinum consensu indici potest.

Quibus loco veteris creationis magistratuum Iudicis & Adsessorum Cameræ cõstitutio quoq; accenseri potest, quę à Cæsare & ordinibus coniunctim fieri debet, iuxta dispositionem *ordinat.lib.* 1.*cap.*1.*&*2.

Præcipuũ igitur, quod hoc tempore ad priuatum solius Imperatoris Romanorum commodum pertinet, est de Ducatibus Comitatibus, Baronatibus ac aliis rebus omnibus Coronæ imperiali *ἀμέσως* Beneficiariis disponendi arbitrium; Creato enim Cæsare,

Principes omnes, Comites, Barones ac reliqui Vasalli, &c. inuestituræ renouationem ab eo petere coguntur. Idem quoque iuris est mortuis vasallis siue politicis siue Ecclesiasticis. Successores enim siue iure sanguinis, vt Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles & alii politici siue per electionem, postulationem, vel aliis modis, quibus beneficia ac dignitates ecclesiasticæ conferuntur, defunctis subrogentur, intra annum à tẽpore successionis vel subrogationis in aula Cæsaris petita inuestitura fidelitatis iuramentum præstare tenentur. Feuda tamen vacantia vel aperta vt nemini conferat, sed in Fiscum vel patrimonium publicum referat, quod incorporare appellat Imperator *in tit. C. de bon. vacantib.* pactis inter Cæsarem & septemuiros conuentis continetur. Vt de legibus Carolo Quinto in creatione dictis refert Sleidan. *lib.* 1. *rerum An.* 1519. *gestarum.*

His nescio, an salua dignitate Imperatoris accenseri debeat, quod de Priuilegio aurea bulla bullato, Cæsari à Pontifice indulto commemorat Iohan. Andreæ *in Addit. ad Speculator. tit. de præb.* & restat: Quod in qualibet Alemanniȩ Ecclesia, vnum vt ait, recipi iubere possit. Quod ius precum primariarum appellant. Et Augustæ quoque competit. Similia iura Regum Galliæ & Angliæ refert Sixtin. *de regalib. c.* 2. *de Regalib.* Huc quoq; pensitationes illæ annuæ in liberas Ciuitates singulas descriptæ, quas vulgo Schutzgeldt appellant, referri possunt. Nouellis etiam imperii constitutionibus regalibus annumeratur Ius recipiendorum Iudæorum Decreti Augustani Anno 1547. *Tit.* von den Jüden und ihrem Wucher/ vbi disponitur: *Nullis ex ordinibus permitti incolatum Iudæis in territoriis suis concedere, nisi qui regalibus vel singulari priuilegio præditi sint.*

Conuenit itaque Iurisdictio latissime accepta cum regalibus quod eadem generis communione contineantur. Est enim vtraque pars potestatis politicæ seu ciuilis.

8 Differunt autem † dupliciter. 1. Forma ipsa, quod alia sit potestas ferendarum legum, reddendi quoque iuris in ipso Imperio, alia Principis, de quo *lib.* 2. exactius tractabitur. Secundo quod vltra δικαιοδοσίαν alia quoque ad Fisci compendia pertinentia complectatur ius regalium.

Dein-

Deinde quoque modo habendi & subiectis differunt, iurisdictionē enim tam quo ad νομοθεσίαν, quam δικαιοδοσίαν imperium suo nomine ac dominii iure Imperator regalia beneficio ac priuilegio Imperii tanquam vsufructuarius tenet.

A tota vero ἀρχῇ πολιτικῇ † differunt forma, quod hæc tota ac plena sit in quacunque Politia ac recta Republica. Regalia vero tanquam pars in primario Reipublicæ Romanæ magistratu, quædam quoque sunt in regalibus, quæ ad ἀρχῆς πολιτικῆς in genere naturam ac vim plane nihil attinent, vt quæ de rebus feudalibus imperii paulo ante explicauimus.

Capvt V.

De ἱεραρχίᾳ siue Episcoporum potestate.

Svmmaria.

1 *Causa & origo Ecclesiasticæ potestatis.*

2 *Episcopalis potestatis duo summa capita lex iurisdictionis ac Diœcesana.*

3 *Ad legem iurisdictionis quæ pertineant.*

4 *Ad legem Diœcesanam quæ referantur.*

NON tantum quoque subiecto, sed forma ipsa tam à iurisdictione quam à reliquis potestatibus differt ἱεραρχία siue potestas Ecclesiastica, quam sacerdotes, ac inter hos primi Episcopi partim expressa Imperatorum † & optimatum Imperii concessi- 1
one partim longa possessione ac vsu sibi vendicant. Illa enim omnia vel totius Reipublicæ, vel ἀρχόντων primorum Cæsaris, Principum ac optimatum sunt Politicorum, quos vulgo laicos appellant. Hæc ad illam Populi Romani partem, quos Clericos vocamus, pertinet, quæ ministeriis diuinis mancipata est.

Omnis autem Episcoporum potestas † pontificum constitu- 2
tionibus in duo capita distribuitur. *c. dilectus. de offic. ordin. & c. Theodosii. de statu regular.* vt alia nimirū cōpetant ex lege iurisdictionis, alia ex lege Diœcesana, licet Panorm. hanc distinctionē vti ineptā ac nulla ratione vel autoritate subnixā improbet. *c. dilectus. de offic. ordi-*

ordinar, id quod & Hostiensi videtur *tit. de. offici. ordi. §. sunt autem qui absque discrimine*. licet in constitutionibus Pontificum vsus pari obseruauit ex *c. auditis. de restit. in integr. c. auditis. de præscrip. c. ex parte. De statu Regul.*

3 Ad legem autem iurisdictionis † ea referuntur, quæ consistunt in conferendo, iudicando & puniendo, subiiciendo, vt Canonica obediētia, subiectio, reuerentia, institutio, correctio, reformatio, censura Ecclesiastica, iurisdictio, causarum omnium ad forū eorum pertinentium, cognitio & examinatio, emendarum satis factio, pœnitentiarum impositio, Sacramentorum Ecclesiæ collatio, quæ totidem verbis ex *c. dilectis. & c. conquerente. de offic. ordinat.* Hostiens *ad tit. de offic. ordin. §. sunt autem quædam.*

4 Ad legem Dioecesanam † referuntur primo reditus illi, & prouentus, qui singulis ministris vltra possessiones & latifundia, quæ bona temporalia appellant, sunt attributi, ab eo tempore, quo reditus Ecclesię communes esse, & ab Episcopis distribui desierunt, vt sunt Vectigal Cahedraticum siue synodaticum, vt vulgo dici consueuit, quod Cathedræ siue honori Episcoporum, ab inferiorum Ecclesiarum gubernatorib. in synodis exactum penditur.

Secundo Enthromasticum honorarium illud, quod Episcopis munus suum auspicantibus Ecclesiæ subiectæ largitæ sunt *Nouell. Iustinian. 123.* Duar. *de Benefic. Eccl. lib. 8. cap. 5.*

Tertio Hospitia & victus, quem ecclesiarum vel monasteriorū Antistites episcopis ecclesias solenni more inspicientibus præbere coguntur. *c. conquerente. de offic. ord. tot. tit. de censib. c. ex officijs. de præscript.* quæ visitationes & procurationes, quod ecclesię Episcopū visitantem alant & curent, dictæ sunt.

Quarto Canonica portio Decimationum & mortuariorum, id est, quadrans decimarum tam prædialium, quam personalium debitorum potissimum Curionibus, id est, Presbyteris, qui paræcias regunt, & animarum curationem habent, & eorum, quæ à mortuis testamento inferioribus ecclesiis relicta sunt. *d. c. conquerente. c. de quarta de præscript. c. officij. c. requisiti. de Testam.*

Quinto, Ius extraordinariæ collationis ob æs alienum vel viatici ad synodum conquirendi causa indicendæ, quod quia non mune-

Digitized by Google

muneris necessitate, sed precib. ac suasionibus impetrari consueuit, charisterium siue charitatiuum subsidium, qua si sponte oblatum magis, quam Imperio ac vi expressum nominare soliti sunt.

Hæc omnia ex *d.c.conquerente.§.1.& c.dilectus.de off.ord. & c.cum inter vos.de sentent. & re iudica c.cum olim.& c.cum canonicus.de censib.* collegit Host. *d.titul.de offic.ord.* & eruditius explicat Duaren. *d.tit. de benefic & minist.ecclesiastic.lib.8.cap.5.*

Capvt. VI.

De Principum & Ordinum Imperii potestate.

Svmmaria.

1 *Principes & Ordines imperij qui.*
2 *Status verbi varij acceptus.*
3 *Propria significatio.*
4 *Vera status definitio.*
5 *Iuris territorij definitio.*
6 *Ius territorij non solis Principibus, sed inferioribus quoque ordinibus competere.*
7 *Iuris territorij diuisio in duo principalia Iurisdictionem, & belli prouincialis gerendi facultatem.*
8 *Et subsidiarium vnum, munerum tam realium, quam personalium indictionem.*
9 *Munera realia.*
10 *Personalia.*
11 *An Principes, Comites, Barones, Ciuitates, &c. condendorum statutorum habeant potestatem.*
12 *Modi acquirendæ potestatis Principum & ordinum imperij.*
13 *Quomodo ius Optimatum imperij, ab imperio Politico, Regio et Episcoporum potestate differat.*

PRincipes ordines hic non † contracte de statibus imperii 1
sed generaliter accipimus de Principibus tam ecclesiasticis,
quam Politicis, Prælatis, Comitibus, Baronibus ac Ciuitatibus di-

recto imperio parentibus. Estque ius ac potestas eorum in duplici differentia: quoddam enim tanquam Optimates Reipublicæ in imperii vniuersi administratione: Quoddam vt Prouinciarum ac locorum certorum imperii Domini ac possessores obtinens.

2 Status † verbo aliter, atque autores Latini & IC. vtuntur Pragmatici 1. Pro ordine ciuium, qui τάξις Aristoteli dicitur, vt status Principum, Comitum, Baronum, Nobilium, Lazius *com. Republica Romana libro* 12. *capitul.* 33. 2. Pro Republica accipitur. Anton. Augustin. *De LL. Rom. capitu.* 7. Stephan. Iun. *de offic. magistratuum in subditos fol.* 265. 3. In negociis imperii status generaliter dicuntur Proceres directo imperio parentes: Si Melander *in com. in ord. cam. par.* 1. *tit.* 6. Status imperii omnes definit, qui solum imperatorem agnoscunt superiorem, Principes, Prælatos, Comites, Barones, Nobiles immediate subiectos, ac liberas imperii ciuitates. 4. Rerum fiscalium, & contributionum imperii consideratione statum appellat Geil *obs. libro* 1. *obser.* 21. *num.* 2. Qui Cæsaris & communi Procerum consensu in album siue matriculam imperii recipiuntur, ea lege vt imperio occurrente necessitate certum censum in albo siue matricula expres-
3 sum pensitent. 5. proprie imperii † status dicuntur, qui cum Imperatore als ein Christlich corpus, vnd Versamblung vt loquitur Imperator Fridericus Decreto Comitiorum Col. Anno 1512. vel eo defuncto soli τὸ βουλευόμενον, περὶ τῶν κοινῶν, vt loquitur Aristot. *Politicor. lib.* 4. *cap.* 14. id est statuendi de Republica, vel vt apertius dicatur, ius sessuræ ac dicendę sententiæ habent in comitiis vel conuentibus imperii. Hi curiales dicuntur à Curia pro aula imperatoris accepta. *constitut. Carolina vel aurea Bulla in principio* in solenni curia nostra Noribergensi. Non quod semper eam sequantur, sed sint partes, quæ cum Cæsare aulam constituant. Ex Alciat. *consil.* 293. & 321. Gilman. *Rerum iudicatarum lib.* 1 *decis* 46. *num.* 160. & ibi *Vulgo* Stände des Reichs. Decreto Augustano Anno 1555. §. Dieweil aber etliche Stände. welche denselben/ so dem Reich ohne mittel vnterworffen vnnd Reichsstände sein.

4 Forma itaque qua † proprie definitur, & communitate reliquorum

quorum imperii procerum diuiditur status non in feudi ligii possessione, directa collectorum imperii alium solutione, immediata subiectione vel aliis adiunctis separabilibus ἄτομον εἶδος non constituentibus eiusque intelligentiam haud absoluentibus, sed sola τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς κοινωνίᾳ, id est, *sessura* & dictionis sententiæ communicatione actuali consistit, qua non tantum à Nobilibus de feudis ligiis inuestitis, ac prætor imperium alios superiores non agnoscentibus, sed à Baronibus quoque, Comitibus & Principibus (licet hi sint rariores) siue mediate siue immediate imperio obœdiant, nullum tamen suffragii ius in senatu imperii obtinentibus distinguuntur, idque in numeris Decretorum Comitialium locis ostenditur. Vbi Principia decretorum sic habent: **Haben wir vns mit Churfürsten / Fürsten vnnd gemeinen Ständen vnnd der abwesenden Räthen vnnd Gesandten vnd sie mit vns sich verglichen** / & in fine subiicitur: **Vnnd seyn diese / wir Churfürsten / Fürsten / Prælaten / Graffen / Herrn / vnnd des heiligen Reichsstädt Botschafft Gewalthaber vnnd Gesandte:** In quibus Nobiles immediati non censentur, Comites autem & Barones complures, licet Principibus iure territorii absque controuersia subiecti, comprehenduntur. Dixi ἐνεργείᾳ participationis suffragiorum proprie statum definiri. Nam ἐν πλάτει quoque τῆς δυνάμεως ratione status dicuntur in collegium imperii cooptati, nullam dum tamen in Comitiis actu sortiti sessionem Decreto Comitiorum Ratisbon. Anno 70. §. **Nach dem auch** / Petr. Denais. *iuris Cameralis tit. 287. verbo sessio. num. 3.* Ac tantum de priore Principum & Ordinum iuris innominati parte, de qua plura suo loco *cap. 3. lib. 2. de iure comitiorum, agemus.*

De altera, quæ Principibus ac ordinibus in personas ac res ditionum suarum competit quam superioritatem appellant recentiores † interpretes Iasonem opinor secuti *in l. imperium. de iurisdict.* summam politicam potestatem sic vocantem eadem elegantia qua iuris Pontificii compilatores dignitatis Ecclesiasticæ excellentiam *maioritatem* vel *maioriam* & *maioratum* vel *maioricatum*, Itali & Hispani ius succedendi in bonis 5

ea lege relictis vt in familia perpetuo conseruentur, ac primogenito ordine successorio deferantur, Ludovvic. de Molyna *de Hispanor. primog. orig. lib. 1. cap. 1. num. 22.* Paul. de Castro *consi. 165. num. 8. vol. 1.* Nicol. Intrigiol. *de feud. quæst. 57 in pr.* Ioan. le Cirier *in tr. de iure primogenituræ quæst. 2. lib. 1.* vel summam Regis Hispanorum iurisdictionem, quamque regio nomine suprema exercent auditoria. Didac. Couarru. *practica. quæst. cap. 2. Tom. 2. fol. 375.* Rectius ius superius vocat Carolus Sigonius *de regno Italiæ lib. 7. in Othone magno fol. 175. num* 10. præclarum nuper edidit tractatum And. Knich. amicus meus, in quo primus vim ac partes huius potestatis erudite nostris aperuit, ius territorii Principum appellans, vulgo **Landes fürstliche Obrigkeit**, vt dicitur quoque Decreto Augustano 1548. *§.* **wiewol auch**. Et memini me vidisse Diploma quoddam antiquum Rudolphi Ducis Saxoniæ, Angariæ & VVestphaliæ Comitis in Brena continẽs donationem syluæ in agro Aquensi Magdeburgensis Diocœseos, ordini equitum Marianorum siue Teutonicorum factam Anno à nato Christo 1357. in quo dicta superioritas reseruata diserte ius principatus appellatur, eodem modo, quo Carolum Magnum Exarchatum Rauennatem Pentapolim, Ducatum Perusinum, Romanum, Tuscum & Campanum iure principatus, & dictione sibi reseruata, Pontifici permisisse scribit Carolus Sigonius, *de Regno Italiæ lib. 4. in Carolo Magno fol. 90. in pr.* *Territorij* autem verbo ius hoc recte dicitur, ad differentiam prioris partis, quæ administratione totius Reipublicæ consistit, pari ratione, qua Poloni terrestes honores & magistratus officia terrestria officiales terrestres indigitant, non vniuersi Regni, sed terrarum atque satrapiarum peculiares Martin. Cromerus Poloniæ
6 *lib. 1. fol.* 120. Licet autem ius territorii † principum vel principatus propter excellentiam nobilitatis, potentiæ ac Regionum amplitudinem, in eo ordine magis conspicuam iam olim frequentius vocari consueuit: Ea tamen, quam inferiores etiam ordines in personas in personas ac res ditionum suarum legitime quæsitam obtinent, potestatem forma ipsa, ad cuius entitatem, vt ait Iulius Cæsar Scaliger *de subtilitate exercitat. 307.*

accidentia

accidentia nihil addunt, à conspersione hac Principum potestate nihil differt. Vt enim ait Plato *in Politico*: *τί δ᾽ μεγάλης σχῆμα οἰκήσεως ἢ σμικρῆς αὖ πόλεως πρὸς ἀρχὴν οὐδὲν διοίσετον.* Hoc est, vt interpretatur Marsilius Ficinus: *Ampla an parua sit vrbs nihil refert ad imperium.*

Iuris huius exemplo imperii † politici, cui quodammo- 7
do subordinatur, duo summa & principalia constituo capita: iurisdictionem & belli prouincialis gerendi facultatem, casibus imperii legibus & constitutionibus permissis. De quibus in Decreto Imperii VVormatiensi Anno 1495. Augustano 1530. 555. 1559. Spirensi Anno 1570. Ratisbonensi Anno 1576. Augustano Anno 1582. Ratisbonensi Anno 1594. & 98. Quibus etiam fœdera pacis publicæ contrahere permissum est aureæ bullæ *tit.* von zusammen verbündtnuß. Mynsin. *cent. 6. obs. 2.* VVaremund. Ehenbergk *in tract. de Fœderib. fol.* 278. Dixi *principalia capita*: Vt enim suprema politica † sic quoque hæc inferior Principum & ordi- 8
num potestas absque pecunia & hominum opera expediri nequit, ideoque tam iure regalium expresse comessorum, quam consuetudine Principibus, Prælatis, Comitibus & reliquis imperii optimatibus hominib. suarum ditionum subsidiaria onera, tam realia quam personalia iniungere permissum est. Personlia vt operarum † rusticarum, quæ vulgo Frönen appellant, & mili- 9
tiæ munera: Realia vt sunt † collecta de quibus Old. *consil.* 104. 10
princip. *circa propositum quæro. l. 2. C. de immunitat. memin. concedenda. lib. 10. l. absit. C. de priuileg. Domib.* Ang. *l. ad Portus. & l. omnes Rectores. C. de op. pub.* Alberic. de Rosate *in rubr. C. si cens. vel reliq.* Natta *consil.* 517. *num.* 34. *lib.* 3. Exacte Knich *dicto tractat. de iure territorij c.* 3. *nu.* 10. Trium horũ omnia, quæ huc in specie referũtur, effecti memori vel causæ rationem habent. Sed dictæ iam tripartitæ † Di- 11
uisioni opponi posse videtur, quod non sint paria partium, ac potius momenta. Quia ab interpretibus per manus traditur, Duces Marchiones † Comites, Barones in territoriis suis non tan- 12
tum reddendi, sed & constituendi quoque & abrogandi iura prouincialia habere potestatem Paul. de Castro *consil.* 34. quem sequuntur Albertus Brunus *consil.* 45. *num.* 21. Tib. Decian. *consil.* 56.

 num. 2.

numer.2. volum 5. Ac plures alii cumulati à Schradero *in tractat. Feud. part. 10. sect. 8. numer.* 28. Sebastianus Medices *in tractat. de legib. & statutis part.* 19.20. De Ciuitatibus Imperialibus, & aliis idem Zas. *in l. omnes populi. de iustitia & iure. & l. de quibus. de legibus.* Idem ius aliqui tribuunt nobilibus Fichard. *cons. 2. num. 2.* Mynf. *Resp.* 10. *nu.* 29. Wesenbec. *consil. 1.* Idq; ex vulgato axiomate. Quòd omnibus iurisdictione præditis secundum modum concessæ iurisdictionis statuta facere permissum sit. Bartol. & Comm. Dd. per *l. omnes populi. de iustitia & iure.* Decius *in l. imperium. numer. 4. de iurisdict.* Bald. *in capit. cum omnes. numer. 52. de constitut.* Ægid. *in constitution. Marchiæ Anconitanæ gloss. 6. numer. quadragesimo octauo.* Vbi de ciuitate habente omnem iurisdictionem ex priuilegio Principis vel præscriptione dicit, quod possit condere statuta sine superioris autoritate. Et quod eadem sit qualitas fori & statuti. Berous. *in cap. quæ in ecclesiarum de constitut. numer. quinquagesimo sexto.* Et statuere ac iurisdictionem exercere paria dicit Bald. *in l. Humanum. Cod. de legibus.* Ac quod de iurisdictione in genere hactenus dictum est, inueterato Bartoli errore quem & Bald. sequitur *in l. Imperium. de iurisdict.* ad solius meri Imperii effectum refertur. Petr. Gregor. Tholosan. *syntagm. iur. vniuersi libr. quadragesimo septimo, numer.* 12. Secundo ex rationibus & fundamentis, quibus non solum legum ferendarum, sed & supremam, si Diis placet, Reipublicæ, & vt vocant regiam & absolutam potestatem, & omniiugam ab Imperio exemptionem Principibus, Comitibus, Baronibus ac ciuitatibus gentis suæ tribuere satagunt Itali: Ita nimirum nobilitatis summæ gradus, Ducatus, Comitatus, Baronatus, collatione, Inuestitura Regalium, & magistratus perpetui, & ad hæredes transmissibilis concessione, relatis *infra libr. secundo, cap.* 4.

Sed hisce & aliis nihil obstantibus iuris vel vniuersalis, vel singularis ferendi facultatem ipso iure Principibus, Prælatis, Comitibus ac ciuitatibus Imperii non competere, certum est

texiis, quæ supra docuimus *cap.3.* νομοθεσίαν nimirum tam vniersalem, quam particularem, ad solius Reipublicæ ius, quod imperio Romano non principes & status singulares, sed vniuersi pro indiuiso obtinent, pertinere, sicuti infra *libro secun*, *capit. 1. & sequ.* accuratius declarabitur: Et quod ad leges rationes ex iure ciuili adductas attinet, & primo *lex omnes puli. de iustitia. & iure cum §. omnes. institut. eodem.* certum est, loco non distingui ius statutarium & commune, sed gentium ciuile, nec agi de Principibus & ciuitatibus Imperio subctis, sed de populis liberis Rempublicam constituentibus, recte & erudite hæc loca explicant Eguinarius Baro & uiacius, Petrus Costalius & Antonius Vacca *in dict. leg. oes populi.* Lex Antiochiensium de priuilegiis creditom adducta à Zasio *in leg. de quibus. de LL.* non de legibus vuersalibus vel singularibus aliis ferendis, sed vt & tituS ipse arguit, de priuilegio ciuitati ei à Principe conces loquitur, sicuti eam recte interpretatur Accursius verbo ge su?.

Quod ad effectum meri Imperii attinet, ex definitione usdem infra cap. 11. manifestum est, nihil aliud esse quam rtem iurisdictionis proprie sic dictæ, quam δικαιοδοσίαν apllamus, in grauiore animaduersione consistentem, quæ potestatem ferendarum legum vniuersalium vel particulam non porrigitur, licet imperium simpliciter pro ἀρχῇ λιτικῇ positum eam non excludat, de quo *in titul. de iurisdion.* nihil agitur. Argumenta alia ab Italis allata tam ad vnirsam Reipublicæ potestatem, quam in specie legum fendarum facultatem Principibus ac Dynastis tam Italiæ quam ermaniæ vendicandam, plane nihil habere momenti. *cap. 4. libri* perspicue demonstrabimus.

Ex quibus consequitur Electores, Principes, Prælatos, Cotes, Barones, Nobiles ac ciuitates imperii in constituendo iu prouinciali ac municipali nihil iuris habere, nisi id priuile expresso vel tacito specialiter, vel ab vniuersa Republica, vel

vel loco eius à Cæſare ſit conceſſum, vt recte quoque ſentit Schraderus *in tr.feud.par.4.cap.1.numer.4.* Et generaliter Donell. *comment.iur.ciuil.l.1.cap.6.in fin.per l.* ἀξίωσις. *Ad leg. Rhod.l. vltim.* §.1. *& vltim. Cod. de legibus.* Qui autem Principes & ſtatus ea poteſtate ſint præditi, non in iure, ſed in facto conſiſtit. Electores autem Palatinum Saxonicum & Brandeburgicum conſtitutiones prouinciales etiam iuri communi contrarios, abſque confirmatione Cæſarea facere, & pro arbitrio abrogare manifeſtum eſt.

12 Quantum ad modos † acquirendi huius iuris: potiſſima eius pars, quæ in participatione imperii politici ſeſſuræ nimirum & ſuffragii comitialis conſiſtit nulla certe lege expreſſa, Principib. ac ordinibus tributa refertur. Sed quod in genere de inſtitutis Rerum publicarum ſcripſit Ariſtoteles *Politicor. lib.3.cap.16.* Quod κυριώτεροι καὶ περὶ κυριωτέρων τῶν κατὰ γράμματα νόμων οἱ κατὰ τὰ ἔθη id eſt, *Quod maiores ac de rebus maiores momenti ſint leges minorib. poſita, quam ſcripta.* Sic etiam ius illud dicendæ ſententiæ, in ſenatu Imperii nulla diſerta conſtitutione ſed conſuetudine introductum, eſt. Reliqua ad poteſtatem in perſonas ac res ditionum ſuarum pertinentia, quam κατ' ἐξοχὴν Landts Fürſtliche hoheit indigitari diximus, partim contractu & inueſtitura feudaria, partim priuilegio vel expreſſo vel tacito, id eſt præſcriptione quæruntur, Inueſtitura tam iuriſdictionem omnigenam, quam iura quoque regalia acquirunt Principes omnes tam Eccleſiaſtici quam Politici, Prælati, Comites & Barones. Liberis autem imperii ciuitatibus non ipſo quidem iure, quo ex Principum iuriſdictione exemptæ, ſoli Cæſari ſubiiciuntur, ſed vel expreſſo quoque beneficio Principis, vel præſcriptione memoriam omnem excedente quæruntur. Ius ſeſſuræ & ferendorum ſuffragiorum, quibus partibus inter Imperatorem & reliquos Principes ac ſtatus ſit diuiſum *lib. 2.cap.2.* De Comitiis oſtendetur. Reliqua ad ius ſuperioritatis, quod vocant, in perſonas ac res ditionum ſuarum ſpectantia an Principes, Prælati, Comites, Barones ac Ciuitates vel inueſtitura, vel priuilegio expreſſo, vel tacito omnes. De pleriſque enim

Digitized by Google

enim non ambigitur : æquo iure obtinuerint, necne, non iuris, ſed facti controuerſia eſt definenda iis, quibus ſingulorum iura proprius ac penitius ſunt perſpecta & cognita. quanta autem quibusque in iure reddendo ſuppetat facultas. *libr. 2. cap. 8. 9. 10. & 11.* explicabitur.

Ex his itaque quantum inſtituto † conuenire eſt viſum ex 13 poſitis, apparet poteſtatem hanc à iuriſdictione latiſſime accepta differre, & forma (quod illa νομοθεσίαν ambitu ſuo comprehendat, hæc vero excludat) & ſubiecto: quod iuriſdictio ſit in tota politia imperante; hæc vero in principibus & optimatibus οἷς ἑκαστοῖς δεχομένοις. Ab imperio quoque politico regalibus ac Epiſcoporum poteſtate tam forma, quam ſubiecto diſcerni definitiones & capita ſingulorum oſtendunt.

Capvt VII.

De Iuriſdictionis proprie ſic dictæ definitione

Svmmaria.

1 *Definitio iuriſdictionis.*
2 *Iuriſdictio non ſolo honore ac poteſtate, ſed muneris quoque ratione cenſetur.*
3 *Bona definitio cum definito conuertitur.*

Et tantum de tota & intregra iuris dicendi Reipub. ipſi competenti facultate. Reſtat altera, quæ ab imperio & Republica magiſtratibus conceditur, quam definio † iuris reddendi pote- 1 ſtatem & munus. Verbum *poteſtatis* pro iure, vt accipitur etiam *in l. 1. ad leg. Aquil.* non tantum euphoniæ & vitandæ ταυτολογίας cauſa poſui, ſed quod id iuriſdictionis verum ac proximum genus eſſe, legibus manifeſte probetur. *l. poteſtatis. de verb. ſignif.* vbi imperium generaliter pro iuriſdictione accipitur, vt aliis etiam in locis. *l. cum Prætor. de iudic. l. etſi Prætor. de offic. eius, cui mandat. eſt iurisd. l.* 1. *de iudic. l. 5. de re iudic.* vbi aperte dicitur. *cuius poteſtas eſt ea de re iuris dicendi.* Donell. *com. iuris ciuilis lib.* 17. *cap.* 2. Duar. *ad tit. de*

iurisd.l. 1 Baro *var. qu. l.* 1. *Muneris* Verbũ cum potestate ad vim ac naturã iurisdictionis exprimendã coniungi necessarium fuit. Et si n. quoad ipsam rempublicam, quæ legib. à se latis extra diuinas & naturales non obligatur, iudicandi mera facultate censeri possit, magistratibus tamen omnibus cum facultate, quam ipsis dat præfectura vel mandatum necessitas secundum leges & constitutiones iudicandi incumbit, vt patet ex ipso titulo, & quæ sub eo continentur. *Instit. de offic. iudic.* Et quod non solo honore, sed muneris quoque ratione censeatur magistratus, erudite explicat Donell. *comm. Iur. ciuil. lib.* 17. *cap.* 6. *fol.* 16. *nu.* 30. Facit *l. & gl. in l. Non quicquid. de Iudic. l. cui muneris. de muneribus & honoribus*, Et quod iurisdictio non solo beneficio ac potestate definiatur, sed sit onus & prouincia tradit Longo Vallius *in repetit. l. imperium. versic. hactenus. n.* 6. *&* 7. *de iurisd. om. iud.* idem, quod index iudicare cogatur per *l.* 5. *§ iudicandi necessitas. de munerib. & honorib. in tit. de arbitr. §in pr.* Et quod manus regia non habeat locum in magistratibus Principe inferioribus. Asin. *in praxi. §.* 3. *cap.* 3. *num.* 1. Eadem sententia fuit Cyni *in l.* 1. *de iurisd omn. Iud. nu.* 9. vbi dicit. *tam in suscipiendo tam ordinariam, quam delegatam iurisdictionem quam procedendo esse necessitatem.* per *l fin. §. iudicandi de munerib. & honorib l. sancimus. C de Aduoc. diuers. iud. l. arbitro. Cui satisdari cog. principio Auth. vt iudices non exp.* Et Bartoli post Accursium *in d. l.* 1. *de iurisd. omn. iud.* iurisdictionem potestatem cum necessitate coniunctam dicentis, licet per omnia ista descriptio ad essentiam iurisdictionis non pertineat vt paulo post monebimus. Iason quoque *in l. imperium.* iuris reddendi necessariam functionem in magistratu, non tantum in contentiosa sed in voluntaria quoque iurisdictione esse affirmat *fol.* 66. & Aristotel. *libr.* 6. *Politic.* eiusmodi munera ἀρχὰς ἀναγκαίας appellat Budæus *ad capitul. vltim. titul. de muneribus & honoribus.*

Cum autem latissima sit verbi potestatis significatio *l. potestatis* & ibi Alciat. & Goddæ. *de verb. signif.* Camill. Gallin. *eod. tract. de verb. signif. lib.* 1. *cap.* 33. *nu.* 47. Bodin. *de Repub. lib.* 1. *cap* 4. *in princip.* Muneris quoque vox onus & officium omne comprehendat, quod necessario subimus lege more Imperio eius qui iubendi habet

habet poteſtatem *l. munus.* & ibi Alciat. Godd. & Cuiac. *de verb. ſignificat. toto* item *titulo de Muner. & honorib.* Ac ſecundum ſententiam Ciceronis *in Topicis* ex Platone *in Theateto* expreſſam, ea quæ ſunt rei, quam definire volueris, cum aliis communia, eo vſque perſequenda ſint, dum proprium efficiatur, quod nullam aliam ad rem transferre poſſit pro forma ac differentia, qua à reliquis tam publicarum quam priuatarum poteſtatum, tum munerum cuiuscunque generis ſpeciebus arceatur, iuris reddendi verba poſuimus. Poteſtas enim & officium ius dicentis duo nec plura complectitur, cognitionem vel iudicationem & Imperium, ſiue exequendi & ratum efficiendi quod iuſſum & ſtatutum eſt, facultatem, quæ ambo *reddendi* verbo comprehenduntur, vt patet ex *l. 2. §. poſt originem de orig. Iuris.* Vbi per eos, qui iuri dicendo præſunt, effectus rei accipitur, & ſubiicitur, parum enim eſt Ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere, id eſt, qui cognoſcere & iudicare, quid cuiuſque ius ſit, & exequi poſſint. Zaſ. *in d l. & §. de orig. iur.* Idem probatur *in l nonnunquam. Verſic. Prætor quoque. Et l. obſeruandum. de offic. præſ.* Baro *var. quæſt.* 1. *fol.* 18 *& ead. quæſt. fol.* 40. Et cum ita comparata debeat eſſe omnis † definitio, vt nec latior, nec anguſtior ſit definito, ſed cum eo conuertatur & in orbem redeat, omnia & non plura complectitur, 3
quam quæ ſunt eius partis iuriſdictionis politicæ, quam Græci vno verbo δικαιοδοσίαν appellarunt vt patet ex *lib. 7. tit. 3. c. 1.* ὁ ἔχων δικαιοδοσίαν καὶ διακατοχὴν δίδωσι καὶ εἰς νομὴν πέμπει καὶ ἐπιτρόπους καὶ δικαστὰς δίδωσι: id eſt, Qui *habet iuriſdictionẽ & bonorum poſſeſſionem dat, & in poſſeſſionem mittit, & tutores atque iudices dat.* Etſi enim olim Prætores Iuris conſtituendi aliquam poteſtatem habuerunt, vt refert Donell. *§. ſed iſtæ inſtit. de actionibus.* Hoc tamen Reipublicæ ſtatu nullus ex Imperii proceribus & ſtatibus regulariter ius facere poteſt, ſed legum vniuerſalium ac ſtatutorum vis omnis ex imperii confirmatione pendet. Vt capite præcedente expoſuimus.

CAPVT VIII.

Aliorum tam veterum, quam recentiorum, iurisdictionis definitiones excutiuntur.

SVMMARIA.

1 *Accursii definitio.*
2 *Explicatio* l. placuit, C. de iudiciis.
3 *Bartoli.*
4 *Baldi*
5 *Muscorni.*
6 *Baronis.*
7 *Ludouici Charondæ.*
8 *Matthæi VVesenbecii.*
9 *Cuiacii.*
10 *Menochii.*
11 *Antonii Goueani.*

NVnc aliorum definitiones videamus: Inter quas prima ACCVRSII, qui, vt præmisimus, sic iurisdictionem† describit.
1 Quod sit potestas de publico introducta cum necessitate iurisdicendi & æquitatis statuenda *l. 1. De iurisd. omn. iud.* quæ pleraq; ad essentiam iurisdictionis pertinentia continet nimirum potestatem cum necessitate iurisdicendi coniunctam. Verum ad substantiam iurisdictionis nihil pertinet quod addit potestatem de publico introductam, quo causa efficiens extra rem ipsam constituta significatur. Superuacaneum est etiam, quod non tantum iurisdicendi, sed etiam æquitatis statuendæ potestatem dicit, vbi duo per se natura coniuncta contra IC. ac legum omnium mentem distrahuntur, ac tanquam res diuersæ ponuntur ius & æquitas: Ius enim non est nisi ipsa æquitas, qua tanquam forma deficiente subsistere nequit. Vt artem boni & æqui definit IC. *in l. 1. de Iustic. & iure,* ac Cic. *de offic.* constituta æquitate pro constitutis legibus, & eadem constituendarum legum fuit causa quæ Regum. Ius enim semper quæsitum & æquabile, neque criminaliter Ius esset.

Digitized by Google

esset. Idem *in oratione pro Pub. Quint. Quis tandem nobis iura, aut æqua describit? quis hoc statuit, quod æquum sit in Quintum, id iniquum esse in Nævium?*

Quod autem † dicit Imperator *in l. placuit. C. de iudiciis* quo solo 2
fundamento hæc Accursii sententia nititur, placuit in omnibus rebus præcipuam esse Iustitiæ, æquitatisque, quam stricti iuris rationem, non eam vim habet, ut ius & æquum inter se differant, & quod generaliter ei, qui iurisdictioni præest, permissum sit, vel secundum publici ac certi Iuris tenorem vel suo æquitatis arbitrio controuersias definire contra *l. 2. de legib.* Sed sic exaudiri oportet, vt quidem æquitas in iure spectetur, *d. l. placuit.* ac leges benignius interpretentur, æquitatisq; potior sit ratio, quam stricti iuris, hactenus nimirum, vt manente iure certo ac scripto de eo ex æquitatis regula statuatur. Quod ita fit, si nõ tollatur totum quasi plane iniquum. Sed vt in illis casibus, quos mens & voluntas legislatoris complectitur, æquitatis regula temperetur.

Accursii tamen definitionem secuti sunt Cyn. *in l. 1. de iurisdict. omn. iud. num. 8. verb. legitima saltem adiecto in omnibus vero.* Az[o] *l. 1. de iurisd. omn. iud. num. 1.* Hostien[s]. *in summa de foro compet. vers. fin. qualiter distinguatur in fin.* Paul. de Castr. *consil. 150.* Caspar Vallan. *in l. imperium. num.* [illegible] Ferrar. *in forma lib. in Act. confessoria in gl. plenam. num.* [illegible] Bald. *in c. 2. de duob. fratr. in vsib. feud.* Petra *de Fidei commiss. quæst. 13. num. 592.* Alciat. *in c. quod sedem. num. 34. de offic. ordinarij com. opin. lib. 19. in verb. Iurisdictio. num. 50.* Ro[d]. à Valle *consil. 42. num. 20. vol. 2.* Petr. Gregor. Tholosan *Syntag. lib. 47. cap. 21 num. 8.*

BARTOLI plane vero inepta † ac minime iuri consentanea Bar- 3
toli opinio est, Accursianam definitionẽ per omnia probantis, adiectis tantum verbis in fine tanquam à persona publica statuendæ *in l. 1. num. 3. de iurisd. omn. iud.* Quasi ideo sit latior definito, quod etiam Patria ac Dominica potestas, item tutela de publico sint introductæ, & quod Pater, Dominus ac Tutor eadem qua qui iurisdictionem habent, ratione ius reddere liberis, seruis ac pupillis debeant, ac possint, quod falsissimum est. Etsi enim Patres familias, Domini ac Tutores secundum iuris præscriptum cum liberis agere debeant, vt ex legibus à Bartolo allegatis facile

Digitized by Google

conceditur. Et generalia sint iuris præcepta, honeste viuere, neminem lædere, ius suum cuique tribuere. Aliud tamen est legibus obtemperare, quod, vt iam diximus, omnibus præcipitur. Aliud iura postulantib. reddere, quod paucis admodum permissum est. Imo quod Pater in liberos, Dominus in seruos, Tutor in Pupillos ius dicere non possit, sed quod ea potestas à iuris dicendi ratione plane sit remota, aperte probatur *in l. qui iurisdictioni. de Iurisdict. & l. si quis à liberis. de liber. agnosc. l. si quis à liberis. de Ritu nupt.* Bartoli definitionem sequitur Pacianus *consi. tertio, n.* 40.

4 BALDI. Is ad vulgatam iurisdictionis † diuisionem in merum & mixtum imperium ac simplicem iurisdictionem, de qua *cap. sequ.* tractabitur, respiciens, iurisdictionẽ describit potestatem plectendi, decernendi ac ius dicendi, in quo vtrunq; quod inuolutæ rei definiendæ notioni explicandæ necesse est, desideratur. Non enim sola potestate, sed muneris quoque necessitate definiri iurisdictionem antea ostendimus. Et non simpliciter in plectendo, decernendo, sed in iure de rebus tam ciuilibus, quam capitalibus reddendo, id est, cognoscendo, statuendo, & exequendo versatur.

5 MVSCORNI: † qui *in tract. de iurisdiction. numer. 10.* iurisdictio-
6 nem potestatem ad ius dicendum. Et BARONIS, † qui *var. quæst. 1. & de feudis libr. 4. cap. 2.* Iurisdictionem publicam iuris dicendi
7 potestatem, non male definiri ait. Item LVDOVICI † CHARONDÆ qui iuris dicendi licentiam esse dicit, *eodem de iurisdiction. & Imperio tractat.* non rei definitio, sed notatio ac nominis saltem interpretatio est.

8 WESENBECIVS ad *tit. de iurisd.* quod non liberet † in Accursii & Baldi descriptionem inquirere, publicam cognoscendi de causis potestatem seu notionem & definitionem causarum, quã magistratus ex ordinario officii sui iure & munere exercet & mãdat, definire maluit. Licet autem iurisdictionem non in genere: vt accipitur *in l. 1. vers. iurisdictionem mandant. de offic. eius, cui mand. est iurisd.* sed eam tantum describere velle, diserte affirmet, quæ nõ specialiter ac nominatim, sed generaliter iure magistratus cõfertur: Tamen & hanc angustiorem definitio facit; Præterquam n. quod super-

ſuperuacanea eſt cauſæ externæ publicæ autoritatis, qua iuriſdictio Magiſtratibus tribuitur, adiectio, non mera facultate, ſed ea quæ cum muneris neceſſitate coniuncta eſt, definiri, antea in noſtra definitione eſt explicatum. Præterea non ſolum cognitione ac definitione, ſed his duabus partibus formam ac naturam eius exprimentibus, notione nimirum & imperio, ſiue exequendi poteſtate conſtat iuriſdictio, vt cap. proximè ſequenti latius explicabitur, quarum poſtrema hic plane eſt præmiſſa.

Cviacii, ad *tit. de iuriſdiction.* † & *l. 225. de verb. ſignif.* non integræ iuriſdictionis eſt definitio, ſed eius tantum partis, quæ ex inſtituto veteris Reipublicæ Romanæ, ipſo iure conſtitutionis, qua quis magiſtratus creatus fuit, non quæ ſpecialiter ac nominatim lege ſenatus conſulto, vel principum placitis tributa fuit. Et licet idem *in paratit. ad C. eod. titul.* aliter iuriſdictionem deſcribat *Notionem,* nempe, *quæ iure magiſtratus vel ex mandato magiſtratus vel extra ordinem competit.* Cauſæ tamen illæ vel modi deferendæ iuriſdictionis mandatum nimirum, vel lex quæ etiam iis, qui magiſtratus non ſunt, vt Præfectus vigilum, & præfectus annonæ vtilitatis gratia iuriſdictionem tribuit. *L. 2. §. Nam Præfectus de orig. iur.* tanquam externæ cum ipſa eſſentia quæ genere & forma continetur nihil habet commune. 9

Menochivs † dum *Arbitr iud. quæſt. quæſt. 1. n. 7.* iuriſdictionẽ iudicis dandi licentiam deſcribit vulgatam lectionẽ *l. imperiũ* eſt ſecutus. de quo *capit. proximo.* 10

Antonii quoque Goueani anteceſſoris † doctiſſimi deſcriptio 11 qua *in L. 1. in fi. de iuriſd. omn. iud.* Publicam poteſtatem ſtatuendi de negocio ciuili vel criminali iudicio eſſe dicit ſolidam rei eſſentiã non continet. Verbum enim ſtatuendi per metaphoram ſolum alteram iuriſdictionis partem, cognitionem ac definitionem cõtrouerſiarũ ſignificat. Et licet *l. 1. Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit.* Verba edicti cum effectu accipiẽda ſint, vt non tantum decretum ſed etiam executionem noui iuris ſignificent: tamen eo ipſo loco, non verbi generalitate vtrumque contineri, ſed ex cauſa ita extendendum eſſe, non obſcure oſtenditur.

Prętereа iuriſdictio nõ quicquid pro arbitrio ſtatuẽdi, ſed id, ꝙ legibus

legibus præcipitur, decernendi & exequendi cum necessitate cõiuncta potestas, vt neruose hanc muneris necessitatem exprimũt Basilica *lib. 7. cap. 9.* τῆς ἀκριβείας τῶν νόμων ὁ δικαστὴς φροντιζέτω μήδε τοῖς παρανόμως ῥηθεῖσι παρὰ βασιλέως προσέχων.

Verba ciuili vel criminali iudicio τὸ ἀποτελούμενον saltem iurisdictionis, non ipsam substantiam explicant.

Omitto vulgatiores aliorum descriptiones quod ex iis, quæ dicta sunt, facile per se studiosi de iis iudicium facere possint.

CAPVT. IX.

Diuisionem iurisdictionis latissime acceptæ in νομοθεσίαν καὶ δικαιοδοσίαν, ac huius in partes essentiales distinctionem continens.

SVMMARIA:

1 *Iurisdictionis politicæ 2. partes δικαιοδοσία & νομοθεσία.*
2 *iurisdictionis propriè sic dictæ nulla vera genera formis distincta.*
3 *Ex causis essentiam rei constituentibus diuiditur in notionem & imperium.*
4 *Verbi notionis acceptus.*
5 *Eiusdem definitio.*
6 *Imperij vocis plures significationes.*
7 *Definitio imperij.*
8 *Diuisio eiusdem in explicatiuum & executiuum.*
9 *Imperij antea definiti ab eo quod non merum modica coercitio, & iurisdictioni cohærens dicitur distinctio.*
10 *Quæ sit grauior vel leuior coercitio nusquam in iure definitur, sed iudicis arbitrio relinquitur.*

1 IVrisdictio † quatenus est in Imperio tanquam politia Aristocratica duas habet partes, primo, Potestatem manu regia iusticię administrandę: vel secundum æquitatem, quod δίκαιον ἴσον appellat Aristoteles vel leges à se latas, quod δίκαιον νόμιμον ius legitimum vocat *Ethic. lib 5. cap. 2. & 5.*

Secun-

Secundo νομοθεσίαν siue potestatem ferendarum legum. Vt enim testantur Pomponius, Dionysius Halicarnassæus & alii Romanarum rerum scriptores, Principio omnia manu regia gubernata, postea tam à regibus quam populo leges latas, secundum quas Iudices ac magistratus constituti ius redderent *l. 2 in princip. & §. postea. & sequ. de origin. iur.* Charondas *de Iurisdictione & Imperio nu. 2.*

Iurisdictionis proprie sic dictæ vera † diuisio in qua perfecta sit partium cum tota consensio, earumque inter se dissensio, ita vt sint ἀντιπκείμενα ὧν μὴ ἐστὶ μεταξὺ, vt ait Aristot. *Analyt. posterior. lib. 2. cap. 14.* vel talis partium distinctio, vt membra singula vniuersi nomen proprie retineant, in toto iure Ciuili nulla reperitur: Varia tamen eiusdem si non ex formis, at ex aliis quibusdam modis & argumentis est distinctio. 2

Primo itaque ex causis essentiam † rei constituentibus quas partes vel membra vocamus, diuiditur in *Notionem & imperium.* Vtrumque probatur ex verbi ipsius Iurisdictionis Etymologia & e impositione. Est enim ius dicere, idē quod dicere quod ius est. Id autem fit cum causa cognita, iudex iudicat, ac de iure litigatorum sententiam ferens reum condemnat vel absoluit *l. 1. & 2. de re iudicat.* 3

Deinde quod ad Imperium attinet, idem quoque nominis emphasi ac ἐνεργείᾳ cōtinetur: Quod verbū dicere, cum iis tribuitur, quibus aliqua imperandi potestas est, non tantum proloqui, sed pro potestate ac imperio dicere, ita vt dictum effectum reddatur, significet, vt ex deriuatis dictare & dictator apparet, sicuti erudite ex Varrone hoc explicare Donell. *com. iur. ciuilis lib. 17. cap. 6.* supra diximus *cap. 1.*

Deinde probatur has duas partes esse iurisdictionis *l. cui iurisdictio data est. et l. 3. de iurisd. omn. iud* Vbi duo Iudicatio & imperium in ius dicente ita dicuntur inter se coniuncta, vt alterum sine altero esse non possit sed vnum alteri inesse, & vno dato alterum quoque propter arctissimam eorum conglutinationem & quasi mixturam concessum esse intelligatur.

Notionis verbum † in iure duobus modis accipitur, primo generaliter pro integra iurisdictone tā in pecuniariis quā capitalib. 4

rebus. *l. Notionem* & ibi Alciat. Cuiac. & Goeddæ *de verb. significat.* Baro *variar. quæst. 1. fol.* 40. Donell. *cap. 6. lib. 17.* Gouean. *de Iurisdictione lib. 1. nu.* 11. *& lib. 2. nu. 6. l. 1. de offic. Præsid.* Hotom. *in com. verb. iuris.* Schard. *in lexico. verb. Notionis.*

Secundo pro cognoscendi ac iudicandi saltem potestate ab Imperio distincta. Donell. Alciat. & Cuiac. *dictis locis.* Gouean *libr. 1. de iurisd. nu.* 7. Qualem olim tantum habuisse præfectum Annonæ ac publicorum iudiciorum quæsitores & pedaneos iudices vilium negociorum, dicit Gouean. *de Iurisd. lib. 2. n.* 59.

NOTIO itaque recte definitur pars iurisdictionis, quæ in cognoscendo ac iudicando consistit *d. l. 1. & 2. de re iudicat.*

IMPERII quoque verbum πολύσημον est. Ac latissima significatione tam summam reipublicæ ipsius potestatem, quam ἀρχὴν πολιτικὴν vel κυρίαν appellari supra diximus, quā magistratuū omnium summorum, mediorum, infimorum potestatem comprehendit. Sic generaliter accipitur *in l. 1. de constit. princip.* Vtpote cum lege Regia, quæ de Imperio eius lata est, populus ei & in eum omne Imperium suum & potestatem contulerit, *l. pen. de Iustic. & Iure.* Vbicumque Prætor salua maiestate Imperii saluoque iure maiorum ius dicere constituit. *l. 2. de adopt.* aut Principis autoritate, aut magistratus imperio: Imperio magistratus adoptamus eos qui in potestate patris sunt. *l. 8. de offic. procons.* Et ideo maius imperium habet in ea Prouincia omnibus post Principem *l. vnic. de offic. Præf. aug.* Præfectus Ægypti non prius deponit Præfecturam & imperium *l. 3. de off. præsid.* Præses in suæ prouinciæ homines imperium habet. Habet interdum imperium & aduersus extraneos *l. 4.* Præses prouinciæ imperium maius in ea prouincia habet omnibus post Principem *l. 3. de arbitr.* Quoniam in hoc imperium non habet & *l. 4. eod.* Nam magistratus superiores, aut pari imperio qui sunt, nullo modo possunt cogi *l. 7. de vi pub.* Qui cum imperium potestatemue habet. *l. potestatis. de verb. signif. Potestatis* verbo plura significantur, in persona magistratuum imperium. *l. iuris gentium. §. si paciscar. de pact.* Ne noui operis nunciationem exequar, quidā putant non valere pactionem, quasi in ea re prætoris imperium versetur, *l. cum Prætor. de iudic.* Magistratus Populi Romani propter

pter vim imperii iudicem dare posse. *l. munus. 213 de verb. signif.* Munus proprie est, quod necessario subimus lege, more, Imperio eius, qui iubendi habet potestatem *l. cum Prætor. de iudic.* Item quibus id iuris concessum est, propter vim imperii, Et *l. ille à quo. §. tempestiuum. ad SC. Trebellian.* Prætorem in Prætorem & Consulem non habere imperium *l. 1. ad legem Iuliam Maiest. §. Maiestatis. vers. Quisquis magistratus populi Romani quiue Imperium potestatemue habeat.*

Secundo κατὰ μετωνυμίαν effecti pro iussu eorum qui potestate præditi sunt. *l. quod iussit. de re iudicat.* Quod iussit vetuitque Prætor contrario imperio tollere potest *l. fin. Ne quid in loco vel itiner. public.* Alioqui inane & lusorium Prætoris imperium fuerit. *l. 3. §. eadem lege. Ad l. Iuliam Maiestat.* Quiue imperium exercitumue populi Romani deseruerit.

Tertio κατὰ μετωνυμίαν subiecti πολιτείαν pro personis tam ἀρχόντων, quam ἀρχομένων acceptam significat, *Constit. Henrici 7. Quomodo in crimine læsæ maiestatis procedatur in pr.* Ad reprimendum multorum, qui ruptis totius debitæ fidelitatis habenis, aduersus Romanum imperium, in cuius tranquillitate totus orbis regulariter quiescit. *Constit Friderici de pace constantiæ in prin.* piis affectibus misericordiæ imperium Romanum regere. Et κατ᾽ ἐξοχὴν simpliciter pro Imperio Romano *in eiusdem Constit. Qui sint rebelles in princip.* Disceptationes & dubia sæpe oriuntur, an infidelis & rebellis quisquam reputari debeat. Et *Constit. Friderici de pace constantia. §. Ea propter.* cognoscat vniuersitas fidelium imperii tam præsentis ætatis, quam successiuæ posteritatis.

Quarto eodem tropo pro ditione ac terra Reipublicæ subiecta capitur. *in proœmio Institut. § Iterumque ditioni Romanæ nostroque addita imperio.*

Quinto κατὰ μετωνυμίαν adiuncti pro insignibus Magistratuũ, quæ Græci σύμβολα καὶ σημεῖα, *Nouella 24 & sequ.* Appian. *in Syriaca* παράσημα, Dion: ἐπίσημα, καὶ κοσμήματα. Valerianus *in l. 4. C. de iniuriis*, ornamenta appellat, qualia in primis fuere toga prætexta, id est, purpura circũtexta, & cũ securib. fasces prælati, sella curulis. De quib. Cicero *in orat in L. Pisonẽ. Tu in lictorib. in toga & prætexta consula-*

consulatum esse putas, quæ ornamēto in Sexto Clodio, te consule, esse voluisti: Huius tu Clodiani canis insignibus consulatum declarari putas. Quo & Virgilius respexit, dum dicit:

Et sellam regni trabeamq; insignia nostri.

De quibus erudite ac prolixe Guid. Pancirolł. *in com. in noticiam vtramque imperij cap.* 22. Sic eo vtitur IC. *in l. vlt. de offic. Proconf.* portam Romæ ingressus deponit imperium.

Sexto κατὰ συνεκδοχὴν generis ad maiorem saltem magistratuum potestatem refertur. Vlp. *in l. nec. de iniuriis.* Quod si ex minorib. magistratib. erit, id est, qui sine imperio aut potestate sunt in ipso magistratu posse conueniri. Vlp. *in l. 2. de in ius vocand.* in ius vocare non oportet neque Consulem, neque Præfectum, neque Prætorem, neque Proconsulem, neque cæteros magistratus, qui imperium habent. Gouean. *de iurisd. lib. 1. num.* 4.

Septimo ad eam iurisdictionis vniuersæ, quo ad naturam & essentiam suam, extra ἀντικείμενον siue materiam circa quam versatur consideratæ partem contrahitur, quæ in explicanda notione & exequendis iudicatis occupatur. *d. l. imperium. §. Mixtum imperium est, cui etiam iurisdictio inest. de iurisdict. omn. iudic.*

Octauo ad illud membrum ὑποκειμένου vel subiecti iurisdictionis coangustatur, quod in atrociori criminum correctione consistit, & merum imperium appellatur. *l. muto. §. tutoris datio. de Tutelis.* Tutoris datio neque imperii, neque iurisdictionis est, sed ei soli competit, cui nominatim hoc dedit vel lex, vel senatus consultum, vel Princeps.

Hoc autem loco de ea magistratuum potestate accipitur, quæ ad iurisdictionem siue notionem tuendam, & exequendam necessaria est, & vel simpliciter imperium appellatur. *l. 4. de iurisd & l ea, quæ. ad municipal.* vel imperium mixtum *leg. 3. eod. tit.* Non quod sit cum iurisdictione ita confusum, quemadmodum aqua cum vino, sed quod ita arcte cum ea sit coniunctum; & copulatum, vt alterum sine alterius opera expediri ac perfici non possit, vt rectissime eius naturam explicat Donell. *com. iur. ciuilis lib.* 17. *cap.* 8.

Descri-

Digitized by Google

Describitur autem ab Vlpiano *in d.l.3.* Imperium cui iurisdictio inest: quæ verba quidem imperii huius cum notione arctissimam coniunctionem, sed vim ac naturam eiusdem peculiarem non declarant.

Rectius autem & perfectius definitur: Pars † iurisdictionis, quæ 7
in explicanda & exequenda notione consistit. Pars iurisdictionis generis notio est imperio cum cognoscendi ac iudicandi potestate communis.

Dicitur *iurisdictionis* in genere, quod non tantum vni alicui speciei vel parti vt pote ciuili, sed vniuersæ iurisdictionis siue priuatarum siue capitalium rerum imperium hoc adiunctum sit, siue in volentes siue inuitos ea exerceatur, siue generaliter, siue specialiter, vt eleganter & copiose hæc explicantur à Donello *com. iur. ciuil. libro* 17. *capit. 8.* Et licet *ibidem* Donell. dum reliquas partes iurisdictionis ferme omnes enumerat, inquibus hæ duæ partes, causæ nimirum cognitio ac iudicatio, & imperii hoc genus concurrant, causarum criminalium, item aliorum, quæ specialiter olim tributa fuerunt præter Tutoris dationem, mentionem non faciat, sed ea ab his segregare videatur. De quo plura in tota eiusdem iurisdictionis diuisione dicemus. Tamen & in his totam iurisdictionis essentiam locum habere, dubitari nullo modo potest. Certum est enim, vt ait Cicero: *Quod in genere vniuerso probatum est, id quoque in parte omni probare necesse esse, cum genus partes omnes similes communione quadam complectatur, de oratore lib.* 1. Et lex generaliter loquens, generaliter quoque intelligenda sit. *l. fin. C. de dot. promiss. l. 1. §. generaliter. de leg. præstand.* Alex. Raud. *consil.* 1. *num.* 347. Fab. Turret. *consil.* 46. *num.* 7. *vol.* 2.

Generalis autem definitio est IC. quod cui iurisdictio data est ei quoque concessa videantur ea, sine quibus iurisdictio explicari, vel ad effectum perduci nequit. *l. cui iurisdictio. de iurisdict. omni. iudic.* Cum igitur criminalis iurisdictio, cuius pars præcipua olim fuit merum imperium, item aliæ specialiter deferri solitæ sint partes materiales iurisdictionis vniuersæ, extra omnem dubii aleam positum est, in his quoque & cognitionem & iudicationem vna cum imperio tam ad explicationem quam executionem iudicati

necessariam inesse; Idque de quæstione rerum capitalium vel criminalium infra in definitione meri imperii manifeste ostendetur.

Forma imperii cõsistit in explicanda & exequenda cognitione & iudicatione. Quod n. non tantũ potestas exequendarum rerum iudicatarũ, de qua *in l. à Diuo Pio. in pr. & l. Præses. de re iudic. l. is qui restituere. de rei vendicat.* sed generaliter quicquid ad ipsam causæ cognitionem ac iudicationem perficiendam necessarium est, ad iurisdictionis essentiam pertineat, satis probatur *in l cui iurisdictio. de
8 iurisd.* Vnde vis eius † in duo mẽbra recte deducitur, iurisdictionis EXPLICATIVVM, ET EXECVTIVVM. Ad explicatiuum pertinent omnia, sine quibus iurisdictio, id est causæ cognitio & iudicatio explicari ac confici nequit *d. l. cui iurisdictio.* & ibi Iason. & Zas. *de iurisdict. omn. iudic.* quæ prolixe referuntur infra *capit. Effectorum.*

Ad executiuum omnia referuntur, quæ ad efficienda, tuenda, iudicata ac statuta, ab eo, qui iurisdictioni præest, sunt necessaria, vt est in criminalibus, vt reum pœna, in quam condemnatus est, plecti iubeat: *l 3. de sepulchro violat.* In ciuilibus vero vel ad rem restituendam, vel ad dandum vel faciendum iudicatum cogere possit *d. l. is qui restituere de rei vendicat. l. 1. & 2. C. de execution. rei iudicat.* Alia huc pertinentia recensentur infra *d. c. Effectorum.*

Dixi formam huius Imperii, in explicanda & exequenda iurisdictione consistere, vt illud discernerem ab Imperio quod non merum *in leg. vlt.* & modica coërcitio à Paulo *in l. vlt.* & Imperium iurisdictioni cohærens dicitur à Papiniano *in l. 1. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Quod idem esse cum mixto imperio, cui iuris datio inesse dicitur *d. l. 3.* Plures magni nominis & autoritatis IC. crediderunt, in quorum numero sunt Zas. *in d. l. cui iurisdictio. de iurisdict. numer. 27.* Donell. *comment. iur. ciuil. lib. 17. cap. 8.*

9 Mihi diuersum † & magis esse, vt hæc discernantur semper visum est. Et IMPERIVM NON MERVM vel iurisdictioni cohærens, definio, partem iurisdictionis more maiorum competentis, quæ in leuiorum delictorum ac criminum coërcitione ad disciplinam publicam emendandam consistit.

Genus,

Digitized by Google

Ge..us, quod nimirum sit pars subiecti iurisdictionis iure magi-.. atus competentis, probatur *in l. 1. §. Qui mandatam, & l. vlt. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Quibus in locis & Papinianus & Venuleius diserte respondent, imperium hoc cohærere iurisdictioni & ea mandata transire *ad l. 3. de iurisd. num. 2.*

Quod consistat in coercitione leuiorum delictorum diserte ostendit *d. l. vlt. de offic. eius cui mandata est iurisdict.* Vbi non merum imperium & modica coercitio pro eodem ponuntur. *Coercitionis* autem verbum à natiua sua significatione translatum, nihil aliud quam κόλασιν ad publicam vindictam tendentem, tum apud alios autores latinæ linguæ, tum quoque in iure significat, vt patet ex *l. si quid erit. & l solet. de offic. Proconf.* Eleganter Gouean. *in dict. leg. 3. de iurisdict. numer.* 3. Quod autem & Papinianus *in dict. leg.* 1. de eiusmodi imperio ad leuiorum delictorum coercitionem pertinente loquatur: Inde quoque liquet, quod ea sit ex *lib. quæstion.* Baro. *quæst. var. 1. fol. 34.*

Non verisimile autem est Papiniani tempore id adeo magno pere quæsitum & in dubium vocatum esse, an mandata iurisdictione Imperium, quod iurisdictioni insit, quodque in explicanda & exequenda iudicatione consistere diximus, quoque transeat: sed an merum imperium, quod vt pars materialis in iurisdictione generaliter accepta, tanquam toto continetur, sub eo comprehendatur; Et respondetur, non contineri, sed illud saltem Imperium, quod iurisdictioni cohæret, id est, quod iurisdictioni de causis ciuilibus coniunctum & connexum est, ipso Reipub. more ac instituto, absque expressa lege, senatus consulto, vel Principis constitutione.

Quod autem modica coercitio, siue leuiorum delictorum animaduersio iure magistratus competierit, inde manifestum est, quod vt in procuratorum priuatorum generali mandato omnia comprehenduntur, quæ speciali commissioni non sunt reseruata. *leg. mandato. de procuratorib. leg. si consentit. Quib mod. pign. vel hypothec. leg. Procurator totorum. de procurat. l. illud. §. vlt. de minorib.*

Sic quoque constituto magistratu more Reipublicæ veteris Romanæ omnis iurisdictio tributa intelligatur, quam Populus Romanus vel Princeps sibi peculiariter non reseruauit. Belluga *in spec. Princip. Rub.22.nu.34.* Riminald *.in l. Imperium.nu.*489*.de iurisd.omni.iud.*Fab.Furret.*consil.*46*.nu.*7*.vol.*2.

Ex iurisdictione autem criminali populo ac Principi solum imperiũ, quod in grauiorum saltem criminum animaduersione cõsistit, reseruatum fuit. Leuior igitur coercitio ad vindictam publicam, quæ non minus quam grauior ad criminalem iurisdictionem pertinet, iure magistratus competit, ex natura exceptionis, quæ est vt quam exemptis conditionem adimat, eam non exemptis relinquat, adeo vt in partibus non exemptis conditionem suam illustrare & confirmare videatur. *l.*5*.de reg. iur. l. in his. l. quod vero. l. ius singulare. de ll. l. quæsitum. §. denique. de fundo instr. l. tribunus.* 20. *§.*1*. de militari Testam.* Francisc. Purpurat.*consil.*474*.nu.*8. Francisc. Beccius *consil.* 54*.nu.*24*.consil.*32 *n.*6 *&* 22*.consil.* 62*.nu.*40. Lancillot. Gallia *cons. .nu.*44*. &* 46*.col.*1. Surd .*consil.*112*.nu.*5. Idque expresse ostenditur *in l. si quid.de offic. Procons.* Vbi dicit Venuleius: *Legatum si quid fuerit quod maiorem animaduersionem exigat, ad Proconsulem remittere debere, quod animaduertendi, coercendi vel atrociter verberandi ius non habeat.* Moderatius igitur verberandi potestas relicta censetur. Et prolixius *in l.*3*.§.cognoscit.de offic. præfecti vigil.* Vbi præfecto vigilum plura genera, incendii furti, effractionis, raptus punienda permittũtur, solis personis atrocioribus ac famosis specialiter exceptis, quæ ad præfectum vrbi remittendæ sunt.

Ex quibus breuiter sic explicatis perspicuum est Imperium nõ merum, vel iurisdictioni cohærẽs, quod in moderatiori ac remissiori leuiorum delictorum coercitione occupatur: & genere, forma ac fine ab Imperio mixto differre.

Genere, quia mixtum Imperium pars δικαιοδοσίας essentialis est quæ cum cognitione ac iudicatione ipsam iurisdictioni dat substantiam, & ex quibus tanquam membris integrantibus consistit. Non merum Imperium vero μόριον ὑποχειρίδιον iurisdictionis, cui leuiorum criminum coercitio αἰτία ἀυστηροτέρης κολάσεως proposita est.

Forma

Forma: quia Imperium mixtum est subsidium generale vniuersæ iurisdictionis explicandæ & ad effectum producendæ: Imperium non merum solum leuiorum delictorum coercendorum potestas.

Fine: quia Imperium mixtum tam ad priuatam, quam ad publicam vtilitatem spectat, dum generaliter tam iurisdictioni rerum priuatarum, quam causarum criminalium explicationi & expeditioni seruit.

Imperium vero non merum, quod in remissiori coercitione vel *κολάσει* versatur, ad nullum commodum priuatum obtinendum, vt fit in iudiciis rerum ciuilium ac pecuniariarum, sed ad disciplinam saltem publicam emendandam pertinet, vt elegantor scripsit Gouean. *loco antea indicato*.

Esse aliquid differentiæ inter mixtum imperium & modicam coercitionem, ex veteribus etiam viderunt ii, qui quæ mixti ipsis videbantur Imperii ad subiecta non essentiam iurisdictionis retulerunt, vnde Bartol. modicam coercitionem à ciuilium quæstionum tractatione remotam ad merum imperium refert. Muscorn. *de iurisdict. n.* 113. modicam coercitionem non meri sed mixti potius esse dicit imperii. *l. 3. de iurisdict.*

Sed quia, si in ea sententia simpliciter persisteret, à Bartoli sententia recessurus videretur, vt tantum virum pro viribus, vt ait, defendat, ingeniose, si Diis placet, ita hanc cõtrarietatem dissoluit, vt Bartoli sententia, quæ de mero imperio dicit, non de omnibus gradibus à Bartolo constitutis, sed de eo tantum quod in gladii potestate consistat: non autem de cæteris inferioribus eiusdẽ gradibus. Hoc adiecto se hanc distinctionem ex sola Bartoli doctrina tradere, in quo ei facile assentior, quod commentum hoc à ratione & analogia locorum omnium de iurisdictione relatorum alienissimum sit, vti ex antea deductis satis apparet. Vaudus *quæst. 2. lib. 2.* Mixtum imperium nihil aliud esse dicit, quam modicam coercitionem eius, qui iurisdictionem habeat adducta *l. vltim. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Quod vero modicæ huius coercitionis nomine intelligendum sit, in abscondito esse & deliberari posse, ne non ad castigationem corporis vllam pertineat, quod

putat veriſſimum limite inter merum imperium & iuriſdictionē corporali caſtigatione conſtituto.

Vtrumq; falſiſſimum, & quidem primum ex iis, quæ perſpicue iam ſunt explicata. Poſtremum ex reſponſo Venulei apertiſſimo. *l. ſi quid. de offic. proconſ.* Vbi legatum vi mandatæ iuriſdictionis atrociter ſaltem verberandi ius non habere ait; igitur verberatio leuior eſt permiſſa, & ſic modica coercitio, vt quoq; colligit Doctiſs. Gouean. *d. l. imperium. nu. 6.*

Duarenus quoq; non eſſe idem mixtum imperium, quod modica coercitio, intellexit: *in l. more. de iuriſdict.* itaque ſe interpretari dicit *l. vltim. de offic. eius cui mandat. eſt iurisdict.* Sed diuerſitatis rationem non explicat. Quod enim ſicut ius & ſpeciem, mixtum imperium à modica coercitione differre ait ibidem, ſi vis pro genere accipit, concedi non poteſt, quod modica coercitio non ſit ſpecies vel pars imperii mixti, tanquam membri integræ iuriſdictionis, ſed pars iuriſdictionis criminalis, vt ex iis quę de diſcrimine vtriuſq; diximus, ſatis eſt perſpicuum.

Baro eandem diuerſitatem etiam animaduertit, *l. vltim. de offic. eius, cui mandat. eſt iuriſdict.* vbi dicit: *Non omne imperium, de mixto intelligens, coercitio eſt.* Quis enim negabit reſtitutionem in integrum ad animaduerſionem nihil pertinere, quæ tamen imperii magis eſt quam iuriſdictionis. *l. ea quæ ad municipal.* Idem *in tr. de beneficiis lib.* non multum hallucinari dicit eos, qui mixtum imperium à modica coercitione ſeiunxerunt, fines tamen vtriuſq; nullibi terminauit.

10 Illud certiſſimum eſt, licet imperii non meri † exempla complura referantur *in l. 3. §. cognoſcit. de offic. præf. vigil.* & alibi de quibus Gouean. *in dict. leg. 3. de iuriſdict.* Id tamen non magis, ac quę ſit grauior animaduerſio in vniuerſum poteſt definiri, ſed prudentis iudicis arbitrio tanquam normæ Lesbiæ dirigendum relinquitur: *argum. l. ſi quid erit. de offic. proconſ.* Duaren. *l. More. de iuriſdict.* Parua enim vel magna, Leuia vel grauia quæ dicantur, ſemper diſceptantium definitioni permittitur. Paul. de Caſtro & Iaſon *in Auth ex cauſa. C. de Lib. præterit. l. 1.* cum gloſſ. & ibi etiam Bald. *C. ſi aduerſ. vendit. pign.* Alexand. *conſil. 67 colum. 1. libr. 5.*

Cyn.

Digitized by Google

Cyn. *in authent. qui rem. Cod. de SS. eccles.* Tiraquell. *in repetit. l. si vnquam fol.* 108. *numer.* 28. 29. 30. 31. *C. de reuoc. donat.* Vt regulariter omnia quæ propter infinitam varietatẽ certam in iure determinationem non habent. Bald. *cap fin. in fine. de rescript.* Et *consil.* 49. *in* 1. *parte.* Petr. *de fideicommiss. in præfat. numer.* 9. Roland. à Valle *consil.* 27. *numer.* 4. *libr.* 2. Tiber. Decian. *consil.* 94. *nu.* 13. *lib.* 2. Ac tantum de essentiali vniuersæ iurisdictionis partitione.

CAPVT X.

De iurisdictionis secundum modos habendi diuisione.

SVMMARIA.

1 *Vetus iurisdictionis diuisio in propriam & mandatam.*
2 *Propria alias principalis mandata aliena dicitur.*
3 *Magistratuum alii ordinarii, alii extraordinarii.*
4 *Verbi* proprium *varii in iure acceptus & num.* 5. *&* 6.
7 *Interpretum diuisio in ordinariam & delegatam.*
8 *Verbi* ordinariũ *variæ significationes apud interpretes & n.* 9. 10. *&* 11.
12 *Iudicum ordinariorum ac delegatorum variæ descriptiones.*
13 *Ordinariæ ac delegatæ iurisdictionis prima Speculatoris descriptio à pluribus recepta.*
14 *Azonis & aliorum definitiones.*
15 *Varia Iudicum ordinariorum exempla referuntur.*
16 Ordinarii *verbum quomodo in iure ciuili accipiatur.*
17 *Iudicum datorum varia in iure appellationes.*
18 *Ordinarii ac delegati in iure canonico significatio.*
19 *Vitia diuisionis interpretum præmissæ ostenduntur.*
20 *Verior ac iuris analogiæ conuenientior iurisdictionis in propriam & alienam distinctio.*
21 *Propriæ significatio ac definitio.*
22 *Alienæ siue mandatæ descriptio.*
23 *Propriæ diuisio in generalem & specialem.*
24 *Generalis in vniuersalem ac particularem distributio.*
25 *Vniuersalis definitio & exemplum.*
26 *Particularis descriptio & exempla.*
27 *Specialis iurisdictionis pro statu Reipub. præsentis exempla.*
28 *Mandatæ quoq; iurisdictionis in generalẽ & specialem subdiuisio & vtriusque exempla.*

29 *Iurisdictionis in ordinariam & prorogatam distinctio.*

30 *In proprie sic dictam, & arbitrariam.*

1 Secundum modos † habendæ iurisdictionis pro more veteris Reipublicæ Romanæ primum diuisa est in propriam & mandatam *L. more de iurisdict. l. 4. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Propria iurisdictio dicta fuit, quam quis habuit publicè ita constitutam, vt proprie & pro suo imperio exerceri posset, non alieno, *d. l. 4. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Mandata quam quis non pro imperio sed iussu ac nomine alterius, cuius partibus fungitur, exercet. *leg. 3. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 7.*

2 Propria † alias principalis, mandata aliena dicitur. *l. & quia* &
3 ibi Gouean. *de iurisd. num. 6.* Prior à populo & principe † quibusdam tanquam magistratibus ordinariis, quibusdam tanquam extraordinariis data fuit. Magistratus ordinarii & proprie sic dicti fuerunt, qui à populo vel principe statis & ordinariis temporibus quotannis sunt creati. Extraordinarii vero, & improprie dicti fuere magistratus, qui extra ordinem vtilitatis causa constituti fuerunt. Sic Pompeio contra Mithridatem imperium militare non solenni more à Senatu vt solebat, sed extra ordinem Lege Manilia datum fuit. Cuiusmodi potestates fuerunt ab initio omnium, qui ad regendas prouincias mittebantur. Baro *var. quæst. fol. 26.* Pompon. *l. 2 §. capta deinde Sardinia vers. & hæc omnia. de orig. iuris.* vbi præfectum vigilum & annonæ non magistratus, sed extra ordinem vtilitatis causa constitutos esse Donell. *com. iur. ciuil. libro 17 cap. 7.* de magistratibus Romanis post Alc. *in tr. de magistratib ciuilib & militarib. offic.* erudite tractat Gouean. *in l. 3. de iurisdict.* prolixius vero de magistratibus tam ciuilibus quam militaribus ac palatinis dignitatibus ab Imperatoribus tam occidentis quam orientis institutis Guidus Panicrol. *in commentar. doctiss. in noticiam vtriusq; imperii.* Alteram habuerunt, quibus ab his demandata fuit. *tit. de offic. eius, cui mandat est iurisdict.* siue priuatis, siue aliis magistratibus. Baro *ad d. tit. de offic. eius, cui mandat est iurisd.* qui titulus quam iurisdictionem magistratus mandare potuerunt siue generaliter siue specialiter, quæque sit uis & potestas mandatæ iurisdictionis, complectitur.

Digitized by Google

plectitur Baro & Goueanus *d. locis.*

Vt autem recte intelligantur hæc, obseruandum est, verba † *proprium & suo iure* variè in vsu iuris accipi. 4

Primo enim in natiua significatione proprium † dicitur, in quo Dominium habemus *l.3. de vsufr. l.13. de Acquir. rerum Domin. l.2. quib. mod. vsusfr. amittat.* Cuiac. *in paratit. ad tit. de Acquiren. rerum Domin.* In materia vero iurisdictionis illi tantum propriam & suo iure eam habere dicuntur, qui non pleni Dominii, aut alterius iuris realis titulo eam possident, sed quibus tanquam magistratibus vel more consueto vel extra ordinem à Principe vel populo, tributa fuit vt prætoribus Romæ Proconsulibus, & præsidibus, in Prouinciis *l.1. §. qui mandatam. de offic. eius cui mandat. est iurisdict. l. more. de iurisd. om. iud. l.4. §. proprium. de iurisd. om. iudic.* 5

Deinde latissima significatione ea † etiam καταχρηστικῶς propria iurisdictio dicitur, quæ nec à populo vel Principe magistratibus data, vel lege delata, sed mandata alicui lege confirmata fuit. *l. & quia de iurisdict.* cum ad iudicis dati notionem saltem refertur, *l. legati.* & ibi Baro *de offic. procons. & legati.* 6

Pro hac veterum † iuris autorum diuisione vulgo alia recepta est, qua in ordinariam ac delegatam distinguitur. Specula. *de iurisdict. omn. iudic. in prin. vers. Item Petrus* Gregor. Tholosan. *in c. conquerente. cap. 11. num. 1. de offic. & potest. iud. ordin.* Capell. Tholos. *quæst. 443. nu. 3.* Anton. Sola *in constit. Sabaud. fol. 324. num. 14.* Natta *consil. 1. vol. 3. fol. 344. num. 147.* Magon. *decis. 87. num. 3.* Molyna. *de Hispan. primog. fol. 252. col. 2.* Pet. Gregor. Tholosan. *Syntag. iuris vniuersi. lib. 47. cap. 2. num. 2.* 7

Verbum autem † *Ordinarium* non vno modo accipiunt interpretes: Interdum n. pro *generali* ad differentiam eius, quod ad speciem directum est. Molyn. *in consuet. paris. fol. 104. num. 2.* Schrader. *in tract. feud. par. 10 sect. 1. num. 252.* Bald. *in l. procuratore. Mandati* Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 1. num. 16* Rosenthal *in tract. feud. cap. 12. num. 12.* Simon Schardius *in Lexico iuris in verb. ordinaria.* Idq; plerumq; simpliciter, aliquando vero κατὰ συνεκδοχὴν generis pro *vniuersali ac supremo* Comminæus *in consuet. paris. fol. 104. num. 10.* Fulcus *in singular. lib. 1. num. 96.* 8

9 Secundo ordinarium † dicitur quod fit interueniente à iure requisita solennitate, ad differentiam eius, quod fit summarie iuris ordine non seruato. Maranth. *de ord iud par. 4. dist. 9. nu. 1. & 2. §. illud. auth. de exhib. reis cap. 1. de libelli. oblat. l. edita. C. de edend.* Lancill. Gallia *consil. 24. nu. 3.*

10 Tertio, ordinarium † accipitur pro eo quod iure publico est constitutum ad differentiam prorogati, vel priuatorum consensu ad alia porrecti. Maranth. *de Ord. Iudicior. dist. 12. nu. 1. & 2.* Botta *consil. 69. nu. 33.*

11 Quarto, Ordinarium † accipitur pro naturali ad differentiam eius, quod ex accidenti fit Bart. *l. qui habent. de tutel.* Ruin. *Consil. 59. nu. 17. & sequ.* Lancillot. Gallia *consil. 65. nu. 18. & sequ.* Hippolyt. Riminald. *in rub. de offic. eius cui mandata est iurisdict. nu. 8.*

12 Iurisdictionis vero Ordinariæ † ac delegatæ definitio ab ordinariorum ac delegatorum iudicum descriptione pendet. Speculat. *in tit. de offic. om. iudicum §. expetito,* in qua mirum est, quam varient interpretes. Hostiens. *in summa. de offic. ordinar.* sic describit. *Ordinarius est is qui suo iure vel beneficio iurisdictionem vniuersaliter exercere potest. per l. more maiorum. & l. sequ. de iurisd.* Officio vero ordinarii non solum iurisdictionem, sed plura intelligunt, quæ partim sub lege iurisdictionis, partim Diœcesanæ (sic. n. duo hæc summa capita potestatis Episcopalis appellari antea diximus.) complectantur. Hostiens. *in d. summa. §. sunt autem de offic. ordinar.* Delegatū vero accipiunt cui causa committitur terminanda vel exequenda vices delegantis, repræsentantem & in iurisdictione nihil proprium habentem *l. 1. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Hostiens. *in vers. Quis sit delegatus. in summa. de offic. iudic. delegat.*

In Ordinarii descriptione Speculator conuenit cum Hostiense. *§. Ordinarius. de Offic. Ordinar.* Delegatum dicit, cui causæ cognitio est commissa. *d. §. ordinarius. de Offic. ordin. Maranth. de Ordin. iudicior. dist. 15. nu. 2.* iudex ordinarius est, qui est creatus à Principe Papa, Imperatore habente potestatem concedendi ordinariam iurisdictionem vt præsit vniuersali iurisdictioni alicuius ciuitatis vel prouinciæ. Delegatus, cui à principe, vel ab ordinario,

vel à

vel à delegato Principis causa committitur vices gerens delegati, & proprium nihil habens. *l.* 1. *§. Qui mandatam de offic. eius cui mandat. est iurisd.* Alex *in Rub. d. tit.* Maranth. *eadem distinct. nu.* 4. Petr. Gregor. Tholosan. *Syntag. lib.* 47. *cap.* 22. *nu.* 1. Ordinarios iudices qui consuetam & adsiduam iurisdictionem exercent. ab alio iudicis vel magistratus Imperio non pendentem. Delegatos autem dici posse, ait, commissarios vel Recuperatores, quibus negotium aliquod iurisdictionis vel cognoscendum vel exequendum committitur *ibid nu.* 2. Sic quoque Petr. Tessaurus *in decision. pedemontan in præfat. nu.* 39. definit iudices ordinarios, qui habent potestatem iudicandi vel à lege vel principe, quales sint Senatores. qui ad vniuersas causas pro suprema iurisdictione exercenda sunt constituti per *c. à iudicibus.* 2. *q.* 9. *l. Et quia de iurisdict. l.* 1. *§. qui mandatam de offic. eius cui mandata est iurisdict.* Iacob. Mandell. *in l. more de iurisd.* Iudex ordinarius, qui semper est vel ipse, vel eius successor, & semper eodem modo, & cum eadem iurisdictione Delegatus, in quo non sunt istæ qualitates *nu.* 20. Alciat. *in Rub. de offic. iudic. ordinar nu.* 5. *&* 6. Ordinarios dicit, qui propriam iurisdictionem habent à lege sibi delegatam circa vniuersitatem aliquorum negotiorum ex notatis per Bart. & Dd. *in l. more de iurisd.* Delegatos, cui causa committitur, ab alio habente potestatem delegandi, quique vices delegantis gerunt, nihil proprii habentes.

Delegati plures definitiones refert Iason *in Rubr. de offic. eius cui mandat. est iurisd.*

Ordinariam † delegatam iurisdictionem primus definiuit 13
Speculator *in tit. de iurisd. omn. iudic §. expedito.* quæ à Papa vel imperatore vel à lege vel ab vniuersitate conceditur. Hanc quæ à principe demandatur specialiter, ad vnam vel plures causas per *l. more. de iurisd omn. iud. & c. quoniam. c. sapor. & c. pastoralis. de offic. iud. delegat.* Aliter quæ generaliter se extendat ad omnes causas in solo territorio per *l. si pupillus. de verb. signif. c.* 1. *&* 2. 17. *quæst.* 5. *c. in regulis.* 2. *quæst.* 3.

Speculatorem in definienda ordinaria ac delegata iurisdi-

ctione

Digitized by Google

ctione sequuntur Bart. Iason. Paul. de Castro, Decius & D.D. plærique *in l. & quia. de iurisd. omn. iud.* Barbar. *in c. suspicionis de offic. delegati,* Alex. de Imola *l.1.* & ibi Ripa *n. 7. de damn. infecto.* Bart. *l. viros. C. de diuers. offic. lib. 12.*

14 AZo † *in summa. C. de iurisdict. omn. iud.* sic vtramque describit. Ordinaria iurisdictio est, quæ datur à Principe non in vna causa vel duabus, vel etiam decem, sed vniuersaliter in omnib. causis quæ moueri contigerit in ciuitate illa vel villa vel castro. delegata, quæ à Principe vel quolibet Ordinario committitur in singularibus causis, quem sequitur quoque Pet. Tholos. *Syntagm. lib. 47. cap. 6. nu. 2.*

Aliter Ordinariam iurisdictionem definiunt, eam nimirum quam habeant illi qui mandante vel disponente lege ab homine siue ab hominibus ad officium aliquod iurisdictionem annexam habens, eliguntur siue deputantur. Andr. de Isernia *c. 1. nu. 4. & 5.* & ibi Præpos. *nu. 1.* Martin. Laudens. *num.* 10. Matt. de Afflict. *nu. 5. de Controuers. feudi apud par. termin.* Iacob. de S. Geor. *in tr. feud. verbi. & dicti Vasalli. nu. 10. C. suspicionis,* & ibi Anton. de Butrio *verb. ad quos. nu. 19. & 20.* Ioan. de Imola *nu. 11.* Barbat. *nu. 22. & sequ. de offic. delegati.*

15 Exempla iudicum † ordinariorũ varia referuntur: Ac primo in ecclesiasticis Patriarchæ primates Archiepiscopi, & alii qui à Papa habent iurisdictionem vt sunt Camerarii, Vicecancellarii, contradictores, Auditores Cameræ Papæ. Hostiens. *in Summa. de offic. ordinari.* Speculat. *eodem tit. § Ordinarius.* Iacob Mandel. *in repetit. l. more. nu. 22. de iurisd. omn. iud.* Bald. *in l. præcipimus. in prin. C. de appellat. & in l. fin. C. vbi Senator, vel clariss.* Iason *in l. more. nu. 52. de Iurisd.* Item vicarii Episcoporum. Iacob. Mandell. *in repetit. l. more. de iurisd. nu. 20.*

In politicis, Duces, Marchiones, Comites, Ciuitates, & alii, qui habent vniuersam iurisdictionem vnius prouinciæ, vel loci ab Imperatore, vt ait Specul. *in tit. de offic. ordinar. § Ordinarius. in prin.* Hostiens. *in summa. de offic. Ordinar. nu. 2.* Iacob. Mandell. *in repet. l. more. nu. 20. de iurisdict.* Deinde defensor Ciuitatum, qui à Ciuibus ad hoc officium eliguntur per *§. interim. in auth. de defensoribus*

Ciuitat.

ciuitat. Martin. Laud. *c.1.n.10.* Præposit. *n.3. de controuers. feudi apud pares terminanda.*

Rectores scholarum Salic. *in auth. habita num.* 20. & ibi Bartol. Balognin. *n.119 C. Ne filius pro patre. §. pen. in proœmio Digestor.* Iacob. Mandell. *in repetit. l. more nu. 21. de iurisdict.*

Arbitri iuris, qui ex necessitate vel dispositione iuris vel statutorum eliguntur. *l. fin. C de iudic. c cum speciali.* vbi gloss. & Dd. *de appell.* Barbat *in c. suspitionis. num. 25. de offic. delegat.* Iason *l. si conuenerit. de re iudicat.* Paul. Castr. *l. more. de iurisdict. & in l. apertissimi. C. eod.* Marc. Anton. Blanc. *in tr. de arb. quæst. 6. numer. 4.* Iacob. Mandell. *in repet. l. more n. 21 de iurisdict.*

Consules Mercatorum, Beneuenut. Stracha *in tr. de mercat tit. quomodo in causa mercatorum procedendum sit. par. 2. num. 5.* Zas. *in l. more. de iurisdict.* Albert. de Rosate Bartol. & Bald. *l fin C. de iurisdict.*

Domini feudi *C. Imperialem. de prohibit. feud. alien per Frideric.* Iac. Mandell. *in rep. l. more. num. 21. de iurisd. nu. 21.* Schrad. *in tr. feud. part. 10. sect. 1 num. 79.*

Tabelliones siue Notarii, qui inter partes iurisdictionem habere dicuntur Bartol. *in l. iubemus 2. § sane numer. 14. C. de SS. eccles.* Botta *consil. 5. num. 8.* Thomas Doccius *consil. 154 alleg. 5.* Mynsing. *consil. 93. in fine Decad. 10.* Quod de voluntaria solummodo intelligitur Innocent. *in c. cum à nobis. de testam.* Corn. *consil. 238. libr. 6.* Crauett. *consil. 196. num. 7.* Pares Curiæ, Martin. Laud. *in c. 1. num. 4.* & ibi Præposit. Matth. de Afflict. *numer. 5. de controuers. feud. apud par. terminand.* Barbat. *in cap. suspicionis.* & ibi Anton. de Butr. *de offic. iudic. delegat.*

Iudices ordinationis Cameræ, de quibus *ordinat. part. 3. titul.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. Gail. *obs. 41. num. 5. lib. 1.* Schrad. *in tractat. feudali. part. 10. sect. 8. quæst. 7.*

Magistri militum in negotiis militaribus. *l. magisteriæ potestatis. C. de iurisd. omn. iudic.* Zasius quoque alia exempla ponit, vt in legatis præsidum prouinciæ. In vicariis ordinum Religiosorum, In conseruatoribus causarum, quos ordinariis quoq; æquiparari dicit: *in l. more de iurisd.*

Ordinarii vero † vocabulum, etsi ex materia subiecta variis 16

modis in legibus & constitutionibus accipitur, vt munus ordinarium quod iure publico iubente perpetuo præstatur, vt sunt tributa, portoria, vectigalia & alia quæ Canonis pensitatione veniunt. Bursat. *cons. 24. n. 9.* ad differentiam extraordinarii, quod in præsentem necessitatē ab iis qui Reipublicæ præsunt exigitur, vt sunt indictiones & collectæ Conrad. Lag. *in Methodo iuris par. 6. capit. 8. de immunitate. numer. 5.* Alex. Raud. *Consil. 54. numer. 60.* Seruus ordinarius ad differentiam vicarii, qui in illius quasi Domini peculio est *leg. 17. de peculio.* Delictum ordinarium, quod certis legibus specialiter punitur. Extraordinarium, quod non habet certum nomen à lege impositum, vt *tit. de extraordina. crimin.* Cognitiones Ordinariæ, vbi iudex secundum præscriptam formam procedit & cognoscit, *leg. 2. in fin. de var. & extraord. cog.* Ordinarium mandatum, quod regulariter fieri potest. *l. solet. de offic. procons.*

De iudice tamen ac iurisdictione quam quis propriam ac suo
17 iure teneat in specie nusquam dictum reperitur, licet † in genere ordinaria potestas dicatur. *leg. qui ordinariam. C. de offic. Rector. Prouin.* Azo *in summa. C. de iurisdict. omn. iud.* Etsi enim *in leg. apertissimi. & in leg. à iudice. C. de iudic.* Ordinariorum & Delegatorum iudicum fiat mentio, tamen ibi non ponuntur tanquam diuersa, sed synonyma non pro iis, qui iurisdictionē vel propriam vel mandatam habent: Sed pro disceptatoribus, qui secundum veterum consuetudinem constituto apud prætorem iudicio, ex numero selectorum addebantur, & qui formulam ab eo conceptam secuti cognoscerent ac iudicarent, quique & arbitri recuperatores, χαμαιδικασταὶ, iudices pedanei, iudices priuati, iudices speciales, & simpliciter quoque iudices dicti fuerunt. *l. fundus familiæ herciscun.* Theophil. *in titul. de interdict. & in tit. Quibus ex causis manumitt. Nouella constit. 60. leg. 3. Ne quis eum qui in ius voc. leg. 1. de postuland. leg. vlt. de offic. Prætoris. leg. Prætor. de tutor. & curat. leg. iudex. & leg. eum quem. de iudic. leg. etsi in seruum. §. si quis iudex. de recept. arbitr.* Duaren. *in leg. iuris gentium. §. Et ideo puto. in verb. actionem à prætore dandam. de pact.* vbi ex Gellio & aliis autoribus antiquum iudicum dandorum ordinem ante constitutionem

Diocle-

Diocletiani *C. de formulis & impetrationibus sublatis* erudite explicat ac in *dict. leg. apertissimi* iudex Ordinarius non ei opponitur qui non suo iure vel mandatam iurisdictionem habet, sed qui iudice dato recusato à partibus, electis arbitrariam solummodo notionem habuit, quem compromissarium iudicem appellat. Cuiac. *ad tit. C. de iudic.*

In Pontificum vero † constitutionibus, etsi & iudicis ordinarii ac delegati crebra mentio fiat, *toto titulo de offic. ordinar. ac potestate iudicis delegati.* Idem iurisdictionis ordinariæ ac delegatæ *c. conquerente de offic. iudic. ordinar. & c. quarenti. de offic. ac potestate delegati.* Tamen ibi non in genere pro iudicibus propriam & alienam iurisdictionem habentibus: Sed iudices ordinarii accipiuntur pro Episcopis & Antistitibus singulis Diœcesibus perpetuo præpositis qui & simpliciter ordinarii dicuntur. *cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ordinar.* Iudices vero delegati, quibus in specie aliquid à summo Pontifice mandatum est. *c. significasti. & c. quando Clerici. de offic. ac potest. iudic. delegat.* Officio vero iudicis ordinarii non tantum quæ ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinent, sed in genere vniuersam Episcopi potestatem complectuntur, quæ vt supra est expositum, duobus capitibus lege Diœcesana & lege iurisdictionis comprehenditur *c. conquerente.* & Hostiens. *in summa. de offic. ordinar.* Distinctio itaque iurisdictionis in ordinariam ac delegatam non totius in membra integrantia, sed partis solummodo ecclesiasticæ nimirum iurisdictionis est subdiuisio, vt recte quoque animaduertit Obrecht. *in tr. de iurisd. & imperio. cap. 2. num. 27.* 18

Primus Accursius iurisdictionem suo iure pro ordinario, & alieno nomine tanquam delegatum tenere interpretatus est. *in l. more. de iurisdict.* Ac iurisdictionem ordinariam dixit eam, quæ principaliter alicui data est, cui è regione opponitur mandata *l. Et quia in verb* Nec ipso. *de iurisdict.* eumq; Bartol. Iason & cæteri ferme omnes tam veteres, quam recentiores interpretes sequuntur.

Præterquam vero quod vtrumq; vocabulum † ordinarium ac delegatum in ea significatione quã apud interpretes accipi diximus, neq; in iure ciuili, neq; Canonico vsurpetur, vnde et ã factũ 19

 est,

est, vt, cum nullo iuris fundamento niterentur, ita in vtriusque descriptione variarint interpretes, hoc etiã vltra id, quod in vtriusque descriptione non conuertatur cum definitione definitum, insigne vitium habet hæc diuisio quod in ea species generi exæquetur, id est pars speciei pro specie vel pars subdiuisionis in diuisione ponatur. Est. n. hæc interpretum delegata, quam dicunt, iurisdictio nõ integra species iurisdictionis recte definita sed tantũ pars, notio nimirum siue cognitio certæ alicuius vel plurium distinctarum causarum. Alex *in l. more. de iurisd.* Bart. *in l. 2. §. fin. de option. legat.* Imperio executiuo regulariter destituta, exceptis solũmodo Pontificis & Imperatoris delegatis. Bart. Iason & *Dd. in l. à Diuo pio. de re iudicat.* Speculat. *in tit. de execut. senten. §. Nunc dicendum in princip.* Marant. *de ordin. iudicior. par. 4. dist. 5. nu. 43.* Conrad. Lancellot. *de offic. prætor. in Causis ciuilib. tit. de execution. sentent. nu. 2.* Hannetonius *in tract. de ord. iudicior. tit. de Execut. rei iudicat. vers. Cæterum Cum iudicum Ordinariorũ.* Damhuder. *in praxi rerũ ciuil. cap. 256 in pr.* Mynsing. *consil. 25. nu. 27.* De cuius tamen decisionis veritate, præsertim quo ad hæc tempora plura dicemus in Effectis iurisdictionis *vers. delegata.*

20 Hæc igitur vitia † cum tam in verbis quam reipsa manifesta sint in hac partitione. Ego cum Donello *in com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 6. in fine.* veterem præmissam diuisionem etiam hoc tempore modis omnibus retinendam censeo, vt iurisdictio nimirum omnis, qua in imperio hodie vtimur, sit propria vel aliena; vel, vt aliis iuris Consultorum verbis eam diuidit Gaucan. *l. Et quia. de iurisdict. lib. 2. nu. 6.* principalis vel mandata.

21 Proprium autem & suo iure † hic non ita late ac generaliter accipimus, vt *in l. legat. de offic. Procon. l. mor. de iurisd. om. iud. l. 1. §. Qui mandatã de offic. eius, cui mandata est iurisdictio. l. cognitio. § Cũ propriã. Eod.* Nec rursus ità anguste, vt *in l. Quod meo. de Acquir. poss. et l. pignori. de vsu cap.* vel angustissime vt in materia possessionis diuisæ in possessionem pro suo generalẽ & pro suo specialem de qua Contius *disp. iur. ciuil. libr. 1. cap. 9.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 5. cap. 15.* & Cuiac. *ad ti. de acquir. rer. domin.* Sed quod plani vel directi vel vtilis vsus fructus vlus, vel alterius cuiusdam innominati in re acquisiti iuris,

Digitized by Google

iuris nomine tenetur quod omne nostrum in genere dicitur Donell. *com. iur. ciuil. libr.* 1. 2 *cap.* 5. *libr.* 9 *capit.* 8. *numer.* 30. Aliena iurisdictio est, quæ † ab his, quos suo nomine habere diximus, 22
mandata est.

Mandandi quoque verbo hîc non ita stricte vtimur, vt *in d. l. more, de iurisdict. & l.* 1. *§. Qui mandatam. & l. fin. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Sed generaliter vt apud Ciceronem *pro Plancio* vt non tantum extra ordinem Curatoribus exercendæ iurisdictionis datum negotium, sed etiam magistratus delati munus complectatur.

Propria siue Principalis iurisdictio † duplex est, generalis & specialis. Generalis est, cum quis simpliciter & generaliter iuri dicũdo præficitur. Specialis, quę certis causarum vel personarum limitibus circumscripta est. Donell. *com. iur. ciuil. lib.* 17. *cap.* 9. Felin. *in C. pastoralis. de offic. ordin.* Generalis est † vel vniuersalis vel particularis. Vniuersalis est, quæ in personas † omnes ac causas totius territorii Imperii competit, qualis est collegii siue statuum vniuersi imperii ac Cæsaris electione data iurisdictio.
23
24
25

Particularis est in certa † aliqua parte vel prouincia imperii concessa iurisdictio, qualis est electorum & Principum tam ecclesiasticorum quam politicorum prælatorum Comitum, Baronum, Nobilium, & liberarum Ciuitatum Imperii iurisdictio. 26

Specialis iurisdictionis † exempla hoc tempore præcipua sunt. Primo Ecclesiasticorum tam expressis Imperatorum constitutionib. quam tacito imperii consensu permissa. de qua *lib.* 2. *cap.* 7. tractabitur. Cui ferme similis est magistrorum ordinis Iohannitarum & Theutonici in personas, ac domos, prædia ordinibus subiecta, iurisdictio, de qua Zas. *in l. extra territoriũ. de iurisd.* Petr. Greg. Tholos. *in syntag. iuris vniuersi lib.* 17. *cap.* 14. Ioachim. Stephan. *in tract. de iurisdict. lib.* 4. *c.* 10. *de hospitalariis & militibus sacris, qui sub religios. numero continentur.* 27

Secundo iure feudorum Longobardico in certis causis tam Domino feudi, quam paribus Curiæ iuridictio competit: De qua *tit. de capit. qui cur. vend. tit. apud quem vel quos controuers. feud. defin. ac tit. an apud iud. vel cur. dom. quæstio feud. deb. terminar. tit. de prohib.*

hib feudi alien. per Frider. Contius *in tr. feud. cap.* 11. Baro *de beneficiis. lib.* 4. *cap.* 3. Duar. *in consuet. feud. c.* 20. De iudice competenti in caus. feud. Schrad. *in tr. feud. par.* 10. *sect.* 1. *& sect* 5. Rosenthal *in tract. de feud. cap.* 1 . *conclus.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. *& seque.* Hart. Pistor. *quaest.* 15. *lib.* 1. Knich. *de vestit pact. cap.* 1. *nu* 37. Pet. de Bellapertica *in tract. feud. cap. fin. nu.* 14. Steph. Forcat. *de feud. cap. fin. nu.* 14.

Tertio est militaris iurisdictio, de qua in decreto imperii Anno 70. Spirae promulgato *tit.* **Röm. Keys. Mayt. Reuter Bestallung von Bestellung des feldes/vnnd ernewert Reuter Recht.**

28 Alieno quoque nomine † competens vel mandata iurisdictio eodem modo, quo propria diuiditur in generalem & specialem. Generalis in vniuerso imperio exemplum est Camera de qua in specie tractabitur *lib.* 2. *tit.* 3. particulares possunt est vicarii, tam imperii totius, quam singulorum Principum & statuum nomine constituti De Vicariis vel locum tenentibus, vide Maranth. *par.* 4. *dist. Iud.* 5. & Zas *in l. more de iurisd. omn. iud.*

Porro, si quis pro vera hac veterum diuisione, inueterata ea, quam diximus in ordinariam ac delegatam vti velit, & ordinariam ita vt nos propriam, delegatam, vt mandatam descripsimus, finiat ei de verbis non admodum repugnabo, modo res intelligatur, cum passim in iure ordinarium dicatur quod est regulare perpetuum & vniuersale Iacob. Mandell. *in rep. l. more. nu.* 20. *de iurisdict.*

29 Ex eiusdem argumenti loco † iurisdictionem quoque partiuntur in ordinariam & prorogatam. Ordinaria hoc loco dicitur in genere, quae alicui publica autoritate tributa vel delegata est. Prorogata, quae ante in certas personas & causas publica autoritate tributa voluntaria litigantium subiectione vlterius extenditur *l.* 1 *de iudic.* Zas. *in l. si per errorem de iurisdict. omn. iud. l. si. conuenerit. Eod c significasti de foro Competent.* Marant. *de ord. iudicior. part.* 4 *iud. dist.*

30 Pari ratione iurisdictio † κατηχρηστικῶς dispertitur in proprie sic dictam, quam iurisdictionem appellant, & arbitrariam Speculat. *in tit. de arbitr.* Bar. *in l. societatem. §. arbitrorum. pro socio.* Maranth. *de ord. iud. par.* 4. 14. *dist. indicior.* De vtriusque tam proroga-

gatae

gatæ iurisdictionis, quam notionis arbitrariæ natura & conditionibus plura agemus *in mod. acquir.*

CAPVT XI.

Iurisdictionis ex subiectis & adiunctis diuisio.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionis in ciuilem & criminalem diuisio.*
2 *Quæ criminalis.*
3 *Quæ ciuilis.*
4 *Vt criminalis tam à Ciuili, quam mero imperio distinguatur.*
5 *Iurisdictionis in generalem & specialem vetus diuisio.*
6 *Vtriusque definitio.*
7 *Ad iurisdictionem generalem quæ referantur.*
8 *Causæ specialiter olim delatæ.*
9 *Earum quædam ad ciuiles, quædam ad capitalium rerum quæstiones pertinent.*
10 *Ad res ciuiles quæ fuerint relatæ.*
11 *Quæ ad quæstiones rerum Capitalium.*
12 *De meri imperij nomine plerorumque sententiæ.*
13 *Cui iurisdictioni merum imperium non mixtum coniunctum intelligatur Baronis, Goueani, Charondæ ac Donelli sententia.*
14 *De eodem noua ac singularis Gilotti sententia.*
15 *Merum imperium pro summo & vehementissimo rectius accipi.*
16 *Merum imperium aliquando simpliciter imperij, aliquando coercitionis vel animaduersionis nomine appellari.*
17 *Meri imperij definitio.*
18 *Eiusdem à iurisdictione criminali distinctio.*
19 *Gradus meri imperii ab interpretibus conficti reijciuntur.*
20 *Qui ex magistratibus vrbanis vel prouincialibus imperium merum integrum aut partem saltem habuerint.*

21 *Iuris-*

21 *Iurisdictionis inter præsides ac defensores ciuitatum diuisio.*
22 *Prætoriæ iurisdictionis in vrbanam & peregrinam distinctio.*
23 *Iurisdictio alia voluntaria alia contentiosa.*
24 *Alia ordinaria alia extraordinaria.*

1 QVo ad subiectum † causarum, circa quas versatur iurisdictio absq; vlla consideratione modorum quibus iure veteri inter magistratus distributa fuit. Cum teste Cicerone iudicia omnia vel puniendorum maleficiorum, vel distrahendarum controuersiarum, priuatarum nimirum & ciuilium, inuenta sint, in ciuilem & criminalem diuiditur. Gouean. *de iurisd. lib. 2. fol. 26.* Martin. Frecc. *de subfeudis. n. 21. fol. 219.*

2 Et recte definitur criminalis † pars iurisdictionis, quæ in coercitione delictorum ad tuendam disciplinam publicam versatur. Hermann. Vult. *l. 1 C. vbi de criminib. agi oporteat.*

3 Ciuilis quæ ad assequendum † commodum priuatum vel causas pecuniarias pertinet. *l. 1. de testib. l. integrati. C. de quæst. l. properandum. C. de iudiciis.*

4 Quod ad criminalem † iurisdictionem attinet, verbum generale coercitionis & finis institutæ animaduersionis eam non tantum à ciuili, sed etiam à mero imperio, cum quo vulgo confundi solet, distinguit, vt in sequenti diuisione exactius declarabitur.

5 Ex adiunctis † modorum tribuendæ iurisdictionis veteris Romanæ Reipublic. temporibus diuiditur in generalem, & specialem.

6 Generalis est, quæ communi † iure magistratui competit. Specialis, quæ speciali iure nominatimq; magistratui tribuitur Charond. *de iurisd. & imperio num. 26. l. 1. de offic. eius cui mandat. est iurisd.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib.* 17. *cap.* 8. Baro *in d. l. 1. de offic. eius cui mandat. est iurisd.*

7 Ad iurisdictionem † quę communi iure magistratui competit, generaliter omnia pertinent tam ciuilium quam capitalium causarum quæstiones, quæ lege S. C. vel Principum constitutione non tribuuntur *d. leg. 1.* & ibi Baro. *de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Et *de feud. lib. 4. cap 5.*

Spe-

Digitized by Google

Specialiter autem quædam † deferri voluerunt Legum latores 8
propter tenorem & magnitudinem causarum, ne alii de his rebus
iudicarent, quam qui ob singularem industriam explorata eorum
fide & grauitate ad hoc officium adhibiti essent, & vel ad ciuili-
um † vel capitalium rerum quæstiones pertinent. 9

Ad res ciuiles † hæc fere referebantur. Consilii exercitio siue 10
potestas cogendorum iudicum & habendi conuentum ad manu
mittendos seruos ex Ælia Sentia minoribus 25. annis postulantib.
l.1. de Offic. consul. l.2. de offic. eius cui mandat. est iurisd. Vlpianus *tit. 1. reg.*
Baro *var. quæst. 1. fol.* 28. Item Causarum Centum viralium lege ad
centum viros delatarũ, quos quæstori primum, deinde decem-
viri, ad extremum prætores cogere soliti sunt. Vt ex Tranquillo
Augusto & Plinio *lib. 6. epistol.* refert Baro *var. quæst. 1. fol.* 24. De ali-
enandis rebus minorum. De Transactione alimentorum in Te-
stamento relictorum. Deq; Controuersiis eorum, qui patrocini-
um potentiorum aduocarunt, cognitio.

Actuum præterea legitimorum, qui etiam legis actiones appel-
lantur exercitio, tutoris datio, emancipatio, manu missio, ado-
ptio. Baro *var. quæst. 1. fol. 21. & 28.* Duaren. *in tit. de iurisd. cap. 5.* Scipio
Gentilis *de iurisd. lib. 2. cap. 35 & lib. 3. cap. 28.* Charondas *de iurisd. &
imperio in fin. nu. 26.*

Ad rerum capitaliũ † quæstiones pertinet merum Imperium 11
& cognitio de abolitione criminum *l. 1. §. Et ideo. & §. verius. de offic.
eius cui mandata est iurisdict.* Baro *d. varia. quæst. 1. fol. 28.* de mero im-
perio tria explicabimus. *1.* Rationem nominis. *2.* Definitionem. *3.*
Quibus magistratibus iure Veteri hoc imperii genus tributum
fuerit.

De appellatione † meri imperii inter plerosque conuenit. Me- 12
rum id generaliter dici, quod sit solum & purum, & cum alio non
commixtum. Iason & Dd. *in l. 3. de iurisdict.* vt alibi mera pœna abs-
que permixtione eius, quod interest. *l. 1. de eo, per quem fact.* Merum
ius gentium, quod solis gentium moribus, non præceptis ciuili-
bus, ac prætoriis est constitutum *l. bona fide. depositi.* merum offici-
um prætoris absque officio iudicantis & spontanea partium con-

 ventione

Digitized by Google

ventione *l.1.de verb.oblig.* Mera spes sine re, mera ratio absque æquitatis interpretatione *l.si mandauero.mandati.* mera in rem actio, quæ in personas non est. *§. ex maleficio. instit. de action.* Mera pœna sine rei persecutione. Merum aurum quod plumbo mixtum non est *l.Pomponius. de rei vend.* Mera conditio, quæ absque datione & facto est *l.cum seruus.82. de condit. & demonstrat.* Baro *var.quæst.1.fol. 22.&31.* Charondas *de iurisd.& imperio.nu.13.*

13 In eo quoque consentiunt, quod non † sit mixtum cum iurisdictione. *Iurisdictionis* autem verbum omnes eodem modo non accipiunt, plerisque existimantibus non esse iunctum vel cohærens iurisdictioni, quæ more maiorum vel iure magistratus competit. Baro *var.quæst.1.ex l.imperium de iurisd.* & Gouean.*ibidem* 10. Charond.*ead.L. imperium.n.13.* Donel. *com.iur.ciuil.lib.17.c.8.*

14 Gilottus vero iurisdictionem † cum qua non sit mixtum imperium, merum non partem subiectiuam iurisdictionis, sed essentialem cognitionem nimirum, & iudicationem intelligit. *de iurisd.& imperio lib.2.cap.5.de quo plura infra in diuisione eiusdem.*

15 Ego Goueani *in d.l.imperium.nu.*10. relatam sententiam † veriorem esse puto, Ideo merum appellatum, quod sit potestas summa, maxima, vehementissima, idque manifeste probatur *d.l.3.* vbi Vlpianus merum imperium & potestatem κατὰ ἐξοχὴν pro summa, quã ἀκρὰν ἐξουσίαν Theoph. appellat, ibi acceptam, synonyma esse dicit.

16 Idem alibi vel simpliciter † imperium *l.3.de.offic.præt.* Gouean. *in d.l.3.imperium.nu.9.& l.muto.de. tutel.* Papinianus *in l.1. de offic. eius cui mand. est iurisd.* vel grauior coercitio vel animaduersio *l.solent. §.Nec enim.de offic.procons.l.Nemo potest.de reg.iur.l.vlt.C.de mod.mulct.* interdum sine vllo adiuncto coercitionis vel animaduersionis verbo appellatur *in d.l.si quid erit.de offic.proconsl.l.1.de term.moto.*

17 Est autem merum imperium † pars iurisdictionis, quæ in grauiori criminum quæstione & animaduersione consistit.

Quæstionis verbum quod proprie cognitionem in delictorum disquisitione significat *l.2.§.deinde. & §. Et licet omnia.de orig. iuris.* ideo cum coercitione coniunximus, vt non tantum executionem iudicii criminalis, vt post homines natos Gilottum merum imperium à cognitione & iudicatione primum se iunxisse dicit

dicit Baro *var. quæst. fol. 37.* Sed & notionem siue cognitionem & iudicationem quoque meri imperii verbo comprehendi ostenderem, vt probatur *in l. solet. de offic. proconf.* & diserte *in l. 1. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* vbi exemplum eius ponit iudicium legis Iuliæ de adulteriis & aliorum similium exercitatio. *Iudicij* autem voce, non tantum executio, quæ & extra iudicium fieri potest. Sed principaliter & proprie quoque cognitio & iudicatio significatur *l. amplius. rem ratam haber. l. 1. C. de iud. l. lite C. de vsur.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 19. c. 1. fol. 153.* Scipio Gentilis *de iurisd. lib. 1. c. 6. in fin.*

Deinde non tantum nocentes condemnandi & puniendi, sed & innocentes absoluendi ac liberandi potestatẽ imperium hoc complecti, non tantum dissentaneorum inter se æque manifestorum natura, sed ipsius definitionis huius imperii consentaneo argumento patet per *l. solent. de offic. procons.* Nicol. Bellon. *lib. 3. supp ut. cap. 17.* Scipio Gentilis *de iurisd. lib. 3 cap. 5.*

Verba grauioris criminum animaduersionis indefinite posui, vt modũ omnẽ infligendæ pœnæ atrocioris hac potestate comprehendi designarem, siue gladio siue igni, siue metalli pœna, deportatione vel verberatione perficiatur Gouean. *ad l. imperium. nu. 6.* siue corpori siue facultatibus vel existimationi irrogetur. *l. aliud. fraus. in fine. de verb. signif.* Scipio Gentilis *d. l. 3. cap. 10. l. 1. §. fin. de offic. eius. l. si quid erit. de offic. proconf.* Nec obstat, quod *in l. 3. de iurisdict.* ad gladii solummodo poenam imperii potestas contrahi videatur. Ibi. n. non definiri partes iurisdictionis, sed exempla tantum poni postea in interpretatione eiusdem planius ostendemus iisdem verbis hoc imperium primum à medica coercitione, quam in leuiorum delictorum coercitione consistere, ac iurisdictioni cohæsisse, eaq; concessa transiuisse olim, diximus supra prima diuisione. Deinde voce *grauioris* etiam tanquam pars † à tota iurisdictione criminali discernitur. Hęc. n. generaliter in criminũ coercitione ad tuendã disciplinã publicã versatur, illud in atrociori solũmodo animaduersione cõsistit, vt expresse ait Verul. *in l. si quid erit. de offic. proconf.* Goue. *ad d. l. imperiũ. de iurisd. n. 3.* Nec refert, q *in l. 1. §. fi. de offi eius, cui mãd. est iurisd* animaduersio in genere pro mero imperio, & *in l. solet. eod. tit. §. nec. n. põt. Coercitionis* quoq; nomẽ 18

L 2 sim-

simpliciter ponatur: vtrobique n. verba animaduersionis & coercitionis non in natiua significatione, sed κατὰ συνεκδοχὴν generis pro grauiori atque atrociori animaduersione vsurpantur. Gouea. *dict. leg. 3. num. 2. & 3.* Et manifeste ostenditur ex textu *leg. 3. §. cognoscit. de offic. præfecti vigil.* vbi in incendiarios effractores, fures, raptores, & receptatores præfecto vigilū iure magistratus fustigatione & alia leuiori pœna animaduertere permittitur. Si autem tam atrox ac famosa persona sit præfecto vrbi, qui merum imperium habuit grauiori coercitione plectenda remittitur. Et *d. l. si quid erit. de offic. procons.* grauiter animaduertere, coercere, & atrociter verberare pro eodem ponuntur. Gouean. *d. l. 3. num. 4.*

19 Etsi autem contra † ac à veteribus factum videmus, à recentioribus IC. certi gradus huius imperii ponuntur. & 6. à Bartolo, à Iason. & Zasio *in d. l. 3.* tres quos & Scipio Gentilis non incolorata ratione, quod vt veteres pœnarum gradus constituerunt; sic quoque huius imperii quod in pœnis irrogandis totum consumatur, dici possint, sequitur *de iurisd. lib. 3. cap. 6.* Quia tamen delictorum cōtingentium, quibus pœnam analogam esse necesse est, infinita est varietas, exactam ac perfectam eius distributionem fieri non posse certum est, vt omnium quæ propter infinitum numerum diuisioni vel partitioni non subiiciuntur Hotom. *Dialect. lib. 2. ca. 7.*

20 Porro merum imperium † in foro Romano quidam integrum, quidam partem saltem habuerunt. Integrum tantum duo ex magistratibus habuerunt, ex vrbanis magistratibus primo dictator, vt constat ex *l. 2. §. itaq; deinde. de origin. iuris.* Consules n. etsi summa ac penè regia præditi essent potestate, quæ nulla alia lege, quā salute populi definiretur, ac reliquam coercitionem non modicam solum, sed & grauiorem habuisse constat, in caput tamen ciuis Romani iniussu populi animaduertere, ipsis integrum non fuit *d. l. 2. § ex actis de origin. iuris.* Nec præfectus vrbi. Etsi n. præfectura eius crimina omnia sibi vendicarit, vt ait Vlpian. *in l. 1. de offic. præf. vrbi.* ita vt præsidi æquipararetur. *l. saccularii. de extr. crim.* Gladii tamen potestatem non habuisse colligitur ex l. illicitas. §. *qui vniuersas. de offic. præs.* vbi eos demum gladii pœnam habere dicitur, quibus integræ prouinciæ regendæ mandatæ sunt eaque

tanquam

Digitized by Google

tanquam noua & militaris imperatoribus magis, quam magistratibus vrbanis conuenire visa sit. Gouean. *dict. leg. 3. numer. 24.*

Præterea grauiorem animaduersionem non habuisse apparet ex *l. 1. §. solent. de offic. præfecti vrbi.* vbi ait Vlpianus *solent ad præfectum*, vrbi *remitti etiam tutores siue curatores, qui malè in tutela siue cura versati grauiore animaduersione indigent, quam vt sufficiat eis suspectorum infamia.* Quin autem de suspectis tutoribus prætorum fuerit cognitio, minime ambigitur Gouean. *dict. leg. 3. num. 17.* Secundo, quæstores Parricidii, qui ideo sunt constituti, vt capitalibus rebus præessent *leg. 2. § Et quia. de orig. iuris.* In PROVINCIIS primo, merum imperium integrum habuisse proconsulem constat ex *l. solet. & l. si in aliqua. §. fin. & l. si quid erit. de offic. proconf.* Secundo, præfectum Augustalem qui imperium Proconsuli par habuisse dicitur. *in leg. vnica. de offic. Aug.* Præter hos in prouinciis neminem imperium merum integrum habuisse relatum est. Etsi enim præsides omnes ius gladii ac reliquam animaduersionem habuisse certum sit. *leg. illicitas §. Qui vniuersas. de offic. præsid. leg. 7. de pœnis.* Deportare tamen non potuisse, expressum est. *in leg. rei capitalis. §. constat. de pœnis.* Iuridicos autem Alexandriæ, qui vrbi isti solum, non vniuersæ prouinciæ fuerunt præfecti, quod eos solos hoc ius habuisse constet, quibus integræ prouinciæ regendæ datæ sunt *l. illicitas. §. qui vniuersas. de offic. præ.* & in titulo eius, nullius animaduersionis fiat mentio, imperium hoc planè non habuisse recte existimat Goueanus *sæpè d. l. 3. num. 29.*

Hæc itaque sunt, quæ de generali iurisdictione tam in ciuilib. quam in criminalibus rebus more veteris Reipublicę excepta fuerunt.

Cum igitur quando ex generali definitione vel regula quædam excipiuntur, quæ nominatim excepta non reperiuntur, sub genere relicta censentur, de quibus expresse & nominatim lege deferendis nihil cautum fuit, generali iurisdictionis concessione transiisse manifestum est *argumento, L. Qui testamento. §. mulier. qui testam. fac. poss. leg. cum prætor. in pr. de iudic.* Baldus *in leg. 1.*

§. excipiuntur. de feriis. Lancellot. Gallia *conſ.* 3. *num.* 44. Rom. *conſil.* 27. *numer.* 3. Becc. *conſil.* 14. *numer.* 24. Franciſ. Purpurat. *conſil.* *474. numer. 8.*

Vnde ſequitur, cum tantum grauior animaduerſio in criminalibus, in priuatis ac pecuniariis cauſis certa quoque capita eximantur, & reliquam omnem coercitionem & de cauſis ciuilibus omnibus iuriſdicendi poteſtatem generali verbo *iuriſdictionis* comprehenſam ac ipſo iure ac conceſſione magiſtratus competiiſſe.

21 Ex inſtituto † quoque veterum Imperatorum inter præſides prouinciarum ac ciuitates iiſdem ſubiectas iuriſdictio quo ad quantitatem ita diuiſa fuit, vt defenſores ciuitatum cognitionē in cauſis pecuniariis primo ad 50. aureos ex *l. 1. C. de defenſorib. ciuitat.* poſtea ad 300. Ex *nouell.* 15. De defenſorib. ciuitatū, & rei iudicatæ executione haberent. Item qui plus petiit dolo malo iudicii à defenſoribus ad præſides transferendi cauſa litis amiſſione ab iiſdem mulctatus fuit, reuocata veteri plus petentium pœna, inſinuationes quoque teſtamentorum & donationum teſtationes ac depoſitiones apud eos fuerunt confectæ. De leuioribus etiam criminibus cognoſcendi ac prehendendi habuerunt poteſtatem *leg. 7. & 9. C de defenſ. ciuit.* Et alia de quibus erudite Cuiac. *d. Nouell. 15. C. de defenſorib. ciuit.*

Reliquam vniuerſam tam in criminalibus quam pecuniariis cauſis præſides qui fuerunt magiſtratus magiſtratuum Cuiac. *ibidem in pr.* Duumuiri quoque ad certam ſummam iudicandi ius habuerunt *l. inter ad municip.* vt enim vrbs Roma habuit Senatum, Conſules, tribunos plebis, ita & aliæ ciuitates quædam pro Senatu curiam, pro Conſulibus duumuiros, pro Tribunis plebis defenſores plebis, quædam defenſores tantum *l. in hac. C. de donationib.* accurate idem Cuiac. *in Nouell 15. de defenſor. b. ciuitat.*

22 In Prætorum † quoque prouinciis iuriſdictio per ſortes in vrbanam & peregrinam diuiſa fuit eodem veteris Reipub. more, vt liquet ex Liuio *libr. 35.* Barnabas Briſſon. *de formulis & ſolennibus libr. 2. fol. 265.*

23 Extra conſiderationem † modorum deferendæ iuriſdictionis ſecundum

Digitized by Google

secundum veterem Reipublicæ morem ab adiunctis & affectu personarum in quas ius redditur, vetus ac generalis est iurisdictionis diuisio in ἑκουσίαν καὶ ἀκουσίαν voluntariam & contentiosam relata *in leg. 2. de offic. proconf. leg. 1.* & ibi gl. & Baldus *C. de emancip. liber. Spec. t. de feriis. §. 2. versic. porro.* Cyn. *in leg. extra territorium. de iurisd. omn. iudic.* Voluntaria est, cum prætor vel alius magistratus iis ius dicit, qui suapte sponte & voluntate eum adeunt, vleuti patri & filio, domino & seruo qui absque contentione à magistratu postulant, vt autoritatem præstet manu mittere volenti. Baro *de benefic. lib. 4. cap. 5.* Octauianus Vestrius in actionem aulæ Romanæ *libr. 3. fol. 13. fac. 2.* Cuius species prolixe explicat Scipio Gentilis *de iurisdict. libr. 1. capit. 20.* ac Donell. *com. iur. ciuil. libr. 17. cap. 8. num. 30. 40. & 50.*

Contentiosa quæ in litibus ac controuersiis in iudicialibus disceptandis versatur *leg. inter. ff. de verb. obligat.* Baro *var. quæst. 1. ac de beneficiis dict. loco.*

Dico generalem hanc esse diuisionem vniuersæ iuris reddendi potestatis, q. quibusdam speciei hanc subdiuisionem esse, eius nimirum, quæ in causis ciuilibus ac pecuniariis versatur placuisse videam, inprimis Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 17. capit. 8.* quem sequitur Scipio Gentilis *de iurisdict. libr. 1. capit. 18. in pr.* Quod probare non possum, verbum enim iurisdictionis *in dict. leg. 2.* vnde diuisio desumpta est, generaliter ponitur, nec vlla ratio adduci potest, cur iudiciorum capitalium, in quibus vltra fortunas de vita, & existimatione, rebus omnium grauissimis ac preciosissimis dimicatur, minus quam iudicia priuata, vbi de incommodo saltem pecuniario agitur, contentiosa dici ac iudicari debeant. Idem sentit Obrechtus *in tr. de iurisdict. & imperio cap. 2. numer. 1.*

Vetus quoque ab ordine iudiciorum duplex fuit distinctio in ordinariam & extraordinariam. De vna agitur *in titul. de ordin. & extraordinar. cognitionibus.* De altera Cuiacius *obseruat. libr. octauo, capit. trigesimo tertio.* Vtraque tamen non iurisdictionis sed iudiciorum fuit diuisio, & post sublatas iudiciorum formulas, &

impe-

Impetrationes *tit. de form. & impetrat sublat. l. ordo de pub. ind.* ab vsu recessit Obrecht. *in tr. de iurisd. cap. 2.*

CAPVT XII.

Mendosæ tam veterum quam recentiorum interpretum iurisdictionis diuisiones referuntur.

SVMMARIA.

1 *Iurisdictionis partitio prima Accursii.*
2 *Speculatoris.*
3 *Oldradi.*
4 *Bartoli.*
5 *Alciati.*
6 *Longouallij.*
7 *Gillotti.*
8 *Loriotti.*
9 *Baronis.*
10 *Goueani.*
11 *Duareni.*
12 *Bartolomæi Fatij.*
13 *Cuiacii.*
14 *Henrici Suuerini.*
15 *Ludouici Charondæ.*
16 *Hugonis Donelli.*

HActenus quę ad rectas iurisdictionis diuisiones pertinent, explicauimus; Reliquum est, vt quæ ab aliis de eiusdem partitione perperam scripta extant, refellamus; Id quo commodius fieri possit, primo mẽdosas aliorum partium iurisdictionis distinctiones referemus. Postea, cum omnium tam veterũ quam recentiorum commentatorum errores ex male lecta & intellecta *l. 3. de iurisdict.* sint profecti, antequam ad relatarum diuisionum examen accedam, principio quomodo dicta lex ab interpretibus variata & correcta, tum quæ vera & Authentica eius sit lectio & interpre-

terpretatio exponemus, postea relatas aliorum diuisiones examinabimus.

Et vt ab Accvrsio † incipiam. Is *in l. imperium* quatuor mẽbra, 1
siue, vt ipse appellat, iurisdictionis gradus constituit, merum & mistum imperium, modicam coercitionem, & iurisdictionẽ, quã simplicem vel generalem appellat. Merum imperium comprehendere dicit, eas animaduersiones, qua vitæ libertate vel ciuitate rei priuantur.

Mistum, quod ad tria prædicta coercitionis genera referri non possit, & cum causæ cognitione expediatur, vt bonorum possessionis datio.

Sub iurisdictione, quæ iure magistratus competunt, comprehendit & modicam coercitionem, quę iurisdictioni huic insit, de qua *in l. magistratibus. eod. tit. & l. fin. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.*

Specvlator † *tit. de iurisd. omn. iud. nu.* 10. iurisdictionem aliam 2
meri, aliam mixti imperii, aliam modicam coercitionem facit per *l. 2. & 4. de iurisd. omn. indic. & l. fin. de offic. eius, cui mandat. est iurisd.*

Ad merum imperium, quam summam dicit potestatem, per quam ea quæ iurisdictionis sunt, maxima explicantur, non tantum potestatem animaduertendi in facinorosos, sed alias etiam grauiores coercitiones omnes, quibus vitæ libertas vel ciuitas amittitur; ex Iohannis & Accursii sententia refert, *d. l. 3. in verb. mistum.* Sed quædam etiam quæ specialiter deferuntur, vt cognitiones, & decreta, de alienatione præd. minor. Item de Transaction. super alimentis, tum nonnulla, quæ nec meri sunt imperii, nec specialiter deferuntur, sed ad generalem iurisdictionem pertinent, vt quęstio an quis possit conueniri tempore sui magistratus, De quib. *in L. iubere. de iurisd. om. iud.* tum ea, quę iurisdictioni generali & mero imperio sunt communia vt carceris, siue vinculorum coercitio.

Mistum imperium sic dictum, quod ex mero imperio & iurisdictione sit constitutum describit iurisdictionem, cui non solum merum imperium, sed etiam iurisdictio inest, vel potestatem mediam per quam quæ sunt iurisdictionis media, expediuntur, quo etiam cæteras pœnas & animaduersiones graues, capitalibus tamen

leuiores pertinere dicit. Modicam coercitionem non definit, nisi quod eam iurisdictionis esse affirmet *nu.*14.

3 OLDRADVS † *consil.*10.*nu.*2. iurisdictionis in merum & mixtum imperium ac iurisdictionem distinctæ membra sic definit: Merum imperium est potestas seu iurisdictio seuerioris vltionis exercendæ in personam pro vtilitate publica introducta. Mixtum imperium est iurisdictio explicandi quæstiones Ciuiles, quæ sui excellentia maioribus iudicibus deputantur vt prouinciarum præsidibus *l.*2. *C. de pedan iud.* iurisdictio est potestas iuris dicendi de reliquis omnibus, quæ meri & mixti imperii descriptione non continentur, vt modica coercitio sine qua iurisdictio explicari non potest, & reliquæ causæ ciuiles omnes *d.consil.*10.

4 BARTOLVS † qui tamen Petri de Bellapertica commentum hac in re secutus est, Lõgoual. *in l.imperium.in pr.* Gillot. *in tr.de iurisd. lib.*1.*c.*1.*in pr.* iurisdictionem in genere diuidit in imperium & iurisdictionem: imperium definit iurisdictionem quæ officio iudicis nobili expeditur *l.*3. *de iurisd.* officium iudicis nobile quod per se stat *l.*1.*de iurisdict.*

Imperium subdiuidit in merum & mixtum imperium: merum definit iurisdictionem quæ officio iudicis nobili expeditur publicam vtilitatem principaliter respicientem *d.l.*3. Mistum imperium iurisdictionem, quæ officio iudicis nobili expeditur, priuatam vtilitatem respicientem iurisdictionem describit iurisdictionem, quæ officio iudicis mercenario expeditur, priuatam vtilitatem respicientem *d.l.*3. officium mercenarium, quod per se non stat, sed actioni deseruit *l.*1.*de iurisd.*

5 ALCIATVS † tria iurisdictionis membra retinens, imperium merum habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines esse ait. Mixtum cui etiam iurisdictio inest *d.l. imperium* & quod in persecutionib. consistat *l.pecuniæ §.actionis, & l.potestatis.de verb.significat.* Iurisdictionem, quæ circa actiones versetur, non in iudicis dandi licentia *d.l.pecuniæ §.actionis.de verb.signif.* idem *lib.*1.*parad.c.*8. *Ac l.*3.*de iurisdict.* ita interpretatur. In tota lege de mero tantũ mistoq; imperio I.C. loquitur, mistumq; illud definit, cui ẽt iurisdictio inest, & in bonorũ poss. & iudicis dãdi licentia

Digitized by Google

cētia cōsistit, exclusā vel vniuersalis vel generalis verbi iurisdictio nis significatione de qua interpretatione adeo sibi placet, vt non tantum complures viros eruditos hoc nouū inuentū suū probare iactet, sed etiā præceptores suos, ingeniosæ istius inuentionis laudē inuidere sibiq; arrogare conqueratur *d.c 8. paradox. lib.* 1. *in fin.*

Longovallivs tripartita † quoq; diuisione retenta in meri imperii descriptione Ang. & Alciat. sequitur *d.l. imper.* Mixtū imperiū definit modicā coercitionē, quæ iurisdictioni seruiat, & sine qua iurisdictio commode exerceri nequit *d.l. imperiū. fol.* 137. *n.* 1. 6

Iurisdictionē officiū dicit, q. in danda bonorū possessione & iudicis dandi licentia consistit per *d.l. imperium. Vers. quod in danda. de iurisdictione.*

Gillottvs eadem † capita sic definit merum imperium q. nulli causæ cognitioni coniunctum sit, ac tam in ciuilium quam criminalium causarū executione versatur *de iurisd. lib.* 2. *c.* 4. *&* 5. *in pr. nu.* 10. *in fine.* dem *lib.* 2. *c.* 7. Mixtum imperium, q. cum causæ cognitione est coniunctum, q. duob. modis interpretatur: primo q. iurisdictioni cohæreat *l.* 1. *de offic. eius cui mandat. est iurisd* sine quo iurisdictio explicari nequeat. Secundo, q. imperium mixtum iurisdictioni insit, per q. res adiudicantur causæ cognitione præcedente *lib.* 2. *cap.* 10. iurisdictionem cuiuscunq; causæ, siue principalis siue accessoriæ cognitionem & decisionem siue in re ciuili siue criminali *lib.* 2. *cap.* 15. 7

Loriottvs † imperiū merū purā potestatē à iurisdictione separatam, id est, aliunde quam iurisdictionis causa competentem *de iurisd. & imperio axiom.* 25. definit. Mixtum imperium potestatem specialiter concessē cui iurisdictio inest, id est, in qua postquā cōcessum est iurisdictionem habemus *Axiom.* 31. iurisdictionem iurisdicendi officium iure magistratus concessum *Axiom* 38. 8

Baro merū † imperiū dicit q. purum & absq; iurisdictione de re priuata & ciuili est non tantū iure magistratus competente, sed etiam specialiter de negotiis ciuilibus delata. *var. quæst.* 1. *fol.* 18. Mistum imperium, cui etiam iurisdictio inest, de re priuata & ciuili negotio: siue ad centumuiros deferatur, siue per datos iudices à prætore, vel alios, qui ius dandi habent, diiudicetur, siue 9

per recuperatores arbitros ue dirimatur, siue denique is qui iurisdictioni præest, magistratus aut potestas, aut si cui mandata iurisdictio sit, vniuerse, vel pro parte cognoscat, decernat, iudicet. *d.q. 1.fol.18.*

In definitione imperii meri & mixti, vt à Gouean. quoq; reprehenditur, sibi non constat, dum *ead.q.fol.27.* sic ait: *si quis velit in misti imperii definitione iurisdictionis verbum ad eam contrahere, quæ mandata iurisdictione transfertur, meri imperii ea dicat, oportet, quæ lege specialiter tribuuntur, vt nimirum non tantum meri imperii sint, quæ ad grauiorem animaduersionem, sed etiam omnia alia, quæ ad ciuilium causarum definitionem pertinent, nominatim deferuntur.*

10 GOVEANI, alia † est distributio: omne namque magistratus potestatisue imperium, aut in coercendo aut iure dicēdo positū esse dicit, quarum duarum rerum causa iudicia omnia ac magistratus ipsi sint instituti *d.l.imperium n.36.*

Prius imperium, quod in coercitione versatur in duo rursus genera distinguit, in animaduersionem grauiorem & modicā, quarum illam imperium merum, quod grauiorem omnem animaduersionem dicit *n.123.* hanc mixtum siue non merum appellat, ac definit modicam coercitionem cui iurisdictio insit *n.30.*

Quod in iure dicendo versatur siue quod iurisdictio est, vt ait idem *d.l.3.n.34.* rursus in duo genera discedere dicit, quorum vnum in decernendo, vt cum bonorum possessionem det prætor, alterū in dandis iudicibus, quibus quasi limitibus vniuersa prætoris Vrbani prouincia contineatur Gouean. *d.l.3.n.36.& aliquot seqq.*

11 DVARENVS tria † membra retinet. Ac merum imperium definit, quod à iurisdictione separatur, potestatem nimirū gladii ad animaduertendum in facinorosos homines vt colligitur ex *c.3. de iurisd.* Mixtum quod iurisdictioni cohæret, cuiusmodi est, coercere, bonorum possessionem dare, & alia quæ magistratibus municipalibus competere non dicuntur *l.imperium. l.iubere. de iurisd. cap. 5. per eand. l.ea quæ ad municip. de iurisdictione.*

Iurisdictionem respectu diuersorum temporum diuersimodè definiendam esse censet, si ad tempora Vlpiani respiciatur, Iudicis dandi licentiam. Si verò posteriorum temporum habeatur ratio,

Digitized by Google

tio non male definiri iurisdictionem cognoscendi iudicandiq; facultatem in causis priuatis & pecuniariis, pro quibus actiones ciuiles proditæ sunt *c.2.de iurisdict.*

Bartolomevs † Faivs. *In præfatione ad Connanum* tripartitę 12
diuisionis in merum & mixtum imperium, ac simplicem iurisdictionem, membra sic describit: merum imperium omnem grauiorem animaduersionem quocũq; instrumẽto ea perficiatur igne, metallo, deportatione, verberibus, vinculis, & quæ pari iure propter eandem contrariorum disciplinam cẽseri debeat, liberatio, absolutio, quæq; his accedat, consilii exercitio.

Mixtum imperium esse quamlibet ad cõtentiosam iurisdictionem spectantem legis actionem, id est, quæ solo legis loquẽtis seu prætoris ministerio fiat, vt datio bonorum possessionis, restitutio in integrum, iussio cauendi prętoria stipulatione, missio in possessionem, cognitio de suspectis tutorib. cui iurisdictio, id est, forma iurisdictionis, quæ continebatur codicillari illa adiectione, si paret, inest: breuiter, quod ex legis illa actione & iurisdictione, quam simplicem vocant, id est, ea q̃ in præscriptione formulæ iudicandi consistit, compositum & conflatum est, iurisdictionẽ licentiã iudicis dandi, id est, delegandæ notionis licentiam, secundum formam, quæ vel perpetuo illo edicto aut quadam æquitate introducta, in albo prætoris continebatur.

Cviacivs † *tit.19.de feud.lib.4.* tres partes diuisas ita definit. Iu 13
risdictio est notio, quę iure magistratus competit, sic etiam *in paratit.ad tit. de iurisd.* generaliter describit: mistum imperium est potestas, quæ iurisdictioni inest. Merum ius gladii vel cuiusuis alterius grauioris coercitionis lege nominatim concessum.

Henricvs † Svverinivs, Eques Megapolitanus, qui in no- 14
bili aula Electorali Palatina cum Valradio Plessio amico meo veteri, decus nobilitatis patriæ per annos complures excellenti virtute & eruditione tutatus est. *c.6. lib. repetitar. lection. iuris ciuilis.* magis, vt ipse in prę fatione non obscure prę se fert, ingenii viriũ tentandarum gratia & quantum à temeraria illa legum ciuilium correctione, dispunctione & interpolatione abhorret, significandi animo, quam vt per omnia ita sentiret puto, vniuersę iurisdictionis

reſpectu ἀντικειμένων, quatuor membra conſtituit. Imperium merum, mixtum, iuriſdictionẽ, & exercitionem eorum quæ neq; imperii, neq; iuriſdictionis dici poſſint, ſed ei ſolum competunt, cui nominatim lege, S.C. vel Principum conſtitutione tributa ſunt. Mero imperio duos limites ponit, ſuperiorem pœnas gladii animaduerſione grauiores, inferiorem cauſarum ciuiliũ diſceptationem, inter quos continetur gladii poteſtas & leuior omnis coercitio; Excluduntur vero damnatio ad furcas, per venenũ extinctio, viui crematio, & alia gladii ſupplicio atrociora, deniq; omnia quæ ad cauſarum priuatarum & pecuniariarum cognitionẽ pertinent. Mixtum imperium eam iuris reddendi partem intelligit, quæ circa ea pro quibus actiones prætoriæ proditæ ſunt, verſatur. Iuriſdictionem de quibus ciuilia iudicia tam ad voluntariam, quam ad contentioſam iuriſdictionem pertinentia, comparata ſunt.

15 Lvdovvici Charondæ quoq; in libello † de iuriſdictione & imperio tripartita eſt diſtinctio in iuriſdictionẽ, merum imperiũ, & mixtum imperium: iuriſdictionem definit iuris dicendi licẽtiã; ius autẽ dicere magiſtratum intelligit, cum de re ſibi expoſita ſtatuit, iuſq; poſtulantibus reddit, ſiue iudicet ipſe, ſiue iudices det, ſiue ordinaria ſiue extraordinaria ſit cognitio, ſiue ciuilis ſit ſiue criminalis *num.10. in fin.* Idq; non tantum de notione ſiue cognitione & iudicatione, ſed executione quoq; tam ciuilum quam criminalium cauſarum accipit *num.16. in fine.*

Imperium autem iuriſdictionis partem non eſſe, nec quicquã cum ea commune habere, ſed ad poteſtatem populo reſeruatam non ad ius dicendum, ſed conſeruandum popularẽ ſtatum, libertatemq; publicam pertinere, licet ſub *tit. de iuriſdict.* etiam ab imperio diſputetur. Non n. nouum eſſe, vt propter rerum affinitatem plura in quæſtionis ſuſceptæ progreſſu tractentur quã titulus ipſe permittat. Quodq; non ita curioſe omnia in Pandectarum compoſitione exigenda ſint, cum ipſi Compilatores aliquandoq; falli potuerint *num.4.* Definitq; poteſtatem quæ pura ſit, nulliq; immixta iuriſdictioni vel quę per ſe ſtet, nec iuri dicundo inſeruiat, nec eſſe cauſarum criminalium cognitionem, nec maleficii coercitionẽ, nec ſentẽtiarum executionem, ſed ipſam poteſtatem & iuſſum, cuius

cuius vi possit grauiore coercitione animaduerti in facinorosos *num.*13.14. *& seq.*

Mixtum imperium, quod iurisdictioni vel immixtũ est, vel quod iurisdictioni cohæret, siue cui iurisdictio inest. De mixto imperio *n.*17. Et sic Iuriscõsultos iurisdictionem cohærere aut inesse mixto imperio dicentes exaudiendos esse existimat. Purũ non esse posse hoc imperium sed iurisdictionem ita ipsi immixtam esse, vt diuelli separarique ab ea magis non possit, quam aqua vino immixta ab eo distingui *num.*20.

Donellvs † iurisdictionem in genere definitam, quo ad essentiam diuidit in duas partes integrantes cognoscendi ac iudicandi potestatem & imperium vel iudicati exequendi facultatẽ, sub qua & imperium, quod non merum dicitur à Papiniano *in l.*1. *de offic. eius cui mandat. est iurisd.* quod & modica coercitio dicitur, *l.* 5. *eod. tit.* Item ea sine quibus iurisdictio explicari nequit, *l. cui iurisdictio. de iurisdict.* comprehendit ac vno verbo mixtum imperiũ dici ait, *in l.*3. *§. mixtum. de iurisd. omn. iud. com. iur. ciuil. lib.*17. *cap.*16. Ac totam rursus partitur in propriam & alienam. Propriam quam habuerint suo iure tum magistratus ordinarii, tum si qui fuerint extra ordinem constituti iuris publici dicendi causa, vt fuerunt Romæ præfectus vigilum & præfectus annonæ &c. Aliena quæ ab his aliis mandata fuit, *com. lib.*17. *cap.*6. 16

Propriam iurisdictionem à modo deferendi dispertit in ea quæ iure magistratus competit, & quæ specialiter tribuatur, iure magistratus competere dicit iurisdictionem, eique adiunctum imperium. Iurisdictionem diuidit in voluntariam ac contentiosam, cui mixtam vel mediam adiicit, quæ in dandis tutoribus ac curatoribus versetur *cap.* 8. *lib.* 17. In his speciebus omnibus & quidem solis iurisdictionem siue cognitionem ac iudicationem, itemque imperium siue exequendi potestatem versari dicit *d. c.* 8. *fol.* 28 *nu.* 20.

Specialiter tributorum duo facit genera, merũ imperium, quod definit potestatem gladii omnisq; animaduersionis in facinorosos *pr. l.* 3. *de iurisd.* Et tutoris dationem *dict.* *c.*8. *lib.*17.

CAPVT XIII.

Varias L. Imperium *lectiones & correctiones continet.*

SVMMARIA.

1 *Nullum iuris ciuilis caput in quo corrigendo ac depravando plus libertatis sibi sumserint interpretes, quam* L. Imperium.

2 L. Imperium *quisque ad sententiam suam corrigendo & interpretando, vt Regulam Lesbiam accommodauit.*

3 *Vt Archimedes ex Cylindri inuentione, sic iuris interpretes ex* l. 3. *correctione, vel singulari interpretatione monumentum ambiuerint.*

4 L. 3. *Iurisdictionis doctrina omnis abdita & conclusa existimatur.*

5 *Vetus Florentina lectio.*

6 *Holoandri variatio, quam Baro & Bartolomaus Faiius sequuntur.*

7 *Longovallij lectio.*

8 *Duareni.*

9 *Goueani.*

10 *Viglij Zvvichenij.*

11 *Hotomanni.*

12 *Ioannis Roberti Aurelianensis.*

13 *Ioannis Hennequini.*

14 *Antonij Fabri.*

15 *Ioannis Monachi.*

1 NVllum est totius † iuris ciuilis caput, in quo mutando, variando, corrigendo, tornando, versando plus sibi licere existimauerint, Interpretes, dum eam quisque ad suam sententiam (tan-
2 quam Architecti Lesbii † ad structuras suas μολίβδινον κάνονα siue plumbeam regulam de qua Aristoteles *Ethic. lib. 5. cap. 15.*) accom-
3 modare studuerint. Ac quemadmodum de Archimede † literis proditum est quod sphæræ & cylindri rationem, in cuius inuentione præ aliis ingenii vires exercuerat sepulchro suo incidi in votis habuerit: Sic omnes fere, quos tulit hoc seculum nostrum felicissimum, & ingeniorum ad vindicandas à barbarie bonas literas, natorum, feracissimum difficilimæ huius materiæ interpretes,

tes, quasi columnam & statuam, vel ex emendatione, vel noua aliqua affictа interpretatione huius legis, tanquam perenne ingenii sui monumentum ambitiose sibi quæsiuerunt, in eamq; ad stuporem vsque adeo intenti fuerunt. Vt quemadmodum de hyperbolica quorundam astrologiæ studiosorum superstitione ait Peucerus *in prolegomenis lib. de diuinatione*, quod omnia rerum fata astris inclusa arbitrentur: Sic Nobiliss. huius iuris capitis doctrina
tanquam thesaurus † preciosissimus, vt à vulgi sententia abditus 4
& absconditus hac lege obsignatus adseruetur, quam propterea clauem totius huius materiæ appellat Zas. *in d. l.* 3. quod per eius explicationem iuris ciuilis fores referentur & aperiantur. Licet in plerisq; correctoribus eueniat, quod ex Diuo Hieronymo culpam & imperitiam Notariorum & librariorum reprehendente refert Carolus Labbæus *obseruat. in synopsin βασιλικῶν præfat.* vt nimirum scribant, nō quod inueniunt, sed quod intelligunt, & dum alienos errores emendare nituntur ostendant suos.

Vetus autem & Florentina † Lectio sic habet: *Imperium* 5
aut merum aut mistum est, merum imperium est, habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, quod etiam potestas appellatur, mistum cui etiam iurisdictio inest, quod in danda bonorum possessione consistit, iurisdictio est etiam iudicis dandi licentia.

Holoander hanc lectionem † sic primo editione sua variauit: 6
mistum imperium est, cui etiam iurisdictio inest, quod in danda bonorum possessione consistit, vt iurisdictio iudicis dandi licentia. Quem etiam sequitur Baro & Bartolomevs Faivs *in præfat. ad Conuan.* vbi postrema verba ita in Pandectis Florentinis se habere intellexisse affirmat & cum longe aliud sit dicere iurisdictionem in iudicis dandi licentia consistere, aliud iurisdictionem ipsam licentiam iudicis esse, coniunctionem etiam eo loco non apte repeti, sed expungendam esse existimat.

Longovallivs ex vetusto † vti asserit exemplari sic emen- 7
dat: *Mistum imperium est cui etiam iurisdictio inest. Quod in danda bonorum possessione consistit, iurisdictio est, etiam iudicis dandi licentia iurisdictio est.* Imo ne sibi negotium facessant tetrici quidam & tristes, vt loquitur, formularii super verbo gladii in meri imperii descri-

N ptione

ptione illud delendum, vel si placeat verbo gladii hæc verba aut alterius correctionis addenda esse censet *repet.leg.3.de iurisdict.in 2. part.num.12.*

8 DVARENVS † *in fin. l.3.* particulam *etiam* omittendam & simpliciter: *Iurisdictio est iudicis dandi licentia*: legendum censet.

9 GOVEANVS † sic corrigit: *Quod in danda bonorum possessione consistit, iurisdictio est iurisdictio est etiam iudicis dandi licentia.*

10 VIGILIVS † ZVVICHEMVS *versic.fin.d.l.3.* deprauatum & pro iudicis dandi *iurisdicendi licentiam.* legendum existimat *§.praterea. instit.quib.non est permiss.fac testam.verb.iudicum.num.7.*

11 HOTOMANNVS † *in vers.mixtum imperium.* sic Vlpianum exaudiendum esse putat *obs.lib.7.cap.6. Mixtum imperium, quod etiam iurisdictioni inest.*

12 IOANNES ROBERTVS † Aurelianensis *versicul.postremum.* ex vetusto codice penes se extante ita rectius legendum arbitratur: *quod in danda bonorum possessione consistit, iurisdictio est iudicis dandi licentia Sent.iuris lib.4.cap 22.*

13 IOHANNES HENNEQVINVS † *in notis ad Accursium ex libro singulari Vlpiani de officio quæstoris* posteriora verba dicti responsi sic legit: *Mixtum est imperium, cui iuris dictio inest, quod in danda bonorum possessione consistit, vt etiam iurisdictio iuris dicundi licentia.*

Inter alios autem correctores mire festiuus nobis occurrit AN-
14 TONIVS † FABER qui dum in opere erudito coniecturarum iuris ciuilis in explicatione huius legis GOVEANVM in cœlum vsque laudibus extollit, quod nimirum in aliis iuris partibus alios longo interuallo post se reliquerit, tractatu vero *de iurisdictione* contra BARONEM seipsum superarit, statim tamen Goueano se dat ingeniosiorem, dum emendationem eiusdem per omnia probari non posse, sed in descriptione mixti imperii *quæ* pro *quod* substituendum esse subiicit.

15 IOANNES † MONACHVS *in tract.de iurisdict.* nuper edito *cap.3. num.5.* ad potestatem gladii verba, *vel alterius cuiusuis executionis* addenda censet.

CAPVT

Digitized by Google

Capvt XIV.

Vera & iuri analoga lectio d.l Imperium.

Svmmaria.

1 *Pandectæ Malefitanæ, Pisanæ vel Florentinæ vetustissimæ.*
2 *Græci digesta habuerunt integriora & ex ipso prototypo Iustiniani ad verbum & κατὰ πόδας fideliter translata.*
3 *Florentina lectio* l. imperium. *Analogiæ locorum omnium de iurisdictione conuenit.*
4 L. imperii. *varia elogia.*
5 *In* l. imperium. *nec diuisio vniuersæ iurisdictionis, nec imperii diuisio: sed saltem ὁμωνυμίας termini imperii explicatio, exempla item meri imperii ac mixti imperii, itemq; iurisdictionis referuntur.*

Relictis autem reliquis omnibus Florentinam lectionem retinendam censeo. Primo quod magno eruditorum † consensu 1
traditur Malefitanarum siue Pisanarum vel Florentinarum Pandectarum exemplum vetustissimum esse, ex quo tanquam Archetypo digestorum omnium siue manu siue typo scriptorum exempla deriuata sint, vt post Taurell. editionis Florentinæ curatorem & Anton. Augustinum erudite ostendit Antonius Conr. *disputat. libr. 1. cap. 6.*

Secundo quod in specie Lectio † Florentina *dict. c. 3. de iurisd.* 2
Basilicis Græcorum, qui integriora habuerunt Digesta ad verbũ & κατὰ πόδας ex vero Iustiniani prototypo latino fideliter descripta respondeat, vt constat ex *lib 7. βασιλικῶν cap. 3.*

Tertio quod sic lectum † & intellectum caput illud tertium, & 3
Analogiæ locorum omnium de hac iuris parte conueniat, ac nulla ad verum ac rectum eiusdem sensum vel correctiore additione vel diuinatione, vel subauditione, vt sic loquar, indigeat, id quod in ipsa interpretatione planius ostendere conabor. Quod igitur ad interpretationem † attinet, *leg. imperium.* quam nobilissimam 4

propter obſcuritatem haberi dicit Baro *d. l.3. in pr. & Var. quæſt. fol.* 26. & qua nulla magis eruditorum ingenium exercuit vt ait Goueanus *d.l.3.* quamque imperioſam fama ſolennem & in cuius declaratione interpretes non aliter trepidaſſe ac vacillaſſe quam Herculē in Lernæo conflictu *eadem l.3.* dicit Ioan. Iuuenalis Vrſin. ac totius tit. clauem Fulgoſ. Iaſon, Purpurat. & Zaſ. *eod. loco.* Et in alias leges imperium habere merito dici & qui hanc ignorauit nihil ſcire ex Cagnolo ait Hippol. Riminald *ibid.* Sic cenſeo & con-
5 firmo, nullam † neq; diuiſionem neq; partitionem vel vniuerſæ iuriſdictionis, vel imperii etiam in ea relatum: Sed ὁμωνυμίας ſaltem ac termini ambigui imperii explicationem & imperii meri, ac mixti deſcriptiones, addito de iuris dandi licentia, cuius illa ſit iuris effectum, reſponſo. Cum enim verbum imperii eſſet ambiguum, & aliquando partem eſſentialem vt *in l. 4. eod. & l. ea quæ ad municipal.* aliquando vero τὸ μόριον ἀντικειμενικὸν ſiue partem aliquam ſubiecti iuriſdictionis ſignificet, vt *l. muto. §. tutoris datio. de tutel.* recte à Papiniano hæc ὁμωνυμία. Et vtriuſq; æquiuocati (vt interpretes Ariſtotelis appellant) naturę, non definitio κατὰ οὐσίαν, ſed qualiſcunq; vt Cicero appellat *in Topicis* τὴν ὑπογραφὴν ſeu vt Plato *in Thæteto* σκιαγράφημα imperii nimirum meri, per ſolum exemplū poteſtatis gladii; mixti vero præter exemplum bonorum poſſeſſionis ex adiuncto in eſſentiæ vel coniunctionis cum notione hic refertur. Et nullam hic ab Vlpiano poni iuriſdictionis vel imperii diuiſionem vel partitionem inde quoq; colligitur, quod ea diſtributionis natura & lex ſit, vt partium cum toto ſit conſenſio vel paria ſint partium ac totius monumenta; Partium vero inter ſe diſſenſio vel vt ſint inter ſe ex aduerſo & quaſi è regione oppoſita. Quantū igitur ad eſſentiam ac naturam iuriſdictionis vniuerſæ attinet, eā in duo membra integrantia, notionem & imperium diſtribui diximus. Quo terminorum huius legis explicatio referri non poteſt, quod partium cum toto non ſit conſenſio, quia merum imperium ſiue grauioris animaduerſionis ius quod deſcribitur, non ad οὐσίαν ſed ἀντικείμενον iuriſdictionis vniuerſæ pertinet. Præterea inter imperium & mixtum quoad eſſentiam ipſius iuriſdictionis nulla eſt diſſenſio, cum quoq; grauiori delictorum coercitioni inſit

ſit imperium illud generale vel exequendi poteſtas, vt antea in mixti imperii expoſitione oſtendimus, & tantum ad eſſentialem iuriſdictionis diuiſionem.

Partium quoq; tanquam ſubiectorum hic nulla poteſt eſſe diſtributio, quod nec ſic paria totius & membrorum reperiantur momenta. Fuerunt enim præter merum imperium & iuriſdictionem generalem cauſarum ciuilium multæ, quæ non iure magiſtratus ſed ex ſpeciali legis vel conſtitutionis delatione competierunt, de quibus ſatis in prima diuiſione. Imperii quoq; ſolius nulla poteſt eſſe diuiſio, ſiue ad eſſentiam, ſiue materiam iuriſdictionis id referatur, quod nulla hic partium cum toto conſenſio, nec partium inter ſeſe ſit diſſenſio.

Et primo quod ad materiam attinet, nullus eſt in iure locus, vbi verbum imperii de ſubiecto iuriſdictionis latius, quam de mero imperio dicatur, vt ex iis quæ de ὁμονυμία verbi tradidimus apparet. Et ſi eſſet in mixti imperii deſcriptione, tamen non materiam ſed eſſentiam ſignificare ex iis, quæ de ea poſtea ſumus dicturi, dilucidius conſtabit. Ad eſſentiam ſi referatur, meri imperii natura partium inter ſe contrarietatem impedit. Quod imperium mixtum in vniuerſa iuriſdictione, & ſic etiam in meri imperii exercitatione verſari, diximus, ac tantum de diuiſione.

Ad definitionem ſingularium partium, quod attinet, ſupra vocabuli imperii ὁμονυμίαν ita explicauimus, vt vel omnem omnium magiſtratuum poteſtatem vel κατὰ μετωνυμίαν cauſæ, iuſſam eorũ, qui poteſtate præditi ſunt, vel perſonas imperantium, vel ſubditorum, inſignia imperantium loca ac territoria imperio ſubiecta, vel κατὰ συνεκδοχὴν generis maiorum ſaltem magiſtratuum poteſtatem, vel iuriſdictionis partem eſſentialem, quæ in explicanda & exequenda notione occupatur, vel materialem illam, quæ in grauiori animaduerſione conſiſtit, & merum imperium appellatur. Iuriſdictionis autem hos diximus eſſe acceptus, vt primo generaliter tam pro νομοθεσία quam δικαιοδοσία accipiatur. Secundo κατὰ συνεκδοχὴν integri pro νομοθεσία prætoris. Tertio, vſitatius ac frequentius pro ea ἀρχῆς πολιτικῆς poteſtate, quæ in iure ſingulis reddendo tam in cauſis ciuilibus quam criminalibus occupatur. Quarto,

pro edictis prætoris. Quinto, pro sententia, decreto, ac iussu magistratuum & iudicũ. Sexto, pro subiectis iurisdictionis, loco caussis & personis. Septimo, pro iure circa quod reddendũ versatur iurisdictio. Octauo, pro parte iurisdictionis subiectiua, quæ iure magistratus competit. Nono, angustius pro ea iurisdictionis parte, quæ in caussis saltẽ ciuilibus versatur, exclusa omni tam grauiore quã remissiore animaduersione vel coercitione. Decimo, pro parte iurisdictionis integrali, notione nimirum tam cognitionẽ, quã iudicationem complectente, exclusa tantum exequendi potestate.

Quod igitur ad verbum imperii attinet, quod πολύσημον esse diximus, cum ea interpretatio sumenda sit, quæ vitio careat, *l. in ambigua. de legib.* hic non de ἀρχῇ πολιτικῇ vel summa Reipub. potestate vt perperam accipit Charondas *in tr. de iurisd. & imperio nu. 13. & 14.* Tapia quoq; ex Andr. de Isernia *in c. 1. nu. 77. verb. Bona committentiũ. Quæ sint regalia. de constit. princip. cap. 1. nu. 17.* Vel aliis verbi relatis significatis, sed de membro tantum iurisdictionis, quo ad subiecta diuisæ illa particula quæ in criminum grauiore animaduersione consistit, & titulus ipse & verba gladii habere potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines satis declarant. Et quod non sit definitio, sed tantum exemplum grauioris animaduersionis gladii potestas ex *leg. 1. de offi. eius, cui mandat. est iurisdict. & l. si quid erit. eod. tit.* manifesto cognoscitur.

Vox autem *merum* etsi plerisque ita intelligatur, quasi hæc potestas non sit cum iurisdictione, quæ iure magistratus competit, mixta: Eam tamen à Goueano relatam significationem potiorẽ & analogiæ conuenientiorem esse arbitror, quæ magnitudinem, vehementiam, ac seueritatem huius potestatis denotat, quam & Corasius probat *miscell. libr. 3. capit. 17.* vbi loca adducit ex Plauto *in milite glorioso* vbi meri bellatores & è Cicerone 2. *de Oratore*, pro summis & excellentissimis accipiuntur. Cui nihil obstat, quod idem Goueanus *in dict. leg. 3.* imperium merum ideo appellatum arbitretur, quod iurisdictionem non comitetur. Quia quod mandatam iurisdictionem sequitur, non merum dicatur

leg. 1.

leg. 1 §. mandatum. & leg. vlt. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict. Ac recte ex alterius contrarii definitione, alterius colligatur definitio.

Fallit enim consequens, quod vtitur falsa hac hypothesi, quod nimirum imperium non merum ideo sic appellatum sit, quod iurisdictionem non comitetur. Id enim legibus ab eo adductis non probatur *L.* enim 1. *§. Qui mandatam, vocabuli meri* non fit mentio. *Et leg. fin. eod. tit.* Non quod imperium merum ideo sic dicatur, quod iurisdictionem sequatur, sed tantum quod mandata iurisdictione generali etiam hoc imperium vtpote ei cohærens mandatum videatur. *In hoc §.* autem *mistum;* Imperii nomẽ nõ in ea significatione qua *in pr.* sed pro ea iurisdictionis essentiali parte, accipitur, quæ ad explicandam & exequendam notionem necessaria est. Idque exemplum subiectum, QVOD IN DANDA BONORVM POSSESSIONE CONSISTIT, ostendit. Quodque ad nullam aliam eius verbi significationem referri possit, verba consequentia, CVI IVRISDICTIO INEST, satis quoque declarant.

Mixtum non ideo appellatur, quod sit cum iurisdictione plane confusum, vt aqua cum vino, ita vt alterum pro altero recte dicatur, sed vt pars diuersa ita cum altero membro notione nimirum coniuncta, vt alterum sine alterius opera & adminiculo consistere non possit.

Dicitur inesse iurisdictioni, cuius verbi si antea relatas significationes excutiamus, nullam sine vitio conuenire, reperiemus, nisi quæ pro notione vel noscendi sola potestate accipitur *l. cui iurisdictio. de iurisd.* nisi plane ineptam reique propositę minime conuenientem IC. sententiam confingere velimus, quod à natura legis quæ est virorum prudentum consultum, alienum est. *leg 1. de legibus.* Eadem ratio est *in verb. inesse*, cuius octo ponunt modos interpretes Aristotelis, quorum nullus præter eum, quo pars toto inesse dicitur, huc quadrat. *versicul. fin. iurisdict.* nulla est iurisdictionis vel latissimè vel pro ea acceptæ quæ iure magistratus competit, definitio. Sed effectũ solummodo refertur iuris-

iurisdictionis generaliter acceptæ, & sic quoque iurisdictionis, quam dixi more maiorum competentis, licet in dubium id vocet, Baro *var. quæst. 1. f. l.* 43. qui confutatur à Duareno *in Apologia contra eundem Baronem.* Constat igitur id quod antea diximus, nullam in hac lege esse diuisionem partium toti consentanearum, inter se vero dissentanearum, sed tantum nominum explicationem & exempla rerum diuersissimarum, quæ sub vno genere, vel integro non comprehenduntur, nisi diuisionem accipiamus qualis à Bartolo vel accepta vel confirmata est *in leg.* 1. *de seruitutibus.* Vbi seruitus in mere realem mere personalem & mixtam diuiditur, species quæ plane non sunt vnius generis ac de quib. id vno modo & eadem significatione dici non potest. Idque nec mirum nec nouum est, in iuris nostri compilatione, vbi non omnia accurata methodo logica sunt disposita, sed fragmenta ex variis ac diuersis autoribus non digesta, sed ingesta, vt ait Donellus *comm. iur. ciuil. libr. 1. capit. 7. fol. decimo septimo, numer.* 50. & fusius *capit. primo, libr. secundo*, Duarenus *in comm. ad Digestum vetus*, De variis Imperatoris nominibus *capit.* 3. ita vt res sæpe diuersissimæ tanquam vnius corporis membra referantur sic *in titul. de iustit. & iure libr. primo*, ius diuiditur in naturale, quod hominibus cum brutis commune, & gentium quo solo gentes humanæ vtantur, eiusque exempla ponuntur *in leg. 2.* Erga Deum religio vt parentibus & patriæ obediamus *l.* vero *3.* subiicitur iuri gentium antea definito vis atque iniuriæ propulsatio, cum tamen vim propellere omnium animantium commune sit, vt annotarunt Baro *ad dict. leg.* 3. *de iustitia & iure.* Et Donellus *comm. iur. ciuil. libr.* 1. *capit.* 6. *fol.* 17. *numer.* 30 *& seq.*

Talis quoque diuisio seruitutum in eas quæ sunt personarum, vt vsusfructus vsus habitatio, vel rerū: vt seruitutes rusticorum & vrbanorum prædiorum relata est *in leg.* 1. *de seruitutibus*, quæ tamen plane nō sunt vnius generis. Seruitus enim proprie sic dicta de prædiali tantum intelligitur, quæ est ius agendi, habendiue aliquid in prædio alieno ad sui prædii vtilitatem, quod iure communi agere, habere non licet, deque iis solis agitur generali

rali seruitutum nomine pandectarum *titul. de seruitutibus* Couuar. *comm. iur. ciuil. libr.* 4. *cap.* 7. Iura autem illa personalia nuda quadam ad seruitutem prædialem toto, vt diximus, genere diuersam analogia concepta sic appellantur.

CAPVT XV.

Falsarum interpretum diuisionum confutationem continet.

SVMMARIA.

1 *Contrariorum eadem disciplina.*
2 *Vitia Accursianæ diuisionis ostenduntur.*
3 *Guilhelmi Durandi vulgo Speculatoris.*
4 *Oldradi.*
5 *Bartoli.*
6 *Alciati*
7 *Longouallii.*
8 *Gillotti.*
9 *Loriotti.*
10 *Baronis.*
11 *Goueani.*
12 *Duareni.*
13 *Cuiacii.*
14 *Bartolomæi Faii.*
15 *Henrici Svverini.*
16 *Ludouici Charondæ.*
17 *Hugonis Donelli.*

ETsi autem recta ac verissima sit ea, quam supra posuimus partium iurisdictionis distributio ac *d. l.* 3. interpretatio: tamen ab eo tempore, quo ad leges Iustiniani commentarii scribi cœperũt, non tantũ veteres antiquitatis ignoratione, sed noui etiam, & hoc seculo nati interpretes pleriq; in alia omnia discesserũt, vti ex iis,

1 quæ retulimus, satis apparet. Et licet contrariorum † eadem sit disciplina teste Aristot. *lib.5. ethic.c.1. & polit. lib.3.* ac vnius contrarii qualitate cognita alterius quoq; natura per se intelligatur, vt ita falsarum & diuisionum & interpretationum *d.l.3.* confutatione non opus esse videri poterat, tamen quia, vt est in vulgari axiomate, contraria iuxta se posita magis elucescant, quomodo singuli tam in partitione iurisdictionis, quam sæpe dicta legis interpretatione à veteri iuris analogia recesserint, breuiter perstringere ab instituto alienum non arbitror, quod cardinem totius negotii, ac omnis inter veteres & neotericos, de capite hoc, controuersiæ, in eo versari manifestum sit.

2 Et primo ACCVRSIVS † vt supra retulimus *in d.l.imperium.* iurisdictionis in genere acceptæ, quatuor membra, seu vt ipse appellat, quatuor gradus constituit, merum, ac mixtum imperium, modicam coercitionem, & iurisdictionem vulgo simplicem, sub quibus causam omnem, quę in mundo fit, comprehendi affirmat. Quæ distributio nec essentiæ nec materiæ iurisdictionis cōpetit. Etsi.n. merum imperium siue grauiorem animaduersionē à modica coercitione distinguit, vt fit *in l.magistratib. & l.1 in fi. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* contra ac sentit Coras. qui Accursii & aliorum, qui imperium aliquod esse existimarunt, quod nec merum sit, nec mixtum, mera deliramenta esse pronunciat. *miscell. lib.3.c. 17.* Tamen primo in eo peccat, quod in hac subiectorum iurisdictionis, secundum veteris rei pub. Romanæ morem, distributione, speciem generi exæquet, dum dictam modicam coercitionem, & quæ mixti dicit esse imperii peculiares partes constituat, quæ tamen sub iurisdictione, quæ iure magistratus cōpetit, comprehensa fuerunt, ita vt mandata illa, hæc quoq; mādata esse intelligātur, cum hæc ita inter se sint coniuncta, vt alterum absq; altero subsistere non possit, *d.l. mandatam. §. fin. de offic. eius, cui mandat. est iurisd.* Deinde quod maximum Cic. 1. *de offic.* in diuisione peccatū appellat, non sunt paria in hac distributione partiū ac totius momēta, ꝙ nimirum ea pars subiectiua iurisdictionis, quę pręter merū imperium nō iure magistratus sed lege S. C. vel principū constitutione deferebatur, plane prætermittitur. Falsæ quoq; sunt partium descri-

descriptiones, dum merum imperium, q̄ grauiori omni animaduersione terminauimus, ad eas saltē coercitiones restringit, quib. vita, libertas vel ciuitas amittatur: At mixtum imperium, pro parte subiectiua iurisdictionis ea nimirū quæ leuiorū pœnarū quam capitaliū irrogationē contineat, ac ea, quæ causę cognitionē desiderent ponit id, q̄ nec *l. illa 3.* nec illo alio iuris loco probatur. Mixtum enim hic non pro subiecti, sed essentiæ parte ea, quæ cum notione integram iurisdictionem constituit, accipi, antea satis dilucide demonstratum est.

Gvilelmvs† Dvrantvs qui vulgo *Speculator* vsurpatur, iurisdictionem vt diximus distinguit in imperium merum & mixtum & modicam coercitionem. In qua diuisione tria insignia reperiuntur vitia. Primo n. mēbra diuisa toti nō sunt consentanea cum vnum primum nimirum ad subiectum vel ἀντικείμενον, alterū vero mixtum (cum vt ante ostendimus, quæ exempla mixti imperii adducuntur, singularē partem non cōstituant, sed generali iurisdictione contineantur) tanquā pars integralis ad ipsam iurisdictionis essentiā, q̄ ex notione & mixto hoc imperio cōstituitur, ptineat. Ex quo cōstat, species has nō esse cognatas, & ex eodē affectuū loco, sed ex diuersis generib. deductas: Alterū est, q̄ in hac diuisione species, vt loquūtur, generi adæquantur, dum modic. coercitio, q̄ tantū est particula eius partis subiectiuæ iurisdictionis, quam generalē appellāt, pars vel species peculiaris cōstituitur. In partiū ipsarū descriptione multis ēt modis erratur, meri .n. imperii essentia verbis istis generalissimis summæ potestatis, per q̄ ea, q̄ iurisdictionis sunt maximæ, expediūtur, nō explicatur. Cū ea grauiori criminū animaduersione certo definita sit, cui minime conuenit, q̄ secundū Ioan. & Accurs. meri imperii causas, ad eas tantū restringit, qua vita, libertas, vel ciuitas amittitur, vel membrū mutilatur, reliquas vero graues ēt pœnas admistū, seueriores ad iurisdictionē remittit. Falsissimū ēt, q̄ illa quoq;, q̄ à mero imperio plane diuersa, ad ciuiliū causarū cognitionē pertinēt, & nō iure magistrat⁹, sed lege S.C. vel Principū cōstitutionib. specialiter tribuūtur, sub mero imper. cōtineri affirmat, vt sunt cognitio de alienādis reb. minorū, itē decreti interpositio de trāsactione alimētorū.

Multo vero absurdius, quod nō tantum coercitionē vinculorum, quæ & mero imperio & iurisdictioni generali, licet diuerso fine, cōmunis est, sed ea etiam, quæ tota ad causas pecuniarias pertinent, & cum grauiore coercitione nihil habent commune, vt insinuationes testamentorum, item iubere cauere prætoria stipulatione & in possessionem mittere, ad merum imperium ab eo referantur. Misti etiam imperii erronea descriptio est, quæ merum imperium cum iurisdictione, quæ iure magistratus competit, cōiungit, cum ea plane inter se sint diuersa, vt ex antea deductis apparet. Tum vero aperte falsū, quod graues coercitiones à mero imperio seiungit, cum ad hanc speciem animaduersio atrocior omnis pertineat & sola modica vel leuior coercitio ei, cui iurisdictio more maiorū competit, relicta sit. Quæ cum ita se habeant, vt nec genus ipsum iurisdictionis recte definitum ac diuisum, nec vlla eius pars recte à Speculatore secundum *ἀναλογίαν* iuris veteris sit descripta, cur rectius, quam elocutus sit, hanc rem intellexerit, vt putat Baro *var. quæst. fol.* 30. & cur parum abfuerit, quin rectè Speculatus Speculator fuerit (vt dicit Longouall. *in rep. l. imperium. par. 2. in fine.*) coniicere non licet.

4 OLDRADI etiam diuisio † in merū & mixtum imperium & simplicem iurisdictionē *d. cons. 10.* iisdē vitiis laborat. In definitione meri imperii dupliciter peccat: tum quod nullum certum nec proximum genus iurisdictionis ponit. Potestas n. proprie non est proximū genus meri imperii, sed *κατ᾽ ἐξοχὴν*, q. vis in ea summa & grauissima versetur, potestas dicitur *d. l. 3. de iurisd. omn. iud.* Nec iurisdictio est genus meri imperii, cum tantū sit pars subiecti vniuersæ iurisdictionis, de parte aūt tanquam genus de specie totū nō prędicatur. Nec in formę explicatione sibi constat; Etsi n. grauior animaduersio, quam hic seueriorem vltionē dicit, vera ac propria sit differentia, qua ab aliis iurisdictionis partib. distinguitur, verba tamē in personam superflua sunt, cum omnis iurisdictio in personas, non vero in res brutas exerceatur. Quæ adduntur de vtilitate publica tanquam externa ad ipsam essentiā iurisdictionis nō pertinent. Quod aūt alias sentētias seueras ad merum imperiū pertinere nō putet, id eam naturā huius partis iurisdictionis non recte intellexisse

Digitized by Google

xisse arguit, *L. n. 1. § de offic. eius cui mandat. est iurisd.* indefinite animaduersionẽ quæ ibi pro grauiori accipitur meri imperii esse cõstituitur, ac ab ea sola leuiorum criminum vel modica coercitio, quæ generali iurisdictionis concessione transit, excipitur. Cum autem exceptio quæ ex vniuerso partem aliquam eximit, contrarias in seiunctis partibus conditiones demonstret, *l. de reg. iur. & l. in his. L. quod vero, & L. Ius singulare. de legib.* graues ac seueras, quas dicit animaduersiones à mero imperio non excludi manifestum est. Quod autem mixtum imperium dicit partẽ, iurisdictionis explicandi quæstiones ciuiles, quæ sui excellentia, vt loquitur, maiorib. iudicibus deputantur, vt præsidib. Prouinciarum, nec vllo alio iuris loco multo vero minus allegata ab eo *l. 2. C. de ped. iud.* probatur. Ea n. non noua aliqua genera vel partes iurisdictionis, sed illud tãtum constituitur, vt quæ antea essent cognitiones ordinariæ, de quib. nimirum prætores & præsides ipsi non iudicare, sed iudices dare solebant: Duar. *c. 2. de iurisd.* fere omnia sint extraordinaria, vt nõ tantum in causis, quę eorum cognitioni legib. nominatim erãt reseruatæ, vt cum Professores liberalium artium mercedem peterent *l. 1. de extra. cog.* cum pater filium, quem in sua potestate habet, petit. *leg. 1. de vendic.* in iudicio inter absentes, cum quibus non erat acceptum iudicium *l. si prætor. 75. l. peremptorium. de iudic.* in restitur. in integ. decretali bonorum possess. fidei comiss. persecutionibus, de quibus erudite Duar. *c. 2. de iurisd.* Sed nec in causis ingenuitatis & libertinitatis nec vllis aliis iudicem dare possint, nisi vel multitudine cognitionum obruantur, vel aliis negotiis publicis impediantur.

Bartoli † (vti summa in ipsum edita primariorum Iureconsultorum testantur elogia cumulata à Iasone *in l. quidam cum filium de verb. oblig.* vbi & ipse eum vt terrestre numen se coluisse ac vestigia eiusdẽ adorasse ait:) tanta fuit autoritas, vt commentitias eius iurisdictionis definitiones ac diuisiones veteres interpretes omnes κατὰ πόδας secuti sint. Et licet ex recentiorib. Italis, nempe Angelus & Alciatus, ex Gallis Baro, Longouallus, Goueanus, Duarenus, Bartolomeus Faius, Donell. & alii nonnulli ab eo discesserint, nemo tamen prætor Baronem teste Longouallio *in* 5

rep. l. imperium, cum aperto marte oppugnare ausus fuit, qui tamen nec ipse mentem eius satis assecutus videtur, tantum abest vt solide confutare potuerit.

Certum est autem hanc de iurisdictione eiusque partibus Bartoli esse sententiam. Quod merum imperium sit pars iurisdictionis latissime acceptæ, tam *νομοθεσίαν* vniuersalem & singularem, quam *δικαιοδοσίαν* liberam & absolutam comprehendentis, superioris nullius imperio, aut legum vel actionum formulis obnoxiæ, cui finis propositus sit publica vtilitas. Mixtum quoque talis potestas, sed quæ finem priuatum sibi habeat propositum. Hæc enim nobili officio iudicis, quod per se stat, id est nulli vel imperio alterius vel legibus & actionum formulis adstringitur, expediri intelligit. Non vero, vt Baro mentem eius interpretatur, quando iudex ius dicit, de eo quod non ex obligatione, qua actio ciuilis prodita sit, sed ex iure prætoris proficiscitur, vt cum bonorum dat possessionem decernit, & cauere iubet legatorum nomine, & mittit in possessionem, si non caueatur. *var. quæst.* 1. *folio trigesimo primo*. Nec vt Longouallius accipit. *in repet. dict. l. imperium.* quando absque actione id est formula à prætore præscripta quid peragitur. Quod enim amplius quiddam, quam quæ iudicum ac magistratuum officio continentur, nobilis officii definitione complectatur non tantum ex iis, quæ summæ ac politicæ potestatis, legum nimirum tam vniuersalium quam singularium ferendarum concedendæ scilicet veniæ ætatis cognoscendi aduersus sententiam eius à quo appellari nequit, partim meri, partim mixti imperii, subiicit exempla, quarum natura est declarare definitiones vel regulas. *leg.* 3. *§. videmus. de collat. bon. leg.* 1. *in princip. de doli mali & met. except.* Camillus Gallinius *de verbor. significat. lib.* 1. *capit.* 23. *numer.* 9. Sed inde etiam diserte apparet quod *dict. leg.* 3. *numer.* 6. idem imperium merum quasi liberum dici affirmat, & quod libere in Principem collatum sit nulli necessitati subiectum per *l. princeps. de legib. & l.* 1. *de constit. principum.* Quæ verba cum interpretum adsertiones secundum leges adductas sint accipienda, ipse Bart. *in l. non solum. §. si liberationis. de liberatione legat.* Camill. Gallin. *de verbor.*

bor. significat. lib. 7. cap. 2. nu. 26. De nulla alia re quam summa ac politica potestate quæ lege Regia à populo in Principem translata dicitur, intelligi possunt.

Iurisdictionem autem stricte acceptam partem iurisdictionis generalis, intelligit, quæ formam legũ & actionum præscriptarum non excedat, Quod illoto verbo, vt ait Baro, *instit. de offic. iudic.* officium mercenarium appellat, similitudine longe deducta à famulis, qui mercede, autoramento seruitutis (vt ait Cic. 1. *officior.*) conducti, officium suum ad nutum heri facere coguntur Petr. Gregor. Tholosan. *syntagm. iur. vniuersi libr. 42. cap. 21. numer.* 10. Idemque ineptissime aduersarium dictitat, quando reum iudex aduersus iniquiorem actoris intentionem ex bona fide iuuat Baro *institut. de offic. iudic.* Ex quibus constat Bartolum non ad mores sui seculi in Italia (vixit enim Caroli IV. Imperatoris tempore, à quo in numerum consiliariorum adscitus ac multis priuilegiis ornatus fuit, teste Iasone *in l. quidam cum filium. de verb. oblig.*) vt post Baronem *var. quæst.* 1. existimat Wesenbecius *ad titul. de iurisdiction.* sed partim ad potestatem politicam, partim ad veterem ordinem iudiciorum spectasse. Verum nec huius, nec nostri temporis institutis imo iuri plane ea non conuenire ex iis quę subiicientur, perspicuum erit. Quomodo enim primo iurisdictio magistratuum, de qua sola agit titulus in Pandectis & Codice ab ἀρχῇ vel κυρίᾳ πολιτικῇ discernatur, *supra capit 3.* satis, vt arbitror, luculenter est explicatum. Nec vllus ex iure locus à Bartolo adducitur, nec vsque refertur, quo tanta ac tam ampla potestas iudicibus, de quorum circa ius reddendum officio in iurisdictionis argumento solummodo tractatur, quantam commenticii istius officii definitio designat, concessa est.

Licet enim principio Reipublicæ Romanæ populus nullo certo iure gubernaretur, sed manu regia, id est, arbitrio Principis respublicæ, priuatæ controuersiæ componerentur Pompon. *leg. 2. in princip.* & ibi Baro. *de origin. iur.* Vt de Romulo Tacitus *libro tertio, Nobis*, inquit, *ille Romulus, vt libitum fuerat, imperabat.* Et Iosephus apud veteres nomen legis incognitum fuisse ait, vt nec apud Homerum de legibus quicquam reperitur, Duarenus

ad tit.

rep. l. imperium, cum aperto marte oppugnare ausus fuit, qui tamen nec ipse mentem eius satis assecutus videtur, tantum abest vt solide confutare potuerit.

Certum est autem hanc de iurisdictione eiusque partibus Bartoli esse sententiam. Quod merum imperium sit pars iurisdictionis latissime acceptæ, tam *νομοθεσίαν* vniuersalem & singularem, quam *δικαιοδοσίαν* liberam & absolutam comprehendentis, superioris nullius imperio, aut legum vel actionum formulis obnoxiæ, cui finis propositus sit publica vtilitas. Mixtum quoque talis potestas, sed quæ finem priuatum sibi habeat propositum. Hæc enim nobili officio iudicis, quod per se stat, id est nulli vel imperio alterius vel legibus & actionum formulis adstringitur, expediri intelligit. Non vero, vt Baro mentem eius interpretatur, quando iudex ius dicit, de eo quod non ex obligatione, qua actio ciuilis prodita sit, sed ex iure prætoris proficiscitur, vt cum bonorum dat possessionem decernit, & cauere iubet legatorum nomine, & mittit in possessionem, si non caueatur. *var. quæst.* 1. *folio trigesimo primo.* Nec vt Longouallius accipit. *in repet. dict. l. imperium.* quando absque actione id est formula à prætore præscripta quid peragitur. Quod enim amplius quiddam, quam quæ iudicum ac magistratuum officio continentur, nobilis officii definitione complectatur non tantum ex iis, quæ summæ ac politicæ potestatis, legum nimirum tam vniuersalium quam singularium ferendarum concedendæ scilicet veniæ ætatis cognoscendi aduersus sententiam eius à quo appellari nequit, partim meri, partim mixti imperii, subiicit exempla, quarum natura est declarare definitiones vel regulas. *leg.* 3. *§. videmus. de collat. bon. leg.* 1. *in princip. de doli mali & met. except.* Camillus Gallinius *de verbor. significat. lib.* 1. *capit.* 23. *numer.* 9. Sed inde etiam diserte apparet quod *dict. leg.* 3. *numer.* 6. idem imperium merum quasi liberum dici affirmat, & quod libere in Principem collatum sit nulli necessitati subiectum per *l. princeps. de legib. & l.* 1. *de constit. principum.* Quæ verba cum interpretum adsertiones secundum leges adductas sint accipienda, ipse Bart. *in l. non solum. §. si liberationis. de liberatione legat.* Camill. Gallin. *de verbor.*

bor.significat.lib.7.cap.2.nu.26. De nulla alia re quam summa ac politica potestate quæ lege Regia à populo in Principem translata dicitur, intelligi possunt.

Iurisdictionem autem stricte acceptam partem iurisdictionis generalis, intelligit, quæ formam legũ & actionum præscriptarum non excedat, Quod illoto verbo, vt ait Baro, *instit.de offic. iudic.* officium mercenarium appellat, similitudine longe deducta à famulis, qui mercede, autoramento seruitutis (vt ait Cic. 1.*officior.*) conducti, officium suum ad nutum heri facere coguntur Petr. Gregor. Tholosan. *syntagm. iur. vniuersi libr.42.cap.21.numer.* 10. Idemque ineptissime aduersarium dictitat, quando reum iudex aduersus iniquiorem actoris intentionem ex bona fide iuuat Baro *institut. de offic. iudic.* Ex quibus constat Bartolum non ad mores sui seculi in Italia (vixit enim Caroli IV. Imperatoris tempore, à quo in numerum consiliariorum adscitus ac multis priuilegiis ornatus fuit, teste Iasone *in l. quidam cum filium. de verb. oblig.*) vt post Baronem *var. quæst.* 1. existimat Wesenbecius *ad titul. de iurisdiction.* sed partim ad potestatem politicam, partim ad veterem ordinem iudiciorum spectasse. Verum nec huius, nec nostri temporis institutis imo iuri plane ea non conuenire ex iis quę subiicientur, perspicuum erit. Quomodo enim primo iurisdictio magistratuum, de qua sola agit titulus in Pandectis & Codice ab ἀρχῇ vel κυρίᾳ πολιτικῇ discernatur, *supra capit 3.* satis, vt arbitror, luculenter est explicatum. Nec vllus ex iure locus à Bartolo adducitur, nec vsque refertur, quo tanta ac tam ampla potestas iudicibus, de quorum circa ius reddendum officio in iurisdictionis argumento solummodo tractatur, quantam commenticii istius officii definitio designat, concessa est.

Licet enim principio Reipublicæ Romanæ populus nullo certo iure gubernaretur, sed manu regia, id est, arbitrio Principis respublicæ, priuatæ controuersiæ componerentur Pompon. *leg. 2. in princip.* & ibi Baro. *de origin. iur.* Vt de Romulo Tacitus *libro tertio, Nobis,* inquit, *ille Romulus, vt libitum fuerat, imperabat.* Et Iosephus apud veteres nomen legis incognitum fuisse ait, vt nec apud Homerum de legibus quicquam reperitur, Duarenus

ad tit.

ad tit. de orig iur. Tamen postea non tantum leges latæ, sed formulæ etiam actionum ad eas accommodatæ fuerunt, quas sequerentur litigatores agendo & à quarum præscripto in iudicando recedere iudici non liceret, *dict. leg. 2. §. deinde. de origin. iur.* Et, quod ad ordinem veterem iudiciorum attinet, iudicum siue disceptatorum potestas pro forma iuris & controuersiæ à prætore composita, iam amplior iam angustior ac restrictior erat. Theoph. *in Titul. de interdict.* Victorin. *lib. 2. de inuentione.* Duaren. *in l iurisgentium §. & ideo. de pact.* Interdum enim purum dabatur iudicium. Si paret Titium ex causa mutui centum dare oportere Casius iudex esto, vel si paret fundum Carpenatem Seruilii esse, si paret iugera fundi esse plura, quam Colonus sit professus ex Cic. *lib. 1. 4. & 5. de diuinatione.* Duar. *d. l. iurisgentium. §. ideo. de pact.*

Aliquando sub exceptione, si paret centum testamento legata esse Titio, si is pactus non sit ne eam pecuniam ab hærede petat. Si in ea re, de qua agitur, præiudicium hæreditati non fiat extra quam si quid ita factum sit vti lege fieri licuit *l. 1. §. labeo. de fluminibus.* plura, quæ recensere ostentationis magis, quam inuentionis esset, vide apud Duaren. *in d. l. iurisgentium. §. & ideo. in verbis. actionem à Pratore dandam. de pact.* ante alios omnes erudite hunc locum explicantem. Deinde in iudiciis bonæ fidei, etsi exceptio pacti vel doli non fuit addita, tamen ex natura iudicii iudex, qui cognouit pacti dolique rationem habere potuit *§. actio. Instit. de act.* Baro *l. iurisgentium. de pact.* Sic etiã in iudicio arbitrario officium iudicis fuit id facere, quod natura eius actionis continetur. De quo Baro *in d. §. actio autem. & §. præterea. instit. de action.*

In iudiciis vero strictis, quibus neque clausula ex bona fide, neque arbitrio suo addi consueuit ex præscripto prætoris omnia facere, & intra cancellos formulæ disceptationem suam continere iudicem oportuit *l. quia de negotijs gest.*

Et hæc quidem ordinaria iudicum pedaneorum qui & arbitri recuperatores χαμαιδικασταὶ iudices dati, delegati, priuati iudices, etiam simpliciter iudices dicuntur. Duaren. *d l. iurisgentium. §. ideo. de pact.* potestas fuit, quibus vt diximus à formula siue lata siue angusta

Digitized by Google

angusta actionis recedere non erat integrum. Longe autem maior hac & amplior fuit prætoris ac præsidis extraordinaria cognitio in certis casibus. De quibus Duaren. *cap. 2. de iurisdict. & l. iurisgentium. de pact.* Vnde quoque dupliciter accipitur in iure officium iudicis primo pro iudicis etiam pedanei & priuati munere quod circa actiones à iure proditas versatur & earum natura continetur. *§. actio autem. Instit. de action.* vt in bonæ fidei iudiciis quorum natura est vt iudex habeat pacti dolique rationem ex æquo & in iudicio arbitrario vt faciat, quod natura eius actionis continetur *d. § actio autem. § præterea.* & ibi Baro *instit. de action.*

In iudiciis vero strictis vbi neque ex bona fide, neque arbitrio suo addi solitum fuit, vt ex præscripto prætoris officium suum faceret & intra cancellos formulæ cognitionem suam contineret. *L. quia. de negot. gest.* & communiter interpretes *in. § §. iam dictis instat de actionib* Secundo iudicis officium dicitur non cuiuslibet, sed vt iam præmisimus prætoris vel præsidis cognitio, auxilium iussus interuentus &c. quo confugimus quando nulla actio iure vel ciuili vel prætorio predita est, sed omne quo de agitur, ex cognitione magistratus pendet, in eiusq; est potestate reum vel absoluere vel condemnare, vt si parentes petant alimenta à liberis, vel causidici & artium liberalium professores honoraria *l. 1. de variij. & extra ord. cognit.* Non tamen in bonæ fidei arbitrariis, vel stricti iuris iudiciis nec in iam dicta extraordinaria cognitione tam lata & ampla fuit vel iudicis vel magistratus potestas, quanta hisce Bartoli nobilis officii iudicis definitionibus continetur. Apparet itaque hæc eius nobilis & mercenarii officii commenta ex male quod diximus percepto veteri iudiciorum ordine profecta à iuris ratione prorsus aliena, ac meras vt recte vocat Baro *instit. de offic. iudic.* nugas, veterisque ægroti esse somnia. Est enim merum imperium vti ex interpretatione *l. 3.* perspicuum est, nihil aliud quam grauior coercitio. Mixtum imperium notioni coniunctũ. Et iurisdictionis ea natura & forma, quam in definitione posuimus.

Digitized by Google

Ac licet veteres illæ magistratuum distinctiones atque ordines vna cum reipub. forma populari & regia Bartoli temporibus interiissent, iurisdictionis tamen forma per se immutata perstitit, multo minus κυρία vel ἀρχὴ πολιτικὴ, quæ vt tum, ita & hoc tempore in optimatum imperii est collegio cum δικαιοδοσίᾳ siue iuris reddendi potestate, quæ est in magistratibus, confusa ac permixta fuit.

6 ALCIATI quoque diuisio † si ad iuris analogiam examinetur, cum ea parum conuenit. Primo quod species ex eodem affectuum loco non sint deductæ. Meri enim imperii ac iurisdictionis definitio ad ὑποκείμενον: Mixti imperii descriptio, vt recte interpretati sumus ad essentiam iurisdictionis pertinet.

Essentia autē in hac diuisione planè non explicatur, nec omnia quæ ad ἀντικείμενον iurisdictionis pertinent referuntur. Mixtum imperium, vt antea diximus, verbis illis non definitur, sed eiusdem saltem cum notione coniunctio significatur. Quam autem ponit iurisdictionis descriptionem, neque ad iurisdictionem latissime acceptam, nec eam, quæ iure magistratus competit, accommodari potest, imo quod antea ostendimus, nullus est in iure locus, quo *iurisdictionis* verbum, ad eam tantum iuris reddendi potestatem, quæ circa actiones saltem versetur, contrahatur.

7 LONGOVALLII diuisio † nec reipublicæ veteri vel recenti, nec naturæ ac essentiæ ipsius iurisdictionis consentanea est; Si enim ad morem veterem Romanum in tribuenda iurisdictione respiciamus plane disparia in hac distributione generis ac specierum sunt momenta.

Angustior enim est meri imperii definitio, qua non tantum gladii, sed & omnis alia grauior animaduersio continetur, nec modica coercitione ac danda bonorum possessione, cætera omnia ad generalem & specialem iurisdictionem pertinentia comprehenduntur, vt ex præmissa partium earum enumeratione constat.

Arctior quoque specierum singularum ab eo posita descriptio: mixtum enim imperium non tantum modicè coercendi,

sed

Digitized by Google

sed iudicata omnia exequendi & ad effectum perducendi potestas est. Nec bonorum tantum possessionis & iudicis dandi facultas est iurisdictio more maiorum competens, siquidem exceptis tantum iis, quæ specialiter ac nominatim tribui sunt solita, omnem causarum tam ciuilium quam criminalium iudicationem & executionem continet.

Gillotti etiam distributio † tam à more veteri, quam ipsa 8 iuris ratione abhorret. Partes enim essentiales iurisdictionis antea demonstrauimus iurisdictionẽ ad factum relatam, notionem scilicet cognitionem ac iudicationem & imperium, id est, exequendi potestatẽ. In hac igitur Gillotti diuisione primũ est vitium, quod species generi exæquetur, dum duas partes subdiuisionis imperiũ scilicet merum & mixtum in diuisione ponit. De meri imperii definitione non ea quidem Gillotti est sententia. Quod cognitio à causis tam ciuilibus quam criminalibus sit excludenda sed quod appellatione eius sola exequendi potestas tam in ciuilibus quam criminalibus comprehendatur *lib.1.cap.8. lib.2.cap.5. de iurisd.* Nos contrarium, & quod imperium siue illud simpliciter potestas vel imperium, vel grauior coercitio vel animaduersio vel κατὰ ἐξοχὴν quoq; absolute sic appellatur, in legibus semper vtrumq; membrũ iurisdictionis essentiale in parte hac subiectiua iuris reddendi potestate complectatur, satis antea probauimus. Hic tantum ea quæ pro stabilienda singulari sua opinione afferuntur, à Gillotto excutiemus. Et quidẽ quod ad maleficiorũ quæstiones attinet, primo quatuor adducit argumenta, quibus merũ imperium iussũ solummodo executionis significare probare conatur. Primo ex *l. imperiũ. de iurisd.* ac natura contrariorũ, quod ex vnius definitione recte quoq; alterius colligatur definitio. Cũ igitur tanquã contraria ponantur *in d. l. 3.* imperiũ merũ & mixtũ & hoc definiatur cui iurisdictio insit, vel quod cum iurisdictione coniunctũ sit, sequi necessario, merũ nihil aliud esse, quã iussũ magistratus ab omni causę cognitione separatũ *d.c.5.lib.2.* Secundo, historia antiqui ordinis iudiciorũ capitaliũ siue criminaliũ ex Liuio relati à Budęo *in l. munerũ. § iudicãdi. de muner. & honor.* vbi nõ iisdẽ, sed diuersis magistratib. iudicationẽ & executionẽ in criminalib. diuisã fuisse ostendit,

Tertio, idem autoritate I C. *in l. non dubium de custod. & exhibit. reor.* qui respondit. Præsidem prouinciæ in alienæ prouinciæ hominem poenam statuere posse, qua statuta obseruandum esse ait, vt ad eum qui ei prouinciæ præest, vnde is homo est remittat vnde diuersa esse iudicationem & executionem in criminalibus infeeratur. Idem confirmari putat *in l. 2. §. ex actis, de iuris orig.* vbi cõsules de capite quidem ciuis Romani cognitionem iuris ac sententiæ dictionem, non vere executionem quæ populo reseruata fuit, habuisse refertur.

Quarto quod semper vbi in lege animaduersionis fit mentio ea de executione non cognitione causarum criminaliũ intelligatur. *l aut damnum. §. 1. de poenis. l non dubito. de capti. ac post. reuers. l. respiciendum. § fin. & l. si quis forte de pœnis. l. si quid erit. de offic. procons. l. 2. §. deinde ex his. de orig. iur.* Idem probari loco Ciceronis *in oratione pro Aulo Cluentio.* vbi dicit: *maiores nostri nunquam neque iudicium nominauerunt neq, perinde vt rem iudicatam obseruauerunt animaduersionem censoriam.* Et eadem oratione *Hoc primum illud commune proponam, nunquam animaduersionibus censoriys hanc ciuitatem ita contentam, vt rebus iudicatis fuisse autoritatem præterea Grammaticorum affirmantium animaduersionis verbum modo considerationem modo poenam, hoc est, punitionem ipsam significare.*

His vt breuiter respondeamus primo ratio ex natura contrariorum petita, falsa est, Etsi enim per se ac in suis terminis verum est, axioma illud logicum, quod cõtraria cõtrariis conueniant, & contrarii vnius qualitate cognita, simul alterius qualitas contraria esse intelligatur, de quo Aristote. *Ethic. lib. 5. & politic. lib. 4.* Hotom *Dial lib. 3. cap. 28.* Tamen *in d. l. 3.* imperium merum & mixtum, non vt contraria ex eadem animi notione distracta, aut species vel partes inter se oppositæ referuntur, sed tanquam diuersa, vt imperium merum de parte iurisdictionis subiectiua: imperium vero mixtum de parte essentiali vniuersæ iuris reddendę potestatis intelligatur, vt in sæpe dictæ *l. 3.* interpretatione satis à nobis antea est expositum. Quod ad locum à Budæo ex Liuio enarratum attinet, licet primis reipub. temporibus alius iudiciorum capitalium ordo, vt nimirum non vni sed diversis magistratibus pro parti-

partibus diuisis eorum exercitatio commissa fuerit, id quod in omni repub. consultum esse docet Aristot. *politicor. lib. 6. cap.* 8. propterea q; odiosus sit magistratus, qui coercẽdis maleficiis ac tuẽdæ disciplinæ publicę præficitur. Ideoq; nõ vni tota exercitatio, sed diuersis condemnatio & executio sit demandanda. Sic. n. ait, τὸ μὲν ἂν τοὺς αὐτοὺς εἶναι τοὺς καταδικάσοντας καὶ πραξομένους ἀπέχθειαν ἔχει διπλῆν. id est. *Si sint ergo ijdem, qui condemnant & qui condemnationes exigunt, duplex contrahitur odium.* Principum tamen tempore ea ac multa alia mutata sunt, vt ẽt notat Zas. *d. l. 2. de orig. iu.* Quo nõ tantũ diuersis magistratibus notionem & executionem causarũ criminalium commissam esse, historiæ non produnt, sed ea coniunctim data fuisse leges antea adductæ manifeste ostendunt. *Lex* vero *dubium de custod. & exhibit. reor.* Gillotti sententiam magis infirmat quam confirmat. Generaliter. n. de præsidibus mero imperio munitis, vt antea diximus, definitum est. *l. 3. de offic. præs.* vt curare debeat malis hominibus purgari prouinciam, nec distingui vnde sint. Vt autem purgetur malis hominibus prouincia, non aliter fit, quam prehendendo de accusatis cognoscendo & iudicando, & deinde damnatis meritas poenas irrogando, vt recte sentit in huius legis explicatione Donel. *com. iur. ciuil. li. 17. c. 16. & l. 1. C. vbi de cri. cauet. quæstion. crimin. ibi, persici debere,* vbi inchoata est accusatio vel vbi reperitur is, qui perhibetur reus criminis. Ab hac generali definitione, etsi diuersum cautum est eo casu quando magistratus eius loci in quo crimen admissum est, reum ad se remitti petat, id tamen fauore disciplinæ publicæ ita specialiter constitutũ est, q; existimatũ sit ad publicam vtilitatem ac securitatem pertinere ibi exempla vindictæ publicę edi, vbi crimen admissum est. Vis autẽ ea est specialis definitionis, vt cum ex vniuerso partem eximit contrarias in seiunctis partibus conditiones demonstret. *§. vt autem. in auth. de non alien. aut perm. col. 2.* ipse Gillott. *de iurisd. lib. 2. cap. 6.* Eberh. *in top. in loco ab except. ad reg. nu. 1.* Eadem quoque ratio est eorum, quæ de verbi significatione tam ex iure, quam aliis latinæ linguæ autoribus afferuntur. Locus. n. ex Cicerone adductus sententiæ Gillotti aperte refragatur, in quo animaduersio non de executione, sed iudicio censorio intelligitur,

idq; ad significationẽ propriam magis accedit. Natiua .n. vis verbi est, intueri, considerare, animum ad rem intelligendum cõuertere: Sic animaduersio pro ἐπισκέψει accipitur apud Ciceronem *de finib. lib.* 1. Dum ibi dicit: *interesse inter argumentum conclusionemq; rationis & inter mediorum animaduersionem.* Et licet à natiua significatione ab animi iudicio ad effectum externũ punitionis & castigationis immutetur, quã Græci κόλασιν appellant, siue verbis saltem fiat reprehensio vt apud Cic. *offic.* 1. *Omnis autem animaduersio & castigatio contumelia vacare debet.* Terent: *in And. Si vxorem ducere nolit filius ea primum ab ipso animaduertenda est iniuria: Sine aliis pœnarum modis.* Cic. *in Ver. act.* 3. *Tu qui statueras animaduertere in eos, qui perperam iudicassent.* In iure quoq; interdum pro executione accipiatur, inde tamen vitiose colligitur. Merum imperium in iure solũ exequendi iussum significare, quod tam notionem quam executionẽ complecti aliis in locis diserte expressum & constitutum est, vt in definitione meri imperii satis superq; ostendimus. Eiusdem quoque farinæ est, quod de mero imperio in executionibus ciuilibus versante adiicitur. Etsi enim in iudiciis ciuilib. mero imperio vel iussu magistratus, Reus vel ad rem restituendam vel dandum aut faciendum quid condemnatur, nec regulariter post rem iudicatã vlla causæ cognitio admittatur. *l. post rem. de re iudicat. l. terminato. C. de fruct. & litium expensis.* Tamen inde non sequitur, idem esse cum mero imperio de quo *l.* 3. loquitur. Fallit enim παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν verbi meri, quod *in iam dicta l.* 3. à grauiori animaduersione eam partem subiectiuam iurisdictionis, quæ iure magistratus vel more maiorum competit: Ab executione vero ciuilium iudiciorũ caussæ cognitionem, quam præcedere oportet, tanquam partem vniuersæ iurisdictionis essentialem plerumq; excludit, vt antea satis declaratum est.

Longe vero ineptissimum est, quod ideo quoq; ius exequendorum iudiciorum ciuilium non iure magistratus cõpetere, sed specialiter lege dari contendit. Quod quæ iure magistratus competunt, mandata iurisdictione transeant, sententiæ autem ciuilis exequendæ potestatem mandata iurisdictione non transire per *l. à Diuo Pio. de re iudicata.* Ibi enim non de sententiis eorum, quibus mandata

Digitized by Google

mandata est integra iurisdictio iure magistratus competens, sed de iudicibus datis, vel pedaneis, quibus vnius tantum causæ cognitio commissa est, à Iureconsulto responsum est.

Mixtum imperium recte quidem describit, imperium iurisdictioni mixtum adiunctumq;, quod tam in ciuilibus quam criminalibus negotiis versatur & imperium hoc explicandæ iurisdictionis causa tributum: peccat vero in eo, quod genus speciei exæquat, dum totum imperium, quod explicandæ & exequendę notioni conceditur, pro ea tantum parte ponit, quę in pręparatoriis iudiciorum versatur. Est. n. vnum & simplex imperium mixtũ, quo in omni iudiciorum tam ciuilium quam criminalium parte iurisdictio expeditur, & ad effectum producitur eiq; tanquam pars essentialis iurisdictio siue notio inesse dicitur.

Imperium vero, quod iurisdictioni cohæret, & non merũ quoque appellatur, non essentialem, sed materialem iurisdictionis in leuiorum delictorum coercitione consistentem esse speciem, satis superque à nobis ante est demonstratum. Iurisdictionis quam ponit non integræ iuris reddendi potestatis, sed συνεκδοχικῶς partis pro toto acceptæ notionis nimirum, est descriptio.

LORIOTTI partitio† ideo primũ vitiosa est, quod partes subdiuisionis in diuisione ponit. Merũ. n. imperium sub genere iurisdictionis, quę specialiter vel nominatim cõceditur, cõtinetur. Definitio deinde meri imperii eius quidẽ à iurisdictione diuersitatem sed essentiam non declarat, ac verba aliunde, quam iurisdictionis causa competentem causam efficientem non formam significant. Mixti imperii descriptio nec lege à Loriotto adducta, nec vllo alio in iure loco probatur. Iurisdictionis more maiorum competentis descriptio nec genus nec formam perfectam habet. Genus enim est pars iurisdictionis. Forma quod in causis ciuilibus ac leuiorum delictorum coercitione versatur, iurisdictionem autem non officii tantum, sed potestatis quoque iure censeri in generali eius definitione explicauimus, ac quod hæc iurisdictionis species iure magistratus olim competiit, ad causam efficientem non vero ad formam vel essentiam pertinet. 9

BARO-

Digitized by Google

10 BARONIS partitio † quoque ad materiam non ad eſſentiam iuriſdictionis pertinet, & pari quo, Loriotti diximus, vitio, tam quo ad membrorum diſtributionem, quam ſingulorum definitionem laborat.

11 GOVEANI ſubiectorum † iuriſdictionis vera ac perfecta diſtributio eſt. Verum & hoc, quod grauior animaduerſio merum imperium, modica coercitio imperium non merum appelletur, ſed falſum, q̧ idem mixtum quoq; imperiũ dicatur. Hoc.n.nõ de ſubiecto, ſed mẽbro vniuerſæ iuriſdictioni eſſentiali, quæ in explicatione & executione notionis cõſiſtit, verſari antea ſatis dilucide à nobis expoſitum eſt. Eius vero imperii vel poteſtatis, quæ in iure, ſcilicet de rebus ciuilibus dicendo verſatur, quo ad ſubiectum ſubdiuiſæ non ſunt paria totius ac partium momenta. Plura.n.iuriſdicendi de re priuata ac pecuniaria officium & poteſtas complectitur, quam decernendi ac iudicis dandi licentiam vt in generali iuriſdictionis partitione explicauimus.

12 In DVARENI à ſubiectis † quoque ducta partitione, ac membrorum ſingulorum deſcriptione omnia perfectæ diuiſionis ac definitionis requiſita deſiderantur. Et in ſpecie erroneum, quod merum imperium, cuius exemplum tantum *in d l.* ponitur definiri ibidem arbitratur. Falſum & illud, quod mixtum imperium partem iuriſdictionis ſubiectiuam, quę generaliter in coercitione danda bonorum poſſeſſione ac aliis quæ magiſtratibus municipalibus denegantur, conſiſtat, eſſe exiſtimet, iuriſdictionis quoque poſita definitio ad quodcunque tempus reſpiciatur, falſa eſt. Nec.n.legibus, nec hiſtoriæ temporis, quo vixit Vlpian. congruit, iuriſdictionem ſola iudicum dandorum poteſtate terminatam fuiſſe. Multo minus poſterioribus temporibus *iuriſdictionis* verbum latiſſimum ad eam quæ de cauſis pecuniariis ciuili actione excluſis prætoris, ius reddat ſignificationem coanguſtatum vſque relatum eſt, licet ante Duaren. quoque in ea fuerit ſententia *var. quæſt.* 1. qua tamen id, quod vult, minime probat.

13 CVIACII quoque ſpecies vel partes heterogeneæ † non ex eodem affectuum loco ducũtur. Iuriſdictionis.n.quam ponit, & meri imperii definitio ad ſubiecta, mixti vero imperii ad eſſentiam pertinet.

pertinet. Sunt præterea imparia membrorum ac totius momenta Quæ.n.ad priuatarum causarum disceptationem pertinẽt, nominatim olim concedi solita vt tutoris datio &c. prætermittuntur. Deinde siue generaliter siue in specie *iurisdictionis* verbum accipiatur, angustior est definitio. *Notionis*.n.verbum latissime acceptũ ad cognitionẽ ac iudicationem tantum refertur, non vero ad imperium iurisdictionis omnis partem integrantẽ porrigitur.

14 Bartolomæi Faii Diuisio † primum in eo peccat, quod partes ex eodem affectuum loco non sunt deductæ. Primum.n. membrum, merum nempe imperium ad iurisdictionis obiecta siue ἀντικείμενα: Reliqua duo ad essentialia cognitionis ac imperii pertinent. Et licet vera sint, quæ de omni grauiori animaduersione quocunque modo vel instrumento ea perficiatur, absolutione quoque ac liberatione reorum in causis capitalib. grauioribus ad merum imperium pertinente dicit, falsum tamen est ac terminos istius partis excedit, quod de consilii exercitione subiungit. Eam.n. non ad capitalium sed ciuilium causarum disceptationem non iure magistratus, sed specialiter datam pertinere supra in diuisione ex adiunctis modorum in veterum tribuendæ iurisdictionis satis à nobis est explicatum. Falsum etiam quod mixtum imperium quam essentialem iurisdictionis partem esse docuimus subiectiuam constituit. Quod autem iurisdictio *in d.l.* 3.non definiatur, sed eius tantum exempla ponuntur supra in interpretatione nostra exposuimus. Nec vllus in iure locus, quo *iurisdictionis* verbum ad potestatem saltem dandorum iudicum coangustetur, ostendi potest.

15 Henrici Svverinii diuisio † primo quidem in eo legibus rectæ diuisionis conuenit, quod species siue partes ab vno eodemque genere distrahantur. Omnes.n. ad ἀντικείμενα iurisdictionis pertinent. Sed non sunt in ea paria totius & partium momenta. Si.n.ad merum imperium solum ius gladii & leuiores coercitiones ad mixtum imperium, tantum ea pro quibus actiones prætoriæ ad iurisdictionem pro quibus actiones ciuiles proditæ sunt, specialiter vero ea solummodo tutoris datio & publici

Digitized by Google

iudicii exercitatio tribuatur, omnis gladii supplicio atrocior coercitio prætermittitur, item alia quæ lege Senatus consulto, vel Principum constitutione deferri diximus. Quo vitio, teste Cicerone, nullum est in diuisione grauius. Termini deinde singularum partium legibus manifeste repugnant. Quod n. merum imperium grauiorem animaduersionem omnem, non vero leuiorum delictorum coercitionem, quæ generali iurisdictione contineatur, comprehendat, mixtum vero imperium non ad ἀντικείμενα, sed ipsam essentiam iurisdictionis vniuersæ tanquam membrum integrum pertineat in nostra diuisione satis est expositum. Et quod nullas vel in legibus vel constitutionibus sit locus, quo iurisdictionis verbum ad eam qua ius dicitur, de ciuili saltem negotio legis aliqua actione ordinato, exclusis remediis prætoriis contrahitur ad Duareni diuisionem dictum est. Quod dicit exercitationem iudicii publici tanquam ius diuersũ à mero imperio specialiter lege deferri, aperte refellitur *l. 1. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* vbi iudicii publici exercitatio sub genere meri imperii vel grauioris animaduersionis comprehenditur.

16 CHARONDAS de definienda † iurisdictione in genere recte sentit. Verba autem iurisdicendi licentia magis nominis, quam rei explicationem continent. De imperio autem mero, quod ideo cum iurisdictione nihil commune habeat, quod ea potestas populo ad conseruandam libertatem popularem reseruata sit, fallitur. Non enim pugnant inter se natura sua esse iurisdictionis in genere, vt de mero imperio expresse patet ex *tit. & L. 3. de iurisd. & l. 1. §. & ideo. de offic. eius cui mandat. est iurisd.* & tamen non cuilibet iure magistratus competere sed ei tantum, cui à lege Senatus consulto, vel Principis constitutione tribuuntur: Vt propterea tutoris datio, quæ sub genere iurisdictionis expresse continetur *l. 1. de iurisd.* & aliæ causarum ciuilium cognitiones, de quibus supra *cap. 11.* quod non iure magistratus competant, sed specialiter tribuantur iurisdictionis esse non impediantur. Quod non ad factum, sed ad ius hanc potestatem referat, reprehendi non potest. Quod vero mixtum imperium

Digitized by Google

perium ex grauiore animaduersione, & iurisdictionis in genere acceptæ magis confusione quam coniunctione constitui arbitretur, falsissimum esse apparet, ex iis quæ de interpretatione *d.l.*3. ac definitione vtriusque imperii diximus supra *cap.*13.

In Donelli erudita † cum diuisione tum partium essentiæ 17
iurisdictionis explicatione nihil est quod iure requiri possit, nisi quod in essentiali partitione, ac mixti imperii descriptione ea, quæ diuersa ibidem esse demonstrauimus, exequendæ nimirum ac tuendæ iurisdictionis potestatem generalem, quæ sola mixti est imperii cũ parte subiectiua capitalium quæstionum quæ imperium non merum, vel modica coercitio appellatur, confundit. Deinde quod ciuilium rerum solam tutoris dationem, ad ea, quæ specialiter deferuntur, retulerit, quorum tamen plura esse manifestis legibus supra in generali *τῶν ἀντικειμένων* iurisdictionis distributione docuimus.

Capvt XVI.

Iurisdictionis secundum præsentis temporis vsum diuisio.

Svmmaria.

1 *Italorum iurisdictionis in Altam & Bassam diuisio.*
2 *Galli in Beneficiariam ac Regiam distinguunt.*
3 *Quæ Beneficiaria vel prædiatoria.*
4 *Quæ regia.*
5 *Beneficiariæ in maximam, mediam & minimam subdiuisio.*
6 *Minimæ rursus in Fundiariam, soliariam, vel Fontieriam, & eam quæ proprie* Bassa *dicitur.*
7 *Alia Gallorum diuisio in Regiam municipalem & beneficiariam.*
8 *Germani iurisdictionem in superiorem & inferiorem distribuunt.*
9 *Idem Saxones sequuntur vtriusque partis definitio.*

Secundum mores quoque & instituta singularum prouinciarum imperii non vno modo partes iurisdictionis discernuntur.
1 tur. ITALI in altam & † Bassam iurisdictionem omnem distinguunt: de quo post Bartol. *in l. vltim. vbi possidet.* Antonius Vrsill. *in addition. ad Matth. de Afflict. decis. 22. num. 8.* Tapia *de constit. princ. capit. 1. par. 2. num. 25.* Quibus alii mediam addunt Pet. Gregor. Tholos. *Sytag. lib. 47. cap. 21. num. 10. 11. & 12.* In GALLIA, iurisdi-
2 ctio † discernitur in Regiam quæ imperatoriæ est similis, & bene-
3 ficiariam vel hæreditariam. Beneficiaria † quæ ex moribus beneficiorum & imperatorum constitutionibus post Iuliani seculum descendit, quæ & patrimonialis & præditoria quod non regia persona, sed patrimonio magis coniuncta quam publica dignitas esse censeatur, vt post Bart. *in leg. inter eos. de acquir. rer. domin.* Bald. *c. vno de legato de offic. ac potest. iud. delegati,* quos sequitur Ioan. Fab. *in auth. statuimus. C. de Episc. & cleric.* Longouall. *in repetit. leg. imperium. de iurisdict. omn. iudic.* Molyn. *in consuet. paris. tit. 1. §. 1. gl. 5. num.*
4 *63. & 64.* Regia dicitur, † quæ semper manet apud regem tanquam personalis & competens per regiam maiestatem, vt loquitur autor *com. ad edict. iurisdict. Iudicum præsidial. Regni Galliæ Anno 50. promulgatum. gl. 13. num. 9.* Chopp. *de LL. And. lib. 1. tit. in princip.*

5 Ac beneficiaria † vel patrimonialis rursus in tres partes distinguitur, maximam, mediam & minimam, quas lingua sua vocant *Haute Moyenne Basse iustice.* Baro *ad leg. imperium. de iurisd. omn. iud. com. parte 2.* In qua diuisione Oldradum & Durandum secutos esse Gallos dicit idem Baro *de beneficiis libr. 4. cap. 6.*

6 Minimam † rursus discernunt in fundariam, soliariam vel Fontieriam, quæ spectat tantum ad potestatem censuali prædio manus iniiciendæ: & alteram quæ proprie Bassa iustitia dicitur, quæ leuem coercitionem habet Chopp. *de Legib. And. libr. 1. tit. 1. cap. 1. num 2.* & commentator *ad Edict. iurisdict. iud. præsidal. gloss. 47. numer. 1.* Limites siue terminos singularum explicat Choppin. *de LL And. infima cap. 1. libr. 1.* Mediæ *tit. 2. cap. 39.* Altæ *lib. 1. tit. 3. c. 22.*
7 Aliter iidem † GALLI distinguunt iurisdictionem in regiam municipalem & beneficiariam. De quo Baro *de beneficiis libr. 4. cap. 5. in princip.*

Digitized by Google

In Germania iurisdictio † verbo Gerichte/ Gallico *iustice*, æquipollente generaliter vt diximus, appellata, in superiorem & inferiorem, ac in quibusdam locis, in summam, mediam, & infimam distribuitur, Obrecht. *de iurisdict. & imperio cap. 2. num.* 12. Knich. *de iure territorij cap. 1. num. 209.* 8

Verum quibus limitibus singulæ species vel partes circumscribantur, nulla communi lege definitur, ideoque moribus & constitutionibus singulorum locorum passim relictum est, vt loca adducta Obrechti & Knichii quoque admonent. Idem Knich. *de priuileg. Saxon. cap. 5.*

Licet autem superiore iurisdictione, quæ olim mero imperio, inferiore vero ea quę iure magistratus tributa sunt comprehendi opinetur. Wesenb. *d. consil. 95. num. 20.* Plura tamen esse, ex quib. solida ac vniuersa iurisdictio consistat, quam grauiorum delictorum coercitionem, & quæ iurisdictione iure magistratus competente comprehenduntur supra in diuisione iurisdictionis in generalem & specialem satis demonstratum est.

Ivre Saxonico eadem † à causis iurisdictionis in superiorem 9 & inferiorem diuisio ac vtriusque partis euidentior est circumscriptio. Superior enim delictorum omnium grauiorum, vsque ad vulnerationem sanguinolentam, comprehendit animaduersionem. Inferior causas omnes pecuniarias ac leuiorum delictorum pulsationum ac verberationum citra vulnerationem, vt habet *responsum Collegij Iuridici Lipsensis post* Landrecht *sub tit.* Rathschlag oder Information auff ober- vnd Erbgerichte. De quo Schneid. *in tr. feud. par. 2. num.* 85. exacte ac prolixe Coler. *de processib. executio. par. 2. cap. 1. & aliquot seq. & par. 4. cap. 1. num.* 55. Knich. *de priuileg. Saxon. cap. 5. num. 21. constit. Mauritij. August. Anno 1559. tit.* was zu ober- vnd nieder Erbgericht gehöret. Idem Knich. *de iure territorij cap. 4. numer. 213.*

CAPVT XVII.

De modo acquirendæ iurisdictionis Politicæ & quatenus est in ipso imperio.

SVMMARIA.

1 *Partem contineri in toto.*
2 *Discrimen inter imperium quod ipse populus suo nomine, & quod ἄρχοντες siue reges & optimates habent.*
3 *Imperij politici unum genus.*
4 *Eius sola & prima causa liber populi societatem ciuilem contrahentis consensus.*
5 *Politia nihil aliud quam societas imperij.*
6 *Melior quam tripartita diuisio politiæ, Aristotelis διχοτομία in δημοκρατίαν, καὶ ὀλιγαρχίαν.*
7 *Democratiæ definitio.*
8 *Possessionis apud Theophilum definitio.*
9 *Oligarchiæ duo genera ac primum Regnum.*
10 *Regni in plenum siue παμβασιλείαν & κατὰ νόμον diuisio.*
11 *Altera oligarchiæ species Aristocratia.*
12 *Modus transferendi imperij regii vel aristocratici est electio tacita vel expressa.*
13 *Eodem modo quo imperium politicum vniuersum in Cæsarem & ordines transfertur, iurisdictio quoque tanquam pars eius præcipua quæritur.*

1 CVm quæ de toto sint † disputata, eadem & de parte sint intelligenda, *l. Quæ de tota.76. de rei vendicat.* quod pars in toto contineatur. *l. si quæ 7. de except. rei iud. l. iurisgentium. § adeo. & l. si vnus. §. si cum tibi. de pact. l. si cui. in pr. vers. Proinde.* & ibi Bald. *de leg. 1. l. Tres tutores in pr. de administrat. tutor. C. pastoralis.* & ibi Bald. Pan. & Fel. *de offic. delegat.* Quib. modis vniuersa κυρεία siue ἀρχὴ πολιτικὴ acquiritur, iisdem etiam hanc præcipuam eius partem constitui necesse est. Circa acquisitionem & constitutionem τῆς κυ-
2 ρείας πολιτικῆς discernendum †. est inter ius vel imperium quod ipsa

πολι-

πολιτεία siue Democratia suo nomine habet, & illud quod ex τρόπους τῆς πολιτείας in magistratus transfertur.

Et vt πολιτείας proprie sic dictæ † vnum est genus, vt ait Plato, 3
de Repub. lib 4. in fin. ἓν εἶδος πολιτείας Francis. Picol. *vniuers. philosoph. lib. 1. tit. 1.* Aristot. *lib. 4. cap. 4. politicor.* Sic quoque vnicus est eius † constituendæ modus, Populi nimirum liber consensus, 4
vel expressus vel tacitus. Cum. n. homines natura sint paris conditionis, iniquum esset alterum alteri subiici, nisi hoc sponte fiat per mutuã conuentionẽ de imperando & parendo. Vt enim omnium aliarũ rerum societas consensu contrahitur. *l. qui amittitur l. vt sic. cum l. seque. l. plane. 37. l. si margaritam. l. si id quod. §. fin. pro socio. §. si duorum. instit. de rer. diuis.* Sic quoque imperii siue ἀρχῆς πολιτικῆς. Est enim πολιτεία † nihil aliud, quam κοινωνία siue societas. 5
Aristot. *cap. 1. lib. 1. & cap. 1. lib. 2. & cap. 4. lib. 3.* Sic ex mente Aristotelis eleganter Lipsius vitam ciuilem societatem esse dicit, non cuiusuis commercii, sed imperii, id est, certi ordinis in iubendo, & parendo, non ad priuatorum vtilitatem, sed ad mutua commoda, siue vsum instituta. *lib. 1. politicor. cap. 1.* vt de fine reipub. quoque ait Aristot. *lib. 3. politic. c. 7.* πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον ἀποβλέπουσι πολιτεία. Respublica communem vtilitatem spectat. Eius vero πολιτεύματος siue imperii, ꝙ ab ipso populo societatẽ imperii contrahente in magistratus primarios scilicet illos, quibus societas ciuilis sese totam commisit, siue sit vnus siue plures, non eos quibus summi ἄρχοντες partem aliquam reipub. precario vicissim committunt transfertur vt non est vnus τρόπος exercendi, sic quoque diuersi modi sunt acquirendi. Etsi autem Reipublicæ vetus est tripartita diuisio, in Monarchiam, Aristocratiam, ac democratiam, cuius primus est autor Socrates apud Platon. *in politic.* quem sequitur quoque Aristotel. *in politic. libr. 4. cap. 2. in princip.* vbi rectarum Politiarum tres esse species dicit: βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, καὶ πολιτείαν, quibus tres παρεκβάσεις opponit, regno tyrannidem, ὀλιγαρχίαν Aristocratiæ, δημοκρατίαν politiæ.

Melior tamen eiusdem † Aristotel. διχοτομία est, quam ex αὐτοδιῃρημένοις ponit *politicor. libr. 4. capit. 4.* vbi dicit δύο πολιτείαι δοκοῦσιν εἶναι, δημοκρατία καὶ ὀλιγαρχία, vbi verbum δημοκρατίας, ac ὀλιγαρχίας non

non ita anguste, vt in loco præcedenti accipitur, sed illud generaliter de rectis reb.publicis omnib. quæ ab vniuerso populo geruntur; hoc vero de iis, quando vni vel pluribus rei summa committitur, vt & Lambinus *ibidem* notat. Est itaque δημοκρατία † modus gu-
7 bernandæ reipublicæ quæ ab vniuerso populo administratur, vbi communi populi congregatione, publicoque consilio res geritur Aristot. *libr.4.politic.c.4.* Francisc.Picol. *philosophiæ vniuers. grad.*10.*c.*16. quæ proprie & κατ' ἐξοχὴν dicitur πολιτεία, quod ciues vniuersi eam suo nomine teneant. Vt proprie dicitur possessio ea detentio quā quis suo nomine ac domini affectione exercet, vt habet Theo-
8 ophili definitio † Νόμη ἐστὶ κατοχὴ σωματικοῦ πράγματος συντρεχούσης τῆς ψυχῆς δεσπόζοντος, id est, vt Contius interpretatur *lib.1.disp.iur.ciuil.*
l 1.c.9. Possessio est corporalis rei detētio, concurrente simul animo dominandi. Ac vt per κατάχρησιν possessio quoq; dicitur quæ alieno nomine tenetur, vt est colonorum, creditorū, & inquilinorū detētio *l.pignori de vsucapion. leg.2. C.de præscr.30.annor.* Sic quoq; non species πολιτείας, sed modi tantum gerendi imperii, ipsius politiæ nomine comprehenduntur, quando certis tantum ciuibus ea committitur quos τρόπους τῆς ἀρχῆς vocat Aristo. *lib.3.cap.6.*
9 ὀλιγαρχία autem † quæ Democratiæ, vt diximus, opponitur, duplex. Interdum enim vni tantum, interdū pluribus vno committitur, imperium politicum.

10 Quando vni datur † βασιλεία vel Monarchia regnum vel principatus dicitur, idque est vnius generis. Etsi n. species principatus siue βασιλείας constituit, Aristoteles *polit.lib.3.c.*14. vnam, quando vni integrum reipub. πολίτευμα vel partes imperii omnes absque consensu populi expediēda conceduntur, ita vt nullus, nisi naturæ ac diuinis legibus obligetur, quod κατὰ βούλησιν, vel παμβασιλείαν, & Plato in definitionibus βασιλείαν ἀνυπεύθυνον appellat. Alterā κατὰ νόμον siue legibus adstrictum, quod nisi ex legum à populo latarū præscripto administratur. Hoc tamē improprie regni nomine vocatur, vnde Aristot. *polit.lib.3.c.*16. non esse εἶδος τῆς πολιτείας id est, non constituere certam speciem vel τρόπον τῆς πολιτείας vel exercendi imperii politici, sed sub genere Aristocratiæ contineri, idem tradit, *c.14.& 15. in pr.* vbi legum magis speciē, quam formam reipub.

Digitized by Google

reipub. βασιλείαν eiusmodi ὡρισμένην dicit. Etsi autem duæ hæ ponantur regni siue principatus species ab Aristotele, qui tamen ὀρθῆς παμβασιλείας exemplum nullum refert, imo ne naturæ quidem consentaneum esse, ex quorundam opinione vnum omnia in manu sua habere dicat *capit.16.d.lib.3.* ac licet apud alios historicos reperiatur. Hoc tamen tempore regnum eiusmodi absolutum & vt loquitur Aristotel. *libr.3.cap.14.* εἶδος βασιλείας ὅταν ᾖ πάντων κύριος εἷς ὤν, id est, cum penes vnum omnium rerum est potestas, & *cap.16.* καθ' ἣν ἄρχει πάντων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ὁ βασιλεὺς, id est, in quo Rex omnia suo arbitratu moderatur, nullum est in Europa. Sed vel regna sunt κατὰ νόμον, id est, principatus aristocratici, vt Romanum, Galliæ, Hungariæ, Bohemię, Poloniæ, Angliæ, Scotię Suetiæ, Hispaniæ, Venetorum Ducatus, vel dominatus, vt Russorum, Turcarum, Tartarorum & aliorum Asiaticorum populorum, qui quod nullius sint animi ad seruitutem ferendam magis sunt accommodati. Aristot. *Polit. libr. 3. capit. 14.* quam qui in Europæis regionibus habitant. Hos enim quod sint animosi (licet ingeniosos neget atque politicos) libertatem magis amare ac tueri dicit Aristot. *libr. 7. Polit. capit. 7.* Ac tantum de vna specie ὀλιγαρχίας, quando nimirum vni Reipublicæ summa committitur. Altera est quando pluribus † vno mandatur, quæ ab ad- 11
iuncto, quod vel optimi viri imperent, vel quod optimum ac vtilissimum est in republica gerenda spectent, Aristocratia dicitur Aristot. *libr. 3. cap. 7.* Quod igitur ad modos acquirendæ Basilicę ac Aristocraticæ potestatis attinet, sciendum est, quod, vt rerum priuatarum sine facto ac voluntate domini in nihil trãsferri potest *l. quod nostrum.* & ibi Cuiac. *de reg. iur.* Sic quoq; summæ istius potestatis politicæ ad priuatos nihil absq; voluntate populi vel expressa vel tacita siue in vnum, siue plures transferri potest. Modus autem, quo in reges † vel optimates κύριον siue imperium politicum 12
transfertur, est Electio, quã in genere definio per suffragia populi, principis vel optimatum designationem. Suffragiis, de quorum toto genere eleganter tractat Anton. *lib. de legib. cap. 14.* Nicol. quoque Grachius *in libr. de Comitiis Romanorum*, defertur regnum & optimatum potestas, vel expressis vel tacitis. Expres-

sis cum Rex vel optimates ab initio à populo designantur, vel iis defunctis vel tẽpore gubernationi præfinito elapso, expresso decreto, vel lege creantur. Tacitis cum absq; suffragiis & decretis expressis moribus, & consuetudiue imperium quibusdam tribuitur. Inter illos autem quibusdam solis, vel ad vitam, vel ad certum tempus honos imperii defertur: Quibusdam vero fit gentilis, & Principes ex principibus, optimates ex optimatibus nascuntur; Horum imperia κατὰ γένος siue gentilia vel hæreditaria, illa αἱρετὰ optiua vel electiua appellat Aristotel. *politic. libr.* 3. *cap.* 14. Prioris exempla sunt, Galliæ, Scotiæ, Hispaniæ: Posterioris, Romanum, Hungariæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ, Poloniæ regna. Vt
13 igitur tota illa † potestas regia vel Aristocratica; Sic quoq; pars eius, quam diximus, præcipua, iurisdictio nimirum tam in νομοθεσίᾳ quam δικαιοδοσίᾳ consistens, tam imperatori, quam reliquis imperii optimatibus, qui omnem potestatem politicam in regno hoc Aristocratico pro indiuiso obtinent, quæritur, de quo pro instituto præsenti, pauca hæc explicasse sufficiat, quod *in lib.* 2. *cap.* 1. de hisce pluribus sit agendum.

CAPVT XVIII.

De modis acquirendæ iurisdictionis proprie sic dictæ, & primo an & quatenus ea sit in commercio.

SVMMARIA.

1 *More veteris reipublicæ Romanæ iurisdictio plane extra commercium fuit.*
2 *Initio reipublicæ per reges omnia manu regia gubernata.*
3 *Post exactos reges quomodo iurisdictio distributa fuerit?*
4 *Quomodo principum tempore?*
5 *Orientis imperio ab occidente diuiso, quæ iuris reddendi fuerit ratio?*
6 *Summa rei ad Germanos delata, qualis status esse cœperit?*

7 *Iuris*

7 *Iuris pro facultate accepti diuisio in reale & personale.*
8 *Vtriusque definitio & explicatio.*
9 *Iurisdictionis plenum dominium hoc tempore solius esse imperij.*
10 *Iura tamen quædam realia integri dominij imminutiua ad Cæsarem, Principes & alios ordines transferuntur.*
11 *Obligatio quoque siue ius personale consensu vel mediato vel immediato imperii acquiritur.*

OBseruandum est autem more veteris † reipublicæ Romanæ tam eius, quæ per eos gubernata fuit, vt ait Cic. *lib. 2. offic.* quibus seipsum commiserat, quam cum vnius principatu vel dominatu omnia tenerentur exemplo politiarum omnium nihil de iurisdictione vel aliis partibus summæ potestatis cuiquam suo nomine possidendum fuisse tributum. Sed initio reipubl. † & dũ per reges gubernarẽtur omnia manu regia, siue per curatores temporarios, quorũ mãdata pro arbitrio reges singulis momẽtis reuocari potuerũt, fuisse administrata *l. 2. in pr. de orig. iur.* Post exactos vero Reges † primo consules, postea censores; Deinde reipub. necessitate ita exigente dictatores, cui magistri equitum iuncti: Factaq; secessione plebis à patribus tribuni plebis, ædiles, quæstores, qui partim pecuniatiis, partim rebus capitalibus præessent. Et reliquis magistratibus, abdicatis Decemuiris annuus magistratus cõcessus, qui cum sibiipsis ius gubernandi, quod vice populi certis legibus ac temporibus circumscriptum tenerent, mutarent, & optimatum imperium sibi in repub. arrogarent, ac nimia & aspera dominatione populum premerent, iis partim reiectis, partim trucidatis in libertatem ac statum pristinum sese vindicauit. Deinde plebe cum patribus contendente, & ex suo quoq; corpore creari consules, postulante, patribus autem recusantibus primo Tribuni Militum ex vtroq; ordine consulari potestate vario numero creati, postea cum placuisset etiam ex plebe creari consules ex vtroque corpore constitui cœperunt. Et vt in aliquo plebeis antecellerent duo ex patribus constituti, & ita facti sunt Ædiles curules, consulibus etiam bellis finitimis auocatis, ne iuris reddendi ratio in vrbe negligeretur, primo

1 (beside line 1), 2 (beside "nomine possidendum"), 3 (beside "Reges † primo")

Vrbanus, & cum non sufficeret, alius adhuc prætor, qui quod peregrinis plerunque ius diceret, peregrinus appellatus est. Post Cẽtumuiri qui hastę pręessent, Quatuor viri, Trium viri, monetales & capitales, Quinque viri, prætores prouinciales. de quorum omnium numero & officiis prolixe agitur à Pompon. *in l. 2. de Orig. iuris.* His & aliis magistratibus, qui vel ordine vsitato vel extra ordinem constituti fuerunt, iurisdictio partim generaliter more maiorum, & iure magistratus, partim specialiter, vt ea quæ iure magistratus non competit, tributa fuit: illis quoque ea quæ iuris magistratus competierunt aliis vicissim suo nomine exercenda & exequenda dare vel mandare permissum fuit vel vniuersa vel pro parte *l. cognitio. ac toto titul. de offic. eius cui mandat. est iurisdict. l. solet d. & l. prætor. de iurisdict.* Magistratus etsi omnem iurisdictionem non suo, sed reipub. nomine ac iure exercerent, quia tamen firmius ius eius exercendæ, quam ii quibus mandata esset, habere viderentur *κατοχηστικῶς* propriam & suo iure *l. 1. & d. l. cognitio. §. cum propriam. l. more. de iurisdict. omnium iudic.* Hi vero quibus mandata est, alieno beneficio exercere dicebantur *d. l. more. de iurisd. & l. 1. §. Qui mandatam. & l. etsi prætor. de offic. eius, cui mandat. est iurisd. l. solet prætor. & l. sequ.* sicut etiam magis improprie proprium habere dicitur, cui mandata est iurisdictio respectu eius, qui tantum iudex datus est, licet vice alterius fungatur *L. legatus.* & ibi Baro. *de offic. præt.* Qui igitur suo iure, id est, ab ipso populo tanquam creatus magistratus iurisdictionem habuit, eam vel omnem & vniuersam vicissim aliis mandare potuit. *l. 1. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* vel in certas personas de omni causa vel in Titium & Caium denique de vna specie, id est, vno negotio controuerso vt de iniuria vel stipulatione. *d. l. prætor.* & ibi Baro. *de iurisd. omni. iud.* Et non tantum integram iurisdictionem, id est, tam notionem quam imperium, sed & vnam partem essentialem, notionem nimirum, quam cognoscendi iudicandique potestatem sine exequendi facultate supra definimus *cap. 3.* iudicibus à se datis commendare potuerunt. Qui vero alieno beneficio iurisdictionem obtinuerunt, aliis mandare non potuerunt. *d. l. more. de iurisd.*

Digitized by Google

iurisd. omn. iud. Atque hisce finibus stante repub. populari de iurisdictione magistratibus tributa disponendi arbitrium circumscriptum fuit.

Postquam vero populi potestas † in principem translata est, 4
penes eum creatio & constitutio magistratuũ, eiusque solius nomine iurisdictio administrata fuit. Et nihilo plus præsides & alii præfecti in iurisdictione sibi concessa à cæsare, & quibus ea vel tota, vel pro parte ab iis mandata fuit, sibi sumere potuerunt, quam magistratibus & iis quibus mandarunt Democratiæ tempore permissum fuisse diximus, nisi quod ii, quibus mandata est iurisdictio à Principe, iudicem dare potuerunt vt rescriptum est ab imperatore *in l. à iudice. C. de iudic.* quod & legato proconsulis antea permissum fuit. Quem etsi generaliter de mandanda iurisdictione intelligunt interpretes Zas. *l. more de iurisd.* quia tamen longe diuersa sunt iudex datus, qui & pedaneus iudex, & à posterioribus Augustis delegatus appellatur, *l. 1. cum auth. de iudicij.* Baro *d. l. legatus. de offic. procons.* & is qui mandatam habet iurisdictionem & imperator de sola iudicis dati potestate rescribat ad mandatam iurisdictionem transferri nequit Longoual. *d. l. imperium. fol. 30. nu. 5. de iurisd. omn. iudic.* Donell. *lib. 17. cap.* 8.

Et quanquam, vt antea dixi, tam reipubl. quam Principatus tempore excepta, quam dixi, iurisdictionis mandandæ & iudicum dandorum potestate in solius populi aut principis arbitrio & patrimonio fuerit: Id tamen vtroque tempore ita restrictum fuit vt in ciuitatibus, quæ sub Romano erant imperio & in singulis municipiis ciues sibi creare possent proprios magistratus, quorum tamen iurisdictio cuiusque municipii territorio contineretur. *l. Decem virum. C. de decurionib. lib.* 10 quos magistratus municipales appellarunt. *magistratib. de iurisd omn. iudic. tit. C. de magistr. municip.*

Et horum iuris reddendi potestas non tantum iis quibus dixi locis definita, sed & ita restricta fuit, vt ea tantum facere possent, quæ sunt iurisdictionis, non autem ea, quæ magis imperii sunt, quam iurisdictionis. *l. ea quæ ad municipal.* quæ qualia sint *cap. 3.* explicauimus magistratuum municipalium duo fuerunt genera.

Alii.n. Duumuiri fuerunt: alii defensores ciuitatis. Duumuiri appellantur *in l. 1. §. si inter de magist. conuen. l. 1 si quis ius dic. non obtemp.* inde sic dicti, quod duo viri eodem tempore & pari cum potestate ad eum gradum adhiberentur. De defensionibus ciuitatis peculiaris, titulus in Cod. extat, eadem inscriptione Donel. *lib. 17. c. 7.*
5 Postquam vero † orientis imperium ab occidente diuisum est, de quo videatur Schlei *in li. de 4. monarchiis.* Peuc. *in cōplemento Chronici Philippi.* Non tantum magistratib. vt integro imperio, iurisdictio expediēda fuit mandata, sed imperio ac potestate à Constantino Byzantium translata iurisdictionis administrandæ ratio penes Principis Senatum, siue consistorium esse cœpit, quam omnis iurisdicendi rationis antiquæ euersæ causam fuisse ait Sibr. de Sicama *de centumuirali iudicio lib. 2. cap. 8.*
6 Ad Germanos † vero summa rei translata iterum reipub. & iustitiæ administrandæ ratio mutata fuit: Carolus enim qui à rerum gestarum amplitudine Magnus vsurpatus, Iurisdicendi potestatē inter Episcopos & Comites ita diuisit, vt illis Ecclesiastica, his vero politica cederet, quę postea Ottonis Magni priuilegio Episcopis in suis Diœcesibus quoq; adiecta fuit ex Ren. Renec. Knich. *de priuil. Ducum Saxon. c. 4. fol. 118.* Et licet principibus, Comitibus, Baronibus, nobilib. feudi titulo ita cōcessa sit iurisdictio, vt successoria lege ad descendētes in infinitū porrigatur Episcopis & Prælatis vsusfructus tēporalis iurisdictionis eadē lege feudaria: ecclesiastica vero priuilegii via quoq; ad vitam, ciuitatibus ét imperii vel expresso vel tacito priuilegio politica iuris reddendi potestas tributa sit, ius tamen idem, quod olim fuit, permansit vt nimirū proprietas & vera possessio, iurisdictionis nullius sit priuati, quo nomine omnes imperii ciues cuiusq; sint ordinis cōplectimur, sed toti⁹ reipubl. vel imperii. A republica vero tāquam domina vel tota vel quædam eius iura in priuatos transferri possunt. Cum non minus de rebus suis respublicę, quam priuati disponere possint, quod tamen accipiēdum est, vt nimirum salua reipub. maiestate eam vniuersam ἄρχοντες τῆς πολιτείας à se abdicare non possint. Vt autē quæ iura ab integro dominio separari possint, vel ab ipsa repub. vel aliis, qui ab ea ius habent, ac ita quatenus iurisdictio commercio sit
sub-
Digitized by Google

ſubiecta recte intelligatur. Sciendum eſt, iura † quatenus vocabulum pro facultate ac poteſtate lege tributa accipitur *l.4. de ſuis & legitim. hæred. l.1 ff. ad leg. falcid.* in duplici eſſe differentia. Quædã.n. realia, quædã perſonalia appellantur. Et vt ambiguitas omnis tollatur ſcire oportet, vtrumq; vocabulum ὁμώνυμον eſſe ac plurib. in iure ſignificatis accommodari. 7

Primo.n. reale † dicitur, quod in rem generaliter conceptũ eſt, vt pacta quædam in rem generalib. verbis & ad certam perſonam nihil pertinentibus diriguntur. *l. iurisgentium. §. pactorum. de pact.* Item actio quod metus cauſa quæ in rem ſcripta dicitur. *l. metum. quod metus cauſa.* & interdicta in rem concepta dicuntur. *l.1. de interdict.* Quædam pacta in perſonam concepta ſunt vt ab vna perſona veluti à Titio vel Caio duntaxat non petam *l. niſi. de pact.* Item priuilegia perſonalia ſunt *l.1. de conſtitut.* & ibi Bart. *l. pactorum. l niſi. & l. idem. de pact.* Dyn. & alii interpretes *in cap. priuilegium perſonale. de reg. iur.* Eo quoque reſpectu ſeruitutes perſonarum vſusfr. vſus, habitatio, perſonales dicuntur. *l.1. de ſeruitutib.* 8

Secundo reale dicitur, quod à re rei debetur, vt ſunt ſeruitutes prædiorum, *l.1. de ſeruitutib.* Perſonale, quod quidem in re eſt, ſed non à re rei, ſed perſonis debetur, vt ſeruitutes, quæ perſonales dicuntur vſusfruct. vſus, habitatio, Conuan. *com. iur. ciuil. libr. 4. cap 1. & 7.*

Tertio ius reale dicitur, quod nobis in rebus ipſis ita conſtitutum eſt, vt ſit proprie noſtrum, quod ita cuiuſque eſt, vel ita venit in alicuius poteſtatem vt non indigeat ad eam rem alterius præſtatione Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 12. capit primo, in princip.* Ius perſonale eſt vinculum iuris, quo alii ſumus obſtricti, ad dandum quid vel faciendum. Cuiacius *ad rubric. & princip. de acquirend. poſſeſſ.* Sic actio realis, vel in rem dicitur, qua res ipſa tanquam noſtra vendicatur. Perſonalis, vel in perſonam, quando tantum perſona eſt obligata ad dandum vel faciendum: Nec actio in perſonam ita perſonalis eſt, vt pactum perſonale, vel conſtitutio perſonalis, cum actio perſonalis tranſeat ad hæredes Bart. *in l iurisgentium, §. pactorum autem. de pactis.*

Iura realia, quæ proprie noſtra appellantur, Donell. *lib. 2. c. 2.* In genere

generteratione subiectorum diuidit, vt quædam sint in rebus nostris, quædam in alienis, quædam in vtrisque.

Suntque vel nominata, vel innominata. Nominata, quæ nomẽ speciale ac peculiare à iure ciuili acceperunt: Innominata quæ generis nomine appellantur. Bart. & *Da. in leg. iurisgentium in pr. de pact. leg. 2. de præscript. verb.* gl. *in rub. C. de rer. permutat.* Bartol. *in leg. namq; plura. num. 4. de priuat. delict. & in l. 1. in pr. ad SC. Tertul.* Schrad. *in l. admonendi. nu. 5. de iureiur.*

In alienis vel earum, quæ sunt nullius in bonis: vel singulorum, in iis, quæ sunt nullius in bonis, vt sacrosanctis, religiosis publicis. Ius nominatum est eius, quẽ in iis habemus. In alienis singulorum est ius Emphyteuticum, ius superficiarium vel Embateuticum, vt appellat Cuiac. *ad rub. & princip. de acquir. vel amittend. poss.* Seruitutes tam rerum, quam personarum pignus bonæ fidei possessoris ius & alia omnia, quæ hæc imitantur, in quorum numero est ius illud, quod Vasalli in prædiis ac rebus feudalibus habent quod interpretes vulgo vtile dominium appellant, propterea quod Vasallus rei in feudum datæ vtilem, non directam habeat vindicationem. *§. 1. de inuestitur. de re. alien. fact.* Cuiac. Obertum secutus vsusfructus vel perpetui vel temporarii nomine hoc ius recte appellari existimat, in eoq; Conradi *in tit. de alien. feud.* nullum esse vtile dominium affirmantis sentẽtiæ adstipulatur *in prælud. ad lib. feudor.* Innominata sunt ius venandi, aucupãdi, in alieno fundo hauriẽdi aquã ex puteo alterius, ligna in alienis syluis cædendi & pascendi pecoris in alieno agro, etiamsi vicina prædia non habeamus. Zas. *in §. æque. instit. de action.* De quibus tamen inter interpretes non conuenit. Glossa enim *in leg. pecoris. de seruitutibus rusticor. præd. & in leg. vt pomum. de seruit. in leg. apud Iulianum. §. si quæ alicui. de legat. 1. leg. veluti. de seruitutibus rusticor. præd.* Bartol. *in leg. mola. ad fin. de alien. leg.* asserunt hæc iura esse personalia. Iohan. Fab. *in §. æque. de act.* dicit esse seruitutes. Quod sequitur Zas. *in intellectibus singularibus & d. §. æque. instit. de act.* vbi dicit esse seruitutes innominatas, & seruitutum definitione ideo contineri inaudita hac, vt ait, subtilitate, quod iura debeantur ciuitatibus, monasteriis, castris, Villis, nobilium familiis, quæ recte

feudi

feudi appellatione veniant, cum totos populos fundos alicubi Cicero nominet. Sed gl. & Dd. hæc iura personalia esse asseuerantium sententia, simpliciter vera non est. Si enim respiciamus ad modos constituendorum horum iurium inter viuos pactione vel stipulatione, iura quidem personalia dici possunt, ex quibus actio in personam constituentium dari potest, id quod generale est in seruitutibus omnibus etiam absque controuersia realibus. Si vero ad pactiones vel stipulationes traditio vel patientia accessit, ius reale in eum, cui constituuntur, transfertur, & actiones in rem competunt. gl. *in leg. pecoris. de seruit. rust. præd. in fine.* vnde recte pro iure venandi piscandi & aliis patientia acquisitis actionem confessoriam competere scripsit Zas. *in §. æque. instit. de action.*

Seruitutes secundum sententiam Fabri & Zasii non esse hæc iura ex definitione seruitutis manifestum est, quod ad substantiam seruitutis constituendæ requiratur, vt prædia seruientia & dominantia sint vicina. *leg. si ædes. cum leg. seq. de seruit. rust. præd. §. inter rusticorum. instit. de seruit. vrb. ac rust. præd.* Hæc autem iura à multis acquiri nulla vicina prædia habentibus videmus. Nec quicquam ad rem facit τρόπος Ciceronis μετωνυμικῶς subiectum pro adiuncto ponentis. Nec glossæ quas mirabiles dicit Zasius *leg. 1. in verb. computanda. & leg. 2. in verb. cloacam. de seruit rust. præd.* quia ibi non dicitur, homines haberi pro fundo dominante, & quod illis qui vicinum prædium non habent, seruitutes constitui possint. Sed quod vtilitas seruitutum aquæ haustus, pecoris ad aquam appulsus, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, licet personæ quæratur, prædii tamen dicatur, & sic potius ius prædii quam personæ consideratur. Item seruitutis cloacæ habendæ vsum personis concedi non simpliciter, sed tanquam colonis agri vicini, cui seruitus ista rustica est constituta. gl. *ibidem.*

In rebus nostris & alienis est possessio, quæ est vsus quidam rei vel proprietati coniunctus, vel ab ea separatus, cum & meæ & alienæ rei possessio mea esse possit, vt eleganter tradit Cuiac. *in rubr. & princip. de acquir. poss.* & Alciat. *in leg. quæstio. de verb. significat.*

6 *An Imperator absque traditione dominium transferre possit.*
7 *LEGIS REGIAE explicatio.*
8 *Hoc tempore nulla in Europa παμβασιλεία siue regnum plenum & absolutum.*
9 *Priuilegio Imperatoris iurisdictio absq; traditione transfertur.*
10 *In conuentionibus Princeps iure priuatorum vtitur.*
11 *An ipsa vi & ἐνεργείᾳ priuilegij concessi à Principe dominium absq; traditione transferatur, an vero expressa declaratione opus sit.*
12 *Principis voluntas semper iuri conformis esse præsumitur.*
13 *Princeps in dubio non censetur vti potestate absoluta.*
14 *An sola inuestitura absque traditione vtile dominium rerum feudalium acquiratur?*
15 *Obligationi facti succedit & inesse dicitur obligatio ad id quod interest.*
16 *Per inuestituram simultaneam vel coniunctam manum Saxonum moribus introductam ipso iure vtile dominium in inuestitum transfertur.*

VT rerum priuatarum † integrum dominium vel ipso iure, vel 1
non ipso iure: Sic quoque iurisdictionis dominium, vel alta iura, vel sola voluntate concedentium, vel traditionibus, quæ ex autoritate priuatorum valent iure naturali, aut vsucapionibus quæ ex lege valent, transferuntur. Vt autem ipso iure † priuatus in 2
priuatum inter viuos (nam in vltima voluntate secus est) ipso iure aut alio ciuili modo, etiamsi q̃ maxime id agant, aut in id cõsentiant contrahentes, vel paciscentes, non transfert dominium. Contius *disp. iur. ciuil. libr. 1. 8.* quod tamen modis quibusdam limitatur, de quibus Iason & Dd. *in l. quoties de rei vendic.* Sic quoq; à priuato nullũ † iurisdictionis ius in priuatum transfertur absq; traditione 3
tali qualis in rerum incorporalium omnium acquisitione requiritur *l. Quoties de seruitutib.* Respublica † autem omnis vt & imperiũ 4
Romanum quod summam & legib. ciuilib. solutam habet potestatem, vt aliarum rerũ. Sic etiam dominii ius pro arbitrio sola voluntate transfert. Carol. Ta. *de constit. Princip. cap. 1.* Confertur autem iurisdictionis † ius ab imperio vel per se ac directe, vel per alios 5
quibus hanc potestatem dederit.

Per se, quando omnium ordinum consensu ea de re aliquid statuitur. Per alios, quoties per eos, quibus hanc potestatem concessit, illud expeditur: Idque expresse vel tacite. Expresse quando aperta constitutione Imperii aliquid sancitur. Tacite, quando moribus & tacito imperii consensu introducitur per consuetudinem. Ias. *in leg. quoties. numer. 6. C. de rei vendit.* Exempla per se expresse collati iuris realis in iurisdictione nulla sunt. Per alios autem Septem viros nimirũ imperii ipso electionis iure vsusfructus omnis iurisdictionis imperii confertur in Cæsarem absque vllius possessionis apprehensione, quæ, qualis & quanta sit, *libr. 2. cap. 2.* explicabitur.

6 An autem Cæsar † quoque absque traditione dominium transferat non immerito quæritur: Et plerique posse contendunt. Quod exemplo aliorum regum ac liberarum Rerumpublicarum summam ac solutam legibus habeat potestatem à Populo Romano lege Regia in se collatam Tap. *de constit. princip. numer. 6. & 7.* Et quod Principi leges ita sint subiectæ, vt nulla maiestati ipsius lex imponi possit, disertè scribit Bald. *in tit. de feudi alienat.* Ideoque solo verbo, transferre posse dominium Andr. de Iernia *cap. 1. nu. 3.* quod à Mariano Freccia. etiam ad possessionis translationem extenditur *lib. 2. de subfeud. numer. 64. fol. 96.* & multi alii alligati à Tapia *dict. loco. numer. 12.* Idque generaliter siue legis vel contractus iure quid in aliquem transferre velit Princeps. Cum & contractus Principum vim legis obtineant & possint allegari pro lege per text. *in leg. pen.* & ibi Bart. Bald. Salicet. & Dd. not. *C. de donat.* Nicol. Eberh. *in Top. in loco à plenitud. potest. numer. 9.* Idem etiam de contractu feudi à Principe celebrati affirmat Rosenthal *in tr. feud. cap. 6. conclus. 1. in fin.* Id tamen restringitur, à Luca de Penna *in leg. prædia. C. de loc. præd. ciuil. libr. 11.* & à Iacobino de S. Georgio *in inuestitura, verb. Princeps.* ad casum, quo Princeps voluntatem transferendi dominii absque traditione disertè exprimat. Pro qua sententia tanquam recepta consuluit Alciat. *consil. 5. numer. 12. libr. 3.* Sed hæc sententia, quod nimirum Princeps vel Imperator summam ac legibus solutam habeat potestatem, & legibus nullis obligetur, nec iuri nec statui etiam reipub. præsenti est consentanea.

Primo

Primo enim, de lege Regia, quod dictum est, quando, à quo, & quibus verbis lata sit apud ipsos Iurisconsultos nō est expeditum. Ac dupliciter † dictæ sunt leges Regiæ. Primo, quæ essent à regibus 7
conditæ vt leges Romuli & Numæ. Baro. *leg. Princeps. de Leg.* quarum collectio, quod eam Sextus Papirius fecerat, ab autore ius papirianum dicebatur Anton. Aug. *de legib. & SC. in leg. regia fol.* 130. Secundo, quæ de potestate Imperatoris lata esset. Idem Anton. Aug. *eod. libr.* 1. De cuius tenore non consentiunt autores. Vlpian. enim *libr. Instit.* vt refertur *leg.* 1 *de constitutionib. Princip. Lege Regia. quæ de imperio principis lata sit populum ei & in eum omnem potestatem suam contulisse* scribit.

Pompon. vero *libr. singularis Enchiridij*, vt relatum est *in leg. 2. §. Igitur. de origin. iuris.* dicit solummodo constituto Principe datum esse ei ius, vt, quod constituisset, ratum esset.

De sententia quoque legis non minus ambigitur, Iustinianus eam ita accepit *constit. 1. in Digesta.* quasi populo potestas condendi iuris plane ablata esset, quod negat, Baro. *dict. leg. Princeps. de ll. ac leg. 1. de constitutionibus Princip.* magis Pomponii historiæ conuenire ait ob difficultatem conuocandi populi, soli Principi datam esse potestatem iuris constituendi *dict. leg. 2. de Orig. iur.* qua tamen populus à legis ferendæ potestate non excluderetur. *arg. leg. de quib. de ll leg. 1. ad leg. Iul. de ambitu.* Duar. *d. l. Regia*, quæ de regno vel imperio eius lata est, potestatem omnem in Cæsarem non tantum in Prouinciales & subiectos populo Romano, sed in ipsū populum Romanum collatam esse intelligit, iuris tamen constituendi facultatem cum Imperatore potius communicasse, quam prorsus à se abdicasse populum existimat *ad tit. de constit. Princip. capit. 1.* Cui sententiæ etiam Dionys. suffragatur, qui Augustum ad cuius principatus tempus quidam, vt diximus, legis regiæ originem referunt, leges ad populum ferre solitum esse scribit. Accursius verba in eum *d. l.* 1. *de constit. princip.* ita interpretatur: vt potestas ea non tanquam in dominum, sed tanquam munus & prouincia in ipsum collata esse videatur. Quicquid autem sit de lege ipsa regia vel eius vi & sensu, certum est non Dominos, sed Reipub. procuratores ac defensores factos Augustos,

 semperq;

Digitized by Google

ſubiecta recte intelligatur. Sciendum eſt, iura † quatenus vocabu- 7
lum pro facultate ac poteſtate lege tributa accipitur *l.4. de ſuis & legitim. hæred. l.1 ff. ad leg. falcid.* in duplici eſſe differentia. Quædã. n. realia, quædã perſonalia appellantur. Et vt ambiguitas omnis tollatur ſcire oportet, vtrumq; vocabulum ὁμώνυμον eſſe ac plurib. in iure ſignificatis accommodari.

Primo. n. reale † dicitur, quod in rem generaliter conceptũ eſt, 8
vt pacta quædam in rem generalib. verbis & ad certam perſonam nihil pertinentibus diriguntur. *l. iurisgentium. §. pactorum. de pact.* Item actio quod metus cauſa quæ in rem ſcripta dicitur. *l. metum. quod metus cauſa.* & interdicta in rem concepta dicuntur. *l.1. de interdict.* Quædam pacta in perſonam concepta ſunt vt ab vna perſona veluti à Titio vel Caio duntaxat non petam *l. niſi. de pact.* Item priuilegia perſonalia ſunt *l.1. de conſtitut.* & ibi Bart. *l. pactorum. l niſi. & l. idem. de pact.* Dyn. & alii interpretes *in cap. priuilegium perſonale. de reg. iur.* Eo quoque reſpectu ſeruitutes perſonarum vſusfr. vſus, habitatio, perſonales dicuntur. *l.1. de ſeruitutib.*

Secundo reale dicitur, quod à re rei debetur, vt ſunt ſeruitutes prædiorum, *l.1. de ſeruitutib.* Perſonale, quod quidem in re eſt, ſed non à re rei, ſed perſonis debetur, vt ſeruitutes, quæ perſonales dicuntur vſusfruct. vſus, habitatio, Conuan. *com. iur. ciuil. libr. 4. cap 1. & 7.*

Tertio ius reale dicitur, quod nobis in rebus ipſis ita conſtitutum eſt, vt ſit proprie noſtrum, quod ita cuiuſque eſt, vel ita venit in alicuius poteſtatem vt non indigeat ad eam rem alterius præſtatione Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 12. capit. primo, in princip.* Ius perſonale eſt vinculum iuris, quo alii ſumus obſtricti, ad dandum quid vel faciendum. Cuiacius *ad rubric. & princip. de acquirend. poſſeſſ.* Sic actio realis, vel in rem dicitur, qua res ipſa tanquam noſtra vendicatur. Perſonalis, vel in perſonam, quando tantum perſona eſt obligata ad dandum vel faciendum: Nec actio in perſonam ita perſonalis eſt, vt pactum perſonale, vel conſtitutio perſonalis, cum actio perſonalis tranſeat ad hæredes Bart. *in l iurisgentium, §. pactorum autem. de pactis.*

Iura realia, quæ proprie noſtra appellantur, Donell. *lib. 2. c. 2.* In

genere

generceratione subiectorum diuidit, vt quædam sint in rebus nostris, quædam in alienis, quædam in vtrisque.

Suntque vel nominata, vel innominata. Nominata, quæ nomẽ speciale ac peculiare à iure ciuili acceperunt: Innominata quæ generis nomine appellantur. Bart. & *Da. in leg. iurisgentium in pr. de pact. leg. 2. de præscript. verb.* gl. *in rub. C. de rer. permutat.* Bartol. *in leg. namq; plura. num. 4. de priuat. delict. & in l. 1. in pr. ad SC. Tertul.* Schrad. *in l. admonendi. nu. 5. de iureiur.*

In alienis vel earum, quæ sunt nullius in bonis vel singulorum, in iis, quæ sunt nullius in bonis, vt sacrosanctis, religiosis publicis. Ius nominatum est eius, quẽ in iis habemus. In alienis singulorum est ius Emphyteuticum, ius superficiarium vel Embateuticum, vt appellat Cuiac. *ad rub. & princip. de acquir. vel amittend. poss.* Seruitutes tam rerum, quam personarum pignus bonæ fidei possessoris ius & alia omnia, quæ hæc imitantur, in quorum numero est ius illud, quod Vasalli in prædiis ac rebus feudalibus habent quod interpretes vulgo vtile dominium appellant, propterea quod Vasallus rei in feudum datæ vtilem, non directam habeat vindicationem. *§. 1. de inuestitur. de re. alien. fact.* Cuiac. Obertum secutus vsusfructus vel perpetui vel temporarii nomine hoc ius recte appellari existimat, in eoq; Conradi *in tit. de alien. feud.* nullum esse vtile dominium affirmantis sentẽtiæ adstipulatur *in prælud. ad lib. feudor.* Innominata sunt ius venandi, aucupãdi, in alieno fundo hauriẽdi aquã ex puteo alterius, ligna in alienis syluis cædendi & pascendi pecoris in alieno agro, etiamsi vicina prædia non habeamus. Zas. *in §. æque. instit. de action.* De quibus tamen inter interpretes non conuenit. Glossa enim *in leg. pecoris. de seruitutibus rusticor. præd. & in leg. vt pomum. de seruit. in leg. apud Iulianum. §. si qua alicui. de legat. 1. leg. veluti. de seruitutibus rusticor. præd.* Bartol. *in leg. mola. ad fin. de alien. leg.* asserunt hæc iura esse personalia. Iohan. Fab. *in §. æque. de act.* dicit esse seruitutes. Quod sequitur Zas. *in intellectibus singularibus & d. §. æque. instit. de act.* vbi dicit esse seruitutes innominatas, & seruitutum definitione ideo contineri inaudita hac, vt ait, subtilitate, quod iura debeantur ciuitatibus, monasteriis, castris, Villis, nobilium familiis, quæ recte feudi

feudi appellatione veniant, cum totos populos fundos alicubi Cicero nominet. Sed gl. & Dd. hæc iura personalia esse asseuerantium sententia, simpliciter vera non est. Si enim respiciamus ad modos constituendorum horum iurium inter viuos pactione vel stipulatione, iura quidem personalia dici possunt, ex quibus actio in personam constituentium dari potest, id quod generale est in seruitutibus omnibus etiam absque controuersia realibus. Si vero ad pactiones vel stipulationes traditio vel patientia accessit, ius reale in eum, cui constituuntur, transfertur, & actiones in rem competunt. gl. *in leg. pecoris. de seruit. rust. præd. in fine.* vnde recte pro iure venandi piscandi & aliis patientia acquisitis actionem confessoriam competere scripsit Zas. *in §. æque. instit. de action.*

Seruitutes secundum sententiam Fabri & Zasii non esse hæc iura ex definitione seruitutis manifestum est, quod ad substantiam seruitutis constituendæ requiratur, vt prædia seruientia & dominantia sint vicina. *leg. si ædes. cum leg. seq. de seruit. rust. præd. §. inter rusticorum. instit. de seruit. vrb. ac rust. præd.* Hæc autem iura à multis acquiri nulla vicina prædia habentibus videmus. Nec quicquam ad rem facit τρόπος Ciceronis μετωνυμικῶς subiectum pro adiuncto ponentis. Nec glossæ quas mirabiles dicit Zasius *leg. 1. in verb. computanda. & leg. 2. in verb. cloacam. de seruit. rust. præd.* quia ibi non dicitur, homines haberi pro fundo dominante, & quod illis qui vicinum prædium non habent, seruitutes constitui possint. Sed quod vtilitas seruitutum aquæ haustus, pecoris ad aquam appulsus, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, licet personæ quæratur, prædii tamen dicatur, & sic potius ius prædii quam personæ consideratur. Item seruitutis cloacæ habendæ vsum personis concedi non simpliciter, sed tanquam colonis agri vicini, cui seruitus ista rustica est constituta. gl. *ibidem.*

In rebus nostris & alienis est possessio, quæ est vsus quidam rei vel proprietati coniunctus, vel ab ea separatus, cum & meæ & alienæ rei possessio mea esse possit, vt eleganter tradit Cuiac. *in rubr. & princip. de acquir. poss.* & Alciat. *in leg. quæstio. de verb. significat.*

6 *An Imperator absque traditione dominium transferre possit.*
7 *LEGIS REGIAE explicatio.*
8 *Hoc tempore nulla in Europa παμβασιλεία siue regnum plenum & absolutum.*
9 *Priuilegio Imperatoris iurisdictio absq; traditione transfertur.*
10 *In conuentionibus Princeps iure priuatorum vtitur.*
11 *An ipsa vi & ἐνεργείᾳ priuilegij concessi à Principe dominium absq; traditione transferatur, an vero expressa declaratione opus sit.*
12 *Principis voluntas semper iuri conformis esse præsumitur.*
13 *Princeps in dubio non censetur vti potestate absoluta.*
14 *An sola inuestitura absque traditione vtile dominium rerum feudalium acquiratur?*
15 *Obligationi facti succedit & inesse dicitur obligatio ad id quod interest.*
16 *Per inuestituram simultaneam vel coniunctam manum Saxonum moribus introductam ipso iure vtile dominium in inuestitum transfertur.*

VT rerum priuatarum † integrum dominium vel ipso iure, vel 1
non ipso iure: Sic quoque iurisdictionis dominium, vel alia iura, vel sola voluntate concedentium, vel traditionibus, quæ ex autoritate priuatorum valent iure naturali, aut vsucapionibus quæ ex lege valent, transferuntur. Vt autem ipso iure † priuatus in 2
priuatum inter viuos (nam in vltima voluntate secus est) ipso iure aut alio ciuili modo, etiamsi q̃ maxime id agant, aut in id cõsentiant contrahentes, vel paciscentes, non transfert dominium. Contius *disp. iur. ciuil. libr. 1. 8.* quod tamen modis quibusdam limitatur, de quibus Iason & Dd. *in l. quoties de rei vendic.* Sic quoq; à priuato nullũ † iurisdictionis ius in priuatum transfertur absq; traditione 3
tali qualis in rerum incorporalium omnium acquisitione requiritur *l. Quoties de seruitutib.* Respublica † autem omnis vt & imperiũ 4
Romanum quod summam & legib. ciuilib. solutam habet potestatem, vt aliarum rerũ. Sic etiam dominii ius pro arbitrio sola voluntate transfert. Carol. Ta. *de constit. Princip. cap. 1.* Confertur autem iurisdictionis † ius ab imperio vel per se directe, vel per alios 5
quibus hanc potestatem dederit.

Per ſe, quando omnium ordinum conſenſu ea de re aliquid ſtatuitur. Per alios, quoties per eos, quibus hanc poteſtatem conceſſit, illud expeditur: Idque expreſſe vel tacite. Expreſſe quando aperta conſtitutione Imperii aliquid ſancitur. Tacite, quando moribus & tacito imperii conſenſu introducitur per conſuetudinem. Iaſ. *in leg. quoties. numer. 6. C. de rei vendit.* Exempla per ſe expreſſe collati iuris realis in iuriſdictione nulla ſunt. Per alios autem Septem viros nimirũ imperii ipſo electionis iure vſusfructus omnis iuriſdictionis imperii confertur in Cæſarem abſque vllius poſſeſſionis apprehenſione, quæ, qualis & quanta ſit, *libr. 2. cap. 2.* explicabitur.

6 An autem Cæſar † quoque abſque traditione dominium transferat non immerito quæritur: Et plerique poſſe contendunt. Quod exemplo aliorum regum ac liberarum Rerumpublicarum ſummam ac ſolutam legibus habeat poteſtatem à Populo Romano lege Regia in ſe collatam Tap. *de conſtit. princip. numer. 6. & 7.* Et quod Principi leges ita ſint ſubiectæ, vt nulla maieſtati ipſius lex imponi poſſit, diſertè ſcribit Bald. *in tit. de feudi alienat.* Ideoque ſolo verbo, transferre poſſe dominium Andr. de Iſernia *cap. 1. nu. 3.* quod à Mariano Freccia. etiam ad poſſeſſionis translationem extenditur *lib. 2. de ſubfeud. numer. 64. fol. 96.* & multi alii alligati à Tapia *dict. loco. numer. 12.* Idque generaliter ſiue legis vel contractus iure quid in aliquem transferre velit Princeps. Cum & contractus Principum vim legis obtineant & poſſint allegari pro lege per text. *in leg. pen.* & ibi Bart. Bald. Salicet. & Dd. not. *C. de donat.* Nicol. Eberh. *in Top. in loco à plenitud. poteſt. numer. 9.* Idem etiam de contractu feudi à Principe celebrati affirmat Roſenthal *in tr. feud. cap. 6. concluſ. 1. in fin.* Id tamen reſtringitur, à Luca de Penna *in leg. prædia. C. de loc. præd. ciuil. libr. 11.* & à Iacobino de S. Georgio *in inueſtitura, verb. Princeps.* ad caſum, quo Princeps voluntatem transferendi dominii abſque traditione diſertè exprimat. Pro qua ſententia tanquam recepta conſuluit Alciat. *conſil. 5. numer. 12. libr. 3.* Sed hæc ſententia, quod nimirum Princeps vel Imperator ſummam ac legibus ſolutam habeat poteſtatem, & legibus nullis obligetur, nec iuri nec ſtatui etiam reipub. præſenti eſt conſentanea.

Primo

Digitized by Google

Primo enim, de lege Regia, quod dictum est, quando, à quo, & quibus verbis lata sit apud ipsos Iurisconsultos nō est expeditum. Ac dupliciter † dictæ sunt leges Regiæ. Primo, quæ essent à regibus 7
conditæ vt leges Romuli & Numæ. Baro. *leg. Princeps. de Leg.* quarum collectio, quod eam Sextus Papirius fecerat, ab autore ius papirianum dicebatur Anton. Aug. *de legib. & SC. in leg. regia fol.* 130. Secundo, quæ de potestate Imperatoris lata esset. Idem Anton. Aug. *eod. libr.* 1. De cuius tenore non consentiunt autores. Vlpian. enim *libr. Instit.* vt refertur *leg.* 1 *de constitutionib. Princip. Lege Regia. quæ de imperio principis lata sit populum ei & in eum omnem potestatem suam contulisse* scribit.

Pompon. vero *libr. singularis Enchiridij*, vt relatum est *in leg. 2. §. Igitur. de origin. iuris.* dicit solummodo constituto Principe datum esse ei ius, vt, quod constituisset, ratum esset.

De sententia quoque legis non minus ambigitur, Iustinianus eam ita accepit *constit. 1. in Digesta.* quasi populo potestas condendi iuris plane ablata esset, quod negat, Baro. *dict. leg. Princeps. de ll. ac leg. 1. de constitutionibus Princip.* magis Pomponii historiæ conuenire ait ob difficultatem conuocandi populi, soli Principi datam esse potestatem iuris constituendi *dict. leg. 2. de Orig. iur.* qua tamen populus à legis ferendæ potestate non excluderetur. *arg. leg. de quib. de ll leg. 1. ad leg. Iul. de ambitu.* Duar. *d. l. Regia*, quæ de regno vel imperio eius lata est, potestatem omnem in Cæsarem non tantum in Prouinciales & subiectos populo Romano, sed in ipsū populum Romanum collatam esse intelligit, iuris tamen constituendi facultatem cum Imperatore potius communicasse, quam prorsus à se abdicasse populum existimat *ad tit. de constit. Princip. capit. 1.* Cui sententiæ etiam Dionys. suffragatur, qui Augustum ad cuius principatus tempus quidam, vt diximus, legis regiæ originem referunt, leges ad populum ferre solitum esse scribit. Accursius verba in eum *d. l.* 1. *de constit. princip.* ita interpretatur: vt potestas ea non tanquam in dominum, sed tanquam munus & prouincia in ipsum collata esse videatur. Quicquid autem sit de lege ipsa regia vel eius vi & sensu, certum est non Dominos, sed Reipub. procuratores ac defensores factos Augustos,

legum ferendarum poteſtatem & alia ad maieſtatem pertinentia ſit diuiſa noſtro tempore *cap.2. lib.2.* exactius docebimus. Certum eſt aũt, etſi legem vniuerſalem ſolus condere non poſſit hoc tempore Imperator Romanorum Priuilegiorum, tamẽ concedendorum quandam ei poteſtatẽ reliquam eſſe, de quib. etiam ſolus cognoſcere poteſt. Gail. *obſ. lib.1. obſ.1. num.17.* Quando igitur per viã priuilegii † iuriſdictionis ius quoddam concedit ciuitatib. imperii 9
vel aliis abſq; traditione id in eos transferre poteſt. Iaſon *l. Quoties nu.5. & 10. C. de rei vendic.* Minime vero † in contractib. in quib. con- 10
uentio Principis, quo ad dominium transferendũ nihil magis operatur, quam cuiusque priuati. Et quod *l. quoties. C. de rei vend.* qua reſcribitur à Diocletiano & Maximino pluribus prædio aliquo vendito eum in detinendo dominio potiorẽ eſſe, cui primo poſſeſſio tradita eſt, locũ non tantum habeat in priuato, ſed etiam in principe, prolixe demonſtrat Iaſon. *in d. l. quoties. nu.10.* vbi etiam ad vulgatum illud axioma. *Quod principũ conuentiones vim legis obtineant.* & alia prolixe reſpondet. Idem etiam ſentit Bald. *in c.1. in vlt. col. de noua forma fidel. in Vſib. feud.* vbi in contractu Principis tenorẽ iuris communis ſeruandũ eſſe ait. Idem *in l. ex imperfecto. C. de teſtam.* notatur, *in c.1. de probat.* & ibi Felin. Decius *in l. traditionib. nu.4. C. de pact.* Idem *conſil.* 286. Paril. *conſil.2. num.131. vol.4.*

Vt autem non omnes conuentiones actiones perſonales parere voluerunt legislatores, ne ſi ad pactiones ac promiſſiones omnes abſque diſcrimine obſeruandas iure publico adigantur homines cum maximo Reipub. incommodo, nullus ſit litium ac cõtrouerſiarum forenſium finis, vt eruditè explicat Duaren. *ad l.1. in princip. & leg. iuris gentium. de pact.* Ita quoque ius, quod in re haberent priuati, in alium transferri noluerunt, niſi conſtantem alienandi voluntatem conuentione expreſſam ipſo facto traditionis declararẽt, prout elegantiſſimè deducit Contius *diſput. lib.1. c.12.* vbi varios dominiorũ quærendorũ modos tã obſoletos, q̃ in vſu retentos ex vetuſtiſſimis autorib. recenſet & *eod. lib. c.8.* Ideoq; etſi inſtrumento conuentionis hoc exprimitur, q̧ Imperator hoc velit, tamen vltra perſonalem obligationem qua ad dandum vel

id quod

id quod intereſt præſtandum tenetur non extenderetur. A generali enim illo dominii rei ſuæ conſeruandi beneficio, cur Imperator excludi debeat, ratio nulla apparet: Præſertim cum in conuentionibus priuatorum iure cenſeatur, iuribus antea deductis. Ex quo ſequitur, ſi Imperator vendat, vel alio modo contrahat cum principibus vel aliis inferioribus de danda iuriſdictione, quod non transferatur dominium ſine traditione vel vera vel ficta. De qua Bald. *dict. leg. Quoties numer. 14. & aliquot ſeq.* An autem
11 ipſa vi † & efficacia priuilegii abſque diſerta declaratione concedentis dominium, vel aliud ius reale transferatur, non eſt vſq; adeo expeditum. Ac quod iure ipſo priuilegiariæ conceſſionis dominium tranſeat, affirmare videtur Iaſon *in leg. Quoties, num. 10.* vbi dicit naturam collationis gratioſæ eſſe, ne transferatur dominium ſine traditione per *c. ſi tibi abſenti. de præbent. in 6.* Sed verior eſt ſententia, quod dominium ex conceſſione, vel priuilegio eius, qui ſummam habet poteſtatem in alium non transferatur, niſi diſertè in diſpoſitione hoc exprimatur. Bald. *c. 1. § fin. de noua forma fidelitat. in vſib. Feud.* Claud. Seibell. *in leg. 1. de acq. poſſ.* Anton. Gab. Roman. *in concluſ. com. tit. de emtione & venditione.* Roſenthal *de feud. capit. 6. concluſ. 10. lit. e.*

12 Principis enim voluntas † ſemper iuri communi conformis eſſe præſumitur *§. omnes. Auth de indic.* Calcan. *conſil. 2. in fine.* Crauett. *conſil 172. lib. 1.* Schrad. *de feud. par. 10 ſect. 3. num. 43.* Et in dubio abſoluta † poteſtate vti non cenſetur. Bald. *in l. ſi teſtium. C. de teſtam.* Innoc.
13 *in c. innotuit. de elect.* Bald. *in l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcript.* Paul. de Caſtro. *in l. princeps. de legib. & in l. ex Imperfecto. C. de teſtam.* Franciſ. Curt. *conſi. 69.* incip. *memoriæ recolendæ.* Pariſ. *conſil. 51. num. 15.*

14 Quod de dominio à priuato † in priuatum inter viuos non niſi per traditionem transferendo diximus, quæritur: an etiam locum habeat in vtili dominio vel iure illo potius innominato, quod Vaſallus in feudo habeat, κατοχρηστικῶς ſic appellato, (cum vna tantum ſpecies ſit dominii, vt erudite explicat *L. ſi mater. §. eandem de execut. rei iudic.* ex qua falſa illa diſtinctio in directum & vtile dominium deſumta eſt:) vel an ipſo iure inueſtituræ Vaſallus vtile dominium iuriſdictionis vel aliarum rerum in feudum datarum

tarum consequatur, an vero traditione quoque opus sit? Et quod sola inuestitura abusiua siue ciuili illa, & vt Gellius appellat festucaria possessionis traditione per hastam, annulum vel ensem, acquiratur probari videtur *C. vnic. §. rei autem. de inuestitur. de re. alien. fact.* vbi vasallo recte inuestito rei vendicandæ potestas conceditur. Et quod in feudalibus sola possit inuestitura, quod in aliis traditio colligi dicit ex *c. 1. quib. mod. feud. constit. & c. 1. de consuet. recti feudi. & c. fin. de feudi cognition.* Iason *in l. Quoties. C. de rei vendicat.* Idem sequitur Duar. *in consuet. feudor. cap. 7. nu. 6.* vbi hoc, sicut alia multa in feudis singulare esse affirmat, vt sicut rerum hæreditariarum corporaliter non apprehensarum dominium hæredi acquiratur. Sic etiam rei in feudum concessæ dominium citra possessionis traditionem in vasallum transferatur. *allegat. c. vnico. de noua forma fidelitat.* Verum his non obstantibus, verior est sententia. Quod dominium vtile in Vasallum non transferatur absque vacuæ possessionis traditione. Iason & Bald. *l. quoties. nu. 30. C. de rei vendicat.* Bald. *in c. 2. de noua forma fidelitat.* vbi generaliter Vasallum per inuestituram non minus, quam in reliquis contractibus non consequi Dominium ait, nisi secuta traditione per *d. l. quoties. C. de rei vendicati.* Borch. *de feud. cap. 7. num. 6.* Idem respondet Pacian. *consil. 118. nu. 33.* Quod ad textus à Iasone ex iure feudario adductos attinet, in iis error est παρὰ ὁμωνυμίαν vocabuli *inuestitura*, quæ duplex est, propria & abusiua. Propria ex Oberti de orto definitione, est ipsa possessionis vacuę traditio acceptioque *c. vnico. in princip. quid sit inuestitura.* vbi inuestitura quidem proprie dicitur inuestitura. *c. ex literis de consuet. c. ex ore. quæ fiant à maiori parte capit.* Impropria siue abusiua inuestitura dicitur ciuilis quædam possessionis traditio cum hasta vel annulo, ense, baculo vel alia re corporali porrecta dominus beneficiarium se inuestire dicit. *eod. cap. vnic.* quæ à traditione possessionis diuersa est: plus enim est possessionem dare, quam abusiue inuestire Pet. Gregor. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi lib. 6. cap. 14. nu. 4.* Loca autem à Iasone *in d. l. quoties.* adducta, non de abusiua, sed vera & propria inuestitura, quæ, vt diximus, nihil aliud est, quam vacuæ possessionis traditio, loquuntur.

Digitized by Google

Quod à Duareno adducitur *c. vnic. tit. de noua forma fidelitat.* non modo quod vult, non probat. Sed contrarium, quod inuestitura nimirum abusiua possessionem non transferat, sed feudum solummodo constituat, cuius is sit effectus vt actione in personam vasallus contra dominum agere possit, vt se in vacuam possessionem mittat, & si differat, *omnem* ei vtilitatem præstet. Ex quo textu per dictionem *omni modo*, quæ præcisam coactionem significat & *c. vnic. §. si facta. c. vnic. si de inuestitur. feudi controuers. fuer.* probatur Dominũ post inuestituram verbalẽ præcise ad tradendum obligari nec liberari præstando id, quod interest, Tyra. *in l. si vnquam. in verb. reuertatur. nu. 76. cum seq. C. de reuocand. donation.* Mynsing. *cent. 4. obs. 6.* Borch. *de feudis. cap. 7. nu.* 8. & quod ex inuestitura ad præcisam traditionem teneatur dominus multis deducit Schrader. *de feud. par. 5. cap. 2. nu.* 17. *&* 18. Si tamen tradendæ rei facultatem habet. Si minus præstando eo quod interest, obligatio soluitur Borcholt. *d. c. 7. nu.* 17. Id quod regulare est in omnibus facti obligationibus, vbi non præcise reus compellitur ad factum, sed soluendo pecuniam iuxta id, quod creditoris interest, liberetur. *l. si quis ab alio. §. fin. de re iud. l. stipulationes non diuiduntur.* & ibi Bart. *de verb. oblig. l. 1. de act. emt. l. si traditio. C. de act. emt.*
15 Est enim ita † obligatio ad interesse proxima obligationi facti vt illi inesse videatur *l. si poenam. de verb. oblig.* Anton. Fumæus *in tr. de eo, quod interest. cap.* 5.
16 Dicta autem definitio, quod ius † feudarium, vel vtile dominium ex inuestitura abusiua ipso iure transferatur, restringitur, vt saltem locum habeat in inuestitura abusiua simplici. Secus vero est in inuestitura simultanea moribus gentis nostræ Saxonicæ introducta, quam vulgo coniunctam manum appellant. Ea enim legitime constituta ipso iure absque traditione vel vera, vel ficta vtile dominium in inuestitum transfertur. Hartman. Pistoris *quæst. feud.* 20. *tota.*

CAPVT

CAPVT. XX.

Qualis traditio ad acquirendum dominium & alia iura realia necessaria sit.

SVMMARIA.

1 *Recepta interpretum sententia dominium acquiri sola traditione, id est, qualicunque rei contactu ac detentione absque vera, iustæ & vacuæ possessionis apprehensione.*

2 *Singularis Contii sententia traditione nõ acquiri dominium nisi sit talis quæ verã, iustam & vacuã possessionem transferat in accipientem.*

3 *Verior singularis Contij opinio.*

4 *Verbi traditionis Homonymia.*

5 *Hoc loco veræ, iustæ & vacuæ possessionis dationem significat.*

6 *Dominij duæ partes essentiales fructus & mancipium.*

7 *In ambigua voce legis ea interpretatio capienda quæ vitio caret.*

8 *Duo non possunt eandem rem possidere in solidum.*

9 *Priuatio præsupponit habitum.*

10 *Modi omnes impropriæ & fictæ traditionis ita sunt comparati vt vacuam & iustam possessionem in accipientem transferant.*

11 *In iuribus alijs omnibus realibus acquirendis vera vel ficta vacuæ possessionis traditio requiritur.*

12 *Pignus ipso iure conuentionis absque traditione constituitur nisi alteri iam sit obligatum.*

13 *Vtile dominiũ in Vasallũ nõ transfertur, absq; vacuæ possess. apprehẽsione.*

14 *Contij sententia tum vetustissimorum tum recentiorum & nostræ quoque ætatis præstantissimorũ Iureconsultorũ autoritate comprobatur.*

15 *Argumentorum Donelli pro communi opinione adductorũ confutatio.*

16 *Possessio nihil commune habet cum proprietate.*

17 *Verba quantumuis generalia ita interpretanda ne sequatur absurdũ.*

18 *Quæ dominio cum possessione communia.*

19 *Verba quantumuis generalia ex sententia legis temperanda.*

PErspicuũ est ex his, quę capite præcedenti tradidimus à priuato in priuatum dominium inter viuos absque traditione non trãsferri. Qualis aũt traditio requiratur. An nimirũ vacuæ possessionis translatione opus sit, an vero sufficiat [illegible]

aliis possessoribus ac detentoribus non vacuæ, contactus, & asinina vt vocat Baldus detentio, magni momenti, & ipsa iuris principia contingens ac à paucis nostris temporibus agitata quæstio est, in qua vicit ea Placentini, Ioannis Azonis, Odofredi, Bartoli & Baldi (quos reliqui ferme omnes sequuntur) opinio operose nuper defensa à Donello *comm. iur. ciuilis libr.* 4 *.cap.* 19. sufficere
1 qualemcunque rei † contactum ac detentionem absque veræ, iu-
2 stæ ac vacuæ possessionis translatione. Contra vero † Cont. *disp. lib. 1. cap. 8.* singularis est sententia, traditione non acquiri dominium, nisi sit talis, quæ veram, iustam & vacuam possessionem transferat
3 in accipientem. Hancque ego veriorem † & modis omnibus tuendam arbitror: Idque vt rectius constet, primo veræ sententiæ fundamenta adducemus, postea Donelli pro communi opinione argumenta allata conuellemus. Diximus ad dominium naturaliter à priuato in priuatum transferendum traditionem
4 requiri l. traditionibus C. de pactis. Est † autem *traditionis* verbum à *transdando* dictum (vt in legib. scriptum prodidisse Festum & Actiũ apud Nonium veteri lectione. *Remisque nixi properiter nauem in fugam transdant.* refert Cuiac. *obs. lib. 11. cap.* 19.) in iure ambiguum. Et Primo proprie est rerum mobilium porrectio, de manu in manum ac vt ait Theophilus ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα Cuiac. *obs. lib. 11. cap.* 19. Secundo generaliter pro tenendi accipiendique aliquid facultate, etiamsi nec dominium nec possessio transferatur. *l. licet. § vlt. depositi L. rei commodati §. possidere. instit. de interdict.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 4. cap. 19.*

Tertio traditio pro datione possessionis accipitur *l. si rem trad. de verb. oblig. l* 3. *§ 1. de actionib. empti. l. si ager. de rei vendicat. l ex empto. de actioni. empti. l. si ex stipulatione. de acquir. rer. dom. l. Traditio. eodem.* item. *in leg. 2. C. de acquir. poss. l. in conuentionalibus. de verb. oblig.* Et hanc veriorem vocabuli *traditionis*, non tantum significationem, sed & definitionem esse ait Cuiac. *obs. lib. 11. c. 19.* Quod autem verbum *traditionis* hic non ita generaliter accipiatur, vt etiam qualemcunque rei transferendæ corporalem & naturalem dationem apprehensionem & contactum absque animo acquirendæ

Digitized by Google

rendæ veræ & iustæ possessionis complectatur, qualis primo est Coloni, inquilini, depositarii & aliorum eiusmodi detentorum de quibus *in l. non solum. §. 1. de vsu cap.* Item si rei mobilis venditæ permutatæ vel donatæ ab alio possessæ tangendi solummodo sit facultas, vt sunt inepta & ridicula exempla equilibri & ancillæ venditæ & traditæ positæ ab Odofredo *in l. si fundum. de fund. dotal.* vel rei immobilis clam vel inuito possessore inuasio, vel volente etiam possessore nudus & momentarius contactus. Exempli causa si fundum, cuius sum dominus bona vel mala fide à Titio possessum Sempronio venditum clam vel inuito Titio eo animo vt veram possessionem nanciscatur, tradam, isque metu vel vi compulsus possessionem deserat. Vel si inuito vel nolente possessore saltem ingrediendi & contingendi momentaneam potestatem faciam, non ad eum finem vt Titius acquirat, & Sempronius amittat possessionem. Sed veræ, vacuæ † & iustæ posses- 5
sionis dationem & translationem significet, sic probatur. Iuris enim est confessi, si in legibus vel ex solis verbis vel orationis compositione oriatur ambiguitas, eam capiendam esse interpretationem quæ rei propositæ sit conueniens. *l. Quoties. de reg. iuris.* Rescribit autem Imperator *in d. l. traditionibus de acquir. domin.* traditionibus acquiri dominium. Igitur de eiusmodi traditione intelligi necesse est, quæ ad transferendum dominium sit idonea: dominii autem duæ sunt † partes essentiales: χρῆσις & κτῆσις, 6
fructus & mancipium & maxime vis dominii in ipso fructu consistit, vt eleganter ait Cic. *Epist. lib. 7. epistola 131.* Id cuiusq; propriũ est, quo quisque fruitur atque vtitur, vt autem re vtamur & fruamur tanquam domini, aliter fieri non potest, quam vt nobis vera & vacua ab omni possessore ac detentore, possessio tradatur. Certum est itaque Primo non de traditione, quæ fit colonis, creditoribus, & aliis, qui re non suo, sed alieno nomine vtuntur, nec item de contactu eiusmodi momentaneo, ex quo nullus fructus rei contactæ, ad eum qui ita tetigit, peruenire potest intelligi posse, etiam hac ratione, si contactus ille momentaneus fieret vel clã, vel inuito domino, is in possessione sua turbaretur,

Digitized by Google

quod legibus prioribus est prohibitum *l. 1. in princ. de interdict. §. retinendæ §. sed interdicto. instit. de interdict.* Iuris est autem certi, in
7 ambigua omni † voce legis eam probandam ac sumendam interpretationem, quæ vitio caret. *L. in ambigua. de ll.* vitiosa autem esset interpretatio, si vocabulum *possessionis* de occupata iam & alii competenti intelligeretur, hæc enim, si alicui tradatur non potest accipiens possessor fieri, quin alium spoliet, quod duo eandem
8 dem rem † in solidum possidere non possint. Violenta autem eiusmodi actio iure improbata est. *L. 1. in pr. unde vi. §. recuperandæ. instit. de interdictis.* Secundo, quod ad acquirendũ dominium vacuæ possessionis traditio requiratur, euidenter probat respon-
9 sum Callistrati *in l. si ager. de rei vendicat.* vbi ex natura † priuationis, (quæ teste Arist. *Top lib. 6. cap.* : est ἕξ κατὰ φύσιν ὑπάρχοντα seu vt nostri loquuntur, præsupponit habitum *l. Titio vsus fructus. de conditi. ac demonstrat. c. quod vero non formatum. 32. q. 2.*) liquido probatur, in transferendo dominio eiusmodi interuenire traditionem, per quam possessio acquiratur. Et quod de vera possessione nõ detentione loquatur, ostendunt sequentia I.C. verba, quibus opponit hæredem emtori, quod hic ante traditionem actione in rem agere non possit, ille vero de eo quod hæreditati obuenit rei vendicatione experiatur, licet possessionem eius nondum habuerit. Cum quo conuenit *l. cum hæredis. de acquir. possess.* Idem probatur *l. 2. §. 1. de actionib. emti.* vbi traditionẽ propriè vacuæ possessionis translationem significare ostenditur. Quo etiam pertinent loci quidam adducti à Contio *disp. lib. 1. cap. 8.* quibus traditionem propter possessionem solam non propter se requiri euincitur, ita vt cum sine traditione possessio competere potest, non exigatur traditio *l. Qua ratione. §. interdum cum §. §. seqq. & l. si seruus §. vlt. de acquir. rer. domin.* Licet autem alia quoque loca ex iure afferantur à Contio *d. cap.* 8. hæc tamen id, quod intendit, non euincunt, id quod recte ostendit Donell. *d. c. 19. lib. 4. com. iur. ciuil.*

10 Tertio, quod ea mens sit legum latorum, † quod nimirum ad transferendum dominium vacuæ possessionis traditione opus

sit, vnde

sit, vnde etiam apparet, quod modi omnes impropriæ siue fictæ traditionis ita sint comparati, vt vacuam & iustam possessionem in recipientem transferant, cuius exemplum est primum constitutum. Si enim Dominus, qui alicui traditam vult rem suam, possidens constituat se alterius nomine possidere, eo ipso constituto vacuam possessionem, quam animo relinquit, in accipientem transfert *l. Quod meo. de acquir. poss.* Idem est, si quis mihi rem traditam cupit, vel vsum fructum saltem in ea retineat vel eam à me conducat. *l. quisquis. C. 1. de donat. l. quadam. de rei vendic.* Et quod vt quis alienam rem per constitutum alteri tradere possit, vt ipse possideat, requiratur, expresse docet Ferrar. *in. forma lib. act. realis nu. 28. versic. sexto.* Idem docet Tyraq. *in tr. de iure. constitut. poss. par. 3. limit. 1. nu. 2.* per tex *in l quamuis. §. 1.* & ibi gl. Ang. Raphael cum Alex. Franc. Areti. & plerique interpretes *de acquir. poss.* vbi quoque diserte addit, idem esse in vera traditione, quod nimirum rei, quam non possidemus, traditio ad dominium non prosit, *allegat c. olim. de restit. spol. & l. vlt. §. 1. ad S.C. Velleian.* Eadem quoque ratione in aliis fictæ traditionis modis, vbi non minus vacua possessio rei tradendæ requiritur, quã si corpore & manu traderetur & apprehenderetur, vt si in re præsenti dominus eam se alicui tradere dicat, isque sit eo animo, vt velit rem possidere *l. 1. §. pen. l. quod meo. §. si venditorem. de acquir. poss.* aut si rebus certo loco inclusis dominus mihi apud ipsum locum clauibus traditis earum apprehendendarũ mihi potestatẽ faciat. *l. Qua ratione. § item si quis. de acquir. rerum domini. l. 1. §. pen. de acquir. poss.* Item si rei tradendæ custos apponatur *l. quorundam. de acquir. poss.* Item, si res domi meæ deponatur. *l. quod meo. §. venditarum. de acquir poss.* Idem quoque fictus traditionis modus constitutionibus introductus quo traditis instumentis emtionum rei tradendæ possessio tradi significatur *l. 1. C. de donationib.* De hisce omnibus prolixe Tyraquel. *in tract. de iure constitut. poss. par. 3. limitat. 1. nu. 4. 5. 6. 7.* vbi in fine addit, eum qui constitutum vel alium fictæ traditionis modum allegat in iudicio succumbere, nisi rem ex constituto, vel aliis modis fictis quæsitam tempore constituti vel

aliarum

aliarum traditionum fictarum tradentem possedisse probet idem Pet. Benintend. *in decision. conclus. 48. nu. 2.* ex Angel. *in l. quamuis. §. 1. de Acquir. poss.*

11 Idem quarto confirmatur exemplo † omnium aliorum iurium in re acquirendorum emphyteutici, superficiei, vsusfructus, Vsus, habitationis, seruitutum, in quibus omnibus vere vel ficte tradendis, vacuæ possessionis translatio requiritur non quidem veræ & propriæ, sed vt vacua sit, ab omni alia simili detentione,
12 solo pignoris iure † excepto, quod iure ipso conuentionis constituitur. *l. quoties. c. 1. de rei vendic.* nisi tamen alii iam obligatum sit: eo enim casu ius in rem non acquiritur, nisi in vacuam detentionem introductus sit is, cui secundo obligatur. *l. Qui prædium. C. de distr. pignor.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 4. cap. 19.*

13 Huic sententiæ † suffragatur etiam feudorum consuetudo qua vtile dominium in Vasallum non transfertur absque vacuæ possessionis apprehensione. Andr. de Isernia *in prælud. feudor. quæst. 6.* Rosenthal. *de feu. cap. 6. conclus. 2. nu. 3.* Duaren. *in tr. de feud. cap. 17. nu. 1.* Iacob. Intrigol. *de feud. quæst. 55. nu. 39.* Baro *de feud. lib. 2. cap. 13. in pr.* Petr. de bella pertica *de feud. cap. 7.*

14 Hanc quoque vetustissimorum † interpretum sententiam fuisse, disserte ait Odofredus relatus à Contio *disput. lib. 1. cap. 8.* quam & nostræ ætatis doctissimi Iureconsulti non obscure probarunt, vt post Iasonem, vbi traditionem siue veram siue fictam de veræ ac propriæ possessionis translatione intelligit. *in l. fin. quæst. 19. C. de iure Emphyteut.* Tira. *in repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur. nu. 388. C. de reuoc. donation.* Tib. Decian. *consil. 1. vol. 1.* Rol. à valle *consil. 51. nu. 26. & 22. par. 2.* Carol. Molin. *in consuetud. paris. par. 1. §. 13. gl. 1. nu. 2.* Thomas Marin. *de feud. tit. 2. nu. 12. & 13.* Nicol. Intrigiol. *de feud. quæst. 12 nu. 26.* Decius *in l. traditionibus. nu. 1. §. per traditionem. instit. de rer. diuis.* Alex. *consil. 28. col. 1. vers. Quod autem. vol. 2. Idem consil. 22. in pr. vol. 5.* Mascard. *in tr. de probat. conclus. 537. & 538.* Bellamera *in decis. conclus. 39. num. 4.* vbi vt quis vere se dominum doceat ex traditionis causa traditionis veræ possessionis & amissionis possessionis probationem necessariam esse ait: imprimis vero antecessorum nostri temporis Coryphæus Iacob. Cuiac. *in repetit.*

Digitized by Google

repetit. l. 1. §. 1. de acquir. poss. vbi traditionem pro possessionis translatione diuerse accipit. Et modos acquirendi dominii hisce verbis diuidit: *Quarundã rerũ dominiũ venit sine possessione ipso iure, veluti legati per vindicationẽ relicti & hæreditatis delatæ suo vel necessario hæredi, itẽ rerũ hæreditariarũ, corporũ hæreditariorũ si semel sibi delata extraneus agnouerit, ẽtsi possessionem nondũ apprehẽderit adita vel agnita hæreditate. Item rei donatæ mortis causa sine traditione siue possessione. Quarundam vero rerum dominium venit & acquiritur per possessionem, & hoc vel statim, vel non statim, sed post legitimum tempus, quo fuerit continuata possessio. Statim acquiritur per traditionem possessionis à domino factam ex iusta causa acquirendi dominij. Post legitimum tempus acquiritur completa vsucapione, si tradita sit possessio à non domino ex iusta causa bona fide accipienti. Vtroque genere per possessionem dominium acquiritur.* Idem *obs. lib. 11. c. 19.* vbi traditionem vere possessionis dationem definiri ait per *l. 3. C. de action. empt. & l. si traditi. de verb. oblig.* & *ad tit. de acquir. rer. domin.* plerunq;, id est, extra casus, quibus ipso iure transfertur, per possessionem acquiri dominium dicit. Hactenus veræ ac iuri conformis sententiæ fundamenta adduximus: Restat, vt erat propositum quid Accursium, Odofredum & alios Glossographos & Dd. ab ea discedere & ad veteris iuris inquinationem compulerit videamus.

Quatuor autem † à Donello pro stabiliendo communi isto er- 15
rore collecta sunt argumenta: Primo, quod præter voluntatẽ domini rem suam in alium transferre intẽdentis nihil exigatur præter traditionem. *§. per traditionem. instit. de rer. diuis.* Tradi autem rẽ generaliter intelligi, cuius corpus alteri prehendendum, & tenẽdum sine cuiusq; impedimento datur, etiamsi in accipientẽ non transferat veram & vacuam possessionem.

Secundo ita argumentatur: Possessio † cum proprietate nihil 16
habet commune. *l. 1. §. 1. Vti possidetis. l. naturaliter §. 1. de acquir. possess.* Ergo in acquirendo dominio possessionis vacuæ traditione opus non est. Tertio mouetur *l. acquiritur. §. vlt. de acquir. rer. domin.* quo respondetur liberum hominem bona fide seruientem donatũ, id est, donationis causa traditũ sibi acquirere absq; possessione. Qui n. ab alio possidetur, possidere nequit. *l. homo liber. de acquir. poss.* Ergo

dominium acquiri absq; possessione. Quarto, huius sententiæ solidissimum fundamentum bene vulgo existimari arbitratur. *l. si fundum. de fundo dotali*, hoc argumẽto: si dominium rei ab alio possessæ in alium transferri possit extra controuersiam ad id acquirẽdum non requiri vacuæ possessionis translationem. Sed dominium rei dotalis ab alio possessæ in maritum translatum probatur hac lege. Ergo in vniuersum ad transferendum dominium vacuæ possessionis traditio non est necessaria.

Verum nec hæc nec vllum alium iuris locum Donelli huic, & vulgo, quod diximus, receptæ opinioni suffragari, ex iis, quæ subiicientur, perspicuum erit. Primo. n. nullius momenti est, quod ex generali significatione verbi *traditionis*, ad quam verba quoq; *l. traditionibus* referre conatur, adfert ex iis quæ antea adduximus de ambiguorum explicandorũ lege, eam nimirum in homonymis interpretandis accipiendam esse significationem, quæ vitio careat. *l. in ambigua de legib. l. 2. C. de nox. lib. actionib. l. vt gradatim. §. 1. de muner. & honor.*

Vitiosum autem & tranquillitati publicæ perniciosum esse si rem ab alio possessam detentore inuito inuadere contra expressam *l. 1. in pr. vnde vi & §. recuperandæ instit. de interdict.* antea relatum permittatur, nemo est, qui ambigat. Quod attinet secundo *ad l. §. huius autem. vti possidetis*, vbi dicitur separatam esse debere possessionem a proprietate & *l. naturaliter §. 1. de acquir. poss.* vbi nihil commune habere proprietatem cum possessione dicitur, quibus conuenit *l. permisceri eod.* vbi possessionem & proprietatem permisceri non debere statuitur. Etsi generalis imo vniuersalis est *d. l. naturaliter* dispositio. Certum tamen est ver-
17 ba quantumuis † generalia ita restringenda esse ne sequatur inconueniens *l. fin. C. de aut. præstanda l. vnic. §. pro secundo C. de caduc. tollend. l. nam absurdum cum l. præced. de bon. libert. l. obseruare §. fin. de offic. proc.* Bald. *in auth. Sed nouo iure C. de episc. & cler.* Idem *consil. 2. vol. 1.* Panorm. *in c. solitæ de maioritat. & obed.* Absurdum autem esset ita generaliter hanc legem intelligi, quod nihil possessioni ac proprietati conueniat, & per consequens συναίτιον acquisitionis dominii possessio non sit.

Dubio-

Dubio enim omni caret hoc, proprietatem cum possessione habere cōmune, vt duo pluresue vnius † eiusdemq; rei domini 18
vel possessores singuli in solidum esse nequeant. Id quoq; possessioni & proprietati cōmune est, vt per seruū communē vni ex dominis in solidū acquiri possessio vel dominiū possit. *l.1. §. per communē. de acquir. poss.* Cuiac. *in l. possideri. §. ex contrario de acquir. poss.*

Præterea in legibus † interpretandis generale est, verba 19
quantumuis lata ad sententiam reuocanda & ex ea temperanda esse. Don. *com. iuris ciuil. lib. 1. cap. 13.*

Eam autem patet generalis istius definitionis esse sententiam, quod ipso genere sint diuersa ac separata possessio & proprietas. *leg. permisceri. de acquir. poss. & leg. 1. §. 1. de interdict.* vt licet, quando cōcurrunt plures actiones eiusdem rei nomine, vna tantum quis experiri debeat *leg. Nemo. §. ex iis. de reg. iur.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 21. capit. 3.* id tamen locum non habere in eo, qui rem vindicare velit: ei enim non negari vti interdicto vti possidetis. Non enim videri renunciasse interdicto vti possidetis, qui rem vindicat. Vindicatio enim nō renunciandæ sed auocandę possessioni comparata est. Itaque integrum est ei, qui litem de proprietate intendit, decurrere ad interdictū, vti possidetis, quod est de retinenda possessione vel pendente & non intermisso iudicio in rem, vel etiam mutata actione vel formula iudicii ante rem iudicatam. *leg. 4. §. vlt. de noxalib. actionib. leg. Huiusmodi. §. qui seruum. in fine. de leg. 1. §. si quis aliud. institut. actionib.* Erudite Cuiac. *d. leg. naturaliter §. nihil commune. de acquir. poss.*

Licet autem non tantum, quoad genus & formam (possessio enim est factum ipsum detentionis cum animo dominandi coniuncta. Donell. *com. iuris ciuilis libr. 21. capit. 6.* dominium rei proprietas vel ius de re statuendi pro arbitrio *leg. in re mandata. C. mandati.* Cuiac. *ad tit. de acquir. rer. dominio.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 21. cap. 6.*) Sed etiam in iuris effectu quædam sit diuersitas: Alia enim domino alia possessori tributa facultas. Wesenbec. *ad titul. de acquir. rer. dominio. numer. 12. & de acquir. vel amittenda poss. nu. 7.* Inde tamen non sequitur nihil omnino inter ea esse commune, & quod altera alterius causa externa esse non possit. Vt enim

Digitized by Google

dominium & rei vendicatio, obligatio & actio, pactio & seruitus, quoad essentiam ac formam per se sunt diuersa, vt ex singulorum definitionibus manifestum est, nihilominus tamen dominium causa efficiens rei vendicationis. *l. in rem. de rei vendic. in pr.* Ias. *in d. l. naturaliter. § nihil commune. de acquir. poss.* Donell. *in § omnium. institu. de action.* Obligatio mater actionis in personam *l. actionum. de actionib. & obligat.* Donell. *in d. § omnium. verb. in rem vel in personam. instit. de act.* Ias. *in rub. instit. de act.* Seruitutis vna causa pactio vel conuentio inter viuos. *l. qui per 16. l. potest. commun. prad. § fin. instit. de seruitutib. & de vsufr. in pr.* Cæpolla. *in tr. de seruitut. cap. 19.* Sic quoque proprietas & possessio licet, quod diximus, definitione ac forma ipsa & iuris quoq; effectu differat, nihil tamē prohibet, cur hæc illius causa esse, vel dominiū per possessionē acquiri naturaliter nō possit ac debeat, sicuti antea satis est demonstratum. Apparet itaque ex his, male a Donello ex allegatis *leg. 1. § 1. vti possidetis.* item *l. naturaliter. § ... & l. pen. de acquir. poss.* inferri quod dictum est, nihil commune habere proprietatem cum possessione & separatā causam possessionis à proprietate, item causas possessionis & proprietatis inter se misceri non debere, non magis ad quęsitum dominium quam ad acquirendum pertinere *com. iur. ciuil. lib. 4. c. 19.* Quod autem affertur ex *d. l. acquiritur.* Donatum, id est, donationis causa traditum libero homini bona fide ab alio possesso acquiri, & traditionem eam fieri sine possessione, ac quod possessus ab alio possidere non possit per *l. homo liber.* Contra sententiam non infringit. Non enim dicitur *in d. l. homo liber.* simpliciter liberum hominem bona fide possessum naturaliter possidere non posse, Sed non possidere intelligi, id est, ciuili ac singulari ratione non possidere fingi. Certum est autem ea, quæ contra rationem vel tenorem iuris communis, quod in aliquo genere rerum de toto genere vel verbis, vel ratione in commune & vniuersum primo constitutum est, propria & singulari ratione certis in causis & personis postea sancita sunt ad consequentiam non esse producenda. *l. ius singulare. de legib.* Et vt loquuntur interpretes, ea quæ à iuri communi exorbitant, si respectu certarum personarum sint introducta, ad alias personas extendi non possunt. *l. 1. de constit. in princip. l. 3. in fine.*

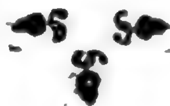
C. de

C. de legib. c. sane. de priuileg. c. constitutis. de concess. preb. l. 1. ad municipal. regul. quæ à iure. de regul. iur. in 6. Panormit. *in c. inter alia. de immunitat. ecclesiar.* Quantum vltimo *ad l. si fundum.* quo tanquam muro aheneo vulgatum hoc interpretum commẽtum niti arbitrantur: id quod vult Donellus, maritum dominium rei ab alio bona fide possessæ ab vxore in dotem datæ acquisiuisse. Igitur generaliter ad acquirendum dominium traditione vacuæ possessionis opus nõ esse, sed nudam & asininam, vt ait Baldus, detentionem & contactum sufficere minime colligitur.

Facti enim talis est species: Quæritur si mulier marito fundum à Titio bona fide possessum & quem is longi temporis possessione sibi quærere poterat marito in dotem dederit, eumque cum id facere posset maritus petere neglexerit, maritus an rem periculi sui fecerit? & fecisse, id est, mulieri aliquando de dote agenti in æstimationem fundi condemnandum esse respondet Triphonius. Ex quo nullo modo sequitur, & dominium ex nuda detentione & cõtactu in maritũ transiisse & in vniuersum, vt ait, sine vacuæ possessionis traditione dominium acquiri posse. Etsi. n. in ea disponatur maritum rem in dotem datam ante completam vsucapionem non petendo rem sui periculi facere, id tamen non simpliciter, sed cum adiecta hac conditione si cum posset petere, non petiit affirmat Triphonius. Certum est autem enunciatum conditionale, vt loquuntur Organi interpretes, nullum vt verum astruere, sed tantum indicare sequelam vnius partis ex altera, vel nihil ponere in esse, nihil disponere. *l. ex facto, etiam agitatum. de hered. instit. l. qui duos. & l. si pater filium. de vulg. & pup. substit. l. qui sub conditione dandorum decem. si quis omiss. causa testam.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 76. fol. 75.*

Et licet pura & cathegorica esset dispositio quod nimirum Titius fundum petere potuisset, inde tamen non sequitur, dominium eius per asininam detentionem & contactum ita maritum esse consecutum. Græci enim interpretes verba legis vt suum dedit ita interpretantur καταγράψει ὡς ἴδιον, Dionys. Gothofred. *ad d. l. si fundum, in verb. vt suum dedit.* Et generaliter dotis dationem

nem vim cessionis habere notant *in l. Quamuis. de iure dotiū.* Con*d disp. 8.* vbi addit solenne & assiduum esse, vt mulier actionem & nomen in dotem det, idq; in ea specie facere intelligendum cum rem dare aut tradere non possit *argum. leg. nuptura leg. cum post. §. 1. leg. mulier bona. de iure dotium.* Quodq; mulieris res propria dotalis constitui possit instrumento dotali sine traditione. Cuiac. *obs. lib.* 14. A quo non plane abhorret Accursii Glossa *in dict. leg. Si fundum* vbi dicit. *Potest ergo secundum Ioannem dominium sine possessione quæri: sicut in legato fidei commisso & qualibet vltima voluntate.* Et licet probari posset, ex hac vel alia lege in re dotali ita constitutum esse, vt dominium rei dotalis in maritum absq; vacuæ possessionis traditione sola inductione in fundum vt putat Ioannes & cæteri Glossographi, id est, asinino cōtactu ac detētione transeat; Inde tamē non potest colligi consequentia, qua vel integrum ac plenum dominium (quod duabus hisce summis partibus fructu & mancipio siue possessione vel vt Græci melius exprimunt, *χρήσει καὶ κτήσει*, ac solum proprietatis definitione continetur Cuiac. *lib. 11. c. 35.*) vel iura illa nominata & innominata, vt sunt vsusfructus, vsus habitatio, seruitus, ius quod Vasallus in fundo habet, quod *καταχρηστικῶς* vtile dominium appellatur Cuiac. *obs. 16. libr. 10.* ius Emphyteuticum & alia enumerata à Donello *com. iur. ciuil. libr. 9. cap. 13.* vera vel ficta traditione vacuæ possessionis transferuntur. Nam vt antea diximus, quæ contra regularem & communem rationem recepta sunt extra personas & causas ad quas pertinent, non sunt producenda *l. Quod vero. leg. ius singulare.* & ibi Baro *de Legib.*

CAPVT

CAPVT XXI.

De vsucapione iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 Iurisdictionem non præscribi nec magis à republica diuelli posse quam à sole radios Baldus.
2 Iurisdictionis species omnes præscriptioni subijci.
3 Cuiacij de vsucapiendis rebuspublicis sententia.
4 Iuris Canonici interpretum de iurisdictione, & aliis ad potestatem politicam pertinentibus, opinio.
5 Res hominum commercio exemtæ vt sunt sacræ sanctæ publicæ &c. vsucapioni non subiiciuntur.
6 Iurisdictio potissima pars potestatis politicæ.
7 Iurisdictionis præscriptionem nullo iure scripto permitti.
8 Mutatio non præsumitur.
9 Animus mutandi & corrigendi leges quibus declaretur.
10 Vsucapio & consuetudo quomodo differant.
11 Verbi publici varij acceptus.
12 Vera interpretatio l. omnes. C. de præscript. 30. vel 40. annorum.
13 Intellectus C. super quibusdam. de verb. signific.
14 Iurisdictionis præscriptionem nullo iure scripto sed moribus introductam esse.
15 Consuetudines accipiunt interpretationem à iure communi.
16 Possessionis verbum πολύσημον.
17 Possessionis definitio.
18 Iurisdictionis plenum ac integrum dominium priuatorum commerciis exemtum.
19 Vt dominia sic etiam possessiones subordinatæ.
20 Iusta possessio ad vsucapionem iurisdictionis requiritur.
21 Iustæ possessionis requisita titulus bona fides, & transferentis voluntas.
22 Iurisdictionis præscriptio absq; titulo non procedit.
23 Tituli probatio regulariter superuacanea in præscriptione 30. annorum.

24 Idem

24 *Idem in seruitutum præscriptione.*
25 *Maxime vero in præscriptione hominum memoriam excedente.*
26 *An res omnes incorporales exemplo seruitutum absque titulo ordinario tempore præscribantur inter Dd. controuersum.*
27 *Verior sententia quod titulus requiratur solis seruitutibus exceptis.*
28 *Similia eodem iure censenda.*
29 *Exorbitantia stricte intelligenda.*
30 *Præscriptio ordinaria* 10. *vel* 20. *annorum an sit fauorabilis vel odiosa.*
31 *Vsucapionis & præsumptionis diuersa effecta.*
32 *Diuturna præstatio obligationem & actionem non constituit.*
33 *Bonæ fidei probatio in vsucapione cui incumbat.*
34 *Scientia & patientia eius contra quem præscribitur iurisdictio necessaria est.*
35 *Communis opinio ad præscriptionem iurisdictionis tempus immemoriale requiri.*
36 *Verior sententia quod ordinario tempore præscribatur inter priuatos.*
37 *Contra imperium ipsum non nisi tempore immemoriali præscribitur.*
38 *An & quanto tempore contra imperatorem præscribatur iurisdictio.*
39 *Præscriptionis immemorialis effecta.*
40 *Præscriptio non minus quam priuilegium principis reuocationi obnoxia.*
41 *Eadem vis taciti & expressi.*
42 *Fortior in ipso imperio, quam Cæsare reuocandorum priuilegiorum potestas.*

AN autem iurisdictio præscriptioni subiiciatur diuersæ sunt interpretum sententiæ. Et primo iurisdictionem tanquam
1 rem † publici iuris non posse præscribi, nec minus à republica separari, quam radios solis ab ipso sole, docet Bal. *in tit. de feud. Mar-*
2 *chi. in vsib. feud.* Contra vero non tantum † simplicem iurisdictionem sed merum quoq; & mixtum imperium regulariter præscribi tradit Iason *l. imperium. nu.* 20. 21. 22. Bald. *in repetit. d. l. imperium.*

col.

Digitized by Google

col. 4. & 5. vers. sed quæro an imperium. de iurisdict. om. iudic. & ibidem Albericus de Rosato & alii adducti à Baldo *in tr. de præscript. par. 25. par. princ. quæst.* Thomas Doccius *consil. 102. numer. 3.* Hancque sententiam communem esse quam plurium ad hoc adducto testimonio confirmat Iason *dict. leg. imperium. numer. 20. de iurisdict.* Ac probari textib. *in L. viros. C. de diuers. offic. lib. 12 leg. 1. C. de fund. limit. lib.* 11. *c. irrefragabili. §. 1. de offic. ordinarij. c. cum contingat. de foro compet.* vbi Abb. dicit, alibi melius non probari posse. Eandem non † obscure 3 tuetur Cuiac. *ad tit. C. de præscr. 30. vel* 40. *annorum,* vbi dicit: *quemadmodum vsucapio, vbi locum non habet, succedit longi temporis præscriptio, ita vbi præscriptioni locus non est, vt si agatur in rem vel hypothecaria aduersus malæ fidei possessorem, vel si agatur in personam tum præscriptio longissimi temporis,* id est, 30. *annorũ, & rursus cessante* 30. *annorum* 40. *annorum succedat præscriptio.* Cuius autor est Anastasius *leg. 4. 5. 6. C.* 1. *de præscript. 30. vel 40. annorum,* quo actiones omnes, quæ specialiter constitutione Theodosii non sunt enumeratæ, perimuntur, etiamsi de iure publico agatur, per *leg. vltim. C. de fundo rei priuatæ. leg. vlt. C. de fundo patrim.* excepta tributorum causa *leg. 6* vel de conditione personarum, vt si quis dicatur esse cohortalis. *l. si cohortalis. C. de cohort.* vel seruus vel nauicularius, vel fabricensis, metallarius, murilegulus, Gynecianus, vel alterius cuiuscunque conditionis, cui cum sua sobole teneatur adstrictus quasi vinculo quodam seruitutis.

Exceptionis autem ea natura est, vt in casibus non exceptis regulæ officium constituat & confirmet. *leg. 1. de reg. iuris. leg. in his. leg. quod vero. & leg. ius singulare. de LL. leg. quæsitum. §. denique. &* ibi glossa & Bart. *de fundo instr.* Felin. *in c. quoniam frequenter. vt lite non contestata.* Rol. à Valle *consil. 99. vel 1. numer. 42. & 43.* Riminald. *consil. 463. numer. 2.* Petra *de fidei commiss. quæst. 4. vers. fol. 46.* Tib. Decian. *consil. 76. numer. 14. vol. 3.* Tiraquell. *in tr. de priuileg. piarum caus. fol. 39.* Nasta *consil. tom. 1. fol. 88. numer. 4.* *Paris. cons. 31. num. 39.*

Si igitur iura publica omnia 40. annis præscribantur, & ab iis solummodo potestas indicendi munera excipiantur. Sequitur Iurisdictionem quam potissimam iuris publici partem

esse antea ostendimus non exceptam, regulæ & constitutioni de præscriptione generali relictam esse.

4 Porro quidam † in ea sunt sententia, iuris ciuilis de nõ vsucapiendis rebuspublicis, dispositionem pontificum rescriptis eatenus antiquatam esse vt non habeat locum in præscriptione hominũ memoriam superante. Ea enim tam iurisdictionem, quam alia omnia ad ius imperii vel reipublicæ pertinentia, præscribi constitutum esse à Cælestino 3. *in c. super quibusdam. §. preterea. de verb. significat.* gl. & iuris canonici interpretes *in c. 1. de præscript. in 6.* Abb. *in c. cum non liceat. num. 4. de præscript.* Idem Abb. & Felin. *in c. cum nobis in princip. eod. tit.* Hanc quoque sententiam communem esse affirmat Socin. *consf. 275 col. 2. libr. 2.* quem sequitur Purpuratus *leg. 1. numer. 4. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Vasq. *illu. quæst. capit. 83. numer. 31.* Ego vero hisce & aliis non obstantibus iurisdictionis præscriptionem nullo iure præscripto permitti arbitror. Certum est enim vsucapioni (quam ius autoritatis, & à legibus ortũ dicit Cic. *in orat. de Arusp. responsis & pro Aulo Cacinna*) ea tantum subiici iure ciuili, quæ sint in bonis & commercio, 5 minime vero, quæ commerciis † hominum sunt exemtæ, quę eædem in bonis & patrimonio priuatorum haberi non possunt vt sunt res sacræ, sanctæ, religiosæ, publicæ, liber homo, quarum natura & conditio acquisitioni, & vsucapioni repugnat *leg. vsucapionem. 8. de vsucap. §. sed aliquando. instit. eod. leg. Celsus. in princip. de contr. emt.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 1. cap. 22.*

6 Quod autem iurisdictio † tanquam pars potissima τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς non in priuatorum sed reipub. ipsius sit patrimonio, certius est, quam vt vlla probatione indigeat, de quo prolixe tractatum est à nobis supra cap. 3. huius libri. Et licet aliis atque aliis seculis de præscriptione diuersa placuerint legum latoribus & nonnulla in iuribus antiquis in præscriptibilia inueniuntur, quæ nunc dicantur præscriptibilia. glossa magna *in §. 1. de repert. & temporalibus actionibus* Per. Greg. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi lib. 4.* 7 *capit. 5. numer. 36.* Iurisdictionem tamen † contra veterum legum placita vsucapioni subiacere nusquam relatum est. Certum est autem iuris semel constituti autoritatem tam diu constare,

donec

donec immutetur contraria conſtituentium voluntate Tiraq. *in tractat. de præſcript. gloſſ. 2. fol. 70.* Ea autem † non præſumitur *l. maiores circa finem de Baptiſm. leg. 4. §. in amittenda de acquir. poſſ.* Bertr. *conſ. 34. colum. fin. vol. 2.* Pariſ. *conſilio. 67. numer. 25. vol. 2.* Rol. à Valle *conſ. 77. numer. 32.* Sed declaratur animus † derogandi vel abrogandi aut legibus poſtea latis *§. pen. inſtit. de iure nat. gent. & ciuil.* vel tacito conſenſu populi, id eſt, conſuetudine qua non aliter, quam aperto populi ſuffragio leges abrogantur. *leg. ſed & ea. de LL. l. de quibus eod.* Donell. *com. iuris ciuilis libr. 1. capit. 12.* Textus autem tam ex conſtitutionibus Imperatorum, quam Pontificum pro confirmanda ſententia vulgo recepta, ab antiquis iam, vt refert Bald. *dicto de præſcriptione loco.* non de præſcriptione, ſed conſuetudine loquuntur, quæ non minus quam lex iuriſdictionem dare poteſt Franciſcus Purpuratus *conſil. 582. numer. 4.* Conſuetudo autem † & præſcriptio (licet antiquos Dd. in iis diſtinguendis ſeſe euoluere non potuiſſe, ac Bartolum etiam hærere dicat Zaſius *in leg. de quibus. de ll.*) non tantum cauſis & argumentis externis ſed internis quoque maxime differunt. Cauſis internis & eſſentialibus genere nimirum & forma; primo quod conſuetudo eſt pars iuris ciuilis *L. de quibus. de LL.* vſucapio vero modus acquirendi dominii. Secundo cauſa efficiente: vſucapio enim poſſeſſione vnius hominis perficitur, conſuetudo moribus & conſenſu populi introducitur. *leg. de quibus. de legibus Connan. com. iur. ciuilis lib. 1 cap. 10. de conſuetudine numer. 8.* Zaſ. *dict. leg. de quibus.* Tertio effectu: Ex conſuetudine oritur ius publicum, ex præſcriptione priuatum ius naſcitur, Duarenus *de LL. capit. 1.* Et vt loquuntur interpretes præſcriptione acquiritur ius formatum, ſiue diſpoſitum. Conſuetudine vero ius diſponens Bar. *in leg. 2. C. quæ ſit longa conſuetudo.* Roch. Curtius *in repetit. cap. cum tanto. de conſuetudin. ſect. 3. numer. 3.*

8 9 10

Quarto ſubiecto: Præſcriptioni ſubiiciuntur ea ſolummodo, quæ ſunt in bonis & commercio. In conſuetudine aduerſarii dominium & ius non venit in conſiderationem Zaſius *d. leg. de quibus.* Quinto adiunctis quoque differunt: Quod conſuetudo interpretatione ad ſimilia producatur, præſcriptio tanquam

odiosa ad similia non extendatur *c. cum olim. de præsc. & c. in tua. de decimis.* Zas. *dict. leg. de quibus.* De Differentia consuetudinis & præscriptionis vide quoque Bald. *in dict. leg. num. 6.* Post omnes autem alios Molyn. *de Hisp. primig. lib. 2. fol. 225. num. 3.* vbi iuris Principiis repugnare ait hominem priuatum vnum vel plures etiam, qui certam populi vel ciuitatis partem non constituunt consuetudinem inducere posse. De consuetudinis quoque & præscriptionis differentia plura confert Crauetta *de antiquitat. tempor. par. 4. in pr.* Nec obstant etiam, quæ traduntur à Cuiac. *ad d. tit. C. de præscriptione 30. vel 40. annorum.* Certum est enim verbi publici non vnam in legibus & constitutionibus esse significationem.

11 Primo enim latissima significatione † publicum dicitur quod in vsu omnium est communi, siue omnium hominum, siue vnius alicuius populi, aut plurium. Sic accipitur *in §. 1. institut. de rer. diuis. leg. quod in littore. de acquir. rer. domini. leg. littus. de verb. signif. leg. pon. de rer. diuis.* Hac significatione etiam comprehenduntur, quæ sunt in vsu publico ciuitatum, quæ priuatorum loco habentur *leg. eum qui. de verb. significat.* Alciat. *leg. inter publica. eod.* Talia sunt viæ itineraq; campus Martius & similia *l. 2. §. 1. ne quid in loco publ. leg. sed Celsus. de contrah. emt.*

Secundo publica appellantur ea quæ non sunt in vsu omnium hominum, neque vniuersitatis alicuius tantum, sed in vsu alicuius populi seu gentis, aut plurium, non tamen omnium. Sic eo de rebus publicis Imperii Romani vtitur Imperator *in §. 1. & §. flumina. instit. de rer. diuis.* Baro *instit. eod.* Tertio, ea quæ sunt non in vsu tantum, sed pecunia & patrimonio populi *leg. sed Celsus. in principio, de contrah. emt.* Ac propriè quidem populi Romani latissima tamen significatione quoque ciuitatum & vniuersitatum, quæ priuatorum loco habentur, respublicæ dicuntur. *dict. leg. eum qui. de verb. signif. leg. inter publica. eod. & leg. vsucapionem. de vsucap.* vbi publicum in genere de rebus populi Romani ac ciuitatum dicitur Cuiac. *ead. leg. in verbis publicis populi Romani.* His quoque annumerantur, quæ ad Fiscum siue patrimonium Imperatoris, veteris Romanæ reipub. instituto ab ærario distinctũ pertinebant *l. Bene à Zenone. C. quod præscr. l. fin. C. de fundis patrimonialib. lib. 11. l. vlt. C. de fun-*

rer.

rer. priuatar. eod. lib. Renat. Choppin *de dominio regis Franciæ li. 1. cap. 1.*

Porro publicorum patrimonialium populi Romani quædam ad dominiũ & alia iura cum priuatis communia pertinent, vt sunt ex corporalibus prata, syluæ, emphyteutica & vectigalia prædia incorporalia actiones, nomina, & credita &c. Goddæ. *l. inter publica. nu.* 19. *de verb. significat.*

Quædam vero ad summam reipublicæ potestatem ac maiestatem pertinent. De quibus *in l. 1. §. ius publicum* & ibi Baro *de iustit. & iure. leg. 1. de constitution princip.*

Ex his, quæ sunt in vsu vel totius populi Romani, vel ciuitatis alicuius, quia sunt hominum commerciis exemta & in bonis ac dominio priuatorum haberi non possunt, natura sua vsucapionẽ non recipiunt *l. sed Celsus. in pr. de contrah. emtione. l. vsucap. de vsucap. §. sed aliquando. Instit. eod.*

Interea vero quę in pecunia ac patrimonio sunt reipublicę ita distinguuntur: vt res quidem ac iura alia patrimonialia à summa reipub. potestate diuersa, vsucapioni subiiciantur. *d. l. sed celsus. in verb. quæ non in pecunia. de contrah. emt.* gl. *in l. vsucapionem. de vsucapion. l. fin. C. de SS. ecclesʃ. l. intra quatuor. & l. in omnibus.* & vtrobiq; glossa *de diuersʃ. & temporalib. præscript.* Duaren. *in tit. de vsucap. cap. 3.* Idem obtinet in rebus patrimonialibus principis *l. vlt. §. vlt. de fund. patrimon. & l. vlt. de fundo rer. priuat. lib. 11.* Anton. Contius *in Scholijs ad l. 6. C. de præscr. 30. vel 40. annorũ.* Ea vero quæ ad summam imperii potestatem ac maiestatem pertinent, tam iure gentium quam ciuili nullius temporis vsucapioni subiiciuntur, sunt. n. instar sacrorum & ab omni mortalium commercio exemta, vt de dominicis regii imperii Gallici iuribus ait Renat. Choppin. *de dominio Regis Franciæ lib. 1 cap 1. nu. 6.* Anastasius *in l. competit. C de præscript. 30. vel* 40. *annorũ* De his grauissima Themistoclis & Catonis apud Plutarchum *in Themistocle & Catone* est sententia. Nec mortales aduersus Deum immortalem, nec priuatos aduersus rempublicam præscribere posse Bodin. *de repub. lib 1. cap. vlt. in fine & lib. 6. cap. 2.*

Et quod ea quæ ad summam principum potestatem pertinent, vsucapi non possint, firmat Albericus de Rosato *in leg. vltim. de iurisdict.* Baldus *in leg. à procuratore. C. mandati & in leg. si*

aqua de seruitut. Alex. *conf.* 30. *libr.* 5. Lucas de Penna *in leg. contra ius publicum C. de re militari* Bart. *in leg. infamem. de public. iud.* Idem *in leg.* 1. *de aqua pluuia arcend. & in leg. hostes. de capt. & postlim. reuers.* Felin. *in c. cum non liceat. de praescript.* Baldus *in leg. competit. C. de praescript 30. annorum. cap. cum non liceat*, & ibi gloss. *de praescript.* Baldus *in leg. 1. numer. 6. C. de emancip. liber. & in cap. quae sint regalia cap. cum inter.* & ibi gloss. & Dd. *de consuetud.* & alii adducti à Iasone *in dict. leg. imperium numer.* 20. Eamque sententiam communem dicit Crauetta *in tract. de antiquit. tempor. par. 4. numer. 72. fol. 169.* & Purpuratus *in leg. imperium num. 164. de iurisd.* Vasq. *controuers. illust. lib. 1. cap. 2. num. 14.*

12 Cum igitur posteriores † leges ad priores sint trahendae *leg. sed & posteriores. de legibus* & in ambiguis ea interpretatio, capienda sit, quae vitio careat, *leg. in ambigua. de ll.* Inconueniens autem & absurdum sit, à priuato quae ad summam potestatem pertinent praescribi, & sic ordinem & imperium politicum interuerti de iis potius iuribus ac rebus publicis, in quibus dominium vel plenum vel partem eiusdem quandam tenet respublica, quae in Principis ab aerario publico separato sint patrimonio quam quae ad κυρίαν πολιτικὴν siue summam eiusdem potestatem, ad quam iurisdictionem tanquam caput praecipuum quoque referri diximus. *leg. omnis. de praescript.* 30. *vel* 40. *annorum*, contra ac sentire videtur Cuiac. intelligenda est. Idq; diserta Anastasii declaratione continetur *l. competit. C. eod.*

Cui non obstat, quae de natura & effectu exceptionis antea sunt adducta. Non enim Imperator publicas functiones à dispositione *leg. omnis.* tanquam sub ea comprehensas excipit. Sed à sensu & proposito suo in constituendo *leg. omnis.* plane alienum ac remotum fuisse ait, vt publicae functiones sub ea comprehenderentur. Certum est autem, si exceptio sub regula non comprehenditur, vel ex proprietate sermonis vel verbis vel mente legis restringentis, regulam vltra naturam suam non extendi. *leg. generali. §. vxori.* & ibi Bar. & Alb. *de vsufruct. legat.* Franc. Aretin. *cons.* 143. *visa consultatione. col. 2. vers. sed ad hanc. libr.* 1. Felin. *C. quoniam frequenter in pr. col. 4. vers. pro tanto dici. Vt lite non contestat.* Tyraq. *in tr de vtroq;*

de vtroq. retract. fol. 476. *n* 94. *&* 95. Corn. *consf.* 57. *col.* 1. *lib.* 1. *Parisi. consf.* 157. *n.* 40. Lib. Decius *consf.* 55. *n.* 16. Et licet nulla habita ratione inde resultantis absurditatis & mentis Imperatoris adeo diserte & clare expressæ publicæ functiones *à leg. omnes.* tanquam sub ea comprehensæ exceptæ dici possint. Certum tamen est antea dictæ decisioni non esse locum in casibus diserte non exemtis similem vel maiorem rationem habentibus, gloss. *in verbo indicati. in l.* 1. *C. de cond. indebiti* Bartolus *in leg.* 1. *de offic. eius cui mand. est iurisd. cap. cum dilecta.* & ibi Panormit. *de confirm. inutili* Angel. Ioan. de Imola *in leg.* 1. *§ si is qui ad SC. Trebell.* Eberh. *in topicis in loco ab except. ad reg. numer.* 5. Rimin. *consf.* 09. *numer.* 24.

Quod autem non tantum similis, sed maioris momenti sit iurisdictio, quam in omni politia tam νομοθεσίαν quam δικαιοδοσίαν complecti diximus, quam numerum siue realium siue personalium indicendorum potestas, notius est, præsertim versatis in rebus ciuilibus, quam vt vlla explicatione indigeat.

Quantum ad sententiam eorum † qui iuris tam gentium, 13 quam ciuilis vsucapionis rerumpublicarum prohibitorii dispositionem ex pontificum placitis ad præscriptionem, memoriam hominum superantem restringunt attinet, constitutionem Cælestini. *C. super quibusdam. de verb. signif.* in qua tanquam basi dicta iuris canonici interpretum opinio nititur (præterquam quod Pontifici de rebus ad imperii maiestatem pertinentibus quicquã disponere non sit integrum vt dicetur suo loco) certum est non de vsucapione, sed consuetudine loqui, quæ toto genere inter se diuersa esse diximus paulò ante.

Ex quibus breuiter † sic deductis manifestissimum euadit, 14 iurisdictionis præscriptionem nullo iure scripto, sed moribus ac tacito populi consensu introductam esse. Quod in effectu quoq; senserunt Bald. *in dict. leg. imperium numer.* 6. merum scilicet & mixtum imperium bene posse quæri, per consuetudinem, sed non per præscriptionem. Itẽ Hostiensis *in c.* 2. *de purg. vulg.* & ibidem Anton. de Butrio & alii relati à Iasone *in sæpe d. l. imperium numer.* 20. *de iurisdictione.* Restat igitur vt quæ ad constituendam hanc præscriptionem sint necessaria videamus.

Circa

15 Circa quod † præcognoſcendum eſt, quod ſicut conſuetudines omnes à iure communi declarationem recipiant. *leg.2.*& ibi Salicet. *C. de noxalib. actionib.* Bart. *leg. omnes populi. de iuſtitia & iure.* Bald. *in leg. terminato. in fine. C. de fructib. & litium expenſ.* Bald. *in leg. Gallus. §. quod ſi is. de lib. & poſtum.* Bald. *conſil.* 58. *col. fin. lib.* 2. Alex. *conſil.* 50. *col. fin. lib.* 1. Corn. *conſil.* 1. *col. fin. lib.* 2.

Et quæ in conſuetudine expreſſa non ſint, ſecundum ius ſcriptum determinari debeant Molyn. *in conſuetud. pariſ. tit. 2. fol 119. num. 31.* Sic etiam de iuriſdictione præſcribenda introducta conſuetudo ita accipienda eſt, vt quæ ad aliarum rerum vſucapionem etiam ad iuriſdictionis præſcriptionem ſint neceſſaria. Primum itaque & maxime ſubſtantiale requiſitum huius præſcriptionis eſt poſſeſſio. *c. ſine poſſeſſione. de reg. iur.* Poſſeſſionis verbum multi-
16 plex † quidem & πολύσημον eſt, ac ſignificatione ſua vſucapionem agrum qui poſſidetur, proprietatem & bonorum poſſeſſionem, id eſt, ius perſequendi retinendiq; patrimonii quod cuiuſq; cum moritur, fuit, comprehendit. Cuiac. *in leg.* 1. *§.* 1. *de acquir. poſſ.* Ac hoc loco poſſeſſio pro vſu quodam rei, quem efficit actus, & exercitium eorum, quæ ad iuriſdictionem pertinent accipitur. Vt enim in rebus corporalibus proprie poſſeſſio eſt naturalis rei apprehenſio, ac detentio: Sic in rebus incorporalibus loco eiuſmodi naturalis apprehenſionis eſt vſus *leg. quoties. de ſeruitutib.* Longo. *in repet. leg. imperium. fol. 298.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 5. cap. 23.*

17 Poſſeſſio vero non eſt ſola † detentio, qualis eſt inquilini, creditoris in pignore, fructuarii, item qui in poſſeſſionem à magiſtratu miſſus eſt, crediti vel dotis ventris, legatorum, damni infecti cauſa & ſimilium. De quibus Cuiac. *obſ. lib. 9. cap. 33.* Donell. *com. iuris ciuilis lib. 5. cap. 6.* Cont. *diſput. libr. 1. cap. 9.* Sed ea detentio, quæ fiat animo & affectu domini. Inter poſſeſſionem enim & dominium ius dumtaxat intereſt non affectio. Contius *diſput. libr. 1. cap. 9.* Vt ex iunctis duobus Inſtitutionum Theophili locis, *titulo* nimirum *per quas perſonas nobis acquirit.* ac *tit. de interdict.* rectius quam Ioan. & Azo relati ab Accurſio *in gloſſa leg.* 1. *de acquir. poſſ.* eam definit Contius *diſput. iur. ciuil. libr. 1. cap. 9.* νομή ἐστιν σωματικοῦ πράγματος κατοχὴ συνεχομένη τῆς ψυχῆς δεσπόζοντος, id eſt, *poſſeſſio eſt rei corporalis*

detentio

detentio, concurrente animo atque affectione domini. Errant autem qui ea, quæ ad rei vnius essentiæ ac formæ constitutionem pertinent, diuidunt, & ex vno requisito duo constituunt, vt nimirum necessaria sit ad præscriptionem, vt quis possideat, & vt animo & affectu domini possideat, vt fit à Longouallio *in rep. l. imperium. fol.* 315. *de iurisd. om. iud.* Ille enim solus possidet, qui affectione domini & suo, non qui alieno nomine rem detinet. *l. quod meo. de acquir. poss.*

Iurisdictionis autem proprie nulla est possessio, sed detentio quædam, non integri quidem dominii, sed iuris tamen cuiusdam in re sibi habendi animo, quæ *κατοχευτικῶς* dicitur possessio: ad eundem modum quo Vasallus & Emphytheuta domini dicuntur. Beccius *cons.* 3. *nu.* 48. Lancellot. Gallia *consil.* 99. *nu.* 85. Thomas Doccius *consil.* 18. *nu.* 8. cum tamen diuersum habeant ius à vero dominio, quod rei proprietas est. Cuiac. *obs. lib.* 10. *cap.* 18. *& lib.* 11. *cap.* 35. Pet. Anton. de Petra *in tr. de fideicom. quæst.* 14. *nu.* 1. *&* 3.

Integrum enim ac plenum iurisdictionis † dominium priuatorum commerciis non subiicitur, vt supra *cap.* 18. *in fine.* exposuimus. Et vt dominia quędam *ἐν πλάτει* sic accepto vocabulo sunt subordinata, vel subalternata, vt loquitur Alex. Raudensis *consil.* 17. *nu.* 331. sic etiam possessiones quædam sunt subordinatæ. Primus enim vt directus dominus possidet, ciuiliter vera & propria ciuili possessione, sicut proprie & anatomice est dominus directus. Vltimus vero habet realem fruitionem & verum ac naturale commodum rei possidet naturali propria & perfecta possessione, vt etiam proprie vtilis dominus dicitur Molyn. in *consuet. Paris. Tit.* 1. *§.* 1. *gl.* 7. *nu.* 9. Bald. *in l. vnica. num.* 4. *C. vti possidet.* Gilmanrer *in camer. iudicatar. lib.* 1. *decis.* 13. *nu.* 66. 18

Domini autem intermedij, vt sua etiam habent dominia subordinata & respectiua, quæ sunt directa respectu inferioris, vtilia autem superioris. Sic etiam habent possessionem quandam respectu superioris naturalem, respectu vero inferioris *κατοχευτικῶς* ciuilem. Vt enim Baldus ait *in l. vnica C. Vti possidetis.*

detis. Quemadmodum quælibet proprietas large nimirum sumto vocabulo possessionem itidem in lata significatione habet sibi correspondentem. Ita dominorum intermediorum possessiones iuribus suis correspondent. Exempli causa. In hoc nostro casu iurisdictionis verum dominium habet ipsa respublica, vel imperium Romanum, vsumfructum Cæsar, quo ad totum, quoad partem Electores, Principes ordines tanquam intermedii. Vtile dominium, vsumfructum, & ius quoddam innominatum, & respectu imperii naturalem possessionem, respectu vero inferiorum, quibus pars aliqua ab ipsis conceditur, ciuilem, vt pulchre & erudite hæc omnia explicat Molyn. *in Consuet. paris. dicto titulo 1. §. 1. gl. 7. nu. 9.*

20 Cum autem possessio † sit duplex iusta & iniusta *leg. prima, §. si vir. & l 3. §. ex contrario. de acquir. poss. leg. 1. §. deyicitur.* Vnde vt, non simpliciter possessio, sed iusta ad vsucapionem requiritur: iniusta n. possessio detinenti nihil vt ad fructuum acquisitionem sic ad vsucapionem prodest, *l. emptor. C. de præscr. long. temp. l. improba. C. de acquir. poss.*

21 Iustam autem possessionem † tria faciunt, iusta possidendi causa, bona fides & voluntas transferentis Donell. *comm. iur. ciuil. l. 5. cap. decimo quarto,* iusta possidendi causa in vsu iuris Titulus appellatur. *l. naturalem. §. primo. de petit. hæredit. leg. 1. pro dote,* vel quod tueatur possessorem, vel quod reddita iusta causa facultas præbeatur intuendi iuste vel iniuste quis possideat, vt placet Donello. *comm. iur. ciuil. libro 5. capit. decimo quarto,* Titulo autem non præcedente vsucapio non procedit. *institut. de vsucapione in princip. L. nullo. C. de rei ven. l. diutina Cod. de præscript. longi tempor. l. vlt C. pro hærede.* Necesse est itaque iurisdictionem vsu capturo vt vel à non domino inuestitus vel vsusfructus vel aliud ius quoddam innominatum ei sit constitutum *argumento l. cum nemo*

22 *l. si nulla C. de acquir. poss.* Et quod in specie † iurisdictionem præscripturo titulum ostẽdere necesse sit docet Franciscus Purpurat. *consil. 378. nu. 7.*

23 Quod autem de tituli † ad vsucapionem necessitate diximus, principum constitutionib. generaliter restringitur ad præscriptionem

onem ordinariam decem nimirum annorum inter præsentes & 20. inter absentes, exclusa præscriptione longissimi temporis, quæ absque titulo & bonafide regulariter procedit *leg. sicut & l. omnes. & l. si quis emtionis. §. 1. C. de præscr. 30. vel 40. annor.* Tertio generaliter † restringitur, vt non habeant locum in præscriptione 24
seruitutum *l. si quis diuturno*. & ibi gloss. & D. *l. si seruit. vendicet. & in l. 2. C. de seruit. & aqua.* Longouall. *in repetit. l. imperium fol. 27. nu. 30.* Multo minus in præscriptione † hominum memoriam superãte 25
de qua plura in tar io requisito

An autem res † omnes incorporales, quibus annumeratur 26
quoque iurisdictio præscriptione ordinaria spacio 10. vel 20. annorum præscribatur absque titulo apud Interpretes controuertitur Paulus Castrensis præscriptionem rerum omnium incorporalium & sic etiam iurisdictionis decennalem vel vicennalem titulum & bonam fidem requirere, tricennalem vero sine his procedere arbitratur *in l. seruitutes 4. de seruitutib.* Exceptis seruitutibus realibus, quæ si continuæ sint, etiam sine titulo ordinario 10. vel 20. annorum spacio præscribantur *l. si quis diuturno*, in quo discrimine inter seruitutes rebus vel personis debitas secutus est. Cyn. *in l. 2. C. de seruit. & aqua.* Abbas *in c. de querela pen. col. de præscr.*

Receptior vero & maioris interpretum partis sententia est, iurisdictionem ad exemplum seruitutis discontinuæ non nisi tempore hominum memoriam excedente, præscribi, quam refert Longovall. *d. l. imperium. fol. 231. num. 18. & fol. 287 num. 44* Longouallius vero seruitutes absque discrimine & iura & res incorporales & in specie iurisdictionem ordinario tempore 10. annorum inter præsentes & 20 inter absentes, siue de acquirenda primũ siue iã acquisita extensione & amplificatione agatur præscribi affirmat *d. l. imperiũ. fol. 232. n. 19. & fol. 287. n. 44. & fol. 318. n. 18.*

Argumenta suæ sententiæ non affert Longouall. ea, quibus vtuntur Alb. de Ros. *in l. foramen de seruitutib. vrb. præd.* Ioan. Fabri. *in §. retinendæ instit. de interdict.* Bar. *in l. insto. §. non audet. de vsucapionib.* qui iurisdictionem æquiparant seruituti, quæ absque controuersia tempore ordinario absque titulo vsucapitur.

Sed reprobata communi & iuri minime consentanea sententia, qua seruitutes in continuas & discontinuas diuiduntur, seruitutibus omnibus tam realibus quam personalibus eandem naturam, indeque æqualem ac parem omnibus conditionem inesse ostendit *dictis antea locis* (cui adstipulatur Donellus *com. iur. ciuil. lib.* 11. *cap.* 11. vbi vulgaris huius interpretum erroris confutationem primo à Longouallio præclare tentatam, postea etiam aliorum consentientib. suffragiis absolutam attestatur. Longouallium sequitur Wesenb. *tit de seruitut. n.* 5. *& de vsucapionib. nu.* 7.) indeque præsupposita iurisdictionis cum seruitutibus æquiparatione eam absque titulo spacio decem aut 20. annorum vsucapi affirmat *argum. l. si quis diuturno de seruit. & aqua.* subiecta tamen distinctione inter imperatorem vel alium summum principem & alios principe inferiores & priuatos. Vt quidem contra hos vsucapio tempore ordinario 10. vel 20. annorum absque titulo procedat, contra illum vero non nisi 40. annorum *l. fin. C. de fundo patrim. lib.* 11. *l. competit C. de præsc.* 40. *annor.* Vel saltem centum annorum aut temporis hominum memoriam excedentis spacio vsucapio locum habeat. *argum. c. super quibusdam. de verb. signif. & l. hoc iure. §. ductus aquæ.* Longouall. *d. l. fol.* 290. *nu.* 46.

27 Ego nec Castrensi. †, nec Longouallii sententiam simpliciter veram esse, sed tam ad iurisdictionem, quam res alias incorporales spacio 10. inter præsentes, & 20. inter absentes præscribendas exceptis tantum seruitutibus cæteris paribus titulum requiri
28 statuo. Leges enim generales † quales sunt titulum in vsucapione requirentes generaliter intelligendæ nec ab homine distinguendæ sunt per reg. *l. de precio de pub. in rem act. l.* 1. *§. & generaliter de legit. præstand. l. reg. de iur. & facti ignorant.* Molyn. *in consuetud. paris. tit.* 1. *§.* 2. *gl.* 1. *n.* 2. Ac licet generali dispositioni de tituli necessitate derogetur quo ad seruitutes *l. diuturno. si seruit. vindicet.* Et ius ita sit constitutum, cum casus omnes sigillatim legibus non sunt comprehensi, si in vno aliquo sententia eorum manifesta est, ea ad similia produci, ac secundum hoc ius dici debeat. *l. non possunt de legib. l. si id quod. de iurisd. om. iudic.* Ac similia sint, quorum eadem est qualitas Ever. *in top. in loco à simili nu.* 4. Iurisdictio autem æque res sit in-

Digitized by Google

sit incorporalis ac seruitus vnde sequi videtur quos casus paritas æquitatis & identitas rationis coniunxit, etiam quo ad iurisdispositionem non esse segregandos, vt ait Cicero in topicis: æquitas in paribus causis paria iura desiderat *l. illud* & ibi Bald. *ad leg. Aquiliam l. vlt. C. de const. per l. vlt. C. ad leg. Falcid.* Certum tamen & minime controuersum est, quæ iam dicta sunt de productione iuris ad causas similes de eo iure intelligenda esse, quod in aliquo genere rerum de toto genere vel verbis, vel ratione in commune & in vniuersum primo constitutum est. In iure vero singulari † quod à tenore, ratione & constantia veteris iuris deflectit, 29
locum non habet. Ea enim stricte sunt intelligenda, & vltra casus expressos non extendenda *l. quod contra l. in his.* & ibi Baro *de ll.* Cum igitur tenor iuris sit antiqui, id quod nostrum est, sine facto nostro ad alios transferri non posse. *l. quod nostrum. de reg. iur.* certum. Quæ de vsucapione, (qui modus est dominii & iuris sine facto & voluntate Domini ad alium transferendi Cuiac. *ad l. id quod nostrum. de reg. iur.*) postea constituta sunt tanquam ius nouum ac singulare, stricte intelligenda & ab vna causa ad aliam non esse extendenda *iuribus iam relatis.* Et licet † præscriptio 10. vel 20. anno- 30
rum partim fauorabilis, partim odiosa esse censeatur, Balb. *in tr. de præscr. par. 2. n. 1.* Tamen certum est, quando in aliqua dispositione fauor & odium concurrunt, ea simpliciter odiosa intelligenda sit Ioh. And. *in c. vlt super gl. 5. in verb. similib.* & ibi Petr. de Anchoran. Domini. & Phil. Fran. *in ead. gl. de verb. signif.* Bald. *in l. 1. col. 1. vers. item nota. quod priuilegium. de constit. prin.* Idque absque controuersia verum est, quando eiusmodi dispositio iuri communi & veteri aduersatur. Tyraq. *in tr. de retract. in præf. fol 20 col. 2 nu. 67.* Generaliter enim omnis recessus à iure communi est odiosus, & stricte intelligendus Bald. *in l. non suum. col. vlt. vers. Sed in contrarium. C. de bon quæ lib.* Bald. *in l. non possunt. de legib.* Tyraq. *in tr. de vtroque retract. in præfat. fol. 9. nu. 62.* Cum igitur leges quæ seruitutes absque titulo præscribi disponunt dupliciter à iure veteri & communi recedunt, primo ab antiquo dominiorum transferendorum iure *l. id quod nostrum. de reg. iur.* Et communib. de vsucapi-

rem verso, *de vsuris.l.* 4. *C. de non num.pecun. l.* 2. *C. ad SC. Maced. l.* 1. *de fideicom.*(et eleganter hunc locum exponit Cuiac. *d.l.litibus. C. de agric. & censit.lib.* 1.) Ac transfert onus probandi in aduersarium Facian. *in tr. de probat. libro* 2. *cap.* 10. *num.* 18. Casus quoque complures vbi decennali vsu vel præstatione non ius ipsum, sed præsumtio obligationis inducitur vide apud. Tyraque. *in tr. de præstr. §.1.fol.*76. *usque ad fin. §.*

Alterum quod ad iustam possessionem in vsucapione pertinere diximus est bona fides Paris. *consil.* 1. *num.* 59. *vol.* 1. quæ non opinionem sed fidem, hoc est, rei tanquam exploratæ & comprobatæ fiduciam & persuasionem significat quo in acceptu Græci πίστεως voce quoque vtuntur ex Budæo Connan. *Com.iur. ciuil.lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Hæc non tantum propterea requiritur, vti existimat Longouall. *in d. l. imperium. fol.* 309. *num.* 9. & 10. quod ad omnia prædiorum iura præscribenda bona fides requiratur. Sed quod id de vsucapione ac præscriptione longi temporis absque vlla differentia qualitatis rerum ita constitutum sit, *princip. instit. de vsucapione. l.* 2. *C. de præsc. longi tempor.* Verba autem generalia generaliter accipienda sunt, *leg. fin. in fine. C. de dot. præmiss. leg. regul. §. vltim. de iuris & facti ignorantia.* Crauetta. *consilio, centesimo decimo sexto, numero sexto, volumine primo, leg.* 1. *§. cum vrbem. de offic. præfect. vrbi. leg.* 1. *§. ait ergo. de his quæ in fraud. Creditor. l.* 1. *§. generaliter. de legat. præstand.* Tyraq. *in repetit. l. si vnquam. fol.* 37. *numer. centesimo decimo octauo C. de reuoc. donat.*

Et bonam fidem in præscriptione longi temporis non tantum de iure ciuili, sed etiam canonico generaliter exigi probatur *cap. vlt. de præscriptione.* Idque in foro tam ciuili quam ecclesiastico obtinere post Dd *in c.* 1. *de noui oper. nunc.* & Bart. & Bald. *in l. priuilegia C. de sacros. Eccles.* firmat Tyraq. *in tract. de Præscript. §.* 1. *gloss.* 2. *in pr.*

Cui autem incumbat bonæ † fidei probatio, & quomodo probetur in vsucapione rerum incorporalium vide interpretes & inprimis Bald. *in lege tertia C. de seruitut. & aqua.* Et Tyraq. *in d. l. tract. de præsc. §.* 1. *gloss.* 2. *vsque ad finem* Purpurat. *consil.* 32

367. *num.* 83. Quod autem dictum est de bona fide in præscriptione iurisdictionis necessaria, locum non habet in præscript. 30. vel 40. anno. Paul. Castr. *in l. seruitutes 4. de seruitutib.* Post Cyn. *in l. 2. C. de seruitutib. & aqua* Longouall. *in l. imperium fol.* 310. *num.* 11.

Tertio ad iustam possessionem non sufficit iusta causa & bona possessionis fides, sed etiam autoris ad possessionem transferendam voluntate opus est. Qui enim absque voluntate eius contra quem præscribere intendit, possidet, etiam si cætera, quæ requiri diximus, omnia concurrunt, iuste non possidet, sed prędo censendus est. Vt generaliter de vsucapione longi temporis rerum omnium constitutum est *l. si ex stipulatione de acquir. poss.*

Voluntas autem transferentis interuenisse censetur probata traditione eius à quo capere velimus siue hoc ab ipso, siue per alium, cui hoc mandauit, fiat *l. si ex stipulatione & l. fundi de acquir. poss.* Id autem solum locum habet in rebus corporalibus, quæ per rei naturam tangi & possideri possunt, licet interdum etiam absque reali traditione, si sciente & patiente eo contra quem præscribimus, in possessione simus *l. 2. C. de acquir. poss.*

Quod posterius tamen multo magis locum habet in præscriptione rerum incorporalium, quæ sua natura sub traditionem non cadunt Dd. *in l. 1. in fine de seruit. rust. præd. & l. 2. C. de seruitut.*
34 *& aqua.* Et in specie quod in præscriptione † iurisdictionis requiratur scientia & patientia eius contra quem præscribitur tradunt Salycet. *in l. 2. C. noua vectigalia instit. non posse.* Alex. *consil.* 5. Iason. *in l. imperium de iurisd. om. iud.* Alex. *cons.* 16. 3. & 4. *col.* Bart. *in l. 1. §. deniq. de aqua pluuia.* Iacob. Mandell. *in l. more num.* 23. *de iurisd.* Petra *de fideicom. quæst.* 12. *num.* 269. Licet ab hac sententia ὁμονυμίᾳ vocabuli patientiæ deceptus præter rem dissentiat Longouall. *in l. imperium in 4. par. art. 2.* quem confutat Didac. Couar. *in c. possessor. de reg. iur.* Knich. *de iure territorij verb. Ducum Saxon. cap. 9.* Quibus addo ex illo etiam fundamento necessariam esse scientiam adversarii, quia vsucapio absque poss. non procedit, ignorans autem quem vti re sua non amittit possessionem. *l. 3. §. in amittenda de acquir. poss.* Cum igitur duo eandem rem in solidum possidere non

possint

possint, non potest quis videre apprehendisse poss. ignorantis per consequens etiam vsucapere non potest. Scientia autem & patientia debet esse libera & spontanea non coacta Lucas de penna. *leg. hac lege. C. de aqua ductu* per patientiam enim violentiam iurisdictionis quasi possessio non quæritur secundum Bald. *in rub. in fine. de controuers. feudi.* Socin. *consil.* 187. *numer.* 21. *versicul. confirmatur ista opinio. volum.* 2. Petr. Anton. de petra. *de fideicom. quæst.* 12. *numer.* 27. *& seq.*

Ad vsucapionem præscriptionis iurisdictionis tempus legitimum requiri diximus. In quo duo consideranda, primo legitima quantitas: secundo, qualitas: vt nimirum sit continuum. *leg.* 3. *de vsucapionibus* & vsurpat. Vasq. *contr. illust. cap.* 58. *numer.* 1. Et non alternatum vel interpellatum Baptist. de S. Blasio *cons.* 66. *numer.* 39. Crauett. *consil.* 134. *numer.* 20. *vol.* 1. Discontinuata enim possessio quæ vsurpatio dicitur vsucapionem interrumpit. *leg.* 2. *de vsucap.* Cont. *disp. libr.* 1. *cap.* 10. Id quomodo probandum sit prolixe docet Tiraq. *in tractat. de præscriptionib.* §. 1. *gl.* 5. Quod ad quantitatem † temporis præscriptioni iurisdictionis præfiniti attinet, etsi communi interpretum calculo receptum sit, eam non nisi prolixitate temporis cuius non sit memoria, de quo testatur Longouallius *in leg. imperium. fol.* 231. *numer.* 18. Bart. *in leg. si publicanus.* §. *fin. de publican.* Iacob. Mandell. *in leg. more. numer.* 13. *de iurisdict.* Paris. *consil.* 16. *num.* 28. *vol.* 4. 35

Verior tamen † ac iuri magis conueniens Longouallii est sententia. Eam inter priuatos ordinario tempore, id est, decennio inter præsentes & vicennio inter absentes cum titulo & bona fide præscribi *leg. fin. C. de præscript. longi tempor.* Longouall. *in rep. leg. imperium fol.* 317. *numer.* 27. Bald *in ead. leg.* relatus à Iasone *numer.* 22. Paris. *consil.* 8. *numer.* 2. *vol.* 1. Absque vero titulo & bona fide 30. annis. *tot. tit. C. de præscript.* 30. *annorum.* Longouall. *dict. leg. imperium. fol.* 310. *numer.* 11. *& fol* 317. *numer.* 27. Quæ definitio hoc fundamento nititur, quod consuetudo ac iura omnia municipalia accipiant interpretationem declaratiuam à iure communi. *leg.* 2. & ibi Salicet. *C. de noxalib. act.* Bar. *leg. omnes populi. de iustitia & iure.* Bal. *in leg. terminato. in fine. C. de fructibus & lit. expens.* Bald. 36

Digitized by Google

l. Gallus §. quod si is. de lib. & post. Bald. *cons. 8. colum. fin. libr. 2.* Alex. *cons. 50. colum. fin. libr. 1.* Corn. *cons. fin. libr. 2.* Tiraquell. *in tractat. de praescript. tit. gl. 1. in fine.*

37 Et quæ consuetudine † expressa non sunt secundum ius commune determinari debent Molyn. *in consuetud. Paris. tit. 2. fol. 119. numer. 31.* Priuatos autem cum dico non tantum agricolas, & ciues singulos, sed & communitates, nobiles, Barones, Comites, prælatos, principes, politicos, & ecclesiasticos omnes com-
38 plector. Sed an contra Imperatorem † quoque iurisdictio & reliqua ad summam potestatem pertinentia præscribantur? Quidam censent, quod sic Abbas *in cap. cum non liceat. numer. 4. de præscript.* Rom. *consil. 371.* Iason. *consil. 283. libr. 2.* Decius *consil. 207.* Socin. *consil. 275. colum. 3. libr. 2.* quos sequitur Purpuratus *leg. 1. numer. 4. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio.* Old. *consil. 69. consueuit. colum. 4. versic. Nec obstat. quod dicitur, quod imperium.* Ruin. *consil. 21. col. 2. libr. 1.* Alban. *consil. 64. numer. 91.* Quidam quod non: Crauett. *de antiquit. tempor. par. 4. versic. materia ista. numer. 19.* Bart. *in leg. hostes. de captiu. & postlim. reuers.* Felin. *in cap. cum non liceat. & in cap. cum non nobis. de præscript.* Purpuratus *in leg. imperium. numer. 164. de iurisd.* Marcus Mantua. *locor. com. libr. 1. in fine* & alii adducti à Ferdinand. Vasq. *illust. controuers. libr. 1. cap. 2. numer. 14. & capit. 22. nu. 18.* Quæ sententia verior, & tam institutis politicis quibus priuatus nullo tempore vsu autoritate acquirit potestatem quæ ad vniuersam rempublicã pertinet, quam iuris ciuilis disertæ dispositioni conuenit, sicut initio huius capitis ostendimus *numer. 1. & 7.* Prior tamen vsu quo solo omnem iurisdictionis præscriptionem niti diximus receptior, est quam & legibus Regni Hispanici approbatam esse testatur Vasqu. *dict. cap. 2. & cap. 23. numer. 19.*

De tempore etsi varient inter interpretes, & alii generaliter immemoriale requirant, Crauett. *in tractat. de antiquit. tempor. par. 4. versicul. materia ista. numer. 19.* Albertus Brun. *consil. 36. num. 4. & consil. 61. numer. 3. & consil. 45. numer. 6.* Iason tamen *in dict. leg. imperium numer. 22.* ita distinguit, vt contra præsentem scientem & patientem Imperatorem sufficiat tempus ordinarium 10. annorum

Digitized by Google

annorum, eamque communiter receptam affirmat. Contra absentem vero & ignorantem non nisi spacio tanti temporis cuius initium memoria hominum repetere nequit. Idem Paul. de Castro *ead. leg.* Baldus *in rub. C. quæ sit consuetudo.* Idem Baldus *in tract. de præscript. 2. par. 5. principal. quæst. 3.* Paris. *tit. 1. folio 184. numer. 12.* Roland. à Valle *consil. 89. numer. 33. vol. 2.* Paris. *consil. 101 num. 7. & 8. folio 185. consil. 114. numer. 1. folio 215. volum.* 1. Stephan. Forcatulus *in cupidin. iurisperit. capit. 17. numer. 5.* Fabius de Anna *consil. 60. numer. 7. 389.* Talis enim præscriptio vim tituli ac priuilegii habet Schrad. *in tractat. feud. par. 4. capit. 2. numer. 29. & 30.* Et nunquam censetur exclusa etiam per legem prohibitiuam & per vniuersalia negatiua & geminata verba omnem quamcunque præscriptionem excludentia. Molyn. *in consuetud. Paris. Tit. 1. fol. 184. numer. 12.* An autem tituli & bonæ fidei probatione in hac præscriptione opus sit, vide quæ prolixe tractat Aymon Crauett. *in tract. de antiquit. tempor. par. 4. vers. absolutio num. 48. & vers. materia ista nu. 19. 20. & 21.*

Quocirca obseruandum † est, vt iurisdictio expresso priuile- 40
gio ex mera liberalitate Principis concessa à principe, pro arbitrio etiam absq; causa reuocari potest Areti. Felin. Decius *in c. nouit. de iudic.* Carol. Tapia *in leg. fin. de constit. Princip. cap. 9. 2. par nu.* 58. Sic etiam quando per præscriptionē, quantumuis immemorialem quæsita est Longouall. *in repet. l. imperium. fol. 292. in fine.* Quod generale est de præscriptione, quam semper tollere & infirmare potest Imperator *leg. præscriptio. C. de oper. public.* Socin. *cons. 86. nu. 16. vol. 1.* Ruin. *cons. 13. num. 5. vol. 4.* Cephal. *cons. 40. num. 47. vol. 1.* Balb. *in tract. de præs. 5. par. quæst. 9.* Villalob. *comm. opin. verb. præscriptio. numer. 226.* Francisc. Burs. *consil. 23. numer. 23.* Non enim plus
potest † tacitum quam expressum *leg. qui ad certum. de locat.* Rol. 41
à Valle *consil 3 numer. 43. volum 2.* Crauett. *in tractat. de antiquit. tempor. par. 4. versicul. transeamus. numer. 39.* Albertus Brun. *consil. 45. numer. 5.*

Quæ autem † Principi in reuocatione priuilegiorum licent 42
multo magis ipsi imperio competant. Hoc n. dominium totius ἀρχῆς πολιτικῆς & sic autoritatem, id est, defensionem vel vindicationem

Digitized by Google

tionem æternam imperator ex iure electionis vsumfructum solum certis finibus circumscriptæ potestatis obtinet.

Requisita præmissa vsucapionis etsi in plura ab interpretibus diducuntur, de quibus videantur, quę tractat prolixe Pet. Anton. de petra *in tractat. de fidei com. quæst. 12 numer. 269. & plurib. seqq.* breuiter in duo summa capita rediguntur, iustam nempe possessionem, quam vnicam causam esse vsucapionis ex legibus 12. Tab. dicit Cuiac. *ad leg. 3. de vsucap.* Et basin. eiusdem Per. Greg. Thol. *Syntag. iuris vniuersi. lib. 40. capit. 4. numer. 2.* & temporis lege definiti continuationem Contius *disput. lib. 1. cap. 8.* In quibus forma vsucapionis consistit, cuius omissio in qualibet vel minima parte totum actum labefactat. Fel. *in c. cum dilecta. col. 26. de rescript.* Tyraq. *in tractat. de vtroq. retract. fol. 232. numer. 11.* Rol. à Valle *consil. 72. numer. 59. vol. 3.*

CAPVT XXII.

De acquirenda possessione iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Non possidentur, quæ sunt extra commercium.*
2 *Genera rerum commercio exemptarum.*
3 *Rerumpublicarum differentia.*
4 *Respublicæ quæ in patrimonio ac pecunia sunt populi non sunt exemtæ commercio, exceptis iis quæ ad summam reipublicæ potestatẽ pertinent.*
5 *Iurisdictio potissima pars potestatis politicæ.*
6 *Iurisdictionis commercium & possessio non permittitur iure scripto, sed consuetudine & moribus.*
7 *Possessio rerum corporalium acquiritur animo & corpore.*
8 *Actuum apprehendendæ possessionis quidam naturales, quidam ficti.*
9 *In rerum incorporalium apprehensione vsus pro traditione est.*
10 *In incorporalibus vsus possessio appellatur.*
11 *Discrimen inter acquisitionem possessionis vacuæ & ab alio possessæ.*
12 *Scientia & patientia eius qui possidet iurisdictionem vt alius constituatur in possessione vel totius, vel partis, necessaria est.*

13 Sci-

13 *Scientia & patientia in rerum omnium incorporalium possessione acquirenda requiritur.*
14 *Subrogatum sapit naturam eius cui subrogatur.*
15 *Contraria Longouallij sententia, quod ignorante aduersario rerum incorporalium & sic iurisdictionis quoq; possessio quaeratur confutatur.*
16 *In legibus contrariis plus vna valere nequit.*
17 *Interpretatio* l.fin.C.de praescript.long.tempor.

QVOD ad possessionem iurisdictionis attinet, certum est primo ea tantum possideri non posse, † quae sunt extra commercium *leg.qui vniuersas.§.1.leg.cum haeredes §. vlt.de acquir.poss.* Ea 1
enim possidemus, quae vt nostra nobis habere intendimus. Res autem regulariter dominium & commercium admittuntur, nisi expresse prohibeantur *argum.leg. Sed Celsus.de contrah. emt.* Quo minus autem sint in ea causa, vt nobis acquiri possint, duabus efficitur rationibus. Quaedam enim natura † quaedam iure acquiri prohibentur. Naturaliter liber homo eximitur *L. liber homo.de* 2
verb. oblig. cũ libertatis nulla sit aestimatio *leg.libertas de reg. iur.* nec occupatio & possessio *leg.inter stipulantem.§.sacram.§ seq.de ver.obligat.* Huc etiam haereditas viuentis refertur non obstante iure canonico *in cap.quamuis.de pact.* Godd. *leg.5. de verb.signif.numer 10.* Iure gentium si exemtę sunt respublicae quarum vsum late patentem hominib. natura prodidit, vt mare, littora maris, & flumina *§. Et quidem naturali. & §. flumina.instit. de rer. diuis.* Iure vel moribus ciuitatum res diuini iuris, sacrae religiosę sanctae. Res item publicae, quae institutis & legibus ciuitatis, publicis vsibus ciuitatis perpetuo destinatae sunt, vt viae publicae, campus Martius Romae, forum Basilicae & caetera de quibus *in §. vniuersitatis. instit. de rer. diuis.* Etsi autem de his rebus omnibus simul, earum nec alienationem nec commerciũ esse, traditum est. Ideoq; nec emptio, nec stipulatio, nec alia de his dispositio valeat. *leg. inter stipulantem §. sacram de verb. obligat. leg. cum seruus §. vlt. de legat. 1. §. nondum. Instit. de legat.* Donell. *com.iuris ciuil.libr.5.cap.1.*

Tamen res illae † publicae, quae in pecunia & patrimonio sunt 3
reipublicae, vt sunt praedia & vectigalia publica, hoc iure non cen-

 sentur

ſentur ſed diſerte ab illis ſeparantur *dict.leg.ſed celſus.de contrah.emt.*
4 Duaren.*in leg.inter.§.ſacram.de verb.ſignificat.* Ac iure † priuatorum poſſidentur VVeſenbec.*ad tit. de rer.diuiſ.numer.3.* Vide diligenter & eleganter hunc locum explicantem Goddæ. *leg.15. 16.& 17.de verb.ſignif.* Exceptis illis, quæ ad κυρίαν πάντων, vt vocat Ariſtoteles, vel ſummam reipub. poteſtatem pertinent. *L.competit.*
5 *C.de præſcript.30. vel 40. annorum.* Cum igitur iuriſdictio † potiſſima pars quoq; ſit τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς, vt ſupra in locis diuerſis à
6 nobis expoſitum eſt: iure ſcripto regulariter † eius non permittitur poſſeſſio Alberic. de Roſat.*in leg.fin.num.12.col.7.C.de iuriſd.om.ind.* Petra *de fidei com.quæſt.13.num.583.584.ac 585.* ſed conſuetudine & moribus eatenus, quatenus eam in commercio eſſe diximus *ſup.cap.2.& cap.præcedent.huius lib.*

7 Quod ad modum ſiue rationem † acquirendæ poſſeſſionis attinet, ſciendum eſt, ſicut poſſeſſio rerum corporalium acquiritur animo & corpore, nec per ſe animo, aut per ſe copore. Sed coniunctim vtroque *leg. 3. in princip. leg. quemadmodum. de acquir. poſſ.leg.5.§. Neratius eodem.* Conuan. *com. iuris ciuilis libr. 3. capit. 4.* Duaren. *in tit. de poſſ. acquir. capit. 2. in princip.* Animo, vt eo ſit affectu vt velit rem non tenere tantum, ſed tanquam ſuam *d. leg. 3.* Corpore vt quidem non neceſſe ſit corpore ſemper rem contingere ac prehendere, ſed vt cum animi affectu talis actus concurrat, qui ad acquirendã poſſeſſionem à iure ſit cognitus Duaren.
8 *ad titulum.de acquir.poſſ.capit.2.* Horum actuum † quidam in natura & facto ipſo corporalis prehenſionis conſiſtunt *l.1.in princip. de acquir.poſſ.* Quidam vero in προλήψει ac iuris fictione pro ipſa corporali apprehenſione habentur. De quibus erudite Donellus *com.iur.ciuil.libr.5.cap.9.* Pet.Gregor.Tholoſ.*Syntagm.iuris vniuerſi lib.20.cap.10.num.9.*

Horum duo ſunt genera: vnum quod ad naturalem prehenſionem propius accedit cum actus intercedit abſque corporali quidem rei contactu: qui tamen prehenſionis rei vim & poteſtatem habet, vt cum res poſſidenda poteſtati & cuſtodiæ noſtræ ſubiicitur vt fit in rei præſentis demonſtratione *leg. 1. §. penult. leg. quod meo. §. penult. de acquir. poſſ. leg. pecuniam. de ſolut.* Traditione

Digitized by Google

one clauium *leg. 1. §. penult. de acquir. poss. leg. qua ratione §. item si quis de acquir. rer. domin. leg. clauibus. de contrah. emt.* Custodis appositione *leg. quarundam de acquir. poss.* ac depositione rei. *leg quod meo. §. si venditorem. de acquir. poss.* Cuiac. *obs. libr. 4. capit. 3.* Duaren. *ad tit. de acquir. poss. cap. 2.*

Alterum quo quidem nihil fit quo res potestati aut custodiæ possessuri committatur. Sed instrumenta emtionis traduntur *leg. 1. C. de donationib. leg 3 de vsurpat. & vsucapio.* Et corpore non tantum nostro siue naturali siue fictitia quadam ratione, sed etiam alieno possessio nobis quæritur. Quod fit duobus modis cum possessor rem possidendam nomine nostro se possidere constituit. *l. quod meo. de acquir. poss.* Purpuratus. *cons. 43. numer. 1. consil. 61. numer. 4 consil. 288. numer. 3. consil. 478. numer 4.* Tacitè quoque rebus ipsis & factis per conductionem. *l. quidam. de rei vend. §. possidere. instit. de interdict.* vel vsusfructus retentionem *leg. quisq. C. de donat §. idem placet. instit.* per quas personas. Purpuratus *consil. 35. num. 8. & consil. 478. numer. 4* Item precarii rogatione. *leg. certe. §. 1. de precario.* vel si alius, qui non possidet nostro nomine possessionem apprehendit, siue is procurator sit, siue hospes, siue amicus, siue extraneus & ignotus. *leg. ea qua. de acquir. rer. domin. leg generaliter. de acquir. poss. §. his instit. per quas personas. leg 1. C. per quas person.* Sic etiam iurisdictionis & rerum aliarum incorporalium possessio & animo. *leg fin. quomod. seruitut. amittant.* & tali actu, qui cum non nisi corporalia attingi & apprehendi possint, secundum rei naturam pro traditione vel prehensione cedat acquiritur. Is autem generaliter vt rerum † omnium incorporalium, sic etiam in iurisdictionis quasi possessione acquirenda est vsus rei possidendæ *leg. quoties. de seruitutib. leg. si quis diuturno. si seruit. vindicet.* Vbi differre vsus rei incorporalis quam possessio nominatur. Lorgouall. *in repet. leg. imperium. versicul. hactenus. de iurisdictione omn. iud. folio. 226.* Imo in incorporalibus possessio appellatur vsus à IC. *in leg. quæstio. §. possessio. de verb. significat* 9

Et vsucapere & possessione capere, pro eodẽ accipiũtur *L. emtor. fundi l. qui fundũ §. seruus pro emt. l. non solũ. §. si dom. L. quãuis de vsurp. & vsu-*

Digitized by Google

& vſucap. Cuiac. *ad leg. 3. eod. tit.* vnde dicta vſucapio & vſus autoritas Cont. *diſp. lib. 1. capit. 10.* Et vſum ſeruituris vel rei incorpo-
10 ralis † nihil aliud, quam eius poſſeſſionem, & poſſeſſionem nihil aliud, quam vſum ſignificare ait Longouall. *in repet. leg. imperium fol. 298.* Bal. *in leg. 2. C. de ſeruitut. & aqua.* Schneid. *§. poſſidere. inſtit. de interdict.* Vt autem ad reliquarum rerum incorporalium ſic etiam ad iuriſdictionem conueniens & idoneus vſus, qui pro poſſeſſione cedat, requiritur. Hoc vt rectius expediatur, diſcernendum erit inter acquiſitionem poſſeſſionis vacuæ, & ab alio occupatæ. Si vacuæ eſt poſſeſſio, diſcernendum eſt inter actus generales & ſpeciales. Si vacuæ poſſeſſione ab alio, quæ dicitur, cum à nomine corpore vel animo detinetur. Purpuratus *conſil. 71 numer. 68. & conſil. 95. numer. 3.* generalis actus & vtriq; ſpeciei tam ciuili, quam criminali iuriſdictioni conueniens exerceatur, vniuerſalis iuriſdictionis poſſeſſio quæſita cenſetur. Abb. *conſil. 64. numer. 13.* Iohan. And. *in cap. ſi diligenti. de praeſc.* Innoc. *in c. cum dilectus. de reliq. domib.* Felin. *in c. auditis. in verb. excommunicationem col. 9. de praeſcript.* Panormit. *in c. cum olim. eod.* Decius *conſ. 27.* Innoc. *in c. dilectus. numer. 3. de cap. monach.* Pacian. *in tract. de probat. libr. 2. cap. 78. numer. 20.* Tiraq. *in tract. de vtroq; retr. fol. 457. num. 12.* Maſc. *in tr. de prob. concl. 946. num. 19.*

11 Si vero actus † ſpeciales exercentur, in ius vocatio, cui paritura ſit cognitio, ſententiæ probatio, executio in iudicio ciuili ad priuatam vtilitatem pertinente, ſolius ciuilis iuriſdictionis poſſeſſio acquiſita: ſi vero prehenſio, cauſæ cognitio, tortura, pœnæ vel corporalis impoſitio, vel etiam mulctæ irrogatio ad publicam vtilitatem ſpectans, poſſeſſio iuriſdictionis criminalis vniuerſa acquiſita cenſetur. Maſcard. *de prob. vol. 11. concl. 1053.*

12 Quando autem † alius eſt poſſeſſione ad acquirendam poſſeſſionem iuriſdictionis vel totius vel partis non ſufficit ſolus vſus ſed requiritur etiam ſcientia & patientia aduerſarii. Quod ex re-
13 cepta interpretum † ſententia in omnium rerum incorporalium, vel iurium acquiſitione generale eſt. *leg. 1. in fine de ſeruitut. ruſticor. praed. leg. 2.* & ibi Dd. *C. de ſeruitutib. & aqua.* Panorm. *in c. cum eccleſia ſutrina numer. 25. de cauſ. poſſ. & propr.* Innocent. *in c. bona me-*

Digitized by Google

moria. de elect. Francis. Aret. *cons. 42. num. 2.* Ruin. *cons. fin. num. 9. lib. 4. & cons. 1 3. num. 5. lib. 5.* Crauetta *cons. 134. num. 4.* Iason. *cons. 81. num. lib. 2.* Fran. Balb. *in tract. de præscrip. par. 4. par princip. q. vers. 4. ampliatur.* Paris. *cons. 112. num. 46. consil. 114. num. 20. lib. 1.* Cæpoll. *decis. 57.* Molyn. *in consuetud. Paris. num. 13. fol. 502.* Alciat. *cons. 258. num. 20.* Corat. *lib. 5. miscell. iur.* Francis. Purpurat. *consil. 589. num. 4.* Couarr *in c. possessor. par. 2. in princip. num. 8. de reg. iur. in 6.* Menoch. *in tr. de arbitr. iudic. quæst. lib. 2. cent. 2.* vbi hanc sententiam communem esse testatur. Ita vt si de plurium præiudicio agatur, omnium scientia & patientia requiratur, si quis possessionem acquirere velit. Bald. *l. 2. C. de seruitut. & aqua.* Petr. de Anchorano. *in c. sine possessione. num. 9. de reg. iur. in 6.* Sententia communis hoc fundamento firmissimo stabilitur, quod nimirum in quærenda rerum corporalium possessione, siue naturalis apprehensio, siue modus quidam adscititius interueniat, non aliter transferatur, quam si de animo deserendæ possessionis in aduersario appareat, vt si vel volentes ac sponte possessione cedamus, vel vi præsentis deiecti *l. 1. & 2. Vnde vi.* aut absentibus nobis occupata possessione redeuntes non admittamur *l. 1. §. interdictum vnde vi.* vel occupatione cognita metu territi ad possessionẽ redire nolimus. *l. 3. §. in amittenda. vers. si quis nunciet eod.* In quibus omnibus scientia requiritur, cum ignorantibus possessio, quæ solo animo tenetur, auferri non possit. *l. quamuis, saltus. de acquir. poss.* Sic etiam cum tam in rerum aliarum incorporalium omnium quam iurisdictionis poss. vel quasi apprehensione vsus pro traditione sit introductus, vt antea indicauimus *num. 9. & 10.* & in specie diserte hoc respondetur *in l. quoties. 2. de seruitutibus* vsum iuris pro traditione possessionis accipiendum. Ac subrogatum sapiat † naturam eius in 14
cuius locum subrogatur *l. 1. §. hac actio.* & ibi Bar. *si quis testam lib. esse iuss. fuer. L. si cum §. qui iniuriarum.* & ibi gl. Bar. Ang. Alb. de Rosate. *si quis cautio. iudic. sisti.* Manifeste sequitur vt per traditionem vel apprehensionem vel veram vel fictam rei corporalis non nisi vacuæ, & ita sciente aduersario possessio acquiratur. Quod duo eandem rem in solidum possidere non possint. *L. 3. §. ex contrario. de acquir. poss.* Sic quoque per vsum rei incorporalis adeptionem

 possessio-

Digitized by Google

possessionis aliter contingere non posse, quam si non tantum patientia, sed etiam scientia aduersarii interueniat. Sed veræ ac receptæ sententiæ huic obstare videtur, primo, quod Bartol. *L. 1. §. hoc interdicto. de itinere actuque priuato.* eam ad seruitutis discontinuæ possessionem restringat, in continua autem seruitute qualis sit via itineris non requiri scientiam, sed vsum solum sufficere affirmat: quem sequũtur Castal. *in l. seruitutes magna. de seruitut.* Ruin. *Consil. 191. nu 4. lib. 1.* & alii relati à Menoch. *retin. poss. remed. 5. nu. 32.*

Longouall. vero *in d. l. imperium.* tam iurisdictionis quam in genere aliarum rerum incorporalium omnium possessionem ignorante aduersario acquiri contendit. Idque primo, ex *l. quoties de seruitut.* In qua ad possessionem seruitutis quærendam solus vsus, non autem scientia exigatur, licet patientiam ab eo, cuius prædio seruitus imposita est, debere fateatur Pompon. *l. quoties. 1. eod. tit.* secundo, quod solo vsu retineatur seruitus. *L. vsu. quemadmod. seruit. amitt.* Tertio ex *l. 1. §. 1. de itiner. actuque priuat.* vbi † interdicto loco vsus solummodo seruitutis requiritur. Et quod vsus nihil aliud sit, quam possessio & contra *d. l. quoties. 2. de seruitut.* Idem maximopere firmari adsertat *l. fin. C. de præsc. long. tempor.* Ad Bartoli distinctionem facilis est responsio ex iis, quæ de reiecta falsa & commentitia seruitutum in continuas & discontinuas diuisione diximus *cap. proxime super nu. 26.*

Quæ vero à Longouallio afferuntur, eius non sunt momenti vt quicquam veræ vsuque receptæ sententiæ derogare possint. Etsi enim primo *in l. quoties. 2. & aliis ab eo adductis.* ad possessionem seruitutis vsus solummodo detinentis non etiam scientia aduersarii requiri videatur. Eo tamen ipso quod *d. l. quoties.* expresse dicit, vsum pro traditione possessionis accipiendum. Possessio autem rerum corporalium ab alio detenta ignorante aduersario non acquiratur, legibus & rationibus antea deductis vsum quoque qui translationem possessionis operetur sine scientia aduersarii contingere non posse, sequitur. Ex efficacia enim effecti arguitur potentia causæ efficientis, & effectus causam denotat *l. rem non nouam.* Eberh. *in topic. in loco.* Et in specie quod semper patientia superioris, & eius de cuius præiudicio agitur, siue sit vnus

siue

siue plures ad acquirendam possessionem iuridictionis requiratur pluribus deducit Petr. Anton. de pet. *in tr. de fideicommiss. quæst. 12. nu. 264. & aliquot seqq.* Magis autem cum iis quæ pro stabilienda sententia communi allata sunt, repugnare videtur *d. l. fi. C. de præscript. longi tempor.* vbi diserte dicitur, nec præsentiam rerum nec personarum attendi, nec scientiam vel ignorantiam Cuius Enantiophanis conciliandi causa Paul. de Castro *in l. seruitutes. 4. de seruitut.* Imperatoris verba *in d. l. fin.* ad eum saltem casum restringi existimat quando quis à tertio causam & titulum habeat. Quæ responsio contrarietatem non tollit, cum licet titulus adsit, non tamen citra possessionem vsucapio consistere nequeat. Longouall. *d. l. imperium. fol. 299.*

Verum licet de legibus † contrariis certum sit plures quam vnā valere non posse. *l. sed & posteriores. de legib. l. vlt. de constitut. princip.* Et idem in contrariis constitutionibus eueniat, quod in pactis & supremis voluntatibus vt nouissima valeat, id ita postulante constituentis voluntate, quæ postea contrarium statuendo à priore voluntate recessisse censetur. *l. pacta nouissima. C. de pact. l. 12. §. vlt. de leg. 1.* Necesse tamen est, leges & constitutiones plane contrarias esse, vt posteriore contraria à priore penitus recessum esse intelligatur, vt in genere ad constituendam contrarietatem requiritur, vt circa idem vel specie vel genere sint contraria Aristot. *Categoriar. cap.* 11. si igitur sæpedicta *l. fin.* ad leges ac rationes pro recepta sententia adductas, recte perpendatur, nullam in iis veram, sed apparentem solummodo contrarietatem (quales in pandectis solummodo inueniri affirmat Iustinian *in leg. 2. §. contrarium. C. de veter. iure enucleand.* Duaren. *comm. in digest. Vetus cap.* 3. Donel. *comm. iur. ciuil. libr. 1. capit. duodecimo. in fine.* quod tamen edictum his verbis, quantum possibile est, emendat Constitut. 3. Digestis præposita Baro *in summa ad dictas 3. Constitutiones.*) reperiemus. 16

Leges. n. priores loquũtur de possessione rerũ tam corporaliũ q̃ incorporaliũ acquirẽda, q̃ nõ nisi sciẽte aduersario quæri põt (cũ absq; animo possessio nõ amittatur. *leg 3. §. in amittend. de acquir. poss.*

Contius *disp. lib.* 1. *cap.* 11. Ac duo eiusdem rei possessores esse nequeant *d. l. 3. §. ex contrario eod.*) Dicta autem *l. fin.* non agit de possessione quærenda, sed de præscriptione constituenda, ac tres veterum dubitationes dirimit, quarum prima est: Qui sint præsentes qui absentes, & quod præsentia domiciliorum in eadem prouincia spectanda sit. Secunda an præsentia rerum sit attendenda & constituitur quod non. Tertia, Quod nec præsentia quoque personarum vel scientia completa longi temporis vsucapione consideretur eleganter Conti. *d. l. fin.*

Aliud autem est vsucapio, aliud possessio, vt patet ex singulorum definitionibus. In dicta igitur *l. fin.* non disponitur ignorante aduersario posse acquiri possessionem. Sed quod lapsu longi temporis præscriptio completa esse censeatur, nulla habita consideratione sciuerit vel ignorauerit, dominus tanto tempore rem suam ab alio detineri. Est enim præscriptio non vera acquisitio, sed adiectio dominii. Non enim acquiritur à domino tradente, & ius suum transferente, sed à lege præscribenti adiicitur, quæ boni ac tranquillitatis publicæ gratia dominum tanto tempore tacentem, resque suas negligentem scire, ac in alienationem consentire præsumit. *l. alienum. de verb. signific. l. qui in aliena in pr.* & ibi interpretes *de acquir. hæred. l. filius familias. C. de petit hæred.* VVesenbec. *ad tit. de Vsurp. & vsucap. num. 4.* Cum igitur quæ aperte contraria non sunt, pro contrariis non habenda, Sed omnia ita accipienda sint, vt alia ad aliorum interprẽtationem ac distinctionem non correctionem scripta esse videantur *d. l. 2 §. contrarium. de veter. iure enucleand.* sæpedicta recepta sententia in terminis suis immota remanet, vt quãdo agitur de possessione vel redintegranda vel recuperanda actor intentionem suam quod nimirum sciente aduersario possessionem nactus sit, probare necesse habeat. Si vero rem longo tempore vsucaptam quis vendicet vel conuentus de vsucapione excipiat scientia vel ignorantia non attendatur. Decian. *cons.* 446. *num.* 71. *consil.* 671. *num.* 7. Innoc. *in c. bona memoriæ. de electión.* Sebast. Vantius. *in tr. de nullitat. rubr. quibus modis sent. null. num.* 14. Menoch. *de retin. poss. rem.* 5. *num.* 32.

Capvt.

CAPVT XXIII.

De obligatione iurisdictionis in genere.

SVMMARIA.

1 *Verbi* obligationis ὁμωνυμία.
2 *Obligatio, conuentio, pactum siue pactio & contractus synomyna.*
3 *Pacti æque generalis significatio ac conuentionis.*
4 *Improprie pro pacto nudo accipitur.*
5 *Contractus verbi varij acceptus.*
6 *Proprie ac generaliter conuentionem & obligationem omnem tam naturalem quam ciuilem complectitur.*
7 *Veteres quoque interpretes conuentionem, pactum & contractum pro eodem acceperunt.*
8 *Contractus impropria & specialis significatio.*
9 *Baronis, Cuiacij & Donelli contractus definitiones excutiuntur.*
10 *Disputatio de obligationis, conuentionis, pacti, & contractus discrimine hoc tempore ferme inutilis.*
11 *Iure pontificio pacta nuda actiones pariunt.*
12 *Moribus ex pactis serio ac deliberate initis in vtroque foro actio datur.*
13 *Præmissorum ad statum præsentem accommodatio.*

O*Bligationis* verbum † in iure interdum ad ius, interdum ad factum refertur. *L. Labeo. de verb. signific.* Baro *in instit. de obligat.* 1
Pro facto dupliciter accipitur. Primo in genere pro omni facto, ex quo obstringimur, ad dandum aliquid vel faciendum, siue sit conuentio vel maleficium vt *in tot. titu. de action. & obligat. & instit. de oblig.* In specie pro conuentione, qua ex cōsensu obstringimur, siue naturaliter, siue ciuiliter. Sic eo vtitur Vlpian. *in l. 1. de pactis.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 12. cap. in pr. L. Labeo. de verb. signific.* Pro iure quoque dupliciter accipitur, in genere & in specie. In genere pro effectu omnis conuentionis, vel maleficii, siue naturali, siue

tionem æternam imperator ex iure electionis vsumfructum solum certis finibus circumscriptæ potestatis obtinet.

Requisita præmissa vsucapionis etsi in plura ab interpretibus diducuntur, de quibus videantur, quę tractat prolixe Pet. Anton. de petra *in tractat. de fidei com. quæst. 12 numer. 269. & plurib. seqq.* breuiter in duo summa capita rediguntur, iustam nempe possessionem, quam vnicam causam esse vsucapionis ex legibus 12. Tab. dicit Cuiac. *ad leg. 3. de vsucap.* Et basin. eiusdem Pet. Greg. Thol. *Syntag. iuris vniuersi lib. 40. capit. 4. numer. 2.* & temporis lege definiti continuationem Contius *disput. lib. 1. cap. 8.* In quibus forma vsucapionis consistit, cuius omissio in qualibet vel minima parte totum actum labefactat. Fel. *in c. cum dilecta. col. 26. de rescript.* Tyraq. *in tractat. de vtroq; retract. fol. 232. numer. 11.* Rol. à Valle *consil. 72. numer. 59. vol. 3.*

CAPVT XXII.

De acquirenda possessione iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Non possidentur, quæ sunt extra commercium.*
2 *Genera rerum commercio exemptarum.*
3 *Rerumpublicarum differentia.*
4 *Respublicæ quæ in patrimonio ac pecunia sunt populi non sunt exemtæ commercio, exceptis iis quæ ad summam reipublicæ potestatē pertinent.*
5 *Iurisdictio potissima pars potestatis politicæ.*
6 *Iurisdictionis commercium & possessio non permittitur iure scripto, sed consuetudine & moribus.*
7 *Possessio rerum corporalium acquiritur animo & corpore.*
8 *Actuum apprehendendæ possessionis quidam naturales, quidam ficti.*
9 *In rerum incorporalium apprehensione vsus pro traditione est.*
10 *In incorporalibus vsus possessio appellatur.*
11 *Discrimen inter acquisitionem possessionis vacuæ & ab alio possessæ.*
12 *Scientia & patientia eius qui possidet iurisdictionem vt alius constituatur in possessione vel totius, vel partis, necessaria est.*

13 Sci-

13 *Scientia & patientia in rerum omnium incorporalium possessione acquirenda requiritur.*
14 *Subrogatum sapit naturam eius cui subrogatur.*
15 *Contraria Longouallij sententia, quod ignorante aduersario rerum incorporalium & sic iurisdictionis quoq; possessio quæratur confutatur.*
16 *In legibus contrariis plus vna valere nequit.*
17 *Interpretatio* l.fin.C.de præscript.long.tempor.

QVOD ad possessionem iurisdictionis attinet, certum est primo ea tantum possideri non posse, † quæ sunt extra commercium *leg.qui vniuersas.§.1.leg.cum hæredes §.vlt.de acquir.poss.* Ea 1 enim possidemus, quæ vt nostra nobis habere intendimus. Res autem regulariter dominium & commercium admittuntur, nisi expresse prohibeantur *argum.leg. Sed Celsus.de contrah.emt.* Quo minus autem sint in ea causa, vt nobis acquiri possint, duabus efficitur rationibus. Quædam enim natura † quædam iure acquiri prohibentur. Naturaliter liber homo eximitur *L.liber homo.de* 2 *verb.oblig.* cũ libertatis nulla sit æstimatio *leg.libertas de reg.iur.* nec occupatio & possessio *leg.inter stipulantem.§.sacram.§.seq.de ver.obligat.* Huc etiam hæreditas viuentis refertur non obstante iure canonico *in cap.quamuis.de pact.* Godd.*leg.5.de verb.signif.numer 10.* Iure gentium si exemtę sunt respublicæ quarum vsum late patentem hominib. natura prodidit, vt mare, littora maris, & flumina *§.Et quidem naturali. & §.flumina.instit.de rer.diuis.* Iure vel moribus ciuitatum res diuini iuris, sacræ religiosę sanctæ. Res item publicæ, quæ institutis & legibus ciuitatis, publicis vsibus ciuitatis perpetuo destinatæ sunt, vt viæ publicæ, campus Martius Romæ, forum Basilicæ & cætera de quibus *in §. vniuersitatis. instit. de rer. diuis.* Etsi autem de his rebus omnibus simul, earum nec alienationem nec commerciũ esse, traditum est. Ideoq; nec emptio, nec stipulatio, nec alia de his dispositio valeat. *leg.inter stipulantem §.sacram de verb.obligat leg.cum seruus §.vlt.de legat.1.§.nondum.Instit.de legat.* Donell. *com.iuris ciuil.libr.5.cap.1.*

Tamen res illæ † publicæ, quæ in pecunia & patrimonio sunt 3 reipublicæ, vt sunt prædia & vectigalia publica, hoc iure non cen-

sentur sed diserte ab illis separantur *dict. leg. sed celsus. de contrah. emt.*
4 Duaren. *in leg. inter. §. sacram. de verb. significat.* Ac iure † priuatorum possidentur VVesenbec. *ad tit. de rer. diuis. numer. 3.* Vide diligenter & eleganter hunc locum explicantem Goddæ. *leg. 15. 16. & 17. de verb. signif.* Exceptis illis, quæ ad κυρίαν πάντων, vt vocat Aristoteles, vel summam reipub. potestatem pertinent. *L. competit.*
5 *C. de præscript. 30. vel 40. annorum.* Cum igitur iurisdictio † potissima pars quoq; sit τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς, vt supra in locis diuersis à
6 nobis expositum est: iure scripto regulariter † eius non permittitur possessio Alberic. de Rosat. *in leg. fin. num. 12. col. 7. C. de iurisd. om. iud.* Petra *de fidei com. quæst. 13. num. 583. 584. ac 585.* sed consuetudine & moribus eatenus, quatenus eam in commercio esse diximus *sup. cap. 2. & cap. præcedent. huius lib.*

7 Quod ad modum siue rationem † acquirendæ possessionis attinet, sciendum est, sicut possessio rerum corporalium acquiritur animo & corpore, nec per se animo, aut per se copore. Sed coniunctim vtroque *leg. 3. in princip. leg. quemadmodum. de acquir. poss. leg. 5. §. Neratius eodem.* Conuan. *com. iuris ciuilis libr. 3. capit. 4.* Duaren. *in tit. de poss. acquir. capit. 2. in princip.* Animo, vt eo sit affectu vt velit rem non tenere tantum, sed tanquam suam *d. leg. 3.* Corpore vt quidem non necesse sit corpore semper rem contingere ac prehendere, sed vt cum animi affectu talis actus concurrat, qui ad acquirendã possessionem à iure sit cognitus Duaren.
8 *ad titulum. de acquir. poss. capit. 2.* Horum actuum † quidam in natura & facto ipso corporalis prehensionis consistunt *l. 1. in princip. de acquir. poss.* Quidam vero in προλήψει ac iuris fictione pro ipsa corporali apprehensione habentur. De quibus erudite Donellus *com. iur. ciuil. libr. 5. cap. 9.* Pet. Gregor. Tholos. *Syntagm. iuris uniuersi lib. 20. cap. 10. num. 9.*

Horum duo sunt genera: vnum quod ad naturalem prehensionem propius accedit cum actus intercedit absque corporali quidem rei contactu: qui tamen prehensionis rei vim & potestatem habet, vt cum res possidenda potestati & custodiæ nostræ subiicitur vt fit in rei præsentis demonstratione *leg. 1. §. penult. leg. quod meo. §. penult. de acquir. poss. leg. pecuniam. de solut.* Traditi-

one

one clauium *leg. 1. §. penult. de acquir. poss. leg. qua ratione §. item si quis de acquir. rer. domin. leg. clauibus. de contrah. emt.* Custodis appositione *leg. quarundam de acquir. poss.* ac depositione rei. *leg quod meo. §. si venditorem. de acquir. poss.* Cuiac. *obs. libr. 4. capit. 3.* Duaren. *ad tit. de acquir. poss. cap. 2.*

Alterum quo quidem nihil fit quo res potestati aut custodiæ possessuri committatur. Sed instrumenta emtionis traduntur *leg. 1. C. de donationib. leg 3 de vsurpat. & vsucapio.* Et corpore non tantum nostro siue naturali siue fictitia quadam ratione, sed etiam alieno possessio nobis quæritur. Quod fit duobus modis cum possessor rem possidendam nomine nostro se possidere constituit. *l. quod meo. de acquir. poss.* Purpuratus. *cons. 43. numer. 1. consil. 61. numer. 4 consil. 288. numer. 3. consil. 478. numer 4.* Tacitè quoque rebus ipsis & factis per conductionem. *l. quidam. de rei vend. §. possidere. instit. de interdict.* vel vsusfructus retentionem *leg. quisq. C. de donat §. idem placet. instit.* per quas personas. Purpuratus *consil. 35. num. 8. & consil. 478. numer. 4* Item precarii rogatione. *leg. certe. §. 1. de precario.* vel si alius, qui non possidet nostro nomine possessionem apprehendit, siue is procurator sit, siue hospes, siue amicus, siue extraneus & ignotus. *leg. ea quæ. de acqu. rer. domin. leg generaliter. de acquir. poss. §. his instit. per quas persone. leg 1. C. per quas person.* Sic etiam iurisdictionis & rerum aliarum incorporalium possessio & animo. *leg fin. quomod. seruitut. amittant.* & tali actu, qui cum non nisi corporalia attingi & apprehendi possint, secundum rei naturam pro traditione vel prehensione cedat acquiritur. Is autem generaliter vt rerum † omnium incorporalium, sic etiam in iurisdictionis quasi possessione acquirenda est vsus rei possidenda *leg. quoties de seruitutib leg. si quis diuturno si seruit. vindicet.* Vbi disertè vsus rei incorporalis quasi possessio nominatur. Longouall. *in repet. leg. imperium. versicul. hactenus. de iurisdictione omn. iud. folio. 226.* Imo in incorporalibus possessio appellatur vsus à IC. *in leg. quæstio. §. possessio. de verb significat* 9

Et vsucapere & possessione capere, pro eodẽ accipiũtur *L. emtor. fundi l. qui fundũ §. seruus pro emt. l. non solũ. §. si dom. L. quãuis de vsurp.*

& vsu-

& vſucap. Cuiac. *ad leg. 3. eod. tit.* vnde dicta vſucapio & vſus autoritas Cont. *diſp. lib. 1. capit. 10.* Et vſum ſeruituris vel rei incorpo-
10 ralis † nihil aliud, quam eius poſſeſſionem, & poſſeſſionem nihil aliud, quam vſum ſignificare ait Longouall. *in repet. leg. imperium fol.* 298. Bal. *in leg. 2. C. de ſeruitut. & aqua.* Schneid. *§. poſſidere. inſtit. de interdict.* Vt autem ad reliquarum rerum incorporalium ſic etiam ad iuriſdictionem conueniens & idoneus vſus, qui pro poſſeſſione cedat, requiritur. Hoc vt rectius expediatur, diſcernendum erit inter acquiſitionem poſſeſſionis vacuæ, & ab alio occupatæ. Si vacuæ eſt poſſeſſio, diſcernendum eſt inter actus generales & ſpeciales. Si vacuæ poſſeſſione ab alio, quæ dicitur, cum à nomine corpore vel animo detinetur. Purpuratus. *conſil. 71 numer. 68. & conſil. 95. numer. 3.* generalis actus & vtriq; ſpeciei tam ciuili, quam criminali iuriſdictioni conueniens exerceatur, vniuerſalis iuriſdictionis poſſeſſio quæſita cenſetur. Abb. *conſil. 64. numer. 13.* Iohan. And. *in cap. ſi diligenti. de praſc.* Innoc. *in c. cum dilectus. de reliq. domib.* Felin. *in c. auditis. in verb. excommunicationem col. 9. de praſcript.* Panormit. *in c. cum olim. eod.* Decius *conſ. 27.* Innoc. *in c. dilectus. numer. 3. de cap. monach.* Pacian. *in tract. de probat. libr. 2. cap. 78. numer. 20.* Tiraq. *in tract. de vtroq. retr. fol. 457. num. 12.* Maſc. *in tr. de prob. concl. 946. num. 19.*

11 Si vero actus † ſpeciales exercentur, in ius vocatio, cui paritura ſit cognitio, ſententiæ probatio, executio in iudicio ciuili ad priuatam vtilitatem pertinente, ſolius ciuilis iuriſdictionis poſſeſſio acquiſita: ſi vero prehenſio, cauſæ cognitio, tortura, pœnæ vel corporalis impoſitio, vel etiam mulctæ irrogatio ad publicam vtilitatem ſpectans, poſſeſſio iuriſdictionis criminalis vniuerſa acquiſita cenſetur. Maſcard. *de prob. vol. 11. concl. 1053.*

12 Quando autem † alius eſt poſſeſſione ad acquirendam poſſeſſionem iuriſdictionis vel totius vel partis non ſufficit ſolus vſus ſed requiritur etiam ſcientia & patientia aduerſarii. Quod ex re-
13 cepta interpretum † ſententia in omnium rerum incorporalium, vel iurium acquiſitione generale eſt. *leg. 1. in fine de ſeruitut. ruſticor. prad. leg.* 2. & ibi Dd. *C. de ſeruitutib. & aqua.* Panorm. *in c. cum eccleſia ſutrina numer. 25. de cauſ. poſſ. & propr.* Innocent. *in c. bona memoria.*

Digitized by Google

moriæ de elect. Franciſ. Aret. conſ. 42. num. 2. Ruin. conſ. fin. num. 9. lib. 4. & conſ. 103. num. 5. lib. 5. Crauetta conſ. 134. num. 4. Iaſon. conſ. 81. num. lib. 3. Fran. Balb. in tract. de præſcrip. par. 4. par princip. q. verſ. 4. ampliatur. Pariſ. conſ. 112. num. 46. conſil. 114. num. 20. lib. 1. Cæpoll. deciſ. 57. Molyn. in conſuetud. Paris. num. 13. fol. 502. Alciat. conſ. 258. num. 20. Corat. lib. 5. miſcell. iur. Franciſ. Purpurat. conſil. 589. num. 4. Couarr. in c. poſſeſſor. par. 2. in princip. num. 8. de reg. iur. in 6. Menoch. in tr. de arbitr. iudic. quæſt. lib. 2. cent. 2. vbi hanc ſententiam communem eſſe teſtatur. Ita vt ſi de plurium præiudicio agatur, omnium ſcientia & patientia requiratur, ſi quis poſſeſſionem acquirere velit. Bald. l. 2. C. de ſeruitut. & aqua. Petr. de Anchorano. in c. ſine poſſeſſione. num. 9. de reg. iur. in 6. Sententia communis hoc fundamento firmiſſimo ſtabilitur, quod nimirum in quærenda rerum corporalium poſſeſſione, ſiue naturalis apprehenſio, ſiue modus quidam adſcititius interueniat, non aliter transferatur, quam ſi de animo deſerendæ poſſeſſionis in aduerſario appareat, vt ſi vel volentes ac ſponte poſſeſſione cedamus, vel vi præſentis deiecti. l. 1. & 2. Vnde vi. aut abſentibus nobis occupata poſſeſſione redeuntes non admittamur l. 1. §. interdictum vnde vi. vel occupatione cognita metu territi ad poſſeſſionē redire nolimus. l. 3. §. in amittenda. verſ. ſi quis nunciet eod. In quibus omnibus ſcientia requiritur, cum ignorantibus poſſeſſio, quæ ſolo animo tenetur, auferri non poſſit. l. quamuis, ſaltus. de acquir. poſſ. Sic etiam cum tam in rerum aliarum incorporalium omnium quam iuriſdictionis poſſ. vel quaſi apprehenſione vſus pro traditione ſit introductus, vt antea indicauimus num. 9. & 10. & in ſpecie diſerte hoc reſpondetur in l. quoties. 2. de ſeruitutibus vſum iuris pro traditione poſſeſſionis accipiendum. Ac ſubrogatum ſapiat † naturam eius in 14
cuius locum ſubrogatur l. 1. §. hac actio. & ibi Bar. ſi quis teſtam lib. eſſe iuſſ. fuer. L. ſi cum §. qui iniuriarum. & ibi gl. Bar. Ang. Alb. de Roſate. ſi quis cantion. iudic. ſiſti. Manifeſte ſequitur vt per traditionem vel apprehenſionem vel veram vel fictam rei corporalis non niſi vacuæ, & ita ſciente aduerſario poſſeſſio acquiratur. Quod duo eandem rem in ſolidum poſſidere non poſſint. L. 3. §. ex contrario. de acquir. poſſ. Sic quoque per vſum rei incorporalis adeptionem

possessionis aliter contingere non posse, quam si non tantum patientia, sed etiam scientia aduersarii interueniat. Sed veræ ac receptæ sententiæ huic obstare videtur, primo, quod Bartol. *L. 1. §. hoc interdicto. de itinere actuque priuato.* eam ad seruitutis discontinuæ possessionem restringat, in continua autem seruitute qualis sit via itineris non requiri scientiam, sed vsum solum sufficere affirmat: quem sequũtur Castal. *in l. seruitutes magna. de seruitut.* Ruin. *Consil. 191. nu. 4. lib. 1.* & alii relati à Menoch. *retin. poss. remed. 5. nu. 32.*

Longouall. vero *in d. l. imperium.* tam iurisdictionis quam in genere aliarum rerum incorporalium omnium possessionem ignorante aduersario acquiri contendit. Idque primo, ex *l. quoties de seruitut.* In qua ad possessionem seruitutis quærendam solus vsus, non autem scientia exigatur, licet patientiam ab eo, cuius prædio seruitus imposita est, debere fateatur Pompon. *l. quoties. 1. eod. tit.* secundo, quod solo vsu retineatur seruitus. *L. vsu. quemadmod. seruit. amitt.* Tertio ex *l. 1. §. 1. de itiner. actuque priuat.* vbi † interdicto
15 loco vsus solummodo seruitutis requiritur. Et quod vsus nihil aliud sit, quam possessio & contra *d. l. quoties. 2. de seruitut.* Idem maximopere firmari adsertat *l. fin. C. de præsc. long. tempor.* Ad Bartoli distinctionem facilis est responsio ex iis, quæ de reiecta falsa & commentitia seruitutum in continuas & discontinuas diuisione diximus *cap. proxime super nu. 26.*

Quæ vero à Longouallio afferuntur, eius non sunt momenti vt quicquam veræ vsuque receptæ sententiæ derogare possint. Etsi enim primo *in l. quoties. 2. & aliis ab eo adduct is.* ad possessionem seruitutis vsus solummodo detinentis non etiam scientia aduersarii requiri videatur. Eo tamen ipso quod *d. l. quoties.* expresse dicit, vsum pro traditione possessionis accipiendum. Possessio autem rerum corporalium ab alio detenta ignorante aduersario non acquiratur, legibus & rationibus antea deductis vsum quoque qui translationem possessionis operetur sine scientia aduersarii contingere non posse, sequitur. Ex efficacia enim effecti arguitur potentia causæ efficientis, & effectus causam denotat *l. rem non nouam.* Eberh. *in topic. in loco.* Et in specie quod semper patientia superioris, & eius de cuius præiudicio agitur, siue sit vnus siue

Digitized by Google

siue plures ad acquirendam possessionem iuridictionis requiratur pluribus deducit Petr. Anton. de pet. *in tr. de fideicommiss. quæst. 12. nu. 264. & aliquot seqq.* Magis autem cum iis quæ pro stabilienda sententia communi allata sunt, repugnare videtur *d. l. fi. C. de præscript. longi tempor.* vbi diserte dicitur, nec præsentiam rerum nec personarum attendi, nec scientiam vel ignorantiam Cuius Enantiophanis conciliandi causa Paul. de Castro *in l. seruitutes. 4. de seruitut.* Imperatoris verba *in d. l. fin.* ad eum saltem casum restringi existimat quando quis à tertio causam & titulum habeat. Quæ responsio contrarietatem non tollit, cum licet titulus adsit, non tamen citra possessionem vsucapio consistere nequeat. Longouall. *d. l. imperium. fol. 299.*

Verum licet de legibus † contrariis certum sit plures quam vnã valere non posse. *l. sed & posteriores. de legib. l. vlt. de constitut. princip.* 16
Et idem in contrariis constitutionibus eueniat, quod in pactis & supremis voluntatibus vt nouissima valeat, id ita postulante constituentis voluntate, quæ postea contrarium statuendo à priore voluntate recessisse censetur. *l. pacta nouissima. C. de pact. l. 12. §. vlt. de leg. 1.* Necesse tamen est, leges & constitutiones plane contrarias esse, vt posteriore contraria à priore penitus recessum esse intelligatur, vt in genere ad constituendam contrarietatem requiritur, vt circa idem vel specie vel genere sint contraria Aristot. *Categoriar. cap.* 11. si igitur sæpedicta *l. fin.* ad leges ac rationes pro recepta sententia adductas, recte perpendatur, nullam in iis veram, sed apparentem solummodo contrarietatem (quales in pandectis solummodo inueniri affirmat Iustinian *in leg. 2. §. contrarium. C. de veter. iure enucleand.* Duaren. *comm. in digest. Vetus cap.* 3. Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 1. capit. duodecimo. in fine.* quod tamen edictum his verbis, quantum possibile est, emendat Constitut. 3. Digestis præposita Baro *in summa ad dictas 3. Constitutiones.*) reperiemus.

Leges. n. priores loquũtur de possessione rerũ tam corporaliũ q̃ incorporaliũ acquirẽda, q̃ nõ nisi sciẽte aduersario quæri põt (cũ absq; animo possessio nõ amittatur. *leg 3. §. in amittend. de acquir. poss.*

Caput XXIII.

De obligatione iurisdictionis in genere.

Summaria.

1 *Verbi* obligationis ὁμονυμία.
2. *Obligatio, conuentio, pactum siue pactio & contractus synomyna.*
3 *Pacti aque generalis significatio ac conuentionis.*
4 *Improprie pro pacto nudo accipitur.*
5 *Contractus verbi varij acceptus.*
6 *Proprie ac generaliter conuentionem & obligationem omnem tam naturalem quam ciuilem complectitur.*
7 *Veteres quoque interpretes conuentionem, pactum & contractum pro eodem acceperunt.*
8 *Contractus impropria & specialis significatio.*
9 *Baronis, Cuiacij & Donelli contractus definitiones excutiuntur.*
10 *Disputatio de obligationis, conuentionis, pacti, & contractus discrimine hoc tempore ferme inutilis.*
11 *Iure pontificio pacta nuda actiones pariunt.*
12 *Moribus ex pactis serio ac deliberate initis in vtroque foro actio datur.*
13 *Præmissorum ad statum præsentem accommodatio.*

OBligationis verbum † in iure interdum ad ius, interdum ad factum refertur. *L. Labeo. de verb. signific.* Baro *in instit. de obligat.* 1.
Pro facto dupliciter accipitur. Primo in genere pro omni facto, ex quo obstringimur, ad dandum aliquid vel faciendum, siue sit conuentio vel maleficium vt *in tot. titu. de action. & obligat. & instit. de oblig.* In specie pro conuentione, qua ex cõsensu obstringimur, siue naturaliter, siue ciuiliter. Sic eo vtitur Vlpian *in l. 1. de pactis.* Donell *com. iur. ciuil. lib. 12. cap. in pr. L. Labeo. de verb. signific.* Pro iure quoque dupliciter accipitur, in genere & in specie. In genere pro effectu omnis conuentionis, vel maleficii, siue naturali, siue

 ciuili

Digitized by Google

ciuili *l. fideiussor. de fideiussorib. l. stichum. §. naturalis. de solutionib. l. ex maleficiis. de actionibus & obligationibus.* In specie vsurpatur pro eo iuris vinculo, quo iure ciuili ad dandum vel faciendum obstringimur. *l. iurisgentium. §. sed cum nulla. & seq.* Interdum pro re quæ in conuentionem deducitur *l. censu. de eo qui certo loco.* Bato *in princip. institut. de obligation. in fine.* Hoc loco eo pro facto in specie vtimur conuentione nimirum, pactione vel contractu.

2 Coniungo tanquam synonyma † conuentionem, pactum vel pactionem & contractum. Proprie enim accepta hæc vocabula vnum idemque significant, idque primum minime ambigitur, quo ad verbum *conuentionis*, quod diserte generale esse ad omnia pertinens de quibus negotii contrahendi, transigendiq; causa consentiunt qui inter se agunt dicit Vlpian. *l. 1. §. conuentionis. & §. §. seqq. de pactis.*

3 Pacti quoque † vel quod idem est, *pactionis* verbum passim tam in legibus, quam constitutionib. generaliter ponitur pro omni conuentione qua ad aliquid dandum vel faciendum naturaliter vel ciuiliter obstringimur. Idque primo diserte *in l. iuris gentium §. igitur nuda. & §. diuisionis placitum.* Vbi pactio nuda & pactum nudum tanquam species pacti generalis referuntur item *leg. 5. de pactis.* vbi conuenire & pacisci pro eodem accipiuntur ab Vlpiano his verbis, publica conuentio est quæ fit per Principem aut quoties inter se Duces belli paciscuntur, Sic quoque in latissima generis significatione ponitur. *leg. iurisgentium. §. Est autem pactio. §. & generaliter. l. rescriptum. §. fin. l. ius agnationis & l. ius publicum. leg. veteribus. l. inter debitorem. de pactis.*

Eodem generali acceptu quoque in pluribus Imperatorum constitutionibus vsurpatam legimus. Ac primum perspicue *in l. legem. Cod. de pactis.* repetita sub *titulo de pactis conuentis.* tam super dote, *& leg. 28. eod. titul. de pactis.* vbi pactum nudum species pacti generaliter accepti quoque ponitur. Idem probatur *leg. pacta quæ contra bonos mores. l. pacta nouissima. l. filius.* vtrobique enim tam in Digestis quam Codice, quæ locis præmissis de pacto dicuntur ad omnia conuentionum & contra-

ctuum

Digitized by Google

ctuum genera recte referuntur. Ac certum & ab omnibus traditum est in quacunque materia, etiamsi pœnam irroget, eatenus verba proprie ac generaliter accipienda esse, quatenus sermonis proprietas ferre potest. *l. cum lege. de testib l. cum auus de condit. & demonstrat.* Alc. *de verb. signif. l. 1. n. 10. & l. nepos. n. 9. eod. tit. de verb. signific.*

Ad impropriam † vero significationem trahitur & κατὰ συνεκδοχὴν generis pro ea specie conuentionum accipitur, cui nec causa subest, nec stipulatio accedit (quod nudum pactum, vel nuda pactio appellatur. *l. iuris gentium. §. igitur nuda. & l. legem. C eodem titulo.*) sæpe dicta *l. iuris gentium. §. ea enim pacta. §. idem responsum. & §. adeo. & l. si vnus ex argentariis. §. idem dicimus & §. sequ. de pact. & leg. in bonæ fidei. Cod. eod. titu.* Vbi pacta conuentionibus iuris gentium quæ actiones pariunt sine contractibus opponuntur & *d. l. iuris gentium. §. quod fere. & §. etsi stipulatio. leg. rescriptum. §. si pacto l. per quos acquiri. eod tit.* Vbi pactum & pactio stipulationi opponitur. idem *leg debitori. & l. ex conuentione. leg. si pacto. leg. petens. C. eodem.* 4

Quod ad contractum † attinet. Etsi varii eius verbi apud latinos autores sunt acceptus, frequentissime tamen ac proprie, in genere pro conuentione qua quid aliis dare aut facere promittimus, vsurpatur. Sic accipitur apud Ciceronem *offic. lib. 1. omne quod honestum est, id quatuor partium oriatur ex aliqua, aut enim in perspicientia veri, solertiaque versatur, aut in hominum societate tuenda, tribuendoque suum cuique, aut in rerum contractarum fide.* Et *lib. 3. offic. Tollendum est igitur ex rebus contrahendis omne mendacium, non licitatorem venditor, nec qui contra se liceatur emtor opponat.* Idem *in orat. ad Ver. lib. 2. Quas pecunias iis ferebat expensas, cum quibus contrahebat.* 5

In iure, etsi alicubi latissime pro acto ac gesto omni licito & illicito accipiatur. *l. omnem. de iudic. l. si rerum amotarum. de re iudicat.* Vbi I.C. maleficia malos contractus appellat. Frequentius tamen delictis & aliis negotiis exclusis pro facto conuentionis tantum, vel consensus non in rē quamcunq; vt si quis cum Aristotele sentiat, mundū esse æternum, sed ad dandum aliquid aut faciendū accipitur, Idq; plerunq; generaliter † pro omni conuentione, 6

siue

Digitized by Google

sitne actionem pariat nec ne. Generaliter primo contrahendi verbum ponit Vlpianus *l. 1. §. conuentionis,* Vbi conuentionis generalitatem per verbum contractus, æque latum explicat. *Conuentionis* verbum generale est, ad omnia pertinens, de quibus negotij contrahendi transigendique causa consentiunt qui inter se agunt, vbi quoque transigendi verbum latissime accipitur, non pro componendo tantum negotio controuerso, vt legitur *in l. 1. & tot. ti. de trãsact. & l. 2. de iureiu.* Duar. *d. l. 1. §. conuentionis. de pact.* sed quocunq; actu, quo conuentio & concordia inducitur, vt alias accipitur *in l. transact.* & ibi Alciat. *de verb. signific.* Baro *in d. l. 1. de pactis.*

Sic quoque vt Synonyma ponuntur conuentio & contractus *in l. 7. de pact.* vt recte Donell. quoque intelligit, dum ea aliis verbis sic explicat, *comm. iur. ciuil. libr. duodecimo, capite decimo. fol. 33. in fine.* Quæ non stat in nomine conuentionis, Sed transit in proprium aliquod nomen. Baro quoque *in l. 1. de pact. in fine.* Eodem quoque sensu & pro facto obligationis siue consensus ad dandum vel faciendum generaliter accipitur *in l. labeo. verb. contractum. de verb. signific.* vbi contractum dicit vltro citroque obligationem Baro *in princ. instit. de obligat.* Et in specie non tantum illæ conuentiones, ex quibus ciuilis, sed etiam ex quibus naturalis obligatio tantum oritur, contractus dicuntur. *l. serui. de actionibus & obligat.* Vbi Serui conuentio ex qua naturaliter obligatur, contractus dicitur. *l. defensor. 22. de tutel. & ration. distrah. & tit. de contrar. tutela & vtili act. Et l. tale pactum. §. pater. de pact.* Vbi pater post dotem promissam paciscens, vt post mortem suam in matrimonio sine liberis defuncta filia portio dotis apud Hæredem suum fratrem maneret, contrahere dicitur Vers. cum inter contrahentes. & *l. non solum. de actionibus & obligat.* generaliter contractus dicitur, res ex duorum vel plurium consensu acta, qua & legitimæ ac iurisgentium conuentiones comprehen-
7 duntur. Et quod contractus † non sit peculiaris species conuentionis effectu obligationis & actionis à reliquis distincta, sed idem quod pactum & conuentio ex veteribus recte sensit Accurs. *in gl.*

Digitized by Google

in gl. magna in fine l. 1. de actionib. & obligat. vbi omne pactum contractum dicit Bald. & post eum Iacob. de S. Georgio *in rubr. C. de pactis.* vbi dicit, omne pactum esse contractum, etiamsi ad distractũ tendat: Idem Bald *in l. contractus. colum. 2. Cod. de fide instrum. & in l. si vnus. §. pactus ne peteret. de pact. & in c. quintauallis. colum. 2. versicul. sed videtur. de iureiurand.* Idem *consil.* 102. incip. *Omnis potestas.* Bart. Iason & alii quam plures relati à Tyraq. *in tract. de ll. connubial. lib. gl. 5. num. 5. 6. & 7.* & à Matth. Cunon. *in tract. de pactis. cap. 1. nu. 4.* Vt autem de pacto diximus, sic quoq; contractus † verbum à natiua generali significatione quibusdam iuris locis ad eam immutatur quæ pro conuentione accipitur ex qua actio iure ciuili oritur pactoq; in specie sumto opponitur. *sæpe d. l. iurisgentium. §. ea enim pacta. & §. idem responsum. §. adeo autem. §. nam si potest. §. sed & cum dico.* 8

Sed iis, quæ de generali verbi † *contractus* significatione diximus obstare videntur, quæ non tantum à compluribus interpretum veterum, sed à clarissimis quoq; æui nostri Iurisconsultis traduntur. Contractum nimirum non generis, sed eius conuentionis nomen esse, ex qua obligatio iure ciuili oriatur. Sic enim contractum definit Barc *in princip. instit. de obligationib.* Contractus est vltro citroq; obligatio, quod sic exponit negotium inter duos gestum vel plures obligans ad soluendum aliquid. Cuiac. *ad leg. 1. de pact.* contractum dicit, duorum pluriumue in id consensum, ex quo obligatio contrahitur & ad *l. iurisgentium.* Conuentionem & negotium ex quo obligatio contrahitur. Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 12. cap. 6.* Duorum pluriumue consensum in hoc, vt vnus alteri quid det, aut faciat iure ad eam rem & præstationem cõprobatur, addens nusquã vel hanc vel aliam exactã, & ex professo apud iuris autores extare huius verbi definitionem. Et quidem Baro ad sententiæ suæ probationem nihil præter *l. labeo. de verbor. signific.* adducit *princip. institut. de obligat.* Et Cuiacius cur contractum à pacto vel pactione distinguat, nullum ex iure adducit fundamentum: Sed primo negat, nusquam in iure pacta contractus appellari. Ad *leg. 1. de pact.* subiicit, pactum nihil aliud esse quam consensum duorum pluriumue, nudum cõsensum nil nisi cõsensum, 9

Digitized by Google

contractum vero amplius quiddam esse quam pactum, duorum nempe pluriumue in id consensum, ex quo obligatio contrahatur. Itaque συνάλλαγμα definire in extremo *titul. de obligat.* Theophilum ac cæteros Græcos, pactum quod σύμφωνον vocent, ἐπὶ τῷ συστῆναι ἢ διαλῦσαι, id est, ad agendum aliquid vel transigendũ. Contractũ vero, ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ἰσχὴν καὶ τὸν ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ποιῆσαι ὑπεύθυνον. Conuentionem, quam συμβολὴν appellent, genus esse, nam & pacta & contractus comprehendere per *dict. leg. 1. §. conuentionis. de pact.* Donellus cur contractus sit duorum pluriumq́ consensus in hoc vt obligatio ciuilis contrahatur, nihil omnino affert, præterquam quod ait ex omni contractu nasci obligationem, quæ actionem pariat, idque probare conatur *§. vltim. institut. de obligat. comm. iur. ciuilis libr. 12. cap. 6. Et in l. iurisgentium*, contractum definiri conuentionem ex qua mutua obligatio oriatur, probare quoque conatur per *dict. leg. labeo. & §. 1. Institut. de autor. tutor.* vbi dicat I. C. contractum esse vltro citroq; obligationem, quam Græci συνάλλαγμα vocent, veluti emtionem, venditionem, locationem, conductionem, societatem, idq; indicari *in d. l. iurisgentium. de pact.* vbi exemplis synallagmatis vtatur I. C. in quibus mutuæ sint obligationes *comm. libr. 12. cap 8.* Et subiicit postea eodem capite, quod contractus definiatur consensus qui iure ad eam rem sit comprobatus, longius non esse accersendas probationes, quam ex eo quod omnes obligationes dicantur ciuiles, aut prætoriæ, id est, alterutro iure aut constitutę aut comprobatæ. *§. 1. instit. de obligat.*

Verum hæc omnia, ad id quod volunt probandum nihil habent momenti. Quod enim ad *l. labeo.* attinet, in ea contractus non definitur, sed vocabula, agere, gerere, & contrahere explicãtur, ac distinguuntur, ita vt actum generaliter, siue verbis siue re, quid agatur, contractum vltro citroq; obligationem intelligat, nõ iuris vinculum siue conuentionis effectum sed factum ipsum obligandi vltro citroque. Verbum autem obligationis in propria significatione generale est, tam ad ciuilem, quam ad naturalem obligationem pertinens, vt antea in homonymiæ vocabuli expositione indicauimus. Certum est autem à generalitate ac proprie-

proprietate verborum non esse recedendum nisi de alia mente disponentis appareat. gloss. & Dd. *in leg. 1. §. sed si sciente. per illum text. de exercit. action.* Bartol. *in l. omnes populi. numer. 57. de iustitia & iure. l. prospexit. qui & à quibus manum.* Dyn. *in c. fin. de regul. iur.* Nec quicquam eorum sententiæ suffragatur. Quod Græcis contractum *συνάλλαγμα* vocari ait Vlpianus Aristonem ea in re secutus, vt apparet ex *l. iurisgentium. §. sed & si in alium. & §. Esse enim contractum. de pact.* Est enim natura relationis, vt illud tantum intelligatur contineri in termino referente quod continetur in termino , ad quem fit relatio. *leg. ait prætor. §. si index. de re iudicat.* Bald. *consil. ducentesimo duodecimo.* Decius *consil. 647. numer. 2. volum. 1. συναλλάγματος* autem apud Græcos latissima est significatio vt verbi *ἔτυμον* explicat Alciat. *dict. leg. Labeo,* vt non tãtum conuentiones, sed & delicta complectatur, idq; loca aliqua Aristotelis ad quæ respexisse Vlpianus videtur ostendunt. Sic enim eo vtitur *Ethic. lib. 5. cap. 5. τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσιά ἐστι, τὰ δ᾽ ἀκούσια· ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε οἷον πρᾶσις ὠνή, δανεισμὸς ἐγγύη, χρῆσις παρακαταθήκη, μίσθωσις & seq. τῶν δ᾽ ἀκουσίων τὰ μὲν λαθραῖα, οἷον κλοπή, μοιχεία, φαρμακεία, προαγωγεία, δουλαπατεία, δολοφονία, ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια οἷον αἰκία δεσμὸς θάνατος, ἁρπαγὴ πήρωσις κακηγορία προπηλακισμὸς* id est, vt Lambinus vertit: *Contractuũ alii spõte nostra, alii nobis inuitis fiunt, sponte fiunt, venditio, emtio, mutuum, fideiussio, cõmodatum, depositum, locatio, conductio &c. Eorum autem qui à nobis inuitis fiunt, alii sunt clandestini, vt furtum, adulterium, veneficium lenocinium, serui alieni deceptio, aut corruptio, cædes dolo commissa, falsum testimonium: alii sunt violenti, verbera, vincula, mors, rapina, debilitatio corporis, maledicentis contumelia.* Eadem generalitate quoque *cap. 7. eod. libr. συνάλλαγμα & ἀλλαγὴ* tam pro conuentionibus quam delictis accipitur.

Ac vt demus loca ex Græcis autoribus proferri posse, quibus verbi *συναλλάγματος* latissima, quam diximus, significatio ad factũ solũmodo conuentionis cõtrahatur, nullus tamen ostẽdi poterit, quo ad eas solũmodo *συμβολάς* coãgustetur, quæ actionẽ pariant, cũ res, id est, distinctio effectuũ naturalis & ciuilis obligationis tã

Digitized by Google

apud Græcos, quam alias gentes plane fuerit incognita sed iure tantum ciuili Romano certę conuentiones sint selectæ, quasi ad societatem ciuilem tuendam præ aliis necessariæ, quas lex seruari iubeat, ac renitentes actione data cõpelleret, cæteris honestæ contrahentium volũtati religioni ac fidei relictis, vt erudite hæc explicat Duar. *l. 1. & 4. de pact.* Vnde sequitur ex relata Græcorum sententia id quod intendunt, minime probari. Eiusdem momenti est, quod de exemplis conuentionum, quæ obligationes ciuiles pariunt, ex *d. l. Labeo, & l. iurisgentium.* adducitur. Certum est enim, vt ipse Baro ait, *d. princip. de oblig.* Quod exempla definitiones siue regulas non coangustent *l. 1. §. quod vulgo de vi & vi armata. l. damni infecti. de damn. infect. l. 1. vbi possidet.*

Quod pręterea contractus à pacto & conuentione sit quiddam diuersum, quod nusquam in iure pacta contractus dicantur, id quod ad Synonymiam præcise nõ est necessarium, aperte falsum esse ostenditur, *supra allegat. l. tale pactum. de pact.* vbi ex natura coniugatorum pactum quoque in specie acceptum, contractum dici manifestum est. Quod ex Theophilo & aliis Græcis de συναλλάγματος definitione adfert (præterquam quod nec Theophili nec Græcorum quorumuis interpretatio veritati ipsa proprietate latinæ linguæ, & autoritate iureconsultorum responsorum in Pandectis relatorum nitenti vim adferre possit) generaliora illa sunt, quam vt ex iis, cõtractum in iure obligationis ciuilis effecto definiri, possit probari: ἐνοχῆς. n. vocabulũ apud Græcos quoq; generale est, tam naturali quam ciuili obligationi commune, vt apparet ex *tit. βασιλικῶν lib. 11. περὶ συμφώνων καὶ συναινέσεως καὶ συναλλαγμάτων cap. 1.* vt & verbum ὑπεύθυνον, non ciuili tantum vinculo, sed naturaliter obligatum significat. Quod porro à Cuiac. *in l. iurisgentium.* vltra *l. labeo*, ad quam satis iam respondisse videmur, adducitur quoque *§. 1. instit. de autoritat. tutor.* Is §. generalis est, & nulla ratione verbum obligationis *in d. l. Labeo*, ad factum obligationis ciuilis contrahi debere probat, vt nec illud quod mutuum dotis datio, arrharum datio non pacta sed contractus dicuntur *§. ius autem. de iure nat. gent. & ciuil. l. contractus. de reg. iur. & l. exigere. de iudic. l. contractus. de fide instrum.*

Aliud

Aliud enim est, quando genus prædicatur de specie, aliud quando genus pro specie vsurpatur. In illo enim propria est oratio. Nam absque controuersia & illud proprium dicitur cum res generali aliquo nomine appellatur. Non enim dubitandum est, quin species generi suo proprie inesse ex propria natura censeatur. Alciat. *de verb. signific. lib. 1. num.* 8. In hoc vero tropus est, vt quando adoptionis nomen generale coangustatur ad eam speciem, qua filiumfamilias, qui est in alterius potestate, adoptamus, *l. 1. de adoption.* Iurisdictionē pro ea iuris reddendi parte, quæ more maiorum, vel iure magistratus competit *l. 12. de offic. proconsl. l. 13. de offic. eius, cui mandat. est iurisd.* Obligatio pro vinculo iuris ciuilis, quod obligationem parit *d. l. iuris gentium. §. sed et si. de pact.* Vnde nihil derogat generalitati verbi contractus quod IC. *in tit. de action. & obligation.* vbi de contractibus ex consensu, quibus etiam nudæ ac naturales conuentiones ex natura & propria vocabuli significatione comprehenduntur, tractatur, exempla tantum earū conuentionum referat, quæ actiones ciuiles pariant, vt emtionis, venditionis, locationis, conductionis societatis mandati quod compilatores *institutionum in titulo de obligat. & seq.* secuti sunt. Toties enim dictum est, generales definitiones non restringi ad ea tantum, quorum ponuntur exempla.

Etsi autem hæc accuratius † ita disputata, ad iuris veteris 10 cognitionem sunt necessaria, hoc tamen tempore superuacaneum videri poterat, operosius de iis, quæ contra veterem iurisconsultorum mentem irrepserunt, confutandis laborare.

Quod decretis Pontificum † nudis conuentionibus siue pa 11 ctis eadem vis quæ iuri ciuili certis ac selectis quibusdam sit attributa *cap. 1. & 3.* & ibi iuris canonici interpretes *de pactis*.

Ac moribus & vsu, cuius nutu † iurisdictio omnis circum- 12 agitur Steph. Forcat. *in com. feud. cap. vlt. in fine* ex pactis serio ac deliberate initis in vtroque foro detur actio. Bald. & Salicet. *in l. petens. 12. C. de pact.* Bal. *in l. legitima §. 1. in princip. de pact.* Fortunat. Gartz. *c. 1 de pact.* & And. ab Exea *eodem tract.* Iason *in l. 7. §. Sed cum nulla. n. 4. de pact.* vbi communem hanc esse testatur. Quod & eo firmari existimatur, quod simplicem promissionem iuramento æ-

quiparent Canoniſtæ ac Paulus *ad Rom.1. ἀσυνθέτους*, id eſt, qui pacta & fidem datam non ſeruant capitaliter delinquentibus annumeret generaliterque ſit definitum in argumento peccati & conſcientiæ in vtroque foro ius canonicum obſeruandum *c.1.& 2.de oper.noui nunc.Caſt.in auth.At qui ſemel.nu.3.& 4.C.de probationib.* Dd.*in l.lecta.de rebus credit.* VVeſenb.*in paratit.ad tit.de pact.nu.9.& in addit.ad Schneidevvin.tit.de obligat.*

13 Vt igitur ad viam inſtitutam † ex hoc diuerticulo reuertamur, quo ad obligationem iuriſdictionis ac perſonas quæ de ea obligationem contrahere poſſint. Diſcernendum eſt inter rempublicam & priuatos. Reſpublica noſtra licet Imperator multa habeat iura βασιλικὰ de quibus *ſupra capit.4.* diximus. Tamen quia non παμβασιλείαν ſed βασιλείαν κατὰ νόμον obtinet, quæ non conſtituit peculiare εἶδος τῆς πολιτείας vt ait Ariſtot.*polit.libr.3.cap.16.* Sed ſub genere Ariſtocratiæ relinquitur, quantum iure gentium principes & optimates imperii de tota κυρίᾳ πολιτικῇ tantum quoq; de hac præcipue eius parte conueniendo & contrahendo conſtituere poſſunt. De priuatis obſeruandum eſt, id vocabuli hic non vſurpari anguſtiſſima illa ſignificatione, qua tantum homines à dignitate ac officiis publicis remotos, quos Græci ἰδιωτεύοντας appellant vt eſt apud Plautum: hic quantus Imperator nunc priuatus eſt: Sed eo ſenſu quo reipub. opponitur, vt quoque Principes & optimates imperii eo numero habeantur. De his omnibus quatenus de iuriſdictione ſibi attributa obligationem contrahere poſſint ex natura iuris in ea quæſiti exiſtimantium eſt: Vt generaliter non niſi de rebus, quæ in contrahendum ſunt poteſtate, vtiliter quis diſponere poteſt. *l.ſed celſus.in princip.de contrah.emtion.l.inter.§.ſacram.de verb.obligat.* Quia autem frequentiſſimæ de iuriſdictione cõuentiones fiant per mandata ac delegationes, prorogationes, arbitria item & compromiſſa. De his paulo diligentius & exactius tractabimus, tum q. quotidiana diligentius ſint excutienda, *arg.l.legam.de liberat.legat.* tũ quod multa ſint in his ſingularia & à communi iure conuentionũ exorbitantia. Reliqua ſub generalib. conuentionum & obligationum definitionibus relinquimus, *arg.l.1.de reb.credit.* De quo eleganter Contius *diſput lib.1.cap.3.*

Capvt XXIIII.

De mandato iurisdictionis.

Svmmaria.

1 Mandandi *verbi tam apud autores latinos, quam IC. significatio.*

2 *Vt olim, sic & hodie duobus modis mandari iurisdictionem, vel creatione magistratus, vel dandis curatoribus extra ordinem.*

3 *Aristotelis vera & politica magistratus definitio contra Bodinum.*

4 *Magistratus secundum statum reipub. præsentem descriptio.*

5 *Magistratuum tam maiorum quam minorum in Comitiis & extra ordinem creandorum ratio.*

6 *Constituto principatu in repub. Romana penes quem fuerit magistratuum constitutio.*

7 *Caroli Magni & successorum tempore quæ magistratuum constituendorum ratio inita fuerit?*

8 *Hoc tempore magistratus ordinarij imperij non creantur in Comitiis vniuersalibus.*

9 *Iudex & Assessores Cameræ quomodo constituantur?*

10 *Cæsaris electio in quibus Comitiis fiat.*

11 *Alia politicorum alia ecclesiasticorum summorum imperij magistratuum constituendorum ratio.*

12 *Principes, Comites, Barones potestatem in territoriis suis inuestituræ consequuntur.*

13 *Liberæ imperij ciuitates priuilegio vel præscriptione immemorabili.*

14 *Ius eligendorum Pontificum Romanorum olim vicinis Episcopis cum adsensu cleri & populi Romani, postea Carolo Magno Othoni & aliis Imperatoribus permissum, ab iisdem in gratiam Pontificum remissum fuit.*

15 *Hodie Pontificum ipsorum decretis à Collegio Cardinalium eliguntur.*

16 *Coronatio & inunctio Pontificis.*

17 *Episcoporum & Abbatum ordinatio.*

18 *Iura Episcopalia & Abbatialia Episcopi & Prælati electione & confirmatione consequuntur: Sed de bonis temporalibus, non secus ac Principes politici ab Imperatore inuestiuntur.*

19 *Dis-*

Digitized by Google

1 MAndandi vocabulum † apud Latinos autores proprie ac generaliter nihil aliud significat, quam quid alicui gerendum exequendumque committere: sic magistratus mandare dicitur apud Cic. *in orat. pro Plancio.* sic eo quoque de iurisdictione vtuntur I C. *toto tit. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.*

2 Vt autem in veteri † republica Romana: Sic hodie etiam in imperio duobus modis iurisdictio mandatur, vel creatione magistratus, vel dandis Curatoribus extra ordinem, quos vulgo delegatos vel commissarios appellant. Primo itaque de magistratibus ad ius dicendum ordinarie constitutis. Deinde de curatoribus ac delegatis agemus, in eoq; ordinem Aristotelicum sequemur, qui 4. *Polit. cap.* 15. de constitutione magistratuum tria explicat ὑπὸ τίνων, ἐκ τίνων, καὶ πῶς: id est *à quibus, qui & quomodo creentur?* Primo igitur qui possint constituere iudices ordinarios. Secundo qui possint præfici officio ac muneri ius dicentis. Tertio quomodo fiat constitutio, exponemus.

De nomine ac definitione magistratus tam apud Philosophos quam I. C. variæ sunt sententiæ, vt etiam de ἀρχῆς verbi significatione, apud Græcos litem suo tempore indefinitam pendere ait Aristot. *d. lib.* 4. *politic. cap.* 15. Eos politice † recte definiuit ibidem
3 ὅσοις ἀποδέδοται βουλεύσασθαι περὶ τινῶν καὶ κρῖναι, καὶ ἐπιτάξαι καὶ μάλιστα τοῦτο. id est, *magistratus sunt, quib. data est potestas de quibusdã reipublicæ negotiis statuendi, vel iudicandi & imperandi, hoc vero maxime.* Hanc definitionem friuola & inconsulta quadam temeritate præter rem insectatur Bodinus *de republic. libr.* 3. *capit.* 2. nec hic nec alibi mentem Aristotelis de imperio siue ἀρχῇ πολιτικῇ recte assecutus, de quo satis vt arbitror disseruimus supra *lib.* 1. *cap.* 3. Et licet apud Romanos is proprie magistratus appellaretur, qui à populo imperium siue potestatem accepisset. Petr. Gregor. Tholos. *syntagm.*

tagm. iuris vniuersi libr. 47. cap. 12. Tamen secundum statum reipublicæ præsentis ἐν πλάτει magistratus omnes sunt dicendi, quicumque partem aliquam potestatis publicæ, siue ab vniuerso imperio, siue Cæsare, Principibus, & reliquis optimatibus imperii, item nobilibus, ciuitatibus tam directe quam indirecte imperio parentibus iure ordinario exercendam acceperunt.

Porro iudices & magistratus olim stante republica populari non nisi in Comitiis creabantur in centuriatis magistratus omnes, consules, prætores, censores, qui & maiores magistratus & patricii vocabantur, præter dictatorem magistrum equitum, & interregem, qui etsi magistratus maiores essent, tamen non Comitiis à populo, sed alia ratione constituebantur. Quando enim belli externi, seditionisue domesticæ vis quædam maior incidisset, quæ maiori quam ordinario consulum imperio indigere videretur, nec vellet senatus rem ad interregnum redire, vel clauus religionis causa figendus, aut ludi primum instituendi essent, consul captatis auspiciis oriente nocte silentio dictatorem, quem vellet modo ex consularib. aliquem nominabat, hic rursus magistrum equitum pro arbitrio quem vellet, dicebat. Pari quoque ratione interregem extra Comitia centuriata constituerunt. De quibus & toto Comitiorum modo & ordine erudite & plene Nicolaus Cruchius 3. *libr. de Comitiis Romanorum* Antonius Augustinus *libr. de legibus capit.* 8. VVolffgang. Lazius *com. reipublicæ Romanæ libr. 12. capit. 3.* Paulus Manutius *de legibus Romanis folio.* 20. *119. 136.* Adrianus Turneb. *Aduersariorum libr. 13. cap.* 14.

Constituto autem principatu † etsi sub Cæsare Augusto, 6
vt ex locis Taciti & Suetonii collatis ostendit Nicolaus Cruchius *præfatione in libros de Comitiis*, adhuc fuerint Comitia, verum sub Cæsare adeo non libera, vt non posset populus nisi pro dimidia parte, quos vellet creare magistratus: Sub Augusto autem paulo liberiora, sed quæ tamen maxima ex parte principis arbitrio non populi fierent: A Tiberio tamen imperio inito, comitiis plane sublatis creatio magistratuum vt ait Modestinus *leg.*

Digitized by Google

vnic. ad leg. Iuliam. de ambitu. ad curam principis non ad populi fauorem pertinuit. De quo passim Lazius *in com. reipublicæ Romanæ.* ac doctissime Guidus Pancirollus *in com. in notitiam vtriusq; imperii orientalis & occidentalis.* in quo ciuilium militariumq; magistratuum omnium, palatinarum quoq; dignitatum sub principibus constitutiones & officia explicat.

7 Diuiso autem ab oriente † occidentis imperio Caroli Magni ac sequentibus temporibus magistratuum tam politicorum quam ecclesiasticorum initam rationem accurate explicat Knich. *de iure territorij cap.* 1.

8 Hoc tempore † in Comitiis vniuersalibus nec maiores, nec minores magistratus imperii ordinarii conferuntur. Etsi enim paulò ante hæc tempora Consiliarii Regimenti vulgò **die Reichs vnd Regiments Rähte**: Iudex item & Assessores Cameræ principio ordinum omnium suffragiis publico imperii conuentu sint constituti: illorum tamen administratio, vt infra *libr. 2. capit.* 2. indicabitur, iam in desuetudinem abiit. Hi vero, partim

9 ab Imperatore † partim ab electoribus & aliis imperii ordinibus nominantur & à Collegio Cameræ cooptantur. De quo Ordin. Cameræ *par. 1. tit. 1. 2. 3. & 4.* Pet. Denais. *Iur. Cameralis. verbi Adsessorum.* 12. VVilhem. Roding. *Pandectar. Cameral. libro quarto. tit. 2. & 3.*

Dixi, *Comitiis vniuersalibus.* Particulari enim septemuirorum conuentu, quam vulgo **den Wahltag** appellamus, Cæsar siue Rex

10 Romanorum † ex constitutione Carolina quam auream bullam vocant, designatur & in regionum vel circulorum conuentib. Duces, eorumq; legati & consiliarii vulgo **Kraiss oberste Rhät vnnd zugeordnete** ab ordinibus eliguntur, vt patet ex decreto Augustano Anno 1555. Dixi quoque *magistratus ordinarios.* Extra ordinem enim, si vel belli externi, vel motuum ciuilium vis quædam maior incidat, Duces ac præfecti militum, quæstores pecuniæ publicæ, & alii in Comitiis constitui solent, vt ex diuersis comitiorum decretis manifestum est.

11 Magistratuum porro † maiorum imperii, post imperatorem alia politicorum alia ecclesiasticorum constituendorum est ra-

est ratio. Principes enim Duces † Marchiones, Comites, Barones (quorum nomina olim non patrimonii erant, sed dignitatis & officii, ciuitatibus ac territoriis ipsis tenore principis, qui eas dabat arbitrio conscripto regendis concessis Duaren. *in consuetud. feud. c. 6. n. 8.* Dicebanturq; maxime Duces, Marchiones & Comites, Capitanei Regni, quod velut potiora essent imperii capita.) hodie pro se & mascula tota progenie cum ducatu, comitatu, ac Baronatu, vna cum iurisdictione ac regalibus inuestiuntur. 13

Ciuitates vero imperii † iurisdictionem omnem tam ciuilem, quam criminalem vel expresso imperatoris priuilegio, vel præscriptione memoriam hominũ excedente quæsitam habent. 14

Quantum ad Episcopi vel Pontificis Romani, qui ecclesiasticæ dignitatis apex est constitutionem attinet, etsi olim à vicinis Episcopis, qui Cardinales dicebãtur, Clericis Cardinalibus, Romanæ ecclesiæ conuocatis ac cleri reliqui consensu ordinaretur, ac consecraretur, vt statutum legitur *Synodo 6. capit. in nomine domini 23. distinction.* ita vt dissentientibus suffragiis plurium sententia vinceret. *cap. si transitus 79. dist.* accedente Cæsaris consensu & autoritate *cap. Agatho. cap. vota. cap. quia sancta 63. dist.*

Postea autem Carolo Magno & Othoni Imperatoribus ius eligendi pontifices concessum ac pemissum fuerit. *c. Adrianus. c. in Synodo. 63. dist.* Tandem tamen instantibus Romanis pontificibus Imperatores ius illud remiserunt iuxta formam iurisiurandi à Gratiano relatum. *c. Ego Ludouicus. 63. distinct.* quam tamen consensum & autoritatem antea adhibitam plane non auferre Imperatori arbitratur Duar. *in tr. de Sacris eccles. minist. ac beneficiis. lib. 3. c. 1.*

Hodie constitutionibus † eà de re editis à Pontificibus primo Alexandro 3. ex Mantuani concilii decreto *cap. licet. de elect.* secundo Greorgii 10. in concilio Lugdunensi formam electionis continente. *capit. vbi periculum de elect. numer. sexto.* Tertio Clementis quinti in concilio Viennensi Clement. *Ne Romani de electionibus* à Cardinalium collegio eligitur Duaren. *de Sac. eccl. minister. libr. 3. capit. 1. in fine.* plene Petr. Gregor. Tholosan. *Syntagm. iuris vniuersi. libr. 15. capi. 3.* Et quidem ex eorum gremio si 15

Digitized by Google

reperiatur idoneus, sin minus aliunde cooptari potest *c. 1. 2. 3. dist. 70. Can. in nomine domini 23. dist.*

16 De coronatione, inunctione † & ordinatione pontificis, vide Lancellott. Conrad. *in templo omn. iud. lib. 2. cap. de Pontifice Max. §. 1. de ornatu corp. Pont. Max.*

17 Episcopi & reliqui † prælati, etsi & hi quoque à principibus olim sint ordinati, vt prolixe exponit Gregor. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi libr. 15. cap. 12. numer. 10.* hodie tamen à Collegiis cooptantur per electionem vel postulationem Hostiens. *in summa de electione & postulatione prælator.* & quidem omnes ex gremio si ad prælaturam capessendam sint apti, sin minus ab aliis ecclesiis postulantur *cap. nullus. cap. obitum. 61. dist. cap. metropolitano. 6 . dist. cap. quam si. 18. q. 2. cap. licet. 8. q. 1. cap. cum nobis. cap. cum inter. cap. in causis. de elect.* Electionem vel postulationem necesse est sequi confirmationem gl. *in cap. proinde. de election. num. 6.* Bertachin. *in tractat. de episcop. in 3. parte libr. 3.* Electio enim & postulatio acceptata ab electo vel postulato ius siue titulum: confirmatio vero dominium prælaturæ tribuit Innocent. *in cap. ex parte. de arbit.* Bald. *in cap. si tibi absenti. de concess. præbend. numer. 6* Pet. Gregor. Tholos. *Syntag. iur. vniuersi libr. 15. cap. 12. numer. 28.*

Confirmationem consecratio sequitur Bertach. *d. tractat. de Episcop. 3. par. libr. 3.* in Episcopis: in Abbatibus loco consecrationis benedictio intra annum post electionem *clem. 2. §. statuimus. de statu monachor.* Pet. Greg. Tholos. *Syntag. iur. vniuersi. libr. 15. capit. 14. nu. 13.* Lancell. Conrad. *in templo om. iud. libr. 2. cap. 7.* Cooptatio vero eiusmodi intra tres menses à morte defuncti prælati fieri debet, & postea intra tres alios menses confirmari: quod si intermittitur ius prouidendi de prælatura ad superiorem deuoluitur *cap. ne pro defectu. cap. 41. de elect. cap. nulli. de præbend. concess.* Electi igitur vel postulati confirmati & consecrati ita canonice ac benedicti Episcopi & Abbates iura Episcopalia & Abbatialia, vti vocant, consequuntur.

18 De bonis vero Episcopatibus † & Abbatiis adscriptis, regalibus & reliquis iuribus temporalibus Archiepiscopi, Abbates, Abbatissæ & præpositi directo imperio parentes ab imperatore eadem

Digitized by Google

eadem ratione, qua politici principes ad vitam inuestiuntur Gail *obs. lib.1.obs.30. in princip.* Mynsing. *cent.5.obs.*

Quæ autem disposita † sunt de Abbatibus eadem quoque 19
de Abbatissis locum habent, *cap. indemnitatib. de elect. numer.6. cap. 1. de ætat. & qualitat. ord.* Gemin. *in cap.2. colum.3. de præb. in 6.* Felin. *in cap. meminimus. de accus.* Panormit. *in cap. dilecta. de maior. & obed.* Chassan. *in catalog. gloriæ mundi par.1. consid.35.* Maxime in proportionalibus Lancellott. Conrad. *in templo omn. iud. libr.2. capit.7. in fine.*

De mandandæ iurisdictionis altera specie quam delegationem vulgo appellant.

1 *Qui possint delegare.*
2 *Cui?*
3 *Quid possit delegari?*
4 *De forma delegationis.*

IVrisdictionem omnes † mandare possunt qui propriam & 20
suo iure, non alieno beneficio habent. *leg. more. de iurisdict. omn. iud.* Quod non tantum de iis accipiendum est, qui ius aliquod in iurisdictione, vsumfructum nimirum, vtile dominium, vel ius aliud innominatum constitutum habent. Sed & illi, quibus tanquam magistratibus iurisdictio exercenda mandata est, eam mandare possunt, cum etiam hi, quamuis per abusionem iurisdictionem propriam & suo iure obtinere dicantur. *d. l. legati. de offic. proconf. l. cum propriam §. cum propriam. de iurisdict. omn. iud. leg.1. §. qui mandatam. de offic. eius cui mand. est iurisdict.* Vnde non tantum illos, quos magistratus publicos constituere posse diximus, Imperium, Cæsarem, Principes tam politicos, quam ecclesiasticos, Comites, Barones, imperii nobiles. Item ciuitates ac nobiles, ac alias personas singulares, quæ ab ordinibus iurisdictione præditæ sunt, secundum modum suæ cuiq; competentis iurisdictionis: Sed & magistratus ab his iuri reddendo præfectos iurisdictionem aliquam mandare posse certum est *dict. leg. more. & leg. solet prætor. & seq. de iurisdict. om. iud.* Zas. *in dict. leg. more. de iurisdict. om. iudic.* Quibus autem à magistratibus iurisdictio mandata est,

 eam

eam mandare aliis vicissim non possunt *leg. mandatum. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* vbi mandatam sibi iurisdictionem mandari alteri neminem posse manifestum, id est, vt interpretes & iura canonica loquuntur.

Delegatum alteri subdelegare non posse: vel delegatum delegati non dari *leg. omnes.* & ibi Dd. *de offic. eius, cui mandat. est iurisdict. cap. super quæstionum, §. porro. de offic. delegati.* Ex ratione generali, quod specialia non sint extendenda & multiplicanda vt notatur *in leg. singularia. si cert. petat.* idq; nec propter impedimentum nec propter absentiam nec de partium consensu Paris. *consil. 124. num. 7. 8. & 9. lib. 1.* Excipiunt primo delegatum pontificis & principis per *leg. à iudice. C. de indic.* Zas. *in leg. more. de iurisdict. om. iud.* qui maior quolibet ordinario existimatur. *leg. minor autem magistratus. in fin. de minoribus. cap. pastoralis. 1. §. de offic. iud. ordinar. & cap. sane de offic. iud. delegati. cap. cum causam. de appellat. cap. cum Bartholdus. de re iudicat.* Petr. Gregor. Tholos. *Sytagm. iuris vniuersi libr. 47. capit. 22. numer. 7.* Nisi in delegatione personæ industria spectata sit Roland. à Valle *consil. 39. numer. 9. par. 1.* Extensiones ac restrictiones huius exceptionis videantur apud Iasonem *in dict. leg. à iudice.* Secundo delegatum proconsulis, præsidis vel Rectoris prouinciæ *leg. cum prætor. de iudic.* Tertio si alicui vniuersitas causarum mandata est. Iason. *dict. leg. à iudice. numer. 8.* vbi etiam definit, quid intelligatur appellatione vniuersitatis causarum. Ac licet delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparetur ordinario, reuera tamen delegatum esse dicit. Zas. Alex. & Iason *in dict. leg. more. de iurisdict. om. iud.* Quarto si non tota, sed articulus causæ saltem delegatur. Quinto quando paulo ante acceptum iudicium de nullitate iurisdictionis subdelegatæ non opponitur. Sexto si non causa vel cognitio, sed iurisdictio mandata est per *leg. imperium.* Septimo nisi delegato diserte subdelegare in mandati diplomate permissum sit vel nisi sciente & patiente ordinario fiat subdelegatio, vel consuetudine locorum aliud sit receptum *dict. leg. cum prætor. §. 1. in versicul. quibus id more concessum est. de iudic.* de quibus omnibus Zasius *dict. leg. more. de iurisdictione.* & Felin. *in dict. capit. super quæstionum. §. si vero. de offic. delegati.*

De perso-

Digitized by Google

De personis † quibus delegatur iurisdictio obseruandum est 21
generaliter, vt iurisdictio tam ordinarie, quam extra ordinem alicui mandetur, requiritur, vt cui mandatur mandantis imperio sit subiectus, cum, vt antea explicatum est, iurisdictio non tantum potestatis, sed muneris etiam iure censeatur. Munera autem iis iniungi non possunt, qui potestati iniungentis non subiiciuntur *leg. munus. de verb. signif.* Petr. Gregor. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi libr. 47. capit. 22. numer. 13.* Hostiens. *in summa tit. offic. & pot. iud. delegati numer. 3.* Vnde infert Hosti. *dict. loco* Metropolitanum subditis suffraganeorum inuitis iurisdictionem tradere non posse, vt nec quilibet alius ordinarius extra territorum per *leg. fin. de iurisdict.* Singulare etiam est quod in mandanda iurisdictione spirituali requiratur vt delegati sint personæ ecclesiasticæ *cap. contingit. de arbit. C. decernimus. de iudic.* Cum in temporalibus laici alias periti idonei censeantur. *argum. leg. parabolam C. de episc. & cler. leg. certi iuris est. C. de iudic.* Hostiens. *dict. loco.* Requiritur præterea in papæ delegatis, vt non sint inferioris dignitatis, quam Canonici cathedralis vel collegiatæ ecclesiæ Host. *in summa de officio iudic. delegati num. 3.*

Quæ iurisdictio † delegari possit. De mandanda iurisdicti- 22
one pro more ac instituto veteris reipub. Romanæ generalis Papiniani definitio est. Ea mandari posse, quæ iure magistratus competunt. Non autem ea quæ specialiter tribuuntur lege senatusconsulto & principum constitutione *l. 1. de offic. eius cui mandata est iurisdict.* Quæ autem tam ciuilium quam capitalium rerum olim iure vel more maiorum ipsa constitutione magistratus non competierunt, sed speciali concessione opus habuerunt, supra *cap. 11.* copiose satis expositum est. Ex eo igitur quod diximus, quæ specialiter deferuntur, demandari non posse infertur. Primo quia imperium merum lege specialiter defertur, quod regulariter non possit delegari. *leg. 1. §. mandatum.* & in Bartolo & Iason *in L. imperium. de iurisdiction. omn. iudic.* vbi limitationes quoque referuntur. Merum autem imperium & criminalis iurisdictio in iure *συνώνυμα* sunt, vt post Bartolum & Iason.

Iason. Zasius ac plerique etiam recentiorum interpretum magno errore arbitrantur. Idem quoque locum habere affirmant, in causis quas mixti imperii dicunt. Quod *leg. 1. de offic. eius cui mandata est iurisd.* dicatur: *Quacunq; lege, senatus consulto vel principum constitutione conceduntur mandata iurisdictione non transferri, quæ autem iure magistratus competunt mandari posse.* Sic enim, vt refert Aliciat. *Paradox. libr. 2. capit. 1.* ea verba vulgo interpretantur. Quæ specialiter, hoc est, in signum magnitudinis dignitatisq; causarum conceduntur mandari non posse. Iason. *dict. leg. de offic. eius cui mandat est iurisdict. num. 28.* Alex. Fulgo. & Iason. *in leg. 1.* Cyn. *in leg. vnica. C. qui pro sua iurisdict.* Ioan. And. *in addit. ad Speculat. in tit. de iudic. delegato.* Tales autem esse causas, non tantum meri sed mixti quoque Imperii, quæ ad grauiorem vel remissiorem delictorum coercitionem pertinent, sed de ciuilibus quoque ad mixti imperii speciem ab ipsis relatis nec à Cæsare nec principibus, Comitibus & aliis, qui iurisdictionem vel ex contractu vel priuilegio acquisitam habent, quicquam aliis mandari posse consectarium foret. Hinc quoq; in specie recte inferretur, potestatem exequendi ac mittendi in possessionem delegari non posse: quod mixti sit imperii per *leg. iubere cauere. de iurisdict. om. iud.* Vnde quoque Felin. *in cap. significasti. de offic ac potestat. iudic. delegat.* ideo delegatum iure canonico sententias à se latas exequi posse ait: Quod meri & mixti imperii eo iure, quo quicquid sit cognoscibile, sit quoque delegabile, nulla ratio habeatur. Et ex eodem fundamento causas meri & mixti imperii delegari posse, de iure canonico regulariter dicit Iason. *in l. imperium. num. 24.* licet dissentire à reliquis iuris canonic. addat Innoc.

Quod ad merum igitur imperium attinet, etsi certum sit, quod iure veteri nisi abesse cœperit cui id contigit mandare non potuerit *leg. 1. §. huius. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Donell. *com. iur. ciuil. libr. 17.* Id quod non tantum eo tempore quo merum Imperium, quo ad modos deferendi à iurisdictione ita plane seiunctum fuit, vt etiam summis magistratibus vti consulibus ipsa constitutione magistratus non competeret. Sed iudices ad

eam

eam rem peculiariter constituerentur extra ordinem qui quæstores Parricidii appellabantur, vt autor est Pompon *in l. 2. § deinde. de orig. iur.* Donell *comm. iur. ciuil. libro 17. cap. 8. fol. 31.* Sed etiam posteaquam re ista mutata ordinario iure dari cœpit prætori & præfecto vrbis Romæ ac præsidib. in prouinciis. *leg. 1. de offic. eius, cui mand. est iurisd. leg. illicitas. de offic. præsid. l. solent. in pr. de offic. procons. l. 1. § 1. de pœn.* restringitur tamen primo vt locũ non habeat, si is cui datum est merum imperium abesse cœperit. *l. 1. in princip. de offic eius cui mandat. est iurisd.* Plures limitationes vide apud Iasonem *d. l 1. num. 28.* & Longouall. *in l. imperium. cap. 10. fol. 124.*

Quia vero hoc tempore modus ille generaliter ac specialiter deferendæ iurisdictionis sublatus est, quin mandari quoque non minus ac rerum ciuilium iurisdictio possit, dubii nihil relinquitur idque vsu ita seruari notius est, quam vt vlla probatione indigeat.

Licet autem Zasius qui ius vetus etiam hisce temporibus seruari contendit. *d. l. imperium. de iurisd* negare non possit, Principes, Comites, Barones ac reliquos terrarum Dominos, item Ciuitates, quæ superiorem Cæsare nimirum non agnoscant, aliis potestatem iudicandi in criminalibus facere, ac propterea maleficiorum iudices constituere monasteria aduocatos quoque capitalibus quæstionibus præficere tamen subtiliter magis, quam vere id soluere conatur, quod nimirum ii, quibus à Principibus ac reliquis Dynastis publici iudicii exercitatio committitur, non delegatam, sed propriam iurisdictionem exerceant, quia iis non mandetur iurisdictio sed lege & cõstitutione, id est, à lege viua à dominis tradatur, & quod aduocati monasteriorum ideo proprio iure exerceant criminalem iurisdictionem, quod à principe eligantur vel consuetudine, vel priuilegio aduocentur. Si enim vera est illa ratio, quod voluntate dominorum constituantur tanquam viua lege, nulla inter ordinarios ac delegatos erit differentia, cum eadem viua lege, id est, eorum qui iurisdictionem habent arbitrio, etiam in causis ciuilibus ordinarii iudices constituantur. Et aliud est lex publica de qua *in tit. de legibus.* aliud lex priuata vel conuentionis, de qua *in leg. si dominus. 8. de præscr. verbis. leg. si in lege.*

Locati leg. prim. de superficieb. Hotoman. *in comm. verb. iuris. verbo lex.* Nec semper Ius Aduocatiæ, de quo *in cap. Saluator. 1. quæst. 3. & c. in quibusdam. de pæn. cap. preterea. de iure Patronat.* Principis constitutione vel consuetudine tribuitur: sed vel libera monasteriorum electione ad tempus, vt exemplum ex Mutio German. *Chron.* 19. refert Cuiacius. *in constitut. Frideric. de pace tenenda. de* Abbate Augiæ maioris, cui cum Carolus donaret vlmam villam regalem eligendi aduocati ac defensoris fecerit arbitrium eo tenore vt quandocunque sui commissi præuaricator in rebus, aut hominibus quod vulgo Balmund dicatur, existat, statim sine mora sine iudicio aduocatiam perdat: vel feudi titulo confertur vt Aduocatia Abbatiæ Quedlenburgensis olim Comitibus Reinsteinensis, item Episcopis Halberstadensibus ad tempus concessa, postea inclytæ domui Saxonicæ in feudum data est. Corberensem Serenissimus Princeps meus Henricus Iulius Dux Brunsuicensis & Luneburgensis feudarium à monasterio possidet.

Eiusdem farinæ est, quod de iudicibus maleficiorum in præfecturis ac pagis ad expeditionem iudicii criminalis deputatis, dicit idem Zasius, quod nimirum non iudicum, sed adsessorum munere fungantur. Non enim consiliariorum sed iudicum loco isti sedent, tam in vrbium, quam in præfecturarum iudiciis vt ex maioris partis consensu decernatur. Et ipse tandem non iuris scilicet veteris, sed consuetudinis ratione ista fieri fateri cogitur. Quod autem ex *leg. 1. de offic. eius, cui mand. est iurisdict.* affertur, bis vitiosum est. Primo enim peruerse, & contra naturam vocis, verbum *specialiter*, ab interpretibus pro eo accipitur ac si dicatur in signum magnitudinis priuilegiique causarum, cum nihil aliud significet quam *nominatim* & *in specie*: vt erudite hunc locum interpretatur Alciat. *paradox. libr. 2. capit. 2.* Deinde merum esse commentum interpretum opinionis errore confictum, ac nullo iuris loco probari posse, quod mistum imperium peculiaris sit species subiectiua iurisdictionis, sed quod tantum sit membrum essentiale, ex quo & notione iurisdictio integra consistat, supra in refutatione falsarum diuisionum satis à nobis demonstratum est.

Forma

Forma & modus † delegandi in eo consistit, vt qui mandat 23
iurisdictionem, ipso *delegandi vel mandandi* verbo vtatur, vel ipsa mandati, vel delegationis definitione: vt dicat *se Titio vel Sēpronio iurisdictionem suam exercendam vel exequendam dare* quod delegatæ iurisdictionis proprium est. *l. 3. de off. eius, cui mand. est iurisd.* vel quod idem est. *Constituere se Caium vel Seium, qui partes suas in iure reddendo obeat, vel vice sua fungatur.* Vel secundum Vulgus appellant pragmatici *locum tenentem constituere.* Nam & hoc ad ipsam naturam & essentiam delegationis, vel commissionis pertinet. *leg. solet.* plura vnde delegata iurisdictio tributa intelligatur vide apud Alex. de Imola. *in leg. prætor. de iurisdict. om. iud.* Bart. & Zas. *in dict. leg. more.* Mynsing. *consil. decad. 3. respons. 34.* Maranth. *distinct. 5. par. 4 numer. 4.* Quod autē ad loca tenentes vel vicarios attinet, trita ac frequens est quæstio, an magistratuum vel ordinariorum, an vero delegatorum siue commissariorum iure censeantur, de qua Gemin. *in cap. 1. 2. quæst. de offic. ord. lib. 6.* Felin. *in rub. de offic. delegati.* Alex. *in rub. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Angel. *in leg. præcipimus. C. de app.* Zas. *in sæpe dict. l. more. de iurisdict. omn. iudic.* Maranth. *de ord. iud. par. 4. dist. 5. numer. 14.*

Capvt XXV.

De prorogatione iurisdictionis.

Svmmaria.

1 *Prorogationis verbi significatio.*
2 *Prorogationis iurisdictionis definitio.*
3 *Prorogare possunt omnes non prohibiti.*
4 *Prorogatio fit vel aperta conuentione vel re & facto.*
5 *Prorogatio etiam fit nudo pacto.*
6 *Conuentio omnis consensu perficitur.*
7 *Cessante causa, cessit contractus.*
8 *Error in proroganda iurisdictione an præsumatur, vel ab allegante probandus sit.*

9 *Doli definitio.*
10 *Dolus in quacunque dispositione censetur exceptus.*
11 *Prorogatio coacta ipso iure nulla.*
12 *Simulatio omnem consensum excludit.*
13 *Simulatio imaginem non medullam habet veritatis, estque tanquam corpus sine spiritu.*
14 *Simulationis exceptio perpetua.*
15 *Prorogatio ante aditionem poenitentia resoluitur.*
16 *In præparatoriis iudiciorum poenitentia semper locum habet.*
17 *Conditionis effectus.*
18 *Exceptio fori declinatoria aliis omnibus præmittenda.*
19 *Contumacia non prorogat iurisdictionem.*
20 *Per reconuentionem quoque fit prorogatio.*
21 *Confessio non extendit iurisdictionem.*
22 *An solus partium an vero iudicis quoque consensus ad prorogationem requiratur.*
23 *Iurisdictio quamcunque habet iudex regulariter prorogatur.*
24 *Solæ personæ subiectum sunt iurisdictionis.*
25 *Generali oratione species omnes ad id genus pertinentes continentur.*
26 *Multo magis vniuersali.*
27 *Delegata iurisdictio an prorogari possit.*
28 *Prorogatio cum omnibus qualitatibus ac restrictionibus facta esse intelligitur.*
29 *Prorogatio non fit ab arbitro ad iudicem.*
30 *A notione non fit extensio ad imperium, nec contra.*
31 *Prorogatio non fit in causa appellationis.*
32 *An in iudicem suum tanquam arbitrum compromittere sit permissum.*
33 *Clerici iurisdictionem iudicis Laici prorogare non possunt.*
34 *Priuilegium clericorum non personis sed toti ordini indultum est.*
35 *In prorogatione iurisdictionis ecclesiasticæ quæ requirantur.*
36 *Regulariter extensionem de persona in personam tantum fieri.*

37 Pro-

37 *Prorogatio fit tantum in his quæ sunt eiusdem naturæ & formæ.*
38 *In prorogatione similitudo potestatis requiritur.*
39 *Prorogatio non potest fieri à causa ciuili ad criminalem.*
40 *Exorbitantia à iure communi ad consequentiam non producenda.*
41 *A tempore ad tempus iurisdictionis non fieri prorogationem.*
42 *Nec à territorio ad territorium.*
43 *Secundum præsentem reipublicæ statum ius reale iurisdictionis Cæsaris, Principum, & aliorum ordinum ac tam mediate, quam immediate imperio subiectorum absque consensu eorum non prorogari.*
44 *In Galliis iurisdictio omnis patrimonialis non prorogatur.*

PRorogationis † verbum apud latinos autores extensionem vel porrectionem significat, Metaphora ducta à consuetudine populi Rom. liberæ reipub. tempore. Hotoman. *in comm. verb. iuris in verb. prorogare.* Cum enim alicui imperium ad certum tempus delatum a populo extenderetur, prorogari dicebatur, id est, noua rogatione ad populum instituta, qua interrogabatur verbis solennibus. *vellentne iuberentue Quirites in longiora tempora proferri,* loca sunt apud Cic. *in epist. ad Atticum lib.* 3. & lib. *7. ep. 3. cur imperium illi aut cur illo modo prorogatum est.* Plaut. *in Amphyt. Spes prorogetur militi in alium diem.* Cic. *ad Quint. Fratrem. Quod si tibi bellum aliquod magnum & periculosum administranti prorogatum imperium viderem, fremerem animo.* Sic etiam de aliis rebus populi autoritate differendis ac producendis, vt de lege Manilia Cic. *pro Muræna. Confusionem suffragiorum flagitasti prorogationem L. Maniliæ æquationem gratia dignitatis graduum.* Vnde quoque huius verbi vsus ad I.C. peruenit, *l. 19. & 3. de leg. 1 L. propter. C. de iudic. auth. de hæredib. & falcid. § illud. col. 1. auth. Clericus quoque C. de episc & cleric. l. . C. vt omnes iudic. tam ciuiles quam criminal.* Et in specie de iurisdictionis productione eo vtitur Vlp. *Leg. 2. §. de iudiciis* quos sequuntur Accurs. *in d. leg. 2 si iudex de iudiciis.* Bartol. Item Iason & cæteri 1

interpretes, tam de iurisdictionis quam aliarum rerum extensione species *in titul. de arb. §. excipitur,* Alexander *consilio. 70. vol. 2.* Socinus, *consil. 117. vol. 1.* Felinus *cap. 2. de treuga & pace.* Bald. *in leg. Aemilius. de minoribus.* Felinus *in cap. cum olim. de re iudicata.* Bart. *in l. 3. §. sed si iudex. de iud.* Dec. *in c. sua. de appellat.*

2 Est autem prorogatio † iurisdictionis iudicis certis limitibus circumscriptæ ad alios spontanea litigatorum extensio, quæ definitio probatur *in leg. 1. de iudicijs. cap. P. & G. de offic. delegati.* ad eundem modum describitur à Iasone & Zasio *in leg. si per errorem. de iurisdicti.* quæ cur introducta sit rationes probabiles affert Anton. de Matthæis *in tr. de prorogati nu. 3.*

3 De personis, quæ consentire † & iurisdictionem non sui iudicis prorogare possint, obseruanda est generalis definitio, quoties quid iure liceat, vel non liceat quæritur, posse omnes, qui non prohibentur *leg. mutus §. 1. de procurat. l. nec non §. quod eius ex quibus caus. maior. l. 1. §. 1. de testibus.* Anton. Contius *in methodo de feud. cap. 11.* Qui autem in specie per se vel alius prorogare possint, vel non possint, prolixe explicat Anton. de Matthæis *in sæpe dict. tract. de prorogatione versic. Sed antequam. n. 10.*

4 Fit ea subiectio † vel aperta conuentione de qua *in leg. 1. & 2 de iud. & l. si conuenerit. de iurisd. om. iud. c. significasti. de foro compet.* vel tacita, id est, re & facto perficitur Maranth. *de ord. iud. par. 4 dist. 12. nu. 5.* Bart. Angel. & Dd. *in l. 2. de iudic.* Paris. *consil. 12. nu. 4. vol. 4.* Ioan. Maria. & Iacob. de Riminald. *consil. 373. nu. 27.* Vt autem ex illa conuentione aperta quis ad iudicem non suum adeundum conueniri & cogi possit, vtilem & legitimam conuentionem esse necesse est: Nuda enim pactio vt in cæteris rebus, sic nec hic ad agendum, & cogendum prorogantem prodest *l. legum C. de pact. l. si conuenerit.* & ibi Bart.

Secundum veteris iuris dispositionem igitur stipulatione opus
5 erat *§. de constitut. institut. de action.* Hodie tamen † vt & capite proxime superiori indicauimus, solennitate stipulationem, ac differentia earum à pactis sublata, ex omni conuentione, serio ac deliberato inita actio datur non tantum iure pontificio *cap. 1. &*

3. Vbi

3. Vbi Canonistæ *de pact.* Sed etiam in quocunque foro ciuili. Bald. & Salicet. *in l. petens. C. eodem.* & idem Bald. *in l. legitima. 6. in princ. de pact.* Iason *in l. 7. §. Sed cum nulla de pact.* Vbi ab omnibus hanc sententiam receptam esse testatur.

Cum dictum sit subiectionem illam † vel prorogationem conuentione fieri, nulla autem conuentio fieri possit sine consensu *l. 1. §. 1. de pactis*, Sequitur, si in actu subiectionis consensus deerit, nec conuentionem nec prorogationem fieri posse. Cessante enim † contractus causa, contractus quoque cessat *l. 1.* 7 & ibi glo. vlt. Cynus & Baldus *de condictione ob cau.* Alex. de Imola *in l. fin. eod. tit.* Tyraq. *in tr. cessante causa par. 1. fol. 6. nu. 58.* Et in specie, quod prorogatio iurisdictionis nihil operetur deficiẽte consensu tradunt Angel. & Paul. de Castro *in l. 1.* per illum tex. *in verb. inter consentientes de iudic.* Natta *consil. 413. in fine, tom. 2.* Consensum autem conuenientibus de prorogatione deesse arguitur, vel externis quibusdam, vel ipsa conuentionis conceptione Donell. *l. 12. c. 7. fol. 24. nu. 4.* Res externæ dissensum efficiẽtes sunt error promittentis, extorta voluntas, & propositum institutę conuentioni contrarium. De errore generales veterum I. C. sunt sententiæ, q̃ errans non habeat consensum, quod nihil tam contrariũ sit consensui, quam error. *l. 2. & l. si conuenerit. de iud. l. si per errorem. de iurisd. om. iud.* Si igitur alius pro alio iudex aditus est, dum prorogans arbitratur eius iurisdictionem esse, cuius non est. Et si apud prætorẽ, cui iurisdictio de fideicommissis non tributa est, de fideicommisso conuentus ideo se ei subiecerit, quod fideicommissatium esse putarit, regula est, Errantis nullam esse iurisdictionis prorogationem *d. l. si per errorem. in pr.* & ibi Bart. & Dd. *de iudic.* Canonistæ in *c. significasti. de offic. delegati.* Maranth. *de ord. iud. par. 4. dist. 12. nu. 15.* Rol. a Valle *cons. 13. n. 22. fol. 83. vol. 1.* Adeo quod exceptio erroris etiam possit opponi post sentẽtiam gl. *in clem. 1. de probi. seq. poss. & fruct.* Fel. in *c. inter monasteriũ. de re iudicat.* Mynsing. *cons. 23. Dec. 3. nu. 15.* Hanc regulam quã Zasius nuptialem appellat, ideoq; vestimentis ornatiorib. decorandã dicens ita explicat *in l. si per errorẽ.*

de iu-

de iurisd. omn. iud. Vt procedat etiam in errore facili, qui vt loquitur, de facili possit discerni. Secundo non tantum in errante, sed etiam in dubitante, cum dubius & errans æquiparentur in Bartol. Bald. & Dd. *in l. fin. de condict. indebiti.* Tertio locum habere, siue in ipsa substantia siue qualitate iurisdictionis erretur. Et quarto siue facti siue iuris sit error. Quinto siue vterque siue actor, vel reus solus consentiendo in iudicem erret. Zas. *in d. l. si per errorem.* Ex quibus etsi priores tres & postrema sub regula ista generali contineantur, quarta tamen quod error tam iuris quam facti absque discrimine prorogandi consensum impediat regulæ iuris, quę disponit iuris ignorantiam nemini prodesse, plane contraria est *l. regula. de iuris & facti ignor.* Et falsum est præsuppositum *l. 4. de iur. & facti ignor.* Vbi non vtriusque, sed facti tantum erroris exempla ponuntur, licet alii quoque in ea fuerint sententia. quod iurisdictio nō prorogetur per errantem siue in iure siue in facto vt Innocent. *in c. prudentiam. de offic. & potestat. Iud. delegati.* per male intellectam *l. si per errorem. de iurisdict.* quem refert & sequitur Ful. Pacian. *in tr. de probat. lib. 2. cap. 43. num. 69.* Vbi hoc ita restringit, vt locum habeat si iudex nullam habeat iurisdictionem in prorogantem, secus autem esse si habeat licet non habeat exercitium, id enim per errantem in iure dari posse allegat Cast. *in l. Pomponius. de re iudicat.* Regulæ autem præmissæ quatuor ponit exceptiones Zas. *d. l. si per errorem.* Prima, si reus aperte exceperit de incompetentia, & Iudex pronunciet, se competentem, & reus non appellet, Cum res iudicatæ pro veritate habeantur per tex. *in l. ab eo. quomod. & quand. iude.* Secunda si allegationem priuilegii, quo iudicis aditi iurisdictionem declinare poterat, omiserit. Tertia si exceptionem suspicionis vel affectionis ante litem contestatam non opposuerit. Quarta si falsa opinione ex ignorantia contracta in iudicem non competentem consentiens, postea comperta incompetentia nihilominus coram eo litigare pergit. Eo ipso acta ratihabere censetur. Quarum tamen prima secunda & quarta non sunt de regula. Cum à sciente ac prudente appellatio ac priuilegii allegatio ante litis contesta-

testationem omissa sit. Idem est, si etiam comperta iudicis incompetentia de ea non exceperit. Ratihabitio enim consequẽs consensui simpliciter initio rei gestæ interposito æquiparatur ac retrahitur ad tempus, quo res gesta est, quæ ratihabitione comprobatur. *leg. vero. 12. in fin. de solutionibus. leg. hoc iure. §. 1. de regulis iuris. l. ult. C. ad S.C. Maced.* In specie autem quod hoc casu ratihabitio partium vim consensus initio cœpti iudicii interpositi habent, tradit gl. *in l. 1. in verb. inchoata* & ibi Bar. *C. vbi de crimin. agi opor.* gl. *in l. vnica C. qui pro sua iurisdict.* Bald. *in l. si conuenerit. de iurisdict. om. iud.* & alii adducti à Zasio *sæpe d. l. per errorem. de iurisdict.* Gail. *obs. 47. lib. 1.* Sex casus, in quibus error prorogationem non impediat, vide apud Socin. *in l. si per errorem*, & ibi Iasonem quatuor casibus ampliantem & quatuor restringentem *nu. 106.*

Solet enim hoc loco quæri, † an error vel ignorantia præsumatur, an vero ab allegante probanda sit; Cuius, quatenus iuris quæstio est, facilis definitio ex *l. verius. de probat.* vbi allegatam ignorantiam præsumi in genere dicitur Zas. *in leg. si conuenerit. de iurisdict. om. iud.* 8

Quoad factum vero & an credibile sit Caium vel Titium circa iudicis competentiam errasse, status Rerumpublicarum discernendus est, vt quidem in republica Romana propter amplitudinem vrbis, ac variam inter Prætores & magistratus Iurisdictionis diuisionem, error sit probabilis, vt est exemplum *in l. Si per errorem. de Iurisdictione omnium iudicum.* Vbi vero qualitas & potestas Iudicum sit certa ac notoria allegata ignorantia, vt omnium aliorum quæ publice nota, ac manifesta sunt, non præsumatur, quod in dubiis tantum, non vero in certis coniecturis locus sit, *l. continuus. de verborum obligatione l. si tutor. C. de pericul. tut.* Zas. *in dict. leg. si per errorem. de iurisdict.* vbi adfert exemplum de magistratibus Friburgensibus, Rectore & Schulteto, quorum iurisdictionis differentia publica nota sit, eodem loco & hanc quæstionem examinat, quod si non postulantes in adeundo iudice, sed iudex ipse in qualitate iurisdictionis erret, an ratum ac firmum sit iudicium necne? Et Innocentii

opinionem *in cap. cum ex offic. de præscriptionibus* amplectitur. Quod si vtraque iurisdictionis tam ordinariæ quam delegatæ [illegible] in iudice concurrunt, vtra vtatur, etsi erret, processus valet, secus autem, si vnam tantum haberet & alia errando vteretur, quia error circa ipsam substantiam iurisdictionis, non circumstantiam aliquam committitur, nullum ac inualidum est iudicium. Idem ante Zas. tradiderunt Angel. *in dict. leg. si per errorem de iurisdict. omn. iud.* & Baldus *in leg. falsus. C. de furtis.* Et tantum de errore. Sequitur secundum externum, quo consensum impediri diximus, extorta nimirum voluntas, quæ dupliciter contingit: vel dolo aduersarii, vel vi aperta.

9 Dolus † qui à Iurisconsulto definitur *machinatio ad circumueniendum aliquem adhibita. leg. 1. de dolo. leg. si quis cum aliter. de verb. obligat.* committitur, si quis vel à iudice vel parte ad consentiendum in Iudicem non competentem inducitur. De quo generaliter constitutum est, non pacisci, non consentire censeri *leg. qui cum tutoribus. §. qui per fallaciam. de transact.* Tiraquellus *in leg. si vnquam. in præfat. numer. nonagesimo septimo. Codic. de reuocat. donat.* Martinus Benekendorphius *in rep. L. femina. folio 603. de reg. iuris.*

10 Imo in quacunque † dispositione dolus semper censetur exceptus *leg. creditor. §. Lucius. mandati.* Baldus *in leg. cum antea. C. de arbitr.* Petr. de Anchoran. *in capit. Canonum statuta. 32. quæst. 14.* Paris. *consil. 49. numer. 4. libr. 1. & consil. 67. numer. 14. libr. 3.* Aperta vis est cum litigator alioqui ad forum suum reuocans vi magistratus ac metu iudicium apud eum suscipere cogitur, in quem nulla magistratus est iurisdictio, quod nihil magis voluntati ac consensui contrarium sit, quamuis & metus *leg. nihil consensui. de reg. iur. leg. 1. quod metus causa. leg. si mulier. §. si dos metu.* & ibi gloss. *quod metus causa.* Zasius *dict. leg. si per errorem. de iurisdict.* Et in
11 specie, quod prorogatio † iurisdictionis coacta, sit ipso iure nulla tradit Baldus *in leg. 2. de iudic. & consil 3. numer. 2. volum.* Bartolus *in tr. de Tyrannia. in 4. col.* Roland. a Valle *consil. 2. numer. 86. volum. 1.*

Proposito prorogantium contrario, cum consensus in prorogatione

gatione iudicis incompetentis simulatur, veritate non interueniente, nullius momenti est prorogatio. Ea enim natura † est 12
simulatorum omnium, vt pro infectis habeantur, maxime in conuentionibus, quod simulatio consensum sine quo cõuentio non subsistit, excludat. *leg. cum ea. C. de transact.*

Dicitur enim simulatio † imaginem non medullam habe- 13
re veritatis, & esse tanquam corpus sine spiritu. Natta *consil.* 77. Hieronymus Magon. *decis. Florent.* 9. *numer.* 22. Paris. *consil.* 53. *nu.* 11. *vol.* 1. & dicitur contractus coloratus depictus, extrinsecus apparens, intrinsecus nihil habens. Baldus *in leg. si non virum. de donat. inter virum & vxorem.* Tyraquellus *in tractat. de retractat. fol.* 29.
numer. 15. Eiusque exceptio † perpetuo opponi potest Franc. 14
Curt. *consil.* 54. *colum.* 4. Socin. *consil.* 65. *& consil.* 264. Paris. *consil.* 86. *numer.* 52.

Quod si partes iudicis incompetentis † iurisdictionis ante 15
aditionem eius pœniteat, prorogatio resoluitur Zasius *in leg. si per errorem. de leg. si conuenerit. ac iurisd. om. iud.*

Id quod generale † est in præparatoriis iudiciorum, vt sem- 16
per pœnitere liceat *leg. electio.* & ibi gloss. *de noxalib actionibus* Bald. *in leg ætate, §. fin. de interrog. actionibus,* eamque opinionem communem affirmat Franciscus Beccius *consil.* 64. *numer.* 15. Hieronymus Magon. *decis. Florentin* 2. *numer.* 25. Aditio autem hic intelligitur de quocunque actu, quo quid dicit, vel agit apud iudicem, qui in eum consentit, non vero de litis contestatione, quæ longo post interuallo interdum sequitur. *leg. sed etsi. de iudic.* quæ interpretatio, etsi, vt loquitur Zasius in iam *dict. leg.* textui sit magis amica, gloss. tamen aliam, & à mente Iurisconsulti, plane alienam affert, vt verba, priusquam adiretur, exaudiantur, priusquam iudicium accipiatur, vel litis contestatio fiat ab interpretibus omnibus communiter recepta, quam & ipse probat ex falsissima hac & absurdissima petitione principii pro ratione à glossa adducta. Quod ideo verbum *adeatur*, pro litis contestatione accipiatur, quia iudicium accipi non dicatur nisi per litis contestationem. Quæ autem sit ratio quod hic fidem de adeundo iudice fallere liceat, cum nihil tam

 congru-

Digitized by Google

congruum sit humanæ fidei, quam ea, quæ semel placuerunt *seruare.l.1.de pact.* Etsi multæ à Iasone & aliis parū ad rem facientes referantur *in dict.leg. si conuenerit.* vera tamen ac sola est ea, quam à seipso dissentiens quoq; adfert, quod nimirum *dict.leg conuenerit.* loquatur de nudo pacto, ex quo iure ciuili nulla erat prodita actio ante aditionem. Sed cum non tantum ex æquitate canonica, vt ait Zasius *dict. leg.si conuenerit.de iurisdict.* sed etiam moribus ciuilibus ex omni conuentione actio oriatur, vt antea ostendimus, hoc tempore disputatio de intellectu sæpe *dict. l. si conuenerit*, ac de differentia pacti & stipulationis, quo ad formam & effectum, plane est superuacanea.

Limitationes octo ad *dict. leg. si conuenerit.* plerasq; sub regula non comprehensas, videantur apud Zasium *ibid.* Ac tantum de
17 rebus externis † consensui obstantibus, quibus impeditur prorogatio. Ipsa conceptione conuentionis de proroganda iurisdictione dissensus inducitur conditione adiecta. Cuius in genere ea vis est, vt nihil videatur conuentum & contractum ante existentem conditionem *leg. cedere, de verb.signific. §. sub conditione.instit. de verb.oblig.* Tiraquell.*in tract. de vtroq; retractu. fol. 31. numer. 24.* Si igitur sub conditione conuentum est, vt iudex incompetens adeatur, antequam extiterit ista conditio ad aditionem, vel id quod interest, præstandum prorogans cogi non potest, impleta autem conditione vel adire, vel quanti ea res est, soluere tenetur, id quod vt antea diximus regulare est in omnibus faciendi obligationibus. Bart. *in leg. stipulationes non diuiduntur. de verb. obligat.* Corn. *consil. 256. volum. 4.* Socin. *in L. qui Romæ. §. Flauius Hermes. numer. 3. de verb. obligat.* Socin. *reg. 337.* Atq; hactenus de expressa conuentione. Sequitur quomodo re ipsa & facto prorogandi consensus declaretur. Et primo quale factum hic ius exigit, inter interpretes ambigitur: Ioannes Glossator *in leg 1. de iudic.* Id quod res est, arbitratur, non quoduis factum apud Iudicem, vtpote, si genus actionis sibi edi postulauerit reum iurisdictioni eius subiicere, sed ita, si rem iudicis citantis audientiæ permittat, quod fit aduersus petitorem consistendo,

Digitized by Google

sistendo, … iudicium suscipiendo siue litem contestando vt probatur *in dict. leg. si conuenerit. de iudic.* quod etiam probat ac defendit Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 17. capit. 10.* Bartolus vero, quem plerique sequuntur *in dict. leg. si conuenerit*, ita distinguit, vt si neque declinatoriam, neque dilatoriam exceptionem opponat antequam litem diserte contestetur, in iudicem consentire, vel eius iurisdictionem prorogare non videatur. Si vero omissa fori præscriptione, alia in dilatoriam vel temporalem exceptionem opposuerit eo ipso in iudicem consensisse intelligatur secundum commune interpretum axioma, quod fori præscriptio † primo 18
loco & aliis exceptionibus temporalibus omnibus præmitti debeat, & ex his aliqua opposita in ius vocatus fori præscriptioni renunciasse ac iudicem ad pronunciandum prouocasse; totiusq; litis disceptatorem elegisse censeatur. Bartolum sequitur Abbas & alii Dd. *in capit. inter monasterium. de re iudicat.* Idq; non tantum in reiiciendo iudice plane incompetente, quam reiectionem proprie fori declinatoriam dicunt; sed etiam in eo, cui alias iurisdictio competit propter suspitionem recusando, quam declinatoriam iudicis appellant Mauf. *ad tit. insti. de exceptionibus* locum habere. Idem tradit Alexander & Ioan. de Imola *in leg. quidam consulebat. de re iudicata.* Lanfrancus *in cap. quoniam contra. in versicul. recusationes. in princip. de probat.* Ac Bartoli distinctionem apertè probari arbitratur Marantha *in tract. de ordin. iudiciorum. par. 4. dist. 12. numer. 6. per leg. Sed etsi susceperit. in princip. de iudic. & leg. fin. C. de exceptionibus* ex sententia glossæ *leg. exceptionem C. de probationib.* quem etiam sequitur Wesenbec. *in complemento com. Schneid. in instit. tit. de exceptionibus.* Sed falsum est, quod tam glossa, quam alii interpretes ex dictis duabus legibus adstruere conantur, priore enim *leg. sed etsi susceperit.* non quod alia dilatoria opposita, declinatoriæ fori ac iudicis renunciatum esse videatur, sed illud tantum definitur, si susceperit actionem fidei commissi & aliis defensionibus vsus, hanc, id est, quod alibi sit maior pars hæreditatis, omiserit, quod tunc post susceptum ita iudicium, quamuis ante sententiam, reuerti ad hanc dilatoriam exce-

ptionem non possit. Lex quoque *fin. C. de exception.* sententiæ ac distinctioni Bartoli minime suffragatur, sed plane etiam contrarium probat, vsque ad litis contestationem nimirum exceptionis fori declinatoriæ liberum reo vsum permitti. Ordinem vero in opponenda exceptione talem requiri vt fori præscriptio & iudicis propter suspitionem recusatio ante alias dilatorias opponi necesse sit iisque prætermissis audientiam iudicis electam censeri, nusquam in iure relatum est, ideoque regulis iuris de hac parte indicatis relictum intelligi debet, vt generaliter cauetur *in l. præcipimus. in fine. Cod. de appell.* Imo communiter solam litis contestationem viam opponendi exceptiones dilatorias præcludere, communiter receptum esse testatur Maranth. *de ord. iudic. par. 6. 10. memb. iudicii.* Breuiter ergo sic ius est, nisi lite contestata, iurisdictionem iudicis incompetentis non prorogari, sed an sola litis contestatione, an vero aliis etiam factis iurisdictionis prorogatio inducatur, quæritur. Et primo de contumace † et-
19 si in quibusdam casibus præsenti æquiparetur & pro confesso habeatur *c. 2. de confessis, in 6.* tamen iurisdictionis incompetentis prorogationem per contumaciam non fieri, recte tradi à Bart. & Alex. *in l. 2 si quis in ius vocat. non ierit*, & Ludouic. Rom. *consil.* 47. affirmat. Maranth. *de ordine iudiciorum, parte quarta, distinct. 12. numer. 10.*

20 Reconuentione autem tam † ex parte reconuenientis, quam reconuenti iurisdictio prorogatur. Maranth. *d. par. 4. de ord. iudic. dist. 12. num. 11.* An etiam per modum confessionis † se quis
21 iurisdictioni alicuius subiicere possit, neget Zas. *in d. l. si conuenerit,* & ante eum Socin. *consil. 180 ad fin. num. 4.* Maranth. *de ord. iud. par. 4.*
22 *dist. 12. num. 7.* An autem solus † partium consensus sufficiat, vt respondet, ac l. Iuliam interpretatur Vlpian. *in leg. 2. §. 1. de iudic.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib. decimo septimo, cap.* 10. An vero prætoris vel iudicis quoque sit necessarius, vide quæ late tradit Anton. de Matthæis *in tract. de prorog. §. sequitur numer. 13.* Iason *in l. 1. §. & post operis. de oper. noui nunciat.* Benedict. Capram *in tr. prorogat. fol. 757. num. 18.*

Quæ

Digitized by Google

Quæ autem iurisdictio † possit prorogari breuiter & enucleate definitur *in L.1. de iudic.* si se subiiciant aliqui iurisdictioni & consentiant, inter consentientes cuiusuis iudicis, qui tribunali præest, vel aliam iurisdictionem habet, est iurisdictio. Cuius quo ad hoc summa est iudicis eius omnis, qui habet iurisdictionem aliquam in alium prorogari posse. Ex quo infertur, prorogari iurisdictionem siue sit ordinaria, siue delegata, Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. cap. 10.* glo. *in leg. 1. de iudic. & in l. 1. C de iurisdict. omn. iud.* contentiosa vel voluntaria de qua gloss. *in §. præterea. instit. quibus mod. patr. pot. soluit.* Anton. de Butr. *in cap. P. & G. de offic. iudic. delegat.* Et qua habitu saltem obtineatur vt in iudice chartulario Bald *in leg. iurisgentium. §. quod fore. de pact.* Antonius de Matthæis *in tr. de prorog. n. 4.* Idq; etiam extēdunt ad iurisdictionem improprie sic dictam, qualis est potestas excommunicandi, absoluendi, deponendi vel peccatorum poenitentiam iniungendi Anton. de Butr. Abb. & Dd. *in dict. capitul. P. & G. de officio iudicis delegati*, Et tantum de ipsa iurisdictione. Quo ad personas ac res ei subiectas videndum, an dicta generaliter quoque eatenus locum habeant, vt non intersit, quanta iuris dicendi facultate præditus sit. Idque est, quod vulgo quæritur, an iurisdictio prorogetur à persona in personam, à loco in locum, à causa in causam, à tempore ad tempus gl. & Bart. *in leg. secunda §. Sed si iudex de iudiciis* Bald. *in lege prima versicul. 3. quæro, capite de iurisdictione.* Baldus *in leg. si quis ex consensu, C. de Episcopali audientia.* Maranth. *de ord. iudiciorum parte quarta, distinction. duodecima, numero tertio.* Qui duos præterea terminos de re ad rem, de casu ad casum addit Anton. de Matthæis *in tr. prorogat. §. sequuntur genera prorogationis. nu. 19. & 20.* 23

Circa quod præcognoscendum iurisdictionis subiectum in quo, † & circa quod versetur (de quo plura infra *c. 28. huius libri*) solas esse personas siue homines vt probatur *l. qui iurisdictioni. l. est receptum. de Iurisdictione.* Limites autem siue termini, quibus circumscribitur, sunt vel territorium totum, vel partes eius, quibus cōtinentur, vel certa genera personarū, aut causarum, aut cōiunctim certæ personæ & causæ. Cum igitur verba *L. 1. de iudic.* sint generalia 24

ac o-

Digitized by Google

25 ac oratione generali † species ad id genus pertinentes omnes contineantur. *l. metum 9. §. 1. quod metus causa. l. item veniunt. § petitum. in fin. de petit. hæred. leg. 7. §. 1. de Institut. l. Iulianus. in princip. de leg. 3. l. à procuratore. C. mandat.* Natta *consil. 422. numer. 7. lib. 2. & consil 516. numer. 4. libr. 3.* Alciat. *in l. littus 96. num. 4. de verb. signif. & in l. appellatione num. 7 eod tit.*

26 Idque magis locum habeat in dispositione † vniuersali, quæ præcisa est, & omnes casus etiam non expressos imo maiores expressis complectitur, nec vlli restrictioni obnoxia est. Hyppol. de Marsil. *in l. vnius. §. cogniturum. de quæst.* Alexand. *consil. 96. colum. 2. versicul. præterea. lib. 7.* Socin. *consil. 3. colum. fin. libr. 3.* Tiraquell. *in repet. l. si vnquam. verb. omnia. in 14. C. de reuoc. don.* Crauett. *consil. 294. colum. 3.* Cephal. *consil. 150. numer. 11.* Mandell. *consil. 62.* Alciat. *l. verbum. 123. numer. 6. de verbor. significat.* sequitur inde, etiamsi quis certis finibus territorii personarum & causarum iurisdictionem circumscriptam habeat, si tamen quis extra fines eius territorii, vel personæ, descriptione iurisdictionis eius non comprehensæ, vel in aliis causis quam quibus præpositus est iudex in eius iurisdictionem consentiant, nihilominus ex superiore definitione eius in consentientes esse iurisdictionem vt *dict. leg. 1.* generaliter intelligit Donellus *comm. iur. ciuil. libr. decimoseptimo, cap. 10.* Quod ad certas personas iurisdictioni iudicis attributas attinet, exemplum est in iudicibus militaribus. Si enim pagani se subiicient militari iudici & consentient, etsi non est competens iudex tamen eius in cōsentientes est iurisdictio, vt generaliter definitur *in leg. 1. Cod. de iurisdict.* Idem olim fuit in iudicibus Ecclesiasticis clericis posteriorum Imperatorum priuilegiis datis. *l. placet. Cod. de Episcop. & clericis. §. œconomos. Nouell. de sanctissimis Episcop. authent. statuimus. C de episcop. aud.*

Hi enim etsi inuiti alio vocari non licuerit, nihil tamen vetuit, quin volentes politicorum Iudicum audientiam eligere potuerint. Cum priuilegio pro se introducto renunciare cuilibet liberum sit. *l. penult. Cod. de pactis.* Donellus *comm. iur. ciuil. libro 17. cap. 10.*

Quantum ad causas, exempla sunt *in l. de qua re. de iudiciis.* vbi iudex

iudex certæ summæ de maiore summa iudicare potest, si inter litigatores conueniat. Vnde generaliter de re ad rem prorogationem fieri posse tradunt interpretes Baldus *in leg. si qui ex consensu. C. de Episc. audientia.* Maranth. *de ordin. iudic. par. 4. distinct. 12. num. 4.* Anton. de Matthæis *in tractat. de prorogat. num. 20.* licet inter rem & causam quo ad hoc interesse arbitretur per *§. plus autem. instit. de actionibus.* ambiguitate vocabuli causæ deceptus quod iam *dict. §.* non de re vel negotio ad iudicis iurisdictionem pertinente, vt hoc loco intelligimus, & generaliter sic vsurpatur *in leg. 1. de actionibus & obligat.* Sed de modo ac forma obligationis accipitur, vt patet ex *l. obligationum. 43. de actionib. & oblig.* item *l. 85. de verb. oblig.* Baro *ad §. plus autem. instit. de actionib.* Ac non tantum ab vno genere causarum ciuilium ad aliud fit extensio: sed etiam ad causas criminales, ad quas siue ordinarium, siue extraordinarium puta per inquisitionem exerceatur iudicium de sua natura iurisdictionem prorogari posse putat Anton. de Matthæis *in tractat. de prorog. numer. 5.* non tantum per generalitatem *d. leg. 1. de iudic.* sed etiam per tex. express. *leg. 1.* & ibi Baldus, Paul. de Cast. & Salicet. *C. vbi de crimin. agi oportet.* Baldus, Ang. & communiter Dd. *in leg. 1. de iurisdict. omn. iud.* Ioan. And. *in addit. ad Speculat. de compet. iud. adit. in versicul. sed nunquid.* Ac licet hæc, vt diximus, ex veteri iure ita generaliter sese habere videantur, tamen in multis partim ex rationibus iuris antiqui, partim nouis imperii constitutionibus ac moribus restringuntur. Ac Primum † quantum ad 27
qualitatem Iurisdictionis prorogandæ pertinet, vulgata est interpretum sententia, ordinariam saltem, non vero delegatam iurisdictionem prorogationi obnoxiam esse Bar. & cõmuniter Dd. *in dict. leg. 1. de iudic.* Hostiens. *in summa. de offic. ac potestate iud. delegati. §. quibus modis. numer. 10.* Angel. *in leg. 1. de iudic.* Zasius *in leg. si per errorem. de iurisdict. omn. iud.* Maranth. *de ordin. iudic. part. 4. dist. 12. numer. 24.* Abb. *in cap. 1. de offic. delegat.* Quæ tamen quo ad ius generali dispositioni *dict. leg. 1. de iudic.* contraria est, ibi enim generaliter permittitur cuiusuis iudicis habentis iurisdictionem extendi consensu litigatorum. Etsi igitur non habeat suo iure vel propriam iurisdictionem delegatus, quæ ratio vulgo affertur à

Zaf.& aliis *in l.si per errorem. de iurisd.* tamẽ habet iurisdictionẽ.Et lex non pręcise requirit in iudice, cuius iurisdictio sit extendenda, vt tribunali præsit, sed & qualemcunque habeat iurisdictionem, id est, plenam cognoscendi & exequendi potestatem, vt post Accurs.*ibid.& in l.1. de iurisd.* recte hanc legem interpretatur. Donell.*com.iur.ciuil.lib.17.cap.* Secus vero sit tantum notio vel cognitio exclusa exequendi potestate alicui cõmissa sit. Eius n. prorogatio sub regula *d.l.1.* non continetur. Quæ n. à iure communi, quod hic est vt iurisdictio priuatorum pactis dari non possit, exorbitant stricte sunt intelligenda & vltra casus expressos non extendẽda *l. quod contra.de ll.* Bald.*in l. non sine. C.de bonis,quæ lib.* De iure vero canonico prorogatio iurisdictionis delegatę expresse prohibita est.*c.P.& G.de offic.iud. delegati.* Hanneton.*in process.tit.de prorogat.* Quod cum iure ciuili conueniret si verum esset, quod vulgo adfertur, iudicem delegatum notionẽ saltem, non vero exequendi ius habere, vt falso infertur ex male intellecta *l. à Diuo pio. de re indicat. & l.properandũ C.de iudic.c.si quis contra.de foro compet.* Secundo ꝙ dictum est de prorogatione, secundum verbi proprietatem accipiendum est, vt ea iurisdictio saltem prorogari possit, quam habet iudex. Si igitur iurisdictionem vel totam vel partẽ eius non habeat, id ꝙ non est extendi non potest *l.sed si manente.de precario.* Bart.*in l.si qui pro emtor.de vsucap.* Spec.*de iud.delegat in verb. excipi potest.*& de dilationibus. *§.nunc videndum.c.prudentiam.de offic.delegati.* Prorogatio n. non alterat actum nisi augmentatiue vt loquuntur Dd.*in c.causam.de re indicat.l.inter conuenientes.ad municipal.* Paul. de castro *consil.359.* Anton. de Matthæis *in tr.de prorogat.n.2.* Rota *in*
28 *nouiss.decis.331.* Vbi ponit differentiam inter innouationẽ † & prorogationem, ac quod generaliter prorogatio cum omnibus qualitatibus ac restrictionibus facta esse intelligitur tradit Alex.& Iason *in l. lecta.si cert.petat.* Felin.ac Decius *in c.de causis.de offic. delegat.* Schrad.*in tr.feud.par.9.2.par.princip.sect.6.nu 26.* Mynsing.*cons.77.n. 13.decad.8.* Molyn.*in consuetud.paris.fol.405.nu. 48.* Ioan.Maria.& Ia-
29 cob.de Riminal.*consil.371.nu.11.* Vnde si alicui non † iurisdictio, sed notio saltem arbitraria per compromissum tributa est ea deficiente extremo à quo, extendi non potest. *l. ait prætor. de re indicat.* *argu-*

argumento. d. l. 1. de iudic. Bald. *in l. ex compromisso. de arbitr.* Anton. de
Matthæis *in tr. de prorogat. num. 5.* Sic quoque si cui altera † tantum 30
pars essentialis iurisdictionis notio vel imperium tributum est,
ab vna ad aliam prorogatio fieri nequit: Exemplum est *in l. Episco-
pale. C. de Episcop. audient.* Vbi licet per consensũ Episcoporum iu-
risdictio æque vt Laicorum prorogari permittatur, id tamen ad
executionem, quæ Episcopo non est concessa, produci nequit, li-
cet ex hoc textu male intellecto iudicem prorogatum ex natura
porrectæ iurisdictionis simpliciter exequendi potestate destitui
inferat Alex. *in l. cum quadam.* & ibi quoque Iason *de iurisd.* quos re-
fert & sequitur Maranth. *de ord. iudicior. par. 4. dist.* 10. *nu.* 13. de quo
plura infra *par. 3. huius lib. cap. 1. in fine.*

Idem est, si vel expressa † constitutione, vel moribus tantum 31
in primo iudicio notio concessa est, ea ad secundũ appellationis
nimirum & contra ab hoc ad illud protendi non potest. Bald. *in
tit. de pace constantia. in verb. Secundum mores.* Petr. Costalius *in l. 1. de
indic. in fine.*

Vt enim prorogatio fiat similitudo potestatis requiritur, gloss.
Bar. & Dd. *l. inter conuenientes. ad municipal.* Canonistæ *in c. si diligen-
ti. de foro comp.* Bald. *in l. testamenta omnia. c. de testam* Anton. de Mat-
thæis *in tr. de prorogat. num.* 5. Ioan. Baptist. Asin. *in praxi iudiciorum §.
2. cap. 10. num.* 2. Ex eadem ratione, si non gradatim appelletur &
omissa declinatoriæ fori appellatus in iudicem mediatum con-
sentiat, prorogatio non procedit. Appellatio enim ad proxime
superiorem regulariter fieri debet. *l. Imperatores. de appellationibus.
& l. præcipimus. c. eod. titu.* Bald. *titu. de pace constantia. in vers. secundum
mores.* Felinus *in c. P. & G. de offic. delegat.* Specul. *in titu. de appellat l §.
nunc tractemus. vers. quid si de fact.* Maranth. *de ord. iudic. par. 4. dist.* 12.
nu. 16.

Supra dicta quoque regula prorogationis † permissiuæ non 32
continetur, vt subditis liceat compromittere in iudicem suum
tanquam arbitrum, qui non habet iurisdictionem sed notionem
saltem partium conuentione tributam gloss. *in sæpe dict. leg.* 1. *de
iudic.* & ibi Fulgo. quod de iure ciuili verum esse ait Bartol. Secus

autem de iure canonico *in l. Sed etsi seruum. §. si quis iudex. de arbitr.* Vnde illud in foro ciuili, hoc in ecclesiastico quod peccati materiam non contineat seruandum esse ait, per ea quæ habentur *in c. 1. de op. nou. nunciat.* Anton. de Matthæis *in tr. de prorogat. num. 6. in fine.* Licet Donell. *d. l. Sed etsi. §. iudex.* aliter interpretetur, vt nimirum intelligatur de eo iudice, qui iam iudex factus est & cognoscere coepit, secus vero si ab initio antequam iudicis personam susceperit, in eum quis consentiat, tunc enim arbitrium recipere non prohiberi, *com. iur. ciu. lib. 17. cap. 10.* Idem quoque est de potestate conscribendorum actorum, quæ licet potestatis genere comprehendatur, à iurisdictione tamen diuersa est, licet improprie ita dicatur, nec prorogari potest: ita vt partes alium, Actuarium, quam qui publice huic officio præfectus est, adire nequeant. Bald. *in l. 1. de iudic. l. Testamenta omnia. C. de testam.* Id quod generaliter obtinet in omni officio mero cui iurisdictio nō admixta est. Bald. *in l. repetita omnia. C. de episcop. & cleric.* Guilh. de Butr. *in d. c. P. & G. de offic. delegati* Anton. de Matthæis *in tr. de prorog. num. 6. in princip.* Philipp. Marul. *in l. fin. num. 301. de iurisd.* Iohan. Baptist. Asin. *in praxi iudicior. §. 14. cap. 16. num. 2. in fine.* Huc etiam postremo refertur, cum iurisdictio à iudice ad alium iurisdictione præditum saltem prorogetur, vt iudex in quem exteri consentiunt, non nisi in suo territorio ius dicere possit. Cum extra illud quiuis magistratus priuatorum iure censeatur. *l. 3. de offic. præsid. & l. extra territorium. de iurisdict.* Et cum sæpe *d. l. 1. de iudic.* verbis instantis vel præsentis temporis sit concepta, notant, hic quoque necesse esse vt iudex eo tempore, quo in eum consentiunt litigatores, iurisdictioni præsit, si enim post consensum interpositum ea primum obueniret, prorogatio locum non haberet, de quo Bald. *in l. obseruare. de offic. procons.* Butr. *in c. P. & G. de offic. delegati.* sufficere tamen vel si ipsa habeat, vel habere communiter existimetur. *l. Barbarius. de offic. prætor.* Spec. *de compet. iudic. adition. vers. Sed pone partes. & vers. quid si priuatim.* suadente ita vtilitate communi ne qui imprudentes apud non iudicem lege egerint, sine culpa sua damnum patiantur. Baro *in d. l. Barbarius. de offic. prætor.* Dum tamen sit in possessione loci suæ iurisdictionis Anchoran. *in clem. 1. de foro compet.*

uet. Antonius de Mattheis *in tract. de prorogat. numer. 4. in fine.*

Quo ad certum genus personarum iurisdictioni Iudicis attributum, etsi iure ciuili ulli iudices ulliue litigatores, ulla iuris Romani parte non sint excepti, quin volentes se alterius iurisdictioni subiicere possint etiam ecclesiastici, quibus constitutionibus posteriorum Imperatorum proprii iudices, ut diximus, sunt dati.

Iure tamen † canonico, ecclesiastici à iurisdictione magistratus politici ita sunt exemti, vt iisne volentibus iudici politico sese subiicere permittatur *c. significasti. c. si diligēti. de Foro compet.* Hanneton. *de ord. iudic. tit. de prorogat. iurisd.* Idque priuilegium † non 33
personis, sed toti ordini indultum est. *c. si diligenti. de foro compet.* 34
Anton. de Matthæis *de prorogat. nu. 8.* Vnde iuris pontificii autores ad prorogationem iurisdictionis ecclesiasticæ, vltra ea quæ in laicis requiruntur † tria exigunt. Primo, vt iudex à clerico prorogatus sit ex ordine clericorum. Secundo, Vt ordinariam habeat iurisdictionem. Iure enim Canonico iurisdictio delegata regulariter non extenditur ad alias personas & res, quam quæ rescripto continētur *c. significante. de rescript. c. Rudolph. c. significauit. c. P. & G. de offic. & potestat. iudic. delegat.* Tertio consensus episcopi prorogantis Hostiens *in Summa d. tit. de offic. & potestat. iud. deleg.* Paul. de Castr. & Alex. *in l. 1. §. & post operis. de op. noui nunciat.* Abb. *in d. c. significasti. de foro competen.* Maranth. *de ord. iudic. par. 4. dist. 12. nu. 18.* 35

Quod vltimum tamen restringitur ad expressam prorogationem. Contrahendo enim & delinquendo etiam absque consensu Episcopi alterius foro se subiicere potest *§. Romana. §. contrahentes. de foro compet. num. 6.* Speculat. *in tit. de competent. iudic. adition. in prin. vers. in clericis.* Maranth. *de ord. iudic. par. 4. dist. 12. nu. 18.* Petr. Costal. *in l. 1. de iudic. in fine.* Idem in personis ordinum militarium vt Equitum Rhodiorum siue Melitensium obtinere ex iis, quæ traduntur *in c. reprehensibilis. de appellati. & clem. 1. de election. & l. magisteria. C. de iurisd. omn. ind.* censet. Anton. de Matth. *in tr. de prorogat. vers. Secundum extremum. nu. 8.*

Quantum ad prorogationem † de causa ad causam attinet, 36
etsi generalis quoque videatur Vlpiani definitio, vt quantumuis

certis causis, de quibus cognoscat circumscripta sit alicuius Iudicis iurisdictio, tamen, si in alia causa adeatur, sine exceptione eius in consentientes sit iurisdictio Donell. *com. iur. ciuil. libr.* 17. *cap.*
36 10. Verior tamen est sententia Iasonis † legem illam de sola iurisdictionis, quæ iudici in suos subditos tributa est in forenses, extensione intelligentis *in leg. si per errorem. de iurisdict.* quem sequitur ibidem Zasius repetens sententiam Iasonis & glossæ *in cap. hi qui autoritate. de præbend. numer.* 6. Cyn. & Baldus *in leg. testamenta omnia. C. de testament.* Quod prorogatio tantum † fieri debeat
37 in his quæ sint eiusdem naturæ & formæ. Et quod vt fiat proro-
38 gatio similitudo † potestatis requiratur, firmat gloss. Bart. & alii *in leg. inter consentientes. ad municipal.* Canonist. *in cap. si diligenti. de for. com.* Idque diserte patet ex verbis *dict. leg.* 1. quæ habent quod ea iurisdictio tantum consensu litigatorum in personas alieni fori prorogari possit, quam iudex, de cuius potestatis exten-
39 sione agitur, habet. Vnde primo sequitur prorogationem † non posse fieri à causa ciuili ad criminalem Iason & Zas. *in dict. leg. si per errorem. de iurisdict. dict. leg. si qui ex consensu* & ibi Baldus, idem & Bartolus *in leg.* 1. *C. de iurisdict. om. iud. & in leg.* 1. *C. qui pro sua iurisdict.* Speculat. *de compet. iud. adit. versicul. quod in criminali.* Alex. *leg.* 1. *de iurisdict.* Felin. *in cap. P. & G. de offic. iud. delegat.* Antonius de Matthæis *in tractat. de prorogat. versicul. secundum numer.* 7. Hanneton. *in proces. iuris. tit. de prorogatione.* Idque extenditur vt locum quoque habeat in casu, quo in quibusdam causis criminalibus iurisdictio alicui tributa est, vt ea ad maioris momenti lites extendi non possit. Sic damnorum datorum iudex in causis sanguinis & grauiorem animaduersionem exigentibus ex partium consensu iudicare nequit Angel. *in l.* 1. *de iudiciis* Anton. de Matthæis *de prorogat. numer.* 8. vbi plures casus refert, in quibus iurisdictio iudicis causis aliis exequendis non sufficiens consensu partium ad eas produci non possit. Deinde prorogatio iurisdictionis iudicis etiam criminalis non potest fieri, quando proceditur per inquisitionem; deficit enim vnum substantiale videlicet accusator vt notat Baldus *in leg.* 1. *in fine, vbi de crimin. agi oport.* Ioan. Maria. & Iacob. de Riminald. *consil.* 471. *numer.* 11.

His

His quæ de temperatione ac restrictione *dict. leg. 1.* ad personas solummodo alieni fori, nõ vero causas iurisdictionem iudicis extendentis dicta sunt, non obstant quę pro confirmanda sententia corũ, qui generaliter de causa ad causam iurisdictionẽ prorogari posse contendunt, afferuntur ex *leg. de qua re. de iudic. & leg. 1. C. de iurisdict. om. iud.* Item *l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* Quod enim ad dictam iam *leg. de qua re* attinet, ea tantum loquitur de iurisdictione à quantitate ad quantitatem. Lex. 1. *C. de iurisdictione* de iurisdictione solummodo procuratoris Cæsaris à causis fiscalibus, ad lites priuatorum extendenda agit. Certum est autem, etsi regulariter leges ex sententia & ratione ad casus similes producantur. *leg. & ideo de his L. nam vt ait Pedius. de legibus.* Id tamen locum saltem habet in iure communi, quod in aliquo genere rerum de toto genere vel verbis vel ratione in commune & vniuersum constitutum est, non autem in his † quæ contra id ius certis in causis recepta & constituta sunt. Ea enim ad consequentiam non sunt producenda *l. quod contra. & leg. in iis. de legibus.* Ius autem commune & vetus est, Ius publicum pactis priuatorum non mutari. Cum igitur contra illud tantum extensio iurisdictionis in personas alterius fori, in causis autem solummodo à quantitate ad quantitatem, item à causis Fiscalibus ad causas priuatorum sit recepta, sequitur ad causas alias extendi non posse vt iam diximus. A Iure enim communi exorbitantia stricte intelligenda, nec vltra casus expressos extendenda sunt Bald. *in l. non sine C. de bonis quæ lib.* Nec quicquam his derogat, quod *in d. l. 1. C de iurisd.* subiicitur quę de extẽsione iurisdictionis procuratoris Cæsaris ad lites priuatorũ sũt rescripta in aliis quoq; similib. iudicib. locũ habere debere. Id n. cum de iurisdictione eius saltẽ iudicis, qui coniunctim certis personis & causis datus est, qualis est procurator Cæsaris inter fiscũ & priuatos, & in causis Fiscalib. dicatur ad eos quorũ iurisdictio certo tantũ causarũ genere circũscripta est, produci nõ potest. *L. 1.* aũt *C. de iurisd.* nihil de prorogatione iurisdictionis disponitur, sed tãtũ q, quęstiones criminũ apud iudicẽ, in cuius territorio delicta cõmissa vel inchoata sũt vel vbi reperiũtur rei, perfici debeãt nec verbũ inchoata vt perperã existimat

Accurs.

Accurs. Bald. & Salicetus *in dict. leg. 1.* (quos & Cuiacius *ibidem* sequi videtur pro *inchoata inchoatæ* legens, contra Florentini exemplaris fidem) ad quæstiones & iudicia, sed ad crimina referendum est, vt recte hanc legem nempe quod per delictum quis sortiatur forum, tam vbi inchoatum est delictum, quam vbi perfectum interpretatur VVesenbec *ad tit. C. vbi de criminib. agi oporteat.* Idem quod ordinaria Iurisdictio respectu certi generis causarum tributa ad causas diuersas & dissimiles consensu litigatorum extendi non possit, tradit quoq; Felin. *in cap. cæterum. de iudic.* vbi quatuor subiicit restrictiones.

41 An autem de tempore † ad tempus possit fieri prorogatio generaliter tam quoad ordinariam, quam delegatam iurisdictionem? Et posse affirmat gloss. *in leg. 2. §. si iudex.* & ibi Bart. Bald. Paul. de Castr. Curt. Iun. *de indic.* & alii complures. In delegata vero sola locum habere post Bald. *in leg. si qui ex consensu. C. de Episc. aud. & in tit. de pace constantiæ.* dicit Maranth. *de ord. iudiciorum par. 4. dist. 12. num. 3.* Socin. *in cap. significasti. de foro comp.* Sed vtrumq; ex falso adsumto pronunciatur. Nihil enim *in dicta lege 2. §. si index.* De ordinaria vel delegata iurisdictione, sed illud tantum disponitur iudicis ad tempus dati, si & ipse & litigatores omnes consentiant, tempora intra quæ litem dirimere iussus est, prorogari posse, nisi principali iussione specialiter prorogatio fuerit inhibita. Aliud autem est, iurisdictio ordinaria vel delegata aliud iudicis dati, vel pedanei notio, aliud ipsa iurisdictio, aliud tempus cognitioni iudicis præfinitum. Et ea est natura separatorum vel diuersorum, vt ex iis ab vno ad alterum inferri vel colligi nihil possit. *leg. fin.* & ibi Bartol. *de calum. leg. neque natales. Cod. de probat.* Nicolaus Euerhar. *in loco à separatis. numer. 1.* Et generaliter de proroganda iurisdictione antea definitum est, eam saltem quæ existat, prorogari posse. Quod enim extinctum est, extrudi nequit Felin. *in cap. de causis. de offic. delegat.* Modestin. Pistor. *consil. 64. numer. 60.* Et generaliter quæ initio constituerunt euanescunt, si in eum casum veniunt, à quo incipere non possunt. *leg. pro parte. 12. de seruitut. leg. 3. §. vlt. de his quæ pro non*

script.

script. hab. leg. existimo leg. inter. §. sacram l. penul. & vlt. de verb. obli. Cuiac. *ad l. in ambiguis. §. non est nouum. de reg. iur.*

Cum igitur ad certum tantum tempus iurisdictio tributa est, eo finito expirat, limitata enim causa limitatum producit effectum *leg. cancellauerat. 2. de his quæ in test. delent.* Tyraquellus *in tractat. cessante causa. part. 1. numer. 142.* Ideoq; extra illud tempus, quo circumscripta est etiamsi consentiant litigatores extendi & porrigi nequit Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 10.*

De loco ad locum † an iurisdictio extendi possit cum quæ- 24
ritur, quidam id affirmat, quidam vero simpliciter negant, quos refert Marantha. *de ord. iudic. dist. 12.* Est autem distinguendum inter locum ipsum iudicii vel tribunalis, quo more consueto ius reddi solet, & territorium, quo iudicis iurisdictio circumscripta est. Et certum est posse consentire partes, vt in loco alio quam solito, iudicium exerceatur. Extra vero territorium iurisdictioni iudicis à Principe vel Republica designatum, si ius dicere velit, nulla eius erit iurisdictio, quantumuis litigantes consentiant in iudicem, & vltro eum extra territorium sequantur, cum quiuis magistratus & iudex extra territorium priuatus censeatur. *leg. 3. de offic. præsid.* Id tamen restringunt, vt locum non habeat, si iudex illius territorii consentiat, eamque sententiam receptam esse testatur Maranth. *de ord. iudic. par. 4. dist. 12. nu. 4.*

His ita de iurisdictione in genere extra limites quibus circumscripta est porrigenda ex iure veteri, tum vero de ecclesiastica in specie absque consensu Episcopi in alium non proroganda expositis nō incommode quæritur; an quod de Episcoporum iurisdictioni subiectis definitum est non æque in principibus ac aliis iudicibus politicis locum habeat, vt nimirum si subditi eorum se alterius iurisdictioni subiiciant, eos prohibere possint? quæstio non noua sed tam olim mota à præcipuis iuris interpretibus Bar. *in leg. 1. §. Et post operis.* vbi plerique eum tractant *de op. noui nunciat.* gl. & Dd. *in c. imperialem. §. præterea si inter duos. de prohibit. feudi alien. per Frideric.* Abb. *in cap. Cæterum. de iudic.* Baldus *in l. decernimus. C. de sacros. eccles.* Felin *in c. significasti. de foro compet.* Maranth. *in tr. de ord. iudic. par. 4. dist. 12. num. 20.* hanc in ea definienda distinctionem à

Gg Dd. re-

Digitized by Google

Dd. receptam esse testatur, quod nimirum Vasalli in quos lege feudaria domino iurisdictio competit, absque cõsensu suorũ dominorũ alterius iudicis iurisdictionis se subiicere nõ possint. Burgenses vero & qui nõ ratione cõtractus feudalis, sed quo ad personã dominis sunt subditi, absque eorum consensu iurisdictionem alieni iudicis prorogare non prohibeantur, teste & adstipulatore And. de Isernia *in d. cap. imperialem. §. praeterea. si inter duos. col. 6. in pr.* quem sequitur Aluarott. ac in eam etiam sententiam inclinare videtur Bar. *in leg. 1. col. 1. de iudic.* ego vero hanc distinctionem iuri per omnia non consentaneam & angustiorem esse, quam vt totam hanc quęstionem complecti ac definire possit, & vt rem ad vsum nostri temporis referamus, sic decidendam existimo. Cum tam Reipub. popularis, quam instituti principatus tempore iurisdictio in solius principis vel Reipub. fuerit patrimonio, in priuatũ nihil de ea transferri potuisse, nisi de voluntate populi vel principis constaret. Deferebatur autẽ eo tempore vel propria in magistratus, vel aliena in procuratores & magistratuũ legatos directo: Obliq; vero, ita vt ea quæ alicui vel tanquã magistratui ordinarie tributa vel alias mandata esset, ad personas & res constitutione magistratus vel mandati formula non comprehensas consensu litigantium eo quo diximus, modo extendi posset. Hoc vero tempore res ita mutata est, vt principibus ac aliis optimatibus Imperii, & ab his vicissim suis subditis iurisdictio non per viam mandati vel ordinarii vel extraordinarii saltẽ tribuatur, sed vel vtile dominium, vsusfructus & alia iura innominata in certa iurisdictionis parte conceduntur. Cum igitur de eo quod nostrum est, generalis sit definitio, quod ad alios sine facto nostro transferri non possit. *leg. id quod nostrum. de reg. iuris.* sequitur
43 hoc tempore † imperii Cæsaris Principum tam politicorum quam ecclesiasticorum, Comitum, Baronum, Nobilium, quibus iuris reddendi potestatis ius in re quæsitum est, & inferiorum quibus ab his vel feudi vel vsusfructus vel alterius realis iuris nomine concessum est, consensu partium prorogari, & in alios ipsis inuitis & ignorantibus transferri non posse. In mandata vero vel magistratibus vel extra ordinem curatorio nomine iurisdicti-

one

one, quin ius vetus de prorogatione obtineat, nihil, vetare, videtur quod in non mutatis veterum legum dispositionem sequamur. *L. præcipimus. §. fin. C. de appellat.*

Idque etiam in Galliis vsu receptum, vt non tantum clerici alter ius notionem incõsulto episcopo suo prorogare non possint, sed etiam Laici eius qui habēt ordinarium iudicem tribunal defugere non possint. Quod apud Gallos iurisdictiones omnes sint patrimoniales, neque possint partes alterius imperium prorogare iudice suo non consentiente testatur Petr. Costal. *leg. 1. de iudic.* Idem de iurisdictione per se considerata. Iuris quidem publici, ac tantum à rebus priuatis, quantum sacra à prophanis distante, in Regno vero Franciæ patrimoniali, affirmat Molyn. *in consuetud. Paris. fol. 63. num. 62. 63. 64. & seq.*

Capvt XXVI.

De arbitraria notione acquirenda.

Svmmaria.

1 *Arbitraria notio impropriè iurisdictio, vt & arbiter iudex dicitur.*
2 *Reipublicæ interest lites celeriter finiri.*
3 *Arbitria ad similitudinem iudiciorum redacta.*
4 *Verbi* arbitri *varij acceptus.*
5 *Arbitrij vocis* ὁμωνυμία.
6 *Laudi pro sententia arbitri barbarum & ineptum vocabulum.*
7 *Recepti & recipiendi verbum.*
8 *Arbitrij siue notionis arbitrariæ definitio.*
9 *Arbitrij & arbitrorum distinctio.*
10 *Intellectus* l. societatem. §. arbitrorum pro socio.
11 *In quos compromitti possit?*
12 *An maioris partis collegij statutum ad vniuersos referatur.*
13 *Qui compromittere possint?*
14 *De quibus rebus ad arbitros ire permissum sit.*

15 *Forma constituendi arbitrii.*
16 *Forma & modus exercendi arbitr ii in quibus consistat.*

DIximus hactenus de iurisdictione priuatorum expressa vel tacita cõuentione in eos proroganda, qui potestatẽ hanc publice constitutã vel mandatã ad vniuersam aut pro parte habẽt. Restat vt etiam de illa, quæ in eos, qui nullam, vel publice datam vel mandatam habent, priuatorum consensu transfertur, ea est quæ arbitrium dicitur *tit. de arbitr.*

1 Etsi enim arbitrium † vt constat ex *l. pen. c. de arbitr. & l. non distinguemus. §. item quis. eod.* proprie non sit iurisdictio, quæ potestas est publica autoritate constituta. Arbitrium autem conferatur priuatorum consensu, quo iurisdictioni non tribuitur *leg priuatorum. C. de iurisd. om. iud.* Et licet iudex dicatur arbiter *in l. penult. de iud.* nõ simpliciter, sed cum adiectione de cõsensu nimirum litigatorum & vt sententiam dicat volentibus Lanfranc. ab Oriano *in tr. de arbit. par. 1. num. 3.* item αἱρετός δικαστής, ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, id est, iudex compromissarius qui iudicis partes suscepit, *Βασιλικῶν lib. 7. tit. 2. cap. 13.* Cum tamen semper arbitrorum frequens fuerit vsus dum litigatores iudiciorum ambages, sumptus & alia pericula fugientes amico vni vel pluribus de quorum integritate fidũt, controuersiam dirimendam credere, quam vastum forensium disceptationum pelagus ingredi malunt: res ea Rempub. cuius inter-
2 est vt lites † ciuium celeriter finiantur *l. quidam. si cert. petat.* pertinere visa publice confirmata est vt non minus ratum ac firmum esse debeat, quod ab arbitris statutum ac illud quod à magistratibus & iudicibus qui publice iurisdictionem & notionem constitutam habent, pronunciatum ac iudicatum est: Vnde etiam iudices & arbitri coniunguntur *in §. omnium. instit. de actionibus.* eadem quoq; est ratio & forma iudicii exercendi. Donell. *in d. §. omnium. instit. de*
3 *actionib.* Vnde etiam arbitria vel compromissa † ad similitudinem iudiciorum redacta esse dicit Paul *in l. 1. de recept. arbitr.* Tancred. *de ord. iud. de arbit. in prin.* Pet. Iacob. à Monte Pessulano *in tr. de arbitr.*
4 *& arbitratorib. num. 3.* *Arbitri* † vocabulum (vnde *arbitror*, quod verbum Romanæ consuetudinis consideratissimum esse dicit Cicero

cero *in orat. pro M. Fonteio*) vt & *arbitrii* tam apud alios autores latinæ linguæ, quam iuris autores πολύσημον est.

Primo, vetuste arbiter pro teste ac rei alicuius conscio accipitur. Plautus *in Pœnulo. At enim clam & furtim hic esse vult, ne qui sciant ne ve arbiter sit.* Horat. *Epod. lib. Od. 5.*

O rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox & Diana.

Cic. 3. *offic. Remotis arbitris.* Secundo generaliter accipitur *arbitri* verbum pro eo, qui alicuius rei potestatem & facultatem habet. *l. in re mandata mandati.* Horat. *Carm. lib. 2. Od. 7.*

Quem Venus arbitrum dicet bibendi.

Id est, moderatorē cōuiuii. Tertio ꝓ iudice pedaneo, qui & iudex datus, iudex delegatus & iudex specialis & iudex simpliciter appellatur *l. 1. C. de pedan. iudicib.* Duar. *ad ti. de iud. c. de iudicib. datis.* Pet. Greg. Tholos. *syntag. lib. 47. c. 39. n. 3.* licet minus idoneā probationē eius sentētiæ adducat ex *l. 9. & 10. qui satisdar. cog.* vt ex significationibus seqq. apparebit. Quarto pro eo tantum genere iudicum datorum qui bonæ fidei & arbitrariis iudiciis adhibebantur, qui nō ex formula, sed ex bono & æquo iudicabant. *l. à Diuo Pio. l. furioso. de re iudic. l. 7. ad leg. Iul. repetund.* quos non immerito iudicibus ita similes fuisse Cicero dicit *in orat. pro Murana.* vt homines per tot ætates constituere non potuerint, vtrum iudices an arbitros dici oporteat. Quanquam non recte similes dicuntur: Etsi enim eodem genere iudicum continentur, tamen subiectis actionum, quarum notio ipsis data esset, & potestate iudicandi distincti fuerunt. *princip. instit. de actionib.* & ibi Cuiac. Hotom. *in com. verb. iuris. verb. iudex.* De hoc genere arbitrorum loquitur Cic. *in orat. pro Roscio Comœd.* vbi aduersario obiicit, q̄ iudicem & arbitrum cōfudisset. Quinto angustius accipitur pro illis iudicibus, quibus non tota controuersia cum potestate absoluendi & condemnandi sed tantum incidens aliquod negotium in cursu litis absq; dicta absoluendi & condemnandi potestate explicandum datur *l. cum fideicommissum. de confess. l. 9. & 10. qui satisd. cog. l. Si pure. in pr. & §. 1. de cond. & demonst. l. si magistratus. de priuil. cred. l. si quis dicat. §. vlt. de manumiss. l. 2. C. de sep.*

 & in-

& interloc. l. vlt. C. de iud. Hotom *in com. verb. iuris. verb. arbiter.* Sexto pro iudice in locum suspecti iudicis à partibus electo *l. apertissimi. C. de iud.* Donell. *com. iur. ciuil. c. 25. lib. 17.* Hæc tria præmissa ac planè diuersa genera confunduntur à Duaren. qui simpliciter iudicem & arbitrum Synonyma esse dicit, ad *tit. de iudic. C. de iudicibus datis.* Septimo pro disceptatore, qui ex compromisso pœnali litigantiũ controuersiæ pro arbitrio. & quantum æquius & melius videatur definiendæ potestatem accipit. Sic vtitur hoc verbo Cic. *in Orat. pro S. Roscio Comœd.* Eundem ne tu arbitrũ ac iudicẽ sumebas. Item de quo nomine arbitrum adiisti, de eo ad iudicẽ venisti. Sic eo etiam vsus est IC. *in l. 3. l. litigatores. in pr. & §. idem Iulianus. & §. fin. l. 19. 20. 21. & aliis locis complurib.* de arbitris Cuiac. *ad tit. C. eundem.* Item iudex cõpromissarius à Callistrato dicitur. *in l. cũ L. Iulia. de arb.* & iudex arbitrarius. *l. cũ ante C. eod.* Apud Græcos διαιτητὴς δικαστὴς Constantinus Hermenopullus *lib. 1. epitom. tit. 4.* Item διαιτητὴς Arist. *li. 1. Rhet.* Ac tantum de arbitri nomine.

5 Arbitrii vox primo † in genere pro potestate vel facultate accipitur. Cic *in epist. ad Brut. Ep. 16. Esse arbitrium suum de repub.* Idem *ad Attic. lib. 15. epist. 13. Orationem tibi misi eius custodiendæ ac proferendæ arbitrium tuum.* Horat. *de arte poetica.*

Quid valet vsus,
Quem penes arbitrium est & vis & norma loquendi.

Et in l. in re madata. C. mandati.

Secundo in specie pro actione, vel in iudicio agendi facultate Cic. *in Orat. pro P. Quintio. Qua in re diligẽs erat, quas ij qui magna fide societatẽ gererent arbitrio pro socio condẽnari soleant.* Sic ẽt actio tutelæ. arbitriũ vocatur, q; huius iudicii potestas omnis sit in arbitrio iudicantis, qui excussis tutelæ rationib. ex bona fide statuit, quid tutorẽ præstare aut repetere ac pensare oporteat Cuiac. *ad tit. C. arb tutelæ.* Tertio pro iudicio & intellectu Cic. 1. *off.* iudicio arbitrioq; nostro, quantũ quoquo modo videbitur, hauriemus. Quarto pro sententia iudicis *l. societates §. arbitrorũ. in verb. ad boni viri arbitrium pro Socio.* Ioan. Baptist. *de arbitr. c. 6. nu. 1.* Quinto pro notione arbitraria siue officio & potestate disceptandi ex cõpromisso arbitro cõuentione litigantiũ tributa, & ab eo recepta. Sic accipitur *l. 3. §.*
tametsi

Digitized by Google

tametsi. & §. ait prætor. l. 4. l. sed si in seruũ. l. Pomponius. §. recepisse. l. aut si qua alia. l. qualẽ. §. sed si. & §. Cassius l. quid tamẽ §. Pomponius. & §. sed hoc de arbitr. Quo sensu in hac tractatione eo vtimur. Sexto pro sententia arbitri *l. item si vnus. §. in impari. & §. fin. l. non distinguemus. §. Nam & Iulianus. de arbit.* In qua significatione & arbitratus accipitur *l. inter Statellianũ. & l. itẽ si vnus. de arb. l. nõ distinguemus. §. itẽ Pedius. de arb. c. cũ tẽpore. c. innotuit. c. per tuas. c. cũ olim. de arbit.* Arbitratus n. & arbitriũ pro eodẽ accipiuntur, & apud Græcos *δοκιμασία* & *δοκιμαζόμενον* dicuntur, Cuiac. *l. 43. de verb. oblig.* Quod interpretes barbaro & inepto vocabulo *laudũ* † appellãt nullo veterũ exẽplo, qui iudiciũ arbitri sententiã vocant. *l. 3. l. labeo. l. dum proferre. l. 29. l. nõ distinguemus l. cũ pœna. l. nõ ex omnib. de arbitr.* laudi nomẽ, nec ciuilis nec põtificii iuris verbũ sed nouũ & ab interpretib. confictũ quoq; dicit Ioan. Baptist. *de arbit. quæst. 7.* Septimo. Interdũ pro compromisso & cõuentione qua in arbitros cõpromittitur *l. Pedius de arb.* Sic ẽt pro compromisso accipitur *in leg. qualem §. & ideo. cod.* Plura de verbis *arbitri & arbitrij* videantur apud Menoch. *de arbitr. iud. quæst. 1. & 2.* 6

Compromissũ aũt respectu Arbitri † receptũ Iustinianus vocat. *l. rem nõ nouã. C. de iudic.* Cuiac. *ad tit. c. de recept. arbitr.* non q litigantis arbitriũ recipiant, sed quod à iudice cõpromissario compromissũ litigatorũ recipiatur Baro. *l. 1. de arbit.* Sic arbiter arbitriũ recipere dicitur *l. lab. l. Sed si in seruũ. in pr. & §. Si quis l. quid tamẽ §. Sed hoc eod.* Recipere n. arbitrium est spontaneo consensu pacisci se arbitri partibus functurum. Ipse enim arbiter in quem compromittitur, etiam compromittere nõ debet, sed sufficit litigantes mutua stipulatione se invicẽ obstringere: Arbitrũ vero vel nudo pacto se sententia sua litẽ diremturũ promittere idq; genus pacti receptũ vocatur, parũ differens ab eo, quod cõstitutũ appellatur. Contius *disputat. iur. ciuil. li. 1. cap 4.* Cuiac. *ad tit. C. de recept. arbitr.* Etsi vero vt diximus, recipiendi verbum ad ipsos arbitros plerumque refertur, quod non recipi, sed recipere arbitrium dicantur. *leg. labeo. leg. sed si. & §. in seruum. in pr. & §. si quis. l. quid tamen. §. sed hoc. de arbitr.* interdum etiam suscipere *leg. 4. & leg. 14. eod* quod vulgo acceptare compromissum dicunt interpretes Speculat. *in tit. de recus. ind. §. Effectus. versicul. Quid si arbiter.* Minus vero recte 7

arbi-

arbitros recipere, ideoque mendosos Codices esse, in quibus receptis arbitris pro receptis arbitriis scriptum sit arbitratur. Baro. *leg.* 1. *de arbitr.* Cuiacius tamen *ad tit. C. de receptis arbitr.* tam arbitri quam litigatorum respectu recipiendi vocabulum vsurpari affirmat. Idq; quo minus recte fiat, nihil prohibet. Cum etiam apud Latinos autores capere arbitros, pro eligere dicatur. Terent. *in Heaut. Me cepere arbitrum.*

8 Est autem arbitrium † ex compromisso partium disceptandæ inter eos causæ libera recepta potestas. Quæ definitio probatur *in leg. 3. §. tametsi. leg. 4. leg. Pomponius. leg. aut si qua alia. leg. qualem l. si de meis. & toto tit. de arbitr.* & per ea, quæ eleganter ad titulum eundem scripsit Cuiacius ac Duaren. *folio* 186. *colum.* 1. Antonius Contius *disputat. libro quarto. versicul. similiter.* Eodem modo arbitrium descripsit Lanfranc. ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. num.*

9 *23.* Ioan. Fichardus *consil. 146. numer. 14. & 15.* Arbitrium † duplex faciunt, plenum & liberum, vel boni viri, & quod iure, ratione & æquitate temperatum ac regulatum dicant. Accurs. *in leg. fideicommissa. §. quanquam. in verb. arbitrium. de legat. 3.* Lanfrancus ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. numer. 25.* De vtriusque definitione, & quibus verbis liberum, quibus vero regulatum conferri soleat, vide quæ late tradit Menoch. *de arbitr. iud. quæst. lib. 1. quæst. 6. 7.* 8. Referuntur & à Duaren. *ad tit. de arbitr. fol.* 186. *colum. 1.* duo genera arbitriorum. Item à Cuiac. *leg.* 43. *de verb. obligat.* Connano. *com. iur. ciuil. libr. 7. capit. 13. numer.* 4. Iacob. Renard. *varior. lib. 3. cap.* 20. *num.* 4.

10 Arbitrorum etiam † quatuor species ponit Accurs. *in leg. societatem. pro socio.* Item Cuiacius *ad tit. cap. de recept. arbitr.* Sed vt à nobis hic & in edicto Prætoris vocabulum vtrumque accipitur, nulla est hic rerum specie differentium sed vocabulorum saltem ambiguorum explicatio. Ineptissima vero est, vt recte eam notat Duaren. *ad tit. de recept. arbit.* inter arbitros & arbitratores constituta differentia à Specul. *ad tit. de arbit. & arbitrator. §. arbiter. nu.* 2. Cum arbitrantis & arbitri ex natura συζυγίας eadem sit significatio *l. labeo. § tractemus. de arbit.* Et qui amicabilis compositor litium appellatur *authent. vt diff. iud.* vbi lites aut δικαστῇ ψήφῳ aut φιλικῇ

συμβάσει

Digitized by Google

συμβάσει, ſententia iudiciaria vel amica compoſitione dirimi dicuntur, arbitri vel arbitratoris nomine nõ comprehendi diſerte probatur *in leg. Pomponius § recepiſſe. de arbitr.* Improprie etiam illorũ ſententiæ, qui non ad lites, & conuentiones perficiendas, aliaque extra iudicialia negotia ab agentibus adhibentur, quorum exempla ſunt *in leg. ſi coita. & l. velut pro ſocio. leg. libertus. Item de op. libert. leg. fidei commiſſa. § quanquam. de l. 3. § precium. de emt. & vendit.* arbitrium vel ſpecies arbitrii appellatur *l. ſocietatem. §. arbitrorum. pro ſocio.* vbi arbitriorum non arbitrorum legendum recti ſermonis ratio manifeſte exigit. Ineptum enim & abſurdum eſſet, ſequentia verba æquum eſſe & ad arbitratum boni viri, non ad ipſam ſententiam & ſtatutum, ſed ad perſonas arbitrantium referri, vti hoc obſeruauit, & ab ineunte ætate ſic locum hunc accipiendum docuiſſe affirmat Coraſ. *miſc. iur. ciuil. libr. 4. capit. numer 5.* Cum quo ſentit Duaren. *ad tit. de recep. arbitr. tit. de effectu ſententiæ ab arb. latæ. fol. 196.* Arbitratorem, amicabilem compoſitorem, proxenetam & mediatorem quomodo diſtinguant interpretes vide Ioan. Baptiſt. *de arbitr. cap. 4.* Et quis tertius, in materia arbitrorum idem *cap. 5.* Idem centum quoque differentias inter arbitrum & arbitratorem congeſſit *de different. inter arbitr. & arbitrator.*

Vt autem iudices, ſic etiam arbitri quidam prohibentur, quod natura facultate iudicandi deſtituantur, quidam ob alias cauſas. Ob defectum naturalis † iudicandi facultatis arbitri eſſe non 11 poſſunt, muti, ſurdi, furioſi, minores viginti annis, maior autem 20. & minor 25. annis arbiter eligi poteſt & valet arbitrium ipſo iure, ſed reſtituitur, ſi temere auditorium receperit *leg. cum lege.* & ibi Baro. *de arbitr.* Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 28. capit. 10.* Si autem pendente compromiſſo maior fiat, arbiter eſſe non prohibetur: Specul. *tit. de arbitr. & arb. § poteſt. numer. 3. leg. ſed ſi. 9. §. Sed neque. de arbitr.* Ob alias cauſas quidam in vniuerſum, quidam in certis cauſis arbitri eſſe nequeunt. In vniuerſum arbitrium nõ conſiſtit in ſeruis ſiue ſolis, ſiue cum liberis arbitris electis *leg. pedius. de arbitr.* In ſeruis vero manumiſſis durante poſt manumiſſionem conſenſu, compromiſſum recte factum intelligitur. *leg. ſed in ſeruum. de arbit.* Sed quæritur, cum plures liberi, † & pauciores 12

ſerui ſunt electi, an ſententia à pluribus idoneis lata valeat. Et videtur, quod ſic, cum quod à maiori parte conſtituitur ad vniuerſas referatur *leg. refertur. de re iudicat. & cap. cum inter Canonicos. de election. cap. . de his quæ fiunt à maiori part. capit. leg. quod maior. & leg. ſeq. ad municipal.* Sed magis eſt, vt non valeat, etſi monſtretur, ſententia à pluribus idoneis dicta, pœna promiſſa non committatur. Quia quæ de maioris partis conſtitutione adducta ſunt, eo tantum caſu locum habent, quando omnes, quorum maior pars ſtatuit, conſtituendi ius habent, hic autem quia omnes non ſunt idonei, vtile per inutile vitiatur. Secundo mulieres arbitrium recipere non poſſunt *leg. fin. C. de arbit. cap. mulieres. 33. quæſt. 5.* Quod reſtringitur niſi alias poteſtatem iudicandi habeant, vel loci conſuetudine aliud ſeruetur. In excommunicatum etiam arbitrium ignoranter collatum nullum eſt, ſecus ſi ſcienter: Specul. *in tit. de arbit. §. differt. nu 9.* an aũt in clericos tam regulares quam ſeculores cõpromitti poſſit, vide Speculator *in tit. de arbitr. §. fin. nu. 28.*

Compromitti quoque non poteſt in eum, qui controuerſiæ, de qua arbitrium ſuſcipitur, iudex eſt *in leg. 9. §. ſi quis. de arbitr.* Id tamen declaratur, vt tantum locũ habeat in iudice ad quem cauſæ cognitio actu pertinet, non autem eo, qui habitu & potentia ſaltem eſt iudex. In hunc enim indiſtincte tam iure ciuili quam pontificio compromittere poſſe tradunt Abb. de Roſate *l. ſed etſi in ſeruum. 9. §. Si quis Iudex. de arbitr.* Bald. Salycet. *l. ſi quis ex conſenſu. C. de epiſcop. audient.* Calcan. *conſ. 73. col. pen.* Lanfranc. ab Orian. *in tract. de arbitr. par. 2. numer. 14.* Marcus Antonius Blancus *in tract. de comprom. quæſt. 2. numer. 4.* Schrad. *in tract. feud. par. 10. ſect. 6. numer. 19.* In eam quoque ſententiam *dict. leg. 9. de arbitr.* quod nimirum de eo ſaltem iudice, qui controuerſiæ cognitionem actu iam ſuſcepit, erudite interpretatur Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 10.* Duaren. *ad tit. de arbir. fol. 186. col. 1.*

In certis rebus & caſibus arbitri eſſe nequeunt. Primo qui ſumuntur in re ſua ob cauſam quæ redditur *in l. pen. de arbit.* Quamuis autem filius cum patre pro eadem perſona habeatur. *l. vlt. C. de impub. & alijs ſubſtit.* Tamen in cauſa publica quæ intelligitur iudicium aut publicum munus pro diuerſis habentur *leg. in priuatis. de iudic.*

de iudic.& l. seq. Cum igitur in iudiciis filius pro patrefamilias habeatur, etiam de re patris arbiter eligi non prohibetur. *leg. 6. de arbitr. leg. 9. §. si quis iudex. Eod.* Secundo. Qui antea fuit iudex eius rei de qua antea iudicauit, arbiter esse non potest. *dict. leg. 9. §. si quis. de arbitr.* Idque iustis ex causis: Arbitrium enim suscipiendo sustineret officia contraria iudicis nempe legitimi & arbitri, quæ vna eademque persona non admittit. Iudici enim ita vt iure proditum est, iudicandi necessitas proposita est. Arbitri autem sententia siue æquum vel iniquum pronunciauerit, rata est. *leg. societatem. 26. §. vlt pro socio.* Deinde etiam suspicione res non careret, quod ideo arbitrium recepisse videretur, vt à iure recedere, & litigatoribus iniuriam per speciē arbitri facere posset. Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. capit.* 10. Quod restringitur, vt tantum habeat locum in ciuili, non autem in ecclesiastico foro, tam in iudice delegato, quam ordinario *cap. cum tempore. & ibi glossa in verb. Archiepiscopum Magdeburgensem de arbitr. cap cum causam. de elect. c. veni, de iure iur.* Speculat. *in tit. de arbitr. §. potest. numer.* 6. Deinde locum saltem habet in arbitro. Secus vero in pacificatore, quem vulgo arbitratorem appellant. Pacificatoris enim personam suscipere non prohibetur, vt expressum est *in Nouell. Iustinian. vt diff. iud.* Tertio. In causa inimici arbiter quis esse vetatur, non tantum quando ab initio inimicus fuit, sed etsi post receptum arbitrium, dissidium intercessit, & arbiter testationibus ob id conuentus, ne sententiam diceret, nihilominus pronunciauit, ipso iure quidem valet arbitrium, sed ex eo agens doli exceptione submouebitur, *leg. non distinguimus. §. cum quidam. eod.*

An Abbas in causa Monasterii esse possit, vide Speculatorem *in tit. de arbitr. §. fin. numer.* 31. Quæ personæ arbitri eligi possint, necne, prolixe tradit Marc. Anton. Blanc. *in tract. de compromiss. inter coniunctos, quæst.* 2. Lanfranc. ab Oriano. *in tract. de arbitr. par.* 2. & plenissime Ioan. Baptist. *de arbitr. libr.* 4. Baptist. de S. Blasio *in tract. de different. inter arbitr. & arbitrato. numer.* 12. *& pluribus seqq.*

Qui possint † cōpromittere, quæstio iisdem finib. terminatur, 13

Digitized by Google

quibus in aliis couentionum generibus; vt possint omnes, qui nō prohibeantur cum sit de genere permissorum *leg. quod si minor 25. leg. sicut C. de actionibus. leg. in commodato §. sicut commodati. §. non semper. de minorib. l. mutus. in pr. de procuratorib.*

Prohibitio autē ista in duos articulos deducitur vt quidam natura prohibeantur, quidam lege. Natura: qui ratione ad compromittendum destituuntur, vt sunt amentes, furiosi *leg. diem. §. pen. de arbitr. leg. 1. §. furiosum. de actionibus.* Lege compromittere prohibentur, serui, *leg. licet. § seruus. de pecul. leg. non distinguemus. §. si seruus. de arbitr. leg. seruus. de arbitr. leg. seruus. C. de iudic.* Seruorum etiam exemplo monachi non possunt compromittere absque licentia Antistitis sui, Specul. *in tit. de arbitr. & arbitrat. §. restat nu. 7.* Baro. *l non distinguimus. de arbit.*

Impuberes sine tutoris autoritate compromittentes ciuiliter non obligantur, sed naturaliter *leg. pupillus. de arbitr.* Deinde quod iam diximus pupillum ciuiliter non obligari locum saltem habet in obligatione principali, secus vero in accessoria fideiussoris. Fideiussoris enim pro pupillo interuenientis obligatio ad exigendam pœnam est efficax *leg. si pupillus. de arb.* Speculat. *in tit. de arbit. & arbitrator. §. restat. numer. 5.* Nec obstat *l. aduersus. de arbitr.* vbi dicitur quod à compromittente peti nequit, nec à fideiussore ab eo dato, peti posse quod τῇ δυνάμει à reo peti censeatur. Nam ibi non quæritur, an non subsistente principali obligatione accessoria sit efficax, vt *in dict. leg. pupillus.* Sed quod sublata obligatione principali, etiam accessoria sublata censeatur, vt exceptiones rei principali competentes, etiam fideiussoribus competant. *leg. ex persona. de fideiussoribus.* Et quod idem sit petere à principali ac à fideiussore, cum hic mandati vel negotiorum gestorum in reum pœnæ compromissæ agere possit. *leg. quod dictum. de pactis.* An autem & quando in iudicio ordinario pupilli absque dato fideiussore consistere possint, vide Specul. *in tit. de arbit & arbritrat §. restat. nu. 5.*

Clerici seculares non possunt compromittere, quo ad præiudicium Ecclesiæ, secus si ipse solorum negotium agatur, & si sit controuersia de possessione, vel beneficio Ecclestiastico *c. super*

eo. de

Digitized by Google

eo.de transactionib. cap. nisi de preb. cap si quando. de offic. delegati. Speculat *in tit. de arbit. §. rest at. numer. 8. cap. cum ad monasterium. De statu monachor.* Specul. *ibidem.* Quod non tantum locum habet in clericis ac monachis singularibus, sed etiam in ipsis ecclesiis & monasteriis exemtis, eorumque antistitibus, qui absque licentia Romani pontificis in arbitrum compromittere non possunt, vt rescripsit Innocent. 3. *in c. cum tempore. de arbit.*

Quæritur de Vasallo quoque an in arbitrum vel arbitratorem compromittere possit. Et quod in amicabilem compositorem compromittere nequeat, inter omnes conuenit, quia sit species transactionis quam absque domini consensu Vasallus inire non potest Alciat. *leg. cum te. C. de transactionibus.* Abb. *in cap. Quanta. vallis. de iure iur.* Cardinal. Paris. *consil. 45. numer 12. libr.* Tiraquellus *in tract. de legib. connub. gl. 5. numer. 202.* Iul. Clar. *in § feudum. quæst. 39. numer. 1.* Roland. à Valle *cons. 22. nu. 1. vol. 4.*

De arbitro autem inter eos ambigitur, quibusdam etiam absq; consensu Domini in litibus & controuersiis feudalibus arbitros sumi posse censentibus Bald. *leg. fin. §. fin. C. comm. de legat.* Iacob. de S. Georgio *in tract. feud. verb. & cum pacto. numer. 9.* Zas. *in tract. feud. par. 9 numer. 20.* Eamque sententiam communiter receptam esse attestatur Curt. *in tract. feud. par. 4.* Borcholt *in tr. feud. capit. 8. numer. 41.* Schrad. *in tract. feud par. 10. sect. 1. num. 163.* Fundamenta istius sententiæ adducuntur textus *in cap. vnic. §. si autem. in illis verb. coram iudice vel arbitro. deleg. Conradi & cap. vnic. in illis verb. coram iudice vel arbitro. An apud iudic. vel curiam Domini quæstio feudi terminari debeat & in cap vnic. §. 1. Vbi apud iudicem vel arbitrum. de inuestitura in maritum facta.* Reliqui vero rectius sentiunt absque consensu domini feudi in causa feudali iudicem compromissarium eligi non posse Alex. *consil. numer. 44. libr. 5.* Iason. *leg. ius iurandũ, quod ex Conuentione 17. §. pupillus. de iure iur.* Maranth. *in tr. de ord. iud. par. 6. act. 2. numer. 22.* Tiraquellus. *in tr. de legib. connubialib. gl. 5. numer. 22.* & plures allegati à Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 1. numer. 166.* Vbi rationes ac fundamenta huius sententiæ complura adducit Roland. à Valle *consil. 22. numer. 16. volum 4.*

15 *Forma constituendi arbitrii.*

16 *Forma & modus exercendi arbitrii in quibus consistat.*

DIximus hactenus de iurisdictione priuatorum expressa vel tacita cōuentione in eos proroganda, qui potestatē hanc publice constitutā vel mandatā ad vniuersam aut pro parte habēt. Restat vt etiam de illa, quæ in eos, qui nullam, vel publice datam vel mandatam habent, priuatorum consensu transfertur, ea est quæ arbitrium dicitur *tit. de arbitr.*

1 Etsi enim arbitrium † vt constat ex *l. pen. c. de arbitr. & l. non distinguemus. §. item quis. eod.* proprie non sit iurisdictio, quæ potestas est publica autoritate constituta. Arbitrium autem conferatur priuatorum consensu, quo iurisdictioni non tribuitur *leg priuatorum. C. de iurisd. om. iud.* Et licet iudex dicatur arbiter *in l. penult. de iud.* nō simpliciter, sed cum adiectione de cōsensu nimirum litigatorum & vt sententiam dicat volentibus Lanfranc. ab Oriano *in tr. de arbit. par. 1. num. 3.* item αἱρετός δικαστής, ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, id est, iudex compromissarius qui iudicis partes suscepit, *Basilικῶν lib. 7. tit. 2. cap. 13.* Cum tamen semper arbitrorum frequens fuerit vsus dum litigatores iudiciorum ambages, sumptus & alia pericula fugientes amico vni vel pluribus de quorum integritate fidūt, controuersiam dirimendam credere, quam vastum forensium disceptationum pelagus ingredi malunt: res ea Rempub. cuius inter-
2 est vt lites † ciuium celeriter finiantur *l. quidam. si cert. petat.* pertinere visa publice confirmata est vt non minus ratum ac firmum esse debeat, quod ab arbitris statutum ac illud quod à magistratibus & iudicibus qui publice iurisdictionem & notionem constitutam habent, pronunciatum ac iudicatum est: Vnde etiam iudices & arbitri coniunguntur *in §. omnium. instit. de actionibus.* eadem quoq; est ratio & forma iudicii exercendi. Donell *in d. §. omnium. instit. de*
3 *actionib.* Vnde etiam arbitria vel compromissa † ad similitudinem iudiciorum redacta esse dicit Paul *in l. 1. de recept. arbitr.* Tancred. *de ord. iud. de arbit. in prin.* Pet. Iacob. à Monte Pessulano *in tr. de arbitr.*
4 *& arbitratorib. num. 3.* *Arbitri* † vocabulum (vnde *arbitror*, quod verbum Romanæ consuetudinis consideratissimum esse dicit Cicero

Digitized by Google

cero *in orat. pro M. Fonteio*) vt & *arbitrii* tam apud alios autores latinæ linguæ, quam iuris autores *πολύσημον* est.

Primo, vetuste arbiter pro teste ac rei alicuius conscio accipitur. Plautus *in Pœnulo. At enim clam & furtim hic esse vult, ne qui sciant ne ve arbiter sit.* Horat. *Epod. lib. Od. 5.*

O rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox & Diana.

Cic. 3. *offic. Remotis arbitris.* Secundo generaliter accipitur *arbitri* verbum pro eo, qui alicuius rei potestatem & facultatem habet. *l. in re mandata mandati.* Horat. *Carm. lib. 2. Od. 7.*

Quem Venus arbitrum, dicet bibendi.

Id est, moderatorē cōuiuii. Tertio ꝑ iudice pedaneo, qui & iudex datus, iudex delegatus & iudex specialis & iudex simpliciter appellatur *l. 1. C. de pedan. iudicib.* Duar. *ad ti. de iud. c. de iudicib. datis.* Pet. Greg. Tholos. *syntag. lib. 47. c. 39. n. 3.* licet minus idoneā probationē eius sentētiæ adducat ex *l. 9. & 10. qui satisdar. cog.* vt ex significationibus seqq. apparebit. Quarto pro eo tantum genere iudicum datorum qui bonæ fidei & arbitrariis iudiciis adhibebantur, qui nō ex formula, sed ex bono & æquo iudicabant. *l. à Diuo Pio. l. furioso. de re iudic. l. 7. ad leg. Iul. repetund.* quos non immerito iudicibus ita similes fuisse Cicero dicit *in orat. pro Murena.* vt homines per tot ætates constituere non potuerint, vtrum iudices an arbitros dici oporteat. Quanquam non recte similes dicuntur: Etsi enim eodem genere iudicum continentur, tamen subiectis actionum, quarum notio ipsis data esset, & potestate iudicandi distincti fuerunt. *princip. instit. de actionib.* & ibi Cuiac. Hotom. *in com. verb. iuris. verb. iudex.* De hoc genere arbitrorum loquitur Cic. *in orat. pro Roscio Comœd.* vbi aduersario obiicit, q iudicem & arbitrum cōfudisset. Quinto angustius accipitur pro illis iudicibus, quibus non tota controuersia cum potestate absoluendi & condemnandi sed tantum incidens aliquod negotium in cursu litis absq; dicta absoluendi & condemnandi potestate explicandum datur *l. cum fideicommissum. de confess. l. 9 & 10. qui satisd. cog. l. Si pure. in pr. & §. 1. de cond. & demonst. l. si magistratus. de priuil. cred. l. si quis dicat. §. vlt. de manumiss. l. 2. C. de sep. & in-*

Digitized by Google

& interloc. l. vlt. C. de iud. Hotom. *in com. verb. iuris. verb. arbiter.* Sexto pro iudice in locum suspecti iudicis à partibus electo *l. apertissimi. C. de iud.* Donell. *com. iur. ciuil. c. 25. lib. 17.* Hæc tria præmissa ac planè diuersa genera confunduntur à Duaren. qui simpliciter iudicem & arbitrum Synonyma esse dicit, ad *tit. de iudic. C. de iudicibus datis.* Septimo pro disceptatore, qui ex compromisso pœnali litigantiũ controuersiæ pro arbitrio. & quantum æquius & melius videatur definiendæ potestatem accipit. Sic vtitur hoc verbo Cic. *in Orat. pro S. Roscio Comœd.* Eundem ne tu arbitrũ ac iudicẽ sumebas. Item de quo nomine arbitrum adiisti, de eo ad iudicẽ venisti. Sic eo etiam vsus est IC. *in l. 3. l. litigatores. in pr. & §. idem Iulianus. & §. fin. l. 19. 20. 21. & aliis locis complurib.* de arbitris Cuiac. *ad tit. C. eundem.* Item iudex cõpromissarius à Callistrato dicitur. *in l. cũ L. Iulia. de arb.* & iudex arbitrarius. *l. cũ ante C. eod.* Apud Græcos αἱρετὸς δικαστὴς Constantinus Hermenopullus *lib. 1. epitom. tit. 4.* Item διαιτητὴς Arist. *li. 1. Rhet.* Ac tantum de arbitri nomine.

5 Arbitrii vox primo † in genere pro potestate vel facultate accipitur. Cic *in epist. ad Brut. Ep. 16. Esse arbitrium suum de repub.* Idem *ad Attic. lib. 15. epist. 13. Orationem tibi misi eius custodiendæ ac proferendæ arbitrium tuum.* Horat. *de arte poetica.*

Quid valet vsus,
Quem penes arbitrium est & vis & norma loquendi.

Et in l. in re mãdata. C. mandati.

Secundo in specie pro actione, vel in iudicio agendi facultate Cic. *in Orat. pro P. Quintio. Qua in re diligẽs erat, quas ij qui magna fide societatẽ gererent arbitrio pro socio condẽnari soleant.* Sic ẽt actio tutelæ. arbitriũ vocatur, q; huius iudicii potestas omnis sit in arbitrio iudicantis, qui excussis tutelæ rationib. ex bona fide statuit, quid tutorẽ præstare aut repetere ac pensare oporteat Cuiac. *ad tit. C. arb tutelæ.* Tertio pro iudicio & intellectu Cic. 1. *off.* iudicio arbitrioq; nostro, quantũ quoquo modo videbitur, hauriemus. Quarto pro sententia iudicis *l. societates §. arbitrorũ. in verb. ad boni viri arbitrium pro Socio.* Ioan. Baptist. *de arbitr. c. 6. nu. 1.* Quinto pro notione arbitraria siue officio & potestate disceptandi ex cõpromisso arbitro cõuentione litigantiũ tributo, & ab eo recepta. Sic accipitur *l. 3. §. tametsi*

tametsi. & §. ait prætor. l. 4. l. sed si in seruũ. l. Pomponius. § recepisse. l. aut si qua alia. l. qualẽ. § sed si. & §. Cassius l. quid tamẽ § Pomponius. & §. sed hoc de arbitr. Quo sensu in hac tractatione eo vtimur. Sexto pro sententia arbitri. *l. item si vnus. § in impari. & §. fin. l. non distinguemus. § Nam & Iulianus. de arbit.* In qua significatione & arbitratus accipitur. *l. inter Statellianũ. & l. itẽ si vnus. de arb. l. nõ distinguemus. § itẽ Pedius. de arb. c. cũ tẽpore. c. innotuit. c. per tuas. c. cũ olim. de arbit.* Arbitratus n. & arbitriũ pro eodẽ accipiuntur, & apud Græcos δοκιμασία & δοκιμαζόμενον dicuntur, Cuiac. *l. 43. de verb. oblig.* Quod interpretes barbaro & inepto vocabulo *laudũ* † appellãt nullo veterũ exẽplo, qui iudiciũ arbitri sententiã vocant. *l. 3. l. labeo. l. dum proferre. l. 29. l. nõ distinguemus l. cũ pœna. l. nõ ex omnib. de arbitr.* laudi nomẽ, nec ciuilis nec põtificii iuris verbũ sed nouũ & ab interpretib. confictũ quoq; dicit Ioan. Baptist. *de arbit. quæst. 7.* Septimo. Interdũ pro compromisso & cõuentione qua in arbitros cõpromittitur *l. Pedius de arb.* Sic ẽt pro compromisso accipitur *in leg. qualem §. & ideo. cod.* Plura de verbis *arbitri & arbitrij* videantur apud Menoch. *de arbitr. iud. quæst. 1. & 2.* 6
Compromissũ aũt respectu Arbitri † receptũ Iustinianus vocat. *l. rem nõ nouã. C. de iudic.* Cuiac. *ad tit. c. de recept. arbitr.* non q. litigantis arbitriũ recipiant, sed quod à iudice cõpromissario compromissũ litigatorũ recipiatur Baro. *l. 1. de arbit.* Sic arbiter arbitriũ recipere dicitur *l. lab. l. Sed si in seruũ. in pr. & §. Si quis. l. quid tamẽ § Sed hoc eod.* Recipere n. arbitrium est spontaneo consensu paciſci se arbitri partibus functurum. Ipse enim arbiter in quem compromittitur, etiam compromittere nõ debet, sed sufficit litigantes mutua stipulatione se invicẽ obstringere: Arbitrũ vero vel nudo pacto se sententia sua litẽ diremturũ promittere idq; genus pacti receptũ vocatur, parũ differens ab eo, quod cõstitutũ appellatur. Contius *disputat. iur. ciuil. li. 1. cap. 4.* Cuiac. *ad tit. C. de recept. arbitr.* Etsi vero vt diximus, recipiendi verbum ad ipsos arbitros plerumque refertur, quod non recipi, sed recipere arbitrium dicantur. *leg. labeo. leg. sed si. & §. in seruum. in pr. & §. si quis. l. quid tamen. §. sed hoc. de arbitr.* interdum etiam suscipere *leg. 4. & leg. 14. eod* quod vulgo acceptare compromissum dicunt interpretes Speculat. *in tit. de recus. iud. §. Effectus. versicul. Quid si arbiter.* Minus vero recte 7

arbi-

arbitros recipere, ideoque mendosos Codices esse, in quibus receptis arbitris pro receptis arbitriis scriptum sit arbitratur. Baro. *leg. 1. de arbitr.* Cuiacius tamen *ad tit. C. de receptis arbitr.* tam arbitri quam litigatorum respectu recipiendi vocabulum vsurpari affirmat. Idq; quo minus recte fiat, nihil prohibet. Cum etiam apud Latinos autores capere arbitros, pro eligere dicatur. Terent. *in Heaut. Me cepere arbitrum.*

8 Est autem arbitrium † ex compromisso partium disceptandæ inter eos causæ libera recepta potestas. Quæ definitio probatur *in leg. 3. §. tametsi. leg. 4. leg. Pomponius. leg. aut si qua alia. leg. qualem l. si de meis. & toto tit. de arbitr.* & per ea, quæ eleganter ad titulum eundem scripsit Cuiacius ac Duaren. *folio 186. colum. 1.* Antonius Contius *disputat. libro quarto. versicul. similiter.* Eodem modo arbitrium descripsit Lanfranc. ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. num.*
9 *23.* Ioan. Fichardus *consil. 146. numer. 14. & 15.* Arbitrium † duplex faciunt, plenum & liberum, vel boni viri, & quod iure, ratione & æquitate temperatum ac regulatum dicant. Accurs. *in leg. fideicommissa. §. quanquam. in verb. arbitrium. de legat. 3.* Lanfrancus ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. numer. 25.* De vtriusque definitione, & quibus verbis liberum, quibus vero regulatum conferri soleat, vide quæ late tradit Menoch. *de arbitr. iud. quæst. lib. 1. quæst. 6. 7. 8.* Referuntur & à Duaren. *ad tit. de arbitr. fol. 186. colum. 1.* duo genera arbitriorum. Item à Cuiac. *leg. 43. de verb. obligat.* Connano. *com. iur. ciuil. libr. 7. capit. 13. numer. 4.* Iacob. Renard. *varior. lib. 3. cap. 20. num. 4.*

10 Arbitrorum etiam † quatuor species ponit Accurs. *in leg. societatem. pro socio.* Item Cuiacius *ad tit. cap. de recept. arbitr.* Sed vt à nobis hic & in edicto Prætoris vocabulum vtrumque accipitur, nulla est hic rerum specie differentium sed vocabulorum saltem ambiguorum explicatio. Ineptissima vero est, vt recte eam notat Duaren. *ad tit. de recept. arbit.* inter arbitros & arbitratores constituta differentia à Specul. *ad tit. de arbit. & arbitrator. §. arbiter. nu. 2.* Cum arbitrantis & arbitri ex natura *συζυγίας* eadem sit significatio *l. labeo. §. tractemus. de arbit.* Et qui amicabilis compositor litium appellatur *authent. ut diff. iud.* vbi lites aut δικαστῇ ψήφῳ aut φιλικῇ

συμβάσει

συμβάσει, sententia iudiciaria vel amica compositione dirimi dicuntur, arbitri vel arbitratoris nomine nõ comprehendi diserte probatur *in leg. Pomponius. § recepisse. de arbitr.* Improprie etiam illorũ sententia, qui non ad lites, & conuentiones perficiendas, aliaque extra iudicialia negotia ab agentibus adhibentur, quorum exempla sunt *in leg. si coita. & l. velut pro socio. leg. libertus. Item de op. libert. leg. fidei commissa. § quanquam. de l. 3. §. precium. de emt. & vendit.* arbitrium vel species arbitrii appellatur *l. societatem. §. arbitrorum. pro socio.* vbi arbitriorum non arbitrorum legendum recti sermonis ratio manifeste exigit. Ineptum enim & absurdum esset, sequentia verba æquum esse & ad arbitratum boni viri, non ad ipsam sententiam & statutum, sed ad personas arbitrantium referri, vti hoc obseruauit, & ab ineunte ætate sic locum hunc accipiendum docuisse affirmat Coras. *misc. iur. ciuil. libr. 4. capit. numer 5.* Cum quo sentit Duaren. *ad tit. de recep. arbitr. tit. de effectu sententiæ ab arb. latæ. fol. 196.* Arbitratorem, amicabilem compositorem, proxenetam & mediatorem quomodo distinguant interpretes vide Ioan. Baptist. *de arbitr. cap. 4.* Et quis tertius, in materia arbitrorum idem *cap. 5.* Idem centum quoque differentias inter arbitrum & arbitratorem congessit *de different. inter arbitr. & arbitrator.*

Vt autem iudices, sic etiam arbitri quidam prohibentur, quod natura facultate iudicandi destituantur, quidam ob alias causas. Ob defectum naturalis † iudicandi facultatis arbitri esse non 11
possunt, muti, surdi, furiosi, minores viginti annis, maior autem 20. & minor 25. annis arbiter eligi potest & valet arbitrium ipso iure, sed restituitur, si temere auditorium receperit *leg. cum lege.* & ibi Baro. *de arbitr.* Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 28. capit. 10.* Si autem pendente compromisso maior fiat, arbiter esse non prohibetur: Specul. *tit. de arbitr. & arb. § potest. numer. 3. leg. sed si. 9. §. Sed neque. de arbitr.* Ob alias causas quidam in vniuersum, quidam in certis causis arbitri esse nequeunt. In vniuersum arbitrium nõ consistit in seruis siue solis, siue cum liberis arbitris electis *leg. pedius. de arbitr.* In seruis vero manumissis durante post manumissionem consensu, compromissum recte factum intelligitur. *leg. sed in seruum. de arbit.* Sed quæritur, cum plures liberi, † & pauciores 12

Digitized by Google

de iudic. & l. seq. Cum igitur in iudiciis filius pro patrefamilias habeatur, etiam de re patris arbiter eligi non prohibetur. *leg. 6. de arbitr. leg. 9. §. si quis iudex. Eod.* Secundo. Qui antea fuit iudex eius rei de qua antea iudicauit, arbiter esse non potest. *dict. leg. 9. §. si quis. de arbitr.* Idque iustis ex causis: Arbitrium enim suscipiendo [illegible] neret officia contraria iudicis nempe legitimi & arbitri, quæ vna eademque persona non admittit. Iudici enim ita vt iure proditum est, iudicandi necessitas proposita est. Arbitri autem sententia siue æquum vel iniquum pronunciauerit, rata est. *leg. societatem. 26. §. vlt pro socio.* Deinde etiam suspicione res non careret, quod ideo arbitrium recepisse videretur, vt à iure recedere, & litigatoribus iniuriam per speciē arbitri facere posset. Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17 capit. 10.* Quod restringitur, vt tantum habeat locum in ciuili, non autem in ecclesiastico foro, tam in iudice delegato, quam ordinatio *cap. cum tempore. & ibi glossa in verb. Archiepiscopum Magdeburgensem de arbitr. cap cum causam. de elect. c. veni, de iureiur.* Speculat. *in tit. de arbitr. §. potest. numer. 6.* Deinde locum saltem habet in arbitro. Secus vero in pacificatore, quem vulgo arbitratorem appellant. Pacificatoris enim personam suscipere non prohibetur, vt expressum est *in Nouell. Iustinian. vt diff. iud.* Tertio. In causa inimici arbiter quis esse vetatur, non tantum quando ab initio inimicus fuit, sed etsi post receptum arbitrium, dissidium intercessit, & arbiter testationibus ob id conuentus, ne sententiam diceret, nihilominus pronunciauit, ipso iure quidem valet arbitrium, sed ex eo agens doli exceptione submouebitur, *leg. non distinguimus. §. cum quidam. eod.*

An Abbas in causa Monasterii esse possit, vide Speculatorem *in tit. de arbitr. §. fin. numer. 31.* Quæ personæ arbitri eligi possint, necne, prolixe tradit Marc. Anton. Blanc. *in tract. de compromiss. inter coniunctos, quæst. 2.* Lanfranc. ab Oriano. *in tract. de arbitr. par. 2.* & plenissime Ioan. Baptist *de arbitr. libr. 4.* Baptist. de S. Blasio *in tract. de different. inter arbitr. & arbitrato. numer. 12. & pluribus seqq.*

Qui possint † cōpromittere, quæstio iisdem finib. terminatur, 13

quibus in aliis couentionum generibus; vt possint omnes, qui nō prohibeantur cum sit de genere permissorum *leg. quod si minor 25. leg. sicut C. de actionibus. leg. in commodato §. sicut commodati. §. non semper. de minorib. l. mutus. in pr. de procuratorib.*

Prohibitio autē ista in duos articulos deducitur vt quidam natura prohibeantur, quidam lege. Natura: qui ratione ad compromittendum destituuntur, vt sunt amentes, furiosi *leg. diem. §. pen. de arbitr. leg. 1. §. furiosum. de actionibus.* Lege compromittere prohibentur, serui, *leg. licet. § seruus. de pecul. leg. non distinguemus. §. si seruus. de arbitr. leg. seruus. de arbitr. leg. seruus. C. de iudic.* Seruorum etiam exemplo monachi non possunt compromittere absque licentia Antistitis sui, Specul. *in tit. de arbitr. & arbitrat. §. restat nu. 7.* Baro. *l non distinguimus. de arbit.*

Impuberes sine tutoris autoritate compromittentes ciuiliter non obligantur, sed naturaliter *leg. pupillus. de arbitr.* Deinde quod iam diximus pupillum ciuiliter non obligari locum saltem habet in obligatione principali, secus vero in accessoria fideiussoris. Fideiussoris enim pro pupillo interuenientis obligatio ad exigendam pœnam est efficax *leg. si pupillus. de arb.* Speculat. *in tit. de arbit. & arbitrator. §. restat. numer. 5.* Nec obstat *l. aduersus. de arbitr.* vbi dicitur quod à compromittente peti nequit, nec à fideiussore ab eo dato, peti posse quod τῇ δυνάμει à reo peti censeatur. Nam ibi non quæritur, an non subsistente principali obligatione accessoria sit efficax, vt *in dict. leg. pupillus.* Sed quod sublata obligatione principali, etiam accessoria sublata censeatur, vt exceptiones rei principali competentes, etiam fideiussoribus competant. *leg. ex persona. de fideiussoribus.* Et quod idem sit petere à principali ac à fideiussore, cum hic mandati vel negotiorum gestorum in reum pœnæ compromissæ agere possit. *leg. quod dictum. de pactis.* An autem & quando in iudicio ordinario pupilli absque dato fideiussore consistere possint, vide Specul. *in tit. de arbit & arbritrat. §. restat. nu. 5.*

Clerici seculares non possunt compromittere, quo ad præiudicium Ecclesiæ, secus si ipse solorum negotium agatur, & si sit controuersia de possessione, vel beneficio Ecclestiastico *c. super*

eo. de

Digitized by Google

eo. de transactionib. cap. nisi de praeb. cap si quando. de offic. delegati. Speculat *in tit. de arbit. §. restat. numer. 8. cap. cum ad monasterium. De statu monachor.* Specul. *ibidem.* Quod non tantum locum habet in clericis ac monachis singularibus, sed etiam in ipsis ecclesiis & monasteriis exemtis, eorumque antistitibus, qui absque licentia Romani pontificis in arbitrum compromittere non possunt, vt rescripsit Innocent. 3. *in c. cum tempore. de arbit.*

Quaeritur de Vasallo quoque an in arbitrum vel arbitratorem compromittere possit. Et quod in amicabilem compositorem compromittere nequeat, inter omnes conuenit, quia sit species transactionis quam absque domini consensu Vasallus inire non potest Alciat. *leg. cum te. C. de transactionibus.* Abb. *in cap. Quintauallis. de iure iur.* Cardinal. Paris. *consil. 45. numer 12. libr.* Tiraquellus *in tract. de legib. connub. gl. 5. numer. 202.* Iul. Clar. *in § feudum. quaest. 39. numer.* 1. Roland. à Valle *cons. 22. num. vol. 4.*

De arbitro autem inter eos ambigitur, quibusdam etiam absq; consensu Domini in litibus & controuersiis feudalibus arbitros sumi posse censentibus Bald. *leg. fin. §. fin. C. comm. de legat.* Iacob. de S. Georgio *in tract. feud. verb. & cum pacto. numer. 9.* Zas. *in tract. feud. par. 9. numer. 20.* Eamque sententiam communiter receptam esse attestatur Curt. *in tract. feud. par. 4.* Borcholt. *in tr. feud. capit.* 8. *numer. 41.* Schrad. *in tract. feud par. 10. sect. 1. num.* 163. Fundamenta istius sententiae adducuntur textus *in cap. vnic. §. si autem. in illis verb. coram iudice vel arbitro. deleg. Conradi & cap. vnic. in illis verb. coram iudice vel arbitro. An apud iudic. vel curiam Domini quaestio feudi terminari debeat & in cap vnic. §. 1. Vbi apud iudicem vel arbitrum. de inuestitura in maritum facta.* Reliqui vero rectius sentiunt absque consensu domini feudi in causa feudali iudicem compromissarium eligi non posse Alex. *consil. numer. 44. libr. 5.* Iason. *leg. ius iurandū, quod ex Conuentione 17. §. pupillus. de iure iur.* Maranth. *in tr. de ord. iud. par. 6. act. 2. numer. 22.* Tiraquellus. *in tr. de legib. connubialib. gl. 5. numer. 22.* & plures allegati à Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 1. numer. 166.* Vbi rationes ac fundamenta huius sententiae complura adducit Roland. à Valle *consil. 22. numer. 16. volum 4.*

Digitized by Google

15 *Forma conſtituendi arbitrii.*
16 *Forma & modus exercendi arbitrii in quibus conſiſtat.*

DIximus hactenus de iuriſdictione priuatorum expreſſa vel tacita cõuentione in eos proroganda, qui poteſtatẽ hanc publice conſtitutã vel mandatã ad vniuerſam aut pro parte habẽt. Reſtat vt etiam de illa, quæ in eos, qui nullam, vel publice datam vel mandatam habent, priuatorum conſenſu transfertur, ea eſt quæ arbitrium dicitur *tit. de arbitr.*

1 Etſi enim arbitrium † vt conſtat ex *l. pen. c. de arbitr. & l. non diſtinguemus. §. item quis. eod.* proprie non ſit iuriſdictio, quæ poteſtas eſt publica autoritate conſtituta. Arbitrium autem conferatur priuatorum conſenſu, quo iuriſdictioni non tribuitur *leg priuatorum. C. de iuriſd. om. iud.* Et licet iudex dicatur arbiter *in l. penult. de iud.* nõ ſimpliciter, ſed cum adiectione de cõſenſu nimirum litigatorum & vt ſententiam dicat volentibus Lanfranc. ab Oriano *in tr. de arbit. par. 1. num. 3.* item αἱρετὸς δικαστής, ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, id eſt, iudex compromiſſarius qui iudicis partes ſuſcepit, *Βασιλικῶν lib. 7. tit. 2. cap. 13.* Cum tamen ſemper arbitrorum frequens fuerit vſus dum litigatores iudiciorum ambages, ſumptus & alia pericula fugientes amico vni vel pluribus de quorum integritate fidũt, controuerſiam dirimendam credere, quam vaſtum forenſium diſceptationum pelagus ingredi malunt: res ea Rempub. cuius inter-
2 eſt vt lites † ciuium celeriter finiantur *l. quidam. ſi cert. petat.* pertinere viſa publice confirmata eſt vt non minus ratum ac firmum eſſe debeat, quod ab arbitris ſtatutum ac illud quod à magiſtratibus & iudicibus qui publice iuriſdictionem & notionem conſtitutam habent, pronunciatum ac iudicatum eſt: Vnde etiam iudices & arbitri coniunguntur *in §. omnium. inſtit. de actionibus.* eadem quoq; eſt ratio & forma iudicii exercendi. Donell *in d. §. omnium. inſtit. de*
3 *actionib.* Vnde etiam arbitria vel compromiſſa † ad ſimilitudinem iudiciorum redacta eſſe dicit Paul *in l. 1. de recept. arbitr.* Tancred. *de ord. iud. de arbit. in prin.* Pet. Iacob. à Monte Peſſulano *in tr. de arbitr.*
4 *& arbitratorib. num. 3.* *Arbitri* † vocabulum (vnde *arbitror*, quod verbum Romanæ conſuetudinis conſideratiſſimum eſſe dicit Ci-

cero

Digitized by Google

cero *in orat. pro M. Fonteio*) vt & *arbitrii* tam apud alios autores latinæ linguæ, quam iuris autores *πολύσημον* est.

Primo, vetuste arbiter pro teste ac rei alicuius conscio accipitur. Plautus *in Pænulo. At enim clam & furtim hic esse vult, ne qui sciant ne ve arbiter sit.* Horat. *Epod. lib. Od. 5.*

O rebus meis
Non infideles arbitra
Nox & Diana.

Cic. 3. *offic. Remotis arbitris.* Secundo generaliter accipitur *arbitri* verbum pro eo, qui alicuius rei potestatem & facultatem habet. *l. in re mandata mandati.* Horat. *Carm. lib. 2. Od. 7.*

Quem Venus arbitrum, dicet bibendi.

Id est, moderatorẽ cõuiuii. Tertio ꝓ iudice pedaneo, qui & iudex datus, iudex delegatus & iudex specialis & iudex simpliciter appellatur *l. 1. C. de pedan. iudicib.* Duar. *ad ti. de iud. c. de iudicib. datis.* Pet. Greg. Tholos. *syntag. lib. 47. c. 39. n. 3.* licet minus idoneã probationẽ eius sentẽtiæ adducat ex *l. 9. & 10. qui satisdar. cog.* vt ex significationibus seqq. apparebit. Quarto pro eo tantum genere iudicum datorum qui bonæ fidei & arbitrariis iudiciis adhibebantur, qui nõ ex formula, sed ex bono & æquo iudicabant. *l. à Diuo Pio. l. furioso. de re iudic. l. 7. ad leg. Iul. repetund.* quos non immerito iudicibus ita similes fuisse Cicero dicit *in orat. pro Murana.* vt homines per tot ætates constituere non potuerint, vtrum iudices an arbitros dici oporteat. Quanquam non recte similes dicuntur: Etsi enim eodem genere iudicum continentur, tamen subiectis actionum, quarum notio ipsis data esset, & potestate iudicandi distincti fuerunt. *princip. instit. de actionib.* & ibi Cuiac. Hotom. *in com. verb. iuris. verb. iudex.* De hoc genere arbitrorum loquitur Cic. *in orat. pro Roscio Comæd.* vbi aduersario obiicit, q̃ iudicem & arbitrum cõfudisset. Quinto angustius accipitur pro illis iudicibus, quibus non tota controuersia cum potestate absoluendi & condemnandi sed tantum incidens aliquod negotium in cursu litis absq; dicta absoluendi & condemnandi potestate explicandum datur *l. cum fideicommissum. de confess. l. 9 & 10. qui satisd. cog. l. Si pure. in pr. & §. 1. de cond. & demonst. l. si magistratus. de priuil. cred. l. si quis dicat. §. vlt. de manumiss. l. 2. C. de sep.*

& interloc. l. vlt. C. de iud. Hotom. *in com. verb. iuris. verb. arbiter.* Sexto pro iudice in locum suspecti iudicis à partibus electo *l. apertissimi. C. de iud.* Donell. *com. iur. ciuil. c. 25. lib. 17.* Hæc tria præmissa ac planè diuersa genera confunduntur à Duaren. qui simpliciter iudicem & arbitrum Synonyma esse dicit, ad *tit. de iudic. C. de iudicibus datis.* Septimo pro disceptatore, qui ex compromisso pœnali litigantiũ controuersiæ pro arbitrio & quantum æquius & melius videatur definiendæ potestatem accipit. Sic vtitur hoc verbo Cic. *in Orat. pro S. Roscio Comœd.* Eundem ne tu arbitrũ ac iudicẽ sumebas. Item de quo nomine arbitrum adiisti, de eo ad iudicẽ venisti. Sic eo etiam vsus est IC. *in l. 3. l. litigatores. in pr. & §. idem Iulianus. & §. fin. l. 19. 20. 21. & aliis locis complurib.* de arbitris Cuiac. *ad tit. C. eundem.* Item iudex cõpromissarius à Callistrato dicitur. *in l. cũ L. Iulia. de arb.* & iudex arbitrarius. *l. cũ ante C. eod.* Apud Græcos αἱρετὴς δικαστὴς Constantinus Hermenopullus *lib. 1. epitom. tit. 4.* Item διαιτητὴς Arist. *li. 1. Rhet.* Ac tantum de arbitri nomine.

5 Arbitrii vox primo † in genere pro potestate vel facultate accipitur. Cic *in epist. ad Brut. Ep. 16. Esse arbitrium suum de repub.* Idem *ad Attic. lib. 15. epist. 13. Orationem tibi misi eius custodiendæ ac proferendæ arbitrium tuum.* Horat. *de arte poetica.*

Quid valet vsus,
Quem penes arbitrium est & vis & norma loquendi.

Et in l. in re mãdata. C. mandati.

Secundo in specie pro actione, vel in iudicio agendi facultate Cic. *in Orat. pro P. Quintio. Qua in re diligẽs erat, quas ij qui magna fide societatẽ gererent arbitrio pro socio condẽnari soleant.* Sic ẽt actio tutelæ. arbitriũ vocatur, quod huius iudicii potestas omnis sit in arbitrio iudicantis, qui excussis tutelæ rationib. ex bona fide statuit, quid tutorẽ præstare aut repetere ac pensare oporteat Cuiac. *ad tit. C. arb tutelæ.* Tertio pro iudicio & intellectu Cic. 1. *off.* iudicio arbitrioq; nostro, quantũ quoquo modo videbitur, hauriemus. Quarto pro sententia iudicis *l. societates §. arbitrorũ. in verb. ad boni viri arbitrium pro Socio.* Ioan. Baptist. *de arbitr. c. 6. nu. 1.* Quinto pro notione arbitraria siue officio & potestate disceptandi ex cõpromisso arbitro cõuentione litigantiũ tributa, & ab eo recepta. Sic accipitur *l. 3. §.*

tametsi

tametsi. & §. ait prætor. l. 4. l. sed si in seruũ. l. Pomponius. §. recepisse. l. aut si qua alia. l. qualẽ. §. sed si. & §. Cassius. l. quid tamẽ §. Pomponius. & §. sed hoc de arbitr. Quo sensu in hac tractatione eo vtimur. Sexto pro sententia arbitri *l. item si vnus. §. in impari. & §. fin. l. non distinguemus. §. Nam & Iulianus. de arbit.* In qua significatione & arbitratus accipitur *l. inter Statellianũ. & l. itẽ si vnus. de arb. l. nõ distinguemus. §. itẽ Pedius. de arb. c. cũ tẽpore. c. innotuit. c. per tuas. c. cũ olim. de arbit.* Arbitratus n. & arbitriũ pro eodẽ accipiuntur, & apud Græcos δοκιμασία & δοκιμαζόμενον dicuntur, Cuiac. *l. 43. de verb. oblig.* Quod interpretes barbaro & inepto vocabulo *laudũ* † appellãt nullo veterũ exẽplo, qui iudiciũ arbitri sententiã vocant. *l. 3. l. labeo. l. dum proferre. l. 29. l. nõ distinguemus l. cũ pœna. l. nõ ex omnib. de arbitr.* laudi nomẽ, nec ciuilis nec põtificii iuris verbũ sed nouũ & ab interpretib. confictũ quoq; dicit Ioan. Baptist. *de arbit. quæst. 7.* Septimo. Interdũ pro compromisso & cõuentione qua in arbitros cõpromittitur *l. Pedius de arb.* Sic ẽt pro compromisso accipitur *in leg. qualem §. & ideo. eod.* Plura de verbis *arbitri & arbitrij* videantur apud Menoch. *de arbitr. iud. quæst. 1. & 2.* 6
Compromissũ aũt respectu Arbitri † receptũ Iustinianus vocat. *l. rem nõ nouã. C. de iudic.* Cuiac. *ad tit. c. de recept. arbitr.* non quod litigantis arbitriũ recipiant, sed quod à iudice cõpromissario compromissũ litigatorũ recipiatur Baro. *l. 1. de arbit.* Sic arbiter arbitriũ recipere dicitur *l. lab. l. Sed si in seruũ. in pr. & §. Si quis l. quid tamẽ §. Sed hoc eod.* Recipere n. arbitrium est spontaneo consensu pacisci se arbitri partibus functurum. Ipse enim arbiter in quem compromittitur, etiam compromittere nõ debet, sed sufficit litigantes mutua stipulatione se invicẽ obstringere: Arbitrũ vero vel nudo pacto se sententia sua litẽ diremturũ promittere idq; genus pacti receptũ vocatur, parũ differens ab eo, quod cõstitutũ appellatur. Contius *disputat. iur. ciuil. li. 1 cap 4.* Cuiac. *ad tit. C. de recept. arbitr.* Etsi vero vt diximus, recipiendi verbum ad ipsos arbitros plerumque refertur, quod non recipi, sed recipere arbitrium dicantur. *leg. labeo. leg. sed si. & §. in seruum. in pr. & §. si quis. l. quid tamen. §. sed hoc. de arbitr.* interdum etiam suscipere *leg. 4. & leg. 14. eod* quod vulgo acceptare compromissum dicunt interpretes Speculat. *in tit. de recus. iud. §. Effectus. versicul. Quid si arbiter.* Minus vero recte 7

arbi-

arbitros recipere, ideoque mendosos Codices esse, in quibus receptis arbitris pro receptis arbitriis scriptum sit arbitratur. Baro. *leg. 1. de arbitr.* Cuiacius tamen *ad tit. C. de receptis arbitr.* tam arbitri quam litigatorum respectu recipiendi vocabulum vsurpari affirmat. Idq; quo minus recte fiat, nihil prohibet. Cum etiam apud Latinos autores capere arbitros, pro eligere dicatur. Terent. *in Heaut. Me cepere arbitrum.*

8 Est autem arbitrium † ex compromisso partium disceptandæ inter eos causæ libera recepta potestas. Quæ definitio probatur *in leg. 3. §. tametsi. leg. 4. leg. Pomponius. leg. aut si qua alia. leg. qualem l. si de meis. & toto tit. de arbitr.* & per ea, quæ eleganter ad titulum eundem scripsit Cuiacius ac Duaren. *folio 186. colum. 1.* Antonius Contius *disputat. libro quarto. versicul. similiter.* Eodem modo arbitrium descripsit Lanfranc. ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. num.*
9 *23.* Ioan. Fichardus *consil. 146. numer. 14. & 15.* Arbitrium † duplex faciunt, plenum & liberum, vel boni viri, & quod iure, ratione & æquitate temperatum ac regulatum dicant. Accurs. *in leg. fideicommissa. §. quanquam. in verb. arbitrium. de legat. 3.* Lanfrancus ab Oriano *in tractat. de arbitr. par. 1. numer. 25.* De vtriusque definitione, & quibus verbis liberum, quibus vero regulatum conferri soleat, vide quæ late tradit Menoch. *de arbitr. iud. quæst. lib. 1. quæst. 6. 7. 8.* Referuntur & à Duaren. *ad tit. de arbitr. fol. 186. colum. 1.* duo genera arbitriorum. Item à Cuiac. *leg. 43. de verb. obligat.* Connano. *com. iur. ciuil. libr. 7. capit. 13. numer. 4.* Iacob. Renard. *varior. lib. 3. cap. 20. num. 4.*

10 Arbitrorum etiam † quatuor species ponit Accurs. *in leg. societatem. pro socio.* Item Cuiacius *ad tit. cap. de recept. arbitr.* Sed vt à nobis hic & in edicto Prætoris vocabulum vtrumque accipitur, nulla est hic rerum specie differentium sed vocabulorum saltem ambiguorum explicatio. Ineptissima vero est, vt recte eam notat Duaren. *ad tit. de recept. arbit.* inter arbitros & arbitratores constituta differentia à Specul. *ad tit. de arbit. & arbitrator. §. arbiter. nu. 2.* Cum arbitrantis & arbitri ex natura συζυγίας eadem sit significatio *l. labeo. §. tractemus. de arbit.* Et qui amicabilis compositor litium appellatur *authent. vt diff. iud.* vbi lites aut δικαστῇ ψήφῳ aut φιλικῇ συμβάσει

Digitized by Google

συμβάσει, ſententia iudiciaria vel amica compoſitione dirimi dicuntur, arbitri vel arbitratoris nomine nõ comprehendi diſerte probatur *in leg. Pomponius. § recepiſſe. de arbitr.* Improprie etiam illorũ ſententia, qui non ad lites, & conuentiones perficiendas, aliaque extra iudicialia negotia ab agentibus adhibentur, quorum exempla ſunt *in leg. ſi coita. & l. velut pro ſocio. leg. libertus. Item de op. libert. leg. fidei commiſſa. § quanquam. de l. 3. § preciũ. de emt. & vendit.* arbitrium vel ſpecies arbitrii appellatur *l. ſocietatem. §. arbitrorum. pro ſocio.* vbi arbitriorum non arbitrorum legendum recti ſermonis ratio manifeſte exigit. Ineptum enim & abſurdum eſſet, ſequentia verba æquum eſſe & ad arbitratum boni viri, non ad ipſam ſententiam & ſtatutum, ſed ad perſonas arbitrantium referri, vti hoc obſeruauit, & ab ineunte ætate ſic locum hunc accipiendum docuiſſe affirmat Coraſ. *miſc. iur. ciuil. libr. 4. capit. numer 5.* Cum quo ſentit Duaren. *ad tit. de recep. arbitr. tit. de effectu ſententiæ ab arb. latæ. fol. 196.* Arbitratorem, amicabilem compoſitorem, proxenetam & mediatorem quomodo diſtinguant interpretes vide Ioan. Baptiſt. *de arbitr. cap. 4.* Et quis tertius, in materia arbitrorum idem *cap. 5.* Idem centum quoque differentias inter arbitrum & arbitratorem congeſſit *de different. inter arbitr. & arbitrator.*

Vt autem iudices, ſic etiam arbitri quidam prohibentur, quod natura facultate iudicandi deſtituantur, quidam ob alias cauſas. Ob defectum naturalis † iudicandi facultatis arbitri eſſe non 11
poſſunt, muti, ſurdi, furioſi, minores viginti annis, maior autem 20. & minor 25. annis arbiter eligi poteſt & valet arbitrium ipſo iure, ſed reſtituitur, ſi temere auditorium receperit *leg. cum lege.* & ibi Baro. *de arbitr.* Donell. *comm. iur. ciuil. libr. 28. capit. 10.* Si autem pendente compromiſſo maior fiat, arbiter eſſe non prohibetur: Specul. *tit. de arbitr. & arb. § poteſt. numer. 3. leg. ſed ſi. 9. §. Sed neque. de arbitr.* Ob alias cauſas quidam in vniuerſum, quidam in certis cauſis arbitri eſſe nequeunt. In vniuerſum arbitrium nõ conſiſtit in ſeruis ſiue ſolis, ſiue cum liberis arbitris electis *leg. pedius. de arbitr.* In ſeruis vero manumiſſis durante poſt manumiſſionem conſenſu, compromiſſum recte factum intelligitur. *leg. ſed in ſeruum. de arbit.* Sed quæritur, cum plures liberi, † & pauciores 12

serui sunt electi, an sententia à pluribus idoneis lata valeat. Et videtur, quod sic, cum quod à maiori parte constituitur ad vniuersas referatur *leg. refertur. de re iudicat. & cap. cum inter Canonicos. de election. cap. . de his quæ fiunt à maiori part. capit. leg. quod maior. & leg. seq. ad municipal.* Sed magis est, vt non valeat, etsi monstretur, sententia à pluribus idoneis dicta, pœna promissa non committatur. Quia quæ de maioris partis constitutione adducta sunt, eo tantum casu locum habent, quando omnes, quorum maior pars statuit, constituendi ius habent, hic autem quia omnes non sunt idonei, vtile per inutile vitiatur. Secundo mulieres arbitrium recipere non possunt *leg fin. C. de arbit. cap. mulieres. 33. quæst 5.* Quod restringitur nisi alias potestatem iudicandi habeant, vel loci consuetudine aliud seruetur. In excommunicatum etiam arbitrium ignoranter collatum nullum est, secus si scienter: Specul. *in tit. de arbit. §. differt. nu 9.* an aût in clericos tam regulares quam seculores cõpromitti possit, vide Speculator *in tit de arbitr. §. fin. nu. 28.*

Compromitti quoque non potest in eum, qui controuersiæ, de qua arbitrium suscipitur, iudex est *in leg. 9. §. si quis. de arbitr.* Id tamen declaratur, vt tantum locũ habeat in iudice ad quem causæ cognitio actu pertinet, non autem eo, qui habitu & potentia saltem est iudex. In hunc enim indistincte tam iure ciuili quam pontificio compromittere posse tradunt Abb. de Rosate *l. sed etsi in seruum. 9. §. Si quis Iudex. de arbitr.* Bald. Salycet. *l. si quis ex consensu. C. de episcop. audient.* Calcan. *cons. 73. col. pen.* Lanfranc. ab Orian. *in tract. de arbitr. par. 2. numer. 14.* Marcus Antonius Blancus *in tract. de comprom. quæst. 2. numer 4.* Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 6. numer. 19.* In eam quoque sententiam *dict. leg. 9. de arbitr.* quod nimirum de eo saltem iudice, qui controuersiæ cognitionem actu iam suscepit, erudite interpretatur Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 10.* Duaren. *ad tit. de arbir. fol. 186. col. 1.*

In certis rebus & casibus arbitri esse nequeunt. Primo qui sumuntur in re sua ob causam quæ redditur *in l. pen de arbit.* Quamuis autem filius cum patre pro eadem persona habeatur. *l. vlt. C. de impub. & alijs substit.* Tamen in causa publica quæ intelligitur iudicium aut publicum munus pro diuersis habentur *leg. in priuatis. de iudic.*

de iudic. & l. seq. Cum igitur in iudiciis filius pro patrefamilias habeatur, etiam de re patris arbiter eligi non prohibetur. *leg. 6. de arbitr. leg. 9. §. si quis iudex. Eod.* Secundo. Qui antea fuit iudex eius rei de qua antea iudicauit, arbiter esse non potest. *dict. leg. 9. §. si quis. de arbitr.* Idque iustis ex causis: Arbitrium enim suscipiendo sustineret officia contraria iudicis nempe legitimi & arbitri, quæ vna eademque persona non admittit. Iudici enim ita vt iure proditum est, iudicandi necessitas proposita est. Arbitri autem sententia siue æquum vel iniquum pronunciauerit, rata est. *leg. societatem. 26. §. vlt pro socio.* Deinde etiam suspicione res non careret, quod ideo arbitrium recepisse videretur, vt à iure recedere, & litigatoribus iniuriam per speciẽ arbitri facere posset. Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. capit.* 10. Quod restringitur, vt tantum habeat locum in ciuili, non autem in ecclesiastico foro, tam in iudice delegato, quam ordinario *cap. cum tempore. & ibi glossa in verb. Archiepiscopum Magdeburgensem de arbitr. cap cum causam. de elect. c. veni, de iureiur.* Speculat. *in tit. de arbitr. §. potest. numer.* 6. Deinde locum saltem habet in arbitro. Secus vero in pacificatore, quem vulgo arbitratorem appellant. Pacificatoris enim personam suscipere non prohibetur, vt expressum est *in Nouell. Iustinian. vt diff. iud.* Tertio. In causa inimici arbiter quis esse vetatur, non tantum quando ab initio inimicus fuit, sed etsi post receptum arbitrium, dissidium intercessit, & arbiter testationibus ob id conuentus, ne sententiam diceret, nihilominus pronunciauit, ipso iure quidem valet arbitrium, sed ex eo agens doli exceptione submouebitur, *leg. non distinguimus. §. cum quidam. eod.*

An Abbas in causa Monasterii esse possit, vide Speculatorem *in tit. de arbitr. §. fin. numer.* 31. Quæ personæ arbitri eligi possint, necne, prolixe tradit Marc. Anton. Blanc. *in tract. de compromiss. inter coniunctos, quæst.* 2. Lanfranc. ab Oriano. *in tract. de arbitr. par.* 2. & plenissime Ioan. Baptist. *de arbitr. lib.* 4. Baptist. de S. Blasio *in tract. de different. inter arbitr. & arbitrato. numer.* 12. *& pluribus seqq.*

Qui possint † cõpromittere, quæstio iisdem finib. terminatur, 13

eo.de transactionib. cap. nisi de præb. cap si quando. de offic. delegati. Speculat *in tit. de arbit. §. restat numer. 8. cap. cum ad monasterium. De statu monachor.* Specul. *ibidem.* Quod non tantum locum habet in clericis ac monachis singularibus, sed etiam in ipsis ecclesiis & monasteriis exemtis, eorumque antistitibus, qui absque licentia Romani pontificis in arbitrum compromittere non possunt, vt rescripsit Innocent. 3. *in c. cum tempore. de arbit.*

Quæritur de Vasallo quoque an in arbitrum vel arbitratorem compromittere possit. Et quod in amicabilem compositorem compromittere nequeat, inter omnes conuenit, quia sit species transactionis quam absque domini consensu Vasallus inire non potest Alciat. *leg. cum te. C. de transactionibus.* Abb. *in cap. Quinta vallis. de iure iur.* Cardinal. Paris. *consil. 45. numer 12. libr.* Tiraquellus *in tract. de legib. connub. gl. 5. numer. 202.* Iul. Clar. *in § feudum. quæst. 39. numer.* 1. Roland. à Valle *cons. 22. nu. .vol. 4.*

De arbitro autem inter eos ambigitur, quibusdam etiam absq; consensu Domini in litibus & controuersiis feudalibus arbitros sumi posse censentibus Bald. *leg. fin. §. fin. C. comm. de legat.* Iacob. de S. Georgio *in tract. feud. verb. & cum pacto. numer. 9.* Zas. *in tract. feud. par. 9 numer. 20.* Eamque sententiam communiter receptam esse attestatur Curt. *in tract. feud. par. 4.* Borcholt *in tr. feud. capit.* 8. *numer. 41.* Schrad. *in tract. feud par. 10. sect. 1. num. 163.* Fundamenta istius sententiæ adducuntur textus *in cap. vnic. §. si autem. in illis verb. coram iudice vel arbitro. deleg. Conradi & cap. vnic. in illis verb. coram iudice vel arbitro. An apud iudic. vel curiam Domini quæstio feudi terminari debeat & in cap vnic. §. 1. Vbi apud iudicem vel arbitrum. de inuestitura in maritum facta.* Reliqui vero rectius sentiunt absque consensu domini feudi in causa feudali iudicem compromissarium eligi non posse Alex. *consil. numer. 44. libr. 5.* Iason. *leg. ius iurandũ, quod ex Conuentione 17. §. pupillus. de iure iur.* Maranth. *in tr. de ord. iud. par. 6. act. 2. numer. 22.* Tiraquellus *in tr. de legib. connubialib. gl. 5. numer. 22.* & plures allegati à Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 1. numer. 166.* Vbi rationes ac fundamenta huius sententiæ complura adducit Roland. à Valle *consil. 22. numer. 16. volum 4.*

Quibus non obstant textus, quo prior confirmari videtur opinio. Non enim in genere disponunt, in quacunque lite feudali iudicem, vel arbitrum adire litigantibus Vasallis liberum esse: Sed tantũ iis casib. quib. lis siue controuersia feudalis non ad dominum feudi, sed ad iudicem generalẽ vel ordinarium pertinet, vt eleganter hæc interpretatur Cuiac. *de feud. libr.* 1. *tit.* 15. *& libr.* 2. *tit.* 15. Etsi sit aliqua ambiguitas intellectus dictorum textuum, tamẽ ea hodie diserta Friderici Constit. *de prohibita feudi alienatione per Fridericum* sublata est, quæ hanc secundam & magis receptam opinionem tuetur. Schrad *d tract. feud. par.* 10. *Sect.* 10. *num.* 168. Borchold. *in tractat. feud. capit.* 8. *numer.* 45. Rol. à Valle *d. consil.* 22. *num.* 16. *& seq.*

Postremo generaliter omnibus, quibus alienatio rerum suarum interdicta, etiam de illis in iudicem arbitrarium consensio prohibita est. Bart. *consil.* 159. *colum.* 3. Bald. *leg.* 1. *C. si aduersus trans.* Paul. Cast. & Alex. *leg. iurisgentium.* 7. *§. fin. de pact.* Plura de personis quæ compromittere possint, vide copiose tractantẽ Marc. Anton. Blanc. *in tract. de compromiss. inter coniunctos. quæst.* 3. & Lanfranc. ab orian. *in tractat. de arbitr. quæst.* 3. & plenissime Ioan. Baptist. *de arbitr. libr.* 3.

14 De rebus etiam † omnibus, quæ non prohibentur, compromitti licitum est. *leg nec non. § 2 ex quibus caus. maior.* Vetatur autem primo compromitti de rebus alienari prohibitis, si ex compromisso sequatur alienatio. Alienari enim prohibita sicut non possint alienari immediate: ita nec potest fieri actus, per quem oblique alienatio introducatur. gloss. *in leg. item quia. de pact. leg. codicillus. §. matre. de leg.* 2. Anton. de Butr. & Abb. *in capit. cum tempore. de arbitr.* Petr. de Bening. *in Decis. conclus.* 21. *in pr.* Secundo prohibetur compromitti de delicto famoso *leg. non distinguimus §. Iulianus. de arbitr.* Item de omnibus aliis criminibus, de quibus Iudicium publicum constitutum est, veluti de adulteriis, sicariis & similibus *dict. leg. non distinguimus.* Plura de quæstione an in causis criminalibus compromissum fieri possit, vide apud Lanfranc. de Orian. *in tractat. de arbitr. part.* 4. *in pr.* Ioan. Baptist. *de arbitr. libr.* 1. *capit.* 13. Si vero de criminibus ciuili iudicio agatur

Digitized by Google

gatur arbiter sumi non prohibetur *leg. quid ergo. §. ex compromisso. De his qui notantur infam.* Iacob. Brutrigar. *in tractat. de oppositione. compromiss. & eius forma. numer. 4.* Et quod de publicis iudiciis etiam de populari actione constitutum est, *dict. leg. non distinguimus. §. idem. de arbitr.* Popularis enim actio non est in bonis alicuius, dum litem contestatus est, & ius publicum tuetur, vnde merito ex compromisso priuatorum sententia ab arbitro non ferenda est *leg. si cui. de verb. signif. leg. qui. & leg. pen. de popul. act.* Baro. *in dict. leg. non distinguemus. §. Idem. de arbit.*

In caussis status compromitti non potest, *leg. non distinguemus. §. de liberali causa. de arbitr.* Qua de causa etiam, vt maiores Iudices ac præsides ipsi non pedanei iudices, liberales causas ingenuitatis & libertinitatis disceptarent, constitutum est. *leg. 2. C. de pedan. iud.* Quod & eo casu locum habet, cum ex fideicommissi causa libertas deberi dicatur *leg. cum vero. de fideicom. libert.* Non recipitur quoque arbiter, de iis quæ in Iudicio iam vertuntur. Archidiac. *cap. quia suspecti. 4. quæst. 5.* Ioan. And. *in capit. pia. de rescript.* Dominicus Pontan. *in Syntag. verb. iudex. versicul. quando allegatur causa.*

De rebus ad spiritualem iurisdictionem pertinentibus, & quando periculum animæ agitur; an compromitti possit vide Speculat. *in tit. de arbitr. §. restat. numer. 4.* Baldus. *in leg. 1. C. de conf ess.* De causis matrimonialibus & aliis compromisso subiectis, plenius tractat Lanfrancus ab Orian *in tract. de arbitr. par. 4.* Marc. Anton. Blanc. *in tr. de fidei com. inter coniunctos. quæst. 4.* Ioan Bapt. *de arbitr. lib. 2.* & Baptist. Bl. l. *in tr. de different. inter arbitr. & arbitrator. nu. 40.*

Quod ad formam † constituendi arbitrii attinet, obseruandum est, cum ex sententia arbitri non oriatur actio, vel exceptio *leg. 2. de arbitr.* Duaren. *ad eundem tit. fol. 186.* non sufficere simpliciter cõpromittere, sed pœna promissa opus esse, ne sententia sit elusoria *leg. 3. §. ait prætor. de arbitr.* Et non satis est vnũ litigatorum, sed & alterũ pœnã promittere necesse est. *l. ... §. Iulianus. de arb.* Nõ requiritur autẽ precise pœnę nummarię, sed sufficit speciei, loco 15

pecuniæ,

Digitized by Google

petam, loco pœnæ paciſcar. Sed quæcunq; diuerſitas effectorum pacti, aut ſtipulationis veterum IC. tẽpore, & in ſpecie circa conſtituenda arbitria fuerit. Refert tamen Iuſtinianus *l. cum antea. C. de recept. arbitr.* non tantum antea nuda conuentione arbitros etiam abſque pœnæ adiectione & iudicis authoritate creari poſſe, ex quorum ſententia: (quam formam arbitralem appellat) reo exceptio pacti ſit generata: nullam autem actori inde proditam actionẽ, fuiſſe ſancitũ, ſed & ipſe tam actionem, quàm exceptionem ſententia tacitè vel expreſsè à partibus approbata, ſiue vt vocant homologata, certis conditionibus conſtituit, *d. l. cum antea. & l. 4. Cod. eodem.* De quarum tamen duarum legum autoritate, quod in libris τῶν βασιλικῶν deſiderantur, dubitat Cuiac *ad tit. C. de recept. arbitr.* Vtut verò hæc ſint, de quibus plura *cap. ſequent. numer. 46.* tamen & iure Canonico, & moribus etiam ciuilibus pacti & ſtipulationis differentiam hoc tempore ſublatam locis aliquot iam monuimus. Ad formam quoque conſtituendi arbitrij requiritur, vt libera facultas ſententiæ ferendæ arbitrio permittatur. *l. item ſi vnus. § ex pacto. de arbir.*

An vltra conuentionẽ compromiſſa quoque in vltima voluntate vel Iudicis officio conſtituantur, vide Ioannem Baptiſt. *de arbitr. lib. 1. cap. 9. & 10.* Non autem ſufficit, vt ab illis litigatoribus, quibus & in quos arbitros, & quibus in rebus, & quomodo oportet, compromiſſum ſit conſtitutũ: ſed etiam neceſſe eſt, vt arbitri electi arbitrium recipiant. Ante enim compromiſſum acceptatum, vt loquuntur interpretes, tempus arbitrio exercendo præfinitum currere non incipit. Bald. *in l. ſi cum dies. in princip. de arbitr.* Alexand. *conſil. 34. colum. final.* Marantha *de ordin. iud. diſtinct. 14. nume. 8.* Marc. Anton. Blanc. *in tractat. de compromiſſ. inter coniunctos. quaſtion. 1. numer. 34.* Lanfranc. ab Orian. *in tractat. de arbitr. part. 1. numer. 17.* Tunc autem recepiſſe vel acceptaſſe arbitrium à compromittentibus in ſe collatum intelligitur Iudex arbitraturus, cum Iudicis partes ſuſcepit, finemque ſua ſententia controuerſiis ſe impoſiturum pollicetur. *l. Pomponius § recepiſſe. de arbitr.* An autem acceptatio inducatur eò, quod arbiter electus eſt præſens, & tacet, vel abſens intelligit, item an ſcien-

Digitized by Google

tia partis ad acceptationem, quo ad hoc, vt currat tempus compromissi, necessaria sit, vide Marc. Anton. Blanc. *in d. tractat. de compromiss. quæst. 1. num. 35 & 36.* Lanfranc. ab Orian. *de arbit. part. 1. nu. 18.* vbi ridiculum ait esse, dicere, quod tempora currant, antequam adsit arbiter, qui à litigatoribus adiri possit.

16 Quod ad modum ac formam † arbitrii ritè ac legitimè exercendi attinet, dictum est simile id esse ordinariæ iudicis actioni. Officio enim iudicis fungi dicitur arbiter, *l. Pomponius. §. recepisse.* Ideoque inprimis hoc velut fundamentum ponendum est, quòd arbiter ferè cognoscat, vt iudex nisi quid exceptum reperiatur Duaren. *ad tit. de arbitr. de offic. arbitri. fol. 93. colum. 3.* In specie quoad expediendam notionem arbitrariam: quædam ante inceptam disceptationem, quædam in ipsa causæ discussione, quædam circumstantiis ferendi arbitrii sunt necessaria.

Quod ad ea, quibus ante institutam arbitrandi rationem opus est, attinet, quæ in ordinaria tractatione forensi vulgò præparatoria iudiciorum vocantur, id arbitris cum iudicibus commune est, vt sicut olim solenne fuit, ante sedem iudicialem, sacrosanctas scripturas habere dispositas. *leg. rem nouam. Cod. de iudiciis.* Sic etiam apud arbitros: quod tamen hodie in desuetudinem abiit. Deinde vt à compromittentibus calumniæ iuramentum, quale iudices requirere solent, exigatur, quo id continetur, se non calumniandi animo litem intendere, sed iuris sui opinione fretum, nec quæ vera sunt, inficias iturum nec vexandi aduersarij causa quicquam facturum esse, iuxta vulgatos versiculos *Illud iuretur, &c. l. 2. de iuram. propter calumniam dando,* quod Græci veteres *αὐτωμοσίαν*, Harpocratio & Moschopolo teste, appellant, vt est apud Platonem *in Thaeteto, καὶ ἀντιγραφὴν παραγινώσκομένην, ἣν ἀντωμοσίαν καλοῦσι.* Cuiac. *ad tit. C. de iureiur. propter calum.*

In ipsa disceptatione & tractatione negotiorum, de quibus est compromissum, requiritur solida controuersiæ cognitio & discussio *l. litigatores. in princ. l. sed si. 14. l. Labeo. & §. ideo. de arbitris.* Non enim sententiam nisi causa cognita ferre potest. Sed an exacta adeò cognitio & discussio, vt in iudiciis exigatur, & ea prætermissa,

missa arbitrium nullum vel iniquum censeatur, infrà in contrariis definiemus. In genere ipso & qualitate sententiæ, quoad eius vim iusta vel iniusta, æqua vel iniqua sit, nihil interest. Quia ita placuit litigatoribus, qui non nisi de se queri possunt. *l. diem proferre. §. stari.* & ibi Baro *de arbitr.* Item arbitri dicuntur esse supra ius ad similitudinem Pontificis & Imperatoris Tyber. Decian. *consil. 42. numer. 4. volum. 2.* item manu regia iudicare. *eodem consil. numer. 22.* nec ad apices iuris respicere debere. Idem Decian. *consil. 52. num 12. volum. 2.* Id tamen, ne nullum & inutile sit arbitrium, requiritur primò, ne quid inhonestum arbiter statuat. *l. quid tamen. § in compromisso. de arbitr.* vt & legatum relictum, vt quid fiat, quod bonis moribus non conueniat, non valet. *l. vltim. de leg.* Socin. *consil. 53. num. 3. lib. 3.* Ang. & Fulgosius *in l milites. Cod. de testam. militar.* Crauet. *in consil. pro genere. numer.* 104. Secundò, vt intra compromissi fines sese contineat, extra enim quam & quatenus compromissum est statuendo nihil agit; cùm, vt ait Paulus, *l. non distinguemus. §. 1. de offic. de arbitr.* Omnis arbitri tractatus ex compromisso sit sumendus, nec aliud illi liceat, quàm quod ibi vt efficere possit, cautum est *l. quid tamen. §. si arbiter. 42. l. in compromissis. eodem.* Baro *d. l. non distinguemus. de arbitr. l. si cum dies. §. plenum. eodem.* Ioan. Marian. & Iacob. de Riminaldis *consil. 573 numer. 6.* Et quod compromissum sit stricti iuris. & vltra specificata extendi non debeat, etiamsi amplissimas habeat clausulas, & iuramento sit vallatum, prolixè tradit Rol. à Vall. *cons. 28. n. 24. & 25. vol. 4.* Tyberius Decian. *consil. 53. num. 132. volum. 1.* Tertiò, si in compromisso dolum malum abfuturum adiectum est, si stipulantis dolo & corruptela factum sit; vt arbiter aliquid iniqui statuerit, ipso iure inutile est arbitrium Donell. *commen. iur. ciuil. lib. 28. capite decimo, folio* 456.

Circumstantiæ ferendæ sententiæ sunt. Primò personæ tam arbitrorum, quàm litigatorum Arbitrorum: si in plures coniunctim compromissum est, omnes adesse oportet, vt si in tres arbitrium compromisso collatum est, duo etiam vno absente iudicantes, etiamsi inter se consentiant, nihil agunt. Si verò alternatim in duos sit cõpromissum; vel clausula: Quod si nõ omnes:

adiecta est, vno vel pluribus absentibus disceptationem reliqui suscipere possunt. *l. item si vnus. §. item si plures. l. Pedius. & l. seq. de arbit. c. innotuit. eod. c. sciscitatus. de rescrip.* Baro *d. l. item si vnus. eodem.*

Secundò in persona arbitri requiritur, vt iubeat adesse, vel ad disceptationem controuersiæ vocet litigatores. *l. sed & .49. §. arbiter. eod.* Idq; extenditur, etiamsi vocatus absit. Non enim eò magis valet arbitrium, sed pœna aduersus eum cõmittitur, quod in causa fuerit, cur arbiter sententiam dicere non posset, *l. diē. §. si quis litigatorum. de arbit.* Etiamsi valetudine aut alia iusta causa impeditus absit, quod tamen ita explicatur, vt quidem ipso iure pœna committatur, si autem paratus sit impeditus in eundem compromittere, actio denegatur, id est, non vt interpretatur Accurs. ipso iure non competit, sed in iure apud prætorem nõ datur, cum de iusta absentiæ causa constet, si non constet, exceptionem addet prætor. Si non reipub. vel alia iusta causa sit absens, vt eruditè hunc locum explicat Baro *d. l. quid tamen. §. si quis.*

Tertiò, nõ tantũ præsentia corporis litigatorum, sed etiã animi præsentia requiritur. Vnde licèt furiosi, infantes, dormientes, corpore sunt præsentes. Quia tamen animo & intelligendi facultate destituuntur, præsentes non censentur, vt nec sententia præsente pupillo, nisi & tutor adsit, valebit. *leg. diem. §. coram. l. si compromissum. & l. de arbit. l. apud Labeonem, de verb. signific.*

Quòd ad locum exercendi arbitrij attinet, requiritur vt eo loco sententia dicatur, de quo in compromisso actum est. Is enim compromisso inesse censetur, *l. Quid tamen. §. & est verius. de arbit.* Si locus in compromisso non est expressus, is ad dicendam sententiam placuisse intelligitur, vbi compromissum est. *d. l. quid tamen, §. quid ergo. de arbitr.*

Quæritur autem, si locus certus compromisso nõ est comprehensus, & cùm esset in vrbe compromissum, an circa vrbem adesse iubere litigatores possit. Pegasus simpliciter iussum valere putauit, *d. l. quid tamen. §. quid tamen. de arbit.* Sed Vlpianus tum demum valere arbitri iussum, respondet, Si vel arbiter eius sit autoritatis, vel in secessibus agere soleat, & litigatores facilè eò venire possint. *l. Quid tamen. §. quid tamen. de arbitr.*

Secun-

Secundo in loco, ad quem litigatores arbitrii causa vocari possint, requiritur, vt sit honestus. In locum enim inhonestum veluti in popinam, quam Gulosi & helluones arbitri statuere plerunq; solent, vocanti impune non paretur *d. l. quid tamen.* & ibi Baro *de arbitr.* Quod & eò porrigitur, vt non tantùm vnus, sed & alter litigatorum ad locum, quo vocati sunt honeste venire possit. Vnde si is sit locus in quem alter ex litigatoribus honestè venire non possit, alter possit, & is non venerit qui sine sua turpitudine eo venire possit, & is venit, qui inhoneste venerat, pœna compromissi non committitur. Cum absurdum sit iussum in alterius persona ratum, in alterius autem irritum esse Baro *d. l. quod tamen. de arbitr.*

De tempore arbitrii ferendi, regulariter constitutum est, arbitrum omni tempore sententiam dicere posse, nec quicquam ad rem pertinere diebus feriatis vel non feriatis, consentientibus vel dissentientibus, litigatoribus hoc fiat. *argum. l. mutus. de procuratorib.* Donell. *cõm. iur. ciuil.* Modo interdiu nõ nocte ferat sententiam. *§. sedebunt. auth. de iudicib.* Bald. *in l. in eos. C. de appell.* gl. *in §. 2. Inst. de verb. obligat.* Rom. & Iason *in l. more. de feriis.* Alex. & Riminald. Marian. *in l. non minorem. C. de. transact.* Pet. Duennas *in tr. reg. reg.* 58. vbi 5. limitationes subiungit.

Tria autem sunt, quæ tempus ferendi arbitrii non idoneum reddunt. 1. est dies Dominicus, hoc enim die iudicia omnia tam ordinaria, quàm extraordinaria exerceri prohibentur. *l. omnes. C. de feriis.* Secundo causa differendi arbitrii est, si alteri causæ præiudicium quod non debet fiat, quod accidit cum is controuersiam hæreditatis moueat, qui cum defuncto compromisit, donec enim hæreditatis litigium pendet, arbiter de re compromissa pronunciare nequit. Hæreditati enim præiudicium fieri non oportet. *l. non distinguemus. §. Si is. de arbit. l. 5. de petit. hæred.* Tertiò ratione priuilegii tempore quodam arbitrium exerceri inhibetur. Exemplum est in eo, qui Romæ compromisit mox Romam in legationem venit, non enim cogendus est arbiter sententiam dicere, non magis quam cogeretur si litem antea contestatus esset, nunc eam exercere, vt ait Paulus *d. l. non distinguemus.*

Digitized by Google

ff. *item si quis. de arbitr.* De ordine procedendi & cognoscendi vide quæ prolixè tractat Marc. Anton. Blanc. *in tract. de compromiss. inter coniunctos. quæst. 8.* Ioan. Bapt. *de arbitr. lib. 9. & 10.* Modos 30. quibus arbitria ab ordinaria iudiciorum tractatione differant, refert Socinus *in tract. regu. reg. 2.* Et quomodo sit intelligendum quod dicitur compromissa ad similitudinem iudiciorum redacta esse, vide quoque Natta *cons. 2. num. 5. tom. 1.*

CAPVT XXVII.

De effectis Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Præceptorum philosophicorum ac legum politicarum differentia.*
2 *Legum vis & efficacia.*
3 *Politica iuris reddendi ratio in quibus consistat.*
4 *Politicæ potestatis duo vincula, leges & arma.*
5 *Effecta iurisdictionis propriè sic dictæ duplicia, communia & propria.*
6 *Qui aliarum rerum omnium, idem quoque iuris tam realis, quàm personalis in iurisdictione quæsiti est effectus.*
7 *Dispositio generaliter loquens generaliter intelligenda.*
8 *Generi per speciem derogatur.*
9 *Pro iurisdictone vel asserenda vel neganda, actio confessoria vel negatoria competit.*
10 *Possessionis iurisdictionis non idem qui aliarum rerum effectus.*
11 *Non entis nullæ qualitates, effecta & adiuncta.*
12 *Cessante causa cessat effectus.*
13 *Actionis vel interdicti causa cessante cessat quoque eiusdem effectus.*
14 *Prædo nisi causa cognita ex possessione non deiiciendus.*
15 *Notoriè iniusta detentio remedia omnia possessoria excludit.*
16 *Possessio, cui ius commune resistit, non releuat ab onere probandi.*
17 *Possessio, quæ infringit, possessionem non iuuat, sed damnat possessionem.*

18 De

Digitized by Google

43 Qui

43 *Qui mandata.*
44 *Delegatæ iurisdictionis effecta.*
45 *Prorogatore.*
46 *Arbitrij effectus.*

PARTES iurisdictionis politicæ ipsius reipub. Romanæ νομοθεσίᾳ καὶ δικαιοδοσίᾳ consistere iam ante aliquoties diximus. Et quod legum ferendarum potestatem attinet, ea vt in aliis omnibus, sic etiam in repub. Romana hunc habet effectum, vt iis omnes parere debeant, quod lex sit commune præceptum quod omnibus ponitur *l. 2. l. 1. de legib.* Et in eo præcepta Philosopho-
1 rum † à legibus & institutis rerumpublicarũ distãt, quod illa quidem de moribus recta ac honesta moneãt ac iubeant, absq; tamẽ parendi necessitate. Duaren. *ad tit. de iustit. & iure. cap.* 3. quæ sint iu-
2 ris præcepta: his verò cogendi vis † adiuncta sit, quæ in eo consistit, vt si non pareant, pœnã subeant cõtumaces. Pœna hoc loco non tantum delictorum animaduersionem, sed iudicia etiam seu actiones continet, quæ in rebus priuatis & ciuilibus lege dantur aduersus eos, qui quod debuerunt ex lege pręstare, non pręstant, de quibus eruditè & copiosè Donell. *com. iur. ciuil. lib. 1. cap. 3. in fine cap. 17.*

3 δικαιοδοσίας πολιτικῆς, hic est † effectus, vt δίκαιον vel νόμιμον vel ἴσον, vt distinguit Aristot. *Ethic. lib. 5.* aut manu regia (vt ait Pompon. *in princip. l. 2. de orig. iur.*) vel secundùm latas leges ius reddere, & ad legum ac sententiarum dictarum obseruantiam vi quoque militari contumaces, inquietos ac seditiosos cogere possint re-
4 rumpublicarum moderatores. Duobus enim † vinculis omnis publica potestas firmatur iudiciorum & armorum. Iustin. *in præfat. Instit.* Steph. Forcatul. *in comm. feud. cap. 5. num. 1.* Petr. Gregor. Tholosan. *de repub. lib. 11. cap. 1.*

Effecta, quæ ex iurisdictione ea, quæ est in Magistratibus tan-
5 quam causa proueniunt, in duplici sunt differentia † vel enim communia sunt & propria. Communia quæ sunt iurisdictionis & iurium rerum aliarum omnium Donell. *comm. iuris ciuil. lib. 16. cap. 1 num. 30.* Propria quæ sola iurisdictio efficit.

Qui

Digitized by Google

Qui igitur † dominii pleni de quo Donell. *com. iuris Ciuilis lib.* 6
9. cap. 13. vtilis vel quasi dominii, vt appellat Duaren. *de feud. cap.* 1. *&*
12. Bar. *de beneficiis lib.* 4. Steph. Forcatul. *comm.* Contius *de feudis*
cap. penult. & vltim. tractat. feud. VVesenbec. *cap.* 9. 10. *& vlt.* tractat.
feud. Schraderus *part.* 6. *&* 10. Borcholt. *cap.* 8. Vsusfructus & aliorum iurium realium possessionis, de quibus Donell. *comm. iur. ciuil.* *lib.* 10. *cap.* 7. 8. 9. 10. 11 *&* 12. *& in l. certum.* 22. *de rei vendicat. l. bonæ fidei. de acquir. rer. dom. l. bona. de re iudicat. l. fin. C. de rei vendicat.* Bartol. *l. penul. de condit. instit.* Lanfranc. *in cap. quoniam. verb. testium, de probat.* VVesenbec. *ad titul. de acquir. vel amitten. possess. num.* 7. Obligationis de qua *in l.* 3. *de obligat. & actionib. l. traditionibus. C. de pact. l. licet. §. ea obligatio. de procuratorib.* Iason. & Zas. *in l. si cõuenerit. de iurisdict.* Herm. Vult. *in l.* 1. *C. de iurisdict. omn. iud.* Idem quoque iurisdictionis, cuius vel plenũ vel vtile dominium vsusfructus, vel aliud quoddam ius reale vel obligatio alicui quæsita, est effectus. Sunt enim iura de effectis horum iurium generalia. Ac iuris minimè controuersi est, legem † generaliter loquentem generaliter intelligendam 7
esse, *l.* 1. *§. Generaliter. de leg. præstand. l. fin. C. de dot. prom.* Eberhar. *in loco à generalitate. numero secundo, l.* 3. *de offic. præf. vrbi. l. reg. §. fin. de Iur. & fact. ignorant.* iisque tamdiu standum donec generalitati derogatum esse doceatur Godd. *l. vestis.* 127. *de verb. significat. numero* 2. Id quod in vniuerso iure tralatitium est, quo semper iis, quæ generaliter † tractata sunt, derogetur per speciem *l. in* 8
toto iure. & ibi Deci. Cagnol. & Cuiac. *de regul. iur. capit. generi.* Vbi Dynus & alii *de regul. iur. in* 6. Vbi igitur de iurisdictione specialiter est dispositum, eò generalis illa dispositio non extenditur *argumen. l. doli. clausul.* 319. & ibi Dd. *de verbor. obligat.* Schraderus *in tr. feud. part.* 10. *sect.* 3. *numero* 16. Ad effectum communem † iu 9
risdictionis cum aliis iuribus quoque refertur, quòd sicut in aliarum rerum incorporalium, sic quoque iurisdictionis vel vtilis dominii, vel vsusfructus, vel alius iuris realis nomine vtilem confessoriam & negatoriam competere tradant interpretes Iason & Zasius *§. æquè. instit. de act.* Ferrar. *in forma libell. action. confessoriæ, §. plenum. numero* 7. per notata Innocentii *in cap. conqueren. de offic. ordinarii.* VVesenbec. *ad titul. de iurisdict. numero decimotertio.*

Digitized by Google

Schneidevv. ad d. §. aeque. instit. de Actionib. Suaretz thesaur. receptar. sent. lit A. numero 52. Oldendorp. class. 4. act. 4. num. 5.

Exemplum verò vbi generi per speciem derogetur est in effe-
10 ctu possessionis. Hæc enim etsi quoad res † alias omnes, vt si in ea turbemur, vti possidetis interdicto contra turbantes vel molestantes. leg. 1. §. illud enim. Vti possidetis. leg. 1. C. eodem. Old. class. 2. Act. 4. Si autem deiiciamur interdicto vnde vi experiri. Oldrad. d. class. 2. act. 10. Resistere etiam propria autoritate possimus omnibus qui possessioni impedimentum aliquod creant. l. quemadmodum. §. 1. ad l. Aquil. Bartol. post gloss. in l. 1. §. interdictum num. 3. de interdict. per l. 1. §. vim vi. l. 3. l. cum igitur. de vi & vi arm. l. fin. C. si per vim vel alio modo. Horum tamen nihil est in possessione iurisdictionis; supra enim cap. 6. ostendimus iurisdictionis tanquã Reipublicæ possessionem à iure improbatam, nullam & inuali-
11 dam esse. Cum itaque non † entis nullæ sint qualitates, effecta & adiuncta l. 3. de vsufruct. l. eius qui in Prouincia. si cert. petat. ac cessan-
12 te causa † effectus quoq; cesset l. in omni. de adoptionib. cap. per translationem. de renũciat. l. licet. §. ea obligatio. de procurator. Tiraq. in tract. ces-
13 sante causa. part. n. 12. Et in specie causa actionis † vel interdicto cessante ipsũ quoq; interdictũ cesset. l. si pcuratorẽ. §. mandati. l. si pro ea. C. eod. & ibi Bal. qu. 8. Tiraq. in tra. cessante causa. par. 1 in verb. actionis, num. 22. Sequitur turbatum vel spoliatum iurisdictionis possessione vel quasi hisce interdictis non agere, multo minus ea, quæ ad defensionem possessionis propria autoritate suscipiendam per-
14 tinent, facere posse. Etsi enim regulariter nec prædo † nisi cum causæ cognitione, sit priuandus sua possessione, & spoliatus ante omnia restituendus d. l. fin. C. si per vim vel alio modo. cap. licet Episcopus. de præb. in 6. Id tamen saltem locum habet, quando est du-
15 bium de iure † possidentis, secus autem, si notoria sit eius iniustitia Roman. consil. 299. Hieronymus Gratus consilio 66. numero 17. libro 2. Notoriæ enim exceptio nunquam exclusa censetur. Cæsar Contard. in l. diffamari. limit. 2. numero 24. & numero
16 26. Vbi dicit: Possessionem † cui ius commune resistit non releuare ab onere probandi per l. Vis eius. C. de probat. & ex Bald.
17 in d. l. vis eius. possessionem † quæ infringit possessionem non iuuare,

nare, sed damnare possessorem. Sed ei, quod diximus, possessionem iurisdictionis deiecto vel turbato ad restitutionem vel redintegrationem nihil prodesse, obstare videtur quod per manus traditur, ab interpretibus esse quidem possessorium † iurisdictionis, non simplex, sed mixtum vel habens admixtam causam proprietatis. Sic Menoch. *in tract. de remed. possess. remed. 3. num. 59.* 18
dicit, turbato quidem in possessione iurisdictionis competere interdictũ vti possidetis, sed non simpliciter, sed ita, vt non sufficiat docere possessionem & turbationem, sed necessaria quoq; sit tituli & iuris probatio. Idem tradit Cęsar Contard *l. vnic. C. si de mom. possess.* ... *consil. 40? num. 7.* Idque probari arbitrantur per *l. 2. §. Quadam de interdict. d. l. 1. §. permittitur. de Aq. quot. & aestiu.* Bellamera decis. 4 *num. 2.* Decian *cons. 45. num. 8. vol. 1.* Et in specie quod in possessorio iurisdictionis necessarium sit, colorare titulum, & alia iuris adminicula adducere, indeq; possessorium non merum, sed mixtum affirmat, Iason *cons. 183. col. 2. vol. 2.* Cassiodor. *decis. 1. numero 10. de restit. spol.* Alexand. *in l. Naturaliter. §. nihil commune. col. 4. de acquir. poss.* Saccialup. *in l. imperium. num. 22. in 6. quaest. de iurisd.* Paris. *cons. 98. colum. 2.* Verginius de Bocatiis *in constit. Aegidian. nu. 179.* Idem obtinere in laico, quoad possessionem beneficij Ecclesiastici Menoch. *recup. poss. remed. 15. nu. 458.* & Decimarũ Petr. Gregor. Tholosan *Syntag. lib. 2. cap. 24.* in Abbate contendente se habere possessionem iurium Episcopalium. Menoch. *retin. possess. remed. 3. num. 588.* Bellamera *in decis. concl. 49.* vbi generaliter decidit, quod interdicta, in quibus possessio haberi non potest, nisi à superiore, id est, Principe concessa fuerit, dicantur habere causam proprietatis, id est, quòd in iis obtinere non possit docens de possessione, nisi etiam in aliquo doceat de proprietate. AEgid. *decis. 43.* Boer. *decis. 150. numero 10.* Baldus *in l. si solennibus. C. de fide instrumen.* Rota *decis. 1 in vltim. addit. de restitut. spoliator.* Vbi dicit; quod quando alicui resistit ius commune, compellatur edere titulum suae possessionis si non resistit, sed possessio haberi non potest sine titulo, tunc pro colore titulus est producẽdus, vt in beneficialib. si verò possessio haberi potest sine titulo, non est producendus titulus.

Digitized by Google

Ego verò præmissis non obstantibus nec in iurisdictionis nec
aliarum rerum sacrarum religiosarum vel publicarum possesso-
rio causam possessionis & proprietatis ita coniunctã vel mixtam
esse arbitror, vt quo agens in iudicio obtineat, proprietatem siue
ius & possessionem simul probare necesse habeat. Certum est e-
19 nim actionum omnium à fine persecutionis eam summam esse
diuisionem, vt vel possessionis vel proprietatis causa instituan-
tur: Vnde vulgata iudiciorum in petitoria & possessoria distin-
ctio. Maranth. *de cred. iudicior. part. 4. distinct. 7.* nullum autem a-
20 ctionis † genus in iure est proditum, in quo & vtrunque sit dedu-
cendum, isque iudicii exitus, vt & simul ius ac possessio agenti ad-
21 iudicetur. Ac locis † ab interpretibus adductis ex *l. 2. §. quædam. de
interdict. & l. 1. §. permittitur, de aqua quotidiã. & æstiu.* ad quæ senten-
tiæ vulgatæ origo omnis refertur. Anton. de Matthæis *in reg. spo-
liatus ante omnia restituendus, Fall. 22. num 56.* Bellamera *decis. conclus.
49. numero 1.* Menoch. *de remed. possessor. remed. 5. retin. possess. numero 3.*
nulla proprietatis & possessionis mixtura, vel actionis in rem cum
interdictis possessoriis in iudicio coniunctio sed *d. § quædam.* hoc
tantùm ostenditur, Etsi pleraque interdicta possessionis vel
adipiscendæ, retinendæ vel recuperandæ causa sint compa-
rata. *princ. institut. de interdict.* Reperiri tamen nonnulla quæ rei
persecutionem, siue proprietatis, causam contineant, vt in-
terdictum de *Itinere actuque priuato*, & quæ de locis sacris & reli-
giosis proponuntur. Duaren. *disputat. libro 1. cap. 19.* Ac licet *in dict.
§. permittitur. l. 1. de aq. quot. & æstiu.* respondeat Vlpianus Aquæ vel
ex castello, vel ex riuo, vel quo alio loco publico ducendæ
ius nulli alii competere, nisi cui à Principe concedatur. Inde
tamen non sequitur, ad ius illud in iudicio obtinendum simul
possessionem probare necesse esse, sed vbi titulus vel ius pro-
bandum possessionis probatio superuacanea est. Ideo enim
in rebus priuatis sola possessio ad obtinendum in interdictis
vti possidetis & vnde vi sufficit, quòd earum rerum possessores
22 præsumantur † domini. Angel. *in l. qui vniuersas. de acquir. possess.*
Socin. *cons. 131. l. clauibus. de contrah. empt. l. si ergo. §. dotis. de iur. dot.*
Bar. *in l. 1. quor. leg.* Cum aũt fortior ea sit præsumptio, quæ fauet

Rebus-

Digitized by Google

Rebuſpublicis, ſacris & religioſis, violẽto & improbo iſtarum detentori ad retinendam vel recuperandã poſſeſſionem ereptam nihil prodeſt, ſed ipſius iuris probatione opus eſt, Iaſ. *in l. ſi priuſquam. de noui oper. nuntiat.* Menoch. *in retin. poſſeſſ. remed. vlt. num. 24.* Anton. de Matthæis *in reg. ſpoliatus fall. 22. num. 56.* Bellamer. *in deciſ. concluſ. 434. in fine.*

Cùm igitur Iuriſdictio † vt ſatis antè oſtendimus, ſit iuris publici, propter improbatam priuatorum poſſeſſionem Albericus de Roſate *in l. fin. num. 12. col. 7. in fin. C. de iuriſd. omn. iudic.* Petra *de fideicom. quæſt. 3. numer. 385.* Non niſi actione in rem, probata reipublicæ conceſſione peti poteſt. Cùm ſine actione nemo experiatur, ac deficiẽte interdicto poſſeſſorio ad actiones in rem recurrendum ſit. *l. is qui deſtinauit. de rei vendicat.* 23

Quicquid autem ſic de iure certè moribus † & conſuetudine, cuius nutu iura omnia, tam publica, quàm priuata circumaguntur, vt ſolius poſſeſſionis & turbationis probatio ad retinendam vel recuperandã poſſeſſionem iuriſdictionis ſufficiat, tradit Spec. *in tit. de reſtit. ſpoliat. §. ſpoliatus num. 7. & ſeq* gloſſ. & Doct. *in l. 1. C. vti poßidetis.* Idẽ Bart. *in l. idem eſt. §. vnde vi. de vi & vi arm.* quem refert & ſequitur Oldendorp. *claſſ. 2. act. 10. nu. 6.* In eam quoque ſententiam, quòd nimirũ, vt quis interdicto vti poſſidetis, pro retinenda poſſeſſione iuriſdictionis vti poſſit, ſufficere allegationem & probationem, duorum ſubſtantialium ac principaliũ requiſitorum, poſſeſſionis ſcil. ex parte actoris, ac turbationis ex parte rei conuenti. In Camera quoque retulit & conſuluit Mynſing. *conſi. 16. nu. 3. & 42.* Et hactenus de communibus iuriſdictionis effectis. 24

Propria effecta † in duplici differentia. Quædam enim ſunt iuriſdictionis ſolius quidem, ſed in genere ſpecierum vel partium omnium. Quædam ſingulis partibus vel ſpeciebus ſunt propria. 25

Propria † generalia, vel quæ, vt ait Porphyrius, μόνῳ καὶ παντὶ conueniunt, rurſus in duplici ſunt differentia. Quædam enim ex natiua ſua poteſtate, quædam aliorum adminiculo facit. 26

Eorum, quæ iuriſdictio † ſua natura efficit, exemplum eſt in probatione finium territorij. Vnam enim & cõmunem iuriſdictionem territorij quoque vnitatem & communitatem arguere 27

tradunt, per *l.3. de offic. adsessor.* Fab. de Anna *consil. 9 nu.4. & 6.*

28 Huc quoque pertinet, quod per manus† traditum, iurisdictionem datam plebeis & priuatis nobilitare. Tiber. Decian *consil.11. num.6. volum.3.* Tyraq. *in tract. de nobilitat. cap 6. num.41.* Maximè à Principe collata. And. de Isern. *in cap.1 §. Persona in tit. per quem fiat inuestitura. & in c.1. col 1. vers. item propter dignitatem. in tit. de capit qui cur. vend.* Tyraq. *in tract. de nobilitat. c.7.* Luc. de Penna *in l mulieres. colum.2. versicul.4. Cod. de dignitatib. lib.12.* Paul. de Castro *consil. 401. numer.1. volu.2.* Tyber. Decian. *cons.7. num.51. volum.3. & consil.2 nu. 48. volum.1.*

Verùm hæc de nobilitate in genere, quâ homines vel virtute, vel diuitiis forma, viribus, honore, vel aliis rebus excellentiores, notiores ac clariores efficiuntur, quas Græci *γνωρίμους* appellãt, Aristot. *politic. l.4. cap.14.* Vt de feudo quoque in genere dicitur, quod semper sapiat aliquid nobilitatis à plebeia conditione alienæ. Stephan. Forcatul. *in com. de feudis cap.4. nu.7.* Non autem de

29 ciuili illa,† quæ est excellentia beneficio Principis ac legis in aliquem collata, qua Plebeiorum numero eximitur Baro *de nobilita. lib.3. cap.2. & in tract. feud. lib.2 cap 4.* & alia priuilegia consequitur, de quibus prolixè Tyraq. *in tr. de nobil. c.6.* Quam nobilitãdi cõsue-

30 tudinem† nõ nuper, vt quidam existimant cœpisse, sed Zenonis tempore ante 1000. annos in vsu fuisse, erudite ostẽdit Conrad. Lag. *in Method. iur. ciuil. par 2. l. quoties. §. viros C. vbi senator. vel clarissimi.* qua Imperator disertam facit mentionẽ nobilitatis sine administratione per honorarios codicillos collatæ. Vnde satis constat, eodẽ modo & olim ab Imperatorib. ordini nobilium adscriptos esse Plebeios, vt nunc priuilegiis Cæsarum istius ordinis dignitate ornãtur. Idque vel ab ipso Principe, vel aliis quibus eam potestatem concessit, vt post Bart. *in l.1. col. vlt. C. de dignitatibus per l. de quibus in fin. de ll.* tradit Tyraq. *in d. tract. de nobil. c.6 nu.9.*

31 Adminicula, quibus effecta† generalia iurisdictionis expediũtur, sunt vel actiones, vel officium & manus regia iudicis. Actio-

32 nũ & iudiciorum ad tuendam† ac defendẽdam iurisdictionem cõparatorum duo sunt genera. Vnum quo principaliter maiestas ac dignitas eius, qui iurisdictioni præest, vindicatur.

Alte-

Digitized by

Aterum quo litigatori, & ei, cuius interest, non contemni ac sperni autoritatem iudicantis subuenitur.

Ad prius pertinēt primò. Actio popularis † proposita in edicto 33
de albo corrupto *l. si quis id quod. de iurisd.* qua pœna 50. aureorū statuitur in eos, qui cōtempta Prætoris autoritate, id quod iurisdictionis perpetuæ causa in albo propositum erat, corrumpebant. Ias. *d. l. si quis id quod. de iurisd. omn. iud.* Oldendorp. *class. 1. act. 3.*

Secundò. Actio pœnalis, ex *l. si quis ius dicenti non obtemperauerit.* prodita, magistratui in eos, qui imperio ipsius ad executionē iurisdictionis pertinenti non obtemperauerit. Old. *d. clas. 1. act. 2. n. 4.*

Ad alterū referuntur: Primò. Actio † ex edicto Prætoris *ne quis* 34
eum, qui in ius vocatus est, vi eximat, quæ non tantū data fuit in eum qui manibus raptum, vocatum abstulit, sed & in illos, qui dolo vel per se, vel per alios quoquo modo fecerunt, quò minus sisteretur reus. *l. 4. ne quis eum, qui in ius vocat.*

Secundò. Actio in factum, qua tenetur is, qui à Prætore missum in possessionem non admittit. *l. 4. de dam. infect.*

Tertiò. Actio prodita in eum, qui spreta autoritate iudicis dolo malo molestat missum in possessionem. *l. 1. §. hac actio. Ne vis fiat ei, qui in poss. miss. est.* Quartò, Actio iudicati *l. 4. l. miles. §. qui iudicati. & §. vl. C de re iud. l. 1. C. de recept. arbit. l. 1. C. quādo ex fact. tut. vel curat.*

Quintò, iudicium quoq; capitale proditum est in eos, qui alienam iurisdictionem inuadunt, Matth. de Afflict. *in tit. de feudo marchiæ. col. 2.* Ioan. Iacob. de Leonardis inter consilia feudalia Alberti Brun. *cons. 114. num. 85.* Pet. de Bella Pertica, Cyn. & Bald. *in l. addictos. C. de episcop. audien.* Roman. *sing. 747.* Boer. *decis. 85.* Ferdin. Vasq. *Illustr. quæst. lib. 1. c. 21. in fine.* Sextò; Huc quoque refertur, quòd iurisdictionem habens alterius opem possit implorare ad iurisdictionem suam explicandam. *c. 1. de offic. ordinarij.* Petr. Costal *ad l. vnic. Si quis ius dicenti non obtemperauerit.*

Effectuum propriorū † iurisdictionis, quæ officio solo iudicis, 35
vel manu regia expediuntur, exemplum est in datione tutorū; *l. 1. de offic. om. iud. l. nunquā à Præside. C. qui dar. tut. vel cur. l. 1. §. fin. de tut. & curat. datis ab his.* Iurisdictionis etiam generalis effectus olim fuit potestas dandorum iudicum *l. 1.* & ibi Baro *de iurisd. omn. iu.*

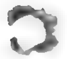
Ad

Ad hanc claſſem quoque multa alia ab interpretibus referun-
36 tur. Et primò poteſtas condendorum † ſtatutorum Franciſ. Claperius *in tr. de iuriſdict. num. 8. conclu. 6. verſic. ſed legis.* poſt Bartol. *in l. omnes populi num. 3. & 5.* vbi & Iaſon *num. 27.* Vnde Bald. *in cap. cum omnes de cōſtit.* poteſtatem condendi ſtatuta & iuriſdictionem eſſe connexa, quod & Molin. probat *in conſuetud. Pariſienſ. in princ. numer.* 38. Vaſq. *illuſtr. controuerſ. cap 34. num. 2.* & alii relati à Pet. Heig. *quaeſt. 23. num. 32. lib. 1.* Et quod edictorum ac ſtatutorum publicatio ſit iuriſdictionis, tradit Innoc. *in cap. dilectus. num. 5. verſic. qualis autem poſſeſſio de capell. monachor.* Abb. *conſil. 64. numer. 9. & ſequen.* Petra *de fidecom. quaeſt. 12.* Quod quidam cum hoc temperamento accipiunt, vt tamen principio confirmatione opus ſit. Bald. *in l. humanum. 8. C. de legibus.* Vaſq. *illuſtr. controuerſ. c. 47.* Coller. *de proceſſib. executiuis part. 1. cap. 3.* Collectarum quoque impoſitionem iuriſdictioni adſcribunt Albericus de Roſate *in l. fin. num. 9. de iuriſdict. omn. iud.* Alex. *conſ. 78. num. 8. volum. 6.* Bald. *in d. l. data opera. num. 43. C. qui accuſ. non poſſunt.* Alexand. *conſil. 44. ad fin. volum 4.* Petra *de fidei-comm. quaeſt. 12. nu. 392.* Et quòd iuriſdictio dicatur radix omnium onerum tam realium, quàm perſonalium, ſcripſit Anchora. *conſil. 218.* & Ægid. Thomat. *in tract. de collect. in princ num. 7.* Tib. Decia. *conſ. 41. numer 41. volum. 2.* Menoch. *retin. poſſ. remed. 13. nu. 587.*

Verùm imperitè ac ἀπολιτεύτως hæc ad iuriſdictionem referri ex iis conſtat, quæ ſuprà de diſcrimine Imperii totius politici & iuriſdictionis, quam habet ipſa reſpublica, & aliis ſpecieb. cognatis, & ea quæ propriè iuriſdictio appellatur, dicta ſunt, ex quibus ſatis liquet νομοθεσίαν nō ad hāc, ſed ad iuriſdictionem, quæ in ipſa politia conſiſtit pertinere. Ac munerum indicendorum poteſtatem non iuriſdictionis, ſed ſummi imperii vel poteſtatis politicæ effectum eſſe.

Nec quoque iuuant ſententiam eorum, qui poteſtatem condendorum ſtatutorum ad iuriſdictionis ſolius effectum referunt, quæ de Principis confirmatione adiiciuntur. Cùm enim Princeps confirmat actum per ſe nullum, non confirmare, ſed pro ſua autoritate ſtatuere intelligitur, vt potius valeat, quàm pereat, quod actum eſt, & eo caſu confirmans ſpectatur non confirmatum.

Digitized by Google

tum *l. Adoptio. 2. de adoptio. §. fin. Instit. de tutel. l. legata inutiliter. de legat.* Baro *in l. si quis priore. nu. 3. ad SC. Trebell.* Zasi. *in l. more. de iurisd. om. iud.* Paris. *consi. 19. num. 15. volum. 1.* Gail. *obser. lib. 2. obs. 1. num. 6.* Et confirmationem hoc casu legis autoritate obtinere, per tex. *l. 1. §. sed neque. C. de vet. iur. enucleand.* tradit Steph. Forcat. *in com. de feud. c. 1. n. 9.* Ac tantum de effectis propriis generalibus. Ad effecta propria particularia quod attinet, suprà quoad ipsam essentiam, qua consistit, Iurisdictionem primò diuisimus in notionem & imperium.

Notionis effecta † sunt causæ cognitio, ac iudicatio *l. licet. C. de iudic.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 24. c. 5.* 37

Imperii duo membra esse diximus, explicatiuum & executiuum. Ad explicatiuum † pertinent in ciuilibus generaliter omnia decreta, dicta vel facta iudicis, quæ ad explicationē iurisdictionis pertinent. Quæ remedia prætoria appellantur. *l. 1. §. quid ergo. de ventre inspicien. l. 2. de iudic.* Huc pertinent primò omnes sententiæ interlocutoriæ quę sunt quælibet vox, vel iussus iudicis, ad causæ cognitionem faciens. Bald. *in l. arbitro. qui satisd. cog.* Angel. *in l. ex stipulatione. C. de sentent.* Marantha *de ordin. iu. part. 6. de sententia. versic. Expedita secunda parte. num. 2.* Interlocutoriæ enim omnes vel ad processum præparandum aut instruendum, aut simile aliquid, quod ad expeditionem causæ pertinet, referuntur. Damhud *in praxi rerum ciuil. c. 144. num. 13.* 38

Secundò. Huius imperii quoque sunt interdicta, quæ nihil aliud fuerunt olim, quàm interlocutoriæ sententiæ iudicis interim dictæ, dum pleniùs principali iudicio de re disceptetur. Sic enim definiuntur formæ & conceptiones verborum, quibus prętor aliquid fieri iubebat, aut prohibebat, maximè cùm de possessione inter aliquos esset contentio, *princ. Inst. de interdict.* VVesenbec. *de interdict. cap. 1. & 2.* Ioan. Gillot. *in tractat. de iurisdict. lib. 2. c. 13.* vbi vtrasq; vindicias tam summarias quàm plenas & integras huius imperii esse dicit.

Tertiò. In specie ad effectum huius imperii, referuntur missio, ex primo decreto *l. Falcinius. §. 1. ex quibus caus. in possess. eatur. l. si finita. §. Iulianus.* & ibi Bartol. & Doctor. *de damn. infect. toto titu. Cod. de bon. iud. autoritat. possid.* Baro *var. quæst. prima, folio 25.* Quod imperii

perij huius maximum est remedium. *l. iubere. de iurisd. l. cognitio. §. 1. de offic. eius.* Et si prima missione non corrigatur contumacia rei immittit actorem ex secundo decreto *d. l. si finita. §. Iulianus. de dam. infect.* Bart. *in l. cùm proprias. de bon. autoritat. iud. possid.*

Quartò ius indicendę mulctæ non quatenus ad coercenda crimina, sed quod puniendam contumaciam & ad explicandam ac tuendam cognitionẽ & definitionem pertinet, de quo interpretes *in tota l. 1. si quis ius dicenti non obtemp.*

Quintò, pignorum capio pro expedienda iurisdictione ac coercenda contumacia. *l. quid ergo. de ventre inspiciend.*

Sextò, ad coercendam quoque contumaciam sequestratio fructuum rei petitæ in iudicio pertinet. *c. quoniã frequenter. § porro. vt lite non cõtestata.* Abb. *c. olim ex literis.* & ibi Felin. *de rescrip.* Nõ tantum aũt propter cõtumaciam litigantiũ, sed & propter alias caussas complures, quo recte ac vtiliter iudicium explicari possit, sequestratio vi imperij huius decerni potest. De quibus prolixè Coler. inter limitationes ad regulam. *Quòd sequestratio sit prohibita. de processib. executiu. ca. 2. p. 1.* & Cludius *in tr. de iure sequestrat. cap. 5.*

Septimò, ad eundem finem iudex quoq; præceptum de non alienando decernere potest, de quo Bart. *in l. si sciens.* per illum text. *de contrah. empt.* Coler. *de processib. execut. par. 3. c. 11. num.* 10.

Octauò, Huc quoque pertinet manuum illa iniectio moribus introducta, quam arrestũ vel arrestationem vocamus, cùm alicui interdicitur, ne excedat ex eo loco, & res suas dimoueat, nisi rebus cum eo cõpositis, qui de illo apud iudicem questus est, de quo Coler. *dicto iam loco, num. 35. 38. 4 . 41.*

Nonò Quòd propter suspicionem fugæ, ac dilapidationis rerum suarum, debitorem etiam carceribus mancipari iubere possit iudex, eo fine, vt creditor ius suum possit consequi, nec elusorium sit iudicium, per *l. si fideiussor. §. fi.* & ibi Bal. & Ias. *qui satisd. cog.* Coler. *de processib. execut. part. 1. c. 3 num.* 153.

Decimò, Iudex contumaciam ac improbitatem litigatorum denegando actiones coercere potest. Quod iurisdictionem denegare dicit IC. *in l. sed et si per prætorem. §. ait Prætor. ex quib. caus. maior.* Scipio Gentil. *de iurisd. lib. 1. c. 10. in prin.*

Non

Digitized by Google

Non tantùm in illa causa, in qua contumaciam commisit, sed & generaliter in omnibus aliis ab eo intentatis. Textus & gloss. *in d.l. sed si per Praetorem. §. sed si dum. ex quib. caus. maior.* & ibi Angel. & Ias. *in l. iusiurandum. §. ait Praetor. de iureiurando.*

Vndecimò, Non agenti in termino praestituto in casu l. diffamari. vi huius imperij perpetuum silentium imponitur. Angel. *in l. vnica. C. vt nemo inuitus ag.* Innoc. *in c. cum in tua. C. qui matrem accus. poss.* Caesar concord. *in l. diffamari. fol. 35. nu. 8.* Plura de poenis contumaciae vide apud Mara. *de ord. iud. p. 6. art. cõtumacia. n. 15.* & Dd. *in l. 1. si quis ius dic. non obte.* Bald. *in l. si curatoris. C. de susp. tutor.* vbi nouem. & *l. 1. num. 12. C. de hared. instit.* vbi 12. recenset poenas contumaciae.

Duodecimò olim huc quoq; pertinuit. Quòd suggerẽte aequitate potuerit iubere reũ respondere, quo iure rem petitã possideret. *l. si defensor. 10. §. fin. de interr. act.* Maran. *de ord. iud. p. 6. art. de interrog. n. 3.* Sed hoc tẽpore interrogationes non ad fundandũ intẽtionem actoris, instituendumq; iudiciũ, sed ad probationẽ solùmmodo valent, quae ex confessione aduersarij apud iudicem facta eliciuntur. *l. 1. in fin. eod tit.* idq; iure cõmuni. Legibus aũt Saxonicis vtrunque in vsu esse desiit. VVesenb. *ad tit. de interrogat. act. in fine.*

Decimotertiò. Testes quoq; ad ferendũ testimoniũ autoritate praetoria cogi possũt vel captis pignorib. vel mulctae irrogatione, Censura quoq; ecclesiastica pro fori diuersitate Iustus Reub. *in tr. de testib. p. 2. n. 171.* Et in quibusdã casib. tormentis veritas elici põt. De quibus vide copiosè tractantẽ Ægid. Boss. *in tr. de test. tit. de tort. test.* Tynd. *de test. c. 12.* Spec. *de test. §. 1. vers. Item quod est seruus.* Punire quoq; deierantes *l. ait Praetor. de iud.* Damh^r *in prax. rer ciuil c. 209. n. 2.*

Decimoquartò, Iudex in contumaciã colonis & inquilinis ꝓhibere põt numerationẽ pensionũ, & culturam agrorũ. De quo Abb. *in c. per grauẽ. de sent. excom.* Maran. *de ordi. iud. p 6. de contum. n. 26.*

Decimoquintò, Contumaces quoque prehendi ac duci iubere potest iudex. *l. sacrilegij. §. vltim. ad leg. Iul. peculat.* textus & glos. *in l. consentaneum. C. quomod. & quand. iudex. & in §. si verò etiam quidam. in auth. de exhib. reis.*

Decimosextò, Tormentis quoq; detractantes ad iudicium suscipiendum adigere potest. Bald. *in l. accusationem. col. 3. C. qui accusa.*

Digitized by Google

non poss. Paris *in tract. de syndicatu. in vers. tortura. in c. sequitur. quæst. & col. final.*

Decimoseptimò. ad frenandam cõtumaciam litigatorum excommunicatio quoq; à iudice Ecclesiastico adhibetur gl. *in c. 1. de dolo & contum. nu.* 6. gl. *in c constitutus. de sent. excom. nu.* 6. Bald. *in l. 4. C. de procurat.* Fel. *in c. 1. col. 5. de iudic.*

Decimooctauò. Ad hãc imperii speciem quoq; pertinet, quod licet inuito non possit dari dilatio ad agendum vel probandũ: Tamen propter diffamationẽ & alias iustas causas, quarũ II. recenset Cæsar Contard. *in l. diffamari. in ampliat. à n. 3. vsque ad nu. 18.* & plures Dd. *in l. 2. de re iud.* ac Georg. Natta *in rep. clem. sæpè. in pr. de verb. sign.* plures per gl. & Dd. *in c 1. §. 1. de rest. spol. in 6.* Nic. Boer. *decis. 225.* non tantùm ad agendũ, sed exceptionibus etiã tam dilatoriis, quàm peremptoriis proponendas, item ad producendũ omnia iura ac documenta sua terminum statuere potest. Bal. *in l. pupillus. C. vsur. pupill.* Bar. *in l. edita. C. de edendo.* Felin. *in c. pen. num. 9. de iudic.* Oldendorp. *in l. diffamari. nu. 12. C. de ingen. & manumiss.* Capell. Thol. *quæst. 198. vers. contrariam sententiam.* Alb. de Ros. *in d. l. diffamari & in l. 4. de bon. autor. iud. possid.* Paul. de Cast. *in auth. iubemus. num. 6. C. de ingen. & manumiss.* Zabarell. *consil. 23.* Purpurat. *in l postquam liti. num 35. C. de pact.* Rot. *decis. 305. in antiq.* Cæsar Contard. *in com. d. l. diffamari. in ampliat nu. 1. & 87. &* 89. Blarer. *in repet. eiusdem l. c. 1. nu. 2.*

Decimononò ad iudicii explicationem & reorum contumaciam coercendam proscriptio quoque siue Bannum adhibetur, quod mulctæ æquiparetur, vt post Accurs. & Bart. rescriptio Gentil. *de iurisd. lib. 1. c.* 15. Cæsar Contard. *in l. diffamari. fol. 34. nu.* 7.

Tandem huc quoq; pertinet, vt aduocati calumniis & maledicentia cursum iudiciorum remorantes, vel ordine mouere vel aliis pœnis pro arbitrio coercere possit iudex. *l. 1.* & ibi Paul. de Castro *C. de postuland.* Bar. & alii *in l. fin. C. de procurat.* Imol. *in c. in pertractand col. fin. de iuram. cal. l. 1. C. de aduocat. diuersor. iud. l. Imperator. cum l. sequen. de postuland.* Alciat. *in l. si calumnientur. de verborum significatio.* VVesenbec. *ad titul. Cod. de aduocat. diuersor. iud.* Scipio Gentil. *de iurisdiction. lib. 1. cap. 15. in fine.* Alex. Straticus *practicarum obseruation. capit. octauo.*

De

De iure Saxonico ingens pœna in contumaces constituta ad hoc imperium pertinet, vt nimirum pro confessis ac cõuictis habeantur, nisi probent se legitimè impeditos, de quo Coler. *de processib. executiuis cap. 2. part. 1. num. 13.* contra regulam iuris communis, quo pœna ob contumaciam irrogata temporalis esse censetur, vt nimirum locum habeat, dum durat contumacia Bal. *in l. 1. C. de postul.* canon *in cap. ex literis.* per illum text. *de const.* imprimis Decius *num. 16.* Cæsar Contard. *ad l. diffamari. in ampliat. nu. 32.* Plura de effectu huius imperii vide apud Cæs. Contard. *in l. diffamari. in ampliationib. fol. 93.*

In criminalibus † imperii huius explicatiui effectus est, vt 39 præcedenti qualicunque informatione reum carceribus mancipari iubere possit, si sit crimẽ tale, quod pœnæ corporis afflictiuæ irrogationem requirat. Blanc. *in tract. de iudic. num. 6.* Angel. *de malefic. in verb. Iudex commisit.* quod Caius *num. 4.* Boss. *de captura. nu. 3.* Iul. Clar. *recep. sent. lib. 5. § fin. quæst. 28. num. 2.* Gomez. *var. resolut. tom. 3. de capt. reor. in fin.*

Secundò: Non tantùm prehẽdere ac ducere reos potest per se, vel apparitores suos, sed etiam occidere vel vulnerare si se cum telo defendere, vel fuga vel alio modo se subtrahere conentur. *l. si seruus. C. de his qui ad eccles. confug.* & ibi Bart. Alberic. de Rosate Faber. Salyc. & communiter alii interpretes. Bald. *in l. fin. C. de exhib. reis.* Hippolyt. de Marsil. *in l. 1. ad d. l. Corneliam de Sicar.* Gomez. *var. resolut. tom. 3. cap. 19. de captur. reor. num. 6.*

Tertiò. Huius quoque Imperii effectus est, vt in causa criminali reus contumax cõdemnari possit ad tertiam partem mobilium & reliqua eius bona annotari. Et si perseueret in cõtumacia, fisco addicantur eius bona, & pro rebelli ac proscripto habeatur And. de Isernia. *in cap. 1. § si vero violato. colum. 1. de pace tenend. & in capit. 1. in princ. in 2. colum in tit. hic finitur lex*, quem sequitur Marant. *de ordin. iudicior. part. 6. art. contumacia. num. 34.*

Quarto, Vbi delictum aliter probari nequit, tormentis reum subiicere potest. Angel. *in l. fin. C. de quæstionib.* Boer. *decis. 163. num. 1.* Didac. Couarruv. *practic. quæst. quæst. 23.* Plura ad hoc imperium in criminalibus pertinentia, vide apud Iul. Clar. *in pract. crimin.* & Gomez. *var. resol. c. 9. & 13.*

40 Ad imperium † executiuum in ciuilibus omnia referuntur, quibus iudicata ad effectum perducuntur Iohan. Emeric. à Rosbach *in proceſſ. iuris. tit. 79. num. 5.*

Expeditur autem hoc imperium ad quamcunque actionem iudicatum ſit, vel pignorum capione per miniſtros & apparitores. vel data facultate iurandi in litem, vel manu militari. *leg. qui reſtituere. de rei vendic. l. pen. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ. miſſus eſt. l. 2. §. qui latro. l. 5. C. de iuriſdic.* Scipio Gentil. *de iuriſd. lib. 1. cap. 17.* Contrad. Lag. *in method. iuris par. 5. cap. 32. num. 7.*

Ac non tantùm poſt latam ſententiam', quæ tranſiuit in rem iudicatam, ſed interdum etiam qualicunque præmiſſa cauſæ cognitione, vel ad nuda narrata ſupplicantium præcepta executiua vi huius Imperij decernuntur adiecta clauſula vulgari: Si te grauatum ſenſeris. de quibus poſt Angel. *in §. curare. num. 10. inſtit. de actionib.* Bald. *in l. defendite. numero 1. de autoritat. tutor.* Maranth. *de ordin. iudicior. part. 6. in titul. ſententia. numero 27.* Vide Coler. *de proceſſ. executiu. part. 1. cap. 2. numero 8. & 231. 233. 234.* Vbi non obſtantibus iis quæ de nullitate eiuſmodi decreti executiui non abſque ratione adducuntur ab Angelo *in d. §. curare.* Id vſu hoc tempore tam in foro ciuili quam Saxonico & Canonico etiam obſeruari affirmat. Idque multo magis, ſi ex ſtatuto vel moribus locorum inſtrumenta cõfeſſata habeant paratam executionem, vt in Italia inſtrumenta quæ Guarentigiata nominant. Bald. *in l. vnic. numero 3. de confeſſ.* vt in terris Saxonicis ex conſtitutione Electoris Auguſti inſtrumenta tam publica quàm priuata ſigillo debitoris firmata non negata executionem celerem atque expeditam habere. tradit idem Coler. *de proceſſib. executiu. part. cap. 2. & 3. & part. 3. cap. 9.* Imperij huius quoque effectum eſſe, vt bonis ac rebus omnibus deficientibus perſonam creditoris duci ac carceribus tradi iubere poſſit iudex, crebrior interpretum ſententia eſt, niſi bonis cedat per *l. 1. & fin. C. de bonis ced. poſſ.* & gloſſ. *in l. 3. §. tutores. de ſuſpect. tutorib.* Imola. & Alexand. *in l. à Diuo Pio. §. in venditione. columna 4.* Fer. *in practica pap. in titul. de execut. ſentent. verſ. ſapiens. numero 30.* Maranth. *de ordin. iudicior. in 6. part. vltim. actu iudicij. numero 9.* Aſin. *in praxi iudic. §. 31. cap. 5.* Vbi complures alios adducit

Digitized by Google

cit. Et Iason *in d. § in venditione.* Hippol. de Marsil. *in l. de vno. numero 24. de re indicat.* Conrad. Lancelott. *in tra. de offic. Prator. in ciuilib. titul. de execut. sententia. num. 9.* Guilhelm. Hanneton *in tract. de ord. iudic. par. 2. de execut. rei indicata. fol. 230. pag. 2.* Ab his dissentit Conr. Lag. *in meth. iuris part. 5. cap. 32. num. 24.* Vbi in locis, in quibus legibus Romanis ius dicatur, executionem in personam debitoris non esse in vsu dicit, licet in multis vrbibus Imperij obæratos in vincula conijci receptum sit.

Legibus Saxonum quoque extra rem iudicatam, licitum est iudici præcipere debitori non habenti domicilium in territorio suo, si tamē ibi solutionē promisit, adiecta clausula, quam iustificatoriam vocāt, vt intra 14. dierum spacium creditori satisfaciat, vel exceptiones, quibus se defensum iri sperat, opponat. Qui si se in termino non sistit, nec opponit exceptiones legitimas, bona eius pignori capere, & si intra 14. dies non luantur, pro quantitate debiti creditori addicere potest. *art. 70. iuris prouincialis libro 7.* Coler. *de process. executiu. part. 1. cap. 3. numero 145.*

Eodem iure iudex etiam debitores obæratos vinciendos dare potest, donec operis vel vinculis æstimatis vel aliter satisfiat creditori *Iuris Prouinc. libro 3. artic. 39.* Coler. *loco iam indicato, numero 148.* Huc quoque referri potest, quod inferior iudex superiorem pro facienda executione implorare possit. *l. à Diuo Pio. § sententiam Roma, de re iudicat. l. episcopale. C. de episcop. audien. capit. cum ad verum. 96. distinct. & cap. principes. 23. quæst. 5.* Geil. *obseruati. 113. libro 1. num. 16.* Et quod sibi mutuam operam præstare debeant in executionibus iudices seculares & Ecclesiastici. Innocentius *in capit. 1. de offic. Iud. ord.* Natta *consil. 529. numero 8.* Geil. *obsernat. lib. 1. obs. 115.*

In criminalibus discernendum est inter † executionem pœnarum pecuniariarum & corporalium. Si enim reus in pœnam pecuniariam condemnatus est, huius imperij est iubere condemnatum tamdiu in carcere detineri donec soluet. Nec habet spacium quatuor mensium, quod condemnato in actione personali ciuili ad soluendum vel prę̄standum quod per sententiam soluere aut præstare iussus, indulgetur. *per l. 2. C. de vsur.* Nec oblata quoque 41

idonea

idonea cautione Iason. *in l. debitoribus. num. 16. & sequ. de re iudicat.* Bos. *in tit. de sentent. num. 3.* Iul. Clar. *recept. sent. lib. 5. § fin. pract. crim. numero 1.*

In executione verò sententiarum pœnam corporalem irrogantium huius imperii est, iubere executores, qui carnifices vocantur, truncando caput, membrum vel aliis modis ad effectum perducere, vt loquitur Speculat. *in tit. de execution. § nunc dicendum. num. 15.* de quo apud Iul. Clar. *recept. sentent. lib. 5. pract. crim. quæst. 99.* Si verò Iudex non habeat copiam spiculatorum vel carnificum, an inde vi huius imperii possit cogere hominem vilis conditionis ad capitalis sententiæ executionem, quærit & post Bartol. *in l. fin. § Titius num. 3. de pig. act.* Valasc. *in rep. l. imperium de iurisdict. omn. iud.* & alios affirmat. Iul. Clar. *d. iam quæst. num. 4. qui quæst. seq.* ad dubitationem à Bartolo motam *in l. fin. de cadauerib. punit.* nec ab eo, nec in iure vsque decisam. An scilicet cadauera punitorum Medicis ad anatomiam Iudex cõcedere possit? moribus passim inductum vt liceat, respondet, adducto suffragio Bertachini *in verb. Cadauera. num. 5.* & Anton. Gomes. *cap. 14.* Delictorum referentis, Carolum Quintum Imperatorem de hoc quondam consuluisse vniuersitatem Salmaticensem, responso, quod posset, accepto.

Quibus sic de effectibus imperii Iudicialis explicatis, repetendum est illud quod supra diligenter inculcauimus, mixtum imperium non esse partem iurisdictionis materialem, vt ex recepto interpretum errore communi hactenus existimatum fuit, sed essentialem siue formalem, ex qua cum notione habet substantiam, & in omni negotio tam ciuili quàm criminali locum habere: merum verò imperium tempore reipubl. Romanæ partem fuisse iurisdictionis subiectiuam siue materialem in grauiori saltem coercitione consistentem non iure magistratus, sed lege Senatusconsult. vel Principũ constitutione specialiter delatam. Qua cõsuetudine cum forma ipsa reipub. sublata, iurisdictio iam secundum suam naturam, & quatenus iuregentium in omni republica est, considerata, in notionem & imperium, quod in explicanda & exequenda omni iurisdictione siue iudicatione versetur, & quoad subiectum, siue materiam circa quam occupetur, in crimi-

Digitized by Google

criminalem & ciuilem diuiditur. Ciuilis autem & criminalis iurisdictio, quæ effecta sint peculiaria, in notionis & Imperij effectis iam est expositum.

Quod ad iurisdictionem † quam quis suo nomine habet, attinet, eius vis & potestas ex causa siue titulo acquisitionis æstimanda est: vt initio huius capitis de effectis communibus explicauimus. 42

Mandata † magistratibus, quæ & quanta sit constitutio, ipsa declarabit, vt generaliter καλαστάσεως τῆς δυνάμεως τῶν ἀρχῶν regulam constituit Aristot. *polit. lib.4. cap. 15. in fin. l. diligenter. mandati. l. maritus. in fin. C. de Procurator.* Donel. *comm. lib.17. cap.8.* 43

Delegatę quoque iurisdictionis † vis & efficatia metienda est ex mandati formula. *cap. cum diligenter. de rescript. l. diligenter. mandati.* Specul. *in tit. de iudic. delegat. §. sequitur. num.1.* Petr. Gregor. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi. lib.47. c.2. num.18.* 44

Licet autem ex recepta interpretum sententia Delegatio natura sua exequendi potestatem non complectatur, sed ordinarius sententiam à delegato latam ad effectum perducat. gloss. Bartol. Iason. & reliqui interpretes *in l. à Diuo Pio. de re iudicata. & l. properandum. §. sin autem. C. de iudic.* Maranth. *de ord. iudic. part. 6. de executiu. num. 4.* Hanneton. *in tract. ord. iud. part.3. de execut. fol. 126.* Rosbach. *in process. iudic. titul. de execut. numero 4. & 5.* (Quod tamen ad eos, qui à Principe inferioribus sunt delegati restringunt. Alexand. *in l. à Diuo Pio. colum.3. & 4.* Abb. *in cap. si quis contra Clericum. colum. fin. de foro compet.* Maranth. *de ord. iud. part.4. dist. iud. 5. numero 43.*) Ego tamen discernendum existimo inter eum, cui notio & cui integra iurisdictio delegata est, cui iurisdictio commissa est siue in vna siue pluribus causis, ex natura totius partes omnes, & sic imperium quoque tam explicatiuum quàm executiuum commissum intelligitur. *l. quæ de tota. de rei vēdication.* Quibus autem notio saltem vel cognitio & iudicatio est mandata, hi quidem sententias à se latas exequi nequeunt, quod limitata causa limitatum quoque producat effectum. Tyraquell. *in tract. cessante causa. part.1. num. 142.* Ac nemini restrictæ ac limitatæ iurisdictionis limites excedere permittatur, *l. fin.* & ibi Iason. Bar-

tol. Hippolyt. de Marsil. & alij *de iurisdict. omn. iudic. capit. vt animarum. de constitut. in 6.* Schrader. *in tractat. feudal. part. 10. sect. 19 nu. 92. 93.* Ac de his non de iis, quibus iurisdictio mandata est loquuntur *l. à Diuo Pio. de execut. rei iudicat. & leg. properandum. C. de iudic.*

Plura quibus delegata iurisdictio ab ordinaria differat, videantur apud Maranth. *de ordin. iud. in quaest. quibus Iudex ordinarius à delegato differat. 23.* Hostiens. *in summa de Offic. ord.* Specular. *eod. tit. §. officium, & in tit. de offic. iud.*

45 Prorogatæ iurisdictionis † is est effectus, vt procedere & omnia facere possit Iudex quæ ad explicationem iudicij in causis & personis quibus eius iurisdictio prorogata est requirũtur, Sententiam tamen à se latam executioni demandare non potest, sed executio ordinario referenda est. gloss. *in leg. 2. versicul. ex causa. si quis in ius vocat. non ierit, l. cum vnius. §. is qui possideret. de bon. autoritat. Iud. poss.* Vbert. de Bonacurso *in practic. titul. de impediend. execut.* Specular. *in titul. de execut. sententiæ. §. fin. numero 3. versicul. 6.* Guido Papa *Decis. 77. numero 3. C. de Episcop. audien.* Alexand. *in l. cùm quadam. in penultim. notab.* & ibi etiam Iason *in 4. notab. de iurisdict. omn. iud.* Maranth. *in tract. de ord. iudic. part. 4. distin. 12. num. 3.* Mynsing. *cons. 25. num. 27.*

Id tamen limitatur, nisi condemnatus bona sita habeat in territorio Iudicis prorogati. Bartol. *in l. 2. in 1. lectur. si quis in ius vocat. non ierit.* Baldus *in capitul. significasti. de offic. delegati.* Paul. de Castro. Alex. & Iason *in d. l. 2. Si quis in ius vocat. non ierit.* Ioan. Baptist. Asin. *in praxi. §. 31. cap. 8. num. 2.*

46 Effectus & vis † arbitrij legitimè constituti duplex est, vna in arbitro, si recuset, ad arbitrium receptum exercendum cogendo. Altera in ipso arbitrio, & sententia ab arbitro dicta.

De arbitro ad officium compellendo tria consideranda. 1. Qui cogi possit. 2. A quibus. 3. Quomodo & quibus remediis.

De iis, qui cogi possint, ita constitutum est, omnes qui arbitrium receperunt, regulariter cogi posse, Bartol. *in l. fin. §. si in principio, de Vacat. & excus. mun. & in l. si de meis. §. ex compromisso.* de ar-

de arbitr. l. qualem. eod. titul. Is autem recepisse arbitrium dicitur, qui iudicis partes suscepit, finemque sua sententia controuersiæ impositurum pollicetur. *l. Pomponius. §. recepisse. eod.* Ex sola enim priuatorum compromittentium voluntate æquum non est, aliquem cogi, nisi suus etiam consensus accesserit. Recipere enim arbitrium res libera & soluta & extra iurisdictionis necessitatem posita est, ad quod nemo inuitus cogi potest. *l. labeo ait. §. tametsi.* & ibi Baro *de arbitr.* Speculator *in tit. de recus. §. effectus. versic. quid si arbiter.*

Qui autem & quibus ex causis ad arbitrium susceptum expediendum inuiti compelli non possint. Vide *l. labeo. §. fin. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. seq.* Donell. *cōm. Iur. ciuil. libro 28. cap. 11. l. non distinguemus. §. si seruus.* & ibi Bart. *de arbitr.* Specul. *in tit. de arbit. §. 4.*

A quibus cogi possit, constat in vrbe Roma eam rem ad curam & solicitudinem Prætoris pertinuisse. *d. l. labeo. §. tametsi.* Hoc tempore ad Magistratus omnis, qui iuridicendo præest, & qui ius dicendæ mulctę habet. *l. non distinguemus. §. si arbiter de eod.*

Modus autem & ratio cogendi non parentes statuto arbitri est mulctæ indictio generale remedium coercendorum contumacium contra Baro. *in l. non distinguemus. §. si arbiter. de arb.*

Quantum ad effectum ipsius arbitrij vel compromissi attinet, non habet arbiter iurisdictionem, sed tantùm notionem siue cognitionem *l. notionem. de verb. signif.* & ibi glos. *& in l. ait Prætor. in pr.* & ibi gloss. & Bart. *de re iudicat.* Lanfranc. ab Oriano *in tract. de arbitr. part. 1. numero 9.* Baptista de sancto Blasio, *in tractat. de arbitr. & arbitrator. quæst. 70. numero 33.* Paris. *consil. 76. numero 17. volu. 1.* Natta *consil. 2. nu. 6.*

Quod ad vim & effectum sententiæ arbitralis attinet, obseruatis quidem iis, quæ in arbitrij constitutione, & forma arbitrij exercendi requiri diximus, etsi sententia arbitri iure ipso non improbetur, est tamen eiusmodi, vt adhuc sit inutilis, nisi tale à Iure firmamentum accipiat, vt recusantes litigatores parcere cogat. Cogendi litigatores, vt arbitrio pareant, remedia duplicia sunt, obliquum & directum, vel conuentionale & legitimum, vt hasce species appellare placuit Donell. *comm. iuris*

ciuil. lib. 28. *cap.* 10. Conuentionale ordine historico priùs est. Olim enim sententia arbitri ea non fuit, vt distinctè quis ei parere cogi potuerit. Non enim ex arbitrio iudicis fuit actio, nec maiorem autoritatem ac vim arbitrium habuit, quàm alterius cuiusdam priuati iussus, ideoque ne prorsus elusoria esset arbitri omnis actio, pœnam vltro citroque promittere necesse fuit litigatores, si quis arbitri sententiæ dictæ non steterit. quæ cogendi ratio ideò obliqua dici potest, quòd ex ea districtè quis non possit cogi stare sententiæ, sed metu pœnæ siue sub conditione, nisi malit pœnam pendere. Arbitrio autem non parere, non tantùm intelligitur, qui sententiæ non paret, quo secundum verba stipulationis pœna committitur, Sed etiam per quem stat quo minus arbitér sententiam dicat. *l. diem. §. si quis litigatorum. l. si quis rem. de arbitr. l. 2. C. eod.* Generalis enim iuris definitio est, si per eum, cuius interest conditionem non adimpleri, factum sit, quo minus impleatur, perinde haberi, quasi conditio adimpleta esset. *l. in iure. de regu. iur.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib.* 28. *cap.* 10.

Hæc arbitrij confirmandi ratio vsque ad Iustiniani tempora ante quæ ex arbitri sententia iudicati actio in vsu non fuit. Is verò primus ex arbitri sententia actionem & exceptionem dedit, quam vim legitimã ac directam Donellus appellat *dicto loco.* Non autem simpliciter hæc legitima confirmandi arbitrij ratio introducta fuit, sed ex prioribus constitutionibus 4. ei conditiones sunt adiectæ: quarum singulæ ad cõfirmationẽ sententiæ, etiam prosint. Prima est: Si iureiurando ad parendũ sententiæ se litigatores obstrinxerint *l. penult. C. de arbitr.* Secunda: Si arbiter solus religiosè se integrè iudicaturum iurauerit, *l. 4. C. eod.* Tertia: Si sententiæ subscribant litigatores, & quibuscunque verbis sibi probari arbitrium profiteantur. *d. l.* 4. *C. eod.* de quibus omnibus pluribus cauetur. *in l. 4. C. de arbitr.* Postrema: si silentio decem dierum arbitrium tacitè confirment. *l. penultim. C. eodem.* Baptist. de sancto Blasio *in tractat. de arbitr. & arbitrator. quæstio.* 60. *numero* 44.

Priores duæ cõditiones postea ab eodem Iustiniano antiquatæ sunt. *§. Quia vero. Nouella constitut. de iudicib.* 82. relictis duabus poste-

posterioribus, quibus existentibus, Ex arbitrio actio est in factum vel condictio ex lege, prout facti qualitas exposcit. *d.l.4.vers.in his. C.de recept arbitr.* Alexand. de Imol. *cons.96.part.1. & cons.19 in 3.7 art. col.*4. Lanfran. ab Orian. *de arbitr.part.1.num.22.* Paris. *consil.29.num. 11.volum.1.*

Item exceptio quæ pacti exceptio est. *d.l.pen. C.eod. & c.per tuas. eod.tit.* Ferrar. *in forma libelli ad pœnam ex compromiss. §.in pœna.* Iason *l.5.de iustit.& iure.*

Sententia executioni mandatur ab iisdem magistratibus, per quos res exitum sortiretur, si in iudicio ordinario cōtrouersia definita esset. *d.l.pen.de recept.arbit.* Lanfranc. ab Oriano *in tract. de arbitr.part.1.num.9.* Petr. Gregor. Tholos. *synt.lib.47.c.39.num.3.*

Quam autem diximus sententiam executioni mandandam, de prima intelligendum est, semel enim siue absoluendo, siue condemnando prolato arbitrio potestas eius finita est. Idcirco sententiam semel dictam, mutare aut corrigere postea non potest, ne si errauerit quidem in dicenda sententia. *l.qualem. §. unde videndum. de arbit.* Paris. *cons.46.num.23. vol.*1. Hac tamen adiecta restrictione, vt id in sententia, quæ arbitriū finit, quam definitiuam vocant, solummodò locum habeat. Nō autem in iis decretis, quæ sententiam finalem antecedunt. *l.quæ interlocutiones. C de sentent. & interl.* præparationes causæ & sentētiæ interlocutoriæ appellātur, *d.l.qualem. §.unde videndum. & sequent.* ibique Baro *de arbitr.* An autem pœna promissa & executio simul peti possint, item an sæpius pœna exigi possit: vide Ferrar. *in forma libelli, quo agitur ad pœnam ex compromisso. §.parti attendenti. num.*3. *& 4.* Gail. *obser.lib.2.obs. 150.num.13.*

De modo ac forma executionis, & quatenus arbitria ad similitudinem iudiciorum redacta intelligantur, siue quibus in rebus hæc ab illis differant, vide quæ eruditè congessit Donell. *com.iur. ciuil.lib.28.cap.13.& 14.* Specul. *in titul.de arbitr. §.differt.* Socin. *in tractat.regul.regul.25.* Nattam. *consil. 2.num.5.tom.1.*

Digitized by Google

CAPVT XXVIII.

De Subiectis Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Subiecti varii acceptus.*
2 *Summa rerum diuisio in corporales & incorporales.*
3 *Donelli rerum diuisio in eas, quæ per se consistunt, & quæ corporibus adhærent.*
4 *Vitia relatæ diuisionis Donelli.*
5 *Perfectior rerum incorporalium diuisio.*
6 *Iurisdictio omnis personis eam habentibus inest.*
7 *Explicatum vulgatum axioma iurisdictionem cohærere territorio.*
8 *Obiectum circa quid versetur iurisdictio.*

QVOD ad subiectum iurisdictionis siue quæstionem, in quo
1 sit Iurisdictio, pertinet, obseruandum est, subiecti varias † esse significationes : primò enim generaliter pro eo ponitur, cui quacunque ratione aliquid insit, cuius ex physicis octo enumerat Aristoteles vulgò modos inessendi appellatos. Titelmannus *dialectica considerationis lib. 2. cap. 3.* Zas. *in l. 1. de iurisdict. omn. iudi.* Secundò, quo in partibus omnibus dicitur esse totum, id est, ex iis consistere, quia ex illis componitur. Sic iurisdictio potest dici esse in notione & imperio, quia ex hisce duabus partibus essentiam capit. Tertiò pro eo, quod aliquid continet, vt genus sub se habet species. Quartò, cùm genus dicitur esse in suis speciebus, tanquam pars earum essentialis. Quintò forma substantialis dicitur esse in materia.

In specie & propriè dicitur subiectum pro substantiis, quibus accidentia insunt, in cuius definitione Aristoteles tres ponit conditiones. Primam, vt aliquid in altero esse dicatur; vt color in corpore. Secundam, vt non sit pars eius, in quo inest. Tertiam, vt non possit esse sine subiecto, quas explicat Pacius *in org. Arist. in categoriis cap. 2.*

Sed

Sed cùm omnes istæ significationes sint extra causam, & in materia iurisdictionis non veniat in considerationem, hunc locum hisce duabus quæstionibus, quibus omnia, quæ ad hăc rem pertinent, continentur, terminabimus. Primò in quo consistat. Secundò, quæ sint eiusdem *αἰτιωμένα*, siue circa quæ versatur.

Quod ad primam quæstionem attinet, Nota est summa † re- 2
rum iuris ciuilis diuisio in corporales & incorporales. *l.1. §. vlt. de rerum diuis. Instit. de rebus corporalib. & incorporalib.* In harum genere, etsi numerantur hæreditas, vsusfructus, vsus obligatio, prædiorum iura, ea tamen, exempli tantùm causa, non quia non sint plura, referuntur. Sunt enim præter has multæ aliæ, quæ sic distinguit Donell. *comm. iur. ciuil. lib 5. cap. 1. folio 32.* Vt earum quædam
per † se consistant, extra pœnas & res alias positæ, quædam cor- 3
poribus adhæreant, ac sine his non consistant. Per se consistit hæreditas non adita: nam hæc tantisper nullius est. *l. 2. de rerum diuisio. l. non minus. §. 1. de hæredit instit.* Quæ res incorporalibus adhærent in triplici ponit differentia. Quasdam enim consistere ait in personis, à quibus habentur: Quasdam in rebus; quarum sunt propriæ: Quasdam mixtas; partim in persona, partim in re consistentes. In personis consistere rerum nostrarum, & quasi nostrarum, item rerum nobis debitarum iura. In rebus iura prædiorum, quæ & seruitutes nominantur. Mixtas seruitutes, quæ dicantur personarum, vsusfructus, vsus habitatio. Donell.
d. lib. & cap. Quæ diuisio, etsi erudita est, duo tamen † in ea desi- 4
deramus. Primò, quòd in ea non sint paria specierum & generis momenta. Non enim res omnes incorporales etiam priuatas continet. Omittuntur enim iura, quæ habemus in personis alienis: tum ius illud, quod habemus in rebuspublicis, sacris, sanctis, religiosis. Secundò, genera ipsa inter se non opponuntur. Non enim inter se pugnant haberi ab aliquo simpliciter, & respectu prædij certi, quod ab aliquo teneatur haberi, vt habentur seruitutes. Sic itaque res incorporales † perfectè 5
diuidendas existimo, primò earum quædam sunt propriæ nostræ, quædam nobis debitæ, vt obligationes.

Propriæ

Digitized by Google

8 Quod ad subiectum † siue *αὐτοκείμενον* iurisdictionis attinet, vt in solis personis eam tenentibus consistit. Sic quoq; in solos homines exercetur. *l. qui iurisdictioni. l. est receptum. de iurisd. omnium iudic.* Ias. *in l. 1. de iurisd. omn iud.*

Τὸ πόσον verò siue quantitas iurisdictionis, id est, quæ homines iurisdictioni cuiuslibet iudicis subiiciantur, id vel territorio toto, vel partibus eius, quibus continentur, vel certo genere personarum vel qualitate causarum definitur.

Territorium in prima ac propria significatione acceptũ respectu Imperij diuiditur in vniuersale & particulare. Vniuersale, quod prouincias, ac ciuitates omnes complectitur. Particulare est pars aliqua vniuersalis territorij, quales sunt Prouinciæ Regum, Principum, Comitum, Baronum, Nobilium ac Ciuitatum, tam directo, quàm indirecto Imperio parentium. Interdum autem personæ omnes, territorio aliquo cõprehensæ, respectu causarum omnium in genere iurisdictioni alicuius subiiciuntur. Interdum certum genus hominum: Vtrumq; vel respectu omnium causarum vel certarum, quæ eruditè tradit Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9. & 10.* & Herman. Vult. *lib. 1. C. de iurisdi. omn. iud.* In quibus autem locis & causis personæ alicuius iurisdictioni subiiciantur, id ex constitutione Magistratus, ac legibus & moribus reipublicæ sumitur. Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9.*

CAPVT XXIX.

De Adiunctis Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *An concessa iurisdictio cumulatiuè vel priuatiuè data intelligatur.*
2 *Cumulatiuè vel priuatiuè concedere quid significet.*
3 *Variæ de hac quæstione interpretum sententiæ referuntur.*
4 *Autoris de iis iudicium.*
5 *Dispositio quantumuis generalis secundum naturam rei subiecta restringenda.*

6 Quali-

6 *Qualitas feudalis iurisdictionem non immutat.*
7 *Verba dispositionum ad ius referenda.*
8 *Semper ea interpretatio capiẽda est qua iuris publici correctio euitatur.*
9 *Quæ hoc reipublicæ statu Iurisdictionis concessæ sit interpretatio.*
10 *An diuidua vel indiuidua sit iurisdictio.*
11 *Verborum diuidui & indiuidui varius vsus.*
12 *Iurisdictio quoad naturam ac substantiam suam indiuidua, secus quoad territorium subiectum.*
13 *Exempla iurisdictionis per partes territorij diuisæ.*
14 *An concessa simpliciter iurisdictione partes eius siue species omnes concessæ intelligantur?*

Circa ea, quæ accidunt iurisdictioni, frequens ac trita est apud interpretes quæstio, an Iurisdictio alicui concessa † cu- 1
mulatiuè vel priuatiuè, vt loquuntur, tributa intelligatur, id est, an qui dedit iurisdictionem eam magis † cum aliis communicas- 2
se, quàm à se omninò abdicasse cẽseatur, vel vt interpretatur Brunus *consi.47.nu 4.* An per concessionem non videatur sublata illi, qui prius eam habuit, sed vtriq; competat: siue vt ait autor commentariorum ad edictum iurisdictionis Iud. præsidialium, Anno 1550. promulgatum, An iurisdictio tributa sit causa minuendæ iurisdictionis, quæ est in magistratu cõcedente, quin id fiat per modum coniunctionis, id est, vt vterq; possit iudicare. glo. *47.nu.2.*

Quod ad νομοθεσίαν attinet, res extra controuersiam posita est, eã etiã à populo Principi concessam non abdicatiuè, sed cõmunicatiuè tributam cẽseri, vt probatur *l. de quibus. de cõsuet.* Duar. *ad tit. de constit. princip.* Circa δικαιοδοσίαν autem variæ † ac planè inter se 3
dissidentes reperiuntur commentatorum sententiæ.

Prima & vetustissima est eorũ: qui iurisdictionem generaliter non priuatiuè, sed cumulatiuè tributã presumi existimãt, hoc est, vt interpretatur Alb. Brun. *consi.47.nu.4.* Quòd per concessionem nõ videatur ablata ei, qui prius illã habuit, sed vtriq; cõpetat. Cuius opinionis autor est Bar. *in l.1 arg. illius tex. C. de offic. præf. vrb.* Pau. Cast *in l. testamenta C. de testam.* Angel. Aret. *consil.10. & in l.1. §. si quis in appellatione. de appellat.* Petr. de Anchor. *consi.159.* Dominic. *cap. per hoc,* argumento illius text. *de hæretic. lib.6.* Felin. *cap. Pastoralis. de offic.*

tol. Hippolyt. de Marsil. & alij *de iurisdict. omn. iudic. capit. vt animarum. de constitut. in 6.* Schrader. *in tractat. feudal. part.* 10. *sect.* 19 *nu. 92. 93.* Ac de his non de iis, quibus iurisdictio mandata est loquuntur *l. à Diuo Pio. de execut rei iudicat. & leg. properandum. C. de iudic.*

Plura quibus delegata iurisdictio ab ordinaria differat, videantur apud Maranth. *de ordin. iud. in quaest. quibus Iudex ordinarius à delegato differat. 23.* Hostiens. *in summa de Offic. ord.* Speculat. *eod. tit. §. officium, & in tit. de offic. iud.*

45 Prorogatæ iurisdictionis † is est effectus, vt procedere & omnia facere possit Iudex quæ ad explicationem iudicij in causis & personis quibus eius iurisdictio prorogata est requirūtur, Sententiam tamen à se latam executioni demandare non potest, sed executio ordinario referenda est. gloss. *in leg. 2. versicul. ex causa. si quis in ius vocat. non ierit, l. cum vnius. §. is qui possideret. de bon. autoritat. Iud. poss.* Vbert. de Bonacurso *in practic. titul. de impediend. execut.* Speculat. *in titul. de execut. sententiæ. §. fin. numero 3. versicul. 6.* Guido Papa *Decis. 77. numero 3. C. de Episcop. audien.* Alexand. *in l. cùm quadam. in penultim. notab.* & ibi etiam Iason *in 4. notab. de iurisdict. omn. iud.* Maranth. *in tract. de ord. iudic. part. 4. distin. 12. num. 3.* Mynsing. *cons. 25. num. 27.*

Id tamen limitatur, nisi condemnatus bona sita habeat in territorio Iudicis prorogati. Bartol. *in l. 2. in 1. lectur. si quis in ius vocat. non ierit.* Baldus *in capitul. significasti. de offic. delegati.* Paul. de Castro. Alex. & Iason *in d. l. 2. Si quis in ius vocat. non ierit.* Ioan. Baptist. Asin. *in praxi. § 31. cap. 8. num. 2.*

46 Effectus & vis † arbitrij legitimè constituti duplex est, vna in arbitro, si recuset, ad arbitrium receptum exercendum cogendo. Altera in ipso arbitrio, & sententia ab arbitro dicta.

De arbitro ad officium compellendo tria consideranda. 1. Qui cogi possit. 2. A quibus. 3. Quomodo & quibus remediis.

De iis, qui cogi possint, ita constitutum est, omnes qui arbitrium receperunt, regulariter cogi posse, Bartol. *in l. fin. §. si in principio, de Vacat. & excus. mun. & in l. si de meis. §. ex compromisso. de ar-*

de arbitr. l. qualem. eod. titul. Is autem recepisse arbitrium dicitur, qui iudicis partes suscepit, finemque sua sententia controuersiæ impositurum pollicetur. *l. Pomponius. §. recepisse. eod.* Ex sola enim priuatorum compromittentium voluntate æquum non est, aliquem cogi, nisi suus etiam consensus accesserit. Recipere enim arbitrium res libera & soluta & extra iurisdictionis necessitatem posita est, ad quod nemo inuitus cogi potest. *l. labeo ait. §. tametsi.* & ibi Baro *de arbitr.* Speculator *in tit. de recus. §. effectus. versic. quid si arbiter.*

Qui autem & quibus ex causis ad arbitrium susceptum expediendum inuiti compelli non possint. Vide *l. labeo. §. fin. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. seq.* Donell. *cōm. Iur. ciuil. libro 28. cap. 11. l. non distinguemus. §. si seruus.* & ibi Bart. *de arbitr.* Specul. *in tit. de arbit. §. 4.*

A quibus cogi possit, constat in vrbe Roma eam rem ad curam & solicitudinem Prætoris pertinuisse. *d. l. labeo. §. tametsi.* Hoc tempore ad Magistratus omnis, qui iuridicendo præest, & qui ius dicendæ mulctę habet. *l. non distinguemus. §. si arbiter de eod.*

Modus autem & ratio cogendi non parentes statuto arbitri est mulctæ indictio generale remedium coercendorum contumacium contra Baro. *in l. non distinguemus. §. si arbiter. de arb.*

Quantum ad effectum ipsius arbitrij vel compromissi attinet, non habet arbiter iurisdictionem, sed tantùm notionem siue cognitionem *l. notionem. de verb. signif.* & ibi glos. *& in l. ait Prætor. in pr.* & ibi gloss. & Bart. *de re iudicat.* Lanfranc. ab Oriano *in tract. de arbitr. part. 1. numero 9.* Baptista de sancto Blasio, *in tractat. de arbitr. & arbitrator. quæst. 70. numero 33.* Paris. *consil. 76. numero 17. volu. 1.* Natta *consil. 2. nu. 6.*

Quod ad vim & effectum sententiæ arbitralis attinet, obseruatis quidem iis, quæ in arbitrij constitutione, & forma arbitrij exercendi requiri diximus, etsi sententia arbitri iure ipso non improbetur, est tamen eiusmodi, vt adhuc sit inutilis, nisi tale à Iure firmamentum accipiat, vt recusantes litigatores parere cogat. Cogendi litigatores, vt arbitrio pareant, remedia duplicia sunt, obliquum & directum, vel conuentionale & legitimum, vt hasce species appellare placuit Donell. *comm. iuris*

ciuil.lib.28.cap.10. Conuentionale ordine historico prius est. Olim enim sententia arbitri ea non fuit, vt distinctè quis ei parere cogi potuerit. Non enim ex arbitrio iudicis fuit actio, nec maiorem autoritatem ac vim arbitrium habuit, quàm alterius cuiusdam priuati iussus, ideoque ne prorsus elusoria esset arbitri omnis actio, pœnam vltro citroque promittere necesse fuit litigatores, si quis arbitri sententiæ dictæ non steterit, quæ cogendi ratio ideò obliqua dici potest, quòd ex ea districtè quis non possit cogi stare sententiæ, sed metu pœnæ siue sub conditione, nisi malit pœnam pendere. Arbitrio autem non parere, non tantùm intelligitur, qui sententiæ non paret, quo secundum verba stipulationis pœna committitur, Sed etiam per quem stat quo minus arbitér sententiam dicat. *l. diem. §. si quis litigatorum. l. si quis rem. de arbitr. l. 2. C. eod.* Generalis enim iuris definitio est, si per eum, cuius interest conditionem non adimpleri, factum sit, quo minus impleatur, perinde haberi, quasi conditio adimpleta esset. *l. in iure. de regu. iur.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 28 cap. 10.*

Hæc arbitrij confirmandi ratio vsque ad Iustiniani tempora ante quæ ex arbitri sententia iudicati actio in vsu non fuit. Is verò primus ex arbitri sententia actionem & exceptionem dedit, quam vim legitimã ac directam Donellus appellat *dicto loco.* Non autem simpliciter hæc legitima confirmandi arbitrij ratio introducta fuit, sed ex prioribus constitutionibus 4. ei conditiones sunt adiectæ: quarum singulæ ad cõfirmationẽ sententiæ, etiam prosint. Prima est: Si iureiurando ad parendũ sententiæ se litigatores obstrinxerint. *l. penult. C. de arbitr.* Secunda: Si arbiter solus religiosè se integrè iudicaturum iurauerit, *l. 4. C. eod.* Tertia: Si sententiæ subscribant litigatores, & quibuscunque verbis sibi probari arbitrium profiteantur. *d. l. 4. C. eod.* de quibus omnibus pluribus cauetur. *in l. 4. C. de arbitr.* Postrema: si silentio decem dierum arbitrium tacitè confirment. *l. penultim. C. eodem.* Baptist. de sancto Blasio *in tractat. de arbitr. & arbitrator. quæstio. 60. numero 44.*

Priores duæ cõditiones postea ab eodem Iustiniano antiquatæ sunt. *§. Quia vero. Nouella constitrt. de iudicib. 82.* relictis duabus poste-

Digitized by Google

posterioribus, quibus existentibus, Ex arbitrio actio est in factum vel condictio ex lege, prout facti qualitas exposcit. *d.l.4.vers.in his. C.de recept arbitr.* Alexand. de Imol. *cons.96.part.1. & cons.19 in 3. art. col.*4. Lanfran. ab Orian. *de arbitr.part.1.num.22.* Paris. *consil.29.num. 11.volum.1.*

Item exceptio quæ pacti exceptio est. *d.l.pen. C.eod. & c.per tuas. eod.tit.* Ferrar. *in forma libelli ad pœnam ex compromiss. §.in pœna.* Iason *l.5.de iustit.& iure.*

Sententia executioni mandatur ab iisdem magistratibus, per quos res exitum sortiretur, si in iudicio ordinario cõtrouersia definita esset. *d.l.pen.de recept.arbit.* Lanfranc. ab Oriano *in tract. de arbitr.part.1.num.9.* Petr. Gregor. Tholos. *synt.lib.47.c.39.num.3.*

Quam autem diximus sententiam executioni mandandam, de prima intelligendum est, semel enim siue absoluendo, siue condemnando prolato arbitrio potestas eius finita est. Idcirco sententiam semel dictam, mutare aut corrigere postea non potest, ne si errauerit quidem in dicenda sententia. *l.qualem. §. vnde videndum. de arbit.* Paris. *cons.46.num.23. vol.1.* Hac tamen adiecta restrictione, vt id in sententia, quæ arbitriũ finit, quam definitiuam vocant, solummodò locum habeat. Nõ autem in iis decretis, quæ sententiam finalem antecedunt. *l.quæ interlocutiones.C de sentent. & interl.* præparationes causæ & sentẽtiæ interlocutoriæ appellãtur, *d.l.qualem. §.vnde videndum. & sequent.* ibique Baro *de arbitr.* An autem pœna promissa & executio simul peti possint, item an sæpius pœna exigi possit: vide Ferrar. *in forma libelli, quo agitur ad pœnam ex compromisso. §.parti attendenti. num.3. & 4.* Gail. *obser.lib.2.obs. 150.num.13.*

De modo ac forma executionis, & quatenus arbitria ad similitudinem iudiciorum redacta intelligantur, siue quibus in rebus hæc ab illis differant, vide quæ eruditè congessit Donell. *com.iur. ciuil.lib.28.cap.13.& 14.* Specul. *in titul.de arbitr. §.differt.* Socin. *in tractat.regul.regul.25.* Nattam. *consil. 2.num.5.tom.1.*

Digitized by Google

CAPVT XXVIII.

De Subiectis Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *Subiecti varii acceptus.*
2 *Summa rerum diuisio in corporales & incorporales.*
3 *Donelli rerum diuisio in eas, quæ per se consistunt, & quæ corporibus adhærent.*
4 *Vitia relatæ diuisionis Donelli.*
5 *Perfectior rerum incorporalium diuisio.*
6 *Iurisdictio omnis personis eam habentibus inest.*
7 *Explicatum vulgatum axioma iurisdictionem cohærere territorio.*
8 *Obiectum circa quid versetur iurisdictio.*

1 QVOD ad subiectum iurisdictionis siue quæstionem, in quo sit Iurisdictio, pertinet, obseruandum est, subiecti varias † esse significationes: primò enim generaliter pro eo ponitur, cui quacunque ratione aliquid insit, cuius ex physicis octo enumerat Aristoteles vulgò modos inessendi appellatos. Titelmannus *dialecticæ considerationis lib. 2. cap. 3.* Zas. *in l. 1. de iurisdict. omn. iudi.* Secundò, quo in partibus omnibus dicitur esse totum, id est, ex iis consistere, quia ex illis componitur. Sic iurisdictio potest dici esse in notione & imperio, quia ex hisce duabus partibus essentiam capit. Tertiò pro eo, quod aliquid continet, vt genus sub se habet species. Quartò, cùm genus dicitur esse in suis speciebus, tanquam pars earum essentialis. Quintò forma substantialis dicitur esse in materia.

In specie & propriè dicitur subiectum pro substantiis, quibus accidentia insunt, in cuius definitione Aristoteles tres ponit conditiones. Primam, vt aliquid in altero esse dicatur; vt color in corpore. Secundam, vt non sit pars eius, in quo inest. Tertiam, vt non possit esse sine subiecto, quas explicat Pacius *in org. Arist. in categoriis cap. 2.*

Sed

Digitized by Google

Sed cùm omnes istæ significationes sint extra causam, & in materia iurisdictionis non veniat in considerationem, hunc locum hisce duabus quæstionibus, quibus omnia, quæ ad hâc rem pertinent, continentur, terminabimus. Primò in quo consistat. Secundò, quæ sint eiusdem αἰτιατά (?), siue circa quæ versatur.

Quod ad primam quæstionem attinet, Nota est summa † rerum iuris ciuilis diuisio in corporales & incorporales. *l.1.§.vlt.de rerum diuis.Instit.de rebus corporalib.& incorporalib.* In harum genere, etsi numerantur hæreditas, vsusfructus, vsus obligatio, prædiorum iura, ea tamen, exempli tantùm causa, non quia non sint plura, referuntur. Sunt enim præter has multæ aliæ, quæ sic distinguit Donell. *comm. iur. ciuil.lib 5.cap.1.folio* 32. Vt earum quædam per † se consistant, extra pœnas & res alias positæ, quædam corporibus adhæreant, ac sine his non consistant. Per se consistit hæreditas non adita : nam hæc tantisper nullius est. *l.2.de rerum diuisio.l.non minus.§.1.de hæredit instit.* Quæ res incorporalibus adhærent in triplici ponit differentia. Quasdam enim consistere ait in personis, à quibus habentur: Quasdam in rebus; quarum sunt propriæ: Quasdam mixtas; partim in persona, partim in re consistentes. In personis consistere rerum nostrarum, & quasi nostrarum, item rerum nobis debitarum iura. In rebus iura prædiorum, quæ & seruitutes nominantur. Mixtas seruitutes, quæ dicantur personarum, vsusfructus, vsus habitatio. Donell. *d.lib.& cap.* Quæ diuisio, etsi erudita est, duo tamen † in ea desideramus. Primò, quòd in ea non sint paria specierum & generis momenta. Non enim res omnes incorporales etiam priuatas continet. Omittuntur enim iura, quæ habemus in personis alienis : tum ius illud, quod habemus in rebuspublicis, sacris, sanctis, religiosis. Secundò, genera ipsa inter se non opponuntur. Non enim inter se pugnant haberi ab aliquo simpliciter, & respectu prædij certi, quod ab aliquo teneatur haberi, vt habentur seruitutes. Sic itaque res incorporales † perfectè diuidendas existimo, primò earum quædam sunt propriæ nostræ, quædam nobis debitæ, vt obligationes.

Propriæ

Digitized by Google

Propriæ nostræ quædam sunt in personis, quædam rebus. In personis vel nostris vel alienis. In personis nostris Donellus ipse refert, vitam, corporis incolumitatem, libertatem, existimationem, *com. iuris ciuil. lib.* 1. *cap.* 1. In personis alienis seruitutem, Patriam potestatem, mariti in vxorem, tutelam, curam. In rebus nostris habemus dominium, ius tenendi, vtendi, fruendi, alienandi potestatem: In rebus alienis vel priuatis, vel publicis, sacris, sanctis, & religiosis. In priuatis ius emphyteuticum, seruitutes tam reales, quàm personales: In publicis, sacris, sanctis, & religiosis iura diligenter enucleata à Donell. *comm. iur. ciuil. lib* 4. *cap.* 1. Res istæ omnes, quoad subiectum, in quo consistũt, vel à quo habentur, vnius sunt generis. Nõ minus enim iura in personis nostris & alienis, quàm rebus nostris & alienis tam publicis, quàm priuatis à personis habentur. Nec refert, Quòd seruitutes dicantur iura prædiorum & rerum seruitutes. *l.* 1. *de seruitutib.* & in vtraque re & seruiente & dominante ita inhærere; vt non ab alio quàm à prædio, nec alij quàm prædio debeantur, vt ait Donel. *com iur. ciuil. lib.* 5. *cap.* 1. *fol.* 325. Id enim non ita accipiendum est, quasi seruitus à prædio dominante habeatur, & quasi prædium ipsum seruiens debeat seruitutem, vel dominans habeat vel possideat eam: quod per rerum naturam est impossibile. Sed quod iura non debeantur, nisi à domino Prædii, in quo constituta est seruitus. Vt in simili quod dicitur: Actionem esse vel in rem, vel in personam, non ita accipiendum est, quasi actio detur aduersus rem inanimatam, sed vt omnis actio est in personam: Sic actio in rem non datur ita in personam, quæ nobis ad aliquid dandum & faciendum sit obligata, sed quia possideat rem, in qua actori dominium, vel aliud ius reale acquisitum est, vt hæc ipsa eruditè explicat Donellus *in* §. *omni. Instit. de actionibus.* Siue igitur de Iurisdictione, † quatenus est in republica, vel in ma-
6 gistratibus, tam quoad νομοθεσίαν, quàm δικαιοδοσίαν quæratur, ea non nisi in ipsis personis est, summam potestatem reipublicæ obtinentibus, vel quibus pars eius vel à populo, Principibus, vel optimatibus reipubl. commendata est. *l.* 1. *de constit. princip. l. more l.* 2. *l.* 9. *l. cùm quod. l. est receptum. l. si prætor. l. si conuenerit. de iurisd.*

risd.omn iudic. l.magisteriæ.C.eod.l.1. & 3.de offic.præfect.vrb quibus omnibus iurisdictionem in personis magistratuum esse, manifestè probatur. Idem post Bartolum rectè tradit Iason *in l.1. de iurisdict. omnium iudic.* & Baro *in l.extra territorium eodem tit.* Sed his obstare videtur interpretum complurium sententia: quòd iurisdictio † insit & cohæreat territorio. Bar.*in l.1.de iurisd om.iud.* circa quod obseruandum, triplicem esse verbi territorij significationem. Primò enim accipitur pro vniuersitate agrorum siue oppidi, siue villæ priuatæ. Zas.*cons.16.n.42. lib.2.* Coed.*in l.pupillus.§. territorium.de verb.signif.* 7

Secundò κατὰ μετωνυμίαν adiuncti pro ipsa iurisdictione, quam magistratus certo districtu determinatã habet Camill.Barell *cons.16.nu.12* Petra *de fideicommiss.4.q.* Tib.Decia.*cons.123.nu.24.vol.3.*

Tertiò pro vniuersitate agrorum cum iurisdictione vel potestate terrendi. Baro *l.more.de iurisd.om.iud.l.1.in pr.de offic.præfect.vrbi,* ac ita dicitur spacium terræ munitũ & armatum iurisdictione, eoq; respectu iurisdictio dicitur materialiter, & passiuè cohærere territorio, tanquam nebula super paludem, vt ex Bart.*in l.fin.C vbi & apud quos.& in l.1.de iurisdict.* Item Bal.*in l.1.§.in initio.col.3.de offic.præf.vrb.*& aliis refert Natt.*con.149.n.19.to.1.* Petr.*de fideic.q.3.in fi.*

Quartò pro districtu iurisdictionis, in quo magistratus ius terrendi vel notionem & imperium habet. *l.extra territorium.de iurisdict.om.iud.l.pupillus.§.territorium.de verb.signific.l.fin.de iurisdict.om.iudic.* Zas.*d.consil.16.* Pro subiecta itaque materia & communi vsu loquendi, an iurisdictio territorio cohæreat, vel ita adiuncta sit, vt concesso territorio iurisdictio quoque concessa censeatur, inter diuersos hosce acceptus distinguendum est.

Quando enim pro districtu saltem accipitur cõcessione castri vel territorij, castri iurisdictio, nisi in specie exprimatur non venit. Bart.*in l.si quando.C.de bon.vacantib.lib.10.* Alciat.*l.pupillus.§.territorium.de verb.signific.*

Quando autem ex more regionis pro districtu cum iurisdictione accipitur coniunctim, concesso territorio, iurisdictio quoque necessariò comprehenditur. Eo enim acceptu iurisdictio territorio cohærere vel inesse rectè dicitur. Knich.*de iure territ.c.1.n.15.*

Digitized by Google

8 Quod ad subiectum † siue αὐτοχείμενον iurisdictionis attinet, vt in solis personis eam tenentibus consistit. Sic quoq; in solos homines exercetur. *l. qui iurisdictioni. l. est receptum. de iurisd. omnium iudic.* Ias. *in l. 1. de iurisd. omn iud.*

Τὸ πόσον verò siue quantitas iurisdictionis, id est, quæ homines iurisdictioni cuiuslibet iudicis subiiciantur, id vel territorio toto, vel partibus eius, quibus continentur, vel certo genere personarum vel qualitate causarum definitur.

Territorium in prima ac propria significatione acceptũ respectu Imperij diuiditur in vniuersale & particulare. Vniuersale, quod prouincias, ac ciuitates omnes complectitur. Particulare est pars aliqua vniuersalis territorij, quales sunt Prouinciæ Regum, Principum, Comitum, Baronum, Nobilium ac Ciuitatum, tam directo, quàm indirecto Imperio parentium. Interdum autem personæ omnes, territorio aliquo cõprehensæ, respectu causarum omnium in genere iurisdictioni alicuius subiiciuntur. Interdum certum genus hominum: Vtrumq; vel respectu omnium causarum vel certarum, quæ eruditè tradit Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9. & 10.* & Herman. Vult. *lib. 1. C. de iurisdi. omn. iud.* In quibus autem locis & causis personæ alicuius iurisdictioni subiiciantur, id ex constitutione Magistratus, ac legibus & moribus reipublicæ sumitur. Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9.*

CAPVT XXIX.

De Adiunctis Iurisdictionis.

SVMMARIA.

1 *An concessa iurisdictio cumulatiuè vel priuatiuè data intelligatur.*
2 *Cumulatiuè vel priuatiuè concedere quid significet.*
3 *Variæ de hac quæstione interpretum sententiæ referuntur.*
4 *Autoris de iis iudicium.*
5 *Dispositio quantumuis generalis secundum naturam rei subiectæ restringenda.*

6 Quæst-

Digitized by Google

6 *Qualitas feudalis iurisdictionem non immutat.*
7 *Verba dispositionum ad ius referenda.*
8 *Semper ea interpretatio capiēda est qua iuris publici correctio euitatur.*
9 *Quæ hoc reipublicæ statu Iurisdictionis concessæ sit interpretatio.*
10 *An diuidua vel indiuidua sit iurisdictio.*
11 *Verborum diuidui & indiuidui varius vsus.*
12 *Iurisdictio quoad naturam ac substantiam suam indiuidua, secus quoad territorium subiectum.*
13 *Exempla iurisdictionis per partes territorij diuisa.*
14 *An concessa simpliciter iurisdictione partes eius siue species omnes concessæ intelligantur?*

CIrca ea, quæ accidunt iurisdictioni, frequens ac trita est apud interpretes quæstio, an Iurisdictio alicui concessa † cu- 1
mulatiuè vel priuatiuè, vt loquuntur, tributa intelligatur, id est, an qui dedit iurisdictionem eam magis † cum aliis communicas- 2
se, quàm à se omninò abdicasse cēseatur, vel vt interpretatur Brunus *cons.47.nu 4.* An per concessionem non videatur sublata illi, qui prius eam habuit, sed vtriq; competat: siue vt ait autor commentariorum ad edictum iurisdictionis Iud. præsidialium, Anno 1550. promulgatum, An iurisdictio tributa sit causa minuendæ iurisdictionis, quæ est in magistratu cōcedente, quin id fiat per modum coniunctionis, id est, vt vterq; possit iudicare. glo. *47.nu.2.*

Quod ad *νομοθεσίαν* attinet, res extra controuersiam posita est, eā etiā à populo Principi concessam non abdicatiuè, sed cōmunicatiuè tributam cēseri, vt probatur *l. de quibus. de cōsuet.* Duar. *ad tit. de constit princip.* Circa *δικαιοδοσίαν* autem variæ † ac planè inter se 3
dissidentes reperiuntur commentatorum sententiæ.

Prima & vetustissima est eorū: qui iurisdictionem generaliter non priuatiuè, sed cumulatiuè tributā prę sumi existimāt, hoc est, vt interpretatur Alb. Brun. *cons.47.nu.4.* Quòd per concessionem nō videatur ablata ei, qui prius illā habuit, sed vtriq; cōpetat. Cuius opinionis autor est Bar. *in l.1. arg. illius tex. C. de offic. præf. vrb.* Pau. Cast *in l. testamenta C. de testam.* Angel. Aret. *consil.10. & in l.1. § si quis in appellatione. de appellat.* Petr. de Anchor. *consi.159.* Dominic. *cap. per hoc,* argumento illius text. *de hæretic. lib.6.* Felin. *cap. Pastoralis. de offic.*

ord. Francis. Aretin. *consil.* 102. quos seq. Socin. Decius, Matt. de Afflict. Rip. Hippol. de Marsil. Paris. Grammatic. Menoch. Molinæ. Rol. à Vall. & alii neoterici infiniti adducti à Schrader. *p.* 10. *sect.* 1. *num.* 128. *tract. feud.* Alexand. Raudens. *consil.* 21. *num.* 61. Hanc sententiam communem esse attestatur Iason *in l. quod rerum.* § *fin. numer.* 8. *de legat.* 1. Modestin. Pistor. *consil.* 28. *numer.* 7. Nisi apertissimè constet de mente concedentis. Rom. *sing.* 23. & *consil.* 393. vel, vt loquitur Schrad. quando sumus in claris, & liquet de mente Principis ex verbis dispositionis, quòd eam non cumulatiuè, sed priuatiuè concedere voluerit *dicto loco & num.* Item si ex aliquibus iudiciis constet, aliam concedentis mentem fuisse, vel si esset concessa per verba taxatiua tantùm, quæ tamen exceptiones nō sunt de Regula, cùm in incertis, non autem in certis sit locus cōiecturis *l. continuus. de verb. obligat. l. ille aut ille.* § *cùm in verbis. l. non aliter. de leg.* 3. cùm verba clara interpretatione non indigeant. Tyraquell. *de præscriptionib. tit. Seracreude. gloss.* 7. Altera & planè contraria est sententia eorum, qui simpliciter contendunt, quamlibet iurisdictionis concessionem nō cumulatiuè, sed priuatiuè esse accipiendam. Fel. *in c. Pastoralis. de offic. ordinarij.* Angel. *l. pen. C. de can. larg. lib.* 10. Barbat. *c.* 2. *de offic. deleg.* Bal. *cons.* 385. *colum.* 2. *lib.* 4. Alexan. *in l. Gallus. de liber. & posthum.* quos seq. Hippol. & Rimin. *l.* 1. *in prin. de offic. eius, cui mandat. est iurisdictio.* Corneus *cons.* 30. *lib.* 2. Decius *cons.* 3. Rui. *cons.* 7. Albert. Brun. *cons.* 47. & alij allegati à Schrader. *d. tract. feud. part.* 10. *sect.* 1 *numer.* 126. Vincent. de Anna *alleg.* 130. *num.* 22. *lib.* 2. Et quod concessione iurisdictionis generali superior à se abdicasse omnem iurisdicendi potestatem, vt nihil præter ius superioris & regalium sibi reseruasse intelligatur, existimat Goden. *cons. de aurifodinis.* 2 *nu.* 8. VVesenbec. *cons. de iurisdict.* 97. *num.* 57. Col. *de process. execut. par.* 2. *cap.* *num.* 132. Tertia est eorum, qui distinguunt inter iurisdictionem concessam per priuilegium & contractum, vt in priuilegiis prior, in contractibus secunda opinio locum habeat, Abb. *c. caterum. num.* 7. & ibi Felin. *nu.* 12. *de iudic.* Idem *c. pastoralis de offic. ordin.* Bal. *l.* 1. *q.* 43. *de acq. rerum domin.* Curt. Sen. *cons.* 47. incip. *super memorata. in* 5. *dub.* Curt. Iun. *cons.* 2. *num.* 1. Ruin. *consil.* 142. Grammat. *decisio.* 30. *nu.* 11. Socin. Iun. *consil.* 126. *nu.* 4. *lib.* 3. Aug. Berous *consil.* 74.

Digitized by Google

fil.74.numero 8.& 11.libro 1. Crauett.*consil.411.numero 36.par.3.* Alber. Brun.*cons.42. num.7.& consil.2.num.18.* vbi rationem addit, quia ad Vasallum spectat vtile dominium feudi, in cuius exercitio à domino impediri non debeat.idem Brun.*cons.23.num.6. & cons.31.n.3.* Menoch.*cons.604.n.25. & cons.404.nu.23.24.26.*Socin.Sen.*cons.256. colum.2.*Dec.*l.consilii.§.Socii.*& ibi Cagnol.*num.1.de regu.iur.* præpos. *c.1.in fin.de controuers. inter Episcop. & Vasall.* hac subiecta ratione, q. ad Vasallū cum mero & mixto imperio inuestitum, spectet omne lucrum & emolumentum mulctarum & pœnarum, & in eo à domino impediri non debeat,Marian.Freccia.*in tract.de subfeud. lib. 2.fol.105.* Ægid.Thomat.*de collectis.cap.8.num.9.*Natta *cons.104.nu.7. vsque ad nu.11.*Cacheran.*decis.29.nu.8. quos* sequitur Schrad.*part.10. sect.1.nu. 128.* Adiecto, quod firmius ius contractu, quam priuilegiis quæsitum censeatur. Item exemplo regalium quæ per inuestituram, vel alium contractum non cumulatiuè, sed priuatiuè concessa intelligantur.Cur.Sen.*cons.73.*Ias.*cons.70.col.4.lib.3.* Card. Paris.*cons.2.nu.18.lib.2.*Rol.à Valle *cons.88.nu.26. & 27.lib.1.* vbi id etiam in præscriptione locum habere affirmat, quod ea contractui æquiparetur, imò contractu firmior & efficacior sit *nu.132. & 133.* Secundò: Ab hac distinctione apertè dissentit Celsus Hago *consil. 60.n.35.& 40.cons.86.n.7.* Vbi iurisdictionem cōtractu quęsitā non priuatiuè sed cumulatiuè tributam accipi dicit Panorm.*in c.Ceterum.de iudic.*quam refert & sequitur Albert.Brun.*cons.47.n. 6.& 7.* Quòd nimirum iurisdictio omnis cōmunicatiuè non abdicatiuè data esse censeatur: Extra quam si per cōtractum feudalem concessa sit: Cuius rationem reddit Bal.*in l.1.nu.41.de rer.diuis.* Quod Vasallus habeat vtile dominium in iurisdictione ac territorio sibi concesso,cum utilitate,vt loquitur,& effectu.Brun.*d.cons.49.n.8.* Quarta Coleri est opinio, quòd iurisdictionem hæreditario iure fruendam concedens, siue per priuilegium, siue contractum eatenus à se abdicasse intelligatur,quatenus per appellationem vel iustitiæ denegationem ad se non reuoluatur, quod non tantùm de Vasallis,sed etiam de ciuitatibus,quibus in perpetuum cōcessa sit iurisdictio,intelligendum putat.*d.par.2.cap.1.n.38. & seq. vsque ad finem.* Goden.*cons. de aurifodinis, 2.num.18.*Angel *in l.cum Prætor.*

Digitized by Google

*num.*3.*verf.quandoque vni conceditur.de indicij.* Vesenb.*de iurisd. consi.* 95.*nu.*57.In hac interpretum & quidē maximæ autoritatis, dissentientiū variatione, ego vt liberè de hac re iudiciū meum exponā, nullam harum sententiarū natura ipsa iurisdictionis & statu præsente Reipub. nostrę, cōsiderato, legum adductarū fundamentis sustineri, sed quæstionem propositā aliis rationibus definiendam arbitror. Prima enim Bartoli & aliorū opinio nititur fundamentis illarum legum, quæ de vi cōcessæ iurisdictionis loquuntur eius temporis, quo iurisdictio planè fuit iuris publici, & in solius Reipublicæ Romanæ patrimonio, vsu solummodò magistratib. tam ordinariis, quàm extraordinariis ad tempus concesso, idq; tam populo quàm Principibus summam rerū obtinentib. Alb. Brun. *consil.*74. *num.*2. Eo enim tempore semper liberum fuit reipub. vel princip. cum magistratibus cuiuscunq; ordinis concurrere, & idem iuris adhuc obtinet, in omnibus Magistratibus temporariis ac delegatis, qui non suo, sed concedentis nomine mandatam iurisdictionem exercent. Secunda opinio falsissimis & textuum & Dd. allegatorum à Schradero autoritatum nititur præsuppositis, Felin. enim *in d.cap.Pastoralis de offic.ordinarii* ponit & affirmat id, quod antea per Ioh. Andreæ, Angel. Aretin. *in l.*1. *§ Si qua appellatione.de appell.* Francisc. Aretin. *consil.*102. Dominic. *cap. per hoc.* Anan. *in cap. ex commini.* Bart. *in l studentibus. C. de offic. præf. vrb.* & aliis ab eo adductis definitum est. Nempe superiorem concedendo inferiori iurisdictionem eam à se non prorsus abdicasse, sed cum eo semper concurrere posse, num. 2.

Exceptionum autem quas adducit, & quibus contrariam positæ regulæ definitionem probari Schrader. existimat, Priores quinque non continentur sub regula, quæ de eo saltem agit casu, quo à superiore simpliciter concessa iurisdictio priuatiue vel cumulatiuè data intelligatur, quæritur. Non autem quando ex verbis vel coniecturis aliud de mente concedentis apparet. Cùm vt antè dictum est, non in certis, sed ambiguis locus sit coniecturis. *dicta leg. continuis. de verborum obligation.* Limitatio sexta, septima & octaua nullo iuris fundamento probantur. Nec quicquam
4 ad conciliandas † hasce diuersas sententias facit distinctio inter

ter

Digitized by Google

ter concessionem per viam priuilegij vel contractus, in qua tertiam opinionem consistere diximus. Dispositio enim omnis † & 5
quantumuis generalis & indefinita, secundùm subiectam materiam & naturam rei, de qua disponitur, intelligenda ac restringenda est. *capit. solitæ. de maior. & obed. l. si vno.* & ibi Bartol. & Salicet. *Locati.* Euerhard. *in loco à subiecta materia, numero septimo.* Menoch. *de præsumpt. libro 4. præs. 133. numero 5. libro 2. præs. 16. num. 2.* Alciat. *in tract. de verb. significat. libro 1. numero 101.* adeò vt verba, ratione subiectæ materiæ ad sensum improprium trahi debeant, etiam in negociis quorum stricta est interpretatio. *d. l. si vno locati. l. conditio in præteritum est. l. decet. de verb. obligat.* Euerhard. *dicto loco à subiecta materia, num. 2.* Et in specie quod qualitas † feudalis natu- 6
ram iurisdictionis non immutet. tradit Petr. Anton. de Petra *in tract. de fideicommiss. quæst. 8. num. 530.* & generaliter in attribuenda iurisdictione primæua conditio attendi debeat, Grandisal. de Villa diego *in tract. de legato. quæ. 4. numero 5.* Cum igitur iurisdictio quoad naturam primæuam eius sit conditionis, vt in dominio reipub. & non priuatorum sit patrimonio: Sequitur omnem de ea dispositionem ita esse accipiendam, vt quam minimè ius publicum læsum esse videatur. Et sic in dubio, etiam per viam contractus concessa, magis cumulatiuè quàm priuatiuè tributa, & ita, vt concedens ea non priuetur, intelligitur, sed vtrique competat. Alb. Brun. *cons. 47. numero 4.* Cùm generale verbum † in disposi- 7
tione ad ius referendum sit. *l. quidam. de verb. obligat.* Alciat. *lib. 1. numero 24. in comm. de verb. significat.* Et semper ea interpreta-
tio † sequenda sit, per quam iuris publici correctionem decli- 8
namus. *l. præcipimus. 32. §. fin.* & ibi Bartol. *C. de appell.* Crauett. *in tra. de antiquit. temp. part. 4.* Rolan. à Valle *cons. 80. num. 49. lib. 1.* Hinc sequitur, siue per priuilegium siue cōtractum: vel olim vel hoc tempore tributa sit iurisdictio secundum naturā rèi cōcessę, ac tenorem iuris veteris, cuius mutatio non præsumitur, cumulatiuè nō priuatiuè concessam esse intelligi: Nisi aliud de mente cōcedentium vel ex verbis, vel aliis indiciis & coniecturis appareat iuribus supra deductis. Et tantum de tertia opinione.

His

9 His ita deductis, vt secundum statum † horum temporum hac de re aliquid certi statuatur; Sic confirmo: Si iuris scripti rationes ac fundamenta intuemur, iurisdictionem omnem, siue totam, siue pro parte, siue per priuilegium, siue contractum, siue ab Imperio, vel Cæsare, aut Principibus & Optimatibus Imperij: siue ab inferioribus siue subditis, siue singularibus personis, siue vniuersitatibus simpliciter concessam, non priuatiue, sed cumulatiuè datam censeri, id est, non ita, vt eam totam à sese abdicauerint, vel saltem quo ad primum iudicium, vt per appellationem, & alios modos suspēsiuos, ad superiorē saltem reuertatur: sed ita cōmunicatā perpetuò intelligi debere, vt non tantùm summa potestate, concedens, priuatus non esse censeatur, sed etiam cum iis, quibus concessa est iurisdictio siue anticipando, siue concursu, siue euocatione, concurrere possit. Menoch. *de præs. lib. 2. præs. 17.* Non obstantibus iis, quæ Schraderus pro adstruenda sententia negatiua ex Abbate, Felino, Petro de Anchorano, Chalderino, Baldo, Natta & Barbatia accumulat *part. 10 sect. 2.* Quicquid n. à Schradero & aliis interpretibus de interpretatione iurisdictionis præscriptione quęsitę dicto loco affertur, tribus fundamētis adductis innititur. *c. nimirum irrefragabili de off. ord. l. si quisquā. de diuers. & temporalib. præscr. c. auditis. & c. cum olim. de præscr.* Dicta autē iam capita *auditis, & cap. olim,* quod ex iis adseritur, iurisdictionem ab inferiore contra superiorem vsucaptam priuatiuè non cumulatiuè acquisitam intelligi, disertè non probant. Et certum est, leges, & constitutiones ciuiles, quatenus Canonibus directè nō sunt contrariæ, & libertati Ecclesiasticæ non aduersantur, clericos æquè ac laicos obligare. *cap. 1.* & ibi Abb. *de oper. noui nūc. c. lege. dist.* 10. Bar. *d. l priuilegia. C. de sac. ecclesiis.* Et si certi aliquid definirent, cū speciali quadam ratione de iure Episcopali disponant, ad politicam iurisdictionem nequaquam sunt extēdenda: eiusdem sententiæ est, *c. irrefragabili. de officio ordinarii.* nam & ibi agitur de potestate Capituli, & exercēda disciplina Ecclesiastica cōtra Episcopū præscripta. Ex qua tanq̄ speciali ratiōe introducta ad iuris cōmunis & publici correctionē nihil inferri pōt. Licet nec ea expresse disponat, quòd

quod poteſtas illa corrigendi capitulo cōſuetudine ita ſit acquiſita, vt Epiſcopo plane videatur adempta. Et quod lege vel Canone diſpoſitum non reperitur à nobis adſtrui & affingi non debet. *c.inter corporalia.de translat.prælator.§.conſideremus.in auth.de triente & ſemiſſe.l.ſi ſeruum.70.§.non dicit Prætor.de acquir.hæred.leg.diſſentientis. C.de repud.leg. illam. 19.* & ibi Iaſon. *C. de collat. leg.certa forma. C.de iure fiſci. L.*vero *ſi quiſquam.de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus.* præſcriptæ iuriſdictionis nulla mentio, ſed vſucaptum ius piſcandi in flumine publico hoc tantum operari diſponitur, vt alii, id eſt, ſubditi, non vero ipſa reſpublica vel Princeps piſcandi in flumine publico facultate priuatus eſſe cenſeatur. Hoc autem loco diſerte agitur de interpretatione præſcriptionis acquiſitæ reſpectu ſuperioris.

Et licet ea, vt præmiſimus, de iure Ciuili plane ſunt extra controuerſiam, ſecundum vſum tamen horum temporum, diſcernendum eſt inter iuriſdictionem expreſſe & tacite conceſſam inter vniuerſaliter vel generaliter aut ſingulariter mandatam, vel per priuilegium perpetuo, vel vſusfructus nomine, vel feudi, pignoris, emptionis & locationis titulo tributam.

In mandata vel tota, vel certa ſpecie iuriſdictionis Magiſtratibus, præfectis aut delegatis ius vetus abſque controuerſia locum habet. Ex officii enim conceſſione nullum transfertur ius aut poſſeſſio in iuriſdictione, ſed nudum exercitium, & adminiſtratio loco concedentis, ideoque poſſeſſoria remedia in eo locum non habent. Carolus Tapia. *in repet. leg fin de conſtit. Principum.par.2.capit.9.numer.*74. Hippol. Riminald. *conſil.715.num.*1. Ergo qui mandarunt cum iis, quibus mandata eſt concurrere, eamque pro arbitrio ab iis auocare poſſunt, vt eſt *in leg.ſoluitur.de iudic.*Menoch. *conſil.604 numer.25.*Hippolit. Riminald. *§.1.num. 465.inſtit.de donat & conſil.715.numer.1.* Sol. *ad conſtit.non.rub.de eod. an non.gl.vlt.num.5. & 7.* Et ſuperueniente maiori magiſtratu minoris mādata iuriſdictio ceſſat. *l.potioris.C.de offic.rect.prouinciæ.*Bar. *in l.fin.de offic.proconſ.& legat.*

Quoad eos vero qui iuriſdictionem ſuo iure & propriam ſiue cōtractu ſiue priuilegio acquiſitam habēt, vt ſunt Principes tam

Oo ecclesi-

ecclesiastici quam Politici Prælati, Comites, Nobilesq́, Ciuitates Imperii, & postea Nobiles ac ciuitates mediate subiecti, partim noua imperii constitutione *de Camera iurisd. par. 2. tit. 1.* partim consuetudine contra veteris iuris rationē introductū videmus, vt quoad prima iudicia superiores cū inferiorib. vel anticipādo vel præueniendo non concurrant. Et non suo, sed postulantiū tantum & iudicum inferiorum facto prouocatione nimirum iusticiæ denegatione vel protractione nullitatis commissione vel suspicione, ad superiorem iurisdictio redeat Albert. Brun. *consil. 169. Versicul. quamuis enim lib. 2.* Peregrin. *cons. 1. nu. 41.* Berous. *cons. 74. nu. 10.* Quæ tamen consuetudo secundum naturā suam in terminis suis stricte intelligenda, vt ad alia, quam in quib. vsus obtinuit, non extendatur. Bald. *in c. 1. in fine. principij de cog. feud. & in auth. si quas ruin. in 1. col. C. de sacros. ecclesiis* Paul. de Castro *consil. 161. 1. col.* & Oldrad. *consil. 236.* Abb. *in c. fin de consuet.*

10 Hoc etiam loco non incommode quæritur, an iurisdictio sit di-
11 uidua † vel indiuidua: Diuidui & indiuidui † verborum non est simplex in iure, vt & apud alios scriptores vsus, de quo plene Baro *in tr. de diuiduis & indiuiduis obligat. lib. 1. cap. 1. 2. & 3.* apud IC. vero diuiduum dicitur, vel quod distribuitur in partes pro indiuiso & cōmune est vel nostro facto, societate nimirum, emptione, vsucapione: Vel alieno: legato, fideicommisso, hæreditate: vel in partes, pro diuiso extra iudicium vel in iudicio: Familiæ herciscundæ communi diuidundo vel finium regundorum. Indiuiduum quod vel in partes indiuisas non diuiditur vt sunt partim iura, partim facta, vel, in partes diuisas: quorū alia natura vt fundus, Castrum, Prætorium: alia damno, vt homo, lanx, equus. Quædam lege, pactione, vel testamēto diuidi prohibentur, accurate Baro *d. tract. de*
12 *diuiduis & indiuid. oblig. capit. 3.* Quatenus igitur iurisdictio † vt ius consideratur, secundum naturam ac substantiam suam tanquam res incorporalis diuisionem non recipit. *l. stipulationes non diuiduntur de verbor. oblig.* Curt. *cons. 47. nu. 58.* Bald. *in c. 1. §. præterea Ducatus. de prohibit. feudi alien. per Frideric.* Rol. à Valle *cons. 46. nu. 16. vol. 3.* Per. Anton. de Petra *in tr. de iure quæsito per Principem nō tollendo. quæst. 8. nu. 38.* & *in tr. de fideicomm. quæst. 8. nu. 530.* Quoad commoda uero

& in

Digitized by Google

& in consequentiam territorii ei subiecti diuiditur per diuisionẽ territorii. Bolognet. *consil.* 14. *num.* 30 *& seq.* Socin. *consil.* 67. 99. *& seq. vol.* 1. *& cons.* 162. *nu* 17. *vol.* 2. Pet. Anton. Petra. *de fideicommiss quæst.* 8. *nu.* 530 *& in tr. de iure quæsito nõ tollend. per Principem quæst.* 18. *nu* 38. *& seq.* vbi exempla iurisdictionis † per partes territorii, diuisæ refert in Ducatu Placentiæ, Castris nimirum Cauasii, Ripaltæ, Potentiani. An autem si Princeps vel Comes decedat, plurib. hæredibus relictis, ante factam diuisionem iurisdictio sit apud singulos in solidum, ita vt quilibet eam exercere posset, an vero omnium interuentu opus sit, tractant ac determinant Bart. Alex. de Imola & Paul. de Castro *in l. tunc autem. de re iudicat.* Abb *in c. audientiam. de offic. delegati.* Iason. & Bald. *in l. vnic. de offic. cõsulis.* Iason. *in d. l. tunc autem. de re iudicat.* De iure accrescendi circa iurisdictionem vide Paris. *consil.* 16. *num.* 8. *vol.* 4. 13

Solet etiam hic agitari quæstio, an concessa † simpliciter iurisdictione omnes eius species tributæ intelligãtur? In cuius disquisitione distinguendum arbitror, quod à plerisq; cõfunditur: Merum nimirum imperium à criminali iurisdictione: Criminalem à iurisdictione superiori. Quod autem merum imperium à iurisdictione criminali tanquam pars scilicet à toto differat, supra *lib.* 1. *cap.* 11. satis dilucide expositum est. Superior iurisdictio altera pars iurisdictionis in plerisq; Germaniæ locis cõstituta, an plus minusue criminali cõtineat, quia moribus cuiuscunq; Prouinciæ cõstat quomodo vel à mero imperio antiquo præcipua criminalis iurisdictionis parte, vel ab ea tota discernatur, certi aliquid, nisi à singulorũ locorũ iurisperitis definiri nõ potest: Iure vero Saxonico certis limitib. circũscripta, quomodo tã à grauiore animaduersione q̃ criminali iurisdictione vniuersa distet, ex singulorũ definitionibus supra explicatis satis est manifestum. Si itaque concessionis verba sunt vniuersalia vel species iurisdictionis omnes disertè comprehendant, quæstio tollitur: Verba siquidem vniuersalia peremptoria sunt, vt ex Valentiniano ait Cuiacius *in com. de feud. tit.* 19. *libr.* 4. Oldrad. *consil.* 252. Rol. à Valle *cons.* 42. *nu.* 37. *libr.* 2. Alciat. *c. quod sedes. de offic. ordin.* Idem si cum adiuncto alta & bassa

Digitized by Google

data est Ioan. Longouall. *in repet. L. imperium numer. 92. de iurisd om. iud.* Tap. *in repetit. leg. fin. cap. 2. num. 45. de constit. princip.* Item omnimoda Cardinalis Zabarell. Panormit. *c. 1. Versic. omnimodã de foro cõpet.* Paris. *consi. 9. num. 3. lib. 1.* Carol. Molyn. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 5. num 48.* Aut plena vel plenissima Iason. *in l. imperium. num. 11. de iurisd.* Raphael Cuman. Fulgos. & Bald. *in leg. si in aliqua. de offic. procons.* Paris. *d. consil. 9. numer. 7. lib. 1.* Molyn. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. gl. 5. nu. 48.* Curt. Iun. *in leg. imperium. de iurisd.* Tapia. *in l. fin. cap. 2. num 43. de constit princip.* Nisi tamen consuetudo locorum repugnet, qua interdum disertæ expressiones ad inferiorem iurisdictionẽ restringuntur. Vt in Palatinatu, Franconia & Bauaria verba concessionis amplissima mit hohen vnd nieder Gerichten vnd vorbots ad criminalem vel centenicam iurisdictionem non porrigi, testatur Knich. *de vestit. pactis cap. 1. nu 81.*

An autem concessa simpliciter iuridictio criminalem quoque complectatur, Diuersæ sunt interpretum sententiæ. Ac numero vicit eorum opinio, qui concessa simpliciter iurisdictione merũ quoque & mixtum imperium, id est, vt illi interpretantur, omnẽ tam ciuilem quam criminalem iurisdictionem tributam esse arbitrantur: vt sunt Oldrad. *consil. 251.* Iohan. Andreæ *in addit. ad Speculator. de iurisdict. omn. iud.* Felin. *cap. quod sedem. in 4. versicul. cogitabam. de offic. ord.* Dec. *in leg. licet causam. num. 10. de probat.* Alex. *consil. 35. numer. 2. libr. 4.* Crauett. *consil. 12. colum. 2.* Baldus, *leg. fin. col. 2. de constit.* Alex. *leg. 1. num. 66. de offic. eius, cui mandat. est iurisdict.* Abb. *d. cap. quod sedem.* & ibi Alciat. *de offic. ord.* Decius. *leg. imperium.* & ibi Caspar Valascus Sebastian. Sapia *de iurisdiction.* Didacus. Couarruuias. *pract. quæst. capit. 1.* Boer. *decis. 227.* Roderic. Soarez. *alleg. 6. nu. 7. & alleg. 7. num. 12.* Crauett. *consil. 118. col. 2.* Paris. *consil. 8. nu. 5. & consil. 9. nu. 14. & 15. lib. 1.* Rol. à Valle *consil. 42. nu 7. consil. 48. nu. 27. lib. 2.* Menoch. *præs. lib. 3. præs. 97. nu. 31.* Eamque communem affirmant Dec. Alc. Sebast. Sapia, Couarr. & Rol. à Valle *locis iam indicatis.* Eosq; ex nostris in casibus, vbi per verba quoq; Germanica Gerichte / cõcessa est iurisdictio, sequũtur Schrad. *cons. 18.* inter cõsilia Borcholten. VVesenbec. *consil. 95. n. 18. & seq.* Contrarium vero quod nimirum iurisdictione in genere concessa superior vel cri-

vel criminalis iurisdictio, quam ipsi merum imperium appellant, tributa non censeatur, tenuerunt Ias. *in l. imperium. n.* 11. *cum seq. de iurisd. omn. iud.* Salic. *si placet C. de Pedan. iud.* Bald. *c. quando. col. pen. de iudic.* Carol. Molyn. *in consuet. Paris. tit.* 1. *§.* 1. *gl.* 5. *n.* 48. Chassan. *in consuet. Burg. rat.* 1. *ti. Des iustices. verb. iustices.* Fran. Philipp. Monspel. *Respub.* 1. *n.* 18. Menoch. *praes.* 97. *nu.* 19. *par.* 2. Curt. iunior *in l.* 1. *nu.* 23. *de off. eius, cui mand. est iurisd. & in l. imperium om.* vbi hanc quoq; communem esse affirmat. Eandem seq. ac multis rationibus in feudi concessione defendit, vsuq; receptũ attestatur And. Knich. *de inuestiturar. pact. c.* 1. *n.* 99. *& seq.* Idẽ quoq; statuit Fuluius Pacian. *cons.* 3. *n.* 27.

Cęterum quæstiones hę, & similes facti sunt, in quib. de voluntate concedentiũ ambigitur, quæ ex coniecturis colligitur, vnde quæ hic desiderantur, ex locis earum rerum proprio arcessantur vt recte monet Duaren. *in l.* 3. *de iurisd. omn. iudic.*

Capvt Vltimvm.

De contrarijs siue modis amittendæ iurisdictionis.

Svmmaria.

1 *Iurisdictio quatenus est in Imperio, ijsdem modis quibus Respublica ipsa mutationi & interitui obnoxia est.*

2 *Differre interitum & conuersionem reipublicæ.*

3 *Respublica proprie sic dicta, quia societas, iisdem modis, quibus aliæ societates soluuntur.*

4 *Pauli IC subtile discrimen inter amissionem & finitionem vsusfructus.*

5 *Modi amittendæ vel tollendæ iurisdictionis proprie sic dictæ duplices, communes & proprij.*

6 *Vtrorumq; definitio.*

7 *Propriorum subdiuisio in generales & speciales.*

8 *Generalium definitio.*

9 *Specialium definitio.*

10 *Generalium vlterior diuisio.*

11 *Generaliter tollitur iurisdictio per reuocationem superioris.*

12 *Quæ iurisdictio generali reuocationi sit obnoxia.*

13 *Delicto quoq; vel culpa generaliter iurisdictio amittitur.*

14 *Discernitur inter delicta, vt loquuntur, commissionis & omissionis.*

15 *Quoad tempus vel causam vnam atq; alteram. Facto superioris iudicis iurisdictio suspenditur, per inhibitionem & auocationem.*

16 *Inhibitionis effectus.* 17 *Auocatio causarum quid?*

18 *Auocatio duplex expressa & tacita.*

19 *Facto inferioris iudicis, sistitur cursus iurisdictionis per denegationem vel protractionem iusticiæ dilationem & relationem.*

20 *Facto postulantium suspenditur iurisdictio per appellationem recusationem, restitutionem in integrum.*

21 *Supplicatione & querela executionem non impediri.*

22 *Mandata iurisdictio quomodo finiatur.*

23 *Ecclesiastica iurisdictio excommunicatione sistitur.*

24 *Prorogatæ iurisdictionis tollendæ & suspendendæ singularia.*

25 *Arbitraria notio quomodo finiatur?*

26 *Appellatione an suspendatur arbitrium?*

27 *An postulatione reductionis ad arbitrium boni viri arbitrorum sententia suspendi possit?*

28 *An iurisdictio modis præmissis ipso iure vel per sententiam finiatur vel suspendatur.*

29 *Verborum ipso iure & per sententiam accurata explicatio.*

30 *Verborum ipso iure 10. significatines.*

31 *Vocis sententiæ Homonymia.*

32 *Iuris in proprie & improprie nostrum diuisio.*

33 *Iuris proprie nostri exempla.* 34 *Improprie nostri.*

35 *Iura omnia tam proprie quam improprie nostra regulariter ipso iure acquiri & amitti, nec ad ea constituenda & finienda opus esse sententia.*

36 *Regulæ huius restrictiones & casus quibus sententia opus est.*

37 *Effectus ac discrimina eorum quæ ipso iure fiat ab ijs quæ per sententiam perficiuntur.*

38 *De ijs quæ ipso iure vel per sententiam fiunt, duæ regulæ.*

39 *Ipso iure amisso reali vel personali iure omnes effectus eius iuris ipso facto statim amittuntur, ita vt licet super facto controuerso sententia declaratoria opus sit ea tamẽ ad tempus facti cõmissi retrotrahatur.*

40 *Pœnæ ipso iure irrogatæ effectus statim à facti punibilis cõmissione incipit, vbi vero cõdẽnatio iudicis requiritur, ad tẽp. latæ sẽtẽtiæ differtur.*

41 *Iuris p sentẽtiã amissi effectus vsq; ad momẽtũ latæ sentẽtiæ salui manẽt.*

42 *Iurium*

Digitized by Google

42 *Iurium ipso iure amissorum exempla referuntur.*
43 *Pœnarum ipso iure constitutarum effectus exempla.*
44 *Restrictio ac declaratio eorum quæ ipso iure fiant.*
45 *An in ijs quæ ipso iure fiunt, sententia declaratoria pro forma perpetuo, vel eo saltem casu, quo factum in dubium vocatur requiratur.*
46 *Iurisdictionem amitti vel finiri ipso iure nec opus esse sententia dispositiua, nisi quando propter delictũ vel culpã aufertur vel suspenditur.*
47 *Recusatio ipso iure suspendit iurisdictionem iudicis suspecti.*
48 *Iure altero ciuili vel Canonico controuerso, altero certo hoc in vtroq; foro seruandum.*

QVod ad modos † finiendę iurisdictionis quatenus in ipso est 1
imperio, attinet, sciendũ, eã iisdẽ modis, quib. vniuersę respub. interire solent, extingui & mutari. Estq; differentia † inter i- 2
psũ interitũ & conuersionẽ formarũ rerũpublicarũ, quas τρόπους τῆς ἀρχῆς Arist. appellat. Vera aũt † & proprie accepta respub. quę 3
est ex libera cõuentione & societate Arist. *li.* 1. *politicor.c.*1. *li.*3. ex iisdẽ causis, quib. alię societates, dissoluitur, vel natura sua, cõtraria nimirũ volũtate, vel vi interna vel externa. Cõtraria volũtate cũ vel plane resoluitur in ἀναρχίαν vel Principis alterius imperio δεσποτικῷ vniuersi ciues se spõte subiiciũt. Vis interna sũt seditiones quorundã, quib. destructa vera Politia Tyrannis vel ὀλιγαρχία vel δημοκρατία arripitur. Externa fit armis & bellis, quib. liberę respub. sese dominatui Victorũ subiicere coguntur. Vt est formula deditionis apud Plaut. *in Amphyt. Dedunt se diuina humanaq; omnia in ditionẽ & arbitratũ cuncti Theano Populo.* In modis † amittẽdę vel fini- 4
endę iurisdictionis, proprie sic dictę, nõ sequemur subtilẽ distinctionẽ Pauli in vsufructũ de qua Cont. *in cõmentar. feud. c.*10. *Quib. mod. feud. amittat. ac finiat.* inter amittere vel finiri iurisdictionem sed pro vtroque amissionis verbo communiter vtemur.

Sunt aũt amittẽdę, vel tollẽdæ † iurisdictionis modi in duplici 5
differentia: Quidam enim cõmunes, quidam proprii: Cõmunes, in quibus iurisdictio † cum aliorum iurium generibus conuenit: 6
Proprii, qui aliquid in iurisdictione tollenda speciale habent. Hi quoque † non vnius sunt generis, quidam generales, quidam 7
speciales. Generales † qui specieb. omnib. sũt cõmunes: speciales 8
qui certis

9 qui certis † tantum iurisdictionis specieb. conueniunt. Generaliũ
10 rursus † duæ sunt species: Quidam n. iurisdictionem omnem plane tollunt, quidam ad tempus saltem, & in vna vel altera causa remorantur. Idq; vel facto superioris vel inferioris iudicis, vel postulantium.

11 Modus proprius generalis † iurisdictionis plane tollẽdæ est reuocatio superioris iudicis indefinita, quę statim iudicis inferioris iurisdictionem sistit, eiusq; manus constringit ita, vt quę post eam reuocationem ac generalẽ inhibitionem egerit nullius sint momenti *c. vt nostrum.* & ibi Abb. *de appellationib.* Interpretes plerique *in c. super quæstionum. Eod. tit.* Et quod iurisdictio semper prohibita reuocari possit, tradunt Aretin. Felin. & Decius *in c. nouit. de iudic.* Tapia. *in rub. l. fin de constit Princip. cap. 9. par. 2. nu* 58.

12 Quæ autem IVRISDICTIO † spontaneæ concedentium reuocationi obnoxia sit; Obseruandũ est, etsi generaliter quoad priuilegiorũ reuocationẽ discernatur inter simplicia ac gratuita & ea priuilegia quę ex causa onerosa vel meritoria sunt concessa, vt in illis sit libera: in his vero regulariter nõ sic permissa, vt late tractat Tapia *in l. fin. c. 9. 2. par. de constitutionib. Princ.* Rol. à Valle *cons. 66. n. 5. 67. & plurib. seqq.* Felin. *in c. nouit. de iud.* Hæc tamẽ distinctio de iure nõ habet locũ in concessa iurisdictione, in qua semper autoritatẽ superioris exemptã censeri ait Felin. *in c. nouit. de iudic. n. 8. per c. venientes. de iureiurand. & c. constitutus. de rescript. n. 9.* post Bald. *in l. Qui e Patr is. C. vnde liberti.* Geminian. *in c. 1. de constit. in 6.* Archi. & Dec. *d. c. nouit.* Tapia *in rep. l. fin. c. 9. nu. 58. de constit. Princip.*

Quicquid aũt sit de iure vsu nostri temporis ... cõtractus & priuilegia, per quę ius reale in iurisdictione transfertur, nõ solent reuocari quod expressa constitutione in Regno Hispaniarum sancitũ *l. 8 Fori. tit. 12. de les donationes.* refert Tapia *in rep. l. fin. c. 9. n. 54. de constit. princip.* Ac conuenit cum iis quę generaliter de contractib. vel Priuilegiis, per quæ dominiũ vel aliud ius reale transfertur nõ auferendis tradiderũt Bald. *in l. qui se Patris n. 34. C. vnde legitimi.* Felin. *in c. Nouit. de iudic.* Tiraq. *in rep. l. si vnquam. Verb. libertis C. de reuoc. donat.* Paul. de Castro *in leg digna vox. nu. 5. C. de legib.* & alii complures adducti à Tapia. *dicto loco & num.*

Secus

Digitized by Google

Secus vero in simpliciter mandata vel officii ratione concessa, ex qua nullũ ius in re aut possessio in iurisdictione, sed nudũ tantum exercitiũ & administratio loco ac nomine cõcedentis transfertur. Ea n. pro libitu cõcedentiũ reuocatur, & absq; causa auferri potest. Bald. *in L. rescript. C. de precib. Imperat. offer.* Boss. *in tit. de regalib. n.* 34. Boer. *decis.* 149. *n.* 17. Tap. *d. l. fin. c.* 9. *n.* 74. *de consti. princip.* licet quo ad remotionem ab officio præmissa non absque dubitatione procedere existimet *ibid.* Tapia. ex iis quæ subiicit *nu.* 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. *& aliquot seqq.*

Secundo & generaliter amittitur iurisdictio † delicto vel culpa 13 exercẽtis, in quo distinguere cõmuniter solent † interpretes, an 14 peccatũ sit cõmissione vel omissione, propter omissionis & negligentiæ peccatum nunquã priuari iudicẽ, sed alias puniri debere, scribunt Bal. & Cyn. *in l. si dominus. §. duorũ. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* per text. *§. super hoc. in Auth. de quæstor. & in Auth. vt diff. iud.* Tiraq. *in tr. de pœnis temp. & remitt. caus.* 44. *n.* 61. Si vero in cõmittẽdo: q̃ plane iurisdictioni priuari debeat, Bald. & Cyn. *d. l. si dominus. §. duorũ. de his, qui sunt sui vel alieni iuris.* vbi, quomodo distinguant, videndũ est. Si quis igitur iurisdictione ad sæuitiam & oppressionẽ subditorũ abutitur, ea priuari potest, p ea quę tradit Innoc. Ioan. And. Gemin. Phil. Frãc. *in c.* 2. *de re iud. n.* 6. Mol. *in cõsuet. Paris. ti.* 1. *§.* 30. *n.* 166. Myns. *cẽt.* 1. *obs.* 8. Iust. Eccard. *in explicat. L. reg. fol.* 121. Myns. *obs.* 8. *cẽt.* 5. Iac. de S. Georg. *in tr. de homag. tõ.* 2. *p.* 2. *fol.* 97. *n.* 46. Geil. *l.* 1. *obs.* 17. *n.* 2. Subditi n. prętextu iurisdictionis nõ vt serui tractari debẽt. Quia potestas iuris reddẽdi libertatẽ subditorũ nõ minuit, sed auget, & tuetur, cũ ad eorũ defensionẽ & cõmunẽ vtilitatẽ sit introducta, alias nõ iurisdictio sed Tyrannis ac barbarica impressio censenda est, vt grauissime ea de re scripsit Molyn. *in cons. Paris. tit.* 1. *§.* 2. *gloss.* 3. *fol.* 103. 1. *col. nu.* 4. Celsus Mancinus *in tr. de iuribus principatuũ lib.* 4. *cap.*..... vbi dicit, Qui pro iudicibus sese Dominos gerunt, mutare ius Principatus in Tyrannidis immanissimæ legẽ. Cum eo aũt, quod ex Baldo & Cyno dictũ est nõ priuatione, sed alia pœna iudicem ob negligentiam puniri nõ consentit Longouall. *in repetit. L. imperium fol. penult.* vbi iudicem propter negligentiã in reddendo iure statim priuandum & ab officio deponen-

 ponen-

Digitized by Google

ponendū decidit, autoritate Dd. post gl. *in l mancip. C. de seruis fugit. & l. si quis C. de off. praef. praet.* idq; confirmat *c. grandi. de suppl. negl. praelator. n. 6.* Idem tradunt Ant. de But. *c. . de concess. prabend.* Felin *c. irrefragabili n. 1. de off. ordin.* Menoch. *in tr. de arb. iudic. q. lib. 2. cent. 4. casu. 341. n. 5.* Iul. Clar. *in practic. crim. lib. 5. § fin. q. 73. vers. Item iudex propter negligentiā* Chilian. *Konig in processu. c. 3. n. 4.* And. Geil. *obs. li. 1. Obseru. 28 n. 7.* Et cōplures alii adducti à Schr. *p. 10. sect. 4. n. 162 & 163.* Cui suffragatur, q. ex Bart. *in l. 2. § Si tamē homines. de verb. obl.* Quod nimirū differētia inter delictu omissionis nō habeat locū in iudice, qui ęque grauiter in omittēdo & negligēdo facit iniusticiā, q̄ si cōmittēdo delinquat, refert Tiraq. *in tr. de poen. temp. aut remit. caus. 44. n. 62.*

Plura de his, quia exactè omnia hic persequi non possumus, vide apud Bald. Cyn. Tyraq. *dictis locis* & Molyn. *in consuet. Paris. tit. 1. § 2. gl. 3. fol. 104. num. 12.* Ruin. *consil. 12. lib. 5.*

15 Quoad tempus vel causam † vnam atq; alteram facto superioris suspenditur iurisdictio per inhibitionem & auocationem. Per
16 inhibitionem † quae tam facta prouocatione, q̄ nulla interposita appellatione locum habet. Francisc. Hercula. in tr. de attentatis, statim sistitur iurisdictio iudicis inferioris, vel vt loquuntur interpretes, statim ligātur manus iudicis iudicare prohibiti, ita vt acta in causa qua inhibitū est, post inhibitionē exhibitam pro infectis ac nullis habeantur. *c. non solum. & in c. Romana. de appellationib. lib. 6.* Rota. *decis. 20. alias 130. incip. si post inhibitionem de appell.*

17 Auocatio causarum † est causę vnius vel alterius ab inferiore ad superiorem translatio. De qua interpretes *in c. licet. de off. ac potestat. delegat. c. vt nostrū. de appellation. & l. iudicium soluitur. de iudic.* Geil. *li. 1. obs. 4. n. 81.* Herm. Vulteius *in l. 1. C. de iurisd. & foro comp. n. 163.* Fitq;
18 dupliciter: † expresse vel tacite. Expresse, si causam ad inferiorem spectantē expresse ad se auocat superior. *d. c. vt nostrū*, siue cœpto siue nondū cœpto iudicio. Tacitè, Quando litē vel inchoatā vel nō iā cœptā scienter alteri delegat. Bald. *in l. siue proponis. 2. C. Quomodo & quando iudex.* Iason. *in L. more maiorum. de iurisdict. omn. iud.* Felin. *in cap. Quoniam Abbas. num. 12. in fine de offic. delegat.* Maranth. *de ord. iud. dist. . nu. 37.* Geil. *d. obs. 41. lib. . in fine.*

19 Facto iudicis † inferioris, id est, per denegationem vel protra-
ctionem

Digitized by Google

ctionem iusticiæ suspēditur iurisdictio, ac in ea causa qua ius reddere recusat, ad superiorem reuoluitur tex. *in Auth. vt diff. iudices. §. si tamen contigerit. Auth. statuimus. § sancimus. C. de Episc. & Cleric.* vbi cōmuniter hoc tradunt interpretes. Geil. *obs. lib. 1. obs. 28.* Secundo suspenditur iurisdictio per dilationē, quando nimirū actus certis tēporib. in iudicio expediendi, in aliud vlterius tempus reiiciuntur *l. si cum dies & l. diem. de recept. arbit.* ea n. pendente nihil est agēdum vel innouandū *l. 5. C de dilationib. c. præterea & c. significante.* Et ibi Panormit. *eod.* Socin. *in Tall. reg. 93.* Maranth. *in tr. de ord. iudic. part. 6. de appellat. num. 116.*

Tertio inter actus quoq; suspensiuos, qui ab ipso iudice inferiore proficiscuntur, numerantur relatio cū iudex de iure dubitās, superiorē consulit, quid in iudicando sequendum sit, *l. eū quem. §. iudicib. de iudic. § fin. in auth. de iudic. l. 1. § 1. de appell. tot. tit. C. de relat. c. intimasti. eod.* Ea n. pendente quoq; nihil innouari debet *l. fin.* & ibi Bald. *C. de relat. leg. ex illo.* & ibi Bald. & Dd. *C. de appell.* Barto. *in leg. 1. C. de relationibus.* Bald. *in capit. intimasti. de appellat.* Maranth. *in tract. de ordin. iudiciorum. tit. de appellat. numer. 10.* Idem quoque post Baldum *dict. leg. fin. C. de relationib.* cum à Collegiis IC. informationes petunt iudices obseruandum esse notat VVesenbec. *ad tit. de appell. in fine.* Facto postulantium † impeditur cœpta iurisdictio 2 regulariter per appellationem. Habet enim Appellatio effectum suspensiuum iurisdictionis nimirum iudicis à quo & deuolutiuū causæ ad superiorem. Abb. *in capit. dilecto. col. fin. de appellat.* Ludouic. Rom. *consil. 31.* & Paul. de Castro *cons. 7. & cons. 270. vol. 1.* Octauian. Vest. *in proces. Curia Romana. lib. 3. tit. de caus. deuolut.* Recusatione quoq; iudicis suspecti disceptatio cœpta retardatur ita vt si ea proposita iudex recusatus ad vlteriora procedat, acta ipso iure nulla esse censeantur Bart. & Dd. *in l. qui poterat. ad SC. Trebell.*

Sed an sola allegatio vel propositio de suspicione iudicis recusandi, an vero vt recusatio effectū suspensiuum sortiatur, probatio quoque & sententia requiratur. Maxima est inter Dd. controuersia de quibus interpretum opiniones adiunctis singularū rationib. ac fundamentis enumerat Ludouicus Rom. *consil. 220. à nu. 3. vsque ad nu. 7.* vbi de iure Ciuili solam allegationem per tex.

Digitized by Google

d.l.quia poterat.ff.ad Trebell.& l.apertissimi.C de ind. De iure vero Canonico probationem quoq; & sententiam requiri affirmat per tex *in cap index.de offic.delegati num.6.*

Modus suspendẽdæ iurisdictionis inchoatæ est petitio restitutionis in integrũ. Quod n. appellatio p̄ stat maiorib. idẽ minores beneficio restitutionis, si appellare nolint, consequuntur. *l. præses.de minorib.* Vt igitur appellatione pendente nihil innouatur, sic quoque postulata restitutione in integrum omnia integra donec de restitutionis causa pronunciatum fuerit, reseruanda sunt, vt patet ex *C. de in integrum restitution. postulat. ne quid noui fiat.* & ibi Bald. & *in Auth. quæ supplicatio C. de precib. Imperat. off. decis. Neapol. 166.* Maranth. *in tit. de appell. nu. 96.*

12 Licet aũt inter modos iurisdictionis † inchoatę suspẽdẽdæ ẽt supplicationẽ referat Maranth. *d. ti. de appellat.* Eam tamẽ executionem nõ impedire cõmuni interpretũ calculo cõprobatum est, quos refert Bond. *ad constit de reuis. cõclus. 20 in pr.* vbi hoc à nemine in controuersiã vocatum affirmat sed tantum controuerti ait, an absq; idonea satisfactione Victoris in causa sententia executioni mãdari possit. de qua *in Auth. Quæ supplicatio in L fin. C. de precib. Imperat. off.* Maranth. *d tit. de appell. n. 14. 15. & 16.* Querelã quoq; de qua eodẽ loco Maranth. iurisdictionẽ iudicis à quo extra appellationẽ ; & se quis grauatũ ad erit impedire nusquã relatũ est, Et q. quoad iudicẽ, à quo effectũ suspensiuum nõ habeat, ipsemet fatetur Maranth. *d lo n. 106.* per gl. sing. *in clem. 1. in gl in vers. oneramus. de iure Patronat.* Et hacten is de modis quib. generaliter omnis finitur, vel ad partẽ saltẽ suspẽditur iurisdictio. Nũc de specialib. videamus.

22 Quoad certas species iurisdictionis † amittẽdę, singularia quędã sunt, circa finiẽdã, quædã circa suspẽdendã. Quod ad finiẽdã, licet mandata iurisdictionis in eo cũ reliquis mandatis cõueniat, vt quib. modis alia mandata morte nimirũ mandantis & eius reuocatione *l. recte Mandati.* iisdem ẽt mandata iurisdictio finiatur. *l. & quia. de iurisd. & l. more.* & ibi Ias. & reliqui interpretes *eod. tit.* Donell. *com. iur. ciuil li. 17. c 8. in fin.* Vtraq; scilicet tam magistratui quã curatorib. mandata. Hoc tamẽ mandatę iurisdictionis propriũ, vt tempore mandato definito exacto iurisdictio non expiret, si per

partes

partes tempus fuerit prorogatũ *c.de causis.de off deleg.* Secũdo etsi alias tempore mãdati elapso, ipsũ quoq; mandatum desinat, tamẽ finito tempore delegatę iurisdictionis delegatus sententiã intra tẽpus mãdati latã exequi potest *c.ex lit.eod.* Tertio hoc quoq; iurisdictionis mandatę amittendę propriũ est, vt si quis errore vel mãdati verborũ obscuritate deceptus pronunciando iurisdictionẽ cum haberet, à se abdicarit, ẽt partib. consentientibus eam repetere nõ possit *c.significasti.n.38.de off.deleg.l. priuatorũ.C. de iurisdiction.* nisi nouum rescriptum accedat *c. dilectus de præbend.* Quod semel officio suo functus sit *leg Iudex de re iudicat.*

Quod ad sistendã † ad tempus iuris reddẽdi potestatẽ, propriũ hoc est iurisdictionis ecclesiasticę, vt sistatur p censuram q̃ Canones Synodorum ἀφόρισμον & ἀνάθεμα, iura Pontificia excõmunicationẽ vocant *c presb. 1. q.5. vel c.si quis viduã. 50.dist. c. si quis à modo. 81.dist.* Duaren *de minist. ac benefic. eccl. li. 1 c.3.* Et hæc suspensio dicitur, qua iurisdictio omnis inhibetur, quod secus est in interdicto ab ingressu ecclesiæ quæ iurisdictionẽ ecclesiasticã non impedit gl. *in c.sacro in verb.interdict. de sentent. excom.* & ibi Canonistæ. Abb. *in c.excommunicatio.col.4.de ref.* Ignatius Zopez *in practic.crimin. canonica. in verb suspendi.cap. 30.* 23

Dictæ suspensionis nobile exemplum est in interdictione exercitii iurisdictionis Ecclesiasticæ Pontificiis contra Euangelicos interdictæ decreto imperii Augustæ Anno 1551. *§.* Darmit auch. Quę perpetua sit an temporaria vide Anton. de Godentiis *in commen. ad edictum Diocletiani par. 2.cap. 5.*

In prorogata † iurisdictione finienda etiã hoc est singulare, vt à cõuentione duorũ iurisdictionẽ non sui iudicis prorogantiũ, nõ tantum nuda cõuentione vel pacto, vt pleriq; sentiunt, sed ẽt stipulatione firmata, antequã iudex in quẽ cõsenserũt, aditus fuerit recedere liceat, vt post Petr & Cyn. *in l si qui ex consensu.C.de Episc. aud.* Zas. *in l. si conuenerit.de iurisd.* Est n. conuentionis nomẽ generale, tam pacta q̃ contractus alios complectens *l.1 §.cõuentionis.* & ibi Petr. Costal. *de pact.* VVesenb. *ad tit. de pact. nu.9.* Quousq; vero consentientibus in iudicem hoc liceat, diuersæ sunt interpretum sententiæ. Quidam sola aditione iudicis vt Zas. *in d l. si conuenerit.* 24

Quidam emissa citatione, vt Hamorton *in tr. de ord. iudicior. par. 1. de prorogat. iurisd.* Quidam vel emissa citatione vel lite cõtestata. Costal. *d. l. si conuenerit. de pact.* Quidam nisi lite demum contestata vt Accursi. Baro, Alex. & Iason. qui tamen plures subiicit limitationes *in d. l. si conuenerit.*

Ego Zasii sententiam veriorem & textui, qui de sola aditione disponit, magis amicam esse arbitror. Sunt enim adeundi iudicis & accepti iudicii actus plane diuersi, & hic illum lõgo interuallo plerunq; sequi solet *l. sed etsi. de iudic.* Baro. *in d. L si conuenerit. de iurisd.* De quo minus hoc tempore post veterem in accipiẽdo apud Prætorem iudicio & rem potestati magistratus subiiciendo solénitatem sublatam ambigi potest, erudite Donell. *com. libr. 24. cap. 1.*

Quod ad suspendendam iurisdictionẽ prorogatã attinet licet alias mutuo cõsensu ab omni conuentione, quę solo cõsensu contracta est, licite recedatur, eiusq; effectus vel plane tolli, vel ad tẽpus differri possit, siue naturalis siue ciuilis ex ea nascatur obligatio *l. Stichũ. §. naturalis. d. solent. l. ab emtione de pact. l. 1 & 2. C. Quãdo lic. ab emt. decedere. l. 2. l. 5. §. vlt. de rescind. vẽdit. §. vlt. Instit. Quib. mod. tollit. obl.* Donell. *li. 6. c. 17.* Quatenus n. res in eũ casũ recidit à quo incipere nõ potest, vt in cõuentione est defectus cõsensus, obligatio omnis extingitur. *l. pro parte. de seruitut. § item contra Instit. de inutilib. stipulationib.* Ex iis tamen quæ supra *25. c. huius lib.* tradidimus, patet, iurisdictionis prorogatæ exercitium per aditionem cœptã tolli non posse, *argum. d. leg. si conuenerit. de iurisd.* Ad tempus n. permissa post illud prohibita esse censentur.

25 Quod ad ARBITRORVM † iurisdictionẽ finiendã attinet, Vltra generales modos, quib. ex pacto vel stipulatione obligatio tã naturalis quam ciuilis finitur hæc in ea sunt propria. Primo vt finiatur. Arbitro iudicandi potestas data sententia totius cõtrouersiæ definitiua pronunciata *l. Qualem. §. Vnde videndum.* & ibi Baro. *de arbitr.* Id autem ita explicatur, vt locum habeat, si de vna controuersia tantum arbiter sumptus est, de plurib. autẽ litibus factum cõpromissum non soluitur, si de vna sententiam dixit, antequam ẽt de reliquis dixerit, quia plura censentur esse cõpromissa *l. quod tamen. in pr. de Arb.* Spec. *in tit. de arb. §. finitur. in pr.* Præterquam si in constitu-

constituendo arbitrio aliud sit conuentum, vt nimirũ de vna lite arbitrio lato expiret eius potestas. *l. quod tamẽ. §. videamus. eod.* Secundo tempore exercendo arbitrio præfinito Specul. *in tit. de arb. § finitur.* Tertio etsi nõ certũ tempus cõpromisso est definitũ lõgiori tamen interuallo lapso ius ex arbitrio recepto perit litigantib. vt arbiter sententiã dicere nõ cogatur. Id longius interuallum vt habet tex. *l. itẽ si vnus.* vt alia indefinita iudicis arbitrio, ita æstimandũ, ne post Eumenidis somnum reuertentes audire cogatur arbiter ait Bar. *in d. l item si vnus. de recept. arb.* Quarto si spreta autoritate arbitri ad aliũ iudicẽ vel arbitrũ ierũt soluitur arbitrãdi necessitas, licet mox pœnitẽtia ducti à iudice, vel alio arbitro ad priorem arbitrũ reuersi fuerint, *l. sed si & seq. de arbit.* Quinto, Morte arbitri vel alterius litigatorum *leg. diem § si hæredi. de arbit.* Nisi expresse in compromisso hæredum vel aliorum successorum, vt quibus bonorum possessio datur, vel restituitur hæreditas mentio facta sit, *d. leg. diem.* & ibi Baro *de eod.* sed necesse est, vt hæredum omnium partium compromittentium mentio fiat. Si enim vnius tantũ hæredes exprimantur in eorum quorũ non meminit compromissum, hæredes nõ porrigitur Specul. *in tit. de arb. § finitur.* Quod aũt dictum est morte arbitri vel litigatorum finiri arbitrium si hæredum mentio non fiat, multo magis locum habet in prælato Ecclesiæ de rebus ad Ecclesiã pertinentibus compromittente. Eo enim mortuo res ad successorũ regulariter nihil attinet, Specul. *d. tit. de arb. § finitur n.* 4. Sexto, Compromissi ius expirat, si iusta excusatio ab arbitro proposita à Prætore causa cognita approbata fuerit de quibus *in L. licet autem. de arbitr.* de his plura vide apud Specul. *d. §. finitur.*

Quoad suspendendum † arbitriũ magna controuersia est inter 26 iuris interpretes. An arbitri sentẽtia appellatione interposita impediri possit. Et ꝗ locus sit appellationi, primo probari videtur *in l. nõ distinguemus §. cũ quidã arbiter. de arb.* vbi exceptio arbitrii executionem impediens, species appellationis appellatur à Caio. Deinde loca sunt manifesta, quibus ab arbitri sententia appellari differre probatur. *leg. arbitro. qui satisd. cogant. leg. quæsitum. à quibus. app. nõ licet.* Sed appellatione à sententia arbitri cõpromisso litigatorum

torum electi non recipi diserto Antonini rescripto liquet *l.1. C.de arb.* siue æqua vel iniqua sit. *l.diem proferre.§.stari.de Arb.* Duaren. *in tit.de arbit fol 198.* Inciuile enim est, quem quis arbitrum probauerit, eius arbitrium improbare, vt dicitur *in l.Pomponius.de neg.gestis. l.si vxor. §. vlt.de adult.leg cum mulier solut.matrimonio.* Nec obstant leges antea adductæ. *Lex* enim *Non distinguemus.§.Cum quidam arb.* non affirmat ab arbitri sententia prouocari: sed tantum doli exceptione contra latum arbitrium sese tueri posse quę exceptio sit appellandi species, id est, vt recte Duarenus *in tit.de arbitris.* interpretatur, speciem ac similitudinem appellationis habeat, vt aliâs in iure species pro similitudine accipitur *in leg.2.de iure iur.* Similitudo autem ea non in hoc consistit, vt per omnia cum appellatione conueniat, sed quemadmodum appellatio interposita remoratur executionem rei iudicatæ: sic illa doli exceptio pœnæ stipulatæ ex compromisso petitionem *l.si libertus.de op.libertor.* Reliquæ duæ leges non de Arbitris vel disceptatoribus compromissariis partium consensu electis, sed de iis quibus à magistratibus pars aliqua causæ disceptandæ commissa est loquuntur. Quos tertia, quarta & sexta verbi arbitri significatione cõprehendi diximus supra *cap.26.* Ab eorum n. Arbitrio in alterutram partem litigatorum iniquo, non minus quam á reliquis iudicibus datis appellare conceditur. *dict.leg.9.& 10.leg.qui satisd.cog.leg quæsitum. à quibus appell.non licet.* Vaud. *var.quæst.quæst.14.*

Licet autem pleriq; in eo consentiant, quod à sententia arbitri non appelletur regulariter: Id tamen locum non habere quidam arbitrantur, si lęsionẽ vel manifestã iniquitatẽ arbitrium cõtineat, eo ẽt casu quo iuramento compromissum firmatum est. Socin. Senior. *cons.24.n 8.vol.1.* Dec. *cons.533.n.1.* Bald. *cons.380.* Maranth. *par.6.ti.de appell.* Ias. *in l.nemo potest de l.1.* Quos sequitur Andr. Geil. *obs. li.1.obs.150.per tex.in l.non distinguemus §.cum quidã arb.de arb.& l.arbitror. C.eod.* Sed falsũ est quod ex locis illis malè intellectis adsumitur, vtrobiq; n. nõ de appellatione sed de doli exceptione disponitur.

27 Quæritur autem, si ab arbitri sententia † vel statuto, vt diximus, prouocatio non concedatur, an nõ reductione ad arbitrium boni viri executio arbitrii suspendi possit, in qua re tãta est interpretum

pretum, nõ tantũ veterum, sed ẽt recentiorum variatio, vt plerique ab aliis, nonnulli ẽt à se ipsis dissentiant *in l. arbitro. de his qui satisda. cog.* Magno tamen consensu ea accepta est sententia, & si ab arbitri sententia nõ appellatur, arbitratoris tamen, sic n. amicabilem cõpositorem vel pacificatorẽ, vt diximus, appellant, sententiam ad arbitriũ boni viri reduci posse Bar. & Ias. *in d. leg. arbitro. qui satisd. cog.* Quod non tantum vllo iuris fundamento nõ cõprobatur, sed legibus manifesto refragatur. Quemadmodum compromissum nullo alio quam transactionis iure censetur. Tiraq. *in tr. de legib. connubialib. gl. 5. num. 202.* Rol. à Valle *consil. 22. num. 1. vol. 4.* Iul. Clar. *receptar. sententiar. libr. 4. §. feudum. quæst. 39. in fin.*

Sic etiam ad sententiam ex eo latam nullũ aliud remedium vel auxilium proditũ est, q̃ exceptionis, quę omnib. transactionũ specieb. opponi possunt: erroris, metus, doli, falsitatis. *l. sub prætextu. & l. interposita. l. fine. & l. penult. C. de transactionib.* iisq; opponendis nullũ certum tempus præscriptũ, sed perpetuo ẽt vltra 30. aut centum annos proponi possunt, gl. in *l. 3. verb. persecutione. C. de præscript. 3. annor. & in L. si pactum. C. de Except.* Bald. *in tr. de præsc. 4. par. 4. pact. princ. q. 37.* VVesenb. *ad tit. de except. n. 12.* Ex quib. apparet, q̃ inutilis & intẽpestiua sit quæstio, intra q. tempus reductio petenda (quã quæstionẽ Baro *in l. societatẽ. §. arbitrorũ. pro socio.* Principis decisionẽ requirere dicit) itẽ quo iure & corã quo iudice sit instituenda Spec. *in ti. de Arb. §. sequitur.* Maranth. *de ord. iud. p. 6. de appell. Versic. Reductionis. 112. & seq.* Geil. *obs. li. 1. obs. 150.* cũ reductio, inter remedia suspensiua nusquã relata sit: & ex qua causa quælibet actio competat, & corã quo iudice instituenda alibi generaliter satis sit definitũ. Ac in specie q. corã eodẽ iudice arbitrii, quo trãsactionis rescissio instituenda sit, nisi ex forma statuti laudũ habeat actionẽ ex Bart. *in l. 2. C. vbi & apud quem.* & Parnormit. *in cap. quintaVallis. de iureiurand.* recte obseruauit Mynsing. *cent. 2. obs. 61. in fine.*

His ita de iurisdictionis † vel amissione vel suspensione explicatis, nõ cõmode quæritur, an modis quib. diximus, eam vel totã vel pro parte amitti vel suspendi ipso iure, an vero per sentẽtiam perdatur. Quod vt recte intelligi possit, primo quid verba *ipso iure.* & *per sententiam* in legib. significent, explicabimus. Secundo qui 28

Digitized by Google

sint effectus & differentiæ eorū, quæ fiunt ipso iure, quæ vero per sententiam, postea ex hisce generalibus, quando iurisdictio ipso iure vel per sententiam amittatur definiemus.

29 Quod ad primum attinet, principo † obseruandum est, verba ipso iure variè apud iuris autores accipi, de quo pręcipue videatur Bald *in l. sub conditione col. 2. vers. & secundum de cond indeb.* Felin. *in c. Rodolph. de præscript.* Tiraq. *in repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur. vers. sed hic velim. num.* 408.

30 Præcipue vero ipso † iure primo quid dicitur fieri cum sola cōstituentiū voluntate, absq; traditione aut possessionis apprehensione, aut vllo temporis adminiculo Dominium vel ius aliud acquiritur. Non ipso iure, quod præter voluntatem & consensū disponentium fit, alio pręterea adminiculo, traditionis nimirum vel apprehensione possessionis vel temporis continuatæ poss. & iusti tituli vt *in vsu cap. & longi temporis præscr.* de quo acceptu eleganter Cont. *disput iur. ciuil. lib. 1. c. 8.* Cuiac *in l. id quod nostrū. de reg. iur.* Tiraq *in repet. l. si vnquam. verb reuertatur.* n. 408. *vers. sed hic velim. n.* 405. *C. de reuoc. don.* 408. Secundo ipso iure opponitur iis, quæ fiunt ope exceptioni *l. si fine. §. si Procurator. Rem ratam haberi. l. si rem §. si duplæ de euict. l. conuento. de tut. & rat. distrahend. l. qui seruum. §. is cui. de act. & oblig. l. nec ex contrario. de reg. iur.* Donell. *com. iur. ciuil. li. 12. c. 2. fol. 1. nu. 30 & li. 21. c. 3. fol. 6. & 56. l. nihil interest. de reg. iur.* Tertio ipso iure quid fieri dicitur, q̄ nō fit sola autoritate iuris ciuilis, sed requirit restitutionem in integrum vel aliud Prętoris auxilium *tot. tit. C. de præd. minor. leg. in causa. l. 22. in princ. de minorib. l. si vsusfr. §. 1. Vsufruct. quemad. caue. leg. 1. §. idem Pomponius. Quod falsò tut. aut.* Tunc enim valebit per Prætoris tuitionem non ipso iure Tiraquell. *in repet. leg. si vnquam. verb reuertatur. num.* 421. *C. de reuoc don.* Cui quarto affinis est illa significatio, qua ipso iure transferri dicitur ad differentiam eius, quod non directe, sed per fideicommissum defertur. *leg. si seruus.* & ibi Dd *de fideicomm. lib. leg. quærebatur. de milit test.* Tiraq. *in d. repet. l. si vnquam. d. verb. reuertatur. n. 5 C. de reuoc. donat.* Quinto ipso iure pro nullius momenti dicitur, ad quod rescindendum vel impediendum appellatione non opus est, vel recusatione *tot. tit. C. Quando prouocat. non est necessaria.* Tiraq. *dicto loco.* Sexto ipso

iure

Digitized by Google

iure dicitur quãdo quis ius in re ipsa iure habet cõstitutũ, ad differẽtiã eorũ, quæ actione in personã perẽda & reuocãda sũt, *tot.ti. de his, quæ in fraud.credit.l.quis societatem.Pro socio. L.Titium & Meuium de administr.Tut.* Tiraq. *in rep.l.si vnquam.verb.reuertatur.num.*442.*C. de reuocat.don.* Septimo, ipso iure dicitur, vbi actio directa cõpetit ad differentiam eius, quod cui ab alio ceditur. Tiraq. *d.loco.nu.*408. Octauo, ipso iure dicitur illud, ad quod persequendum actio vel exceptio ordinaria competit, ad differentiam eius, vbi subsidiario iudicis auxilio vel officio opus est, Tiraquell. *dicto loco. verb. reuertatur.num* 383. Nono ipso iure dicitur, quod priuatorum vi & autoritate fieri potest, ad differentiam eius, ad quod expediendum ministerio iudicis opus est, Tiraq. *dict.verb.reuertatur.numer.* 446. Decimo ipso iure quid fieri dicitur, quod simul vt natum & factum est per se statim, & sola iuris vel publici vel priuati, ciuilis vel Prætorii constituti vi & autoritate perficitur. Ad differentiam eius quod, interposita autoritate & sententia magistratus absoluitur. Sic accipitur ab Accursio *in L.si quis maior.verb.infamia. C.de transact.* & aliis locis compluribus adductis à Tiraq. *in sæped repetit.leg.si vnquam.verb. Reuertatur.C. de reuocand.donation.per totum.* Donell. *comm.iur.ciuil.lib.*3.*cap.*15.*in pr.* Donell. verborum ipso iure in legib. & constitutionib. innumeris in locis occurrentium acceptus erudite in duo capita redigit. *ti.inst.de action.§.actiones.in verb. ipso iure non teneantur.* Vt aut idem valeant, quod solo iure voce *ipso* ἐμφατικῶς accepta, vt excludatur ad vim eius, de quo quæritur, aliud omne extrinsecum, quod ius non sit, cum opponitur iis, quæ factum aliquod desiderant. Aut idem q iure ciuili non Prætorio.

Sententiæ quoq; verbum † ambiguum est. Aliquando n. pro opinione ac sensu accipitur. *L.hac consultissima.§.at cũ.C. Qui testã.facere poss. L.si adib. de damni.infect.l.qualem de recep.arb.* Aliquando pro iudicis decreto ac pronunciato ad disceptandam controuersiam pertinente, siue id summę controuersię per condemnationẽ siue absolutionẽ finẽ imponat, quæ definitiua dicitur. *l.*1.*de re iudic.* siue de reb. ad definiendã saltẽ causam Principalẽ pertinentib. disponat, quæ interlocutoriæ appellantur, *leg. post sententiam.C.de sentent. & interlocutor. omn. iud. leg.*2. *de appellationibus recipiend.* Hotoman *de verb. iuris.verb.sententia fol.*340. *col.*2. siue dispositiua, siue 31

Digitized by Google

ponendū decidit, autoritate Dd. post gl. *in l mancip. C. de seruis fugit. & l. si quis C. de off. præf. præt.* idq; confirmat *c. grandi. de suppl. negl. prælator. n. 6.* Idem tradunt Ant. de But. *c. 1. de concess. præbend.* Felin. *c. irrefragabili n. 1. de off. ordin.* Menoch. *in tr. de arb. iudic. q. lib. 2. cent. 4. casu 341. n. 5.* Iul. Clar. *in practic. crim. lib. 5. § fin. q. 73. vers. Item iudex propter negligentiā* Chilian. Konig *in processu. c. 3. n. 4.* And. Geil. *obs. li. 1. Obseru. 28 n. 7.* Et cōplures alii adducti à Schr. *p. 10. sect. 4. n. 162 & 163.* Cui suffragatur, q̧ ex Bart. *in l. 2. § Si tamē homines. de verb. obl.* Quod nimirū differētia inter delictū omissionis nō habeat locū in iudice, qui æque grauiter in omittēdo & negligēdo facit iniusticiā, q̃ si cōmittēdo delinquat, refert Tiraq. *in tr. de pœn. temp. aut remit. caus. 44. n. 62.*

Plura de his, quia exactè omnia hic persequi non possimus, vide apud Bald. Cyn. Tyraq. *dictis locis* & Molyn. *in consuet. Paris. tit. 1. § 2. gl. 3. fol. 104. num. 12.* Ruin. *consil. 12. lib 5.*

15 Quoad tempus vel causam † vnam atq; alteram facto superioris suspenditur iurisdictio per inhibitionem & auocationem. Per
16 inhibitionem † quæ tam facta prouocatione, q̃ nulla interposita appellatione locum habet. Francisc. Hercula. in tr. de attentatis, statim sistitur iurisdictio iudicis inferioris, vel vt loquuntur interpretes, statim ligātur manus iudicis iudicare prohibiti, ita vt acta in causa qua inhibitū est, post inhibitionē exhibitam pro infectis ac nullis habeantur. *c. non solum. & in c. Romana. de appellationib. lib. 6.* Rota. *decis. 20. alias 130. incip. si post inhibitionem de appell.*

17 Auocatio causarum † est causę vnius vel alterius ab inferiore ad superiorem translatio. De qua interpretes *in c. licet. de off. ac potest. iud. delegat. c. vt nostrū. de appellation. & l. iudicium soluitur. de iudic.* Geil. *li. 1. obs. 41. n. 81.* Herm. Vulteius *in l. 1. C. de iurisd. & foro comp. n. 163.* Fitq;
18 dupliciter: † expressè vel tacitè. Expressè, si causam ad inferiorem spectantē expresse ad se auocat superior. *d. c. vt nostrū*, siue cœpto siue nondū cœpto iudicio. Tacitè, Quando litē vel inchoatā vel nōdū cœptā scienter alteri delegat. Bald. *in l. siue proponis. 2. C. Quomodo & quando iudex.* Iason. *in L. more maiorum. de iurisdict. omn. iud.* Felin. *in cap. Quoniam Abbas. num. 12. in fine de offic. delegat.* Maranth. *de ord. iud. dist. 4. nu 37.* Geil. *d. obs. 41. lib. 1. in fine.*

19 Facto iudicis † inferioris, id est, per denegationem vel protra-

Digitized by Google

ctionem iusticiæ suspēditur iurisdictio, ac in ea causa qua ius reddere recusat, ad superiorem reuoluitur tex. *in Auth. vt diff. iudices. §. si tamen contigerit. Auth. statuimus. § sancimus. C. de Episc. & Cleric.* vbi cōmuniter hoc tradunt interpretes. Gail. *obs. lib. 1. obs. 28.* Secundo suspenditur iurisdictio per dilationē, quando nimirū actus certis tēporib. in iudicio expediendi, in aliud vlterius tempus reiiciuntur. *l. si cum dies & l. diem. de recept. arbit.* ea n. pendente nihil est agēdum vel innouandū *l. 3. C. de dilationib. c. praeterea & c. significante.* Et ibi Panormit. *eod.* Socin. *in Tall. reg. 93.* Maranth. *in tr. de ord. iudic. part. 6. de appellat. num. 116.*

Tertio inter actus quoq; suspensiuos, qui ab ipso iudice inferiore proficiscuntur, numerantur relatio cū iudex de iure dubitās, superiorē consulit, quid in iudicando sequendum sit, *l. eū quem. §. iudicib. de iudic. § fin. in auth. de iudic. l. 1. §. 1. de appell. tot. tit. C. de relat. c. intimasti. eod.* Ea n. pendente quoq; nihil innouari debet *l. fin.* & ibi Bald. *C. de relat. leg. ex illo.* & ibi Bald. & Dd. *C. de appell.* Bartol. *in leg. 1. C. de relationibus.* Bald. *in capit. intimasti. de appellat.* Maranth. *in tract. de ordin. iudiciorum. tit. de appellat. numer. 10.* Idem quoque post Baldum *dict. leg. fin. C. de relationib.* cum à Collegiis IC. informationes petunt iudices obseruandum esse notat VVesenbec. *ad tit. de appell. in fine.* Facto postulantium † impeditur cœpta iurisdictio 2 regulariter per appellationem. Habet enim Appellatio effectum suspensiuum iurisdictionis nimirum iudicis à quo & deuolutiuū causæ ad superiorem. Abb. *in capit. dilecto. col. fin. de appellat.* Ludouic. Rom. *consil. 31.* & Paul. de Castro *cons. 7. & cons. 270. vol. 1.* Octauian. Vest. *in proces. Curiæ Romanæ. lib. 3. tit. de caus. deuolut.* Recusatione quoq; iudicis suspecti disceptatio cœpta retardatur ita vt si ea proposita iudex recusatus ad vlteriora procedat, acta ipso iure nulla esse censeantur Bart. & Dd. *in l. qui poterat. ad SC. Trebell.*

Sed an sola allegatio vel propositio de suspicione iudicis recusandi, an vero vt recusatio effectū suspensiuum sortiatur, probatio quoque & sententia requiratur. Maxima est inter Dd. controuersia de quibus interpretum opiniones adiunctis singularū rationib. ac fundamentis enumerat Ludouicus Rom. *consil. 220. à nu. 3. vsque ad nu. 7.* vbi de iure Ciuili solam allegationem per tex.

Digitized by Google

d.l.quia poterat.ff.ad Trebell.& l.apertissimi.C de ind. De iure vero Canonico probationem quoq; & sententiam requiri affirmat per te› *in cap iudex.de offic.delegati num.6.*

Modus suspendēdæ iurisdictionis inchoatæ est petitio restitutionis in integrū. Quod n. appellatio p̄stat maiorib. idē minores beneficio restitutionis, si appellare nolint, consequuntur. *l. præses.de minorib.* Vt igitur appellatione pendente nihil innouatur, sic quoque postulata restitutione in integrum omnia integra donec de restitutionis causa pronunciatum fuerit, reseruanda sunt, vt patet ex *C. de in integrum restitution. postulat. ne quid noui fiat.* & ibi Bald. & *in Auth. quæ supplicatio C. de precib. Imperat. off. decis. Neapol. 166.* Maranth. *in tit. de appell. nu. 96.*

12 Licet aūt inter modos iurisdictionis † inchoatę suspēdēdæ ēt supplicationē referat Maranth. *d. ti. de appellat.* Eam tamē executionem nō impedire cōmuni interpretū calculo cōprobatum est, quos refert Bond. *ad constit de reuis. cōclus. 20 in pr.* vbi hoc à nemine in controuersiā vocatum affirmat sed tantum controuerti ait, an absq; idonea satisfactione Victoris in causa sententia executioni mādari possit. de qua *in Auth. Quæ supplicatio in L fin. C. de precib. Imperat. off.* Maranth. *d tit. de appell. n. 14. 15. & 16.* Querelā quoq; de qua eodē loco Maranth. iurisdictionē iudicis à quo extra appellationē ;& se quis grauatū ad erit impedire nusquā relatū est, Et q̄ quoad iudicē, à quo effectū suspensiuum nō habeat, ipsemet fatetur Maranth. *d lo n. 106.* per gl. sing. *in clem. 1. in gl in vers. oneramus. de iure Patronat.* Et hacten is de modis quib. generaliter omnis finitur, vel ad partē saltē suspēditur iurisdictio. Nūc de specialib. videamus.

22 Quoad certas species iurisdictionis † amittēdę, singularia quędā sunt, circa finiēdā, quædā circa suspēdendā. Quod ad finiēdā, licet mandata iurisdictionis in eo cū reliquis mandatis cōueniat, vt quib. modis alia mandata morte nimirū mandantis & eius reuocatione *l. recte Mandati,* iisdem ēt mandata iurisdictio finiatur. *l. & quia. de iurisd & l. more.* & ibi Ias. & reliqui interpretes *eod. tit.* Donell. *com. iur. ciuil li 17. c 8. in fin.* Vtraq; scilicet tam magistratui quā curatorib. mandata. Hoc tamē mandatę iurisdictionis propriū, vt tempore mandato definito exacto iurisdictio non expiret, si per

partes

Digitized by Google

partes tempus fuerit prorogatũ *c. de causis de off deleg.* Secũdo etsi alias tempore mãdati elapso, ipsũ quoq; mandatum desinat, tamẽ finito tempore delegatę iurisdictionis delegatus sententiã intra tẽpus mãdati latã exequi potest *c. ex lit. eod.* Tertio hoc quoq; iurisdictionis mandatę amittendę propriũ est, vt si quis errore vel mãdati verborũ obscuritate deceptus pronunciando iurisdictionẽ cum haberet, à se abdicarit, ẽt partib. consentientibus eam repetere nõ possit *c. significasti. n. 38. de off. deleg. l. priuatorũ. C. de iurisdiction.* nisi nouum rescriptum accedat *c. dilectus de præbend.* Quod semel officio suo functus sit *leg. Iudex de re iudicat.*

Quod ad sistendã † ad tempus iuris reddẽdi potestatẽ, propriũ hoc est iurisdictionis ecclesiasticę, vt sistatur p censuram q̃ Canones Synodorum ἀφόρισμον & ἀνάθημα, iura Pontificia excõmunicationẽ vocant. *c. presb. 1. q. 5. vel c. si quis viduã. 50. dist. c. si quis à modo. 81. dist.* Duaren. *de minist. ac benefic. eccl. li. 1. c. 3.* Et hæc suspensio dicitur, qua iurisdictio omnis inhibetur, quod secus est in interdicto ab ingressu ecclesiæ quæ iurisdictionẽ ecclesiasticã non impedit gl. *in c. sacro in verb. interdict. de sentent. excom.* & ibi Canonistæ. Abb. *in c. excommunicatio. col. 4. de res.* Ignatius Zopez *in practic. crimin. canonica. in verb. suspendi. cap. 30.* 23

Dictæ suspensionis nobile exemplum est in interdictione exercitii iurisdictionis Ecclesiasticæ Pontificiis contra Euangelicos interdictæ decreto imperii Augustæ Anno 1551. §. Darmit auch. Quę perpetua sit an temporaria vide Anton. de Godentiis *in commen. ad edictum Diocletiani par. 2. cap. 5.*

In prorogata † iurisdictione finienda etiã hoc est singulare, vt à cõuentione duorũ iurisdictionẽ non sui iudicis proregantiũ, nõ tantum nuda cõuentione vel pacto, vt pleriq; sentiunt, sed ẽt stipulatione firmata, antequã iudex in quẽ cõsenserũt, aditus fuerit recedere liceat, vt post Petr. & Cyn. *in l. si qui ex consensu. C. de Episc. aud.* Zas. *in l. si conuenerit. de iurisd.* Est n. conuentionis nomẽ generale, tam pacta q̃ contractus alios complectens *l. 1. §. cõuentionis.* & ibi Petr. Costal. *de pact.* VVesenb. *ad tit. de pact. nu. 9.* Quousq; vero consentientibus in iudicem hoc liceat, diuersæ sunt interpretum sententiæ. Quidam sola aditione iudicis vt Zas. *in d. l. si conuenerit.* 24

Quidam emissa citatione, vt Hamorton *in tr. de ord. iudicior. par. 1. de prorogat. iurisd.* Quidam vel emissa citatione vel lite cõtestata. Costal. *d. l. si conuenerit. de pact.* Quidam nisi lite demum contestata vt Accurs. Baro, Alex. & Iason. qui tamen plures subiicit limitationes *in d. l. si conuenerit.*

Ego Zasii sententiam veriorem & textui, qui de sola aditione disponit, magis amicam esse arbitror. Sunt enim adeundi iudicis & accepti iudicii actus plane diuersi, & hic illum lõgo interuallo plerunq; sequi solet *l. sed etsi. de iudic.* Baro *in d. l. si conuenerit. de iurisd.* De quo minus hoc tempore post veterem in accipiẽdo apud Prætorem iudicio & rem potestati magistratus subiiciendo solẽnitatem sublatam ambigi potest, erudite Donell. *com. libr. 24. cap. 1.*

Quod ad suspendendam iurisdictionẽ prorogatã attinet licet alias mutuo cõsensu ab omni conuentione quę solo cõsensu contracta est, licite recedatur, eiusq; effectus vel plane tolli, vel ad tẽpus differri possit, siue naturalis siue ciuilis ex ea nascatur obligatio *l. Stichũ § naturalis. d. solent. l. ab emtione de pact. l. 1 & 2. C. Quãdo lic. ab emt. decedere. l. 2. l. 5. §. vlt. de rescind. vẽdit. §. vlt. Instit. Quib. mod. tollit. obl.* Donell. *li. 6. c. 17.* Quatenus n. res in eũ casũ recidit à quo incipere nõ potest, vt in cõuentione est defectus cõsensus, obligatio omnis extingitur. *l. pro parte. de seruitut. § item contra Instit. de inutilib. stipulationib.* Ex iis tamen quæ supra *25. c. huius lib.* tradidimus, patet, iurisdictionis prorogatæ exercitium per aditionem cœptã tolli non posse, *argum. d. leg. si conuenerit. de iurisd.* Ad tempus n. permissa post illud prohibita esse censentur.

25 Quod ad ARBITRORVM † iurisdictionẽ finiendã attinet, Vltra generales modos, quib. ex pacto vel stipulatione obligatio tã naturalis quam ciuilis finitur hæc in ea sunt propria. Primo vt finiatur. Arbitro iudicandi potestas data sententia totius cõtrouersiæ definitiua pronunciata *l. Qualem. §. Vnde videndum.* & ibi Baro. *de arbitr.* Id autem ita explicatur, vt locum habeat, si de vna controuersia tantum arbiter sumptus est, de plurib. autẽ litibus factum cõpromissum non soluitur, si de vna sententiam dixit, antequam ẽt de reliquis dixerit, quia plura censentur esse cõpromissa *l. quod tamen. in pr. de Arb.* Spec. *in tit. de arb. §. finitur. in pr.* Præterquam si in constitu-

Digitized by Google

constituendo arbitrio aliud sit conuentum, vt nimirũ de vna lite arbitrio lato expiret eius potestas. *l. quod tamẽ §. videamus. eod.* Secundo tempore exercendo arbitrio præfinito Specul. *in tit. de arb. § finitur.* Tertio etsi nõ certũ tempus cõpromisso est definitũ lõgiori tamen interuallo lapso ius ex arbitrio recepto perit litigantib. vt arbiter sententiã dicere nõ cogatur. Id longius interuallum vt habet tex. *l. itẽ si vnus.* vt alia indefinita iudicis arbitrio, ita æstimandũ, ne post Eumenidis somnum reuertentes audire cogatur arbiter ait Bar. *in d. l item si vnus. de recept. arb.* Quarto si spreta autoritate arbitri ad aliũ iudicẽ vel arbitrũ ierũt soluitur arbitrãdi necessitas, licet mox pœnitẽtia ducti à iudice, vel alio arbitro ad priorem arbitrũ reuersi fuerint, *l. sed si & seq. de arbit.* Quinto, Morte arbitri vel alterius litigatorum *leg. diem § si hæredi. de arbit.* Nisi expresse in compromisso hæredum vel aliorum successorum, vt quibus bonorum possessio datur, vel restituitur hæreditas mentio facta sit, *d. leg. diem.* & ibi Baro *de eod.* sed necesse est, vt hæredum omnium partium compromittentium mentio fiat. Si enim vnius tantũ hæredes exprimantur in eorum quorũ non meminit compromissum, hæredes nõ porrigitur Specul. *in tit. de arb. § finitur.* Quod aũt dictum est morte arbitri vel litigatorum finiri arbitrium si hęredum mentio non fiat, multo magis locum habet in prælato Ecclesiæ de rebus ad Ecclesiã pertinentibus compromittente. Eo enim mortuo res ad successorũ regulariter nihil attinet, Specul. *d. tit. de arb. § finitur n. 4.* Sexto, Compromissi ius expirat, si iusta excusatio ab arbitro proposita à Prætore causa cognita approbata fuerit de quibus *in L. licet autem. de arbitr.* de his plura vide apud Specul. *d. § finitur.*

Quoad suspendendum † arbitriũ magna controuersia est inter iuris interpretes. An arbitri sentẽtia appellatione interposita impediri possit. Et q locus sit appellationi, primo probari videtur *in l. nõ distinguemus §. cũ quidã arbiter. de arb.* vbi exceptio arbitrii executionem impediens, species appellationis appellatur à Caio. Deinde loca sunt manifesta, quibus ab arbitri sententia appellari diserte probatur. *leg arbitro. qui satisd. cogant. leg. quæsitum. à quibus. app. nõ licet.* Sed appellationẽ a sententia arbitri cõpromisso litigatorum 26

torum electi non recipi diserto Antonini rescripto liquet *l.1. C.de arb.* siue æqua vel iniqua sit. *l. diem proferre. §. stari.de Arb.* Duaren. *in tit. de arbit fol 198.* Inciuile enim est, quem quis arbitrum probauerit, eius arbitrium improbare, vt dicitur *in l. Pomponius. de neg. gestis. l. si vxor. §. vlt. de adult. leg cum mulier solut. matrimonio.* Nec obstant leges antea adductæ. *Lex* enim *Non distinguemus. §. Cum quidam arb.* non affirmat ab arbitri sententia prouocari: sed tantum doli exceptione contra latum arbitrium sese tueri posse quę exceptio sit appellandi species, id est, vt recte Duarenus *in tit. de arbitris.* interpretatur, speciem ac similitudinem appellationis habeat, vt aliâs in iure species pro similitudine accipitur *in leg. 2. de iure iur.* Similitudo autem ea non in hoc consistit, vt per omnia cum appellatione conueniat, sed quemadmodum appellatio interposita remoratur executionem rei iudicatæ: sic illa doli exceptio pœnæ stipulatæ ex compromisso petitionem *l. si libertus. de op. libertor.* Reliquæ duæ leges non de Arbitris vel disceptatoribus compromissariis partium consensu electis, sed de iis quibus à magistratibus pars aliqua causæ disceptandæ commissa est loquuntur. Quos tertia, quarta & sexta verbi arbitri significatione cõprehendi diximus supra *cap. 26.* Ab eorum n. Arbitrio in alterutram partem litigatorum iniquo, non minus quam á reliquis iudicibus datis appellare conceditur. *dict. leg. 9. &* 10. *leg. qui satisd. cog. leg. quæsitum. à quibus appell. non licet.* Vaud. *var. quæst. quæst. 14.*

Licet autem pleriq; in eo consentiant, quod à sententia arbitri non appelletur regulariter: Id tamen locum non habere quidam arbitrantur, si lęsionẽ vel manifestã iniquitatẽ arbitrium cõtineat, eo ẽt casu quo iuramento compromissum firmatum est. Socin. Senior *cons. 24. n 8. vol. 1.* Dec. *cons. 533. n. 1.* Bald. *cons. 380.* Maranth. *par. 6. ti. de appell.* Ias. *in l. nemo potest. de l. 1.* Quos sequitur Andr. Geil. *obs. li. 1. obs. 150. per tex. in l. non distinguemus. §. cum quidã arb. de arb. & l. arbitror. C. eod.* Sed falsũ est q, ex locis illis malè intellectis adsumitur, vtrobiq; n. nõ de appellatione sed de doli exceptione disponitur.

27 Quæritur autem, si ab arbitri sententia † vel statuto, vt diximus, prouocatio non concedatur, an nõ reductione ad arbitrium boni viri executio arbitrii suspendi possit, in qua re tãta est interpretum

Digitized by Google

pretum, nō tantū veterum, sed ēt recentiorum variatio, vt plerique ab aliis, nonnulli ēt à se ipsis dissentiant *in l. arbitro. de his qui satisda. cog.* Magno tamen consensu ea accepta est sententia, & si ab arbitri sententia nō appellatur, arbitratoris tamen, sic n. amicabilem cōpositorem vel pacificatorē, vt diximus, appellant, sententiam ad arbitriū boni viri reduci posse Bar. & Ias. *in d. leg. arbitro. qui satisd. cog.* Quod non tantum vllo iuris fundamento nō cōprobatur, sed legibus manifesto refragatur. Quemadmodum compromissum nullo alio quam transactionis iure censetur. Tiraq. *in tr. de legib. connubialib. gl. 5. num.* 202. Rol. à Valle *consil. 22. num. 1. vol.* 4. Iul. Clar. *receptar. sententiar. libr. 4. §. feudum. quæst. 39. in fin.*

Sic etiam ad sententiam ex eo latam nullū aliud remedium vel auxilium proditū est, q̄ exceptionis, quę omnib. transactionū speciet. opponi possunt: erroris, metus, doli, falsitatis. *l. sub prætextu. & l. interposita. l. siue. & l. penult. C. de transactionib.* iisq; opponendis nullū certum tempus præscriptū, sed perpetuo ēt vltra 30. aut centum annos proponi possunt, gl. *l. 3. verb. persecutione. C. de præscript. 30. annor. & in l. si pactum. C. de Except.* Bald. *in tr. de præsc. 4. par. 4. pact. princ. q. 37.* VVesenb. *ad tit. de except. n. 12.* Ex quib. apparet, q̄ inutilis & intēpestiua sit quæstio, intra q. tempus reductio petenda (quā quæstionē Baro *in l. societatē. §. arbitrorū. pro socio.* Principis decisionē requirere dicit) Itē quo iure & corā quo iudice sit instituenda Spec. *in ti. de Arb. §. sequitur.* Maranth. *de ord. iud. p. 6. de appell. Versic. Reductionis. 112. & seq.* Geil. *obs. li. 1. obs. 150.* cū reductio, inter remedia suspensiua nusquā relata sit: & ex qua causa quælibet actio competat, & corā quo iudice instituenda alibi generaliter satis sit definitū. Ac in specie q. corā eodē iudice arbitrii, quo trāsactionis rescissio instituenda sit, nisi ex forma statuti laudū habeat actionē ex Bart. *in l. 2. C. vbi & apud quem.* & Parnormit. *in cap. quinta Vallis. de iureiurand.* recte obseruauit Mynsing. *cent. 2. obs. 61. in fine.*

His ita de iurisdictionis † vel amissione vel suspensione explicatis, nō cōmode quæritur, an modis quib. diximus, eam vel totā vel pro parte amitti vel suspendi ipso iure, an vero per sentētiam perdatur. Quod vt recte intelligi possit, primo quid verba *ipso iure.* & *per sententiam* in legib. significent, explicabimus. Secundo qui 28

Qq sint

Digitized by Google

sint effectus & differentiæ eorũ, quæ fiunt ipso iure, quæ vero per sententiam, postea ex hisce generalibus, quando iurisdictio ipso iure vel per sententiam amittatur definiemus.

29 Quod ad primum attinet, principo † obseruandum est, verba ipso iure variè apud iuris autores accipi, de quo pręcipue videatur Bald. *in l. sub conditione. col. 2. vers. & secundum. de cond. indeb.* Felin. *in c. Rodolph. de præscript.* Tiraq. *in repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur. vers. sed hic velim. num.* 408.

30 Præcipue vero ipso † iure primo quid dicitur fieri cum sola cõstituentiũ voluntate, absq; traditione aut possessionis apprehensione, aut vllo temporis adminiculo Dominium vel ius aliud acquiritur. Non ipso iure, quod præter voluntatem & consensũ disponentium fit, alio pręterea adminiculo, traditionis nimirum vel apprehensione possessionis vel temporis continuatæ poss. & iusti tituli vt *in vsu cap. & longi temporis præscr.* de quo acceptu eleganter Cont. *disput. iur. ciuil. lib. 1. c. 8.* Cuiac. *in l. id quod nostrũ. de reg. iur.* Tiraq. *in repet. l. si vnquam. verb. reuertatur. n.* 408. *vers. sed hic velim. n.* 405. *C. de reuoc. don.* 408. Secundo ipso iure opponuntur ijs, quæ fiunt ope exceptioni *l. si fine. §. si Procurator. Rem ratam haberi. l. si rem. §. si duplæ. de euict. l. conuento. de tut. & rat. distrahend. l. qui seruum. §. is cui. de act. & oblig. l. nec ex contrario. de reg. iur.* Donell. *com. iur. ciuil. li. 12. c. 2. fol. 1. nu. 30 & li. 21. c. 3. fol. 6. & 56. l. nihil interest. de reg. iur.* Tertio ipso iure quid fieri dicitur, q; nõ fit sola autoritate iuris ciuilis, sed requirit restitutionem in integrum vel aliud Pręetoris auxilium *tot. tit. C. de præd. minor. leg. in causa. l. 22. in princ. de minorib. l. si vsusfr. §. 1. Vsufruct. quemad. caue. leg. 1. §. idem Pomponius. Quod falso tut. aut.* Tunc enim valebit per Prætoris tuitionem non ipso iure Tiraquell. *in repet. leg. si vnquam. verb. reuertatur. num.* 421. *C. de reuoc. don.* Cui quarto affinis est illa significatio, qua ipso iure transferri dicitur ad differentiam eius, quod non directe, sed per fideicommissum defertur. *leg. si seruus.* & ibi Dd. *de fideicomm. lib. leg. quærebatur. de milit. test.* Tiraq. *in d. repet. l. si vnquam. d. verb. reuertatur. n. 5. C. de reuoc. donat.* Quinto ipso iure pro nullius momenti dicitur, ad quod rescindendum vel impediendum appellatione non opus est, vel recusatione *tot. tit. C. Quando prouocat. non est necessaria.* Tiraq. *dicto loco.* Sexto ipso iure

iure dicitur quādo quis ius in re ipsa iure habet cōstitutū, ad differētiā eorū, quæ actione in personā perēda & reuocāda sūt, *tot. ti. de his, quæ in fraud. credit. l. quis societatem. Pro socio. L. Titium & Mæuium de administr. Tut.* Tiraq. *in rep. l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 442. C. de reuocat. don.* Septimo, ipso iure dicitur, vbi actio directa cōpetit ad differentiam eius, quod cui ab alio ceditur. Tiraq. *d. loco. nu. 408.* Octauo, ipso iure dicitur illud, ad quod persequendum actio vel exceptio ordinaria competit, ad differentiam eius, vbi subsidiario iudicis auxilio vel officio opus est, Tiraquell. *dicto loco. verb. reuertatur. num 383.* Nono ipso iure dicitur, quod priuatorum vi & autoritate fieri potest, ad differentiam eius, ad quod expediendum ministerio iudicis opus est, Tiraq. *dict. verb. reuertatur. numer. 446.* Decimo ipso iure quid fieri dicitur, quod simul vt natum & factum est per se statim, & sola iuris vel publici vel priuati, ciuilis vel Prætorii constituti vi & autoritate perficitur. Ad differentiam eius quod, interposita autoritate & sententia magistratus absoluitur. Sic accipitur ab Accursio *in L. si quis maior. verb. infamia. C. de transact.* & aliis locis compluribus adductis à Tiraq. *in sæped repetit. leg. si vnquam. verb. Reuertatur. C. de reuocand. donation. per totum.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 3. cap. 15. in pr.* Donell. verborum ipso iure in legib. & constitutionib. innumeris in locis occurrentium acceptus erudite in duo capita redigit. *ti. inst. de action. §. actiones. in verb. ipso iure non teneantur.* Vt aut idem valeant, quod solo iure voce *ipsu ἐμφατικῶς* accepta, vt excludatur ad vim eius, de quo quæritur, aliud omne extrinsecum, quod ius non sit, cum opponitur iis, quæ factum aliquod desiderant. Aut idem q. iure ciuili non Prætorio.

Sententiæ quoq; verbum † ambiguum est. Aliquando n. pro opinione ac sensu accipitur. *L. hac consultissima. §. at cū. C. Qui testā. facere poss. L. si adib. de damni. infect. l. qualem de recep. arb.* Aliquando pro iudicis decreto ac pronunciato ad disceptandam controuersiam pertinente, siue id summę controuersię per condemnationē siue absolutionē finē imponat, quæ definitiua dicitur. *l. 1. de re iudic.* siue de reb. ad definiendā saltē causam Principalē pertinentib. disponat, quæ interlocutoriæ appellantur, *leg. post sententiam. C. de sentent. & interlocutor. omn. iud. leg. 2. de appellationibus recipiend.* Hotoman *de verb. iuris. verb. sententia fol. 340. col. 2.* siue dispositiua, siue 31

declaratoria Tiraq. *in repet. leg. si vnquam. verb reuertatur. num. 20. C. de reuoc. donationib.* siue ordinarii, siue compromissarii sint, iudices, vt censet Alciat. *in L. 46. de verb. significat.* interdum vero non pro declaratione iuris antea quæsiti controuersi, sed ea sententia tantum dicitur, qua ius ipsum primum constituitur, quam interpretes dispositiuam vocant. *cap. cum detestabile. de Simonia.* Duaren. *in tr. de Sacr. Ecclesiæ minister. & beneficijs libr. 8. cap 6.*

Quod ad quæstionem præsentem attinet, quando nimirum quid ipso iure, vel per sententiam fiat ea, cum à veterib. interpretibus Iason. *in leg. fin. C. de Iure Emphyteut.* Felin. *in c. Rudolphus de rescript.* tum vero nouissime à Tiraq. *in repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur. C. de reuocand. donationib.* copiosissime tractatur, vbi licet dilucidius & ordinatius, vt loquitur, rem se declaraturum promittat. *d. verb. reuertatur. num. 21.*

Quia tamen verborum ambiguitatem satis non explicat, & in quo maxime peccatur, ea, quæ ipso iure fieri dicuntur, respectu eorum, quæ sententiam requirunt, ab iis, quæ per similitudinem quandam ipso iure quoq; fieri perhibentur ad differentiam eorũ, quæ exceptionem, restitutionem in integrum, vel aliam tuitionẽ Prætoris, appellationem, reuocationem, cessionẽ, traditionem, excusationem requirunt, *d. verb. reuertatur. nu. 490.* non distinguit, imo ex causis falsissimis, quod nimirum ex eodem fonte promanent, & in eundem fere effectum abeant, plane ibidem cõfundit. Regulas etiam ac notas eorum, quæ ipso iure vel per sententiam fiant, ex tempore verborum dispositionis perperam constituit. Nos, quia maximi momenti vsusq; quotidiani per se est materia, & ad hypotheseos nostræ explicationem ante generis declarationem recte peruenire non possumus, primo generaliter vnde cognoscantur, quid *ipso iure*, vel *per sententiam* fieri, quæq; sit inter ea differentia. Postea quomodo ea ad iurisdictionem accommodari debeant, videbimus. Et quæ sparsim & confuse ab aliis sunt tradita, in pauca contrahere, & quasi in vno aspectu proponere, sicq; in quæstione difficili, & parum antea exposita, & prudentiæ & memoriæ studiosi lectoris consulere conabimur.

32 Præmittendum est autem ius quoddam † proprie, quoddam improprie.

improprie nostrum dici. Proprie nostrum Donellus eruditæ huius diuisionis primus inuentor definit, quod ita sit nostrũ, vt nulla ex parte sit alterius & vt amplius nostrum fiat, alterius traditionem aut factũ nullum desiderat vt sunt ea quæ † dominii nostri 33
sunt, item iura prædiorum ipsis prædiis iam imposita & quæsita improprie † nostrum ad quod præstãndum nobis alius obliga- 34
tus est, *com.iur.ciuil.libr.2.cap.8.* De vtroque † (cum iura & regu- 35
læ de iis constituantur, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt *leg.3.4.5.&6.* Et ibi Baro *de legibus.)* generaliter sic definiamus iura illa ipso iure cuique acquiri, nec constituendorũ aut finiendorũ eorũ modũ esse sententiã. Is n. est finis iudiciorũ, nõ vt in iis ius alicui constituatur, sed antea cõstitutũ obtineatur. VVesenb. *ad ti. de iud. n. 15.*

Quibus autem rebus ac notis deprehendatur fieri ac perfici aliquid ipso iure, vel per sententiam consentiens, ferme interpretum omnium est opinio: Si dispositio contineat verbum vel participium præsentis vel præteriti temporis, quod significet aliquid fieri ipso iure, id est, iudicis ministerium ad eius perfectionẽ non requiri, vel vt interpretes loquuntur, esse canonem latæ sententiæ, cuius opinionis origo refertur ad Gl. Accursii *in L. si quis maior. in verb. infamia C. de transaction. & in leg. 1. §. afficerentur. C. ne liceat potent. in leg. sicut. in verb. minime. C. de testam. milit. & in l. si quis in tantam in gloss. magna. vers. quarto quæro. C. vnde vi.* Quem sequuntur Bart. Bald. Salicet. Paulus de Castro, & alii infiniti adducti à Tiraq *in dict. rep. leg. si vnquam. verb. reuertatur. numer. 21. C. de reuocand donat.* paucis dissentientibus, quos quo ad hoc recte confutat Tiraq. *dicto loco num. 21.* Verbum autem & participium futuri temporis Canonem ferendæ sententiæ non latæ. Tiraq. *eod. verb. reuertatur. numer. 39.* Etsi autem per se vera sunt, quæ de verbis leges & statuti præsentis & præteriti temporis ab interpretibus afferuntur, id tamen non est ex vi, & potestate temporis verborum ac participiorum. Sed quod ea sit natura iuris & legũ propter legislatorũ authoritatem, vt quod constitutum plenam vim & autoritatem habeat. Ea enim est legis virtus, id est, natura & proprietas, vt quæ recta & ad salutem publicam pertinentia statuit, rata sint *leg. 7. de legibus* vbi dicitur. *Legis virtus*, id est,

vis natura & effectus est imperare, vetare, permittere, punire. Et Quintilianus *lib.7. Lex omnis aut tribuit, aut adimit, aut punit, aut iubet, aut vetat, aut permittit.* Connan.*com.iur. ciuil.libr.1.capit.9.* Proprie enim legis lator dici non potest, nisi qui plenam & absolutam dicendi ac statuendi iuris potestatem habet. Nec plenum & proprium ius dicitur, quod alterius operam, ministerium, sententiam, iudiciũ desiderat, Angel.*consil.125.incip. substitutiones dictorum col.vlt.d.verb. conuertatur.num.*138.

Deinde, nec refert cuius temporis sint verba dispositionis. Verba enim legum ac dispositionũ cum effectu accipienda sunt. Alciat.*in leg.aliud est capere.de verb.signific.*

De verbis præsentis & præteriti tẽporis minus est dubij: Quod ea perfectam ac completam actionem ex communi vsu loquendi secundũ quem semper verba sunt exaudienda, denotent. *L.Labeo.* 7. & ibi Bart.*de suppellectil. legat.* quod interpretes iuris vtriusque à Tiraq. *d.loco* adducti fere omnes, vt diximus, sequũtur, quod nimirum in dubio latam sententiam importent. Qui negant verba præsentis temporis esse latæ sententiæ satis confutantur à Tiraq. *in d.verb.reuertatur.nu.24.* Quod autem futuri temporis verba legis ac dispositionis effectum, vel iuris acquirendi vel amittendi perfectionem suspendant nullo iuris fundamento, vel à Gloss. vel aliis interpretibus à Tiraq. *dicto loco* adductis probatur.

36 Definitio autem nostra † supra posita generalem hanc habet restrictionem, omnis ferme iuris interpretationi communem, vt locum non habeat, si per alia iura ad rei alicuius constitutionem vel amissionem sententiam diserte requiri constet Tiraquell.*in d. verb.reuertatur.num.36.*

Quod fit primo in iure potestatis dominicæ acquirendæ in libertis ingratis aduersus patrones. Illi enim non ipso iure fiunt serui, sed proposita actione seu accusatione ingrati, causisq; ingratitudinis probatis, sententia iudicis in seruitutem Patroni rediguntur *leg.1.2.& 3.& leg.vlt. C. de libert.& liberis eorum.* Idem quoq; in liberis ingratorum libertorum constitutum est, *d.l.vlt.C.eod.* Secundo in liberis ob ingratitudinem in patriam potestatem reuocandis. Non enim ipso iure, sed sententia magistratus in potestatem reuo-

reuocantur. *L. vnic. C. de ingrat. lib.* Donell. *com. lib. 2. cap. 24.* Tertio fallit in iure irrogandæ pœnæ, quæ non ipso iure, sed lata sententia demum irrogatur. *leg. Quod ad statum. de pœnis.* Tiraq. *in rep. leg. si vnquam. verb. reuertatur. num. 20. C. de reuocand. donat.*

Etsi autem pœnę nomen generale est, non tantum pecuniariā verum etiam capitis & existimationis, continens *l. aliud est fraus. in pr. de verb. signific.* ad pœnam quoq; conuentionalē, & illud etiam, quod interest extendatur. *l. qui vltimo & l. seruorum. de pœnis.* Vbi illi, qui accusantur, vel in quos iubetur inquiri, statim serui pœnæ non fiunt, sed demum lata sententia, imo si à sententia prouocatum sit adhuc integro statu sunt, *l. furti. de his qui notant. infam.* ita vt interim & donec de appellatione cognitum a sententia ita cōfirmata sit. Testamenti habeant factionem *l. Qui à latronib. §. fin. de testament.* Gillot. *in tr. de iurisd & imperio. lib. 3. cap. 8.* Tiraq. *in repetit. l. si vnquam. verb. reuertatur. nu. 2. C. de reuoc don.* Bald. *in leg. habemus. §. vlt C. de Sacros. Eccles.* Paul. *in leg. vlt de eo quod certo loco. leg. 29. iudicat. solui.* Vsuram quoque *leg. 40. de reb. cred. dict. leg. 11. eod.* Item latissime accipitur pro quacunque actione & iudicio, quod in rebus priuatis & ciuilibus lege datur aduersus eos, qui quod debuerunt ex lege præstare, non præstant. Donell. *com. iur. ciuil li. 1. cap. 5. in fin.* Sic pœna dicitur priuatiua, ab actione exclusiua, tacitæ confessionis iurisdictionis prohibitiua, & aliæ, quę ex Baldo & aliis interpretibus refert Tiraq. *in d. repetit. leg. vnquam. verb. reuertatur. num. 20. C. de reuoca. donat.* Limitatio tamē nostra solum ad coercitionem publicam vel criminalem restringitur, in quæ alias propter eiusdem atrocitatem in partem benigniorem fit interpretatio *cap. in pœnis.* & ibi gloss. *de reg. iuris. num. 6.* Tiraquell. *in dict. verb. reuertatur. numer. 246.*

Quod de pœna per sententiam saltē irroganda dictum est. Ita quoq; restringitur, vt saltem in vera, non item in ficta sentētia locum habeat. Etsi enim in ciuilibus confessio habeat vim sententiæ, & confessus pro iudicato habeatur. *leg. 1. de confess. leg. vnica. C. eod.* Id tamen locum non habet in pœnis criminalibus ibi n. confessio nō habet vim sententiæ latæ, sed tantū ferendæ *L. si confessus. de custod. & exhibit. reor.* Nec his obstant, quæ ex Baldo afferuntur

à Tiraq.

à Tiraq. *dict. verb. reuertatur. numer.20*. Quod ad exigendam quoque pœnam obligatoriam requiratur sententia. *per leg. si qua pœna. in verb. virtus. de verb. significat.* Ea enim *in lege nihil* de pœna conuentionali, sed pœnæ solummodo, tanquam generis publicæ coercitionis & mulctæ, tanquam speciei discrimen exponitur. Eadem quoque est ratio aliarum, quæ ἐν πλάτει quoque pœnas appellat Bald. *in leg. iubemus. §. vlt. C. de Sacrosf. Eccl.* Vt exclusio à iure agendi. *leg. vlt. § sed si actor. C. de Iuram. calum. & Auth. qui semel. C. quomod. & quand. iudex.* item pœnæ tacitæ confessionis ex *d. l. vlt. §. sin autem. C. de iuram. calum.* Tiraq. *in d. repet. leg. si vnquam. verb. reuertatur. nu.20.*

Nam etsi *in d. leg. vlt. §. quod si actor.* dicatur, actorem calumniæ iuramentum subire nolentem actione cadere debere, tamen non additur ad istam exclusionem requiri sententiam dispositiuam, sed tantum declaratoriam, super facto contumaciȩ iurare nolentis, vt clare satis probant verba & si hoc iudici fuerit probatum. Sic quoq; *in Auth. qui semel. C. Quomodo & quando iudex.* non disponitur, vt quis nō præstitis iis, quæ præstare iubetur, ab actione cadat sententia condemnatoria vel priuatiua sit necessaria. Multo minus ad inducendam tacitam confessionem sententia dispositiua opus esse, ex *§. sin autem. d. l. vlt. C. de Iuram. calumn.* probari potest. Ibi enim hoc tantum disponitur: vt si reus calumniȩ iuramētum præstare recusauerit, in iis capitulis, quæ narratione cōprehendantur, pro confesso habeatur, & iudici sententiā prout qualitas rei suggesserit pronunciare liceat.

Quod autem dictum est de pœnis publicis, id quo ad ius ciuile quidem regulariter extra controuersiam est, excepto, quod noui Banni pœna ex constitutione de pace publica ipso facto violatæ pacis incurratur. De quo prolixe Geil. *de pace publica. lib.2. cap.3.* In pœnis autem & coercitionib. Ecclesiasticis secus est. Vbi licet excommunicatio plerunq; ipso iure, vel vt loquuntur Canone latæ sententiæ irrogetur, vt 33. casus refert Hostiens *in summa de sentent. excommunicationis. §. Quis possit excommunicare. numer.3.* Sunt tamen casus aliqui, in quibus ministerium & sententia iudicis requiritur, de quibus idem Hostiens. *in summa. §. Quibus ex causis de*

sententia

ſententia excommunicationis. de his & aliis pœnis eccleſiaſticis prolixe tractat Iul. Clar. *in practic. crimin. § fin. quæſt. 73. 74. 75. 76. 77.*

Alius caſus, vbi nō ipſo iure ius quæſitū amittitur, eſt in feudo. Quod Vaſallo ob culpam non ipſo iure, ſed cauſa cognita ac lata ſententia aufertur *libr. 1. §. Vaſallus. ſi de feudo defuncti contentio ſit. §. ſancimus. de feudo ſine culpa non amittendo.* vbi *ſancimus vt nemo miles ſine cognita culpa beneficium amittat.* & *§. ſancimus. Quo tempore miles inueſtituram petere debeat.* Duaren. *in com. feuda cap. 5.* Anton. Contius *competend. de feud. tit. Quibus mod. feud. amittatur & finiatur.* Cuiac. *d. §. ſancimus. de feud. ſine culpa non amittendo.* vbi ait: *Vaſalli ipſo iure feudum non amittunt, ſed cauſa cognita.* Schrad. *in tr. feud. par. 29. partis principalis ſect. 8.* vbi infinitis fere autoritatibus hanc ſententiam confirmat, eamque communem eſſe aſſerit Molyn. *in conſuet. Pariſ. tit. 1. & 30. num. 23.* Iul. Clar. *§. feudum quæſt. 62.*

Quo ad effectum † ac diſcrimē eorum, quæ ipſo iure ab iis, quę 37
per ſententiam diſpoſitiuam vel condemnatoriam perficiuntur, infinita ferme congeſſit Tiraq. *ſæpe dicta rep. l. ſi vnquam à n. 268. vſq; ad finem iſtius verbi.* Quia tamē nulla habita ratione ὁμωνυμίας ac multiplicis verborū ipſo iure acceptus, tumultuaria quędā, vt videtur, librariorū, opera ea potius conjecta & confarta, quam certo ordine ac ſtudio (quod pace tanti viri dicere liceat) compoſita ac diſpoſita apparent. Nos omnia ea † quæ, vt diximus, prolixe ibi 38
per Tiraq. & alios intrepretes paſſim tractātur, duab. Regulis vel definitionib. comprehendemus. Quarum prima erit. Cum omne quod ipſo iure vel per ſententiam fit, ſit vel amiſſio iuris noſtri vel realis vel perſonalis vel pœnæ irrogatio: ipſo iure amiſſo † iure re- 39
ali vel perſonali, omnes effectus eius iuris ipſo facto ſtatim amitti ita, vt etiamſi factū ipſum controuerſū ſententiam declaratoriā requirat, ea tamen ad tempus facti cōmiſſi retrotrahatur. Pœnæ quoq; ipſo iure † irrogatę effectus ſtatim à facto punibili commiſ- 40
ſo incipiunt. Vbi vero requiritur condemnatio iudicis, ad tempus latæ ſententiæ differuntur.

Secūda ſi per ſententiā † diſpoſitiuā quid amittitur, vel pœna 41
irrogatur, vſque ad momentum latæ ſententiæ differtur effectus.

Prioris Regulæ hæc ſunt exempla: Si vtile dominium † Feudi 42

Digitized by Google

ipſo iure amittitur, fructus à tempore culpæ admiſſæ percepti domino reſtituendi ſunt. Vt ſi ante Martium culpa commiſſa probetur, omnes fructus illius anni ad dominum pertinebunt. Idem quoq; erit, ſi poſt Auguſtum culpa admittatur tit *Hic finitur lex*. Si vero per ſententiã priuationis latã beneficio deſtituatur, fructus primum poſt latam ſententiam reſtituendi ſunt. Baro *de beneficiis lib. 3. cap. 4. in fin.* Felin. *in cap. Rudolphus. verſ. limita tertio reſpectu fructuum. de reſc.* Tiraquell. *in rep leg ſi vnquam. verb. reuertatur. nu.* 268. *C. de reuoc. donat.* Idem de Emphyteuſi quoque tradit Guido Papæ *deciſ. Delphin. num* 477. incip. *vtrum proprietarius.* Alberic. *in Rubric. C. de vſufruct.* Iaſ. *in L. vlt. C. de iure emphyt.* ſic etiam ipſo iure amiſſa, non poſſunt amplius alienari, vbi autem ſententia opus eſt, interim alienari non prohibentur. Cyn. & Baldus, *in auth. inceſtas nuptias. C. de inceſt. nuptiis* Bartol. *in L. poſt contractum. col.* 4. *verſicul. ſecundum tempus de donat.* Tiraquell. *in dict. verb. reuertatur. num.* 324.

De iis quoq; ipſo iure perduntur in vltima voluntate, diſponi non poteſt, ſecus ſi per ſententiam Bald. *in Auth. inceſtas nuptias. C. de inceſt. nuptiis.* Tiraq. *ibidem num.* 33. Ipſo iure amiſſum beneficium ſtatim admiſſo delicto conferri poteſt, nõ ſic, vbi ſentẽtia priuatiua opus eſt, *c. cum in cunctis in pr.* de illis verbis liberam diſponendi habeat facultatem. *De Electione.* Ludouicus Rom. *conſil.* 212. Ripa. *cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliat.* Tiraquell. *d. verbo reuertatur. num.* 335. Et generaliter de iis, quæ ipſo iure amittuntur, agere quis poſt factum commiſſum & ius ſuum proſequi non poteſt, debitores etiam ei ſoluere non tenentur. Secus ſi per ſententiam quis illis deſtituitur. Innocent. *in c. inter dilectos.* & ibi Abb. *de exceſſ. prælator.* Tiraq. *in dict. verb. reuertatur. numer.* 365. Vbi ipſo iure quid perditur, de iure tertii opponi poteſt. Si vero ſententia priuatiua deſideratur, ea exceptio non admittitur. Bald *in L. cum ſeruum. col.* 2. & ibi Cyn. Franſc. Aretin. *C. de ſeruis fugitiu.* Plura exempla vide apud Tiraq. *in ſæpe. dict. repet. l. ſi vnquam. verb. reuertatur. num.* 356. 365. 366. 370. 380. 384. 385. 412. *&* 465. *C. de reuoc. donat.*

43 Alterius exempla ſunt hæc, quod pœna ipſo iure † irrogata ſtatim ſecum trahat executionem, ſecus ſi ſententia opus eſt, Bart. *in leg. cum ſtipulatus. de verb. oblig. leg. Quod ad ſtatum. in verb. ſtatum. de pœnis.*

de pœnis. Tiraquell. *in verb. reuertatur.* Pœna ipſo iure conſtituta, non poteſt per iudicem mutari, nec poteſt etiam à reo culpa purgari. *leg. palam de ritu nuptiar.* Baldus *in capit. 1. colum. 2. de prohibit. feudi alien. per Frideric.* ſecus ſi ſententia opus eſt. Plura huius quoque regulę exempla, vide apud Tiraq. *in d. verb. reuertatur. num.* 433. 296. *C. de reuoc. donation.*

Definitio autem, quod amiſſio iuris † vel irrogatio pœnæ abſq; 44
iudicis pronunciatione ſtatim à facto commiſſo effectum ſuum ſortiatur, primo ita reſtringitur, vt locum habeat in ſententia diſpoſitiua vel condemnatoria, vt recte appellat Tiraq. *in verb. reuertatur. num.* 2. & 272. quæ ſcilicet ad ius cuilibet conſtituendum aut finiendum vel amittendum pertinet. Tiraq. *d. loco.* Non autem in declaratoria, qua factum & crimē commiſſum eſſe, declaratur, & quæ non ad eſſe iuris vel pœnæ, ſed tantum ad eſſe executionis requiritur, vt tradunt Andr. de Iſernia. Bald. Aluarottus, Præpoſitus & Matthæus de Afflict. *c. 1. in pr. de feud. ſine culpa non amitiend.* Schrad. *in tract. feud. 2. par. 9. part. princip. ſect. 8. quæſt. 26.* Etſi enim ſunt, qui cum pœna irrogatur, ipſo iure nullam ſententiam requirant, quos refert Tiraq. *in dict. repet. leg. ſi vnquam. verb. reuertatur. num.* 398. Præcipue vero gloſſ. *in leg. amiſſione. § qui deficiunt. de capit. diminution.* quæ dicit Canonem latæ ſententiæ habere vim ſententię hominis, quam tanquam ſingularem Bald. *ibidem* notari iubet. Vicit tamen probabilior eorum ſententia, qui licet non exigant ſententiam diſpoſitiuam vel condemnatoriam, tamen facti commiſſi declaratoriam neceſſariam eſſe affirmant, quos infinitos ferme enumerat Tiraquell. *in dict. verb. reuertatur. num.* 400.

An autem quod dictum eſt in iis, quæ ipſo † iure fiunt, ſenten- 45
tiā tamen declaratoriā requiri, ita ſit accipiendū, quaſi pro forma iuris, ꝙ ipſo iure acquiritur, vel perditur, cōſtituendi vel amittendi, iudicis declaratio requiratur: vel ſaltē eo caſu, quo factum ex quo ius oritur, in dubiū vocatur, nō vſq; adeo expeditū eſt. Et ſunt cōplures, qui in eam ſententiā inclinare videntur quod indiſtincte ſententia declaratoria requiratur, in quibus eſt Al[illegible] *in c. imperialem. §. callidus. num. 4. de prohibit. feudi alienatione.* Thomas

 Grammat.

Grammat. *decis. 195 nu. 25* qui dicit omnia iura mundi quę pro crimine ipso iure pœnā imponunt, ita intelligenda esse, dummodo sententia declaratoria sequatur, quod seq. Geil. *lib. 2. de pace publica cap. 3. nu. 9.* Borchold. *de feud. cap. 8. nu 157.* Idem quoque sentire videtur Baro *de beneficiis lib. 3. capit. 4.* Et magis aperte Tiraq. *dict. leg. si vnquam. verb. reuertatur num. 372.* Vbi in pœna ipso iure imposita declaratoriam sententiam condemnatorię æquipollere affirmat Et *ibidem num. 337.* vbi dicit optimam rationem esse, cur sententia declaratoria in iis, quæ ipso iure fiunt, ferenda sit. Quod licet ipso iure amittatur vel publicetur dominium, possessionem tamen nō amitti aut publicari, post Bald. Speculat. & alios *ibidem* adductos, quod sequitur quoq; Geil *lib. 2. de pace publica capit. 3. num. 7. & pluribus seqq.* vbi multis interpretum testimoniis hoc quoq; defendere conatur, quod nimirum ideo sententia declaratoria requiratur: Quod dominium quidem ipso iure amittatur. Possessio autem auferenda non sit ante latam sententiam declaratoriam, imo ex multorum sententia, ne ipsum quidem dominium ipso iure amitti, sed tantum administrationem affirmare audet idem *alleg. loco num 13. & lib. 1. de pac. publ. cap. 9.*

Verum non tantum nullo iure hæc interpretū sententia probatur, sed legibus quoq; manifeste contraria est. Sententiā enim declaratoria nulla alia fingēda est, quam ea, quę est pars notionis iudiciariæ, qua cognitum ab eo, qui iurisdictionem habet, pronūciatur, pronunciatio enim ipsa sententia est. *l. prolatis. de re iudicat.* Donell. *ad l. 1. eod. tit.* Vel quæ est decretum iudicis ad disceptandā ac finiendam controuersiam pertinens. *l. 1. de re iudicat. d. l. cum prolatis de re iudic. leg. 1. Ad Turpil. leg. qualem. de recept. arbitr.* Non ideo igitur, quod ad ius vel acquirendum vel amittendū aliquid faciat sententia, sed ideo, quod factum ipsū, de quo lis est, in dubium & controuersiam vocatur, iudicis pronunciato necessaria est, vt recte docet Tiraq. *per leg. eius, qui delatorem. de iure Fisci. cap. humani. de homicid. lib 6.* notata gloss. *in Auth. de Tabellionib. §. pen. d. verb. reuertatur num. 20.* Idq; generale est in iuris omnis, quod cuiusq; est, obtinendi ratione. Vt quando id quod petimus ab aliis amica petitione, aut alia ratione ex consensu eius, à quo postulamus, bona

cum

cum gratia impetrare non possumus, sed ab aduersario in controuersiam trahitur, quod nõ tantum priuati id ab eo vi auferre non possint, exceptis casibus quibusdam, de quibus Donell. *lib. 17. c. 2.* Et Coler. *de processib. execut. in præfat. n. 34.* Sed nec ipse iudex ad executionem procedere possit, nisi ordine & via à legibus prescripta id est, iudicio iuste ac recte ordinato ac reo conuicto ac condemnato *l. 2. §. post originem. de orig. iur. leg. nullus. C. de iudæis & cælicol.*

Quibus autem casibus ne sententia quidem declaratoria opus sit. vide Tiraq *in sæpe d. repet. l. si vnquam. verb. reuertatur. n.* 401. Geil. *de pace publica lib. 2. cap. 5.* Omnia enim hic persequi, nostri non est instituti.

Secundo id quod generaliter definiuimus, quod ipso iure fit, statim & ante sententiam effectum suum sortiri, ita restringitur, vt locum habeat, si is cui ipso iure quid acquisitum est, hoc velit, de quo ibidem videatur Tiraq. *de verb. reuertatur. nu.* 1. 12. *& seq C. de reuoc. donat.* Bald *leg. fin. C. eod.* Alex. *cons. 7. nu. 24. lib. 1.* Dec. *cons. 144. n. 6.* Tap. *in rub. & leg. fin. de constit. principum. capit. 7. 2. par. numer.* 16. *& seq.*

Hisce ita de *ὁμωνυμίᾳ* verborum ac regulis generalibus, quando quid ipso iure vel per sentẽtiam fieri dicatur, expositis, facilis definitio erit quæstionis propositæ, an nimirũ cum iurisdictio finitur vel amittitur ipso iure, an vero interuentu sententiæ priuatiuæ vel dispositiuę perdatur. Antea n. ostendimus, nusquam ad acquisitionem vel amissionem iuris cuiusq; sententiã requiri, nisi id diserte in iure exprimatur. Nullo autem iuris loco ad †amittendã vel finiendam iurisdictionem sententia opus esse probatur. Siue igitur modis aliis iuribus communibus, siue propriis, vel finiatur vel impediatur iurisdictio, nusquam eam sententiam priuatiuam desiderare iudicandum est. Nisi in casibus, in quibus id vel de iuribus omnibus communiter vel de iurisdictionis amissione vel suspensione singulariter est constitutum. Ex casibus autem quib. sententiam in acquisitione, vel amissione iuris in genere requiri diximus, nullus ad iurisdictionem pertinet preter pœnarum irrogationem. Vt enim nullam aliam pœnam ipso iure, sed lata primũ sententia condemnatoria infligi diximus. Sic quoque pœna iu- 46

risdictionis vel priuata vel suspensiua sententiam requirere extra omnem controuersiam est.

Quod ad modos proprios attinet, præter priuationem ac suspensionem propter delictum & culpam (de quib. idem, quod de pœnis communibus ius statuendum est) de nullo modo, quib. vel adimitur vel suspenditur iurisdictio. Auocatione nimirum, inhibitione, denegatione & protractione iusticię, dilatione, relatione appellatione, postulatione restitutionis in integrum sententiam dispositiuam requiri constitutum est.

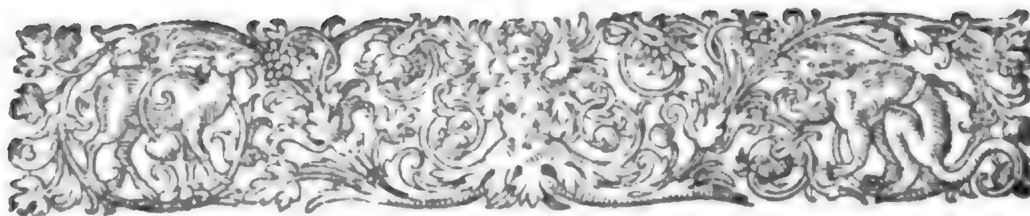
47 De recusatione autem iudicis † an ipso iure, vel facto recusationis vel propositionis, causarum suspicionis, vel lata demum sententia dispositiua iudicis recusati iurisdictionem suspendat, cum iure ciuili expresse non sit definitum. Iure autē canonico diserte statim à tēpore allegatæ suspicionis & interim dum de ea cognoscitur iudicis recusati iurisdictio suspendatur, *cap. secundo requiris. §. tertio postulas.* vbi *Coram quibus si causa à suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tum demum autoritate sua iudex vtitur.* Et *cap. cum speciali. eod. tit.* vbi *causa suspicionis legitime coram ipsis intra competentem terminum non probata sua iurisdictione iudex.* Et *cap. iudex §. post recusationem. de offic. ac potestate iud. delegati,* iuris canonici dispositionem hac in parte recte sequimur.

Licet enim extra argumentū doctrinæ ac disciplinæ ecclesiasticæ ius suum foro cuiq; constet, Baldus *in L. 6. C. de Sacros. eccles.* Castr. *in auth. qui semel. C. de probat.* Tamen cum aliquid altero controuersum vel non expressum est, alterum autem determinatum,
48 ius certum † etiam in altero foro valere debet *c. 1. in fin. de iureiur. num. 6. cap. 1. & 2 de oper. noui nunciat. In auth. vt Clerici apud Prop. Episc. in fin.* Iason *in leg 2 nu. 23. C. si contra ius vel vtilitatem publicam.* Blanc. *de compromiss. quæst. 2. num. 47.*

LIBRI PRIMI FINIS.

DN. TOBIÆ

Digitized by Google

DN. TOBIÆ PAVRMEISTERI A KOCHSTET J.C. DE Iurisdictione Imperii Romani.

LIBRI II.

CAPVT PRIMVM

De nomine Imperij.

SVMMARIA.

1 *Verborum* Imperii Romani *Homonymia.*
2 *Imperij Romani definitio.*
3 πολιτείας *siue Reipublicæ proprie accepta nulla genera.*
4 *Vnum genus esse Reipublicæ Socratica apud Platonem sententia.*
5 *Improprie pro modo rectæ reipublicæ administrandæ accepta* πολιτεία *in* μοναρχίαν, ἀριστοκρατίαν *&* δημοκρατίαν *diuiditur.*
6 *Quæ distinctio ad* διχοτομίαν μονοκρατίας *&* πολυκρατίας *recte reducitur.*
7 *Vel* δημοκρατίας *&* ὀλιγαρχίας.
8 Ὀλιγαρχία *Regnum & optimatum Imperium complectitur.*
9 *Ad quam Reipub. formam Imperium Romanum referendum.*
10 *Veteres eius gubernandi varii modi.*
11 *Hodie* βασιλείαν *esse* κατὰ νόμον.
12 βασιλείαν κατὰ νόμον *peculiarem Reipublicæ speciem non constituere, sed Aristocratiæ genere comprehendi.*

13 *Totum partibus explicatis rectius intelligitur.*

14 *Ciuis à communicatione imperij indefiniti in omni Republica recta generalis & vera Aristotelis definitio.*

15 *Mutato ciuitatis statu vel forma ciuem non mutari.*

16 *Ciuium in actu & potentia imperij participes, diuisio.*

17 *Principum & ordinum, ex quibus cum Imperatore corpus imperij constituitur, series.*

18 *Subiectum iurisdictionis Imperij.*

19 *Territorij imperij triplex descriptio.*

20 *Primo totus orbis.*

21 *Id non proprie, sed κατὰ συνεκδοχὴν totius ita accipiendum est.*

22 *Secundo, Imperij territorium non possessione sed iure ipso definitur.*

23 *Tertio proprie territorium Imperij dicuntur Regna & prouinciæ, etiamnum actu potestati eiusdem subiectæ.*

24 *Ea sunt Germania, Italia & Galliæ certa pars.*

25 *Regni Arelatensis à primaria eius vrbe Arelato appellatio.*

26 *Eiusdem olim partes Delphinatus Sabaudia, olim Comitatus, nunc Ducatus tractus Sequanorum, siue Burgundiæ comitatus ac tractus Heluetiorum.*

27 *Quæ hodie ex illis ad ius ac ditionem Imperij sint reliqua.*

28 *Imperiorum absolutorum Europa impatiens.*

29 *Eius rationes Physicæ ex Aristotele.*

30 *Qui hoc tempore de territorio Imperij esse dicantur.*

31 *Iure gentium de iurisdictione Imperij tam quo ad νομοθεσίαν, quam δικαιοδοσίαν in toto eiusdem territorio personis & causis omnibus præsumitur.*

32 *Quo in statu res à principio fuit, eodem semper persistere censetur.*

33 *Iurisdictionem sibi à Republica vel principe tributam adserendi incumbit probatio.*

34 *Dicta de vniuersali imprerij iurisdictione ad νομοθεσίαν (exclusa tamen iuris singularis constituendi potestate, soli Cæsari competente, restringuntur.*

35 *Iurisdictio*

35 *Iurisdictio propriè sic dicta, quo ad ἐξουσίαν quoque est imperii, actu vero Cæsaris & Cameræ.*
36 *Regulariter Imperium vniuersum ipsum iurisdictionem non exercet.*
37 *Exceptis casibus reseruatis.*
38 *Reseruatio duplex: tacita & expressa.*
Tacita reseruatio quæ?
39 *Quæ expressa?*
40 *Quæ vel sibi soli, vel cum alijs expresse reseruarit Imperium?*

VT Imperij simpliciter dicti plures significationes retulimus libri superioris *cap.9.* Sic quoque complexum Romanum scilicet imperium † variè accipitur. Aliquando enim κατὰ μετονομίαν 1
subiecti, pro territorio & locis, ad quæ Reipub. Roman. potestas porrecta est, ponitur; Sic eo vtitur Ouid. *Trist. lib.2.*

Hac est Ausonij sub iure nouissima, vixque
Hæsit in Imperii margine terra tui.

Eodem tropo interdum pro ἀρχομένοις siue hominibus Imperio subditis vsurpatur. §. *imperialis. constitut. Frider. de pace constantiæ.* vbi imperialis clementiæ immensa serenitas, cum semper in subditis suis dispensationem fauoris & gratiæ habere consueuit, quamuis districta seueritate excessuum delicta habeat & possit corrigere, magis tamen studeat propria tranquillitate pacis, & piis affectibus misericordiæ Romanum imperium regere. Eodem acceptu legitur apud Ouid. quoque dicto loco:

Sospite sic te, sit natus quoque sospes, & olim
Imperium regat hoc, cum seniore senex.

Interdum pro ipsa potestate siue κυρίᾳ vel ἀρχῇ πολιτικῇ. Horatius:

Per quas latinum nomen, & Italæ
Creuere vires, famaque & Imperii
Porrecta maiestas & ortum
Solis ab Hesperio cubili.

Aliquando ponitur pro personis ac ciuibus omnibus imperii tam ἀρχόντων, quã ἀρχομένων *d. constit. Friderici de pace Constantiæ.* §. *Ea*

propter. In verb. *Qui aliquando nos & imperium nostrum offenderint.* Frequentius verò, vt & hoc loco pro ciuibus propriè acceptis, siue personis ἀρχόντων, eo vtimur. Quod secundum
2 temporis † præsentis statum definio. COLLEGIVM CIVIVM POTESTATIS REIPVBLICÆ ROMANÆ ACTV PARTICIPVM.
3 Πολιτείας † siue Reipublicæ propriè acceptæ nullæ sunt spe-
4 cies, sed vnum tantum genus † vt vera est Socratis apud Platonem sententia. Vbi ἓν εἶδος τῆς πολιτείας esse dicit, *de Repub.*
5 *libro 4. in fine.* Impropriè tamen † pro administrandi & exercendi πολιτεύματος, seu κυρίας siue ἀρχῆς πολιτικῆς, τῆς ὀρθῆς forma, acceptæ vetus & Socratica apud Platonem *in Politico* est diuisio in μοναρχίαν siue βασιλείαν, quando vnus, ἀριστοκρατίαν quando plures non tamen omnes, δημοκρατίαν, quæ & generis nomen retinet, quando penes vniuersos ciues est reipublicæ potestas. Aristotel. *Politic. libro tertio, capi. 7. & libro quarto polit. capit. 2.* Quæ
6 distributio † eodem gubernatorum respectu ad διχοτομίαν sic redigitur, vt forma omnis Reipub. administrandæ sit vel μονοκρατία vel πολυκρατία; μονοκρατία, quæ & μοναρχία, vel βασιλεία dicitur, quando vnus solus: πολυκρατία quando plures vno obtinent imperium, quæ in δημοκρατίαν quando vniuersi, vel ἀριστοκρατίαν, quando non omnes, plures tamen vno Rempublicam administrant subdiuiditur vel vt placet Aristoteli *Politic.*
7 *libro quarto, cap. tertio.* in δημοκρατίαν † καὶ ὀλιγαρχίαν. Vbi ὀλιγαρχίαν non pro παρεκβάσει, sed rectæ Reipub. specie accipit, ita vt
8 Regnum † & optimatum Imperium complectatur, licet à se antea *libro tertio, capit. 7. & libro quarto, cap. 2.* positam distributionem meliorem ac veriorem esse ibidem arbitretur. Ad quam
9 igitur † τρόπου τῆς πολιτείας speciem siue formam Respublica Romana præsens referri debeat, verba generis loco posita ostendunt. Licet enim in pluribus Monarchiæ speciem præ se ferat status Imperii nostri, propter amplissimam in principem siue Cæsarem iure electionis collatam potestatem: quia tamen ea non παμβασιλεία, vel κατὰ βούλησιν, id est, regnum plenum & numeris omnibus absolutum, in quo Rex suo nutu & arbitratu omnia gerere

rere pōteſt (vt definit Ariſtot. *lib.3. c.15. & 16.*) Sed βασιλεία tantùm κατὰ νόμον, id eſt, regia adminiſtratio legibus adſtricta, quam οὐκ εἶναι εἶδος τῆς πολιτείας: non eſſe ſpeciem veram Reipub. dicit idem Ariſtoteles *lib. polit. 3. cap. 16.* in principem transferatur, quod ea inter Cæſarem & alios imperii ordines certis modis communicata eſt, vt capite proximè ſequenti dilucidius explicabitur: ad Monarchiæ genus referri nequit, multo minus ad δημοκρατίαν in qua non aliquot, ſiue pauci ſiue plures ſed ciues omnes nõ ἐξουσίᾳ ſiue potentia ſolùm, ſed & ἐνεργείᾳ vel actu οὐχ ὡς ἕκαστοι ἀλλὰ πάντες id eſt, nõ vt ſinguli, ſed vt vniuerſi, vt loquitur Philoſophus, ſummam Reſpub. poteſtatem obtinent. Licet enim poſtquam † Reſpublica vetus Romanorum à populari ratione ad Monarchiam deflexit, varias ſubierit vices, eique quidam cum regio, vt pleriq; quidam vero deſpotico etiam imperio præfuerũt. (Tiberii enim Neronis Caligulæ Commodi, Caracallæ Heliogabali non principum legitimorum, ſed Dominorum & Tyrannorum libertatem Reipub. inuadentium imperia fuerunt) A Caroli verò magni tempore, etſi acclamatione populi Romani & Germanorũ ſpõtanea ſubiectione Rex ea lege ſuſceptus exiſtimetur, vt ad proximum quenquam nepotem regnum ordine deferretur (quam βασιλείαν κατὰ γένος ſiue πατρικὴν appellat Ariſtot. *polit. lib. 3. cap. 14.*) quia tamen belli νομίμῳ δικαίῳ, vt idem Ariſtot. vocat *polit. lib. 1. cap. 6.* id eſt, legitimo & ab omnibus gentibus recepto iure, & ex tranſactione cum Imperatorib. Orientalib. Salisburgi inita id poſſidere cœpit, magis ſuo quàm populi nomine, ius quidem ipſum ad δεσποτείαν magis quàm ad πολιτείαν ſpectauit (etſi virtute ac moderatione principum Carolinorum adminiſtratio magis regia fuerit.) Poſt Carolinam ſtirpem ſublatam libera vtriuſq; Regni adminiſtratio iuregentiũ ad populum viciſſim rediit. Et cum is tantus cõmodè conuenire, ac Reipublicę negotia tractare nõ poſſet; ſtatim ad optimates, ſalua tamẽ populi libertate, & ad imperii actum quoq; certis modis ac legibus perueniendi ἐξουσίᾳ & facultate, vtriuſque Regni ius deductum eſt. Cum verò & ipſi tantæ ciuitati, niſi per vnum autoritate & potentia præ cæteris armatum conſuli non poſſe animaduerterent, principem ſiue Regem

11 *κατὰ* † *νόμον* crearunt, cui certis limitibus circumſcripta poteſtas, non perpetua & ad hæredes tranſitoria, ſed vſufructuaria ad vitam, non ſuo, ſed populi nomine ac iure adminiſtranda commiſſa eſt: quam gubernandi ſpeciem *βασιλείαν κατὰ νόμον* philoſophum appellare, & ſpeciem *τῶν τρόπων τῆς πολιτείας* non
12 conſtituere, ſed ſub † Ariſtocratiæ genere relinqui ex Ariſtotele antè diximus. Idque ſalutare ac prudentiſsim. inſtitutum ad hæc vſque tempora ſummo Reipublicæ bono porrectum videmus. Quia autē imperium collegium ciuium eſſe diximus, & id quod ex pluribus cōpoſitum eſt, perfecte intelligi non poſſit, niſi par-
13 tes † ipſius prius explicentur Ariſtotel. *Politic. lib. 1. c. 1.* Antequam ex quibus perſonis collegium hoc Ariſtocraticum imperij ordinum conſtituatur, explicemus, de ciuium imperii generibus pauca præmittenda ſunt. Eſt enim omnis *πολιτεία* ſiue Reſpub. multitudo ciuium. Ariſtotel. *libro tertio, capit. 1. πολιτεία πλῆ-*
14 *τος τῶν πολιτῶν*. Ciuis autem † communicatione imperii indefiniti in omni Repub. recta deſcribitur ab Ariſtot. *polit. lib. 3. cap. 1. πολίτης δὲ ἁπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ὁρίζεται μᾶλλον, ἢ τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς.* id eſt, vt habet Petri Victorij verſio: *Ciuis ſimpliciter nulla alia re definitur magis, quam quod ſit iudicatus & magiſtratus particeps*: non quidem *ἐνεργείᾳ* ſiue actu, ſed poteſtate. Etſi enim principio eo videatur inclinare Ariſtoteles, quod tantùm ciuium appellatione & iure cenſeantur, qui actu *τὰς ἀρχὰς* ſiue magiſtratum habent, quia eum qui in ſtatu populari ciuis ſit, in aliis Regno nimirū & Ariſtocratia vſu venire poſſe, vt non ſit ciuis dicit: tamen ſeipſum poſtea corrigit, & non actu ipſo ſolùm gerendi magiſtratus, ſed potentia ciuem definiendum ſtatuit, his verbis *ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς ἢ κριτικῆς πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως:* id eſt, vt habet eadē Victorii interpretatio, qui poteſt magiſtratus ad conſultandum & deliberandum pertinentis particeps eſſe, eum iam huius ciuitatis dicimus eſſe ciuem, & vt planius idem in commentariis poſtea explicat non tantùm ciuis eſt, qui actu deliberat & iudicat, ſed qui poteſt legibus ad ea munera
15 obeunda vocari. Ex quo mutato ciuitatis † ſtatu, eundem omnino ciuem manere eruditè colligit Caſus, *de ſphara ciuitatis*;

Digitized by Google

*tatis libro tertio, cap.*1. Vt autem in omni ὀλιγαρχίᾳ (quo verbo ad διχοτομίαν troporum siue formarum gubernandæ Reipub. in genere non pro παρεκβάσει, vt alibi vtitur Aristoteles *polit. lib.4. cap.3.*) ciues in duo genera distribuuntur, actu nimirum † vel potentia 16 τῆς ἀρχῆς, siue imperij participum. Sic quoque vniuersi imperij nostri Aristocratici ciues in duas classes discedunt, vt quidam potestatis politicæ actu sint compotes, quidam verò expertes. Imperij actu compotes sunt Imperator & status Imperij. Qui verò statuum appellatione comprehendantur, supra *lib.*1. *cap.6.* est expositum, quorum hæc est series.

Primò SEPTEM † PRINCIPES, ELECTORES. 17
EX ARCHIEPISCOPIS III. MAGVNTINENSIS, Sacri Romani Imperij per Germaniam Archicancellarius. TREVERENSIS, S. R. Imperij per Galliam, & Regnum Arelatense Archicancellarius, Galliæ Belgicæ primas. COLONIENSIS, S. Rom. Imperii per Italiam Archicancellarius.

EX PRINCIPIBVS POLITICIS IIII.

COMES PALATINVS RHENI S. R. Imperij Archidapifer.

DVX SAXONIÆ S. Rom. Imperij Archimarschallus.

MARCHIO BRANDENBVRGENSIS, S. R. Imperij Archicamerarius.

REX BOHEMIÆ, S. R. Imperij Archipincerna.

Secundò, PRÆTER ELECTORES IIII. ARCHIEPISCOPI.

MAGDEBVRGENSIS ex antiquo Germaniæ instituto & prærogatiua per Germaniam primas.

SALTZBVRGENSIS, qui perpetua quadam Pontificis Maximi legatione fungitur, & Legatus natus Sedis Apostolicæ appellatur.

Digitized by Google

BREMENSIS.
VESONTINVS.

Tertiò EPISCOPI, quorum hoc tempore viginti septem in Comitiis locum habent.

1 Papæbergensis.
2 VVirtzburgensis.
3 VVormatiensis.
4 Spirensis.
5 Strasburgensis.
6 Eichstadensis.
7 Augustanus.
8 Constantiensis.
9 Hildesiensis.
10 Padebornensis.
11 Verdensis.
12 Halberstadensis.
13 Monasteriensis.
14 Osnabrugensis.
15 Pasnauiensis.
16 Freisingensis.
17 Basiliensis.
18 Ratisbonensis.
19 Mindensis.
20 Lubecensis.
21 Verdunensis.
22 Cameracensis.
23 Metensis.
24 Tulliensis.
25 Leodicensis.
26 Tridentinus.
27 Brixiensis.

Principibus hisce Ecclesiasticis ex veteri prælatorum ordine
1 adscripti sunt Magister Ordinis, Equitum Teutonicorum siue Marianorum.
2 Abbas Fuldensis Augustæ Archicancellarius, & Germaniæ primas.
3 Abbas Hirsfeldensis.
4 Abbas Murbacensis.
5 Abbas Campidonensis.
6 Magister ordinis Equitum Diuo Ioanni sacrorum.
7 Præpositus Elbangensis.
8 Præpositus & Archipresbyter Berchtelsgadensis, Abbas olim vocatus Decreto Spirensi. Anno 1529.
9 Abbas Corbeiensis.
10 Abbas Prumensis.
11 Abbas Stabulensis.

Quartò

Quartò, PRINCIPES POLITICI, Quorum 18. sunt FAMILIÆ.

1 Archiducum Austriæ duæ sunt lineæ, prima Ferdinandi, quæ propriè Austriaca: Altera à Carolo V. Imperatore deducta Burgundica appellatur.
2 Ducum Bauariæ in duas itidem lineas distincta, quarum vna communi nomine Bauarica, altera Palatina nuncupatur.
3 Ducum Saxoniæ, Marchionum Misniæ, & Landgrauiorum Thuringiæ.
4 Marchionum Brandenburgensium.
5 Ducum Brunsuicensium & Luneburgensium.
6 Ducum Iuliacensium.
7 Ducum Pomeraniæ.
8 Ducum Megapolitanorum.
9 Ducum VVirtebergensium.
10 Landgrauiorum Hassiæ.
11 Marchionum Badensium.
12 Ducum Saxoniæ inferioris, siue Lauenburgensium.
13 Ducum Holsatiæ.
14 Landgrauiorum Leuchtenbergensium.
15 Ducum Sabaudiæ.
16 Principum Anhaltinorum.
17 Ducum Lotharingiæ.
18 Comitum Arnbergiorum à Diuo Maximiliano II. inter imperii principes susceptorum.

Quintò PRÆLATI, ET PRIMO, ABBATES, & PRÆPOSITI secundum matriculæ ordinem:

Reichenauiensis.
VVeissenburgensis Præpositus.
VVeingartensis.
Salmensvveilensis.
VValckenriedensis.
VVeissennauiensis.
Schussenritensis.
Roggenburgensis.
Ochsenhusanus.
Gengenbacensis.

Martha-

Marthalensis.
Odenheimensis.
Elchingensis.
Irsinensis.
VVethusanus præpositus.
Petershusanus.
Keisersheimensis.
Heimerani Ratisbonensis.
Monasterii Vallis Gregorianæ.
Munchenrodensis.
Monasterii Corneliani.
VVerdensis.
Vrspergensis.
SS. Vlrici & A Fræ.
Augustanus.

Quibus adiecti & alii, vt ex subscriptionibus Decretorum Comitialium apparet.

ABBATISSÆ.

Quedtlinburgensis.
Essensis.
Hervverdensis.
Monasterii inferioris Ratisbonensis.
Monasterii superioris Ratisbonensis.
Lindauiensis.
Gerenrodensis.
Buchauiensis.
Rotmunsteriensis.
Heckbacensis.
Guttencellensis.
Beintensis.

Ex his etsi plæræque Principum honorem & titulum gerunt: tamen quo ad locum in Consessu, ac dictionem sententiæ, pari cum reliquis Iure censentur.

PRÆLATIS annumerantur commendatarius Prouincialis Confluentinus: item Alsatiæ, & Burgundiæ, Austriæ enim & Etschlandiæ Bailliui, vt vocant, Ab Archiducibus eximuntur.

SEXTO COMITES ET BARONES hac serie:

Helffenstein.
Lupffen.
Mondtfordt.
Fürstenbergk.
Ziembern.
Eberstein.

Hohen-

Hohengerolßeck/Barones.
Ottingen.
Reupolßkirch Barones.
Sültz.
Hohenzollern.
Erb Truckfessen Barones in Waldburg.
Castell.
Hohenlohe.
Limpurg Semper freyen.
Erbach.
Schwartzenburgk Hohenlandesbergk.
Leiningen Dagsberg.
Hanaw.
Nassaw.
Eisenbergk.
Solms.
Salm.
Winnenbergk Barones.
Wildt- vnd Reingrauen.
Falckenstein.
Eberstein.
Sain.
Tengen.
Tübingen.
Manßfeldt.
Stolbergk.
Barbey.
Gleichen.
Schwartzburgk / der vier Grauen deß Reichs.
Reussen Barones.
Wied.
Ostfrießlandt.
Lippe.
Oldenburgk.
Waldeck.
Bendtheimb.
Bruneckhorst Battenburg.
Ortenburgk.
Schaumburgk.

BARONES.

Schonburgk Barones.
Manderschiedt.
Kriechingen / Köningseck vnd Aulendorff.
Pirmondt vnd Wolffstein.
Paumgartten.
Graueneck.
Mechselrein.
Fugger.
Fleckstein.
Seinßheimb.
Herr Schencken von Tautenbergk.
Herrn von Birnbaum.
Herrn von Degenbergk/ etc.

SEPTIMO LIBERÆ IMPERII CIVITATES.

Regenspurgk.
Nürnbergk.
Rottenburgk an der Tauber.
Weissenburgk am Nordegaw.
Schwäbisch oder Tonnawerth.
Winßheimb.
Schweinfurdt.
Wimpffen.
Haylbrun.
Schwäbischenhall.
Nörlingen.
Dünckelspiel.
Vlm.
Augspurg.
Giengen.
Bopffingen.
Aelen.
Schwäbischengemünd.
Eßlingen.
Reutlingen.
Weil.
Pfullendorff.
Kauffbäuren.
Vberlingen.
Wangen.
Yßny.
Leutkirch.
Memmingen.
Kempten.
Buchorn.
Rauenspurgk.
Bieberach.
Lindaw.
Costnitz.
Straßburgk.
Keysersbergk.
Colmar.
Schledtstadt.
Rotweil.
Hagenaw.
Weissenburgk am Rhein.
Obernehenheim.
Rostheimb.
Speyer.
Wormbs.
Franckfurt.
Friedbergk.
Wetzlar.
Cölln.
Aach.
Offenburgk.
Landaw.
Gengenbach.
Zell am Hamersbach.
Lübeck.
Hamburgk.
Dordtmundt.
Mülhausen in Düringen.
Northausen in Düringen.
Goßlar.

Goßlar.
Türckheimb.
Verden.
Münster in Sanct Gregorien Thal.
Herwerden.
Cammerich.

SVnt & matriculæ insertæ Gedanum & Elbinga à Polonis auulsæ: item Niderwesel/Sost/Brackel/Warbergk/ Lemgaw/ Verda/ Herwerde/ & aliæ, de quibus inter principes eas eximere conãtes, & fiscalem imperii lis indefinita pendet.

Hi igitur principes & ordines corpus imperiale, cuius caput est Cæsar, constituunt, & dum simul cõueniunt, in vno compendio repræsentatiuo, totum imperium collectum esse, censetur, vt loquitur Nicol. Cusan. *de concord. Catholica lib. 3. cap. 25. argum. c. canonizata. 6. q. 1. & l. Quisquis. C. ad l. Iul. maiest.* Ex quibus aũt partibus inter Cæsarem & ordines diuisa sit, reipublicæ potestas quoq; ordine & modo exerceatur capite proximè sequenti declarabitur.

Quod ad *ἀντικείμενον* † iurisdictionis attinet, certum est, vt o- 18
mnis potestas politica, sic quoq; imperii iurisdictionem tam quo-
ad *νομοθεσίαν*, quàm *δικαιοδοσίαν* territorio causis & personis defini-
rı. Territorium † imperii Romani triplex constituitur. Primò, to- 19
tus † orbis *ex l. deprecatio. ad l. Rhod. de iactu.* Quod perridiculum esse 20
dicit Steph. Forcat. in Cupidine Iurisperito *c. 9. num. 5.* Quod constet, terram omnem nihil aliud esse, quàm insulam vndique cinctam oceano, teste Dionys. *in lib. de situ orbis*, & Strabone *lib. 1.* Idem de vniuersali totius mundi territorio legitur *in l. 1. C. de sum. Trinit. & §. omnes verò. proœm. Instit.* & apud Plin. *lib. 7. cap. 26.* præterea in iure canonico *cap. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. cap. 2. de re iudicat. nu. 6.* Curt. Iun. *cons. 57. nu. 12.* Restau. Costald. *in tr. de imperatore. q. 52. nu. 19.* Menoch. *cons. 2. n. 2. & seq.* Et in vniuersam totius orbis ditionem latissimè sese diffundere imperatoriam potestatẽ, quæ ascendentem & descendentem solem videat, & quæ ex vtroq; latere, id est, Meridie & Septentrione & in omnibus insulis vsq; ad Oceani recessus sese extendat scribentem Bald. *in proœm. Digest. n. 20. col. 2.* refert Fuluius Pacian. *in cons. 149. nu. 2.* & latè *in tracta. de probat. cap. 26. nu. 24. lib. 2.* Vt ad eundem modum Hispani, imperii sui centrum vbiq;, circumferentiam nullibi esse, dicunt.

Digitized by Google

Sed hæc & ſimilia ad euitandam inconuenientiam & abſurdi-
21 tatem nõ propriè, † ſed κατὰ συνεκδοχὴν, totius accipienda ſunt. *l.1. §.domini. ad Syllan.* Stephan. Forcatul. *in com. de feud. cap.12. num.14.* Vt totus & omnis mundus & ſimiles dictiones pro maiore mundi parte non quidem per ſe, ſed cõtemplatione Rerumpublicarum & regnorum aliorum ditionis intelligantur. Vt in ſimili: maiore parte anni poſſediſſe intelligitur, etiamſi duobus menſibus tantùm poſſedit, non quod bimeſtre maius anni tempus ſit, ſed reſpectu aduerſarii, qui paucioribus diebus poſſederit, *l. maiore.* & ibi Alciat. *de verbor. ſignific.* Etſi enim vix alia fuit antea reſpublica, cuius imperium amplioribus finibus circumſcriptum fuit, quàm Romanorum *l. vnic. C. de Athletis lib. 10. l. maiore. de verbor. ſignificatio.* Conſtat tamen innumeras gentes potiſſimùm vltra Euphratem Romano imperio nunquam ſubditas, ſed multas fœderatas Romanis fuiſſe æquali iure, multas iiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe gauiſi fuerint, vel inimicitias ſine victoria aluerint, vt ex *l. non dubito. l.5. §. in pace. de captiu. & poſtlim. reuerſ. l. mercatores. C. de commerc. l.2. de offic. præfect. prætor. Aphric.* refert Steph. Forcat. *in Cupidine Iuriſperito c.9. & in com. de feud. c.12. n.14.* Limites ac prætoria vtriuſq; Imperij Capitis Romæ & Conſtantinopolis exactè deſcribit Laz. *com. reipub. Romanæ tot. lib.1.* Guid. item Pancirol. *in*
22 *com. doctiſſ. in notitiã vtriuſq; imperii.* Secũdò imperii † territoriũ nõ poſſeſſione, ſed iure quoque ipſo definitur. Qua ratione non tantùm populi, & prouinciæ, quæ actu imperio etiamnum parẽt, ſed & illæ, quæ vel olim ſub Valentiniano & Martiano ab exteris, vel poſtea ab ipſis imperii ciuibus, cauſam poſſeſſionis ſibi mutantibus, ſunt auulſæ, comprehenduntur, vt ſunt regna Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, & alia Bart. *in l. hoſtes. de capt. & poſtlimin. reuerſ.* Bald. *in c. ſolitæ, in fine. de maior. & obed.* Cyn. *in l. ea lege. col. fin. num.4. verſ.2. ratione determinatum fuit. de cond. ob cauſam.* & alii allegati à Pet. Antonio de Petra *in tractat. de iure quæſito non tollendo. cap.3. q.4. num.15.* Horum, etſi negari non poſſit, magnam eſſe potentiam, tamen ſub imperio eſſe dicit, eorumque correctionem, quando tyranni fiunt, ad Romanum Principem pertinere, ac cauſas regum Cæſari remittendas, teneriq; omnes pro ſalute communi Imperatori

tori parere, venire ad bellum vocat eos conferre impensas, mittere auxilia, præbere trãsitum elargiri commeatum, nihilque fugere, quod Cæsarea maiestas iniungat. Æneas Syluius *de ortu & autoritat. imperii Roman. cap. 13.* Quid veniat appellatione, sub imperio esse. Tertio. proprie Imperij † territorium appellãtur prouinciæ istę, quæ etiamnum actu imperij ditioni sunt subiectæ, vt sunt: 23

Germania nõ ita † angustis terminis, vt eam Berosus, Rheno, Oceano, Tanai, Ponto Euxino Danubioq; vel Tacitus cum coætaneis suis Plinio & Ptolomeo, temporum suorum rationem secutis, à Gallis, & Rhætis, Pannoniisque, Rheno ac Danubio fluminib. à Sarmatis Dacisque montibus & oceano diuidit. Sed lingua sua id est Germanica quo ad longitudinem Iccij portus ab occasu & Vistulæ fluuij versus orientem, quo ad latitudinem maris Germanici Veneticique & Alpibus limitibus circumscripta: vt non tantũ Franciam orientalẽ regni Francorũ olim potissimã partem, ab Aquitania ad Bauariam vsq; porrectam. Ludolph. de Babenbergk, *de iure regni & imperii Rom. c. 5.* à qua se etiã Imperatores veteres Reges Francorũ nominasse ac recte nominare posse firmat, idẽ Ludolp. à Babẽbergk. *d. tr. de iure regni & imperii Romani c. 5. & 6. in fin.* Vbi adducit exemplũ Henrici secũdi Ecclesię Bambergensis fundatoris: Sed Galliam quoque Belgicam, quę à coniuncto, Burgundiæ Ducatu vulgo, Die Burgundische vnnd Niderlande vocantur decreto Augustano 1548. §. Nach dem auch / Sub quibus etiam Geldria Zutphania & Vltraiectũ comprehenduntur ac peculiarem imperii regionem siue circulum constituunt, Vulgo, Den Burgundischen Kreiß Decreto Colon. Maxim. I. 1512. §. Darauff haben wir. item dicto Decreto 1548. §. Nach dem auch. Petrus Denais *l. iur. Cam. tit. 99. Verb. contributiones Turcianu. 18.* 24

Secundò Italia *cap. imperialem. §. firmiter. de prohib. feudi alienat. per Frideric.*

Tertio, Galliæ quoque Celticæ siue occidentalis ea pars, quæ regni Arelatensis, & Lothatingiæ finibus continetur, regnum † Arelatense à Primario eius oppido Arelato sic appellatum, quod & Galliarũ Prouinciam Romanã olim dixerunt, Michael Coccinius *in tractat. de imperii à Græcis ad Germanos translatione, &c.* 25

26 olim hasce partes † complexum fuit, Delphinatū Sabaudiæ, vel Allobrogū olim Comitatum, à Sigismūdo ad Ducalem dignitatē euectū, tractū Sequanorum, siue Burgundiç Comitatū, ac tractū
27 Heluetiorū, quo ac Delpinatu exceptis, reliqua, Sabaudia † nimirum, Burgūdia comitatus & Lotharingia ad hæc vsq; tempora ad ius ac ditionē Imperij pertinēt Michael Coccinius *de Imperii à Græcis ad Germanos translatione.* Nec in his quoq; imperii potestas *παντοκρατία* seu idea tali, qua homines oēs simpliciter & absolutè tāquā in *κοινωνία τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς*, à populo principio inita, definienda est, qualē fermè quo ad rectas Respublicas (de deprauatis n. hic nō agimus) nullā in toto orbe terrarum inuenias, imprimis
28 verò in nostra † Europa, quç imperia eiusmodi absoluta nō pati-
29 tur, teste † Aristotele *polit. lib. 7. c. 7.* (vbi Gentes, quç degunt in locis frigidis, & quæ Europam incolunt animosas ac libertatis tenaciores, Asiç verò populos magis ingeniosos, & artibus inueniendis solertiores, animi aūt nullius, & ad seruiliter parendū prōtiores esse ait, Græcorū autem gentē in medio sitam de vtroque participare addit, & ad imperium cunctarum gentium acquirendum aptam, si ab vna Repub. regeretur, q; in Alexandri magni & postea Imperio Turcico euentus comprobauit:) Sed illi prouin-
30 ciarum homines † de territorio esse censentur, qui non penitus ab imperio sunt exemti, sed vel actu, vel potentia sub ditione Reipub. continentur, quales sunt, vt iam diximus Germaniæ, Italiæ & partis, quā diximus Galliæ incolæ. Iure autem gentium de im-
31 perii iurisdictione † tam quoad *νομοθεσίαν* quàm *δικαιοδοσίαν* in toto eiusdem territorio Germania, Italia & Gallia imperiali in causas ac personas omnes præsumitur, donec de exemtione probetur.
32 Res enim omnis † in quo statu à principio fuit, semper persistere censetur, nisi contra probetur mutatio *l. cum. 22. de prob. l. in finalib. fin. reg. l. si prius.* & ibi Dd. *de nou. ope. nūc.* Alc. *præs. reg. 2.* Et in specie iu-
33 risdictionē † sibi à Repub. vel principe tributā adserens, id probare cogitur *arg. l. in bello. de Captiu. & postlim. reuers.* Alc. *in trac. præs. loco iam alleg. n. 6.* Quæ aūt loca vel vi vel iure ab Imperij potestate exemta ac libera adserantur infra *c. 4.* prolixè explicabitur. In nō exceptis verò sua Imperio cōstat iurisdictio. Quod tamen restringi-
tur,

Digitized by Google

tur, vt locum ſaltem habeat, † quoad νομοθεσίαν (excluſa ſingula- 34
ris iuris Cęſari ſoli competentis cōdendi facultate) nō autem in 35
δικαιοδοσία ſiue iuris poſtulantib. ſingulis reddendi poteſtate † quę
quoad ἐξουσίαν quoq; eſt imperij, quoad ἐνέργειαν vero ſiue actū politica iuriſdictio principio Cęſari iure electionis, & poſtea cōcurrens Camerę Iudicio Cæſaris & ordinum conſenſu eſt conceſſa. Quę autem & quanta ſit vtraq; infrà ſuis locis explanabitur. Ex iis igitur, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidunt, talis conſtituenda eſt regu-
la: Actu imperio † non competere iuriſdictionem, niſi in caſi- 36
bus † reſeruatis. 37

Eſt autem Reſeruatio † duplex: tacita vel expreſſa. Tacita ex 38
iure gētium & natura poteſtatis omnis à Repub. cōceſſę. In omni enim imperio magiſtratib. vel priuatis conceſſo perſonę τὴν ἀρχὴν πολιτικὴν ſiue κυρίαν πάντων obtinentiū ſemper exceptę intelliguntur, vt quantūcūq; ſit imperium vel iuriſdictio alteri tributa, minus tamen eſt ea, quàm ſummę poteſtatis iure ſibi Reſpubl. reſeruauit, nec vnquam priuata ſummo imperio cenſetur, quam earum rerum, quas magiſtratibus, vel Curatoribus attribuit, cognitionem ipſa ſuſcipere, ſiue anticipatione, ſiue concurſu, ſiue euocatione, omnemq; magiſtratib. attributam iuriſdictionē ſuo iure eripere poſsit. Bodin. *de Repub. lib. 1. cap. 8.* Quod in ſpecie de iuriſdictionis conceſſæ vi & natura in imperio Romano tradūt Alex. de Im. *in l. vlt. de iuriſd.* Panor. *in c. paſtoral. de off. ord.* Innoc. & Fel. *in c. cū*
eccleſiarū eo. ti. Fel. *in c. Ceterū n. 4. de iud.* Expreſſa † reſeruatio quā in 39
conceſſione iuriſdictionis diſerte ſibi imperium integrā futuram declarauit, idq; vel ſibi ſoli vel cum aliis. Sibi ſoli reſeruauit executionem contra violatores pacis publicæ, vi bellica expediendā *part. 2. Ord. Cameræ ti. 17.* cum aliis reuiſionem actorum Camerę. item Syndicatum, de quibus: *Ord. part. 3. tit. 53. in princ. & §.* darauff ſollen / *Gulielm. Roding. Pand. cam. libro 3. tit. 60. & 61.* Petr. Denaiſ. *Iuris Cameralis tit. 271. Verb. reuiſio actorum. & titul. 297. verb. Syndicatus.*

CAPT II.

De Comitiorum iure & ordine.

SVMMARIA.

1 *Verbi Comitiorum Etymologia.*
2 *Homonymia*
3 *Comitiorum generalis descriptio.*
4 *Stante veteri populari republica triplicia fuerunt Comitia, centuriata, tributa, curiata.*
5 *Vsu nostri temporis in duo summa genera diuiduntur: Generalia & particularia.*
6 *Generalia quæ?*
7 *Quæ particularia?*
8 *Particularium subdiuisio.*
9 *Conuentus particulares, vel ordinarii vel extraordinarii.*
10 *Ordinarii qui?*
11 *Qui extraordinarii?*
12 *Extraordinariorum subdiuisio.*
13 *Vtriusque exempla.*
14 *Tractatus de Comitiis singulis dispositio.*
15 *Comitia vniuersalia quarum personarum interuentu celebrentur.*
16 *Ordinum ac statuum Comitialium post Imperatorem in tres classes siue curias distributio vulgo Senatus Imperii,* Reichs Rathe.
17 *Prima Electorum, altera principum, tertia liberarum imperii ciuitatum.*
18 *Ius Comitiorum quomodo inter Cæsarem & ordines diuisum.*
19 *Cæsari ius habendorum ac edicendorum Comitiorum ius cõpetit, præcedente tamen consilio & consensu Electorum.*
20 *Ius Comitiorum inter Imperatorem & ordines æqualiter diuisum, sed partibus indiuisis.*
21 *Ordinum semißis in tres sextantes distribuitur, quorum vnum Electores, alterum principes, tertium ciuitates obtinent.*
22 *Principum ordine qui status censeantur.*

23 *Error*

Digitized by Google

res grauis discordia transactione tandem sopita.

47 *Modus & forma eligendorum Regum Romanorum.*

48 *Patrum memoria omnis fermè imperij administrandi Vis & potestas penes comitia fuit.*

49 *Causæ instituti REGIMENTI.*

50 *REGIMENTO quanta potestas ab imperio tributa fuerit.*

51 *REGIMENTI ordinatio quomodo & quando in desuetudinem abierit.*

52 *DEPVTATORVM Conuentus quando primùm institutus.*

53 *Personæ quarum interuentu Deputatorum conuentus celebretur.*

54 *Constitutio personarum conuentus deputatorum initio personalis postea hæreditaria facta.*

55 *Deputatorum numerus auctus.*

56 *Causa conuentus deputatorum ordinaria.*

57 *Modus & forma instituendi conuentus ac deliberationis deputatorum tam in ordinarijs quam extraordinariis negotiis.*

58 *CIRCVLORVM imperii vbi prima fiat mentio.*

59 *Circuli sex cur initio constituti?*

60 *Decem circuli ob quas causas instituti.*

61 *Circulorum conuentus vel Generales vel particulares.*

62 *Generales qui?*

63 *Personæ quarum interuentu circulorum conuentus celebrentur.*

64 *Negotia & causæ habendorum conuentuum Circularium ordinariæ vel extraordinariæ.*

65 *Ordinariæ quæ?*

66 *Quæ extraordinariæ.*

67 *Modus & forma conuentus ac deliberationis circularis.*

68 *Partis maioris non ex partibus collegii, sed ordinum, numero æstimatæ decreti circularis habet Vigorem.*

69 *Si tamen de rebus ad circularem tractationem propriè pertinentibus instituatur consultatio.*

70 *Quæ negotia ad circulorum dispositionem pertineant constitutiones ostendunt.*

71 *In priuatis & alienis cuique ordini liberum est arbitrium.*

72 *Nulla*

Digitized by Google

C*omitiorum* † Verbum à *coeundo*, vel, ut veteribus placuit *Comeundo* quod populus his coire, & in vnum locũ conuenire soleat dictũ, vt apud latinos scriptores πολύσημον est: (Aliquando n. 1
vel totius † populi aut partis adferenda de aliqua re suffragia: 2
aliquando & propriè vniuersi tantùm populi conuocationem significat, sicque à Concilij verbo, quo partis tantum populi coitio appellabatur distinguitur, autore Gellio *cap.17.lib.15.ex Iulio felice*) sic etiam hoc tempore bifariam eo vtimur. Primò in genere pro omnium tam vniuersorum ordinum, quàm partis eorum ad consultandum ac decernendum de Republ. conuentu. Propriè autem de vniuersorum Imperij ordinum cõuocatione accipitur & vulgò Ein Reichstag / ein gemeine Reichsversamlung / appellatur.

Generalis igitur Comitiorum † sit descriptio: Cæsaris & ordi- 3
num imperij conuentus. Reipub. causa.

Stante veteri † Romanorum populari Republica vsq; ad Cæ- 4
sarũ tempora, sub quibus nõ fuerunt Comitia, nisi sub Augusto & Iulio Cæsare, quandiu solus imperiũ obtinuit quę tamen nõ fuerunt libera, triplex Comitiorum ratio fuit: Quædam enim centuriata, à centuriis quibus diuisi ciues in singulis classibus coibant, censebantur, ac suffragia ferebant. Quædam tributa, quando ex locis & regionibus in tribus diuisi ciues sententias dicebant Curiata in quibus nulla habita census ætatis aut locorum distinctione curialem, id est, per curias saltem diuisus populus suffragium dicebat. De quibus post Budæum Alexandrum Beroaldum, Blondum, Paulum Manutium, VVolffgangum Lazium Turnebum, & alios, qui hunc locum

in suis Cōmentariis allegarunt, ante omnia videnda sunt, quę de nomine, definitione, personis, causis, loco ac tempore singularum eruditissime scripta reliquit Nicol. Cruchius, *trib. lib. de Comitiis Romanorum*, & Antonius Augustinus, *in libro de legibus, cap. septimo & 8.*

5 Ex usu nostrorum † temporũ in duo summa genera diuidi pos-
6 sint: Generalia & particularia. Generalia † quib. vniuersi principes & optimates imperii conueniunt, quæ κατὰ ἐξοχὴν Reichstag/ Decreto Wormatiensi Anno 1495. *titul.* Daß ein Reichstag soll ein Monat weren. Decreto Ratisbonẽsi Anno 1527. §. Nach dem auch auff gehaltenem Reichstag zu Speier. itẽ Decreto Augustano An. 1530. *in fine,* Diesem gegenwertigen Reichstag. Decreto Treuerensi Anno 1512. §. So haben auff einen gemeinen Reichstag: vel Reichsversam̃lung. Decreto Spirensi Anno 1570. §. haben wir eine gemeine Reichsversam̃lung. Decreto Ratisbonensi Anno 1576. §. Als haben wir eine gemeine Reichsversam̃lung. Decreto Rudolphi Ratisbonæ Anno 1582. §. eine gemeine Reichsversam̃lung.

7 Particularia † quibus pars tantum ordinum coire solet. Parti-
8 cularia in duplici † sunt differentia: In quibusdam ex vniuerso ordinum collegio, quidam selecti: in aliis certa pars conuenit: Eaque vel certæ classis vel certi loci ac regionis Imperii. Ex vniuerso imperii collegio selectorum fuit olim conuentus Regimenti hodie deputatorum & visitatorum Cameræ. Certæ classis est Electorum conuentus vulgo, Ein Wahltag. Quæ Onuphrius Panuinus qui non in genere de Comitiis, nec de vniuersalibus sed particularib. Electorum, quibus Imperator, vel Rex Romanorum creatur, quædam cõscripsit Comitia imperatoria appellat, exemplo veterum, qui ea, quibus consules creabantur, consularia, quibus prætores vel cẽsores, prætoria vel censoria, item legum, quibus leges ferebantur, iudiciorum quibus iudicia exercebantur vocabant. *in tr. de comitiis. lib. 1. c. 3. lib. 2. c. 4.*

Ex certis locis ac regionibus Imperii congregatorũ ordinum sunt conuentus circulorum vulgo die Kreißtage. Suntq; hi omnes
9 conuentus † particulares vel ordinarii vel extraordinarii. Ordinarij

Digitized by

narij † quæ lege publica iubente à selectis de negotiis certis designatis perpetuo peraguntur. Extraordinarij, † qui in præsentem 10 11
necessitatem Decretis Imperij mandantur.

Hi rursus duorum † sunt generum. Vel enim selectis deputatorum nimirum senatui vel visitatoribus Cameræ, vel circulorum capitaneis & consiliariis alia præter ordinaria negotia. Vel aliis de nouo exequenda iniunguntur. 12

Prioris † exempla sunt, Conuentus deputatorum Spirensis, Anno 1557. Erfordensis, Anno 1567. Francofurtensis Ann. 71. Alterius in Decreto Augustano Ann. 1500 *fol. 68.* Spirensi An. 1529. *fol. 198.* Decreto Augustano 1530. *fol. 220.* Ratisbonensi Ann. 1531. Anno 1548. §. Vnnd nach dem. Ratisbonensi Ann. 1557. §. Vnnd haben. Augustano Anno 1559. §. Vnd seynd also. 13

De hisce omnibus † pro rei amplitudine quantum instituti nostri feret ratio, pauca agem⁹, ac in singulis tria cõsiderabimus. Primò, quarum personarum interuentu quæq; peraguntur? Secundò, quæ causæ ac negotia cuique subiecta sint? Tertiò, de singulorum modo ac forma. 14

DE COMITIIS † VNIVERSALIBVS PERSONÆ, quarum interuentu Conuentus Imperij generales celebrantur, sunt Imperator, & reliqui status & ordines, ex quibus Reipubl. corpus constitui diximus cap. præcedenti, quæ omnes † in tres classes, quas vulgo *Senatus Imperij*, Reichs Rathe appellant distribuuntur: Quarum prima est † Electorum, altera Principum, tertia est liberarum Imperij ciuitatum. 15 16 17

Dixi comitiorum ius habere principes, status & ordines capite præcedẽti enumeratos. Comites.n. & Barones, qui nuper in eũ ordinem sunt recepti, ac res tantũ aliis principibus subiectas possident, item nobiles immediatè, vt loquũtur, imperio parentes, quarum præstantes aliquot familiæ sunt in Sueuia & Francia & Rheni tractu, de quibus in Decreto Augustano Anno 1500. *titul.* Wie man mit der Ritterschafft zu Francken / Schwaben vnnd Rheinlanden / & Decreto Spirensi, Anno 1542. §. Demnach haben / Decreto Ratisbon. Anno 1557. §. Wir wollen / ɾc. & ibi; bey der freyen Ritterschafft / ɾc. so keinen Churfürstē / oder andern Obrigkeiten ohn mittel

vnterworffen/ vnd in den Anschlägen nicht begriffen: Ciuitates item principibus, vel simpliciter, vel solùm certis priuilegiis subiectæ. Principes quoque & ciuitates Italiæ nec locum in consessu, nec dictionem sententiæ vllam habent.

18 Inter ipsos autem, quos diximus principes & status ius † Co-
19 mitiorum ac suffragiorum ita est diuisum, vt Imperator † quidem habendorum Comitiorum, ac Principes & ordines conuocandi ius habeat, sed non nisi autoritate & consensu Electorum secundum leges Cæsari in electione dictas, Decreto Spirensi Ann. 1507. §. Haben wir eine gemeine ReichsVersamblung nach vorgehabtem Rath / vnnd Gutachten vnser vnnd deß heiligen Reichs Churfürsten. Decreto Ratisbon. Anno 1576. §. Als haben wir mit Rath vnnd beliebung obgemelter vnserer / vnd deß heiligen Reichs Churfürsten nicht vmbgehen mögen / eine gemeine ReichsVersamblung / außzuschreiben. Decreto Augustano, Anno 1582. Rudolphi, Haben auff Gutachten / vnd Rath vnser / vnd deß heiligen Reichs Churfürsten eine gemeine ReichsVersamblung außschreiben lassen. Idque epistolis Cæsareis, quibus ad Comitia vocantur ordines, vulgo dem Außschreiben zum ReichsTage / ita inseri solet: Wann dann sampt vns / vnd deß heiligen Reichs Churfürsten / nach reiffer statlicher Erwegung / vnvermeidtlich vnnd vnumbgänglich zuseyn befunden / einen allgemeinen Reichstag anzustellen / darzu vns wolermelte Churfürsten einhellig jhren Consens dem herkommen gemeß / vnter jhr liebden Handtschrifft vnnd Siegeln gegeben / die bestimmung deß Tages heimbgesetzet / Vnnd als viel die Mahlstat betrifft / jhnen vnser / vnnd deß heiligen ReichsStat Augspurg / vmb erheblicher Vrsachen willen gefallen lassen. Ideoque antequam diem futurorum Comitiorum edicat, electores singulos per literas consulere so-
20 let. In reliquis summa imperii † potestas, quam in genere definiuimus ac diuisimus *suprà lib. 1. cap. 3.* in duas semisses tribuitur, quarum vnum Cæsar, reliquum ordines vniuersi habent, sicut olim quoque inter Cæsarem & populum, Ius Comitiorum diuisum Suetonius in Cæsare scribit, sed pro partibus diuisis: inter Imperatorem verò & ordines ius omne imperij, excepta iuris singularis vel priuilegiorum concedendorum facultate pro parti-

Digitized by Google

partibus indiuiſis diſtributum eſt. Ordinum ſemiſſis † in tres 21
ſextantes tribuitur, quorum vnum Electorum, alterum † Prin 22
cipum (quo nomine hic non primi gradus nobilitatis homines Cæſari nimirũ ſoli inferiores, prælatis verò Comitibus & Baronibus eminẽtiores: ſed exceptis Electoribus, principes omnes, tam politici, quàm Eccleſiaſtici prælati, Comites & Barones comprehenduntur) tertium liberarum imperij ciuitatum Senatus obtinet. In quo poſtremo notandus eſt error Peuceri † *in* 23
complemento Chronici Philippi Melanchth. lib. 5. fol. 4. 9. ciuitates non ſuffragandi, ſed conſulendi tantum ius habere exiſtimantis. Licet autem pars illa dimidia ita ſit, vt diximus, inter Senatus ſubdiuiſa, iure † tamen ſuffragiorum ferendorum diſpari vtuntur. 24
Electores enim ac ciuitates in ſuis quæque claſſibus viritim ſuffragia ineunt: In principum verò Senatu, alia principum propriè † ſic dictorum, alia prælatorum, Comitum & Baronum 25
ferendi ſuffragii eſt ratio. Et quantum ad Principes Eccleſiaſticos, Epiſcopi omnes ſingularum ſententiarum dicendi ius habent. Quibus ex veteri prælatorum ordine hodie accedunt magiſtri ordinum Equitum Teutonicorum, ſiue Marianorum, ac diuo Ioanni ſacrorum Abbas Fuldenſis, Hirsfeldenſis, Campidonenſis, Murbacenſis, Corbeienſis, Prumenſis, Stabulenſis prępoſiti Elbangenſis & Berchtelsgadenſis. Principum politicorum familiæ quædam vnum, quædam reſpectu diuerſarum linearum duo, tria vel quatuor vota habent, vti ex Decretorum ſubſcriptionibus intelligitur.

Quo ad prælatos verò Comites & Barones, quod Principes numero longè ſuperant, ideoque ſententiarum multitudine vniuerſæ claſſis ius ad ſe tractari ſint viſi iam olim gradus ſuffraganeorum ita ſint facti, vt Principes Eccleſiaſtici, & qui ex prælatis ipſis accenſentur, omnes, vt diximus, viritim; prælati verò & Comites curiatim ſententias dicunt, hoc diſcrimine, vt prælatorum curia vnius, Comitum verò ac Baronum à locis in duas tribus, Sueuicam ac VVetterauicam diſſecta, duorum ſuffragiorum ferendorum ius habeat. Vt ita computato votorum † numero Cæſaris ad ordines vniuerſos, vt 26
iam

iam monuimus hemipla: ad ſingulos ordinum claſſes tripla. Ad Electores ſingulos 21. ad Principes tam Eccleſiaſticos, quàm politicos 18. ad prælatos Comites & Barones, qui, vt præmiſimus non viritim, ſed curiatim ſententias dicunt exigua: Ad ciuitates
27 verò ſigillatim 210. ſit ratio. Electorum porrò ad principes † ſingulos fermè tripla, ad prælatos & Comites non adeò magna: Ad ciuitates plus paulò quàm tripla, eſt proportio. Principum verò ſingulorum ad ciuitates ferme eadem; niſi quod aliquanto maior ſit numerus ciuitatum quàm principum ſententię dictionem habentium.

28 Quod ad RES AC NEGOTIA, quorum † cauſa Comitia haberi ſolent, attinet, olim certa negotia in ſingulis comitiorum generibus peragerentur, vt in centuriatis, Creatio maiorum magiſtratuum, legum latio, item iudiciorum exercitio: In tributis minorum magiſtratuum creatio, ſacerdotum collegiorum adoptio, legum quoq; latio & iudicia. Alia in curiatis, & quidem diuerſa pro diuerſis Reipubl. temporibus: de quibus Nicol. Gruch. *de comitiis Roma. lib. 1. cap. 2. lib. 2. cap. 2. & lib. 3. eo c.* Hodie ſunt omnia,
29 circa † quæ politicam poteſtatem omnem verſari diximus, legum nimirum ferendarum belli gerendi, fœderum percutiendorum, ac ſoluendorum tributorum iniungendorum iudiciorum exercendorum, rerum quoque Imperij alienationum cauſæ: Ordina-
30 ria † tamen fermè ſunt conſultationis comitialis capita: De firmanda & conſtituenda pace & tranquillitate publica, tam in ciuilibus, quàm Eccleſiaſticis ac religionis negotiis; De legibus & ordinatione iudicij Cameralis; De impoſitione collectarum; De Moderatione indictarum penſitationum; De Monetis; De Matriculæ imperialis redintegratione ac auulſis ab Imperio prouinciis & ordinibus recuperandis, iudicia verò in Comitiis perrarò, & non ſeruato ſolenni ordine, vt poſtea dicetur, exerceatur.

Quod ad MODVM ET FORMAM Comitiorum
31 pertinet, † primum Imperator habito Electorum conſilio & adſenſu literis ad ſingulos ordines miſſis, edicit, quis dies & locus Comitiis futurus ſit. Etſi enim locus ac tempus conuentus generalis ordinum imperij olim erat certum ac ordinarium ſingu-

lis

lis nimirum annis, Festum purificationis Mariæ Francofurti ad Mœnum ac melioribus ac simplicioribus illis seculis mensis vnius spacium deliberationis constitutum, Constit. Maximiliani VVormatiæ 1495 *in princip. ac tit. 1.* Daß ein Reichstag soll einen Monat weren/id est, *tempus Comitiorum menstruum esse debere.* Eadem tamen iam omnia pro rebus ac negotiis incidentibus in Cæsaris ac ordinum sunt arbitrio, quo tempus ac locus quilibet est comitialis. Literis hisce cæsareis redditis, principes ac ordines vel ipsi sese sistunt, vel legatos seu nuncios suos mittunt, quibus vel peculiaria dant mandata, vel vniuersè potestatem faciunt curandi ea, quæcunque in communi è Republic. fore videbuntur.

Accedentes ad locum Comitiorum legati nomina sua apud Electorem Moguntinum Imperii Archicancellarium profitentur, editis mādatis ac literis fidei, quas vulgò credentiales vocāt.

Postquam conuentum est de consilio Electorum, Curiam, in qua plerunq; habentur Comitia solenni pompa ascendit Cæsar, præcedentibus longo agmine principibus politicis eorumve legatis, ex quibus Elector Saxoniæ Imperii Archimarschallus strictū gladium proximè ei præfert Electoribus ac reliquis principibus Ecclesiasticis sequentibus, ibi constructum ex tēpore tabulatum conscendit, & in solio editiore tapetis & aliis rebus more regio magnificentissimè exornato collocatur Sedentem Senatus Electorum paulo inferiore hoc ordine circumsidet. Ad dextram Archiepiscopus & Elector Moguntinus, quem sequitur Coloniensis, Treuirensis è regione Cæsari opponitur. Ad sinistram Rex Bohemiæ primum, secundum Comes Palatinus Rheni: tertium Dux Saxoniæ, quartum, Marchio Brandeburgicus Electores politici capiunt.

Pro principib. reliquis duo adhuc subsellia vno gradu Electorum, duobus verò Cæsaris sede inferiora in eodē tabulato stragula quoq; veste pretiosissima decorata conspiciuntur; in quorum dextro reliqui Archiepiscopi. item domus Austriæ & Burgundię legati; In sinistro reliqui principes politici eorundémve legati consident. Principibus iunioribus consiliariis & officialib. Cæsa-

Digitized by Google

reis ex aduerso Cæsari adstantibus. Facto consessu ac turba sedata, ex Principibus quidem, cui hoc demandatum est, è sede sua adsurgens, Cæsaris nomine, breuibus gratias agit, quod edicto audientes, Electores principes & ordines tanto numero comparuerint, quem ipse Imperator subsequi solet, graui & succincta oratione, qua repetita gratiarum actione, vt causas edicti conuentus grauissimas ex promulganda propositione cognoscere ac quæ ad reipubl. salutem sint necessaria, in medium consulere, velint, eosdem hortatur. Quo facto per Secretarium Cæsareũ propositio de scripto publico legitur. Ea finita, Electores, principes, ordines & legati consurgunt, & paululũ collocuti per Electorem Moguntinũ in hanc sentẽtiam respondent: cognouisse, ex recitata propositione, ob quas grauissimas causas Imperatori cõuentum edicere visum fuerit. Quod igitur à toto tẽpore suscepti magistratus tanta fide ac diligentia publici imperii negotia sibi commendata habeat, agere se ipsi gratias, quas possint animo cõcipere maximas, ac in omnibus, quæ ad salutem ac dignitatẽ imperii pertinere videbãtur studia sua & officia vti debita, ita promptissima deferunt. Ac vt de rebus propositis rectius deliberare & sententias suas in medium afferre possint exempla recitatæ propositionis sibi edi, ea, qua decet, reuerentia submissè petunt, seque ac sua omnia Cæsari officiosissimè commendant. Ad quæ pro delata opera ac studiis suis iterum gratias agit ipse Cæsar, ac vt de singulis propositionis capitibus primo quoque die sententias suas proferant, denuo monet, ac principibus, ac ordinibus vniuersis ac singulis gratiam ac beneuolentiam suam clementissimè pollicetur.

His itaque peractis à solio suo surgens Imperator eadem, qua ingressus est pompa, ad Palatium suum reducitur, & principes, ordines ac legati quisque in sua diuersoria discedunt. Postero vel aliis sequentibus diebus principibus ac ordinibus in locum conuentui generali designatum ab Electore Moguntino conuocatis capita deliberationis eo ordine, quo proposita fuerunt expedienda suscipiuntur, ita vt ordines in suas quoque curias vel senatus, vt vocant, secedant, vbi secundum ordinem

ac

Digitized

ac prærogatiuam singulorum suffragia ineunt, atque re expedita in electorum consilio, ac explorata, quod & in aliis classibus super articulo proposito sint dictæ sententię rursus in curiam communem conuocatæ classes tres omnes, id quod ipsis in commune visum est, exponunt. Si itaque classium omnium, vel duarum maior pars absq; variatione cōsentiant ex parte ordinum siue curiarum confecta res est. Si verò singulæ singulas tueantur sententias, vlterius progredi non possunt, nec si plures ex omnibus classibus in idem consentiant. Non enim personarum vel ordinum, sed classium siue curiarum vincit numerus. Ideoque classium dissentientium suffragiorum ad Cæsarem nullius momenti est relatio. Si verò ita, vt diximus in suffragiis ineundis legitimus classium numerus expletus commune ordinum consultum per selectos quosdam Imperatori exponitur. Cui si idem quoque placet confecta est. Sin minus tam diu replicando, duplicando, quadruplicando, &c. inter se adductis, hinc inde pro opinione sua argumentis idoneis à Cæsare & ordinibus disceptatur, donec vel hi in illorum vel illi in horum sententiam sponte concedant, ac quod ita in commune placuerit decreti comitialis ac legis habet vigorem.

Si autem inter Cæsarem & ordines vel maiorem eorum partem res coire non potest, nihil actum iudicatur: Sed res in libera ac spontanea conuentione posita est, ita vt nec Imperator ex plenitudine, vt loquuntur, potestatis, nec ordines inuito illo quicquam statuere possint. Etsi enim mox procemio, ac sic principio aurea bulla Carolus vtitur clausula de imperialis potestatis plenitudine *titul. 2. §. & quia de imperiali decernimus plenitudine potestatis.* Item *tit. 3. de sessione Moguntinensis, Coloniensis & Treuirensis Archiepiscoporum de imperatoriæ potestatis plenitudine hac edictali lege: perpetua valitura sancimus.* Item Reformatione Friderici tertii Francofurti Anno 1442. *in princip.* Setzen vnd gebieten wir von Röm. Königlicher Macht / Krafft vnnd Gewalt. Item Decreto Maximiliani, Anno 1495. VVormatiæ *tit.* Auffhebung aller Fehd. Von Römischer Königlicher Macht. *Constitu. de pace publ. eod anno. ti* Von Sachen / so sich vor diesem Landtfrieden begeben haben / Setzen vnnd

ordnen auch von Röm. Königlicher Macht vnnd Volkommenheit. Item in Cæsarũ eorũ constitutionibus non cõsensus, sed præsentiæ tantùm & consilii fiat mentio, vt aureæ bullæ procemio in fine assidẽtibus nobis omnib. principibus Electorib. Ecclesiasticis. & secularibus ac aliorum Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium & ciuitatum multitudine numerosa *tit. 3.* Habita deliberatione cum omnib. principibus Electoribus tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, ac de ipsorũ consilio decernimus. Et reformat Friderici 3. Francofurtensi An. 1442. Durch andringen auch mit beywesen vnd Rath vnsers vnd deß H. Reichs Churfürsten/vnd Fürsten Geistlicher vnd weltlicher/dieweil noch sie selbst/noch jhre mächtige Sendbotten/darum̃ in sonderheit her zu vns zukommen gebotten vnd gheissen haben. Et ordin. Cam. Max. 1. VVormatiæ An. 1495. Mit zeitigem Rath ewrer der Churfürsten/Fürsten/vnd gemeiner Versam̃lung. Et constitutione eiusdem *de pace public. eod. anno & loco in prin.* Mit zeitigem einmütigen Rath der Ehrwürdigen/hochgebornen vnsern lieben Neuen/Ohemen/Churfürsten/Fürsten/rc. perpetuo tamen & concinno longissimi temporis vsu, nisi accedente diserto vel vniuersorum, vel maioris eorundem partis non ex personarum & statuum singulorum, sed classium, vt diximus, numero censitæ sola autoritate Cæsarea exceptis, quæ ad iura regalia pertinere diximus supra *lib. 1. cap. 4.* imperator statuere nihil potest.

Vnde solenne est: Decretis omnibus Comitiorum & singulis fermè capitibus, quæ in deliberationem proposita fuerunt, adiici hanc clausulam. Quod inter Cæsarem & ordines vltro citroq; ita sit conuentum, vt ex infinitis Comitiorum decretis sit manifestum. Ac primo decreto Maximiliani I. Friburgi Brisgoiæ Anno 1497. Wir als Römischer König mit sampt vnserer vnd deß Reichs Churfürsten/Fürsten/Ständen vnd gemeiner Versamblung auff dem Reichßtag allhie zu Freyburg gesetzt vnd geordnet. Idem ordinatione Regimenti Anno 1500. Augustæ mit einmütigem zeitigen Rath/vnnd willen/auch zugeben vnd annehmen den Ehrwürdigen/hochgebornen/ehrsamen/edlen vnsern lieben Ohmen/andechtigen/vnnd deß Reichs getrewen Churfürsten/Fürsten/Geistlichẽ vñ Weltlichen Prælaten/

Digitized by Google

laten/Graffen/Freyen/Herrn/vnd anderer Stände deß H. Römischen Reichs/rc. beschlossen.

Ac *tit.* 1. haben mit zeitigem Rath vnd Willen auch zugeben vnd annemmen. Decreto Maximiliani Coloniensi Anno 1512. *in princip.*

Wir Keyser Maximilian haben vns mit deß Heiligen Reichs Ständen/vnd sie mit vns/nachfolgender Articul vnd Meynung/als ein Christlich corpus vnd Versamlung / gegen vnd mit einander vereiniget/verpflichtet vnd vertragen. Decreto Maximil. Colon. Ann. 1512. Ordinatio Regimenti Wormatiæ. Anno 1521. haben vns mit einmütigem zeitigem Rath vnd Willen nachzugeben vnnd anzunemmen den Hoch vnd Ehrwürdigen / Hochgebornen / Ehrsamen/ Edlen/vnsern lieben Neuen/ Churfürsten/ Fürsten/ Geistlichen vnnd Weltlichen Prælaten / Graffen vnd Herrn / vnnd andern Ständen deß H. Röm. Reichs/hier auff gegenwertigen deß H. Reichs tage versamlet/ beschlossen/vnd ein Regiment angestellet. Et in Decreto generali eiusdem Anni. Wir Keyser Carl der V. haben mit der Stände zeitigen Rath/ vnd hoher Vorbetrachtung verwilligen zugeben vnnd annemmen / ein Regiment geordnet. Item/haben vns mit Churfürsten/ vnnd gemeiner Versamlung vereiniget vnd vertragen. Item/haben vns mitten vnter sie widerumb mit vns vereiniget. Decreto Spirensi Anno 1526. Wir König Ferdinandus tanquam legatus Cæsaris, &c. vnd die Stände haben vns sembtlich eines Abschieds aller vnser gehabten Rathschläg vnd Handlung vereiniget vnd verglichen. Idem iisdem verbis Anno 1529. Decreto Augustano Anno 1548. Wir haben vns Churfürsten/ Fürsten vnd gemeiner Ständ vereiniget / verpflichtet vnnd verbunden. Decreto Augustano Carol. Anno 1551. Wir haben vns mit Churfürsten/ Fürsten vnd Ständen vereiniget vnd verglichen.

Decreto Augustano Anno 1555. haben wir vns mit der Churfürsten/Räthen/vnd geordneten erschienender Fürsten vnd Ständen/vnnd sie hinwider sich mit vns vereiniget vnd verglichen. Decreto Augustano Anno 1559. haben vns mit Churfürsten/Fürsten/Ständen/vnd der abwesenden Räthen/Gesandten vnd Bottschafften/vnd sie sich hinwider mit vns verglichen. Edicto Ferdinandi *de Re monetaria* eodē Anno, haben vns mit jhnen den Ständen eine gemeine durchgehende Müntzordnung vereiniget / endtlich verglichen vnnd entschlossen.

Digitized by Google

Decreto Auguſtano Anno 1566. So haben wir vns mit jnen/ den gemeinen Ständen/vnd ſie ſich hinwider mit vns verglichen. Decreto Spirenſi Anno 1570. So haben wir vns mit den anweſenden Ständen/vnd der Abweſenden Bottſchafften entſchloſſen. Item haben vns mit jnen/vnd ſie ſich hinwiderumb mit vns/verglichen vnd entſchloſſen.

Decreto Ratisbonenſi Anno 1576. Als haben wir vns mit gemeinen anweſenden Ständen/auch Rähten vnd Bottſchafften verglichen. Decreto Rudolphi Auguſtano Anno 1582. Als haben wir vns mit den anweſenden Churfürſten/ Fürſten vnnd Ständen / auch der Abweſenden abgeſandten Räthen vnd Bottſchafften/ dahin verglichen. Idem Decreto Ratisbon. Anno 1594. Vnd zu noch mehrer. Anno 1598. Darauff haben wir vns 1603. §. Vnd damit ſich.

Ex quibus nihil aliud apparet, quam quod cauſa omnium quæ in decretis iſtis cōſtituūtur & ſanciuntur, ſola ſit libera vltro citroque conſenſio: Aliud eſt autem conuentio, aliud imperium: Hæc enim conſentientes ſolummodo deuincit illud inuitis neceſſitatem parendi imponit. *argum l. munus. de munerib. & honorib.* Manifeſtum itaque redditur. Nec cæſarem ordinib. nec hoc illum decretis ſuis abſque libero vtriuſque conſenſu obſtringere poſſe. Idque maximè exprimit Decretorum Imperij ſanctio & concluſio.

Ac primo inordinatio de Regimenti tempore Maximiliani Anno 1500. §. Verbindung der Königlichen Maieſtat/vñ deß Reichs Stände. Item Decreto Auguſtano generali eodem Anno.

Hierauff gereden vnd verſprechen wir König Maximilian/ bey vnſern Königlichen Ehren vnd Würden/vor vns vñ vnſere Nachkom̃en/ Römiſche Keyſer vnnd Könige / vnnd auch vnſere Erben vnnd Nachkommen / Ertzhertzoge zu Oeſterreich / dieſe obgeſchriebene Ordnung/ Satzung vnd Artickel/ getrewlich vnd feſtiglich/ ſo viel vns alß Römiſchen König / vnd Ertzhertzog zu Oeſterreich berühret / vnd brühren mag/zu halten zuvolnziehen vnd zu handhaben/darwider auch nicht zu ſeyn/ zu thun/ noch ſchaffen/gethan werden/ in keine Weiß/ſonder Gefährde. Deß zu Vrkundt haben wir vnſer Königlich Inſigel an dieſen Abſchied thun hencken.

Vnd

Vnd wir Churfürsten/ Fürsten/ Prælaten/ Herrn/ vnd deß heiligen Reichs Frey vnd Reichs Stätte/ Bottschafften/ vnd Gewalthaber/ hernach mit Namen eigentlich bestimpt/ bekeñen vnd thun kundt allermänniglich/ daß obgenañter vnser Allergnädigst. Herr/ der Röm. König/ die obgeschrieben Ordnung/ Satzung vñ Artickel/ mit vnserm Rath/ Willen zugeben vnd annemen/ fürgenom̃en/ geordnet/ gesetzt vnd gemacht/ vnd sich auch dero mit vns/ vnd wir mit seinen Kön. Gn. in Contractsweise verpflichtet vnd verschrieben haben/ Vnd thun das alles hiemit in krafft dieses Brieffs/ bey vnsern Fürstl. Ehren/ Würden/ guten/ waren/ Trewen vnd Glauben/ an Eyds statt festiglich/ gereden/ geloben/ vnd versprechen/ alle vnd jede obgeschriebene Ordnung/ Satzung vnd Artickel/ so viel einen jeden seine Herrschafft oder Freundt/ von denen er geschickt/ oder Gewalthabend ist/ betrifft/ oder betreffen mag/ für sich vnd die Seinen/ deren er vngefährlich mächtig ist/ getreulich vñ auffrichtiglich zu halten/ zu vollziehen/ zu handhaben/ vnd bey den Seinen zu thun/ getrewlich zu verschaffen/ darwider nit zu seyn/ zu thun noch zu verfügen gethan werden/ weder durch vns noch jemandts anders in keine Weise/ sonder alle Gefährde/ ꝛc.

Ordinatio Cameræ Cõstantiæ, Anno. 1507. *tit.* Wann das Cammergericht angehen soll. Solches alles vnd jedes/ so obgeschrieb\u0113 stehet/ vnd vns König Maximilian/ anrüret/ gereden vnd versprechen wir bey vnsern Königlichen Würden vnd Worten/ stät/ vest/ vnverbrüchlich/ vnd auffrichtig zu halten/ vnd zu vollziehen/ dem stracks vnnd vngeweigert nachzukommen vnd zugeleben/ vnd darwider nichts zu thun/ fürzunemmen/ noch zu handeln/ oder außgehen lassen/ noch iemandts anders/ von vnsert wegen zu thun gestatten/ sonder alles Gefährde. Dessen zu Vrkundt hab\u0113 wir vnser Königlich Insigel an diesen Brieff thun hencken. Geben zu Costentz/ am Montag nach S. Jacobs Tag/ nach Christi Geburt fünffzehenhundert/ vnd im siebenden Jahr.

Vnd wir Churfürsten/ Fürsten/ Prelaten/ Graffen/ Herrn/ auch der Churfürsten/ Fürsten/ Prælaten/ Graffen/ Herrn/ vnd deß heiligen Reichs Frey vnd Reichs Stätte/ Gesandte/ Bottschafften vñ Gewalthabere hernach benennet/ bekennen öffentlich/ mit disem Abschied/ dz alle vnd jede obgeschriebene Punct\u0113 vnd Artickel/ mit vnserm guten Wissen vnd Willen vnd Rath fürgenom̃en/ geschehe\u0304/ auffgericht vnd geordnet sind.

sind. Bewilligen die auch in Krafft dieses Brieffes / gereden vnnd versprechen / in rechten guten wahren Treuwen / die so viel einen jeden sein Herrschafft oder Freundt / von denen er geschickt / oder gewalthabendt ist / betrifft oder betreffen mag / wahr / stät / fest / auffrichtiglich / vnnd vnverbrechlich / zu halten / vnnd zuvollziehen / vnd dem / nach allem vnserm Vermögen / nachzukommen vnd zu geleben / ohne alle Gefährde / etc.

Decreto Coloniensi Maximil. I. Anno 1512. fol. 53. fac. 3. §. Alle vnd jede obgeschriebene Puncten vnnd Artickel / vnser vnnd deß H. Reichs Ordnung Hülffe vnd anders betreffend gereden vnnd versprechen / wir Keyser Maximilian bey vnsern Königlichen Würden / vnd worten / für vns vnsere Nachkommen am Reich Röm. Keys. vnd Königen auch vnser Erben vnd Erbland obgemeldt / in vnd mit Krafft diß Brieffes / stät / vest / vnd auffrichtiglich / so viel vns als Röm. Keys. vnd Ertzhertzogen zu Osterreich betreffen / zu halten / zuvolziehen / vnd zu handhaben / dahin nicht zu tragen / zu thun / oder dawider jechts fürzunemmen noch zu thun / jemandt zu gestatten in keinem Wege / sonder alle Gefährde: doch vns sonst in alle andere Wege / an vnser vnd deß Reichs Oberkeit vnd Rechten vnabbrüchlich vnd vnschädlich / deß zu Vrkundt so haben wir als erwehlter Röm. Keys. vnnd auch als Ertzhertzog zu Oesterreich / vnser Insigel an diesen Brieff thun hencken.

Vnd wir Churfürsten / Fürsten / Prælaten / Graffen / Herrn vnd deß H. Reichs / Frey vnd Reichs Stätte / auch der Churfürsten / Fürsten vnd andern Ständ Gesandte / Bottschafften / Gewalthaber / hernach benannte / bekennen vnnd thun kundt allermänniglich / in vnnd mit Krafft dieses Brieffs / daß die obgeschrieben Puncten vnd Artickel deß H. Reiches Ordnung / Hülff vnd anders betreffend / mit vnsern Rath / guten Wissen vnd Willen / durch Röm. Keys. May. vnsern allergnädigsten Herrn geordnet / gesetzt / vnd auffgericht sind / vnd daß wir vns der aller vnd jeder mit seinem Keys. May. vnd seinem Key. May. widerumb mit vns vereinigt vnd verpflicht haben / vnd thun das in Krafft diß Brieffs / in rechten guten wahren Treuwen / gereden vnd versprechen / solches alles so viel vnser jeder seine Herrschafft / oder Freundt / von denen er geschickt / oder die Seinen / deren er Gewalt hat / betrifft oder betreffen mag / stät / vest / vnd vnverbrüchlich zu halten / auch allem / nach vnserm Vermögen nachzukommen vnd zugeleben / alles getrewlich vnd vngefährlich.

Eodem

Digitized by Google

Eodem tenore in Treuerensi & Coloniensi eiusdem anni Augustano Anno 1518.] item ordinatione Regimenti Wormatiensi Anno 1521. Solches Regiment wie das von Artickeln zu Artickeln obgeschrieben stehet / haben wir vns mit genandtem vnserm lieben Neuen / Oheimen / Churfürsten / Fürsten / vnnd andern deß Reichs Ständen hie versamblet / verbunden / verpflichtet / vnd gegen einander verstricket / verbinden / versprechen auch daß für vns vnser erblich Land / so wir vnter / vnd vom Reich haben / bey vnsern Keyserlichen Würden / vnd worten / in vnd mit Krafft diß Brieffes / solche Ordnung vnnd Regiment / mit gemeldtem Befelch / vnnd Macht / stät vnnd vest zu halten vnd zu vollziehen dariñ nit zu tragen / zu irren / noch jechts darwider fürzunemmen in keinem Wege / sondern dieselbigen / vnnd alles das in vnserm Abwesen / durch vnsern Statthalter vnd Regiment gehandelt vnd beschlossen wirdt / zu Handhabung bleiben / vnd vollziehen zulassen / alles sonder arge List vnd Gefährde.

Vnd wir die hernachgeschriebene / Churfürsten / Fürsten / Prælaten / Graffen / Herrn / vnd deß heiligen Reichs Frey vnd ReichsStätt / Bottschafft vñ Gewalthabern henachbenennet / bekennē vñ thun kundt allermänniglich / hiemit in Krafft dieses Brieffes / für vns / vnsere Nachkommen / Erben / vnnd von dero wegen wir Gewalt haben / daß vmb oberzehlten Vrsachen / auch damit wir vnnd vnser jeder bey seinen Ehren / Würden / Freyheiten / so nicht wider diese Ordung weren / Fürstenthumb / Herrschafften / Landen / Leuten / vnnd Regierungen / bey dem heiligen Reich bleiben mögen / dabey wir auch einander Handhaben sollen / solche Ordnung vnnd Regiment / mit vnserm Willen / Rath zusagen vnd annemmen / durch die Römische Keyserliche Maye. vnserm allergnädigsten Herrn geordnet / fürgenommen / gemacht / vnnd in diesen gegenwertigen Vertrag / Contract vnnd Verpflichtung verfasset ist / vnnd daß wir vns derhalben mit Jhrer Keyserlichen Mayestat verbunden / verpflicht haben: verbinden / verpflichten vnd verstricken vns also hiemit vnd in Krafft dieses Brieffs / Gereden vnd versprechen auch wir Churfürsten vnnd Fürsten bey vnsern Fürstlichen Ehren vnd Würden / vñ wir andere obgemeldte Stände in guten wahren trewen vnd Glauben an Eydsstatt dieser Ordnung / vnd dem Keyserlichen Regiment Folge zu thun / vnd dem Statthalter / vnnd Re-

 giment

giment in gebotten vnnd verbotten / so in Krafft dieses Befelchs außgehen werden / gehorsam zu seyn / vnd die zuvollnziehen / als getreuwlich vnd vngefährlich / rc.

Et postea ab Anno 1521. in fine decretorum omnium perpetuo hæc clausula adiecta fuit: Solches alles vnd jedes / so obgeschrieben stehet / vnd vns Keys. N. berühren thut / gereden vnd versprechen wir bey vnsern Keys. Würden vnd Worten stät / vest / vnd auffrichtiglich / so viel vns belangē thut / zu halten / zuvolnziehen / vñ dem stracks zugeleben. Vnd wir Churfürsten / Fürsten / Prælaten / Graffen / Herren / vnnd deß H. Reichs Frey vnd Reichs Stätte / abgesandte Bottschafften / vnd Gewalthaber hernachbenandt / bekennen auch öffentlich mit diesem Abscheide / daß alle vnd jede obgeschriebene Puncten vnnd Articul / in vnserm guten Wissen / Willen vnd Rath / fürgenommen / tractiret vnd beschlossen / bewilligen auch dieselbe allesampt vnnd sonder / in vnnd mit Krafft dieses Brieffes / Gereden vnd versprechen in rechten guten wahren Treuwen dieselbigen so wol einen jeden selbst seine Herrschafft oder Freunde / von denen er abgesandt oder Gewalt habendt ist / betrifft oder betreffen mag / wahr / stät / vest / auffrichtig / vnnd vnverbrochen / zu halten / zu vollnziehen / vnd demnach allem vnsern Vermögen nachzukommen / vnd zugeleben / sonder Gefährde

32 His itaque quo ad personas † & modum tractandorum Comitiorum seruatis Conuentus quoque & decreta legitima ac firma esse censentur. Quod si in ijs quid erit vitij, in decreta quoq; & statuta eorundem id redundet, necesse est.

33 Postquam autem de Capitibus omnibus propositis † deliberatum & inter Cæsarem & Ordines, eo, quo diximus, modo conuentum est, consulta in formam Decreti rediguntur, & in senatu relecta & ab Imperatore & quibusdam ex ordinibus obsignantur.

Signandi ratio non eadem semper obseruata cernitur. Olim enim soli Reges vel Imperatores decreta Imperij signarunt, vt patet ex constitutione Carolina, quam auream bullam vocant, Reformatione Friderici III. Francofurti ad Mœnum Anno 1442. Et eiusdem Cameræ Ordinatione VVormatiæ

Anno

Anno 1495. *Constitutione pacis publicæ eiusdem loci & anni.* Constitutione Maximiliani I. **Von Handthebung/ Friedens/ Rechtens/ vnd der Ordnung**: VVormatiæ decretum Anno 1495. Solus Archiepiscopus Moguntinus Archicancellarius per Germaniam signauit Consultum capitationis omnium imperii ciuium vulgo **den gemeinen Pfennigk.** Item constitutio in blasphemos VVormatiæ ac Reformatio Iudicij occulti VVestphalici VVormatiæ; Ordinatio de vinis Fridburgi Anno 1497. à solo Cæsare Maximiliano signata fuerunt. Decreto Augustano Anno 1500. quo Regimenti Ordinatio instituta fuit, Cum Cæsare, ordines omnes ac singuli sigilla sua appenderunt.

Decreta reliqua eiusdem conuentus cum Cæsare Archiepiscopus Moguntinus, Electorum: Archiepiscopus Magdeburg Ecclesiasticorum: Palatinus Rheni politicorum principum: Abbas Schussenritensis prælatorum Adolphus Nassonius Comitum & Baronum: Augusta Comitatum Imperialium, nomine: Ordinat. Cameræ Constant. Anno 1507. Post Cæsarem Moguntinus & Saxo Electorum: VVirtzburg: Episcopus & Dux VVertenbergicus princip. Abbas Salmans Weilensis prælatorum: Montefortius Comitum loco & nemo ex ciuitatibus: Decretum Coloniense Anno 1512. Moguntinensis & Treuerensis, Palatinus & Brandenb. Electorum: Bambergensis, & Monasteriensis, Episcoporum: Palatinus politicorũ principum: Abbas VVeisenburg. Prælatorum: Solmensis Comitum & Baronum nomine, Colonia & Augusta Ciuitatum nomine.

Ordinationem Regimenti Caroli V. VVormatię Anno 1521, Ex Electoribus Mogũtinus & Palatinus, Episc. Bamberg. & Palatinus Principũ, & Abbas weisenburg: Reinhardus Solmensis Comitum & Baronum VVormatiæ Ciuitatũ nomine obsignarunt. Ordinatio Cameræ VVormatiæ Anno 1521. Caroli Constitutio *de pace publica* eiusdẽ anni VVormatię, à solo Cęsare signata. Decretum autẽ tertium eiusdem anni à duobus Electorib. Ecclesiastico vno, altero politico, à duob. principibus Abbate & Comite vno item à ciuitate VVormatiensi: Decretũ Nurnbergẽse Anno 1522. à solo Carolo: Decretum Noribergense Anno 1524 à duob.

Digitized by Google

Electoribus, duobus principibus, altero Ecclesiastico altero politico à nemine autem prælatorum Comitum & ciuitatum nomine Augustanum Anno 1525. Duorum Electorum Moguntini & Palatini: principum Ecclesiasticorum & politicorum nomine, à Friderico Palatino, & ciuitate Augusta: à nullo prælatorum vel comitum nomine signatum est.

Ab eo tempore cum Cæsare semper duo ex Electoribus, duo ex principibus vtriusque ordinis, vnus ex Abbatibus & Comitibus, & ciuitas loci in quo habita sunt Comitia signarunt: solis Decretis Coloniensi Anno 1530. vbi Donavverda: & Noribergensi Anno 1542. vbi ciuitatum nomine nemo signauit, exceptis: confecto itaque & signato decretorum diplomate, eadem pompa; qua auspicium Comitiorum fieri diximus, conuentu & consessu facto per Cancellarium Moguntinum decretum publice legitur, & actis iterum à Cæsare vel Cancellario gratis, cum adhortatione ad conuentorum constantiam, soluitur cõuentus. Ex quibus sic ex-
34 plicatis, duo insignes de Repub. nostra † errores aperiuntur: quorum vnus est Bodini iniqui & imperiti rerum Germanicarum æstimatoris, Cæsari omne fermè imperium ac potestatẽ ita audacter (quasi in manu haberet, quam in lingua saltem ventosæ gerit rerũ omnium politicarum facultatem) detrahentis, vt præter inane nomen & honorem plane ei nihil relinquat. Alter eorum qui Imperatorem tanquam παμβασιλείαν obtineat, pro potestate absoluta siue plenitudine, vt vocant, potestatis, omnia gerere, & reliquorum principum & ordinum, in Decretis ac legibus imperii ferendis, non consensu sed consilio saltem, vti existimant, ideoque Decreta & consulta Comitiorum, non leges vel senatus consulta, sed constitutiones vel pragmaticas sanctiones appellant. Et quantum ad Bodinum attinet, is *lib. 2. de Repub. cap. 6.* scribit, iura maiestatis imperij, esse penes principes & ciuitatum legatos, qui non tantum singulis principibus ac ciuitatibus, sed ipsi quoq; imperatori leges ferẽdi tũ de pace ac bello decernendi, vectigalia ac tributa imperandi, denique iudices imperialis curiæ, qui de capite, fama ac fortunis omnibus Imperatoris, principum ac ciuitatum iudicare possint, dandi ius habeant.

Dein-

Deinde parum sibi constans vni ordinum Imperij classi, imperatorem adsociat, eique si in stirpes, vt ita loquar, istius classis ius diuidi debeat, bessem, si verò in capita, pro semisse semiunciam cōcedit, ac Venetorum duci vix parem imo inferiorem constituit. *de republic. lib. 4. cap. 1. fol. 391.* Denique planè subditum facit, dum sic argumentatur; Cæteri qui summam potestatem habent, Principes, Duces, Marchiones creare. At Imperator à ducib. ac principibus creari solet. Quomodo igitur Rex idem & subditus, cliens & patronus, vasallus imperij, idemq; monarcha? Et cui prouincias obeunti principes occurrant quidem, sed veluti peregrino principi, *de repub. lib. 2. c. 6. fol. 22.* Idem *Meth. Historicæ cap. 6. de statu rerumpublicar.* Quod Rudolphus primus, quod reliquum fuerit regiæ potestatis penitus amiserit, & imperij summa principibus & optimatibus omnino cesserit, falsò ad hoc allegata aurea bulla Caroli 4. Imperatorē reuera esse ducem belli, vt olim apud Hebræos item habere quidem imperii dignitatem, aliquid etiam ex vectigalibus & portoriis, præterea nihil. Imò qui optimatibus ac populo imperare debeat, eorum imperiis ac iussis acquiescere, Iulium Phlugium, queri falsò affirmat. Item principes omne imperium habere, Cæsarem penitus nihil. Ac licet Carolus 4. principes & Electores in aurea bulla suos pincernas, dapiferos, coquos, armigeros, stabularios (quod vanissimum esse tenor ipse Carolinæ constitutionis euincit) appellet eos tamen omne imperium, Cæsarem nihil penitus, nec vllam quoque pecuniæ publicæ potestatem habere, sed ærarium triplex esse, vnum Argentinæ, alterum Lubecæ, tertium Augustæ, vbi tributa imperii seruētur: In quibus omnibus tot putidissima esse commenta quot penè sunt verba, ex iis, quæ de distributione politicæ potestatis inter Imperatorem & reliquos ordines, satis luculenter demonstrauimus, tum verò ex illis, quæ de iure Regio vel Cæsareo diximus *supra lib. 1. cap. 4.* & quæ de Imperatoris & Cameræ iurisdictione paulo pòst explicabimus. Ex quibus etiam æstimandum est, quæ Imperatoris tanta potestate præditi cum Venetorum Duce sit comparatio. Quem *lib. 2. cap. 1. fol. 181.* solum esse dicit, ex omnibus magistratibus Venetis, qui imperio vacet, qui

nec vocare quenquam ad se, nec prehendere, nec iure rogare, nec plus in vnoquoque collegio, seu maximo, seu minimo, quàm collegarum vnus, præterquam quod postremus suffragium ferre consueuerit, ac ne principis quidem vllius, aut populi literas reserare, aut legatos admittere, aut dimittere, nisi pro collegio Septemuirorum, aut decemuirorum, ac ne vrbe quidem ipso Bodino teste, iniussus exire possit.

Puderet itaque Bodinum nimis addictum peruulgatæ in scholis logicorum opinioni veritatem in exemplis non requiri, & in quem (nescio an recte Cleobuli illud vsurpet Lipsius *in præfatione politicorum*, ἀμυσία τὸ πλέον μέρος λόγων τὸ πλῆθος inscitia in plerisque & sermonum multitudo) puderet, inquam, tantæ de rebus ignotis ita deblaterandi temeritatis, quem si nō aliunde, at ex principibus suæ gentis certiora discere decuerat, quibus si tam abiecta esset Cæsarum conditio, non ita magnæ aliquoties fortè stetisset diadematis imperialis ambitus.

35 Pragmaticæ † autem sanctiones & iussiones principatus tempore fuerunt rescripta, quibus tractatu, & consilio procerum adhibito Cæsares diligentius diffusiusque responderunt ad preces relationem vel suggestionem iudicum vel aliorum, plerumque non in causis priuatis, sed publicis, ad desideria ciuitatum, vel prouinciarum, vel scriniorum & officiorum, vel cuiuscunque corporis aut vniuersitatis *l. vltim. §. vltim. C. de diuersis rescript. & pragmatic. sanctionib.* Et Cuiacius erudite *ad eundem titul.* Quod
36 autem non principum & ordinum † tanquam senatorum consilio, quod sequi, vel negligere, in principis est arbitrio, sed ἀρχόντων sint loco, ita vt ille sine horum, nec hi sine illius consensu quicquam de republica statuere non possint, perspicuè antea ostensum est.

DE ELECTORVM CONVENTV SIVE COMITIIS IMPERATORIIS.

Particulares conuentus quod attinet, inter eos dignitate primus est Electorum Caroli 4. Cōstitutione, quam auream bullam nominant, confirmatus. Causa autem huius cōuentus dicta

con-

constitutione Carolina præcipua & ordinaria est Imperatoris siue regis Romanorum creatio: nam & extra ordinem ipsis quoq; conuenire licet, dicta aurea bulla. §. & habetur in pactis inter Cæsarem & eosdem conuentis. De autore † instituti ordinis Septemuiralis, etsi ingens est conflictus scriptorum, quarum diuersa iudicia magna diligentia congessit Pet. Heig. *q. 3. par. poster.* Magno tamen cõsensu tam Germanici, quàm Italici scriptores cum Otthone 3. nuncupãt, quod & doctissimi nostræ ætatis viri sequuntur Simon Schar. *peculiari de hoc argum. cõscripto libello.* And. Knich. *de priuil. Ducũ Saxoniæ. verb. electorum.* Mihi omnis de sanctione Ottoniana cõmentatio † opinabilis semper visa est. Solis enim cõiecturis nititur, vltra quas non progreditur, ac probabilior eorum sententia videtur, qui non certo aliquo vel Imperatorum vel imperii vniuersi Constitutione vel decreto, sed tacito cõsensu principum ac ordinũ imperii irrepsisse paulatim interueniente prolixitate temporis memoriam hominũ superantis (quo titulo nullus melior ac firmior inuenitur *l. si quis. si seruit. vindicet. l. fin. de aqua pluuia arc.* Mores enim omnem potestatem dant & auferunt *l. cum prætor. de iud.* Steph. Forc. *in cupidine iurisper. c. 17. nu.* 1.) Electorũ hoc priuilegium introductum existiment. Cui Constitutio quoq; Carolina suffragatur, quod nullã sanctionis antecessorũ, quod proculdubio, si extitisset, non prætermisisset) sed consuetudinis saltem vel vsus longæui, quo ius Electionis introductũ sit, fecit mentionem: Aurea Bulla *tit. 1. in pr. in verb. iuxta Antiquam & laudabilem consuetudinem.* Et sic *tit. 2. de electione regis Romanorum. postquã autem. vers. ac tit. de principib. electorib. in cõmuni. §. cæterum. in verb.* Sicut potestatem habuisse dignoscitur ab antiquo. *& §. 1. in verb. sicut inuenimus hactenus competiisse.* Siue autem expresse siue tacitè facta sit prærogatiuæ Septemuiralis concessio; certum est ipsos Electores nemini præter vniuersum principum ac optimatum imperii collegium eam acceptam ferre, vt testatur Albertus Archiepiscopus Moguntinus Elector, oratione grauissima habita in renunciatione Caroli V. Imperatoris recitata à Philippo Melanchto. *in histor. electionis eiusdem Carol. V.* Sic enim ad collegas loquitur, Conciliabit & beneuolentiam principum, qui vobis tantæ

rei

rei arbitrium solis commiserunt, vt dominum ipsis, vt custodem publicæ salutis, vt Ecclesiæ orbis terrarum propugnatorem eligeretis. Idem affirmat Nicol. Cusan. *de concordantia catholica. lib.3. cap.4.* Mich. Coccinius *de imperij à Græcis ad Germanos translatione.*

39 An ius eligendi pertineat † ad Electores tanquam singulos, an verò tanquam collegium? Et ad eos tanquam singulares personas pertinere male arbitratur Hostiens. *in c. venerabilem. de electiõn.* quem neruose confutat Lipoldus Babenbergk. *de iure regni & imperii Romani c.6.* vbi ad eos tanquam collegium & vniuersitatem pertinere ostendit, ac proinde habendam eorum electionem, ac si à tota vniuersitate principum & populi, à quibus in ipsos ea potestas translata est, facta esset. *argu. l. item eorum. §. si decuriones. Quod cuiusque vniuersit. nomin. & c. vltim. de præb. in* 6. id quod disertè probatur sæpe dicta Constitutione Carolina *tit. de electione Romanorum Regis. §. præstito. in verb. nisi prius maior pars ipsorum temporale caput mundo elegerit.* & *§. posteaquam*, ibi *posteaquam in eodem loco ipsi vel pars eorum maior numero elegerit, talis electio perinde haberi ac reputari debet, ac si foret ab ipsis omnibus nemine discrepante concorditer celebrata.*

40 Comitia porrò † imperatoria dicuntur, aut libera omnino, aut
41 quasi coacta. Libera † quæ Imperatore, qui nullum successorem
42 ante obitũ designauit, mortuo sunt habita, qualia † fuerunt Henrici primi Saxonis, Conradí primi Franci, Lotharii 2. Saxonis, Cõradi 2. Sueui, Friderici Barbarossæ Philippi, Ottonis 4. Henrici Landgrauii Thuringiæ, Guilielmi Comitis Hollandiæ Rudolphi primi Adolphi Albertorum 1. & 2. Henrici 6. vel 7. Ludovvici Bauari, Caroli 4. Ruperti Sigismundi, Friderici 3. & Caro-
43 li 5. Imperatorum: Non adeò libera & quasi † coacta appellat Onuphrius Panninus *de comit. imperator. titul. Qua ratione Imperatores Franci creari mos fuerit.* Cùm Imperator scilicet viuo more veterũ principum Romanorũ imperii successorẽ designari curat. Qua
44 ratione 3. † Otthones, 4. Henrici. 2.3.4. & 6. Fridericus, VVẽceslaus, Maximilianus primus, Ferdinãdus, Maximilianus 2. & præsens Imperator gloriosissimus Rudolphus 2. viuentibus antecessoribus Reges Romanorum creati fuerunt Onuphrius *d. loco.*

Haben-

Habendi autem Comitia imperatoria casu per mortem Cæsaris defuncti vacantis imperij, eaq; Electori † Moguntino tanquã 45
Decano Septemuiralis Collegii edicendi constitutione Carolina permissum esse minimè ambigitur. An verò idem quoque liceat Imperatore superstite vt videtur Onuphrio Pannino, *de Comit. Imperator tit. Varij ritus post 7 imperii electorum Institutionem imperio exorti & electio extra limites dictæ Carolinæ Constitutionis per se firma sit nec ne*: grauiter patrum nostrorum memoria controuersum fuit in electione † Imperatoris Ferdinandi, cui vehementer in- 46
tercessit Dux Saxoniæ Iohannes Elector, qui Moguntino Electori ad conuentum Coloniensem antequàm rem cum iis communicasset, integrum nõ fuisse contendebat, ac misso filio Iohanni Friderico, se eam electionem minimè ratam habituram, apertè protestatus est. Quæ res transactione Spirensi Anno 1544. tandem sopita est, in triste ac funestum bellum abiit.

MODVS verò ac firma † eligendorum Regum Romano- 47
rum copiosè describitur *d. constit Caroli 4. tit. 1. §. præterea statuimus. & seq.* item *tit. 2. de electione Regis Roman. ac tit. 4. de principibus Electoribus in commun.* repetita ab Onuphrio Pann. *de comit. imperator. varii ritus post imperii Electorum institutionem in imperio exorti* enumerantur. Plura de his ex descriptione Electionis Caroli V. à Philip. Melanch. edita. Item Schleutanum eandem historiam copiose enarrantem cognoscere liceibt. Item ex Petro de Andl. *in tractat. de iurib. Romani imperii.*

DE REGIMENTI CONVENTV.

Quantum ad Regimenti † cõuentum attinet, obseruandũ est, 48
patrum memoria omnem ferme imperii administrãdi vim ac potestatem penes Comitia fuisse, ideoq; tempore Maximiliani I. in Comitiis VVormaciens. An. 1495. decretũ fuit, vt Electores principes ac ordines omnes quotãnis statis temporibus ac locis conuenirent, ac quæ ad pacem ac salutem publicam pertinerẽt, consulerent ac statuerent. Cùm verò vniuersi ordines † absq; ingenti 49
sumptu ac molestia cõmodè toties conuenire non possent, ac eiusmodi sæpe negotia inciderẽt, quæ absq; insigni periculo ac detrimẽto reipub. ad conuentũ eiusmodi differri nõ possent placuit

in Comitiis Augustanis Anno 1500. Maximiliano & ordinibus præter Imperatorem, vel eius legatum 20. personas ex ordinibus eligi, qui essent loco senatus imperialis, *tit.1* dicti Decreti Augustani, **Von den zwentzigen/ so zu der Königlichen May. vnd deß heiligen Reichs Regiment geordnet/** *& aliquot seqq.* His ab Imperatore
50 & † imperii ordinibus coniunctim plena potestas data fuit, ius & iustitiam administrandi, ac de quibuscunq; subditorum querelis cognoscendi ac statuendi, pacem ac tranquillitatem publicam tuendi, Bella contra Turcas, ac alios imperii hostes suscipiendi. ordin. Regimenti Augustanæ Anno 1500. *tit.1. 2. ac* 10. ac declaratione pacis publicæ eiusdem anni *tit.6. & 7.* ac postea generaliter vniuersa potestas, quæ toti imperio in comitiis competit d. Decreto Augustano *tit.* **Von deß Reichs Regiment/ Macht vnd Gen..**

51 Hæc Regimenti † constitutio, etsi Caroli 5. quoque tempore repetita, ac personis aliquot aucta fuit, tamen postea in multis modificata, & tandem crescente Caroli autoritate ac potentia planè in desuetudinem abiit.

DE DEPVTATORVM CONVENTV.

52 Deputatorum † cõuentus decreto Augustano Anno 1555. primo institutus, eiusq; personæ † hæ sunt: Sũt nominatæ LEGA-
53 TVS siue Commissarius Cæsarius, SEX ELECTORES, tres Ecclesiastici, Moguntinus, Treuirensis, Coloniensis, ex politicis Palatinus, Saxonicus, & Brandeburgicus, ex principibus quatuor, Ferdinandus Archidux Austriæ, Melchior VVirtzburgensis, & VVilhelmus Monasteriensis Episcopi, Albertus Dux Bauariæ: ex prælatis Cervvigius, Abbas VVeingartensis & Ochsenhusanus: ex Comitum & Baronum ordine Fridericus Comes Furstenbergensis, ex liberis imperii ciuitatibus Colonia & Noriberga, dicto Decreto Augustano. §. **So sich denn abermals.** Et cùm
54 personalis † antea esset de officio horũ dispositio decreto Augustano Ann. 1559. vt ad hæredes eorum transiret, constitutum ac
55 prioribus † in principum ordine Dux Iuliacensis & Landgrauius Hassiæ adiũcti sunt §. **Auff daß denn dißfals.** Quibus postea accesserunt

Digitized by Google

ferunt Episcopus Constantiensis, Dux Burgundiæ, Iulius Brunsuicēsis, & Ioānes Fridericus Pomeraniæ Duces, accessere d. Decreto Spirensi Anno 1570. §. Vnd damit. Causa huius conuentus
ordinaria † est, si graues adeò motus oriantur in imperio, quibus 56
compescendis vires vnius, trium vel quinque circulorum nō sufficiant, & capitanei eorum vniuersorum circulorum auxilio ac
subsidio opus esse censeant, hi cum legatis & adiunctis suis † rem 57
totam electori Moguntino scriptis ad eum literis exponunt, cui tanquam Archicancellario ac nomine & loco Imperatoris principes & ordines deputatos Francofurtum conuocandi est potestas Im fall. §. Wo nun. §. Vnd sollen. & §. So sich denn. Loco autem & tempore indicti conuentus, siue ob causam, quam diximus ordinariam, siue, vt sæpè fit, extra ordinem Imperii decretis negotia quædam eo remittantur, eadem penè forma ac modus, qui in Comitiis vniuersalibus obseruatur. Legati enim, quàm primū aduenêre, nomen ac mādata sua edunt apud Moguntinos. Commissarius aūt Cæsareus re cum electoralibus cōmunicata capita deliberationis scripto comprehensa ordinibus omnib. ad curiam plerunq; ciuitatis cōuocatis proponit, ac singulis dat describēda, postea licet initio inter selectos vt à principibus Comitibus ac ciuitatibus adscritur, paria ferendorū suffragiorū iura, ita vt omnes ac singuli viritim sentētias eo quē in imperii consessu ordinē obtinent, dicerent, ac quod maiori parti placuerit, spectatū fuerit: hoc tamen tēpore ita obseruatur, vt descriptis capitibus propositio vniuersi in duas classes discedant, Electorum ac principum, ac in singulis quidem classibus singuli viritim sententiam dicant: ius tamen omne suffragiorum inter ordines in duas partes diuidatur, quarū vnam ac prærogatiuam Electores, alteram, sub qua principes tā ecclesiastici, quàm profani ordinis, prælati, Comites ac ciuitates, deterioris hic, quàm in generali cōuentu cōditionis continentur obtineant. Vt verò in vniuersum quid statui possit, necesse est, vt duæ hæ curiç ordinū cōsentiāt inter se & cū ipsis legatus Cæsareus ad eū omninò modū, quo senatus imperialis vniuersi consultū fieri, diximus: Nec Cęsareani ordinibus, nec hi illis p̄iudicāt, nec si Cæsareanis vna ordinū curia vel cōtra, hi sese al-

teri earum addant: sed inter sese omnes cõuenire, vel rem indefinitam manere necesse est, idq; expresse statuitur allegato decreto Augustano, Anno 1555. §. Und im fall. *vers.* Als denn sollen die Churfürsten deputirte Fürsten vñ Stände jhre Räthlichs bedencken/ jederzeit an dieselbigen jhre liebden/vnd Keyserliche May. oder Unsere Commissarien gelangen lassen / Und darüber sich jhre liebde/vnnd sie mit jhnen an statt der Key. May. oder vnser als der Häupter / wie breuchig/vnd herkommen vergleichen vnd vereinigen.

58 Circulorum † vel regionum prima fit mentio in ordinatione Regimenti Augustana Maximiliani I. Anno 1550. *tit.* Wie zwentzig Personen in das Regiment genommen seyn. *§ final.* Vbi supplendo senatui reipubl. administrandæ legendisq; præter cæteros impe-
59 rii senatoribus † 6. circuli constituti sunt Franciscus Bauaricus, Sueuicus, Rhenanus, VVestphalicus, Saxonicus. Idq; repetitur Anno ord. Regimenti Carolina VVormat. Anno 1521. §. Die andern sechs Personen / iidem circuli binorum Adsessorum Cameræ nominationem habent. Ordinat. Cameræ Maximiliani. I. const. Constant. Anno 1507. §. 1. & Ordin. *part. 1. tit.* 1. §. Deßgleichen sollen/ Petr. Denais *iuris Cameral. tit. 72. verb. circuli seu regiones num. 2. & tit. 12. verb. Adsessorum nominatio num. 1. 2 & 3.* Postea iustitiæ in im-
60 perio † paciq; publicæ, sanctionibusque tuendis, atque sententiis, mandatis, aliisque rebus exequendis diuiso Saxonico VVestphalico & Rhenano sex illis circulis quatuor additi, Austriacus, Burgundicus, Electorius Rhenanus, & superior Saxonicus, atq; ita decem constituti sunt Decreto Coloniæ, An. 1512. ac declaratione Constitutionis *de pace publ.* Caroli V. Norinbergæ, An. 1522.
61 Quantum † ad conuentus circulorum sunt ij, vel generales, vel
62 particulares. Generales † sunt ordinum vniuersorum circuli.
63 Quorum autem principum † & ordinum interuentu circulorum conuentus celebrantur ex singulorum descriptione, declaratione Constitutionis *de pace publica.* Noribergæ Anno 1522. relata *tit.* Hernach folgen die zehen Kreyß wie vnd welche Ort die in das
44 Reich außgetheilet. Negotia & causæ † habendorum Comitiorum
65 circulorum sunt ordinariæ & extraordinariæ. Ordinariæ † sunt eæ, quorũ causa, decem illi circuli instituti, ac quæ ipsis perpetuo

expe-

Digitized by Google

expediēda ab imperio iniuncta sunt, Ac primo omnia quę ad pacis publicæ cōseruationem sententiarum ac reliquarum constitutionum ac mandatorum imperialium executionem pertinēt, d. declaratione Noribergensi in principio, quæ in specie huc referuntur eleganter ex diuersis Imperij Constitutionib. expressit Petr. Denais. *iuris Cameralis. tit. 212. verb. pacis publicæ conseruatio, & 3. seqq. & in verb. Commercia. §. 7. & fin. in Verb. moderationum causa. §. 1. verb. monetarum edictum. §. 13. 31. & 33.* Extraordinaria † ne- 66
gotia, quæ propter præsentem necessitatem circulis ab Imperio iniunguntur.

Quod ad modum & † formam cōuentuū generalium attinet, 67
principes singulorum circulorum, qui edicendi cōuentus potestatem habent ordines ad certū tempus per literas vulgo **Kreißtages Außschreiben** / in quandam circuli Vrbem conuocant, quo vbi conuentum est, legati ordinum apud eundem nomina ac mandata sua edunt. Et die cōuentui in dicta legatis in curia considentibus, quibus de rebus in commune consuli operæ precium sit eius, qui penes quem vt diximus indicendi conuentus est arbitrium legatus proponit, ac primis sententiam dicit, licet alicubi aliter obseruatum vidi, at is non statim, sed postremus omnium, quid sibi videtaur aperiat, postea eo ordine, quo cōsidēt singulorum sententias rogat, & quod maiori † parti non ex partibus col- 68
legij, sed ordinum numero æstimatæ placuerit Decreti circlaris habet vigorem Decreto Augustano 55. §. **Vnd damit die.** ita tamē si de rebus † de quibus indiuiduam & collegialem vt vocant cir- 69
culus dispositionem habet, (quorum † cynosuram præbent quas 70
diximus imperij ordinationes) instituatur consultatio. Si enim aliena † ac priuata eò trahantur, vt in omni priuata conuentio- 71
ne, ita hic quoque vel consentiendi vel dissentiendi non *ὡσσυμπᾶσι ἀλλὰ ἑκαστοις*, vt ait Arist. *polit. libro 3. cap. 11.* liberum est arbitrium. Nulla enim † vel circulis in singulos ordines, vel Ducibus & 72
adiunctis in circulos pręter eum quę Constitutionibus defertur, permissa est autoritas, Decreto Augustano Anno 1555. §. **Vnd ob wol.** Vt regulariter † commissæ potestatis ea est natura, vt limites 73
mandati non excedat. *l. diligenter mandati.* Particularis † conuen- 74

tus, quando certi tantum ordines cirüli conueniunt, vt est Ducum & adiunctorum, item aliorum ordinum quorundam ad certa negotia deputatorum. Ducem † & consiliarios sibi circulus
57 quisq; arbitratu suo q; videbitur præficere potest. Decreto Augustano Anno 1555. §. Vnd damit. Ex adiunctis autem vni in singulis circulus legati munus casu, quo Dux officium suum vel facere negligat, vel alias impediatur, defertur, qui vulgo, Ein nachgeordenter Reliqui zugeordente appellantur. Est horum conuentus vel vnius circuli vel plurium. De vnius circuli Ducis & adiunctorum cenuentu & negotiis, de quibus statuendi potestatem habet, disponit. §. Vnd soll der gesetzte Oberster. De triũ. §. im Fall aber. De quinq;. §. Wo nun dieser. De modo autẽ & forma cõsultandi ac statuendi, si vel trium vel quinq; circulorum Duces & adiunctos, conuenire necesse sit, diserte. §. Als denn ferner die Notturfft. dicto decreto Augustano 1555.

CAPVT III.

De prophana vel temporali Pontificis Romani iurisdictione & Potestate.

SVMMARIA.

1 *Pontificem Romanum non tantum in vrbe & prouincijs patrimonialibus, sed & in imperio, regnis ac rebuspublicis omnibus Christianis non solum in spiritualibus, sed temporalibus quoque summam obtinere potestatem.*

2 *De Pontifice rectè dici quod omnia possit vt Deus excepto peccato.*

3 *Petri esse successorem & vicarium Christi.*

4 *Non puri hominis, sed veri Dei vicem gerere in terris.*

5 *Omnia disponere pro arbitrio.*

6 *Non habere superiorem, sed omnes sibi subiectos, habere cœleste arbitrium ac potestatem infinitam.*

7 *Esse supra omnia & contra omnia.*

8 Ne-

8 *Nec esse qui dicat ei, cur ita facis?*

9 *Potestatis Pontificiæ labefactandæ conatu, ex omnibus quibus fides catholica oppugnetur, hæresin nullam grauiorē & infectiorem esse Bellarmini sententia.*

10 *De causa vel titulo tantæ potestatis.*

11 *An sit amor, qui diuinitatem habere nec cœli modo fores aperire, sed si collibeat effingere, Deosque ludos facere ac reges regno exuere posse creditur.*

12 *Vel opinio hominum qua potissimum autoritatem pontificiam constare scripsit Iouius.*

13 *Siue hæreditas qua Petro in Vicaria à Christo per claues data potestate & cura ouium demandata succedere dicitur.*

14 *Verborum Christi Matthæi 18.* Pasce oues meas, *catholica interpretatio.*

15 *Siue gladij materialis exercitatio, vel dispositio saltem autoritatiua competat Pontifici.*

16 *Verborum Christi* Ioh. 18. & Matthæi 16. *subtilis ac diuina interpretatio ex Bernhardo, Alphonsi Alpharez, & Bellarmini.*

17 *An eandem absolutè habeat & directe, siue indirectè.*

18 *Verborum directe vel indirecte competere, Bellarmini explicatio.*

19 *De quæstione: an directe vel indirecte Pontifici potestas in temporalibus competat grauis inter Bellarminum & Celsum Mancinum controuersia.*

20 *Ius Pontificium non minorem autoritatem non tantùm in terris imperij, sed & regnis ac rebuspublicis ferè omnibus Europæis quàm Cæsareum obtinet.*

21 *Ius Canonicum in argumento doctrinæ ac disciplinæ ecclesiasticæ, item peccati & conscientiæ, iuri ciuili etiam in foro politico derogat.*

22 *In aliis vtrique iurisdictioni ius suum constat:*

23 *Nisi quid altero certum in altero controuersum sit.*

24 *Non tantum Vniuersalis: Sed etiam singularis iuris condendi Pontifex vtitur potestate.*

25 *Exempla priuilegiorum à Pontifice indultorum.*

26 Con-

26 *Constituit Cancellarios Academiarum.*
27 *Creat Comites Palatinos.*
28 *An legitimatio autoritate Pontificia facta habeat locum in terris imperij.*
29 *Reges quoque ac principes constituit Pontifex.*
30 *Politica Pontificis iurisdictio.*
31 *Reges & Imperatores Regnis aliquoties priuarunt Pontifices.*
32 *Regum ac Principum omnium superiorem non agnoscentium Iudices sese profitentur.*
33 *Illustre exemplum rei à Pontifice inter Reges iudicatæ.*
34 *In bellis gerendis, fœderibus iungendis, ac dissoluendis, quæ Pontificis sit potestas, & autoritas.*
35 *Tributorum quoque imperandorum potestatem sibi sumserunt Pontifices.*
36 *Decimæ decimarum.*
37 *Reseruationes in beneficijs.*
38 *Annatæ siue annuæ pensiones.*
39 *Annatarum subtilis defensio Campegii.*
40 *Quo fine Annatarum exactio primo instituta.*
41 *Pro indulgentiis exactionis grauißimæ infelix euentus.*
42 *Ingens pecuniæ summa prouisionum ac aliorum variorum diplomatum nomine, quotannis Curiæ Romanæ numeratur.*
43 *Portas inferorum, id est, Reges & Principes politicos Baronii interpretatio.*
44 *Magnifica & aurea planè verborum Christi*: Pasce oues meas: & tibi dabo claues Regni cœlorum. *Bellarmini & Baronii explicatio.*
45 *Augustißimus ac potentissimus Regum omnium Pontifex.*
46 *Nihil interesse directe vel indirecte pontifici ea potestas competat.*
47 *Conditio in arbitrium eius, cui quid ea tribuitur, collata, cõnexam dispositionem non facit.*
48 *Methaphysicum & ab omni rectæ Reipublicæ ratione alienum imperium Pontificium.*
49 *Politica omnis potestas secundum naturam ex spontanea imperandi & parendi conuentione.*
50 *βασιλείας vel Regni finis vtilitas publica.*

51 *Domi-*

Digitized by Google

51 *Dominationis Pontificiæ causa & finis.*

52 *Solos, Anglos, Scotos, Danos, ac Heluetiorum quosdam pagos ex gentibus Europeis liberas ac perfectas habere Respublicas.*

53 *Venetorum liberandæ à seruitute Pontificia Reipublicæ infelix conatus.*

SED illis quæ hactenus de collegio † principum & ordinum 1
Imperij in quibus sit κύρια πάντων vel ἀρχὴ πᾶσα πολιτική, diximus, valdè obstare videtur, quod à plerisq; Iuris Canonici interpretibus per manus traditur: Pontificem Romanum, cui more vulgò recepto soli Papæ appellatio olim Episcopis omnibus qui sanctitate vitæ & doctrina commendarētur communis, attribuitur, non tantum in vrbe & prouinciis ad patrimonium diui Petri pertinentibus, sed in toto Imperio ac Regnis ac Rebus publicis omnibus Christianis, non solùm in spiritualibus sed etiam in temporalibus, summam obtinere potestatem. gloss. *in Clemen. ad nostram. de hæret. in verb. Ecclesiæ.* gloss. *in capit. licet ex suscepto de foro compet.* Hostiens. *in c. per venerabilem qui filii sunt legitimi.* Idem *in summa. §. Qualiter & quomodo. eodem titul.* Alphonsus Aluarez *de iure ac potestat. Roman. Pontificum, capit. 15. numero primo.* Et
de Pontifice † bene dici posse, quod omnia possit, vt Deus ex- 2
cepto peccato. *capit. charitas. distinct. 2.* Petri enim † esse succes- 3
sorem & Vicarium Iesu Christi, non puri † hominis vicem, 4
sed veri Dei in terris gerere, omnia † disponere pro vt sibi pla- 5
cet, *cap. cuncta per mundum 9. gloss. titul. 3.* Nec habere † superio 6
rem, sed omnes sibi subiectos, habere cœleste arbitrium ac potestatem, infinitam, & esse † supra omnia, & contra omnia, Soci- 7
nus *consil. 164. numero quarto. in fine. & seq. numero secundo.* Nec esse
qui † dicat ei, cur ita facis? Petrus Anton de petra, *in tracta. de iu- 8
re quæsit. per principem non tollend. cap. 3. quæst. 4. numero octauo.* Cuius
labefactandæ † conatu, nullam inter tam multas, quibus hoc se- 9
culo fides catholica oppugnetur hæresin grauiorem & infestiorem esse ait Bellarminus *in epistol. dedicatoria operis disputation. de controuers. christian. fidei.*

Enormis huius potestatis † quæcunque sit causa vel titulus, 10

11 siue Imperatorum & Regum † amor, quem diuinitatem habere, nec cœli modo fores aperire, sed & si collibeat effringere, Deosq; ludos facere, ac delitias Regesque regno exuere & priuare posse
12 ait Stephan. Forcatul. *in cupidine Iurisperit. cap. 9.* Siue opinio † hominum, qua potissimum constare autoritatem Pontificiam scri-
13 psit Iouius *Historiar. libro secundo*, siue hæreditas † qua Petro in Vicaria à Christo per claues data potestate, & cura ouium demandata, succedere dicitur, vt probat Bellarminus *disputat. de controuers. fidei christian. aduersus huius tẽporis hæreticos libro primo. ca-*
14 *pit.* 10. 11. 12. 13. 14. dicto Christi Matthæi 16. Vbi per verba † *Pasce oues meas*, non tantum ex communi vsu loquendi omnes officij pastoralis partes, sed regendi quoq; munus Petro delatum esse asserit adducta συνωνυμία Verborum regere & pascere ex *Psalmo* 2. vbi legitur; *Reges eos in virga ferrea*: q; sit Ebræis; *Pasce eos in virga ferrea*, vt sanè qui pascantur in virga ferrea, verissimam potestatem in pastore suo esse negare non possint. Et *libro secundo, Iliad. Homerica*, vbi frequenter Rex Agamemnon ποιμὴν λαῶν, id est, pastor populorum appellatur: quod planius eloqui videtur Cæsar Baronius Cardinalis *in voto ad Paul.* 5. *Pontificem aduersus serenißimam Rempublicam Venetam*, quo duplex esse ministerium, dicit pascere & occidere, ex verbis *Actor.* 10. vbi Deus per Angelum Petro discum refertum animalibus Ebræorum sacrificiis partim permissis, partim vetitis ostendens dixit: *Macta.* quæ interpretatio odiosè à quodam causæ Venetæ patrono
15 exagitata est. Item An gladiis † materialis libera exercitatio vel dispositio saltem autoritatiua Pontifici competat, id est. Vt habet elegãs comparatio τῶν καὶ ἀρχόντων *Aristotel. polit. libro tertio. capit.* 4. *in fine*, videlicet reges & principes politici, vtpote ἀρχόμενοι, in quib. nõ requiratur prudẽtia, sed sufficiat opinio, sint quasi αὐλοποιοί: id est, fabri tibiarũ, Pontifex verò veluti ἄρχων & Rex αὐλητής, qui tibiis vtitur, de quo festiuè *Alphons. Aluarez. in libro de iure ac*
16 *potestat. summor. Pontificum. cap.* 16. *numero septimo*, vbi repetita subtili ac planè diuina interpretatione verborũ † Christi *Iohann.* 18. *& Matth.* 16. *libro octauo, de consideratione ad Eugenium*, Conuerte gladium tuum, Diui Bernhardi, Tuum, id est, tuum forsan nu-
tu

tu, etsi non manu tua, sed imperatoris iussu euaginandum adeo digna, quæ Authentiretor, Papæ Bonifacio visa, *Extrauaganti de maioritate & obed.* ac nutu non tantum adhortationem, sed dispositionem Aluarez *dicto iam longo* dici ait, idem tradit Bellarminus *in responsione ad librum Theologi cuiusdam Veneti de breui & censuris apostolicis contra Venetos propos. 1. ad versicul. fin.* Vlterius præcipit, vbi dicit, Ecclesiam non ideò gladio materiali non vti, quod nequeat, sed quia id mansuetudini ecclesiasticæ consentaneum non videatur, id est, etsi potestas politica ἐνεργείᾳ & actu non semper execratur à Pontifice, eam tamen ita in ipso veluti in principiis ac causis suis esse, vt semper & quandocunque lubet exijs effluere & existere possit: Tandem an eandem absolute † & directe: vt contendit Celsus, Manutius, *in tractat. de Iuribus principatuum. libro 3. cap. 1. ac toto eodem, & sequ. libr.* siue 17
indirectè vt ciuilior videtur Bellarmini *libro quinto, de Pontifice Romano capit. 6.* Hugonem, Sanderum, Sotum, & Catherinum in hoc secuti, effectu tamen eadem sententia, vt eam explicat idem Bellarminus *responsione ad librum Theologi cuiusdam Veneti de breui ac cēsuris Pauli V. Papæ aduersus Rempubl. Venetam ad III. propositionem*, vbi tradit differentiam inter eos, † qui directè & indi- 18
recte Pontifici tribuant potestatem in temporalibus non consistere in eo, vt tribuant aut auferant ei potestatem supremam in negotiis temporalibus. Omnes enim eam concedere hæreticis exceptis: sed tantum in modo tenendi quod qui dicant directè competere Papam habere potestatem, eo modo credant, quo principes seculares, qui indirectè, vt & ipse existimet, potestatem papalem proprie & in se spiritualem esse: posse tamen in ordine ad res spirituales plenissima autoritate disponere, quem tamen ea de re sub nomine Theologi cuiusdam celeberrimi, viri magnæ doctrinæ, ac summi ingenii aperte oppugnat, & confutare nititur Cel. Manc. † *in d. tract. de iurib. principatuum lib. 2. cap. 4. 9. & pluribus sequent.* (Quam de re magni adeò momenti & ipsa fidei catholica principia ac fundamenta contingente inter tantos viros in ipsa vrbe, & conspecta pōtificis contentionem non absq; causa quis miretur:) Hæc ego inquā & alia idē metuens, q, Dua- 19

ren *de benefic. & ministeriis ecclesiasticis lib. 1. cap.* 10. Theologorum dissertationi relinquo. Quod ad possessionem vero attinet in cuius summa iustè vel iniustè quis possideat, nihil interest pleraque ad summam potestatem pertinentia non tantùm in imperio Romano, sed aliis etiã Regnis ac Rebuspublicis christianis à multis seculis pontificem vsurpasse, negari non potest. Quorum quæ Imperii sũt politici hoc loco, de spirituali vel ecclesiastica eiusdẽ iurisdictione ac potestate infrà cap. 7. referemus. Ac primùm, quantum ad potissimùm imperii politici caput iurisdictionis, nimirum qua tam iuris cõdendi, quàm postulantibus, singulis reddendi potestatem comprehendi diximus, attinet, manifestũ est,
20 ius canonicum † quo partim Conciliorum decreta, vt est opus à Gratiano monacho collectum, & ab Eugenio Pontifice publicatum, partim autem singulorum Pontificum cõstitutiones, vt sunt *Decretales, quarum libr. 5. à Gregorio 9. &* vnus qui *Sextus* inscribitur à Bonifacio 8. editæ: *Clementinæ* à Clemente 5. autore sic nuncupatæ, & *libri extrauagantium,* quibus nuper accessit *lib. 7. Constitutionum Pontificalium* à Petro Mattheo Lugduni editus, continentur (quo etiam *Regulæ Cancellariæ* Pauli 3. comentariis Petri Rebuffi illustratæ referri possunt) non minorem, quàm Cæsareum, non tantùm in imperio, sed & aliis fermè omnibus Europæ Regnis ac Rebus publicis obtinere autoritatem, ac publicè in Academiis pro iure
21 proponi ac doceri mandatum esse, ita vt in argumento † doctrinę ac disciplinæ ecclesiasticæ, item peccati & conscientiæ iuri ciuili etiam in foro politico deroget *in cap. 1. verb. ecclesiasticis de consti. cap. 1. 2. 3. 4. & 5. distinct. 12. cap. quæ contra. cap. frustra. dist. 8. cap. quis nesciat. dist. 9. cap. certam. distinct. 10. cap. cum venerabilis. cap. ad audientiam. cap. fin. de censib. cap. 1. eod. in 6. L. 6.* Vbi Bald. & Dd. *C. de sacros. Eccles. capit. si per venerabilem.* & ibi Panormit. & reliqui interpretes. *Qui filii sint*
22 *legitimi.* Bald. *l. 4. C. de nupt.* In aliis verò † vtrique iurisdictioni ius constet. *cap. vlt. de arbitr. in 6. cap. 1. & 2. de oper. nou. nunc.* Bald. *l. 3. C. de*
23 *sacros. eccles.* Blanc. *de cõpromiss. q. 2. n. 47.* Nisi cum quid in iure † ciuili controuersum, in canonico verò certum ac definitum est, vt tum quoq; in foro ciuili, & contra si quid iure Canonico non satis expressum obseruetur. Ac Constitutionum nõ tantùm generalium

con-

Digitized by Google

pondendarum, † sed & iuris singularis, siue priuilegiorum tribuendorum potestate vtitur, vt constat ex *tit. de priuileg. & dispensationibus.* Et quamuis casualiter, siue indirectè saltem hanc ei potestatem in temporalibus competere censeat Hostiens. *in summ. de priuileg. & excessib. prælator. nu. 5. versi. Quis possit priuilegium concedere.* 24
Ea tamen in multis † directè, vti exempla sunt, in dignitate ac potestate, quæ cancellariis † Academiarum tribui consueuit, de quibus in glo. *c. execrabilis. de præbend. in extrauagante communi in verb. personatus.* Innoc. & Hostiens. *in c. multa. de præbend.* Petr. Gregor. Tholos *syntag. iuris vniuersi lib. 15. cap. 19.* de cancellario & magistro scholarum. Comitibus item Palatinis † cōstituendis, quibus ex plebeiorum numero eximendi siue nobilitandi, legitimandi, insignia conferendi, tutores dandi, arrogandi, emancipandi & similia faciendi, potestas committi solet, vt notatur à Bartol. Bald. & aliis *in l. 1. de tut. & cur. dat. ab his.* Socin. *consil. 67. nu. 2. vol. 2.* Ias. *consil. 127. num. 2. vol. 4.* Beccius *consil. 36. nu. 1. & seq.* Lancellor. Conrad. *in templo Iud. lib. 1. cap. 1. de imperatore.* De cuius tamen Constitutionis effectu, & præcipuè an legitimatio † autoritate pontificia facta locum habeat in terris imperii & contra non consentiunt interpretes, de quo videantur, quæ prolixè tractat Anton. Rosell. *in tit. de legitimat. in princ. lib. 2.* Nicol. ab Vbald *in tractat. de success. ab intestat. in 1. part. num 106.* Lancellot. Conrad. *in templo Iudic. lib. 1. cap. 1. de imperatore. §. 4. versic. 20. num. 4. & aliquot seqq.* Non tantùm autem minorum, sed maiorum † ac regiarum dignitatum collationis exemplum est in Guilielmo quarto Rugerii 3. filio vtriusque Siciliæ rege ab Adriano 6. & Duce Ferrariæ à Paulo 2. creato, vt post Cæpoll. *consil. 17.* & Cardin. *consil. 2.* Ioan. Baptist. de sancto Seuerino *in l. cunctos populos. de summa Trinitat. & fide Catholic.* & alios refert Tiber. Decian. *consil. 19. volu. 3. num. 114.* Et nostra ætate. Cosmum Medicem Alexandri Nothi agnatum, quam quem Carolus V. Imperator Ducem Florentinum fecerat Magni Hetruriæ Ducis titulo à Pontifice Pio V. insigniri vidimus. Chytræus *Chronici lib. 10. in fine.* Fuluius Pacian. *in tractat. de probat. cap. 35. numer. 69.* In actis quoque illustrium Comitum ac Principum Hennenbergensium diploma quoddam Pontificis Pauli me legere

Margin numbers: 25 (line "Ea tamen in multis"), 26 (line "testate, quæ cancellariis"), 27 (line "stro scholarum"), 28 (line "nis effectu"), 29 (line "tem minorum").

memini, quo iis, ambiente hoc imprimis & curante Antonio de Columna, eius gentis insignium albæ nimirum columnæ cum aurea corona imposita, communicationem confirmauit. Quæ tamen à Friderico 3. Imperatore non tantùm corroborari, sed & de nouo sibi concedi curauerunt dicti comites Hennenbergenses, vt habet diploma Cæsareum datum Neustadii, Anno 1467.

30 De Iurisdictione † aũt siue iuris reddendi potestate politica in subditos imperii nulla extra limites patrimonii Petrini, & aliorũ locorum ad ius Ecclesiæ redactorum, extant actus possessorii, nisi quæ in ipsos imperatores priuandos ac solio regali deturbandos

31 sibi sumpserunt pontifices, quorum exempla † refert Ballarminus *de Pontifice Rom. lib. 5. c. 8.* Boter. Cosmograph. *lib. 4. part. 2. de Pontifice Roman.* Et quædam tum pertinentia annotauit Duaren. *de sacris Ecclesiæ ministeriis ac benefic. lib. 1. cap. 2.* Item Onuphrius Panuin. *de comitiis Imperatoriis cap. Quibus Imperatoribus imperium abrogatum fuerit.* Vbi 2. Imperatores Fridericum secundum & Ludouicum Bauarum à solo Pontifice: Duos Henricum quartum, & Othonem quartum à Papa & Electoribus coniunctim: Duos verò & Adolphum Nassouiensem & VVenceslaum ignauum, Caroli 4. filium à solis Electoribus Imperio priuatos memorat. Subiecta solenni forma abrogationis magistratus VVenceslai ab Electoribus publicatæ. Carolus quoque 5. licet à Pontifice consecratus, ius tamen Imperii ad manus Electorum, à quibus acceperat, resignauit.

32 Quòd autem Regum † ac Principum omnium superiorem non agnoscentium iudicem ordinarium Pontifex sese profiteatur, patet ex Epistolis Leonis 10. nomine ad Sigismundum Poloniæ Regem editis à Bembo *libr. 1. epistol. 5.* Vbi Sigismundum Poloniæ Regem hortatur, vt controuersiam inter se & Albertum Brandenburgicum Concilio Lateranensi, à quo maximè conueniat Regum, Ducum & magnorum Principum causas terminari permittat, Et *epist. 22. eiusdem libri, & epistol. 19. lib. 2.* Ad eundem Regem Sigismundum *epistola 20.* ad Albertum Marianorum Teuthonicorum magistrum, & *21. eiusdem libri,* ad conuentum & societa-

ſocietatem Marianorum Theutonicorum.

Rei autem per† pontificem inter Reges noſtro tempore iudicatæ, illuſtre exemplum eſt Alex. Sexti, ad quem cum controuerſia inter Iohannem Luſitaniæ, & Ferdinandum Caſtiliæ Regem de poſſeſſione Oceani cognoſcenda deferretur, cauſa cognita ac diſcuſſa vltra Heſperidum inſulas ad triceſimum fermè leucam & quadrageſimam, ducto à Septentrionibus ad Auſtralem polum circulo, totum orbem terrarum ex æquo bifariam diuiſit, ita vt quæ pars ad orientem vergeret Luſitaniæ occidua Caſtiliæ Regi cederet. Ioannes Matthæus *in addit. ad tit. 9. 7. lib. decretalium.* Boter. Coſmograph. *part. 2. lib. 4. de Pontifice Rom.* Nauariæ quoque regnum interdictionis ſacrorum titulo Petro Alberto Regi Nauarræ ademptum Ferdinando Hiſpanorum Regi conceſſit Iul. 2. Pontifex ea lege, vt id fiduciario nomine ab eo poſſideret Bodin. *de republ. lib. 1. c. 9.* 33

In bellis verò gerendis † ac fœderib. iungendis ac diſſoluendis quanta Pontificis ſit poteſtas, & autoritas, hiſtoria omnium temporum locupletiſſima eſt teſtis, & extant de ea Canonum decreta *c. igitur. 23 q. 7.* vbi loc. 4. Cōtra Sarracenos iubet populum congregare, & iis ad fines maris occurrere. *item in c. hortatu.* eadem cauſa & quæſt. vbi precibus Adriani Pontificis admonitus Carolus rex contra Longobardos bellum ſuſcepit, & alia huc pertinentia congeſſit, Alphonſ. Aluarez *in tract. de iur. & poteſtat. Rom. Pont. cap. 16. num. 7.* 34

Non tantùm νομοθεσίας ac δικαιοδοσίας bellorum item gerendorum, vti diximus, ſed & munerū † ac tributorum quorundam im- 35
perandorum poteſtatem ſibi ſumpſerunt pontifices. Quorū exempla ſunt † Decimæ decimarum Thom. Campeg *de annat. quæſt.* 36
3. nu. 15. Itē aliæ reſeruationes † in beneficiis eccleſiaſticis. De qui- 37
bus idem Campeg. *in tr. de reſeruat. beneficiorum à Romano Pontifice.* Inter quæ memorabile eſt illud penſitationis genus, quod à primi anni ſolutione † annatas appellant. Rectius annuam penſio- 38
nem exemplo legatorum annuorum Duaren. *de ſacr. eccl. miniſt. ac benefic. eccl. lib. 6 c. 4.* Quod inter alia † hac ratione eleganter defen- 39
dit Campeg. *in tractat. de annatar. inſtitutione ac defenſione. numero 7.*

Quod

Digitized by Google

Quod cum patri carnali filios sibi alimenta negantes corripere, eosque vendẽdo seruituti mancipare sit permissum, per *l.2. C. de patrib. qui filios distrax.* Multò magis Pontifici tanquam patri spirituali, cui nõ minus obsequij debeamus, quàm carnali, certã partem fructuum ecclesiasticorum ad vsus suos necessarios raseruare licere. Sed sanguinolẽtos patres eiusmodi carnales vocat Imperator Constantinus allegata à Campegio *lege 2.* nec venditionem præiudicare libertati venditorũ ita filiorum, cùm vnicuiq; quasi in libertatis publica causa liceat, sic venditum puerum, vel adultum iam factum, in libertatem adserere *l.1. C. de lib. causa.* Cuiac. *ad tit. C. de patrib. qui filios suos distraxerunt.*

40 Annatas autem † à Germanis primò non ad fouendum luxum ac prodigalitatem pontificum ac familiarium eorum (vt de Cæsare Bergia narratur. Quem cùm aliquando centum millia aureorum alea perdidisset, peccata Germanorum esse dixisse ferunt (sed vt Thesauri loco conseruarentur contra Turcas & alios Christianæ reipublic. hostes. *Vnde Comitiis Augustanis Maximil. I. tempore, Anno 1500.* Decreta fuit legatio ad Pontificem, qui ab eo tanquam S. Romano Imperio deuincto & obnoxio postularetur, vt annatas Germanicæ nationis initio ad eum finẽ exigi permissas ad subsidium belli id tẽporis contra Turcas suscipiendi erogaret.

41 Propter † indulgẽtias quoq; , quas absolutas cõcedendi pontifici ex plenitudine potestatis, vt loquũtur, vẽdicatur, *c. cũ ex eo. §. fin. de pœnit. & remiss. c. quodcunq; 24. q. 1.* Bodin. *de repub. lib. 1. c. 8. fol. 68.* Exactio quoq; grauissima Leonis 10. pontificatu instituta fuit ad absoluendum magnificum ac sumptuosissimum ædificium Basilicæ D. Petri. Quæ, quod Constitutio *in c. cum ex eo. de pœn. & remiss. & c. si. in communibus.* eo tempore malè obseruaretur, quàm feliciter sed Apostolicæ cesserit ex Sleidano, & aliis eius temporis historiis cognoscere licet.

42 Postremò quantæ summæ † exactio est quæ quotannis variarũ prouisionũ & aliorũ diplomatũ nomine à Põtifice obtentorũ curiæ Romanæ soluitur, quã in sula Gallia 760. & amplius aureorũ millia adscendere ex peritissimis, ac diu in republic. versatis viris se accepisse dicit, Duaren. *de sac. eccles. minist. & beneficiis. lib. 1. cap. 6.*

Vbi

Digitized by Google

Vbi hanc plumbi cum auro mutationem eandem esse dicit, quæ Diomedis cũ Glauce apud Homerũ qui Iouem mentẽ huic ita permutanti ademisse dicit: *Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεὺς, ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε.* Versus citati à Paulo *in leg.* 1. *de contrah. emtion.*

In his igitur, si cõstet Pontifici Romano iure diuino autoritas ac dicta Christi: Petre; *pasce oues meas*; & *tibi trado claues regni cælorũ & portæ* † *inferorum*, id est, vt ex patrum quorundam sententia ex- 43
plicat Baronius Reges & Principes politici, *non præualebunt contra eum*, ac similia nõ de cõmendatione ministerii verbi vt ieiunè ac seruiliter vulgus hæreticorum intelligit: sed vt Heroica & Achillea plane fortiudine duo illa ecclesiæ Romanæ lumina Bellarminus *de pontifice Romano li. cap.* 14. 15. *&* 16. & Baronius *in Parenesi ad serenissimam Rempub. Venetam.* adserunt, ita sint intelligenda, vt Christus merum † aurum & regna locutus videatur ac Petro ac 44
successoribus eius tam in spiritualibus, quam temporalibus potestas plena absoluta infinita & illimitata, vt loquitur Bellarminus: & quæ vt ait Boterus *Cosmographiæ par.* 2. *lib.* 4. *de pontifice Romano* sit extra anni solisq; vias concessa: solẽ augustiorem † ac po- 45
tentiorem Monarcham non vidisse fatendum est, vtpote cui territoriũ sit vniuersis orbis Christianus ac Regna & Respublicę omnes in eo comprehensæ. In quibus non tantum de religione ac disciplina ecclesiastica leges ferre, ac ius dicere in ciuilibus & criminalib. causis, sed etiam de rebus politicis ius vniuersalè ac singulare constituere ac postulantibus singulis in quacunq; causa reddere, bella indicere, finire, munera realia & personalia, ordinaria & extraordinaria iniungere magistratus omnes maiores vel minores, Reges, Principes, Rectores, ac Præsides, Præfectos, curatores tanquam ministros precarios pro arbitrio constituere, remouere, Respublicas ordinare, destruere, & omnia sine cuiusq; impedimento omnino agere possit, quæ ad *κύριαν πάντων, ἀρχὴν ἀόριστον* vel absolutam politiarum potestatem pertinent, quemadmodum hæc in specie omnia deducuntur tam ab aliis rei Romanæ studiosis, tũ vero ab eiusdẽ maximo propugnatore Bellarmino *de pontifice Romano lib.* 1. *cap.* 9. 10. 11. 12. 13. 14. *& aliquot seqq. &*

Digitized by Google

46 *lib.4.c.1. lib.5.c.6.7.8.9.10.* Nec quicquã, πρὸς τὸν λόγον, catholico † huic & absoluto imperio detrahit, quod politica siue temporalis potestas pontifici non simpliciter ac directe, sed indirecte, id est, adiecta conditione, si necessarium sit ad animarum salutem, concessa tradatur à Bellarmino *de pontifice Romano lib.5. cap. 6. & 7.* Si enim dubium sit, an talis sit casus vel factum quo interueniente periculo animarum ea potestate opus sit, eius rei iudicium ἀνυπεύθυνον ad solum pontificem pertinere, vt habet responsum Nicoli pontificis ad Michalem imperatorem relatum à Baronio in parænesi ad rempub. Venetam: Satis est absque aliquo seruato iuris ordine summo pontifici, si quomodocunque rem compertam habuerit & quomodolibet delinquentes principes commouerit, etsi non pareant absque alio ordine iudiciario in contemtores vel cõtumaces excommunicationis sententiam ferre. Imo vt subiicit idem Baronius eadem parænesi de eius sententiam iniquitate vel nullitate non tantum à laicis, sed etiam ab ipsis episcopis pronunciari absurdum & monstrosum ac Luciferi portentum à Catholicis hactenus inauditum, sed ab hæreticis & schismaticis solummodo vsurpatum. Imo pontificem tanquam iudicem vniuersorum, nullum hactenus concilium legitime cõgregatum, ausum esse iudicare, cum ab eo omnia concilia accipiant autoritatem, vt absque eius sententia ipsa nec æcumenica dici aut indici potuerint, in quibus & frequenter sit conclamatum prima sedes à nemine iudicatur & Pontifici dictum: Tua te sententia purga vel damna. Baronius *in dicta parænesi* ad Rempub. Venetam.

47 Cum igitur conditio † in arbitrium eius cui quid ea adiecta tribuitur, collata, connexam dispositionem non efficiat. *argum. leg. centesimis. in fine. de verb. oblig. leg. sub hac. de obligat & act. leg. stipulatio non valet. de verb. obligat.* directe vel indirecte ea potestas pontifici competat, nihil interesse manifestum est.

Si de causis & principiis tantæ potentiæ extra Theologorum
48 concertationes συζήτησις politica instituatur † metaphysicam
plane ac ab omni rectæ Reipub. ratione alienam esse deprehen-
49 demus. Est enim politicum † omne imperium ex libera & spontanea

ſpontanea imperandi & parendi conuentione Ariſtot. *politicor. li. 1. cap. 1.* Et τῶν ἴσων ἐλευθέρων καὶ ἑκόντων, id eſt, æqualium liberorum & ſponte conſentientium Ariſtot. *politic. lib. 3. cap.* 14. *& lib. 1. cap. 7.* Ac naturæ per omnia conſentaneum idem *Ethicor. lib. 5. cap. 11. Et politicor. lib. 1. cap.* 12. vbi inter ἄρχοντα καὶ ἀρχόμενον natura æqualitatem eſſe debere dicit. Et in ſpecie βασιλεία † μοναρχία ἀποβλέπουσα τὸ κοινὸν 50
συμφέρον Regnum eſt Monarchia, cui vtilitas publica propoſita eſt, Ariſtot. *polit. lib. 3. capit.* 7. Poteſtas autem pontificia † non ex 51
ſpontanea ac libera Chriſtianorum ſubiectione, ſed contra naturam ex callida ac doloſa de commenticio mandato & ordinatione diuina ad ſolius pontificis commodum & libidinem comparata, Herils & Tyrannica eſt dominatio, quæ cum in omnes Chriſtiani orbis partes longe lateque ſit diffuſa: præter Anglos, Scotos, † Danos, & Helueticorum quoſdam Pagos, qui imminu- 52
ta ea de qua ſcribit Iouius opinione abiecto iugo pontificio noſtro ſeculo ſe in libertatem vindicarunt, nullus ferme Europæ erit populus qui de recta, vera, perfecta & αὐτάρκη πολιτείᾳ gloriari poſſit.

Hæc dominationis † Pontificiæ κρύφια & σοφίσματα pro ſua 53
prudentia dudum animaduertentes Veneti ad reſtituendam in integrum nobiliſſimā Rempublicam omnium in ſeſe oculis coniectis nuper quaſi ſignum ſuſtulerit, qui, quemadmodum, ſi conſtanti conſilio, vagina in mare proiecta, telam ſemel cæptam pertexiſſent, immortalem vindicatæ libertatis patriæ gloriam conſequi poterant: Sic conationibus eorum arte Romana citò labefactatis ex dimidiato opere non ſine aperto pudore, hoc tulerunt præmii, vt ſi antea fuit ignoratum, iam ipſos imperio pōtificis non politico ſed deſpotico plene ac ſimpliciter ſubditos eſſe, orbi conſtet. Idque conditiones indigniſſimæ, quibus in gratiam pontificis pro tempore ſimulatam recepti feruntur, aperte loquuntur.

Digitized by Google

De Imperatoris Romani iurisdictione.

CAPVT IV.

SVMMARIA.

1 *Imperatoris Cæsaris & Augusti nomina ab initio.*
2 *Postea sic dicti solum à Pontifice Coronati & inuncti.*
3 *Coronationis solennitas tam à Pontifice quàm Archiepiscopo Coloniense & Mediolanense, olim adhibita in Ferdinando, Maximiliano. 2. & Rudolpho 2. & veteribus quibusdam Imperatoribus prætermissa.*
4 *An Electus Imperator ante coronationem Pontificiam iura imperij administrare possit.*
5 *Quod ipso iure electionis moderandi Imperij potestatem acquirat.*
6 *Imperatoris Romani definitio.*
7 *Effectus electionis vt regulariter in electum tanquam Regem Imperium omne politicum transferat.*
8 *Definitio ac definitum mutua reciprocatione sese arguunt.*
9 Βασιλείας *siue Regni definitio Aristotelis.*
10 *Eiusdem diuisio.*
11 παμβασιλείας *siue Regni pleni & absoluti definitio.*
12 βασιλείας κατὰ νόμον *siue Regni legibus circumscripti.*
13 *Regnum legibus adstrictum improprie Regnum dicitur.*
14 *In omni dispositione verba proprie accipienda.*
15 *Imperator ex iure creationis de Imperio omni politico fundatam habet intentionem.*
16 *Omnis regularis definitio in iure suas habet exceptiones.*
17 *Regula de pleno & absoluto Cæsaris Imperio firma & constans nisi legibus in creatione dictis vel moribus quid ei detrahatur, ostenditur.*
18 *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.*
19 *Imperium omne politicum Cæsari cum Principibus & ordinibus ex semisse diuisum.*
20 *Iurisdictio omnis Cæsaris esse censetur in toto Imperij territorio causis & personis vniuersis.*
21 *Iurisdictio Principis est notoria Iuris, de iure ex Baldo.*
22 *Iurisdictio à Principe fluit tanquam à fonte, & ad eum refluit tanquam ad mare.*

23. *Imperator*

Digitized by Google

Digitized by Google

52 *Principes ac Ciuitates Italiæ non minus quam Germaniæ & Galliæ Imperialis Cæsari tam quoad iurisdictionem quam alia politicæ potestatis capita subiectas esse.*

53 *Argumentorum pro exemptione Principum ac Ciuitatum Italicarũ adductorum confutatio.*

54 *Constitutionis de pace constantiæ vera interpretatio.*

55 *Tria summa potestatis politicæ capita.*

56 *Inutilis Genuensium Florentinorum & Lucanorum adserta libertatis emtio conuellitur.*

57 *Venetorum Ducum Ferrariensium, Mutinensium, Ducum Mediolanensium, & Genuensium adserta exemtionis priuilegia excutiuntur.*

58 *Allegatione priuilegii concedentis subditum se quis fatetur.*

59 *Iuris vel vniuersalis vel singularis condendi facultas, penes eos solos qui summam Reipub. potestatem habent.*

60 *Priuilegia contra ius vel vtilitatem publicam prohibita.*

61 *Supremæ Imperii potestatis alienatio Imperatori non permissa.*

62 *Priuilegiorum Cæsareanorum modus.*

63 *Priuilegia quoq; licita arbitrariæ Principũ ac Rerumpublicarũ declarationi ac reuocationi sunt obnoxia.*

64 *Venetos non iure, sed facto sese ab obedientia Imperii subtraxisse.*

65 *Veneti vitantes Scyllam Imperii Cæsarum politici in charybdim Despoticæ Pontificum Dominationis inciderunt.*

66 *Genuensium omniiugæ ab Imperio exemptionis vana iactatio.*

67 *Præiudicia vsurpatæ in eos à Cæsare iurisdictionis.*

68 *Adsertum ex inuestitura perpetui vicariatus regiam & absolutam potestatem acquiri, falsum esse ostenditur.*

69 *Ex iurisdictione & mero Imperio tanquam partibus summæ potestatis politicæ, ad regium & absolutum imperium vana est illatio.*

70 *Falsissimum & in ipsa iuris feudalis principia impignens quod inuestiti de Ducatibus & Comitatibus quoad vniuersitatem saltem territoriorum vtile dominium: in subditos vero singulos directam & absolutam potestatem consequantur.*

71 *Inuestituræ natura vtile dominium in Vasallum transferat.*

72 *Mera ac futilia esse commenta, quæ de Principatuum ac comitatuũ exemptione ac regia & absoluta potestate garriunt Itali.*

73. Cæsaris

Digitized by Google

73 *Cæsaris iurisdictionis in Italia possessio.*

74 *Cæsar Principes, Comites, Barones ac ciuitates Italiæ non aliter ac subditos tractat.*

75 *Stylus Cancellariæ Cæsareæ in salutandis & compellandis Principib. Dynastis ac ciuitatibus Italiæ.*

76 *Quod ad personas quædam generaliter, quædam quo ad primum iudicium vel instantiam excipiuntur.*

77 *Generaliter excipiuntur Clerici.*

78 *Quo ad primum iudicium excipuntur personæ omnes Cæsari & imperio non directo, sed Principibus & reliquis inferiorib. ordinib. parentes, quæ regulariter in prima instantia coram Cæsare non conueniuntur.*

79 *Regula iam dicta fallit primo quando non ab alijs sed à Principibus, vt dominis ipsis subditi mediati conueniuntur.*

80 *Secundo fallit in uagabundis.*

81 *Tertio in casu iurisdictionis ex natura sua ad superiorem relabentis, quod fit denegata vel protracta iusticia.*

82 *Idq; restringitur ad iudicium nondum inchoatum.*

83 *Quibus casibus in causa nullitatis aditio iudicis superioris iure permissa sit.*

84 *Vsu fori vbiq; propter nullitatem præsertim ex malitia vel iniuria, iudicis prouenientem, superiorem adire licet.*

85 *Quartò præmissa regularis definitio non habet locum in casibus, quib. propter suspicionem iudicis inferioris iurisdictio ad superiorem reuertitur.*

86 *Quinto fallit in casibus, quibus ex iure communi quis iudicis non sui iurisdictionem sortitur.*

87 *Iudicis non sui iurisdictioni subiiciuntur vel volentes vel inuiti.*

88 *Volentes si sponte se alienæ iurisdictioni subiiciant.*

89 *Inconsentientes cuiusuis iudicis, qui tribunali præest, iurisdictio est.*

90 *Inuiti vel ex alterius vel sua persona iudicis non sui iurisdictionem subeunt.*

91 *Ex alterius persona quis conueniuntur apud alium iudicem vel ex iure communi vel priuilegio.*

92 *Iure communi hæres & defensor.*

93. *Generalis*

Digitized by Google

93 *Generalis definitio de hærede nullo obstante priuilegio forum defuncti sortiente ad priuilegium priuatum restringitur secus in publico vel corpore iuris incluso.*

94 *An instantia cum Laico inchoata transeat in ecclesiam vel clericum hæredem?*

95 *Defensor defendendi iudicium subiri cogitur.*

96 *Priuilegium actoris, quo reum coram alio quam suo iudice in ius trahere possit quale & cur necessarium.*

97 *Exemplum priuilegij actoris, in pupillis, viduis & aliis miserabilibus personis, quod tamen hoc reipub. statu non est in vsu.*

98 *Exemplum priuilegii reorum.*

99 *Vetera hæc actorum & reorum priuilegia conuerso reipublicæ statu in vsu esse desierunt.*

100 *Ex sua persona extra locum domicilii quis conuenitur tribus ex causis & ex primo contractu.*

101 *Quomodo intelligendum quod quis ex contractu forum alienum sortiatur.*

102 *Restringitur si vel expresse vel tacite conuentum sit ne Reus vbi contraxit, conueniatur.*

103 *Quibus casibus, ne quis in loco contractus conueniatur, tacite actum videatur.*

104 *Secundo ex delicto ciuiliter quis conuenitur in loco delicti.*

105 *In maleficiorum accusationibus duo diuersa & iudicii criminalis propria, primum vt non tantum rei vbi reperiuntur, puniantur: sed desiderante id magistratu ad locum delicti remittantur.*

106 *Reorum ad locum maleficij remissio in vsu esse desiit.*

107 *Tertio ratione rei in alterius territorio sitæ, quis extra locum domicilii conuenitur.*

108 *Quarto ex natura cœpti iudicii vel causæ connexitatis.*

109 *Iudicium cœptum dupliciter intelligitur, improprie per citationem, proprie per litis contestationem.*

110 *Proprie cœpti iudicii vel litis contestatæ effectus.*

111 *Interpretum de quadruplici causæ continentia commentum excutitur.*

112 *Sexto regula supradicta de subditis mediatis Principum ac dominorum*

Digitized by Google

rum suorum iurisdictioni in primo iudicio relinquendis, & ad Cæsaris tribunal non trahendis, locum non habet in casibus iure singulari Cæsareæ iurisdictioni reseruatis.

113 *Casus reseruati in duplici sunt differentia, quidam enim iure veteri, quidam nouis constitutionibus & moribus reseruantur.*

114 *Iure veteri reseruata enumerantur.*

115 *Hoc tempore Cæsaris iurisdictioni reseruata referuntur.*

116 *Et primo causæ violatæ pacis publicæ.*

117 *Secundo Fiscales.*

118 *Fisci verbi diuersi in iure acceptus.*

119 *Causæ Fiscales quæ dicantur.*

120 *Causarum fiscalium hoc tempore Cæsari reseruatarum enumeratio.*

121 *Tertio causæ Ducatuum, Principatuum & Comitatuum imperio beneficiariorum absq; consideratione immediatæ qualitatis à Cæsare iudicantur.*

122 *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.*

123 *Principes ac cæteri immediati omnes Cæsareæ iurisdictioni obnoxii, nisi iure singulari vel præscriptione legitima in quibusdam exemtionem doceant.*

124 *Illustres duæ quæstiones prima an priuilegia primæ instantiæ Principib. & ordinibus Cameræ ordinatione tributa Cæsareæ quoq; iurisdictioni præiudicent.*

125 *Lex generaliter loquens, generaliter intelligenda.*

126 *Principis beneficium latissime interpretandum.*

127 *Eiusq; verba non tenaciter sed gratiose ac liberaliter interpretanda.*

128 *Iurisdictio concessa per contractum non cumulatiue sed priuatiue data intelligitur.*

129 *Reseruatio vnius alterius abdicatio.*

130 *Exceptiones declarant regulam.*

131 *Vnius exclusio alterius inclusio.*

132 *Copulæ natura & coniungere diuersa & separata.*

133 *Renunciatio est stricti iuris.*

134 *Etiam iurata.*

135 *Iurisdictio regulariter cumulatiuè tributa intelligitur.*

136 *Iudicium primæ instantiæ non propria, sed mandata iurisdictio est.*

Digitized by Google

160. Remotæ

160 *Remota appellatione supplicatio & querela sublatæ non censentur.*
161 *Restitutionem quoq; in integrum contra Cæsaris sententiam apud eundem postulari permissum.*
162 *Postulatio restitutionis in integrum habet effectum suspensiuum nisi malitiose ad retardandum processum interposita sit.*
163 *Beneficium restitutionis in integrum nunquam censetur sublatum quantumuis lex, vel alia dispositio generaliter nulla ratione litem restaurandam statuat.*
164 *An sententiæ Cæsareæ per nullitatis deductionem oppugnari possint.*

IMPERATOR olim dicebatur, qui exercitui † præerat, siue cōsul siue prętor, ac generaliter omnes Duces belli. § *serui. Inst. de iure person.* quos primò à militibus parta victoria ac rebus benè gestis sic appellari solitos refert Dion *in Augusto*, & multa exempla ponit Cicero *Epist. Famil. lib. 2. ad Appium* Cæsar *de bello ciuili. lib. 2. & 3.* plura enumerat Barnab. Brisson. *de Form. & solenn populi Rom. verbis lib. 4. fol. 50. num. 2.* Cæsar Octauianus testamento Cæsaris (quem nō ab vtero cæso, vt plerisq; placuit, sed secundū Seruiū & Spartianum ab Elephante primum cæso, quod lingua punica Cæsaris verbo Elephas significetur, appellatum existimat. Carol. Signon. *emendation. lib. 2.* primo dictus, quod à Iulio, non ab Augusto imperium cœpisset, licet Spartianus in vero Cæsarem eum vocari dicat, qui designatus est Princeps & Successor imperii, vt h eRex Romanorum. Quo etiam sensu in iure nostro locis quibusdam accipitur, vt *in leg. 6. §. vlt. de iure Fisci & leg. Etsi excepta. C. de malefic.* Duarenus *in comm. in 1. partem D. capit. 1.* Augusti cognomentum Octauius primum accipit à Senatu, pro sancto Augurio consecrato, Iouis ope aucto. Græcis σεβαςὸς Sueton. *in Vespasiano.* & Lampridius *in Alexandro.* Postea vero Augusti † dici 2 consueuerunt, qui iam rerum potirentur, quos nunc Cæsares vel Imperatores appellamus. Maxime post constitutionem Gregorianam de septemuiris nominatoribus *in capit. veneralilem. de Election.* vbi non prius Princeps vel Rex Romanorum creatus Imperator dici cōsueuit, quam à Pontifice Romano, vel cui hoc iure singulari ab eo erat indultum, Episcopo

Digitized by Google

Hostiensi Cardinali vt refert Iohan. Andr. Zarabell. & Iohan. de Imola *in dict. c. venerabilem* esset inunctus, & ab ipso Pontifice consecratus & aureo Diademate insignitus, vt in Maximiliano primo & aliis contigisse videmus. Henr. Godd. *cons. 1. de Coronat. Cæsar.* licet ibidem consecrationem impropriè dici affirmet. Cuius tamen
3 coronationis † solennitas, vt & quæ Aquisgrani ab Archiepiscopo Coloniësi ac Mediolanësi olim adhibita fuit, vt est in gl. *clem. 1. de iureiur.* in Ferdinando Maximiliano 2. & præsente Imperatore Rudolpho 2. prætermissa fuit.

4 Et licet iam olim † inter doctissimos maxima fuerit concertatio, an electus in Regem Romanorum ante approbationem & coronationem papalem, iura imperii administrare possit, quibusdam non posse censentibus hisce rationibus. Quod per electionem regulariter non conferatur administrandi potestas ante confirmationem. Item exemplo Regum Israeliticorum Saulis & Dauidis, qui ante sacram vnctionem regni administrationem nõ suscepisse leguntur *1 Reg. 9.* Vicit tamen contraria sententia gloss. *in Clement. Romani. de Iureiur.* quam consuetudine receptam ac confirmatam esse dicit Petr. de And. *in tr. de Imperio Rom. ad Frid. 3.*
5 *Imperator.* Quod electus in Imperatorem † ipso iure electionis potestatem administrationis acquirat. Vnde Imperatorem ante Cor[illegible]onem priuilegia concedere posse, notat Speculat. *in tit. de re[illegible] §. fin. vers. neq; quod est obtentum.* idem tenuit Iacob. de Aren. [illegible] definitione refert Cyn. *in L. bene à Zenone C. de Quadr. præscript.* Idem Innoc. *in cap. Venerabilem. de Election.* Faciant quæ notat Innoc. *in d. cap. Romani. de Iureiur.* ac refert Hostiens. *in c. super quibusdam de verb. significat.* Petr. de Andelio *d. tract. de iure imperij cap. 5.* Nicol. Cusanne *de concord. catholic. lib. 3. cap. 3.* Vbi dicit vnctionem & Diadema nihil præstare imperiali potestati: Insignia enim illa, vt loquitur, quasi ad maiestatem sacram, quæ imperio inest ostendendam materiali visibili subiecti imperii, cum cæremoniis impenduntur, vt sunt signa prædicantia admirandam illam potentiam, sicut similia in Romano Pontifice videmus fieri, tamen ante omnia talia Papa est post electionem Ludolphus de Babenbergk *de iure regni & imperij Romani capit. 10. fol. 375.*

fol. 75. Vbi Regem Romanorum non accipere poteſtatem administrandi ex coronatione, ſed potius ex electione Principum. Idem *eod. tract. capit.* 5. Electus in Regem ſeu Imperatorem Rom. à Principibus, Electoribus Regni & Imperii in concordia poteſt ſtatim ex ipſa electione licitè nomen Regis adſumere ac iura & bona regni & imperii in Italia & aliis prouinciis eiuſdem regni & imperii adminiſtrare. Et hæc ſententia aperto fundamento Carolinæ conſtitutionis nititur, in qua *tit.* 2. *de Electione regis Romanorum. §. vlt.* Et quia peracta ſtatim electione regem Romanorum tum alia imperii negocia adminiſtrare, tum priuilegia quoque concedere poſſe dicitur. Et quia coronationis ritus ac ceremonia, honoris ac celebritatis magis, quam neceſſitatis cauſa olim vſurpata, præter id, quod Electorum decreto quæſitum eſt, nihil noui adferat, ab Imperatoribus compluribus, vt Rudolpho 1. Alberto & Maximiliano 1. Ferdinando Maximiliano 2. & Rudolpho 2. vt paulo ante diximus, tanquam ſolennitas ſuperuacua neglecta, nihilominus imperium partim regio à poſterioribus verò auguſtiſſimo Imperatoris titulo ac nomine abſque vllius contradictione feliciter adminiſtratum fuit. Ac veteres illos Imperatores Ludouicum 4. Conradum 1. Henricum Aucupem, Conradum Sueuum, Rudolphum, Adolphum, Albertum, Rupertum ac cæteros, qui titulo Cæſareo nulla neceſſitate adacti vltro abſtinuerunt, nulla ratione fuiſſe prohibitos, quo dic quibuſuis appellationibus nominarent, affirmat Onuphrius Panuinus *de Comitÿs Imperatorÿs tit. Qua ratione Imperatores Franci occidentales creari mos fuerit.* Idem eodem loco prima Germaniæ Principum eſt electio, quæ Imperatorem reipſa facit: Pontificis veró inauguratio eſt, quæ eum Imperatorem ritè renunciatum fuiſſe, Imperioque dignum declarat, atque ei ſpecioſa Imperatoris & Auguſti nomina indidit.

Imperator verò ſiue, Cæſar † ſiue Auguſtus appelletur, is definitur, qui ſecundum conſtitutionem Corolinam rex Romanorum legitimè electus eſt. Aureæ Bullæ *tit.* 2. *de electioni. Regis Romanorum.* Ac eo ipſo † quo creatur rex Romanorum Imperium omne politicum iure gentium in eum conferri 6 7

Digitized by Google

certum est *dict. tit. 2. §.* Et quia, vbi disponit Carolus, quod statim peracta electione iura imperialia exercere possit ac debeat e-
8 lectus. Ea enim est inter definitum † ac definitionem affectio, vt mutua reciprocatione sese arguant, seu cui vnum conuenit, ei alterum quoque conuenire necesse sit. *leg. 1. §. 1.* & ibi Bart. *de Dolo leg. fin. de verb. significat. cap. dudum 27. quaest. 2.* Est enim Regnum modus administrandae Reipublicae, qua vni summa potestas ad publicam vtilitatem exercenda commissa est Aristot. *polit. lib. 3.*
9 *capit. 7.* † *καλεῖν δὲ εἰώθαμεν τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον βασιλείαν:* vocare autem consueuimus principatum vnius ad commune bonum spectantem regnum. Et licet duas
10 videatur † constituere species *βασιλείας* in genere acceptae *lib. 3. capit. 14. παμβασιλείαν βασιλείαν κατὰ νόμον lib 3. capit. 15. in pr. παμ-*
11 *βασιλείαν* † quando vnus rerum omnium habet potestatem *capit. 16. lib. 3. & einsdem lib. capit. 14. numer. 8. & in fine. ὅταν ᾖ πάντων κύριος εἷς ὤν, ὥσπερ ἕκαστον ἔθνος καὶ πόλις ἑκάστη*, cũ penes vnum omniũ est potestas, quemadmodum vnaquaeque gens, & ciuitas Reipub.
12 compos ac domina est. *βασιλεία κατὰ νόμον* † quando vnus certis legibus definitam habet potestatem *dict. cap. 14. lib. 3.* Quia au-
13 tem *βασιλείαν κατὰ νόμον* improprie † & *ἀναλογίᾳ* à parte ad totum concepta speciem regni ac reipub. ibi dicit: vt postea apertè declarat, quod non sit species reipub. & quod magis legum quam reipub. habeat speciem. Et quòd sola *παμβασιλεία* vera sit species reipub. *lib. polit. 3. capit. 15.* Ac in omni dispositione,
14 cum † verbum propriam & impropriam habet significationem, potentior significatio & ea quae ex proprietate descendit sumen-
15 da sit. Alciat. *de verb significat. lib. 1. nu. 7.* Sequitur iure † gentium decreto electionis, vt diximus, plenam & absolutam potestatem seu *κυρίαν πάντων*, non Despoticam (vt quidam ex malè intellecta lege, Regia olim Principibus Romanis tributam arbitrantur, quos egregiè confutat Marius Salamonius *lib. de principatu 16.* Et Buchananus *de iure Regni apud Scotos* eam, quam Politiarum omnium esse diximus *lib 1. cap. 3.* In Imperatorem collatam censeri.
16 Vt autem omnis priuati iuris † regula ac definitio in quibusdam perdit officium suum ac *ἐνέργειαν*: Sic quoque dicta de omni *ἀρχῇ*

πολιτικῇ

πολιτικῇ in Cæsarem electionis Decreto collata non vsque quaq; firma ac perpetua est, sed eatenus saltem locum habet, dum, vel legibus † in creatione dictis vel vsu ac moribus quædam non o- 17
stenduntur mutata & excepta. Ea enim est exceptionis † natura, 18
vt quando casus certos eximit in cæteris regulam cõfirmare censeatur *leg. quæsitum. §. idem respondit. de fundo instr. leg. l. 1. de R. I. l. in his leg quod vero. leg. ius singulare. de legib.*

Quod igitur ad vniuersum † Imperium siue κυρίαν πολιτικὴν at- 19
tinet, capite præcedenti diximus, semissem Regiæ potestati detractam ad ordines ac optimates imperii pertinere iuris singularis condendi potestate, qua Cæsaris ordinum semissem superat, excepta Legum itaque vniuersalium iubendarum potestatem nõ solus Imperator, sed cum ordinibus coniunctim habet vt cap. præcedenti satis à nobis est expositum.

Quantum ad δικαιοδοσίαν, siue iuris singulis reddendi facultatem ex iure electionis quoque generalis est definitio. Præsumi de iurisdictione † Imperatoris, seu vt loquuntur interpretes 20
nisi cum intentione fundata quoad omnem iurisdictionem in toto territorio imperii, item causis ac personis vniuersis. Est enim iurisdictio † Principis, vt loquitur Bald. notoria iuris & de iure *leg.* 21
2. numer. 55. C. de seruitut. & aqua. Et quod ad eum omnis iurisdictio pertineat, ab eo tanquam † à fonte fluat & eundem refluat 22
tanquam ad mare. Idem Baldus *in cap. 1. §. ad hoc, de pace iur. firmanda. Curt. Senior consil. 66. col. 2.* Alex. *in leg. 1. in fine. de iurisdict. omni. iud.* Idẽ *conf. 24. n. 1 lib. 5.* Menoch. *in tr. de præsump. li. 2 præs. 4. n. 14. & seq.* Ruin. *cons. 22. n. 7. vol. 1.* vbi dicit Principem fundatum esse in iurisdictione in toto suo Dominio, territorio, fortia ac districtu. Idẽ And. de Isernia *in cap. 2 si inter Dom & agnat.* Afflict. *q. 6. in prælud. const. Regni.* Didac. Couarr. *pract. q. capit. 1. nu. 9.* Carol. Tap. *in Rub. de constit Princip. c. 4. n. 11.* Iason *in l. Qui Romæ. §. Seia. n. 15. de verb. oblig.* Vbi Imperatorem quoad iurisdictionalia † tan- 23
quam mare, quod non augeatur nec minuatur, concursu fluminum, esse dicit, ideoque cum quolibet ordinario & inferiore concurrere, idem Baldus *in L. fin. §. fin. C. de appellationibus.* Et quod iurisdictio † apud Principem resideat vt scabellum 24
pedum

Digitized by Google

pedum suorum Molyn. *in consuet. Paris. §. 2. gl. 4. num. 9.* Petra *de fideicom. quaest. 13 num. 563.* Chuppin. *de Doman. Franciae lib. 1. tit. 4. in fine.* Sed generalitas illa ad ius gentium & statum veteris Reipub.
25 planè Monarchicum & Pamphasilicum respiciens † tam quoad territoriũ quam personas & causas multis in casibus restringitur.

Et quod ad territorium primò, non procedit in omnibus illis
26 locis, quae ab imperii potestate sunt exemta. Loca † autem
27 quaedam facto quaedam iure exmta referuntur. Facto ablata quae-
28 dam † sunt ab exteris, vt à Germania, Borussia † & Liuonia
29 à Russis & Polonis: Quaedam à ciuibus † vt Heluetia & Rhae-
30 tia. Iure exémpla † adferuntur vel per contractum vel priuilegium, vel ex consequentia aliorum iurium. Per contractum
31 vel † immunitas à quibusdam, vel plena & absoluta libertas. A
32 quibusdam Burgundia † & Lotharingia vt patet ex conuentionibus cum imperio initis. Plena & absoluta libertas per Donationem Imperatorum adseritur vrbibus ac Prouinciis Italicis ad
33 ius & Dominium Ecclesiae pertinentibus, vulgo † patrimonium Diui Petri appellant, quae ex Caroli Magni & Ludouici tabulis referuntur à Carolo Signonio Historiae, *de Regno Italiae lib. 4 folio.*
34 100. *&* 166. *&* 107. Quae de iis hoc † tempore possideant Pontifices copiosè enumerantur in Bulla coenae Domini *Pauli. 3. art. 12.* relata à Petro Rebuffo & à Batero Cosmographiae *par. 2. lib. 4.* de Pontifice Romano. Alma scilicet vrbs, Regna Siciliae, Insulae Trinacriȩ Sardiniȩ & Corsicȩ, Terrȩ citra Pharũ, Patrimoniũ beati Petri in Tuscia, Ducatus Spoletanus, Comitatus Venaysinus, Sab.nẽsis, Marchia, Anconitona Mariae Trebatiae, Romandiolȩ, Campaniae, & Maritimae prouinciae, & loca specialis cõmissionis Arnulphorum, Ciuitatesque Bononia, Ferraria, Regium, Mutina, Fauentina, Incola, Fondiuium, Rauenna, Cernia, Censena, Arminium, Beneuentum, Perusia, Auenio, Ciuitas, Castelli, Tuterdum, Camerinum.

35 Per conuentionem quoque omni † iugam exemtionem sibi
36 vendicant Domini ac Ciuitates omnes † Lombardiae enumeratae à Signonio Historiae *de Regno Italiae lib. 14. fol. 338.* Cremona Mediolanum Laus, Bergonum, Ferraria, Brixia, Mantua, Verona Vincentia,

Vicentia, Patauium, Taruisium, Venetiæ, Bononia, Rauenna, Arminium, Mutina, Regium, Parma, Placentia, Bobium, Herthon, Alexandria, Vercellæ, Nouaria, Opizo, Marchia, Malaspina, Comes de Brenone, & plures *fol.3.3.* ex fœdere inito cum Imperatore Friderico ex constitutione de pace constantiæ. Sigonius *de Regno Italiæ li.*14. *fol* 3.8. *cum seq.* propter quam cum non simpliciter subiectæ sed fœderatæ dicantur, Imperium supremam potestatem in eas exercere non posse, ait Fului. Pacian. *consil.* 149. *num.* 32. post Alciat. *consil.* 33. incip. *Ligati verba num.* 27. *in tom.* 3. *lib* 9. Ruin. *consil* 39. *Visis. num.* 17. *sub vers. ex prædictis etiam non obstat. vol.* 1. vbi tradit, Imperatorem nihil facere posse in præiudicium Ciuitatum in pace constantiæ comprehensarum, Quoniam Imperium istas Ciuitates habere ex fœdere & contractu inito cum Principe ex quo ipse & successores eius obligentur, & pacem fuisse perpetuam, quo ad obligationes & probationes in ea contentas & propter publicum & commune bonum esse seruandam, Pacian. *dict. consil.* 149. *num.* 38. Idque ius cohærere territorio dictarum istarum Ciuitatum & prouinciarum. Itaque si illis datus fuerit Rex vel Dux, extra dubium esse eo ipso in eum transferri omnia iura Imperialia quæ Ciuitas vel Prouincia habuit. Bart *in leg. inter eos. de acquir. rer. dominio.* Bald. *in leg. Beneficium nu.* 7. *col. fin. de constit. Princip.* Rom. *in leg. possideri. de acquir. possess.* Idem *consil.* 444. *num.* 7. *vers* 4. *Quia iurisdictio col.* 3. Pacian. *consil.* 149. *num.* 76 *& in tr. de probat. lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 21.

Emptionis titulum † allegant etiam Florentini, qui 7000. Lucani, qui 1200. Ducatorum libertatem sibi comparasse iactant, 37
Genuenses quoque precio exemtionem acquisiuisse refert Sigonius *lib.*20. *de Regno Italiæ.* Restaurus Castaldus *de Imperatore quæst.* 54. *nu.*12. Decian. *consil.* 9. *nu.*29. *vol.*3. Menoch. *consil.*2. *nu.* 67. *&* 68. *lib.*1 Priuilegio vel expresso vel tacito, id est, præscriptione.

Expresso Priuilegio † Caroli Magni & Nicephori æuo indultis exemtos sese adserunt Veneti Muscor. *de iurisdict. nu.* 129. Alb. 38
de Rosate *leg.* 1. *de summa trinitat. & fide Catholica.* vbi id Aurea Bulla insignitum se vidisse affirmat Felin. *in cap. Cum à nobis num.* 2. *de Testibus,* Cœpolla *consil.* 17. *numer.* 45. *col. pen.* Marc. Brun. *consil* 13.

Digitized by Google

item Duces Ferrariæ *& Mutinæ Fuluius Pacian. consil.* 149. *nu.* 4. *& 8*

39 De Ducis Midiolanensis † priuilegio Paul. de Castro *consil.* 34. *versicul. adhæc benefaciunt vol.* 1. Cacheran. *Decis.* 79. *num.* 24. *vers.*
40 *cum Dux Sabaudiæ.* Genuam quoque siue Ianuam † Anno 1162. à Friderico plena libertate donatam, eandemque ab Henrico eius successore Anno 1191. & tandem à Carolo V. post Gallos eiectos, ciuitateque Imperio restituta. Anno 1528. confirmatam narrat Menoch. *consil.* 2. *num.* 49. *& plurib seq. Item numer.* 73. *&* 74. *& seq.*

41 Præscriptione † quoque Venetos Genuenses ac Ciuitates omnes Lombardiæ libertatem quæsiuisse post Cæpollam *in crim. cons.* 17. *vis. commissione nu.* 45. adserit Fuluius Pacian. *consil.* 149. *nu.* 9.

42 In consequentiam † aliornm iurium, primo ex ipsa ac sola regalium dignitatum collatione, vt statim ac quis Dux, Marchio vel Comes constituatur, etiamsi nulla alia priuilegia indulgeantur, iure magistratus eandem in subditos potestatem nanciscatur, quam Imperator in vniuerso Imperio Cast. *consil.* 34. 2. *par.* Decian. *consil.* 41. *col.* 2. *pr. vol* 2. Beccius *cons.* 59. *nu.* 6. Vbi Ducem Mediolani, Mantuæ Sabaudiæ, Marchionem Montis Ferrati absque vllo alio priuilegio iura Imperialia habere dicit. Natta *consil.* 661. *numer.* 18. Socin. *consil.* 126. *vol.* 2. Surd. *consil.* 53. *numer.* 10. etiamsi superiorem agnoscat, Bossius *in tract. de crimin læsæ Maiestatis numer* 55. Natta *in leg. neque pignus de reg. iur.* Bellon. *consil.* 53 *num* 10. Petr. Anton. de Petra *de iure quæsito per Principem non tollendo cap.* 3. *quæst.* 4. *num.* 27. *&* 63. Eamque communem opinionem post plures attestatur. Decian *dict. consil.* 41. Iacob. de S. Georgio *de feudis in verb. Dux. versic. Dubitatur etiam de feudo.* vbi dicit *Eo ipso, quo Ducatus dignitas in aliquem confertur, intelligitur, in ipsam quoq; translatam omnem potestatem Imperialem* quem sequitur Roland. à Valle *consil.* 4. *numer.* 42. Boss. *in tract. de Regal. numer.* 5. *versicul. & quando col.* 1. Crauetta *consil.* 973. *numer.* 1. *vol.* 6. Fuluius Pacian. *consil.* 149. *num.* 72.

43 Secundò ex inuestitura † vel collatione perpetui Vicariatus, quem habēt Duces, Comites, Barones, quod sint loco Principis & in terris ac locis sibi commendatis omnia possint facere

quæ

quæ poteſt Imperator per totum orbem, per ea quæ tradit Cyn. *in leg. Ea lege C. de cond. ob cauſam* Bar. *in leg. Hoſtes de capt. & poſtlim. reuerſ. & in leg. Ambitioſa. de Decr. ab ord. faciendis* Paul de Caſtro *conſil. 34. vol 2.*

Tertió ex conceſſione † Regalium, ex Baldo, Angelo, Romano & aliis plenè Corneus *conſil. 200. col. 1. & 2. vol. 1.* Vbi dicit Dominos temporales qui habent Regalia, gerere ſe pro Principibus in terris ſibi ſubditis exercendo indifferenter iura Principis, & reuocare in totum poteſtatem eorum eſſe reuangare mundum Crauetta *conſ. 200. col. 2. vol.* . Alex. de Imola *conſ. 2. nu. 9. lib. 1.* Ruin. *conſ. 34. numer. 8. numer. 5. vol.* Roland. à Valle *conſ. 68. num. 20. vol. 1.* 44

Quarto, Ex ſolius † iuriſdictionis cum mero & mixto Imperio conceſſione Calcan. *conſil. 67. numer. 1. & 2.* Petr. Anton. de Petra *de iure quæſito cap. 3. quæſt. 4. nu. 29. 41. 47.* Socin. Iunior *conſil. 95. col. fin. num. 97. vol. 3.* Siue à Cæſare † ſiue inferioribus conferatur. Calcan. *conſil. 67.* & Socin. Iunior *conſil. 1. numer. 65. & conſ. 126. numer. 11. vol. 3.* Vbi exempla ponit in Comitibus Boiardis & Regienſibus à Duce Ferrariæ de Caſtris quibuſdam inueſtitis & *conſil. 76. numer. 1. & ſeq. vol. 3.* de Domino Saxoli à Duce Ferrariæ *conſil. 126. vol. 1.* de Comite Scandini *conſil. 75. numer. 1. vol. eod.* De Comite Sancti Vitalis Per. *de iure quæſito capit. 3. quæſt. 4.* Idque nō tantum in iis † in quos præcedenti inueſtitura pro ſe ac deſcendentibus vtile Dominium iuriſdictionis collatum eſt, ſed & quib. ea tanquam Vicariis perpetuis mandata eſt, pro ſe & ſuis. (Sic enim Vicarios perpetuos definit Alciat. *conſ. 201. numer. 22.*) Pet. *numer. 55. dict. capit. 3. quæſt. 4.* Pariſ. *conſil. 17. numer. 4. lib. 1.* Franciſc. Burſat *conſil. 4. numer. 20. lib. 1.* Riminald. *conſ. 25. num. 49.* Cumanus *conſ. 158. & conſ. 172.* Brun. *conſ. 3. nu. 7.* Senatus Pedemont. *deciſ. 139. num. 18.* Exempla ponens in Pandulpho Maloteſte, Domino Fani, Duce Sabaudiæ Vicario perpetuo Imperatoris conſtituto Socin. Iun. *conſil. 17. numer. 9. in fin.* Caſtr. & Cuman. quos refert & ſequitur Iaſon *conſ. 13. num. 4. verſ. Item Dux Sabaudiæ vol. 4.* Roman. *conſil. 59. col. 1. & ſeq.* Crauetta *conſ. 100. colum. 2. vol. 1. &* Socin. Iunior *locis indicatis & conſil. 86. nu. 20. in fine vol. 4.* 45 46 47

Digitized by Google

hanc addit rationem, Quod summa potestas administrationis nihil aliud sit, quam habere merum & mixtum imperium cum omnimoda iurisdictione, & qui eam habeat, dicatur tantam habere potestatem in suo territorio, quantam Imperator in toto imperio. Petr. *de iure quæsito dict. capit. 3. quæst. 4. numer. 61.* Idque amplius eo vsque extendunt, vt licet Reges, Duces, Marchiones, Comites & alii inferiores superiorem agnoscentes respectu vniuersi Ducatus &c. Comitatus habeant vtile Dominium quod ei accepto ferunt à quo recognoscunt: Tamen respectu Iurium singulorum hominum, & subditorum suorum habere plenam ac directam potestatem ac iurisdictionem Bald. *in leg. 1. C. vnde Cognati.* Natta *consil. 487. num. 9.* Cacheran. *consil. 9. num. 2.* ex Bruno *consil. 3. num. 7. per leg. neque pignus de R I. & leg. 1. §. Qui Magistratum. Quod quisq; iur.* Bald. *in Proœmio Digestorum.* Petr. Anton. de Petra *in tr. de iure quæsito non tollendo c. 3. q. 4. n. 76.* Imo quod in specie inuestitura Regum Principum & Comitum ius quoad vniuersum Regnũ, Ducatum & Principatum ad vtile quidẽ Dominium restringat, nõ autem, quoad vniuersalem vel particularem iurisdictionẽ in subditos Bald. *in proœm. Digestorum nu. 23 vers. item nota col. 2.* vbi ait: Quamuis Rex in Feudum recognoscat, regnum nihilominus censetur habere plenitudinem potestatis in omnib. terris sui regni, nec sentẽtiis suis appellabitur ad superiorem, sed ad eundem Regem recurrendum est; Quia licet sit feudatarius & ius vniuersitatis vtiliter possideat: tamen in iurib. singulorum habet plenitudinem potestatis, & directe possidet iurisdictionem in singulos, & nomine suo eam simpliciter exercet & commodum iurisdictionis acquirit pleno Dominio, quod refert & sequitur Fuluius Pacian *consil. 149. nu. 20.* Addens nihil referre quod Bald. loquatur de Rege. Virtutem enim non esse positam in nomine, sed in plenitudine autoritatis, nec curandum de nomine, vbi habeamus effectum. Idem Bald. *in cons. 228* incip. *Quæritur si Rex Romanorum nu. 6. vers. Item vtrum docetur col. 1.* vbi dicit: quod vtrum quis vocetur Rex vel Dux, nihil ad Rhombum. Non enim faciendam vim in nomine, sed in qualitate Regiminis & in magnitudine potestatis, quam cum in Ducatib. suis tam magnam habeant Duces, quam

Digitized by Google

quàm in Regno habet Rex. De vno ad alterum rectè argui, teste Decio *in consil. 516. Quoniam numer. 4. vers. Et prædicto loquuntur col. 2.* Paris. *consil. 199. vol 1.* Natta *consil. 608. pro decisione numer. 7. vers. sed nec sumus. vol. 3.*

Denique tanta est Doctorum † Italicorum in erogandis iurib. 48
imperialibus *ἀσωτία* ac prodigalitas, vt non tantum illis, qui ieiunas ac futiles hasce rationes violationi Maiestatis Cæsareæ obtendunt, sed & prædonibus manifestis, qui interrogantibus, cur ea iura vsurpent, nihil, quam quod possideant respondere possunt, iura hæc exemtionis tribuere nõ erubescant. Sic enim Bald. *consil. 248.* incip. *quæritur in 1. par. in quæst.* An donatio à Bernabone Viscunto Concubinæ facta vxore viuente valeat: Etsi excepto Cæsare & Thusciæ Regibus & similibus nemo habeat potestatis plenitudinem, se tamen ait nõ audere os ponere in Cœlum, ad consulendum contra potentiam aliorum Principum quod multa inde possint sequi valde mala & periculosa & cauenda, quæ generarent Scandalum valde magnum. Idem repetit. *consil. 456. in 5. parte. & consil. seq.* quem refert & sequitur Petr. *de iure quæsito capit. . quæst. 4. num. 17.* Crauett. *consil. 26 . col. fin. vol. 1.* Vbi generaliter Marchionibus & aliis inferioribus iura imperii tribuit, hoc addens: Quicquid sit de iure isti Dominii non permittunt disputare de eorum potestate, & si quis vellet disputare esset reuangare, & quod talis obseruantia facti pro iure habeatur. Petr. *de iure quæsito capit. 3. quæst. 4 nu. 3.* Idem de Renangatione mundi, Baldus *consil. 2 7. in. 1. par. numer. 9.* Iason quoque *in leg. stipulationum. 2. numer. 10. Verb. successiue in quantum col. pen. de verb. oblig.* æquiparat non recognoscentes de iure superiorem, illis qui de facto non recognoscunt, & vtrisque eandem summi Principis autoritatem tribuit ex Alexandro, Imolensi De Marchione Mantuæ dicente: quod ad obtinendam in terris suis eandem autoritatem, quam habet Imperator in vniuerso, sufficere, vt quis de facto non recognoscat. Idem Pacian. *d. consil. 149. in fine.*

De iis, qui vel ab externis † ab Imperio auulsa, vel ci- 49
uium ipsorum seditione sunt interuersa, otiosa & vana est omnis vmbratilis disceptatio, & ad Trasymachi apud Platonem

de Repub. lib. 1. Iudicium remittenda. Cum ex Oldradi sententia
50 *consil. 69.* nec actiones † nec interdicta ad ea recuperanda iure quoque competant, Vbi ea quæ in contrarium adducantur, licet sint rationabilia, non tamen autorizabilia esse dicit.

51 Idem iudicium est de Roma † & aliis regnis ac prouinciis in commentarium patrimonii Diui Petri iam olim relatis, quarum quædam à Principibus Christianis studio Religionis initio facto, à Constantino iure Principatus ac ditione imperio retenta initio in Ecclesiam sunt collata, vt ex imperatorum veterum Diplomatibus refert Carolus Sigonius Historiæ *de Regno Italiæ lib. 1. folio. 3. & lib. 4. folio. 90.* Sed quomodo in his & aliis causam possessionis sibi ipsis mutarint Pontifices, capite præcedenti expositum est.

52 Quantum verò ad reliquos † Principes, Duces, Marchiones, Comites, Barones, ac Ciuitates Italiæ attinet, non obstantibus fundamentis & rationibus ex iure ciuili priuato præmissis eas non minus quam Germaniæ & partis quam diximus Galliæ potentissimos ordines & Principes, saluis quibusdam priuilegiis & immunitatibus, tam quoad iurisdictionem quam alia potestatis politicæ capita, Imperio eiusque summo magistratui Cæsareæ nimirum Maiestati etiam num subiectas esse statuo. Nam vt non ab vltima memoria, de qua Munsterus Cosmographiæ *libr. 3. capit. 24.* Germanorum in Italia Imperii primordia repetamus. Certum est à tempore Othonis à rerum gestarum gloria Magni cognomento ornati, quem, quod Italos à turpi & ignominiosa seruitute qua à Græcis ac Berengario premebantur illis, in Apulia & Calubria profligatis, hoc vero compresso & capto liberasset, Siciliam, Apuliam & Calubriam cum tota Lombardia imperio restituisset, singulari totius Regni consensu & plausu Imperatorem orbis terræ salutarunt, ad hæc vsque tempora partim iure hæreditario in familia Othonis, ac ea extincta, apud Principes Germaniæ, partim ab vniuerso Principum ac ordinum Imperii conuentu, partim à Septemuirorum

Augustissimo

Digitized by Google

Augustissimo Senatu Cæsares creatos Imperium Romanū summotam Italorum quam Germanorum & Galliæ Imperialis quę à consensu permansisse & ex Othonibus & Henricis quosdam ante Coronationem pontificiam Imperatores appellatos: Licet postea consuetudo inualuerit, vt Imperatores & Augustos sese tandem appellarent post accepta à Pontifice insignia Augustalia, ante consecrationem vel inaugurationem pontificiam Regum vel Imperatorum, Electorum titulis essent contenti. Idq; non autoritate Pontificis vel vlla alia necessitate adacti: Sed sponte & arbitrio suo, vt in Imperiis eorum esset aliqua distinctio quoad maiestatem ipsorum augendam, Onuphrius Pannius *de Comitijs Imperatorijs capit. 5. folio. 365.* Id quod & apud veteres obseruatum apparet, quod non omnes Augusti, sed multi tantum Cæsares nuncupati fuerunt. Est enim vt recte ac verè ab Onuphrio *dict. tractat. de Comitijs Imperatorijs* scribitur, prima Germaniæ Principum Electio, quæ Imperatorem Reipsa facit, Pontificis vero inauguratio Imperatorem saltem iure renunciatum fuisse declarat. Ac Imperatores non tantum in Germania, sed & in Italia & aliis Imperii partib. iura omnia, quæ ad Imperium politicum pertinere diximus exercuerunt. Ideoque tres semper Cancellarii constituti primarii Imperii Archiepiscopi Moguntinensis, Treuirensis & Coloniensis, vt quoties Imperator esset in Italia, Archiepiscopus Coloniensis Cancellarii munus signandis Diplomatibus & cæteris rescriptis ac Decretis Imperialibus: óbibat; Si in Galliis, Treuerensis, in Germania Maguntinus: Quam consuetudinem ab Othonis tempore exortam vsque ad Friderici tempora perductam affirmat idem Onuphrius *dict. tract. de Comitijs Imperatorijs*.

Præmissis nihil refragatur quod Italis tam vniuersis quam singulis diuersorum Imperatorum beneficiis multa ac præclara priuilegia & immunitates sunt indultæ: Si enim illos tantum subditos accipere velimus, in quos plane nihil de summa politicarum potestate sit remissum, paucas, imo nullas tota

Europa

Digitized by Google

Europa Respublicas inuenias. Germani enim Principes ac Ciuitates quoque non minoribus quam Itali beneficiis sunt decorati, proprerea tamen subditorum numero sese eximere non possunt. Nam non tantum illi de Populo Romano esse intelliguntur, qui in omnibus ad potestatem politicam pertinentibus Imperio parent, sed & qui in aliquibus. Bartol. *in L. Hostes. num. 3. De captiu. & postlimin. reuers.* Ac nulla vt recte scriptum est à Bodino *de Repub. lib. 1. capit. 6. in fine* vsquam est, aut fuit Respublica, quantumuis popularis, in qua ciues omnes omnio iure ciuitatis sint exæquati. Et quod Italiæ Regiones Imperio sint subiectæ diserte probatur *in capit. Imperialem. §. firmiter. de prohibit. feudi alien. per Frideric.* Hinc Alexander Imolensis de iure interrogatus respondit: satis superque fundatam esse intentionem Imperatoris, eumque grauari probationis onere, qui se ex Imperatoris iurisdictione exemptum adserit *consil. 87. in fin. lib. 6.* quem sequitur Restaur. Castald. *in tract. de Imperarore quæst. 53.* & alii relati à Menoch. *consil. 2. num. 4. 5. 6. & seq.*

Quibus nihil derogant quæ de Principum ac Ciuitatum Italicarum exemptione supra relata sunt. Quod enim attinet
53 ad Principes † ac Ciuitates Lombardiæ, id quod afferunt de pace Constantiæ, pace tantorum scriptorum inconstans & futile commentum esse apparet, Constitutio enim illa † Friderici
54 quæ de Ciuitatibus illis in gratiam receptis testatur in Comitiis Imperialibus Constantiæ edicta, non de Conuentione inter Cæsarem ac populum ac ciuitates illas, tanquam liberas, quæ solæ regulariter fœdera contrahere possunt, sed de mera reconciliatione contumacium & rebellium subditorum, vt patet ex verbis: in subditis dispensationem, excessuum delicta corrigere piis affectibus misericordiæ; Item rebellium insolentiam ad debitam fidem & debitæ donationis obsequium reuocare: Et quod nos solita benignitatis nostræ gratia ad fidem & deuotionem Lombardorum, qui aliquando nos & Imperium nostrum ostenderant, viscera nobis innatæ pietatis aperientes eos, & societatem ac fautores eorum in plenitudinem gratię nostræ recipimus, offensas omnes & culpas

quibus

quibus nos ad indignationem prouocauerant, clementer eis remittentes, eosque propter fidelia deuotæ ſynceritatis ſeruitia, quæ nos ab eis credimus certiſſimè recepturos in numero dilectorum noſtrorum fidelium computandos cenſemus, pacem itaque noſtram, quam eis clementer indultam conceſſimus. *§. ſententiæ quoque. verſic. Opizoni Marchoni* omnem offenſam, quam nobis vel alicui partis noſtræ fecerit, imperiali clementia remittimus, & in plenitudinem gratiæ noſtræ recipimus, nec per nos, nec per interpoſitam perſonā pro præteritis offenſis, ſibi vel parti ipſius aliquam inferemus iniuriam, læſionē, vel coercitionem. *§. vaſalli: verſic. libellaria. in verb. iniurias, quas per nos & per noſtros ab vniuerſitate ſocietatis vel ab aliquo de ſocietate vel coadiutoribus ſocietatis ſuſtinuimus, per nos cum noſtra parte remittimus gratis, & plenitudinem noſtræ gratiæ eis damus. & §. ſententia. in princ. verb. ſi gratiam noſtram non habuiſſent. & verſic. fin.* Item, Nos reſtituimus ſtratam Veronenſibus, & nominatim recipimus Drolinum in plenitudinem gratiæ noſtræ, & omnem offenſam remittimus, *& §. Nomina. in pr. in verb. Quibus ſic gratiam noſtram reddimus.* Quæ verba omnia non niſi συγχώρησιν, ſiue abolitionem læſæ Maieſtatis ſignificare perſpicuum eſt. Et licet Regalia priuilegia quædam vetera ipſis confirmet, noua quoque indulgeat. Tantum tamen abeſt, vt omnia, quæ ad ſummum Imperium politicum pertinet, & ita omniiuga exemptio illis ſit conceſſa, vt etiam quæ indulta ſunt, non integra, ſed ſaluo iure ſuperiore tributa eſſe liquidò appareat. Cùm n. vt† ſupra *lib. 1. c. 3.* expoſuimus tria ſint δυνάμεως πολιτικῆς capita, iu 55
riſdictio tàm νομοθεσίαν, quam δικαιοδοσίαν complectēs. Belligerendi poteſtas & ſubſidiaria munerum tam realium, quàm perſonaliū indictio. De legum ferendarum belligerendi ac fœderum ineundorum, vt & tributorum & munerum perſonalium poteſtate nihil ciuitatibus Lombardiæ permiſſum apparet, ſed in genere eas imperii Romani, & maieſtatis ſubditos appellat principio dictæ conſtitutionis in verbis ſubditis, ſiue diſpenſationem fauoris & gratiæ facere conſueuit, & Imperium Romanum regere. *§. Nos Romanorū Imperator: verſic. extra verò, verbis: Nec noſtram Maieſtatem, & ſeq. querimoniam apud Maieſtatem ipſam.* Item, *dilectos fideles:* ver-

bis: in numero dilectorum nostrorum fidelium computandos censemus, quibus verbis non nisi imperii iure subiectos, & illo & nostro tempore vocari manifestum est. Ex Guntero Arnold. Clapmarius *de Arcanis Rerumpub. c. 19.* Item verb. *Rebellium insolentiam ad debitam fidem & debitæ deuotionis obsequium reuocare.* Item *deuotæ synceritatis seruitia, quibus nihil nisi plena subiectio denotatur.* Et quòd præstatio iuramenti fidelitatis per singula quinquennia à vasallis secundum naturam feudorum, à cæteris verò omnibus, sicut ciuibus & subditis, ab anno decimosexto, vsque ad septuagesimum renouari debeat, disertè exprimitur *§. vasalli nostri.* Quodque etiam ante editam hanc constitutionem iurisdictioni, ac potestati imperii Romani subiectæ fuerint hæ ciuitates, & socii earum disertè apparet ex *§. sententiæ quoque.* Vbi sententiæ contra aliquem vel aliquos de societate latæ, ratæ ac firmæ manere debeant, æquè ac si in gratiam non fuissent receptæ. Regalia non omnia, sed quædam tantùm, quæ nimirum antiquitus quasi possederunt, ipsis concessit pro beneficio non dominii & proprietatis iure: quædam autem disertè sibi retinuit, ita, vt de reseruatis sibi commodis regalibus per Episcopum loci, & alios probatæ existimationis homines instituta inquisitione ea ad vsum Fisci Cæsarei consignentur, si autem moram fecerint in inquirendo census annuus, 2000. Marcharum argenti soluatur pro iis, salua moderatione, si grauior census quantitas existimabitur. *§. Nos Romanorum in princip. versicul. volumus vt regalia, ac versicul. sequent Si autem. §. sententiæ quoque. Nobis autem instantibus.* Baro *d. §. Nos Romanorum. in verb. commoditates.* In specie magistratuum ciuilium institutionem, quam inuestituram appellat, vel per Episcopum loci, qui priuilegio Imperatorum comitatum precarium habebat, vel per legatum, vel nuncium suum ordinarium intra quinquennium, si à Lombardia abfuerit: eo autem finito, per seipsum, ita vt antequam magistratum ineunt sacramento fidelitatis, non propter beneficium, quod non tenent, sed quia ciues & subditi sint, quod vulgò assecurationem appellant, *d. §. priuilegia. & §. in causis appellationum. versic. consules.* & ibi Baro *obstringantur.* Iurisdictionem verò, etsi in genere

tam

tam in criminalibus, quàm pecuniariis causis eis cōcedit *d. §. Nos Romanorum.* Ea tamen in iudicio secundo ad causas quantitatem 25. librarum imperialium non excedentes disertè restringitur, ita, vt extra Prouinciam, aulam vel consistorium Principis in Germaniam sequi non teneantur. Sed Imperator per nuncios siue legatos suos de causa appellationis cognoscat. *§. in causis appellationum.*

Quantum ad titulum † pro emptore, à Genuensibus, Florentinis, Lucanis, & aliis assertum: Certum est, rerum commerciis hominum exemtarum, siue quæ in bonis & patrimonio priuatorum haberi non possunt, qualis est publica illa imperii potestas, nec emptionem, nec venditionem, nec vllam aliam obligationem, vel alienationem subsistere *l. inter. §. sacram. de verborum obligatio. §. idem iuris instit. de inutib. stipul. l. sed Celsus. 6. in princip l. si emptione.* Donell. *commun. iur. ciuil. lib. 2. cap 22. & lib. 12. cap. 20.* Vt rectè à Bodino iura imperii venalia non esse, & cum sine Principum & ordinum consensu distrahi non potuerint à ciuitatibus pecunias pro libertate adipiscenda numeratas tributi, aut pensionis potiùs, quàm precii loco solutas esse censeri. *lib. 1. de Republic. cap. 9.* Est enim Imperator iure electionis saltem vsufructuarius. Certum est autem, vsumfructum, vt & omnem aliam obligationem, & ius quod personæ cohæret morte finiri. *l. 3. ad finem de vsufructu.* Baro *§. Finitur autem. instit. de vsufruct.* Connan. *comm. iur. ciuil. lib. 4. cap. 6. num. 3.* Ideo cum Imperatores successoribus & imperio præiudicare non potuerint: Imperatoribus eos in ordinem redigere semper licitum fuisse, dubium nemini esse potest. Ideoque expeditiones frequentes in Italiam olim susceptæ, quibus res Italicæ nutantes constitui solebant, satis euincunt. De quibus plura Bodin. *dicto loco.* 56

Quod ad priuilegia † à Venetis, Ducibus, Ferrariensibus & 57
Mutinensibus, Mediolanensibus, Genuensibus & aliis allegata attinet: Eo ipso sese imperii subditos † esse fatentur. Iuris e- 58
nim tam vniuersalis, † quàm singularis cōdendi potestas tantùm 59
penes eos est, qui summam Reipub. potestatem obtinēt. *§. sed ius quidem institut. de iure natur. gent. & ciuil.* Vt & priuilegia †, contra 60

Digitized by Google

ius vel vtilitatem publicam districtè sunt prohibita. *l. nec damnosa l. rescripta. C. de precib. imp. off. l. vltim. C. si contra ius vel vtilitatem publ.*
61 *blic.* in specie, per quæ iura imperii † & suprema potestas alienatur, quod Imperatori non est permissum. Bald. *in l. fin. C. de hared. vel act. vendita.* Longouall. *in l. imperium num. 256. de iurisd. omn. iud.* Menoch *consil. 2. num. 69.* Æneas Syluius *de ortu & autoritate Imperii Rom. cap. 13.* vbi dicit: errare eos, qui se suis virtutibus exemptionem ab imperio meruisse ferunt *& cap. 15.* Quibus de causis ab Imperatore priuilegia data reuocari possint. Vbi priuilegia Imperatoris
62 talia † esse debere ait, quæ vires imperatoriæ potestatis non ex-
63 tinguant: Ita etiam priuilegia † licita arbitraria Principum ac rerumpublicarum declarationi ac reuocationi sunt obnoxia. De quo prolixè Tapia *in l. fin. de constitutionib. princip. cap. 9.* Æneas Syluius *d. cap. 15.* vbi dicit: potest Imperator tam à seipso, quàm à suis antecessoribus cõcessa priuilegia declarare, interpretari, ac cum causa fuerit, abrogare.

Et in specie de Venetorum exemptione dicit Barto!. Cùm eam libertatem habeant ab imperio Romano & priuilegio quodammodo precario teneant, pro libitu eam posse reuocari *in l. hostes. de captiu. & postlim. reuers. per l. si quis in principio testamenti. de leg. 3.* Et si non reuocentur, nihilominus ciuium imperii numero censeri, ibidem rectè affirmat: Et licet Sigonius fœdere inter Carol. Magnum & Nicephorũ orientis Imperatorem Aquis inito nominatim cautum esse adserat, vt Veneti inter vtrumque imperium positi liberi atque immunes, & ab vtroque securi viuerent, ac sine molestia res suas in regno Italico possiderent. *Historia de regno Italia lib. 4. in Carolo Magno folio 100. num. 43. & fol. 103. num. 53.* Tamen præsupposito, quòd iis quæ adseruntur à Sigonio, fides historica adsentiat. Inde plena & omniiuga ab imperio Romano exemptio non euincitur. Certum est enim ex pacto publico non probari, nisi inter ipsos paciscentes. Eguin. Baro *de pace Constantiæ, §. priuilegia omnia.* Deinde non dicit Sigonius, Venetos ab Imperatore planè esse manumissos, ac plena & absoluta libertate donatos, sed immunitatem ac securitatem saltem accepisse, vt sine molestia & hostili impetu res suas in regno Italico possiderent, quod ad omnem

mnem in Venetos Imperij politici vim abdicandam † extendi 64
nequit, licet facto magis quam iure obedientiæ Imperii sese subtraxisse Venetos successu temporis negari non possit. Quo magis † autem Scyllam Imperij politici Cæsarũ declinauerint, 65
eo profundius sese voracissimæ Pontificum Romanorum Despoticæ Dominationis Charybdi immerserũt, id si antea est ignoratum, nuper probè perspectum esse ostendimus capite præcedenti.

Eadem, quæ Venetorum, Ducum quoque Ferrariensium & Mediolanensium priuilegiorum, nunc penitus extinctorum fuit ratio. *l.1. de constit. princip. l.1. §. permittitur. de aqu. quot. & æstiua. l. priuilegia quædam de R. I.* Papia *in* l. *fin. de constit. Princip.* quibus tamen adserta plena & absoluta exemptio nullo modo probatur.

Genuensium priuilegium † à Carolo Quinto concessum in 66
quo, vt refert Menoch. *consil. 2. num. 52. volum. 1.* libertas generaliter ipsis tributa est, ad plenam & omniiugam exemptionem nõ protenditur clausula præsertim saluis Romani imperii iuribus adiecta, quæ etiam non expressa subintelligitur. Vti prolixè ac neruosè deducitur *in responso primo causæ Finar. num. 14. Collegii Bonon. consil. 4. num. 46.* Papiens. *responso 3. illius causæ.* Idque ex illis quoque verbis concessionis liquet, quibus Genuam Cameram Imperialem appellat Carolus, quibus verbis secũdum communem loquendi vsum, qui maximè obseruandus. *l. librorum. §. quod autem Cassius. de leg. 3. l. Labeo. §. idem Tubero.* vt ibi prolixè Bartol. *de sup. leg.* Roland. à Valle *in tract. de lucro dotis quæst. 6. num. 6.* locum esse imperii imperioque subiectum disertè significatur, vt Menoch. ipse non negat. *d. consil.* 2. pro Republica Genuensi conscripto: *num. 59. & 60. libro* 1. possessionem Imperii manifestè docet præiudicium † in causa Finariensi, qua Imperator Ferdinandus 67
inter Marchionem Finarii actorem & Genuenses reos ad tribunal suum vocatos iudicio sistentes sese iudicem competentem se pronuciauit, ac iudicata facere coegit Anno 1560. relatum à Bodino, *de Repub. libro 1. cap. 9. fol. 124.* quod non eleuatur Italorum quorundam cauillatione controuersiam nimirum fuisse non de libertate aut subiectione Reipub. Genuensis, sed de Finariensi

Marchionatu quem Respub. petierit. Marchio vero, iuris Imperialis esse contenderit. Non enim in rem, sed in personam ex maleficio violentę deiectionis interdicto recuperandæ possessionis, fuisse actum diserte fatetur Menoch. *d. cons. 2. num.* 20. hisce verbis *eò fortius hæc confirmantur, quod causa hæc possessorii est iudicii, dum & & deiectus restitui petit Marchio, in quo iudicis partes obtinet, qui ordinarius est*, per tradita à Bald. *in l. 3. col. 1. C. si à non comp. iud. c. 1. §. si inter pares, de lege Conradi.* Iason *in cons. 60. col. 3. lib. 1.* Aliud exemplum Rei iudicatæ inter Antonium Fliscum Cæsarem prouocantem & Genuenses ab eodem Imperatore Ferdinando editum addit Bodin. *d. lib. & cap. fol. proxime sequenti.*

Quantum ad præscriptionem, qua Venetos Genuenses ac Ciuitates Lombardiæ libertatem siue exemptionem quæsiuisse adsertat Pacianus. *d. consil. 149. supra lib.* 1. *cap. 21.* De vsucapione iurisdictionis ea quæ Iuris publici sunt à Republica ad priuatos transferri non posse ostendimus.

68 Quod Duces, Comites † Barones ex inuestitura perpetui vicariatus regiam & absolutam potestatem cõsequantur, testimoniis à Paulo de Castro quem recentiores Itali fermè omnes sequuntur, non probatur. Bartol. enim *in l. hostes. de captiu. & postl. reuers. & in l. ambitiosa. de Decretis ab ord. facien.* nihil hac de re tractans falso allegatur. Nam in quæstione proposita de Milite Castrum allodiale Filiæ nubenti donante, hoc pacto, ne illud fiduciario iuri subiiceret, vel ab alio in feudum agnosceret præterquam à se & hęredibus suis, si postea ab alio in feudum accepit, an valeat infeudatio, decidit quod sic, quia conuentio inter homines dominij translationem non impediat. Dubitandi rationem cur non valeat, subiectam quod Lex & Princeps æquiparẽtur, & miles in terris suis Princeps reputetur non bonam esse addit, quod omnes subiaceant imperio.

69 Eiusdem sunt momenti † quę afferuntur de cõcessione Regalium & iurisdictionis cum mero & mixto Imperio, quas partes solummodo Imperij Cæsarei esse diximus, à quarũ cõmunicatione ad Regiam ac absolutam potestatem vana & futilis est illatio.

70 Deniq; falsissima † & in ipsa iuris principia impingens est adsertio.

Digitized by Google

sertio. Quod Duces, Comites, Barones de Ducatib. Comitatib. Baronatibus inuestiti, quoad vniuersitatem saltē territoriorum suorum, Cæsarem vel alios Reges directos Dominos agnoscant, iurisdictionem vero, imperium ac plenitudinē potestatis in subditos singulos suo nomine ac iure teneāt, Ea n. inuestituræ † natu- 71
ra est vt tantum vtile Dominium ex eo consequatur Vasallus. *c. 1. §. 5.* & ibi Aluarot. *de capitulis Conradi.* Zas. *in tr. feud. par. 6. n. 25.* Petr. de bella pertica. *De feudis cap. 22.* Steph. Forcat. *in tr. feud. 12. n. 3.* Ducatus n. Comitatus & Baronatus etsi per se cum iurisdictione omnimoda, quæ territoriis inesse videtur tributi censeantur, Iason *cons. 45. n. 15. vol. 1.* Paris. *cons. 8. n. 4. par.* Dec. *cons. 40. n. 21. vers. 3. Respondeo vol. 4.* Id tamen, si diserte cū iurisdictione & mero mixtoq; Imperio vulgò **mit Ober vnd Untergerichten/** vel **mit Gerichten Oberst vnd Niderst/** sint cōcessi minus ambigitur, quin in subditos, Ducatus, Comitatus, Baronatus vniuersos & singulos iurisdictio data intelligatur. Vnicum enim ac proprium iurisdictionis subiectum sunt homines certis locis ac territoriis definiti, vti supra *libro 1. cap. 28.* satis est expositum.

Quod si Italicis Principibus vna cum Prouinciis ac territoriis, quæ possident, iurisdictio non est concessa, quin apud Cæsarem resideat, & antequam titulum alium pobent, re illa tanquam publica & ad Imperium pertinente absq; violatione Maiestatis Cæsareæ vti non posse manifestum est.

Constat itaq; ex his mera † ac friuola esse cōmenta quę in gra- 72
tiam consulentium de omnímoda Regia & absoluta Principum ac Ciuitatum Italię absq; vllo iuris publici fundamento garriunt, scholastici doctores Itali, ex quibus si absoluta ac regia potestas acquiri possit: Nullus vel Nobilis vel Plebeius, qui vel prædium trium iugerū vel horti quoddā Mirabellum in Italia possideat, qui sese Regē nō ferat, est futurus. Vt de Agello Normādiæ Nivetotio titulo ac Priuilegio olim Regni donato à Clotario Francorū Rege, narratur, in Inuētar. generali Del. Hist. de France in Clotario 7. Rege. Quę cum sunt absurdissima talia quoq; ex quibus illa sequuntur. Ideoque nulla habita † ratione futilium 73
eiusmodi obiectionum tam in Principes quàm Ciuitates Italiæ

liæ iurisdictione sua vtitur Cæsar, vt non tantùm exempla præmissa ac iudiciũ Appellationis illustris Domini Andreæ de Pisis à Duce Mutinensi de quo Fuluius Pacianus, *consil. 149.* sed & infinita alia præiudicia causarũ tam in prima quã secũda instãtia, vel ab ipso Consistorio Aulico vel per delegatos iudicatarum sententiarum & executioni mandatarum Registraturæ actorum au-
74 læ Cæsareæ ostendunt. Et quòd non aliter ac subditos † Principes, Comites, Barones, ac Ciuitates Italiæ tractet imperator, sty-
75 lus cancellariæ † aulicæ docet, quo talis † est ad singulos inscri-
76 ptio: Ad Principes illustrissimo. N. Magni Duci Hetruriæ: N. Duci Mantuæ & Montisferrati. N. Ferrariæ Mutinæ & Regii. N. Mutinæ & Regii. N. Duci Vrbini. N. Duci Sabaudiæ & Principi Pedemonti, Duci Parmensi. Principi nostro cariss.

Massæ Principibus, Marchionib. De Gonzaga Marchionib. Finarii Landis, Auriis nostro & sacri imperii fideli N. de Malaspina Principi Massæ N. Marchioni de Gonzaga N. de Caretto. Marchioni Finarii. N Laudi Comiti & Baroni Contemplani Marchioni Bardi & Principibus Vallis Turri. N. ab Auria Marchioni S. Stephani Vallis Auanti. Comiti Mirandulæ & Auriis. Marchionibus Turriliæ Generoso ac Magnifico nostro, & sacri Imperii fideli dilecto. N. Pico Comiti Mirandulæ. N. ab Iuria. Marchioni Turriliæ.

Ad reliquos Comites & signorellos.

Nobili nostro & sacri Romani Imperii fideli Dilecto N. Fregoso Comiti Sanctæ Agathæ.

Sic quoque Fliscis comitibus Louaniæ, comitibus Londrini, comitibus Archi, comitibus de Cruce. Comitibus de Turenis, Spinulis comitibus. Tessaroli, comitib. Gazoldi comitib. Decianæ comitibus Millesimi & Zingii. Item Macetis Dominis Frinchi.

Ciuitati Genuensi.

Illustri. Magnificis spectabilibus nostris & sacri Imperii fidelib. dilectis N. Duci & Magistratib. Cameræ & Ciuitatis nostræ Genuæ.

Ciuitati Casali. Honorabilibus nostris & sacri Imperji fidelib. dilectis N. Magistratibus ciuitatum nostrarum Imperialium, Flo-

Digitized by Google

Florentiæ, Senæ, Pisæ, Mediolani, Papiæ, Cremonæ, Comi. Pistiliani communitati & aliis. Ac tantum de locis à iurisdictione Cæsarea exemptis.

Quod ad personas † attinet, quædam generaliter, quædam 76
quo ad primum iudicium excipiuntur. Generaliter excipiuntur: Primum Clerici, qui non Magistratus † Politici, sed Episco 77
porum iurisdictioni subiiciũtur. De quo infrà cap. 7. Quo ad primum iudicium, † excipiuntur personę omnes, Cæsari & Imperio 78
non directo, sed Principibus, & reliquis inferioribus ordinibus parentes ord. Cameræ part. *2. tit. 1. in princ.* Vbi omes imperij subditos domesticæ ordinariorum suorum iurisdictioni relinqui, nec ad fora extranea trahi aut vocari debere generaliter constitutum est, quod iuri quoque veteri consentaneum est, quod disponitur, vnumquemque apud eum Iudicem conueniri debere, in cuius descripto territorio domiciliũ habet. *l. hæres. §. 1. & vlt. de iudiciis. l. 2. C. de iurisd. omn. iud.* Vnde sequitur, Electorum, Principum, Comitum, Baronum Nobilium ac Ciuitatum directo Imperio parentium subditos in prima instantia coram Cæsare regulariter conueniri non posse. Quod tamen † restringitur: 79
Primo: vt locum saltem habeat, quando ab aliis non autem à Principibus ac Dominis subditi mediati conueniũtur. Eo enim casu in prima instantia Cæsar Iudex est competens Mynsing. *obs. 1. cent. 5.* Geil. *obser. 1. lib. 1. num. 18.* Wilhelm Roding. *Iur. Cam. lib. 1. tit. 4. num. 17.* Secvndo idem est † immediatè subiectis vagabũdis, 80
& nusquam in Imperio domicilium ac sedem certam habẽtibus Geil. *d. obs. 1. lib. 1. num. 34.* Tertio locum † non habet quando 81
ex natura sua iurisdictio citra appellationem ad superiorem siue concedentem reuoluitur, vt in casu protractæ vel denegatæ iustitiæ, quo Iudex: quo ad illam saltem causam iurisdicendi potestate priuatur, eaque ad superiorem reuertitur. *§. Etsi tamen contigerit in Authent. Vt diff. Iud. Auth. statuimus. C. de de Episcop. & Cler.* Bartol. *in l. de Pupillo. §. si quis prætori. num. 5. De oper. non. nunc.* Socin. *in capit. ex incepto. de foro compet.* Alexand. *in l. de Pupillo. §. si quis ipsi Prætori. num. 12. & 13. de noui ope. nunc. l. fin.* & ibi Baldus *C. de temp. Appella. & in l. nemo. C. de iurisd. omn. iud.* Geil. *obseru. 28. libro 1. nu. 1.*

82 Ord. *par. 2. tit. 2. in prin.* Quod tamen † restringitur, vt solummodo locum habeat in iudicio nondum inchoato. Eo enim non quidem per litis contestationem, sed saltem per in ius vocationem semel cœpto, si iustitia denegetur, non per viam simplicis, vt loquũtur, querelæ, sed appellatione demum ritè interposita iurisdictio ad superiorem deuoluitur. Geil. *d. obseru. numero 2. & 3.*

Si igitur iudicio nondum modo quod diximus cœpto Electores, Principes, Comites, Barones, Nobiles, Ciuitates ac Collegia alia Cæsari directo subiecta contra subditos suos conuentos iustitiam facere neglexerint, vel eam malitiose protraxerint, aulam Cæsaream pro administranda iustitia adeundi locus est.

83 Quibus autem casibus † in causa nullitatis superior iudex adiri possit, (Cùm; ea non tam facile deuoluunt negocium ad superiorem, vt Appellatio. Baldus *in l. 2. C. si aduersus rem iudic.* Innocent. *in capit. dilecto. de Appellationib.* Purpurat. *consil. 405. numero 5. per l. siue proponis. C. Quomodo & quando iudex.*) videatur Vantius *in tract. de nullitate processſ. tit. Coram quo possit ac debeat proponi nullitas*
84 *& quis dicatur iudex competens in causa nullitatis.* Hodie autem † vsu fori vbique obtinuit, vt iudex superior adeatur, præsertim si nullitas ex malitia vel iniuria aut turpitudine iudicis proueniat per text. *in l. eos. C. de Appell.* Geil. *obs. 1. 128. nu. 7. lib. 1.*

85 QVARTO prædicta † Regula non habet locum in casibus, quibus propter suspicionem iudicis inferioris iurisdictio ad superiorem reuertitur. Vt cum arbitris electis à litigantibus circa probationem suspicionis discrepantibus iudex alios arbitros designat, secundum modum præscriptum, *in cap. cum speciali.* Vbi gl. *& D d. de appellat. c. si contra. §. Vbi vero. de officio delegati in 6.* Hub. de Bonacurs. *in rub. de recusat. num.* 19. Aut si iudex recusatus deducta causa suspicionis coram arbitris cognitioni non supersederit, causa ad superiorem deuoluitur, qui vel ipse cognoscit, vel alium dat iudicem qui de causa postea cognoscat, *d. capit. cum speciali* 41. *de appellat.* Lanfran. *in capit. quoniam contra. capit. 3. de recus. numero decimotertio.*

86 QVINTO Fallit in illis † casibus, in quibus ex iure communi quis iudicis non sui iurisdictionem sortitur. Alterius; autem

tem, quam Iudicis † sui iurisdictionem subeunt etiam exteri, 87
qui non habent domicilium in territorio iudicis descripto, &
qui, vt veteres loquuntur, sunt ex aliena iusdictione, vel alterius sunt fori vel volentes vel inuiti. Volentes, si sponte
se † alienæ iurisdictioni subiiciant, & consentiant. Genera 88
liter enim definitum est in consentientes † cuiusuis Iudicis, 89
qui tribunali præest, vel aliquam iurisdictionem habeat, esse iurisdictionem. *lege 1. 2. 5. & 74. de iudiciis.* Si itaque vel Princeps vel alterius cuiusdam ordinis, vel exterorum etiam quidam, cuiuscunque est dignitatis vel conditionis Cæsaris iurisdictioni volens se subiiciat, iudicium eius ex consensu subire cogitur.

Inuiti vel ex alterius † vel sua persona iurisdictionem subire 90
coguntur. Ex alterius persona † quis conuenitur non apud iu- 91
dicem domicilii sui: vel ex iure communi: vel singulari actoris
vel Rei priuilegio. Iure communi † ex persona alterius conueni- 92
untur. Hæredes & defensores de Hærede Vlpiani est definitio, *in l. hæres in prin. de iudiciis.* Hæres absens ibi defendendus est, vbi defunctus debuit, & coueniendus, si ibi inueniatur, nulloq; suo proprio priuilegio excusatur, quæ etsi sit generalis, hæredes omnes quocunque priuilegio priuato vel publico præditos comprehendens, vt eruditè hunc locum explicat Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 11.* & alias regula sit iuris qua hæres vna eademque persona cum defuncto esse censetur. *l. 1. Quia in ius vlterius. de reg. iuris.* Ful-
uius Pacian *cons. 32. num. 55.* Vicit tamen ea interpretum † senten- 93
tia, quod quidem priuato priuilegio, quod nempe diplomate impetratur à Principe sese hæres excusare non possit, sed publico priuilegio, quod vt ipsi definiunt, corpori iuris inclusum sit, hæredem vti posse, ne ibi conueniatur, vbi defunctus debuit. Bart. & Paul. de Castro *in d. l. hæres. de iudic.* Costalius *ead. l. hæres.* addens, quotiescunq; priuilegium lege vel statuto tollitur, intelligi, nisi sit iure consignatũ Bar. *in l. 2. §. legatis eod. tit.* Vnde legatos, scholares, Clericos, & similes, hæredes priuilegio suo allegato forum
defuncti declinare posse statuit. de Clerico † hærede vide late A- 94
sini *in praxi par. 2. c. 12.* Vbi etiam an instantia cum laico inchoata transeat in Ecclesiam vel Clericum hæredem *num.* 44.

95 Eiusdem iuris censetur is, † qui alium in iudicio defendit. Alienæ enim litis defensor eius iudicem quem iudicio defendere velit, sequi necesse habet. *l. cum ex causa de verb. oblig.* in qua lege dicitur venditorem denunciatum vt emptorem euictionis nomine defendat priuilegium fori allegantem non audiri, sed emptoris iudicem sequi necesse habere. *l. venditor. de iudiciis.* Si igitur Nobiles, Ciuitates vel alii Principibus ac ordinibus subiecti ei, qui directo imperio paret, quid vendiderint, cuius nomine de Euictione obligantur, ijsq; lis coram Imperatore mota denũcietur, vel alias defensionem immediatè subiectorum vltro suscipere velint, eiusdem tribunalis iurisdictionem subire necesse habent.

96 Priuilegium actoris † id esse censetur, si cui agenti proprius iudex ita tributus est, vt is reum citare possit, alias iurisdictioni suæ non obnoxium. Ex singulari priuilegio ideo, quia iuris communis hic est ordo, vt Actor sequatur forum Rei, qui hic conuertitur, vt reus actoris forum sequatur *l. 2. C. de iurisd. omn. iud.* Ergo cum fiat hoc contra ordinem iuris, necesse est, in eo ius & priuilegium actoris singulare esse. Huius generis priuilegium
97 datum † est Constantini constitutione, Pupillis, viduis & aliis cor tione sortis miserabilibus personis. Illis enim permissum es mplorare officium, & cognitionem Principis, apud quem vocati aduersarii agentibus respondere coguntur. *l. vnica. C. quan- Imper. inter pupill. & vid.* Inde sequitur: si pupillorum vel viduæ & aliæ personæ miserabiles iurisdictioni Cæsaris directò subiectæ, nobiles, ciuitates vel singulares personas inferioribus quam Cæsari subiectas in aula Cæsarea conuenire velint, eos absq; exceptione ibi se defendere debere. Cuius tamen priuilegii hoc tempore nullum esse effectũ, sed Principes & status inter eas personas ordinarie cognoscere, testatur Geil. *obs. lib. 1. obs. 1. numero 4.*

98 Reus tunc singulari † priuilegio vti intelligitur si ei proprius iudex ita datus est, vt eo loci, vbi vel domicilium habet, vel cõtraxerit, aut vbi res sita est, de cuius possessione vel ꝓprietate agitur & vbi se quis iure cõmuni defẽdere cogitur. *l. hæres. §. 1. de iudiciis,* in iudicium vocatus ad forũ suum reuocare possit. Id ge⁹ priuilegij inter alia olĩ Magistratib. illustrib. datũ Zenonia cõstitutione, vt

cri-

criminum accusati, apud alium iudicem conueniri non possint, quàm apud Principem, vel eos, quibus causam illam cognoscendam commisit. *l. vlt. C. vbi Senatores vel clariss.*

Quæ tamen de priuilegio † tam ex actoris, quàm rei persona 99
ordinariam sui iudicis iurisdictionem mutante iam sunt dicta, conuerso reipubl. statu hoc tempore locum non habent, vt rectè annotatum est à Geil. *obs. lib. 1. obs. 1.* Herman. Vult. *in d. l. vnic. C. vbi pupilli vidua.*

Ex sua persona † quis alterius iurisdictioni, in qua domicilium 100
non habet: subiicitur quatuor ex causis, & primò ex obligatione in territorio alieni iudicis contracta. Vbi enim quis cõtraxit, ibi si cum eo agitur, se defendere debere traditum est *in l. 1. 2. & 3. de rebus autoritate iud. poss.* Quod ita accipiendum est, non necesse esse reum † alibi commorantem, ad locum contractus remitti. Hoc 101
enim genus transmissionis in re pecuniaria iure ciuili inauditum est, id quod etiam iure Canonico comprobatur *c. 1. §. contrahatur. de foro competenti.* Nulla autem eius, qui ita contractus ratione in alieno territorio cõuenitur, comparere, vel iudicata facere recusantis cogendi ratio & neruus relinquitur, quàm pœna edicto generaliter constituta, vt actor mittatur in possessionem eius, *l. item. §. hæc aũt. ex quib. caus. maior, l. 2. ex quib. caus. in poss. eat.* Quòd nominatim de eo, qui, vbi cõtraxit, se defendere recusat, respõsum est ab Vlpian. *in d. l. hæres. §. 1. de iudiciis.* Idq; extra controuersiã est, si reus in alieno territorio, in quo ex contractu conuenitur, bona possideat. Coler. *de process. executiuis. part. 2. c. 1. n. 39.* Quòd si facultates ibi loci non habeat, quem effectum iudicium sit habiturum, non est satis exploratum. Iudex enim loci cõtractus in possessionem bonorum territorio suo non subiectorum mittere nequit. *l. vlt. de iurisdict. omn. iud.* expressè *in l. cum vnus. §. is qui. de reb. autoritate iudic. poss.* Etsi enim *in d. cap. 1. §. consentientes. de foro competent.* scriptum est, posse magistratum, apud quem agitur decernere, absentis bona possideri, quæ sunt alibi, vt magistratus eius loci, in quo ea bona sita sunt, id pronunciatum exequatur, eumque hoc facere debere. Tamen id si ad potestatem & iurisdictionem cuiusque iudicis rationesq; iuris ciuilis reuocetur, dubium & controuersum

redditur, vt eruditè explicat Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17.* Secundò
102 subiectio ista † non habet locum, si inter contrahentes expressè conuenerit, nec reus ibi loci, quo contraxit se defendat. *l. hæres. §. proinde de iudiciis.* Et quòd in aperta cōuentione receptum est, locum etiam habet, si tacitè actum est, ne reus ibi se defendere cogatur. Cùm tacitæ conuentiones non minus, quàm verbis disertis nuncupatæ valeant. *l. 4. de pact.*

103 In tribus aūt † casibus id tacite actum, vt reus non sit obligatus ibi se defendere, vbi contraxit esse intelligitur. Primò in mercatore aduena cōtrahente. *l. hæres proinde. de iudiciis.* Secundò in marito dotem accipiente *l. exigere. de iudiciis.* Tertiò, in constituti obligatione, qua constituenti, ne se ibi, vbi constituit, defendere cogatur, sed ibi solùm, vbi debetur à principali, tributum est, *l. si quis in legatione. de iudiciis.*

Si quis igitur principis, aut alterius immediatè imperio subiectus, extra casus exemptos obligationem in aula vel aliis locis iurisdictioni Cæsareę immediatè subiectis contraxerit, ibi in ius vocatus se defendere cogitur.

104 Quæ in contractib. & obligationibus † iam diximus, eadē & per omnia in maleficiis ciuiliter in iudicium deductis locū habent. In
105 accusationibus † autem maleficiorum publicis duo sunt diuersa & iudicii criminalis propria. Primò, quòd licet in cuius pecuniariis & ciuilibus nemo in foro alieno, propterea solummodò, quòd ibi cōmoretur inuitus conueniri possit, nisi ibi domiciliū habeat, vel contraxerit: In criminibus tamen, quocunque loco reperitur reus criminis ibi accusationis causam agere cogatur, & condemnari, & de damnato supplicium sumi possit. *l. 1. C. vbi de criminib. agi opor.* Vbi criminum quæstiones non solùm vbi delicta perpetrata sunt, vel inchoata, sed etiam vbi rei reperiuntur malefici institui iubentur. Vtilitas enim & disciplinę publicæ vigor, quo exigitur, ne maleficia sint impunita, & tranquillę ac pacatę sint prouinciæ ab improbis & maleficis hominibus, sontem iurisdictioni eius iudicis, vbi nec deliquit, nec domicilium habet, subiicit, *l. locatio. §. quod illicitè. de pub. l. ita vulneratus. ad l. Aquil. l. 3. de officio præsid.*

Secun-

Secundò, etsi, vt antea diximus in loco contractus. Itaque quisque se defendere debeat, vt tamen non necesse sit, vt absentes rei in locum contractus ducantur, & transmittantur: In criminibus tamen contrà receptum est, vt non solùm alterius fori reus ibi accusetur & damnetur, vbi maleficium commisit, sed etiam de desiderante hoc magistratu loci, vbi crimen admissum est, alibi deprehēsus in eum locum sit remittendus, & quomodo id sit expediendum, cautũ est *in l. solet de custod. exhib. reorum. l. si cui §. pen. de accus. Auth. vt nulli iud. §. si verò quis.* Ideoq; inde cōstitutum legimus, quod ad publicam vtilitatem pertinere existimatum sit publicæ vindictæ exemplum esse in locis, vbi deliquerunt. Cùm enim maleficium, eo locis præcipuè sit cognitum, publicè etiam vtile censetur, vt qui commissum non impunitum quoque relictum sciant, vt & bonis, qui facto vel improbo exemplo læsi sunt, sit solatio, & mali supplicii atrocitate & simili audacia & improbitate deterreantur. Licet autem id iure veteri ita sese habeat. Hodie tamen transmissionibus † eiusmodi non frequentatis rei ple- 106
runque & maximè vagabundi ibi puniuntur, vbi reperiuntur, vt de hac consuetudine post gloss. & Doct. *in l. 1. C. vbi de crim.* Bartol. *in l. vltim. de furtis. & l. si abducta. C. eodem.* Lanfran. *in c. quoniam. verb. confessiones. num.* 12 Gand. *in tract. de furt. pun. num.* 5. Ferrar. *in form. inquisitionis:* testatur VVesenbec. *tit. de iudiciis. nu.* 16.

Tertiò, Ex sua † persona quis alterius, quàm sui iudicis iurisdi- 107
ctionem subit, si res, de cuius possessione vel proprietate agitur, in alterius, quàm domicilii iudicis territorio sita est. De possessione quocunque interdicto agatur constitutum est *in l. vnic. C. vbi de poss. agi. & l. vnic. C. vbi de hæred.* De proprietate *in l. vltim. C. vbi in rem actio exerceri debeat.*

Si igitur nobiles, ciuitates, vel aliæ singulares personæ mediatè imperio subiectæ, ratione possessionis vel proprietatis rei in territorio Cæsareæ constitutæ conueniantur, procul dubio coram Imperatore, vel in aula Cæsarea se defendere, & causam dicere coguntur. De quo tamen hoc tempore cum omnibus ad priuatas rationes redactis publici territorii ferè nihil supersit, non magnopere laborandum videtur.

Quartò,

108 Quartò, Alterius quàm domicilii † & contractus Iudicis iurisdictioni subiicitur quis ex natura vel cœpti, vel iudicii vel causæ connexitatis. Cœptum autem iudicium dupliciter † accipitur, *ἐν πλάτει*, & impropriè cœptum, iudicium dicitur, per in ius vocationem, ex qua initium est actionum instituendarum. *§.vlt.instit. de pœn.tem.litig.* Propriè autem cœptum iudicium in vsu iuris dicitur, cùm iudicium acceptum, vel lis contestata est, *l.1. C.de iud.l. lite.de vsur.*

110 Propriè cœpti iudicii † vel litis contestatæ triplex vis est & effectus, primus, vt litigatores in eodem iudicio retineat, secundus, vt eos etiam in coniuncto & connexo iudicio retineat, tertius, vt Actorem in eodẽ iudicio mutuæ petitioni vel reconuentioni subiiciat. De eo, quod iudicium acceptum litigatores in eo iudicio retineat, responsum est *in l.vbi 30. de iudic.* De coniunctis vel connexis iudiciis, quorum duo sunt, possessionis & proprietatis habetur *in l.nulli.de iudiciis*, qua constituitur, quocunque in loco prius de possessione actum est, etiam de proprietate iudicium institui debere, etsi re integra, id est, iudicio nondum cœpto, reus ibi se, quòd res alibi sita esset, defendere non cogeretur, addita ratione, ne continentia causæ diuidatur.

De mutua petitione siue Reconuentione, definitio est *in l.qui non cogitur.22.de iudiciis*, in hęc verba: *Qui non cogitur in aliquo loco iudicium pati si ipse ibi agat, cogitur excipere actiones, & ad eundem iudicem mitti.* Rationem huius iuris veteri *l.hæres.§.1.de iudiciis.& l.2.C de iurisdict.* exorbitantis plùribus exponit Donell. *comm. iur. ciuil.lib. 17.cap.17.*

111 Hos ex cœpto iudicio † alterius, quàm sui iudicis subeundæ iurisdictionis modos continentiam, vel cõnexitatem in genere appellant, Gail.*lib.1.obser.32.* vbi quadruplicem facit continentiam: Primam, ratione plurium personarum, cùm nimirum eiusdem causæ plures sint rei, diuersis iurisdictionibus subiecti, & si ad eundem finem agatur, Secundam, Ratione actionis, quando diuersæ res, vel causæ cõtinentur, sub vna generali actione, vt Tutelæ vel negotiorum gestorum, de qua *in l.nulli. de iudiciis.* & ibi Iason *nu.3.* Item si res litigiosæ sub diuersis iurisdictionib. sitæ sunt, Tertiam ex

ex cœpto iudicio vel litis pendentia, Quartam, ex connexo vel coniuncto iudicio possessionis & proprietatis.

De posteriotibus duabus iam dictum est, Prima opinione magis interpretum, quàm certa iuris ratione contra Regulam, qua quemlibet coram suo iudice conuenire debere cauetur, à qua hic casus nusquam exceptus reperitur, est recepta. Eiusque primus autor est Mynsing. *obser. 4. cent. 1.* quem pro extendenda Cameræ iurisdictione cæteri sequuntur, vt *cap. sequent.* indicabitur. Quantum ad tertiam: Etsi de duplicibus ac mistis actionibus, vt vnum iudicem habeant, constitutum est, vt in mutuis petitionibus *l. 22. de iudiciis.* Quod etiam ad noxales accommodari potest. Vt quæcunque pluribus, aut in plures competant, de iis plerunque omnes ad eundem iudicem mittantur, si videlicet plures vindicent dominium serui, vel vnus dominium, alter vsum fructum, *l. cognitio. l. si pariter. de liber. causa.* vel si plures tutelæ actione teneantur. *l. 5. C. vbi tut.* Ad quæ omnia respicit titu. *de quibus rebus ad eundem iudicem eatur.* & ibi Cuiac. Petr. Costalius & Baro. Quod verò in eiusmodi actionibus, si rei diuersos habeant iudices, omnium superior sit adeundus legibus adductis non cauetur, quæ de eodem iudice pedaneo iam adito, & de causa instructo loquuntur. Ideoq; in arbitrio iudicis, coram quo res agi cœpit, ex iis, quæ iure cauta sunt, animi sui motum informantis positum esse ait Pet. Costalius, ad quem iudicem mittãtur rei in hisce causis. Idque verum esse arbitor, nisi de superiore omnium adeundo moribus, qui facti sunt, & probari debent. *cap. de constit. & l. 6. de probat.* aliter seruatum ostendatur. De connexis ac separatis videantur, quæ eruditè ac plenè tractat Fuluius Pacian. *in tract. de probat. lib. 1. c. 27. 28. & 29.*

Sexto, suprà dicta regula † quod Principum & ordinum subditi in primo iudicio ad Cæsaris tribunal trahi non debeant, 112
non habet locum in casibus singulari Cæsareæ iurisdictioni reseruatis. De quibus generaliter Baldus *in l. rescripta, in princip. C. de precib. imperatori offer. & in l. Imperium in 1. repetitio. de iurisd. omnium iudic.* Iacob. Aluarot. *in titul. quis dicatur Dux in vsibus feud.* Speculat. *in titul. de disput. §. sunt quoque.* Iacobin. de sancto Georgio *in*

Digitized by Google

tract. de feudis in verb. Princeps Pedemontium. Fusissimè Restaur. Castald. *de Imperatore, q. 110.* Lancellot. Conrad. *in templo iudic. lib. 1. c. de Imperatore. §. 4.* De præstantia, & potentia Imperatoris. Circa
113 quod obseruandum † casus istos in duplici esse differentia, quidam enim iure veteri, quidam nouis institutis & moribus Cæsa-
114 reæ cognitioni destinati reperiuntur. Ex iure veteri † ad iurisdictionem spectantia hæc sunt præcipua.

1. Quòd generaliter in arduis semper recurri debeat ad principem. Restaurus Castald. *in tract. de Imperatore, nu. 3. 12.*

2. Quod possit trahere causam ex ratione publica de vna prouincia in aliam. *§. si verò causam.* & ibi glo. *in Auth. Vt omnes obediant iudici. l. nulli. de transf.* Dec. *consil. 297. in fine.*

3. Sententias iudicum ritè latas vno verbo extra ordinem procedendo cassare Angel. *in l. 1. C. de senten. poss. l. apud Iulianum. de man. vindicta. l. 1. C. de crim. sacrilegij.*

4. Quòd solus imponat pœnam alicui ex primariis viris vel Decurionibus alicuius ciuitatis. *l. Diui fratres. de pœnis.*

5. Quòd Princeps solus pœnam nocenti remittat, vel mitiget *l. ad Bestiam. de pœnis.*

6. Solus Princeps restituat in integrum contra causas criminales *l. Relegati. in fin. de pœnis*, excepto casu speciali, *l. Metallum. de pœnis.*

7. Quòd solus concedere possit abolitionem. *l. si interueniente. cum seq. Ad Turpill.*

8. Prohibere possit partes, ne delegati à lege iurisdictionem vlterius prorogent, etiamsi vterque litigantium consentiat, per tex. & gl. *in l. 2. §. sed si iudex. de iudiciis.*

9. Vt possit arbitrari circa iuramenta malitiæ, & authenticas scripturas, cum memorialibus & agentibus in rebus in casu *l. probatorias. C. de diuersis offic. lib. 12.*

10. Emancipare absentem vel infantem. *l. iubemus. C. de emancipat. liberorum.*

11. Interponere Decretum super arrogatione eius, qui sui iuris est. *l. 2. de adoptionib. §. 1. instit. eod. l. arrogationes. C. eod.*

12. Prospicere libertati in nobili casu. *l. itaque. de fideicommissis.*

13. Co-

13. Cognoſcere,an ſeruus,cuius poſſeſſione dominus ideo fuit priuatus, quòd triginta dies eum in dignitate eſſe paſſus eſt, debeat retinere dignitatem,vel ea ſpoliatus ad priſtinam redire ſeruitutem *l.fin.ad fin.C.qui militare non poſſint.lib.12.*

14. Extendere pœnam vltra iuriſdictionem iudicis, qui reum in cuſtodia habet, *l.Diuus.2.de falſis.* Iaſon *in §.ex maleficio.3.col.3.in prin.Inſt.de actionib.* text *in l.Diuus.poſt princip.de offic.præſid.*

15. Iudicare,an furioſus,qui matré tempore adumbratæ quietis interemit, propter immanitatem facinoris, vltimo ſupplicio afficiendus ſit, text *in l.Diuus, de offic.præſidis.* Reſtaurus Caſtald.*in d.tract.de Imperatore,q.110.caſ.178.*

16. Sumere vindictam de iudice ordinario, qui Epiſcopo ſibi vt ſuſpecto adiuncto parere nolit.*Auth.ſi verò,in fine. de iudiciis.*

17. Punire iudicem, qui appellationem non recepit.*l.1.in fine. C.de appellationibus.*

18. Si iudex innocentem damnauit,ſi poſtea conſtiterit de innocentia, ipſe ſententiam ſuam mutare nequit, ſed Princeps eſt conſulendus. Hæc & plura alia ſtudioſe congeſta videre licebit apud interpretes prædictos, præcipuè Reſtaurum Caſtal.*in tract. de imperatore.*& Matth.de Affl.*in* *c.vnic.quæ ſunt regalia.*

Quia verò leges de caſibus hiſce eo Reipubl. tempore ſunt ſcriptæ, quo iuriſdictio omnis plenè in patrimonio, vel, vt Galli loquuntur,in dominio Principũ, Magiſtratuum verò mãdata ſolummodo, ac precaria, eiuſdem adminiſtratio fuit,(licet nonnulla quoq; tum temporis magiſtratibus ſint cõmunicata à Cæſaribus vt Proconſulibus *l.aliquando. §. cum pleniſſimam. de offic.Procon.ſ.* Præſid.Prouinciæ.*l.illicitas. §. qui vniuerſas.de offic.præſid.* item præfecto vrbis, *l.1.§.cùm vrbem.de offic.præfecti vrb.* Matth.de Affli. *c.vnic.quæ ſunt Regalia.in prin.*) hoc tempore longè alia imperii forma inducta, qua Principes ac ordines partim feudi, partim aliis titulis ſuo nomine iuriſdictonem obtinent,æquè vt olim non obſeruantur,vt in ſpecie ſimili *l.vnic.C.quando Imperator inter viduas, pupillos, & alias miſerabiles perſonas cognoſcat*, annotatum eſt à Geilio *obſer.lib.1.obſ.1.nu.40.* ac Herman. Vult.*d.l.vnic.C.quando Imperator.l inter viduas.*

Digitized by Google

115 Hoc verò tempore † statim in primo iudicio non attenta personarum immediata qualitate ad iurisdictionem Cæsaream pertinent.

116 PRIMO, Qui fractæ † vel violatæ pacis publicæ rei aguntur, *ord. par. 2. tit. 9. & 20.* VVilh. Roding. *iuris Cameralis lib. 1. tit. 4.*

117 SECVNDO, Generaliter in caussis † omnibus ad fisci compendia ac rationes iuris veteris constitutione pertinentibus Cæsaris est iurisdictio *ord. part. 2. tit. 20. in principio.*

118 Fisci vocabulum propriè † ad res priuatas Cæsaris ab ærario, quod Reipublicæ erat patrimonium, distinctas referebatur, olim nondum planè confirmato Cæsareæ Dominationis statu. Vnde res fiiscales esse, quasi proprias & priuatas Principis ait Vlp. *in l. 2. § hoc interdictum ne quid in loco publ. l. 1. vbi causæ fiscales.* Guid. Panceroll. *in com. Not. Imp. orient. cap. 87.* Quibus præfecti rerum priuatarum vel diuinæ domus præpositi sacrarum largitionum dicebantur; *l. vnic. quæst. mag. off. & comitib. sacr largit. lib. 12. l. 6. § vlt. de iur. fisc.* Cuiac. *ad tit. C. vbi causæ fiscales.* Post auctum verò imperium non solùm res & largitiones priuatæ Cæsaris, vel augustæ, sed sacræ largitiones, vel pecuniæ imperii publicæ fiscales promiscuè dici consueuerunt. *l. 1. C. de locat. præd. ciuil. l. 1. C. de collat. fundi fisc. lib. 11. l. bene à Zenone. C. de quadrien, præscript. l. in ciuilibus causis, quorum appell. non recipiuntur.* Renatus Choppin. *de dominio regis Franciæ tit. 1. num.* 3. Ita vt Cæsaris res priuatæ cum tributis & collectis, quæ ad ipsam Rempubl. spectant, confundantur. Bartol. *ad titul. de iure fisci.* & ibi Alexander de Imol. *l. vlt. C. de quadrien. præscr. & in l. procurator. C. de edendo.* Guidus Panceroll. *in com. in Not. vtriusque imperij Not. imp. orientalis cap. 87.*

119 Dicũtur verò causæ † fiscales, quibus de bonis fisco delatis, vel debitis ex contractu, aut pœna pecuniaria fisco inferenda ex causa criminis commissi, quæ apud procuratorem Cæsaris disceptatur, *l. 3. C. vbi causæ fiscales. l. vlt. C. de offic. procuratoris Cæsaris, l. ex consensu de appellat. l. 1. C. de Pedan. iudicib. l. 2. C. de pœnis. l. 4. C. ad l. Fab.* Non autem quando de crimine & pœna irroganda agitur. De eo enim præses cognoscit *l. 1. & 2. & l. ad fiscum. C. vbi causæ fiscales. & l. 2. C. si aduersus fisc.* Ias. *in consil. 100. in primo.* Marc. Anto. Peregrin. *de iure fisci.*

fisci. libro 7. titul. 1. numero 2. vt ita Cæsaris rationalis fuerit exactio pœnæ irrogatæ à præside non irrogatio. Cuiac. *ad titul. C. Vbi causæ fiscales.* Sunt autẽ hoc † tempore: Primo, si quis cõmittat in constitutionem Carolinam, quam Auream bullam nuncupant: constitutionẽ *de pace publica*, Sanctiones & ordinationes politicas. Augustæ Anno 1448. editas & seq. Comitiis aliquoties repetitas. *d. tit. 20. ord. part. 2.* §. **Als nemlich** / & §. **Item / nach dem.** Secũdo, Si in soluendis collectis publicè indictis moram fecerit, *d. titu. 20.* §. **Item / So jemand.** & *Decreto Augustano Anno 1548.* §. **Vnd als die Kreiß verordenten.** 120

Tertiò, si quis in ea, quæ de Arcanis iudiciis Westphalicis cõstituta sunt, deliquerit Decreto Comitiorũ Francofurtensi Anno 1442. *titul.* **von dem heimlichem Gerichte.** Reformatione iudicii clandestini VVestphalici Anno 1495. *d. tit. 20.* §. **Item / als der heimliche Gerichte.**

Quartò, si quis Turcas vel alios Imperii Hostes contra Rempublicam re & consilio iuuerit. *d. titul. 20.* §. **Weiter ob.** Geil. *de pace publica cap. 1. num. 41.*

Quintò, si quis subditos alienos ob anabaptismum profugos contra Imperii decreta Spiræ Anno 1529. publicata, & Augustæ Anno 30. repetita receptauerit, in eosq; secundum dictas constitutiones non animaduerterit. *d. tit. 20.* §. **Item / so soll keiner.**

Sextò, si quis sententiis ac mandatis Cæsareis non paruerit *d. tit. 20.* §. **Als nemlich.**

Septimò, si quis alteri à militibus sine Duce vagantib. oppresso opem & auxilium imploratus, pro viribus non tulerit. *d. tit. 20.* §. **item / Nach dem.**

Octauò, si quis Imperij subditos ad iudicia extera trahere conatus fuerit. Decreto Imperii Anno 1512.

Tertio, Absq; respectu qualitatis † personarum, an nimirũ mediatè vel immediatè reus Imperio subiiciatur, ad Iurisdictionem Cæsaream pertinet, si de Ducatu, Pricipatu vel Comitatu Imperii beneficiario sit cõtrouersia *Ord. Cam. par. 2. c. 7.* And. Gail. *pract. obs. lib. 1. obs. 29.* Quam reseruationem ex adiecta dictione & cætera ampliatiua & similia omnia comprehendente Bald. *l. hac* 121

consultissima.21.in prin.C.de testam. Bartol. Iason, Lancellot. Galiaul. & D d. *in l.Gallus.29.§ Idem credendum. de lib. & posthum.* Et natura exceptionis, quæ ad alios casus, qui sint eiusdem naturæ porrigitur pe *cap.cum dilecta.de confir. vtili vel inutili.* Decius & Cagnolus *l.1.de R.I.* Item ex identitate rationis ad Baronatus & reliqua quoque Feudalia non tota solummodo, sed & partes, quibus Regalis dignitas annexa est, extendit. Schraderus *in tr.feud.par.10.sect.11. num.66.* Item ad alia quoq; bona feudalia etiam non Regalia immediate ab Imperio in feudum concessa porrigit. Gail. *obs.16 n.12.* Per rationem *l.fin.C.vbi in rem actio. & c.fin. de foro compet.* Idem *obs. 30.num.20.& in tract.de arrestis cap.6.nu.9.* Wilhelm. Roding. *pand. Camer.lib.1.Tit.17.§.2.*

QVARTO, causæ & personæ omnes Aulæ Cæsareæ peculiariter reseruatæ. Ac primò legati vel alii, qui negociorum suorum causa in aula commorantur, cuiuscunq; sint ordinis vel conditionis. Ex curia enim & aula Principis, etiam iure veteri domum non reuocatur, Restaurus Castald. de Imperatore *quæst.110.nu.20.* Tempore etiam Comitiorum in personas omnes legatorum & aliorum, qui domicilium ibi constitutum non habent, Cæsaris vel legati eius est iurisdictio, nisi Electorum vel aliorum Principum expresso vel tacito priuilegio quid excipiatur.

In adsessores quoque Cameræ muneribus vel alia ratione corruptos ex proposito iniquo vel nulliter iudicantes præter syndicatū, Cęsari animaduersio reseruata est. *Ord.par.3.tit.53.§.ob sich aber.*

Affirmant quoq; peritiores vsu obseruatum, vt locis omnibus, per quæ iter facit imperator in Comites ac familiares suos ius Cæsar reddat.

Ac tantum de restrictione vniuersalis iurisdictionis Cæsarea quo ad personas mediate Imperio subiectas. Cum autem ea sit exceptionis natura, vt definitionē regularem solūmodò labefactet
122 in casibus † exceptis, in non exemptis verò stabiliat & confirmet
123 iurib. vulgatis personas oēs † Imperio ἀμέσως ac directo parētes, vt sunt, Electores ac Principes oēs politici & Ecclesiastici Prælati, Comites, Barones, Nobiles, Liberę imperij ciuitates statim ī primo: mediate vero imperio subiectos, in secundo iudicio Cęsareę iuris-

iurisdictioni esse obnoxias, cõsequitur, nisi iure singulari, vel pręscriptione legitima in quibusdã, se ab ea exẽptas docere possint.

Circa quæ † illustris oritur quæstio: An nimirum priuilegia 114 primæ instantiæ Electoribus, principibus & reliquis ordinibus indulta Cæsareæ quoque Iurisdictioni præiudicent.

Ac primum Principes & alios Imperij ordines statim in primo iudicio ad Tribunal Imperatoris non magis quam ad Cameram trahi posse videntur.

Primò quod dispositio generaliter † & indistincte loquens, 115 generaliter quoque intelligi nec distingui debeat. *l.* 1. *de leg. præstand. l.* 1. *§. ait ergo. de his quæ in fraudem Creditorum. l.* 3. *de offic. præsid. l. de precio. de publ. in rem act. l.* 3. *§. si liber homo. de cond. ob causam. l. regula de iur. & facti ignorantia.* Tib. Decian. *consil.* 39. *numero* 54. *volum.* 2. Schrader. *in tractat. feud. part.* 10. *sect.* 5. *num.* 53. Et in specie quod beneficium † Principis latissime sit interpretandum. Roland. à Valle *consil.* 7. *libro* 1. Roman. *consil.* 271. Iason. *cos.* 45. *colum.* 2. *vers.* 3. *moueor quia libro* 1. Crauetta *cons.* 209. *num.* 7. Menoch. *cons.* 2. *num.* 54. Eiusque verba † non tenaciter, vel gratiose, ac liberaliter 127 interpretanda, & in quibus à stricta interpretatione recedendum ad amplam, generalem & latam accedendũ gl. *in c. allegant.* 26. *q.* 7. Grammat. *cons.* 6. *nu.* 7. *& cons.* 58. *nu.* 23. Ang. Berous *cons.* 70. *n.* 30. *lib.* 1. Roderi. Soarez *alleg.* 23. *num.* 1. Tapia *in l fin. de constit. princip. cap.* 1. *par.* 1. *& cap.* 2. *in pr. eiusdem partis.* Ordinatio autem *par.* 2. *tit.* 2, 3. 4. 5. De iudicio principum mutuo litigantibus & aliis directe Imperio subiectis speciali priuilegio adsignatis, est generalis: Ergo vt qui hoc priuilegio gaudent, in prima instantia ad Cameram nõ trahi, sic nec in aula Cæsarea conueniri posse, affirmat Rosenthal *in tract. feud. cap.* 12. *num* 27.

Secundo quod Cæsar in Cameræ ordinationem generaliter consenserit per viam cõtractus. *par.* 3. *tit.* 53. *§.* Solches alles. Schraderus *in tract feud. part.* 10. *sect.* 2. *num.* 72. Rosenthal *de feudis cap.* 12. *num.* 35. Certum est autem Iurisdictionem † concessam per contractum 128 siue constitutionem vel ordinationem, quæ transiuit in contractum, respectu concedentis non cumulatiue sed priuatiue intelligendam esse, Martin. Freccia *in tract. de sub. feudis libro* 2. *fol.* 205.

Digitized by Google

*fol.205.§.Noua autoritas.*Natta *consi.*408.*nu.*7.*vsque ad nu.*11.Crauet. *cons.*41.Schrad.*in tr.feudali par.*10.*sect.*1.*n.*128.Menoch. *de præsumpt. lib.* 2.*præs.*18.*n.*23.Ludovicus Roma.*93.n.*11.*& seq.*Rosenthal *de feud.*
129 *c.* 2.*n.*3. Tertiò in iure certum est, quod reseruatio † facta in vno, cæterorum abdicatio esse intelligatur.*l.cum Prætor.de iudic.*Bartol. *in l. quæsitum.§.Deniq;,de fundo instr.*Dec.& Cagnol. *in l* 1.*de R I.* Angel.*cons.*290.*n.*5.Rosenthal *in tr.feudali. c.* 12.*nu.*34. Fuluius Pacian.
130 *cõs.*52.*n.*71.Et exceptio facta in aliqua † dispositione, quid & quãtum in ea cõprehendatur, declarat. *l. Nã quod liquidè de penu legata.* Crauet.*cons.*214.*n.*14.Tib.Dec.*cons.*35.*n.*66.*vol.*1.*& cõs.*76. *n.*14. *vol.*3. Fului.Pacian.*cons.*141.*n.*14. Quia igitur imperator sibi tantũ reseruauit causas & lites de Principatib. & Comitatib. Imperii feudis alteri litigãtium iudicio auferendis. In personis & causis non re-
131 seruatis sese priuasse intelligitur: Quod vnius † exclusio alterius sit inclusio Schrad.*in tract.Feudali.par.*10.*sect.*2.*n.*72.

Quarto Electores & Principes generaliter, tam quo ad Cameræ, quam Cæsaris iurisdictionem in prima instantia etiam ante editam Cameræ ordinationem priuilegiati videntur.*d. Ord. part.*2. *tit.*4.§. **Vnd wiewol Churfürsten vnd Fürsten sich auß solcher vor vffgerichter Ordnung/außträglichen Rechtens/ vnd jrer Churfürstlichen vnd Fürstlichen Freyheit zubegeben/etwas beschwert/** id est *Etsi Electorib. ac Principibus constitutæ antea ordinationi ac libertati suæ Electorati ac*
132 *Principali renunciare graue fuit.*Copulę autem † natura est, coniungere diuersa & separata, Bar. & Bald.*in Rub. de Iuris & facti ignorantia.l.*14.*qui ducenta,* & ibi Bart.*de reb dub.*Bald.*in l.liber homo.§.Titius. col.pen.in princip.de hæred.instit.l.si heredi.de cond.instit.* Alciat. *l.*53.*n.*5. *de verb.significat.*Fuluius Pacian.*cons.*58.*nu.*33.Cacheran.*cons.*19.*nu.* 33.Menoch.*cons.*106.*nu.*291.*cons.*117.*nu.*6.*& cons.*179.*nu.*11. Vnde sequi videtur non tantum ex Cameræ ordinatione, sed alio speciali priuilegio Cæsaris primæ instantiæ iudices habere Principes.

Verùm hisce non obstantibus ego Cæsarem iurisdictionem in personas hasce directo Imperio parentes minimè à se abdicasse arbitror. Certum est enim Imperatorem consentiendo in ordinationẽ Cameræ, qua & priuilegia primæ instantiæ cõtinentur,
iuri

Digitized by Google

iuri suo, quo ex Decreto Electionis iurisdictio ac potestas omnis in causas ac personas Imperio subiectas Cæsari competens cum Titulo Regio ei tributa est, Bald. *in c.1.num.8.col.fin.in titul. Quæ sint Regalia, & in proœmio D.nu.25.col.1.* Fuluius Pacian. *cons.149.num.75.* temporum difficultatem secutum, renunciasse, de qua multa grauiter & neruose Iulius Phlugius Episcopus Naumb. in oratione de Imperio constituendo. Renunciationem vero omnẽ † stri- 133
cti iuris & stricte non extensiue esse intelligendam Cagnolus *in l. 1.num.80.de pactis.* Tiraq. *in l.si vnquam.in prin.num.174.vers.Adde & quod scripsit.C.de reuoc.donat.* Natta *cons.78.num.5.prope finem.volum.1.* Quod etiam ad iuratam † extenditur. Castrensis *consil.* 449. 134
in fine. Afflictus *decis.* 350. Fuluius Pacian. *consil.* 132. *numero* 87. *&* 78. Et in specie quod Regulariter iurisdictio † omnis con- 135
cessa non priuatiue, sed cumulatiue data censeatur, late à nobis deductum est supra *lib. 1. cap. 29. in princip. vsque ad num. 10.* Et licet contra expressam iuris antiqui tenorem hoc Reipub. statu, partim nouella imperij constitutione de Cameræ iurisdictione *part. 2. titul.* 1. partim vsu & moribus receptum esse, ibi monuerimus, quod cum his iudicibus, qui iurisdictionem suo iure, siue contractu vel priuilegio quæsitam habent, superiores, in primo iudicio non concurrant. Id tamen in mandata, vel tota, vel certa specie iurisdictionis locum non habet, per ea quæ tradidimus, *d.cap.3.num.9.*

Quod vero iudicibus † primæ instantiæ iurisdictio non per 136
contractum, qui nullos inter ipsos & Cæsarem intercessit, nõ suo Iure, sed Cæsaris nomine exercenda tributa sit ac delegata, ex *tit. 2.3.4.& 5. de Ord. pacis.2.* manifestum est. Quibus nihil derogant, quæ de interpretatione dispositionis generalis, qua Principibus ac aliis immediatis hoc priuilegiũ tribuitur, ac de beneficio Principis late ac large interpretando obiiciuntur. Quantum enim ad generalitatem, respondetur eam secundum materiam † ac rem, 137
de qua in dispositione agitur restringendam esse. *c.solitæ.* & ibi Canonistæ. *de Maior. & obed. l.si vno. in Principio.* & ibi Bartol. & Salicetus, *Locati,* Tiberius Decianus *consil. 57. numero 60. volum. 1.* Eberhardus *in Topicis in loco à subiecta materia, in principio & numero 14.*

138 Beneficia † quoque & priuilegia principum strictè interpretanda, suadente subiecta materia. Tap. *in Repetit. l. fin. par. 2. cap. 9. numero 147. de constitutionibus Princip.* Et quod solummodo de restringen-
139 da † Cameræ, non autem minuenda ordinaria Cæsarea Iurisdictione Principio concessorum, eiusmodi priuilegiorum, primæ instantiæ actum sit liquido apparet ex prima ordinat. Cameræ in Comitiis VVormaciensibus edita Anno 1495. titul. Wie Churfürsten / Fürsten vnd Fürstmässige einander zu Recht fordern sollen. versic. Doch soll keiner Partey die Appellation für vnser Keyserlich oder Königlich Kammergericht benommen oder abgestellet seyn / id est, *Neutri litigantium Appellationem ad Cameram denegari* & *eodem Ord. titul.* Wie Prælaten / Graffen / Freyherren / vnd andere Fürstenmässige zu Recht fordern mügen. versic. Vnnd soll jedem zugelassen seyn / ob er sich mit gesprochenem Vrtheil beschweret bedeucht / daß er sich an vnser Königlich oder Keyserlich Cammergericht beruffe oder appelliren müge / id est, *cuilibet litigantium se grauatum sentienti ad Cameram appellare permissum esto.* & versic. Wolt aber der Churfürst / Fürst / oder Fürstmässige / Geistlich oder Weltlich / vor seinen Rähten obgemeldter Maß nicht zu Recht kommen / oder würde deß / wie obstehet / verhelffen / soll dem Kläger zugelassen seyn / denselben Churfürsten / Fürsten / oder Fürstmässigen / mit dem Königlichen oder Keyserlichen Cammergericht fürzunemmen / nach dieser Ordnung vber das Cammergericht gemacht: *Si Electores vel Principes tam Politici quam Ecclesiastici consiliariorum suorum iudicium dicto modo subire, detractent, liberum sit, Actori Electorem illum vel Principem in Cameræ conuenire, iuxta tenorem ordinationis liberum esto.* Idque repetitur Ordinatione Anno 1548. & 1555. in vnum corpus congesta *part. 2. titul. 1.* §. Darauff soll. *Vers.* Doch soll / & §. Vnd sollen. *Vers.* So aber die Antworter. & *titul. 4. eiusdem part.* §. Dieselbigen neun Rähte. *Vers.* Wolt aber. Et generaliter hæc priuilegia ad prima iudicia, exclusa appellatione ad Cameram restringuntur, *titulo sexto, parte secunda Ordin. in princ.* Ipsa quoque reseruatio, *titulo septimo*, ad ordinationem diserte refertur, *Versicul. fin.* Doch sonst in andern Sachen dieser vnser Ordnung abbrüchig / vorbehalten haben / id est: *In aliis causis ordinationi nihil præiudicabi-*

rabitur. Idque etiam copula **auch.** principio dicti. *titul. 7.* **Ob auch Sachen vorstelen/** arguit, cuius natura est repetere qualitatem præcedentem. text. *in l. auia. in principio* iuncta glossa *de condit. & demonstrat. & in leg. Seia. §. Caio. & ibi* Bartolus *de fundo instructo.* Et quod Cæsar ordinariæ suæ iurisdictioni non præiudicarit, inde etiam confirmatur: Quod in ord. VVormatiæ Anno millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto edita, priuilegio primæ instantiæ principibus & aliis immediatis indulto. *dict. titul.* **Wie Prälaten / Graffen / Freyherren / vnnd andere Churfürsten / Fürsten / vnnd Fürstmässige zu Recht erfordern mügen.** *Versicul. fin.* Item, hæc Clausula diserte subiicitur. **Item/ mit diesen Ordnungen vnd Satzungen soll sonst niemandt sein Obrigkeit /** priuilegia **vnnd Freyheit benommen oder abgeschnitten/ sondern vorbehalten seyn.** id est: *quod dispositiones præcedentes scilicet de priuilegiis primæ instantiæ, alterius iurisdictioni priuilegio & immunitati nō præiudicare, sed ea cuilibet reseruata esse debeant.* Reseruatio autem eius est naturæ, vt ius concedentis saluum & illæsum esse remaneat. Restaurus Castald. *in tractat. de Imperatore. quæst. 110. in casu 320.* reseruato. Crauetta *consil. 29. numero 8. & cons. 144. numero 15.* Socin. Iunior. *consil. 99. numero 10. libro primo.* Idque extra omnem controuersiam est, si ius quoddam quod conuersari possit, habeat concedens. *l. 3. §. 1. Quibus mod. pig. vel hypotheca soluitur. l. 3. §. penult. de lib. hom. exhibendo.* Ruin. *cons. 40. num. 7. & cons. 99. numero 10 libro 1.* Menoch. *cons. 2 libro 1. numero 57.* Cum igitur mandatam vel delegatam iurisdictionem non ita à se abdicet delegans, quin cū eo, cui delegata est concurrere possit, sicut in genere à nobis traditum est *supr. libro 1. cap. 29.* Cum dicta reseruatio aliquid operetur, dubium nullum relinquitur.

Quantum ad argumentum † à causis Ducatuum, Principatuum & Comitatuum reseruatis, ficti non maiorem, quam Veri vim esse, certum est. *§. minorem. Instit. de Adoptionib.* Menoch. *cons. 100. num. 125.* Cum igitur expressa & generalissima iurisdictionis concessio concedenti concurrenti, cum Mandatario præsertim facultatem non adimat, nec per fictum quoq; & subauditum intellectum adempta censeri potest. 140

Præmissa itaque quantum ad Prælatos, Comites, Barones, Nobiles immediate imperio subiectos extra controuersiam posita sunt. Quod autem allegatur, Electorum & Principum Priuilegium *d.§.* Vnd wiewol. *ord.par.2.tit.*4.relatū. Quia de eo, an generaliter, quo ad omnem Cæsaris iurisdictionem, vel Cameræ saltem cōmunicatam, quando & quomodo, expresse vel tacite quæsitum sit, satis non constat, certi nihil temere constitui potest, sed in eo & quo ad vniuersum hoc ordinum beneficium obseruantia
141 dictam † ordinationem Cameræ secuta attendenda est: quæ tam
142 priuilegiorum, quam cæterarum dispositionum † omnium dubiarum interpretationem ac declarationem suggerit. *l.si de interpretatione de leg.*1.*§. Instit. de rer. diuision.* Natta *consil.192. num.2. volum.1.* Hieron.Gab.*consil.*164.*n.7.* Alb. *consil.*59. *n.9.* Elbert.Leonin. *consil.*7 *nu.8.* Beccius *cons.*101.*num.49.* Lancellot Gallia *cons.63. numero* 17. Fuluius Pacian.110. *n.*14.

143 Constat quoque in eo regula † quod per appellationem à grauamine per Principes, ordines & alios immediate imperio subiectas illato, non attento an litigantes aliâs Cæsari sint subditi, nec ne, sed tantum ordine appellationis iurisdictio ad Cæsarem reuertatur. Purpuratus *cons.*404.*nu.6.* Delata enim & inducta ad su-
144 periorem appellatio, hoc efficit, eoq; comparata † est, vt sistat iurisdictionem inferioris, eamq; ad superiorem transferat, id est, vt loquuntur interpretes, habet effectum suspensiuum ac deuolutiuum, Ab. *in c. dilecto. col. fin. de appellat.* Ludouicus Rom. *cons.*31. Paul. de Castro. *cons.*7. *&* 270. *vol.1.* Marantha *de ord. iudic. tit. de appellatione fol.*581.*col.*1. Purpuratus *cons.*155.*nu.2. & cons.*20.*n.3.* Petr. Gregor. Tholosan. *in c. sanctæ crucis. num.14. de Rescriptis.* Surdus *cons.*139. *num.*4. Modo vt dixi, appellandi gradus & ordo seruetur, vt nimirum ad eum iudicem, quem appellari conuenit inducatur, ijs solennibus adhibitis, quæ ius præscribit, & intra tempora, ad eam rem constituta, licet autem vt in loco adiunctorum explicauimus, iurisdictio omnibus concessa, ita tributa intelligatur, vt non nisi per appellationem redeat ad superiorem, & sic quoque à Principibus ac ordinibus omnibus Cæsarem tanquam proximè superiorem prouocare regulariter permissum sit: id tamen non habet

Digitized by Google

habet locum in iis, quibus iure singulari, ne iurisdictio sua appellatione sistatur, cautum ac prospectum est. Qui autem Electores † Principes & ordines priuilegio prouocationis prohibitorio, 145
siue generaliter, siue quo ad certam summam & quantitatem hoc tempore gaudeant, ex catalogo priuilegiatorum, relato à Petro Fridero Mindano ad calcem *lib. processf. cam. cum lib.* repetito quoq; à Guilhelmo Rodingo *iuris. Cameral. lib. 1. tit. 20.* cognoscere licet. Circa quæ tamen obseruandum est, quòd remota † per priuile- 146
gium simpliciter appellatione, neque nullitatis deductio. Pacius *consf. 81. num 43.* Purpurat. *consf. 342. num. 2.* neque restitutionis in integrum postulatio. *l. in causæ. §. fin. & l. seq. de minorib.* Panorm. *in cap. ex literis. num. 1. de in integr. rest.* neque suspecti quæstio sublata censeatur. Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 3. nu. 5. & seq.* Decian. *consil. 26. num. 5.* Quia regulariter † in prohibitoriis, quod expressè pro- 147
hibitum non est permissum censetur, *argum. l. mutus. §. 1. de procuratoribus. l. nec non. §. quod eius.* Ex quibus causis maiores Lancellottus Gallia. *consil. 30. num. 4.* Decian. *consil. 45. num. 20. vol. 1.* Et in specie quòd priuilegia remouentia † appellationem sint odiosa, ac stri- 148
ctè interpretanda, pluribus tradit Beretta *consf. 61. nu. 1. & 2.*

Quod ad CAVSAS † attinet, ex regula principio de iurisdictio- 149
ne Cæsarea constituta, quædam generaliter, quædam quoad primum vel secundum iudicium, excipiuntur.

Generaliter eximuntur causæ † Ecclesiasticæ & spirituales, ac 150
spiritualitati, vt vocant, annexæ, à quibus regulariter arcetur politica potestas; quas recenset Marantha *de ordi. iudiciorum. distinct. 13.* quod tamen in iudiciis petitoriis, nō possessoriis, in quibus iurisdictio laicorum non sistitur, locum habet, Marantha *dicto loco.* Geil. *lib. obser. 1. obser. 38. num. 1.* Mynsing. *cent. 5. obs. 93.* plura de his infra *cap. 7.*

Causis † spiritualibus quoque annumerantur controuersiæ de 151
matrimoniis, quę etsi quatenus societatem coniugalem spectant, planè sunt humana, & iuris gentium, vt & reliqua hominum commercia, tamen quatenus Deus expressè dicitur interuenire & coniuges copulare, diuinum quoddam & ecclesiasticum esse iudicantur, *cap. pen. & fin.* De secundis nuptiis Boer. *decisf. 240. nu. 16.*

Digitized by Google

Ideoq; foro politico exempla Episcopali audientiæ adseruntur, *c.1.de consanguinitate & affinitate.c.causam matrimonii.de offic.delegati.c. 2.& 3.de iudiciis.* Spec.*in tit.de competent.iud.in prin.* Quod tamen restringitur, vt locũ saltem habeat in causis illis matrimonialibus, quæ ad substantiam ipsam matrimonii pertinent, & quando agitur de validitate & inualiditate; Quo ad accidentalia enim iurisdictioni temporali non eximuntur. Iulius Sennazarius de Rippa *in interpretatione c.1.tit.1.lib.4.Decretaliũ nu.76.* Geil.*lib.1.obs.112. lib.2. obs.45.* Pet.Frid.Myndan.*de process.Cameræ.lib.1.c.10.nu.4.*

152 Quoad primum iudicium † vel instantiam, excipiuntur causæ feudales. Earũ n. vel apud dominũ feudi vel pares curiæ legitima ac ordinaria est disceptatio. De qua interpretes *in c.cæterum.de iudiciis.* Innoc. Bald. Anton.de Butr. Panorm. Felin. Anton. de Butr. & alii *in c.transmissa.de foro compet.* Zas.*in tr.feudal.par.* 11. *n.6.&7.* Anto.Contius *de feud.c.*11. Baro *de benef.lib.4.c.1. & aliquot seqq.* Steph. Forcat.*in com. de feud.c.12.* Et prolixe Schrad.*tract.feud.par.*10. Et nõ nisi per appellationem ad Imperatorem deuoluũtur, si dominus ἀμέσως Imperatori sit subiectus, *c.fin. quo tempor. miles inuest.pet.* Stephan.Forc.*de feud.c.12.* Et in genere quis dicatur iudex competẽs in casu appellationis à iudice feudali latè tractat Feli.*in c.cæterum. de iudiciis.* Et licet Cæsar non tanquam ordinarius, sed dominus feudi, de cõtrouersiis feudalibus inter duos vasallos ligios cognoscat: Causas tamen ad cognitionem parium curię pertinentes, ad forum suum trahere nequit per ea, quæ tradit Martinus Laud.*c.1. nu.14.* & ibi Præpositus *circa fin.de contro.inter Episc.& vasal.* Schrad. *in tract.feud.par.10.sect.5.nu.183.*

153 Quo ad secundum iudicium, † excipiuntur causæ criminales. Ex consuetudine enim generali totius Germaniæ appellationes in criminalibus non admittuntur, *ord.par.2.tit.28.* VVesenbec.*ad*
154 *tit.de appellationib.recipiend.num.2.* quam consuetudinem † etiam in Italia seruari testatur Iul.Clar.*quæst.94.num.2.vers.cæterum in hoc du-*
155 *catu.* Fuluius Pacian.*cons.1.nu.70.* tanquam odiosa † tamen non extenditur ad casum apertæ & principaliter intentatæ nullitatis, ad cuius deductionem propter concursum iurisdictionis etiam Cameræ processus decernit. *par.2.ord.tit.28.§.5.* Geil.*obs.1.n.12.* Myns. *obs.*

Digitized by Google

abs.41.nu.5. & seq Vt generaliter appellare prohibitus nullitatem allegare non prohibetur. Vantius *de nullitatib. processs. tit. quis possit dicere de nullitate.* Fuluius Pacian. *cons.81.nu.43.*

Secundò restringitur, vt † nō habeat locum in puncto compe- 156
tentiæ, in qua tam ad Imperatorem, quàm Cameram rectè prouocatur, rationes ac præiudicia notat Pet. Frid. Myndan. *de process. Cam. lib.1. cap.9. §.5.* Idem obtinet, cùm non de delicto † criminali- 157
ter puniendo, sed de ipsius iurisdictionis criminalis iure vel possessione inter postulantes est controuersia, quo casu grauato appellatio ad Cæsarem & Cameram non est prohibita. Idem Petr. Frid. Mynd. *de process. Cameræ lib.1.c.9. §.6.* Idem quoque esse arbitratur, † si propter delictum ab alio commissum tertius innocens 158
Repressaliis vel pignorationibus grauetur *d.c.9.*

Hisce igitur causis solis exceptis, in reliquis omnibus in primo vel secundo iudicio, personæ, quas dicimus omnes iurisdictioni Cæsareæ subiiciuntur, extra quam, si ea, vel in quibusdam ab imperio vniuerso, & sic consentiente Cæsare auocetur, vel à Camera anticipetur vel præueniatur.

In quibus autem Cameræ cum Imperatoris iurisdictione concurrat, & in quibus hæc illam superet, cap. proximè sequenti explicabitur.

Restat, an per Appellationem † suspendatur iurisdictio Cæsa- 159
rea, vt videamus. De quo duplex & vetus iam Æneæ Syluii tempore, qui postea Pii Secundi nomine Pontificatum adeptus est, agitata quæstio; Primo: An à sententia Imperatoris possit appellari, Secundò, quis prouocari debeat. Quod ad primam, negat Syluius de ortu & autoritate imperii Romani cap.13. prouocari ab Imperatore hisce argumentis.

Primò à minori, quòd cùm à Præfecto Prætorio non liceat appellare, multò minus ab Imperatore. Secundò, à simili, vel maiore ratione prohibitionis in Cæsare, quàm in præfecto prætorio. Tertiò, ab inconuenienti: vt nimirum Cæsar aliis immunitatem concedere, qua ipse vti non possit, Cui non absimile est, quod ait Vlpia. *in l. à quibus appellare non licet*, stultum esse monere, quòd à Principe appellare fas nō sit, cùm ipse sit, qui prouocetur.

Quar-

Quartò quoad ſententiæ Cæſarum habeant vim legum, à quarum latione non liceat prouocare.

Quæ etſi ad adſerendã autoritatẽ ac dignitatem Cæſareã, non leuis ſint momẽti, veteri tamen & abſolutè regio iſti magis quam præſentis Reipub. ſtatui, quo inter Cæſarẽ & ordines imperium, ad eum, quem *cap. 2. huius libri ſuperiori* diximus, modum eſt, diuiſum conueniunt. Eſt autem fortiſſimum pro Cæſare argumentũ ex ipſa creatione: & quod vigore eius tributa in genere *παμβασιλεία*, nec pactis conuentis, quam capitulationem vulgo appellãt, nec conſtitutionibus vel moribus mutata reperiatur.

Quantum ad ſecundam quæſtionẽ, poſito, quòd ſit ab Imperatore prouocandi locus, ad Principes & ordines prouocari ratio iuris non permittit, quoad ſuperiores, non verò inferiores vel pares appellare liceat. Marantha *par. 6. de appel. nu. 357.* Spec. *in §. nunc tractemus. in prin. de appell.*

Antea autem oſtendimus, ſummam Reipub. poteſtatem inter Cæſares & ordines ex ſemiſſe diuiſam, excepta priuilegiorũ concedendorum facultate, qua ille hos antecellit. Ordinem igitur prouocandi conuerti neceſſe eſſet, ſi ab eo ſtatus Imperii appellarentur: vt nec hoc prætereatur, rationẽ cur à Præfecto Prætorio appellari fas non eſſe ait: Iureconſultus *in l. 1. de offic. Præfecti Præto.* Quòd nimirum, qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & grauitate ad huius officii magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ, quàm ipſe Princeps, multo magis in Cæſare, quã in præfecto prætorio magiſtratu longè inferiori locũ habere. An verò ab Imperatore ſolo, ad eundẽ cum ordinibus coniunctum, & ſic ad totum imperii corpus prouocari poſſit? negat quidẽ idem Syluius, quòd tãta ſit Cæſaris ſolius, quanta cum Principibus coniuncti poteſtas. Id verò quale ſit, ſatis antea à nobis eſt explicatum. Si in recipienda eiuſmodi appellatione conſentiat Cæſar & ordines, res quidem extra controuerſiam poſita eſt, Sin verò nõ admittat Imperator, non video, cur plus hic poſſint ordines, quàm in aliis negociis omnibus, vniuerſi collegii diſpoſitioni ſubiectis, Et ſi in recipiendo nulla ſit diſſenſio, vix tamen effectum vllum ſortitura videtur appel-

Digitized by Google

appellatio, nisi spōte sententiam suam mutet Imperator, cùm ex Cæsaris & ordinum conuentione Senatus imperialis decretum constet, vt suprà est ostensum. Interpositas quidem tales aliquando appellationes tam ex Syluio, quàm ex nostri quoq; temporis historia constat, an verò vnquam legitimè introducta de ea cognitum & iudicatum in appellationis iudcio ad effectum perductum fuerit, hactenus mihi cognoscere non licuit.

An autem ab Imperatore malè informato ad eundem rectius informandum prouocatio sit permissa, Quidam putāt, quòd sic, per *l.1.C.de relationi.& l.1.§ quæsitum.de appellationib.* & ea quæ tradit Bald *in l.fin.C.de relation.* Bartolus: & idem Bald.*in l.cùm de nouo.C.de legib.* Zobel *in addit.ad gloss.Germ.art.27.*

Ac licet de appellatione res ita, vt diximus, sese habeat, secus tamen est, quoad supplicationem. Quando enim appellatio vel lege, vel moribus propter excellentiam eius, qui tulit sententiā, est prohibita, supplicatio tamen permittitur. Abb.*in c.ex literis,col. antepen.de in integ.restit.* Marant *in tract.de ord.iud.par.6.de appell vers. supplicatio. Auth. quæ supplicatio. C. de precib.imp.offer.* Bend. *de Reuis. conclus.14.num.24.* Fuluius Pacian.*cons.1.num.72.* Et quòd remota appellatione, † supplicatio & querela non censeantur sublatæ, 160 Cæsar Contard.*in tract.de Mom.poss q.8.num.* Cephal.*cons.654.nu.6.* Tib. Decian.*cons.45.n.6.* Rol.à Valle *cons.94.n.3.lib.1.* Menoch.*in tr. de arbitr.ind.quæst.70.num.22.* Fabius Turnet.*consil.2.nu.1.*

Restitutionis quoq; in integrum † postulatio non apud supe 161 riorem vel iudicem appellationis, sed & apud eundem iudicem, qui sententiam tulit, generaliter permissa est, *l.in causa.17.§ final. & l.seq.de minorib.* Panorm.*in c.ex literis.num.1.de in integr.restit.* Ferrar. Montan.*in tract.de supplicat.c.7.* Paul.de Castr.*l.aduersus,C.si aduersus rem iudicatam.* Et quòd non solùm principi, sed & inferiori ordinariam iurisdictionem habenti restitutio permissa sit. Lancell. Gallia. *cons.63.nu.48.* Ludo. Benderus *in tract. de Reuis.conclus.1. n.13.* Habetq; effectum † suspensiuū, nisi malitiosè ad retartandū 162 processum interposita reperiatur *l.vnica.C.de in integrum restit.postulat.a.c.suscitata.* & ibi Anton. de Butrio *de in integrum restit.cap.ex literis,* & ibi Abb.*num.17.eodem tit.* Bart. *in l.defendente.de antor.tut.*

Digitized by Google

Coleius *de processibus executiuis part.4. cap.2. num. 23.* Et restitutio-
163 nis beneficium † nunquam censetur sublatum, quantumuis lex, vel alia dispositio generaliter nulla ratione litem restaurari velit, gloss. *in l. postquam liti. C. de pactis.* Et notat Iason *ibidem & in l. infanti. C. de iure deliberandi.* Lancellottus Gallia. *consil.61. numero 36. columna 2.*

Idem quoque obtinet in nullitate, quam & coram superiore & eodem, qui sententiam tulit, deducere regulariter permissum est. Paul. de Castro *in l. si aduersus rem indic.* Specul. *in titul. de restit. in integr. §. videndum. num.4.* Ludouicus Vant. *de nullitat. process. titul. quis possit dicere de nullitate num 33.* Fuluius Pacian. *cons 81. nu.43.* Gratus *cons.16. n.15. & consil. 163. num.41. libro 2.* Zuchard. *cons.6. n.14.* Turret. *consil.68. num.3.* Bender. *de Reuis. conclus.1. num.13.*

Executionem quoque latæ sententiæ remoratur. Doct. *in l.4. §. condemnatum. de reg. iur.* Lancellot. Gallia. *consil. 82. num.10.*

Et quod nullitas nusquam prohibeatur deduci, etiamsi appellare non permittatur, tradit Bald. *in l.1. ne liceat tertio prouocare.* Alexand. *cons.13. colum.3.* Purpuratus. *consil.342. num.2.* Alexand. Raud. *cons.17. part.3.* Beccius *cons.40. num.40.* Et licet de sententia summi
164 Principis † per nullitatis deductionem impugnanda ambigant interpretes sicq; vulgò receptum sit. Quod in eius consistorio & causis coram eo, vel à se delegatis tractandis non attendatur nullitas, sed tantùm veritas rei gestæ, quia amplecti debeat solam veritatem, & non ire per ambages, ex quo iudicat tanquam Deus, qui nō fallit, nec fallitur, per ea, quę prolixè de hac re tradit Vant. *in tract. de nullitatib. process. tit. an qualibet sententia, & à quocunque etiam Magistratu prolata per remediū nullitatis possit impugnari n.6.7.8. & 9.* Id tamen declaratur, vt locum saltem habeat, quando expressè cōstat, principem suprema & absoluta potestate hac in re vti voluisse, quo casu sententia eius ex defectu solennitatum iuris ciuilis impugnari nequit. Secus autem, si defectus ex iure naturali proueniat, quòd ciuilis ratio ciuilia saltem corrumpere possit, naturalia verò, quæ immutabilia sunt nequaquam, *§. sed & naturali. inst. de iure nat. gent. & ciuil. & §. fin. de legit. agn. inst.* Pau. de Cast. *consil. 317 in fi. 1. par.* Abbas *cons.93. col.4 lib.2. de eius cons.639.*

Quando

Quando autem ex actis vel aliunde non constat, principem absoluta & regia potestate vti voluisse, sententiæ eius prætextu nullitatis impugnari non prohibentur, Vantius *d. titul. numero 12.* Idem quoque obtinet, quando ambigitur de mente Principis, an in iudiciis voluerit vti plenitudine potestatis, nec né. Eo enim casu non est præsumendum principem, qui iura tuetur solennia ac obseruationem iudiciorum tot vigiliis à se excogitatam & inuentam, ita facilè subuerti voluisse, *argum. l. si quando. C. de testament. cap. Ecclesia vestra de electione.* Ac querelam nullitatis contra sententias, & alia iudicialiter gesta ab Imperatore institui licitum esse per plura Vantius *d. tractat. ac titul. num.* 15. vbi in sententiis & actis quoque locum habere addit per *c. sententiam. c. Apostolicæ, & c. veniam, 35. quæst. 19.* Specul. *in titul. de except. colum. 10. versicul. nam & Papa.* Dec. *consil 603. in princip. lib. 5.*

Capvt V.

De Camera Imperialis Iurisdictione.

Svmmaria.

1 *De Camera iurisdictione tria explicanda proponuntur.*

2 *Verbi* Cammer Gericht *diuersi acceptus.*

3 *Iudicij Cameralis definitio.*

4 *Consistorii vocis ὁμωνυμία.*

5 *Consistorium Principis, Prætorium Principis, Consilium intimum, consistorium intimum, vel simpliciter consistorium, sacrum cõsistorium. quod θεῖον συνέδριον. Suidas vocat Synonyma.*

6 *Comites consistoriani, qui & consiliarii scriniorum Principes, & doctissimi viri dicti fuerunt.*

7 *Alexandri Seueri consilium, Fabii Sabini, Catonis sui temporis dicti, Domitii, Vlpiani, Iulii Pauli legum verticis, Pomponii legum peritißimi, Callistrati, Hermogenis, Venuleii, Celsi Alpheni, Florentini Affricani, Martiani aliorumq; clarißimorum iuris professorum frequentia nobilißimum.*

Digitized by Google

8 *Consiliariorum principum amplissimi honores & priuilegia.*

9 *Imitatione veteris cōsistorij Cardinalium quoque senatus consistorium & causæ eo pertinentes consistoriales appellantur.*

10 *Veterum Principum morem ex consilio consistorii lites & alia negotia expediendi etiam cæteri Imperatores, tam diuiso, quàm integro imperio vsque ad tempora Maximiliani I. secuti sunt.*

11 *Quo consilio Cameræ iudicium à Maximiliano I. consentiente Electorum, Principum, & reliquorum ordinum suffragiis, institutum sit?*

12 *Iudicum numerus initio minor, postea re ita exigente auctus & amplificatus fuit.*

13 *Cameræ iudicium quomodo differat à veteri Principum consistorio?*

14 *Quomodo à Regimento imperii?*

15 *Regimentum quando institum, quomodo, & quo tempore in desuetudinem abiit?*

16 *Quomodo iudicium Cameræ à Senatu aulico imperiali differat.*

17 *A iudicio Rotvvilensi, & aliis regum & principum parlamentis.*

18 *A quibus institutum Cameræ iudicium. Et primò rationes & argumenta, quibus à solis imperatoribus ei iurisdictio tributa videatur, e referuntur.*

19 *Quid Cæsari & ordinibus coniunctim, & sic comitiali decreto, iurisdictionem acceptam referat, Cameræ ostenditur.*

20 *Argumentorum contrariorum confutatio.*

21 *Leges posteriores derogant prioribus, maximè si id legibus nouis nominatim cauetur.*

22 *Cameræ iudicio antea certa sedes non destinata, hodie statarium & fixum in nobili vrbe Spirensi.*

23 *Iurisdictio simpliciter cōcessa de δικαιοδοσία, non νομοθεσία accipienda.*

24 *Alieno imperio subiecti in potestate ferendarum legum nihil possunt, nisi quantum sibi à summa potestate tributum probent.*

25 *Camera in condendo iure nihil sibi præterquam quod ab imperio concessum ostendat, vendicare potest.*

26 *Cameræ, quæ in ordinatione dubia & manca circa processus declaranda & supplenda sit potestas?*

27 *Nihil interest, per se quid decernat, constituat summa potestas, an ii, quibus decernendi, constituendi negocium dedit.*

28 *Man-*

Digitized by Google

28 *Mandati limites non excedendi.*

29 *Quoad iuris reddendi facultatem causæ & personæ omnes ad Cæsaream iurisdictionem pertinentes, Cameræ quoque subiiciuntur nisi priuilegio singulari exemptæ reperiantur.*

30 *An priuatiue vel cumulatiue iurisdictio Cameræ tributa intelligatur.*

31 *Absurda quorundam opinio, quod Cæsar Cameræ concedendo iurisdictionem à se prorsus abdicarit.*

32 *Eiusdem confutatio.*

33 *Verior & receptior sententia quod Camera cum Imperatore concurrentem habeat iurisdictionem salua præuentione.*

34 *An concursus Cameræ cum Cæsare sit vniuersalis, vel in quibusdam amplior sit Cæsaris iurisdictio?*

35 *Argumenta quibus in omnibus Cæsaris & Cameræ iurisdictio exæquata videtur.*

36 *Regularis in iure definitio nulla constans & perpetua.*

37 *Cæsarea Cameræ iurisdictionem in multis superat.*

38 *Impar Cæsaris & Cameræ potestas quoad ius constituendum.*

39 *Secundo, quoad iuris reddendi facultatem etsi secundum vulgatam definitionem Cameræ quoque Iurisdictio sit ordinaria, differt tamẽ à Cæsarea, quod hæc sit propria illa mandata.*

40 *Cæsaris iurisdictio non nisi morte & aliis modis, quib. Vsusfr. Iure ciuili, & imperium politicũ iure gentium finitur Cameræ ad nutum Imperij reuocabilis.*

41 *Cæsar iurisdictionem mandare, Camera non integrum vnius, vel causarum aliquot iudicium, sed actus solummodo quosdam iudicij particulares delegare potest.*

42 *Tertio, quo ad ordinem iudicij liberior Cæsaris quam Cameræ iurisdictio: Cæsar enim summarie & de plano, leuato velo nõ tantum ipse cognoscere, sed & causas ita delegare: Camera non nisi ordine ac forma ordinatione præscripta caq; deficiente, solennitate à iure communi requisita iudicare cogitur.*

43 *Causarum ordinariarum & extraordinariarum in camera exigua differentia.*

44 *Aequiparatio generalis non habet locum in iis, quæ competunt iure speciali.*

45 *Plenior quoque partium essentialium Iurisdictionis, Notionis nimirũ & Imperij in Cæsare quam in Camera est conditio.*
46 *Cæsar quocunque modo à iure permisso in ius vocat & punit contumaces, Cameræ tam in prima, quam secunda instantia ea in re certa forma præscripta.*
47 *Cæsaris rerum iudicatarum executio liberior, Cameræ restrictior.*
48 *Si Banni executionem circulus vnus pluresue detrectat, res ad Cæsaris prouisionem per Cameram deferenda est.*
49 *Cæsari & libera condemnandi & absoluendi potestas in Camera, si de proscriptione Principis quæstio incidat, vt incõsulto Cæsare ad banni declarationem non perueniatur, moribus introductum,*
50 *Ne Camera in causis maioris momenti ad banni absolutionem inconsulto Cæsare procedat, diserte cautum.*
51 *Constitutionis restrictio ad delicta atrocia ac Reipublicæ perniciosa.*
52 *Si ex priuilegijs primæ instantiæ inter Principes reos, & in inferioris ordinis actores via commissarij impetrandi, eligitur Delegatus ex ordine prælatorum vel Comitum à Cæsare non à Camera petendus.*
53 *Si iudices ordinationis, consensu partium electi, inter se dissentiant, iis præsidem adiungere, ad Cæsarem spectat.*
54 *Appellationes à Cæsare absque certæ quantitatis consideratione recipiuntur. Cameræ certa summa præscripta.*
55 *In recipiendis appellationibus ab interlocutoria liberior quoque Cæsaris quam Cameræ potestas.*
56 *Item in decernendis inhibitionibus.*
57 *Cæsaris iurisdictio ἀνυπεύθυνος: Cameræ Reuisioni syndicatui, ac totum collegium reformationi Deputatorum obnoxia.*
58 *Restitutio in integrum non per calũniam vel ex causis antea deductis, aut ex aliis non legitimis & non satis releuantibus postulata Cameræ iurisdictionem sistit, Cæsaris non item.*
59 *Quo ad subiecta quoque territorii personarum & causarum Cæsaris quam Cameræ in multis amplior est potestas.*
60 *Quod ad territorium excipitur primo Italia, ex qua neq; in primo, neque secundo iudicio causæ ad Cameram deferuntur, sed in aula vel per delegatos expediuntur.*
61 *Secundo iudicium Rotuuilanum appellatione in qua Camera cum Cæsare concurrit, excepta.*

62 Renun-

Digitized by Google

62 *Renunciatio stricti iuris.*
63 *Renunciatio vnius remedii ad alterius remissionem non porrigitur.*
64 *Appellationis remissio ad nullitatem non extenditur.*
65 *Nisi nullitas cum appellatione coniungatur.*
66 *Remota appellatione, quantumuis generali dispositione, suspecti quæstio non tollitur.*
67 *Quoad personas, Cæsaris, quo ad omnes directo Imperio parentes generaliter fundata est iurisdictio: In Camera quo ad primam instantiam priuilegiati excipiuntur.*
68 *Qui habeant priuilegia primarum instantiarum.*
69 *Quibus casibus priuilegia primæ instantiæ locum non habeant?*
70 *In his quoque restrictior Cameræ quam Cæsaris iurisdictio.*
71 *Apud Cæsarem propter vim & turbationem qualecunque agere permissum: In Camera certæ vis illatæ qualitas requiritur.*
72 *In aula Cæsarea promotoriales absque discrimine, in Camera non nisi subditis concedi possunt.*
73 *Typographos ac pictores libellos ac picturas famosas contra constitutionem diuulgantes, solus Cæsar extra ordinem coercet.*
74 *Idem & circuli, nummos & obulos præter circulorum permissionem excusos interdicere, confiscare & iure monetæ citra causæ cognitionē, in eo peccantes priuare potest.*
75 *In Negligentes in agendis conuentibus exploratoriis solus Imperator animaduertit.*
76 *De peccatis in re numaria ac pecunia illegitimè cusa Cæsaris per vicinos circulos tanquam suos ea de re delegatos, est cognitio.*
77 *Idem cum Electoribus Rhenanis per commissarios suos in mercatibus Francofurtensibus, ne quid in leges monetales delinquatur prospicit.*
78 *Idemq; solus in reliquis Imperii ciuitatibus facit Imperator & Electorib. Saxonico & Brandenburgico, vt de iisdem in ciuitatibus sibi subiectis prouideant, mandat.*
79 *Contra extraneos, & qui in Imperio domicilium non habent, Camera absque consensu Cæsaris processus decernere nequit.*
80 *Cæsaris in collegium ipsum est iurisdictio, cui etiam causas cõmittere solet & potest. Cameræ vero in Cæsarem nulla potestas.*
81 *Cæsar ex recepta interpretum sententia, nisi aureæ bullæ constitutio-*

ne prohibeatur, iudicat in causa propria, quod de Camera nusquam relatum est.

82 *An in causis quoq; feudalibus, camera cum Caesare concurrat?*

83 *Exceptio infirmat Regulam in casibus exceptis, in non exceptis confirmat.*

84 *Renunciatio omnis odiosa & stricte intelligenda.*

85 *Dispositio & contractus generalis non corrigit aut tollit specialia.*

86 *Speciale: quod est exemtum à regulis communibus.*

87 *Specialis iurisdictio qua?*

88 *In generali concessione non veniunt Regalia & principi reseruata.*

89 *Verba in dubio proprie accipienda.*

90 *Iurisdictio Caesarea ordinaria, ab ea quae moribus feudalibus ei tanquam Domino competit plane diuersa.*

91 *Causae Principatuum, Ducatuum, Comitatuũ* in tit. 7. §i Ordin. par. 2. *non excipiuntur vt feudales sed vt maiores & illustres per se forensi magnitudine digna.*

92 *Vt Domini & parium sit cognitio, non sufficit controuersiam esse de feudo sed quae ipsam feudi naturam respiciat.*

93 *Si agitur alia via quàm ad constitutionem vel priuationem feudi, causa feudalis non censetur, & cognitio non ad iudicem feudalem sed ordinarium pertinet.*

94 *Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur.*

95 *Fallit regula de concurrente Camerae iurisdictione in causis Principatuum comitatuum.*

96 *Id etiam ad Baronatus & alia feuda regalia & ad partes quoque Principatuum & Comitatuum extendi, Schraderi sententia.*

97 *Secundo in causis Fiscalibus Ducatus, Comitatus territoria Oppida, arces concernentibus, absque mandato Caesaris Camera non iudicat.*

98 *In causis sessionum, inter status, qui suos non habent ex conuentione iudices, ab actore querela in aula proposita & meritis causae ternis vtrinque scriptis explicatis, solus Caesar pronunciat.*

99 *Si consensu iudicis constitutos habent, coram iis vsque ad causae conclusionem procedunt, cognitione ac definitione Caesari reseruata.*

100 *In causis moderationum, si quid circa processum dubii oritur, Caesar consulendus.*

101 *Si*

Digitized by Google

101 *Si à moderatorum sententia ad Deputatos sit prouocatum, ac Electorum & Principum legati pari numero dissenserint, Cæsareorum Commissariorum est definitio.*

102 *An in causis quoque criminalibus Camera cum Imperatore concurrat.*

103 *Camera casibus præmissis exceptis in reliqis omnibus cum Imperatore concurrit, ita vt præuentioni vtrobique locus sit.*

104 *Præuentio in omnibus qui pares sunt: in Iurisdictione locum habet.*

105 *Præuentio per solam in ius vocationem expeditur.*

106 *Præuentionis vis & effectus, vt per eam consolidetur iurisdictio.*

107 *Præuentio in quibus casibus de iure communi locum non habeat.*

108 *Cæsaris iurisdictio ipsa origine ac iure Electionis propria & vniuersalis, extra quam, si priuilegio expresso vel tacito aliquid sit remissum.*

109 *Cameræ à Cæsare & ordinibus mandata ac certis legibus ac finibus circumscripta.*

De Cameræ Iurisdictione hic à me dicturo, ne quis expectet de apicibus ac formulis impetrandorū processuum vel iudiciorum rationis & formæ omnis persecutionem: Sed breuiter tantum hæc tria † explicabuntur: Primo, Definitio iu- 1
dicii Cameralis, Secūdo, quo autore sit institutum, Tertio, quę & quanta tam quo ad νομοθεσίαν quam δικαιοδοσίαν Cameræ tributa sit iurisdictio, & in quibus ea à Cæsarea potestate differat.

Iudicium Cameræ Imperialis definiuit Rodingius Pandectar. Cameral. *libro 1. titul. 2. in princ. litium.* solennem disceptationem in Camera Imperiali constitutam, quod de iudicio proprie accepto in Pandectis, accipiendum est, vt quoq; verbum † Cam- 2
mergericht vsurpatur, *titul. 35. & 36. Ord. part. 2.* Hic vero κατὰ † ef- 3
ficientis Metonymiam accipitur pro personis Camerali iurisdictione prædictis. *Titul.* 1. 50. 79. 81. *part. 1. titul. 1.1.2. & à tit.* 12. *vsque ad titul.* 17. *item à titul.* 19. *vsque ad titul.* 22. *& à titul.* 25. *vsque ad titul.* 31. *part.* 2. *& tit.* 53. *part.* 3. quibus in locis omnibus Verbum Cammergerichte / pro *collegio iudicum & adsessorum* ponitur: Quod describo Imperij iudicum consistorium. Consistorii † verbum 4

generis loco posui, quod de quocunque Senatu vel consessu dicitur. Vnde Consistoriani, qui militaribus consistoriis, cum militares causæ disceptarentur, interesse solebant dicebantur. De quibus sic ait Marcellin. *libro* 15. Lazius *Reipub. Romanæ libro* 4. *fol* 485.
5 *numero* 40. Principatus autem † tempore hoc nomine Prætorium Principum ab Augusto in Palatio suo initio ædificatum dicebatur, in quo Imperator solus sedebat in sella curiali, quem circumstabant consiliarii. Vnde postea generaliter cōsilium intimū Cæsaris, in quo legatos & quoscunq; se adeuntes admisit & audiuit, de causis cognouit, ac consulentibus de iure respondit, quos stetisse præsente Cæsare ex Ambrosij 5. *Epist.* 133. apparet: Vel simpliciter consistorium vt *l. fin. C. de offic. diuers. iud.* Vel intimum consistorium, vt ait Firmian. Marcellin. Vel sacrū consistorium quod θεῖον συνέδριον vocat Suidas, dictum fuit *in l. Humanum. C. de LL.* Hinc
6 Comites † Consistoriani, qui ex primoribus ciuibus & eminentioribus Iurisperitis lecti fuerunt, qui ab Augusto consiliarii, ab Alexandro Seuero teste Lampridio scriniorum Principes & doctissimi viri dicti fuerunt. *l. iurisperitos. de excus. Tut. & Cur. l. proximè de his quæ delent. in Testam.* quos Principes secum duxerunt, vt Adriano adfuisse memorat Spartianus Iuliū Celsum, Saluium Iu-
7 lianū & alios relatos ab eo in Adriano. Imprimis verò Alexādri † Seueri consilium quod teste Lampridio reliquorum Principū consistoria prudentia & vtilitate publica longe superauit, frequentissimum fuit, in quo Iurisconsulti non pauciores viginti, in iisque nobilissimi Fabius Sabinus, Cato sui temporis appellatus, Domitius, Vlpianus, ac Iulius Paulus legum Vertices dicti, Pomponius legum peritissim. Callistrat. Hermogenes Venuleius, Celsus, Alphen. Florentin. African. Martian. aliique complures iuris professores, discipulique Papiniani, qui iuris asylon appellatus est, quorum consilio & iudicio res imperii tractatæ fuerunt Autor *com. ad Edict. Reg. Galliar.* Anno 50. promulgatum. *gloss.* 12. *n.* 5. Hos
8 spectabilibus proconsulibus † adæquarunt Arcad. & Honor. *l.* 1. *C. de Comitib. Consistorianis lib.* 12. Aliis quoque priuilegiis fuerunt donati, vt nimirum à sordidis & extraordinariis muneribus excusarentur. *l. maximarum. C. de excus. muner. l.* 1. *C. Theodos. qui à præb.*

Equor.

Equor. l. 1. C. Theodos. qui cond. rei priuat. Aliud quoque priuilegium constitutione Anastasij additam vt in excipiendis dictandisque actionibus, tam ipsi quam coniuges & liberi, serui ac coloni eorum, priuilegiis. Principibus Magisterianorum concessit vterentur *l. vltim. de comitib. consist.* Cuiac. *ad dict. titul. C. eod.* Petrus Grego. Tholosan. *Syntagm. iur. vniuersi libro 6. cap. 8. in fin.* In eos quoque conspirantes Maiestatis reos esse debere, Honor. & Arcad. rescripserunt Eutichiano *in l. Quisquis. §. 1. C. ad l. Iuliam Maiest.* Autor. *comm. ad Edictum Reg. Anno 50. gloss. 12. numero 3.* Ad cuius imitationem † & senatus Cardinalium consisto- 9 rium quoque dicitur Petr. Gregor. Tholosan. *Syntag. iur. vniuersi libro 15. cap. fin. num. 5.* Et causæ eodem pertinentes consistoriales & sacri palatii. Item Aduocati consistoriales Octau. Vestr. *libro 2. introduct. in aul. Rom. act. cap. 18.*

Porro mos ille Principum † ex consilio consistorii, quod eos 10 quocunq; irent comitari solebat, causas in aula tractādi, ac de iure respondendi non tantū integro Imperii principatu, sed diuiso etiam ab oriente, occidēte ab Imperatorib. Germanicis seruatus fuit, vt de Friderico I. relatū est à Radeuuico *lib. 2. c. 5.* Quod adhibitis in consiliū Bulgaro Martino, Iacobo Hugone I. C. eius temporis eminentissimis, plane eodē modo, quo antiqui Imperatores consistorialiū ministerio vti solebant, negotia & causas subditorum audiuit ac terminauit vsq; an Imperium Maximiliani primi. Is enim † secutus rationem temporum, quibus attenuata Impe- 11 ratoris potestas legum ac iudiciorum seueritate adstringenda videbatur, cum rebus publicis ad priuatas rationes ferè omnibus redactis, Cæsares non nisi in regnis ac prouinciis suis patrimonialibus, longè ab Imperii centro remotis domicilium constituere liceret, Vt in medio aduersus vim & iniusticiam præsidium & asylon esset. Vniuersale Imperii dicasterium quod quo ad causarum iudicialem disceptationem concurrentem cum Imperatore potestatem haberet consentienbus Electorib. Principib. & ordinib. reliquis in publico Wormaciæ in d. cōuētu Anno 1495. instituit, constitutis 16. Assessorib. partim nobilitate, partī publico doctrinę testimonio ornatis, iisq; Pręctorē principali

vel ad minimum Comitum vel Baronum dignitate conſpicuum præfecit, quod poſtea eodem anno Francofurti præſente Imperatore introductum fuit. Qui iudicum † numerus poſtea rebus
12 ita exigentibus auctus & amplificatus fuit, vt ex Decretis Comitiorum Anno 1507. & 1512. 1530. & 1548. 1557. Anno *66.* relatis *in additione ad tit.2.Ord.part.1.* videre licet.

Ad differentiam vel formam quod attinet, verba Iudicum Imperij poſui, Iudicis verbo proprie diſceptatores ſignificantur, in quibus publica iudicandi, ac iudicata exequendi poteſtas eſt. Donell. *com.iur.ciuil. libro 17.capit.6.fol.16.num.20.* quo & Imperij
13 verbo † diſtinguitur primo à Principum veterum conſiſtoriis, quæ non tantum circa diſceptationes iudiciales, ſed omnia, quæ ad ſummam Reipub. poteſtatem pertinebant, verſabantur, vt an-
14 tea iudicauimus. Deinde, quo ad noſtra tempora eodem † verbo iudicum à Conſilio Imperii Noribergenſi, quod & Regimen-
15 tum appellatur, à Maximiliano 1. Imperatore cum cõſenſu † ordinum Anno Saluatoris noſtri ſupra milleſimum quingenteſimo primum inſtituto diſtinguitur, illi enim plena poteſtas, non tantum diiudicandi cauſas priuatorum, ſed etiam de pace & bello, ac omnibus aliis negotiis ad ſummam Imperii poteſtatem pertinentibus deliberandi ac ſtatuendi poteſtas conceſſa fuit, vt conſtat ex ordinatione Regimenti promulgata Auguſtæ Anno 1500. *§.tit.* **Von den zwäntzigen ſo in der Königlichen Mayt. vnd deß heiligen Reichs Regiment geordnet / vnd jrem Gewalt. Item/ §. Dergleichen** Decreti **Nürnberg**/ Anno *1524.* Decreto Eclingenſ. Anno *1526.* Ratisbonenſi Anno 27. Reform. Cam. Anno *1531.* Quod, quomodo potentia & authoritate Caroli V. à primo inſtituto mutatum & labefactatum ſit, videatur ex conſtitutione eiuſdem in Comitiis Wormacenſib. Anno *1521.* Decreto Spirenſi Anno 15*29.* **§. Item / als die Keyſerliche Regierung** Decreto Nurnberg. 1521. **§. Doch ob ſich.** Carolum vero ſequentium Imperatorum tempore plane in deſuetudinem abiit.

16 Secundo à conſilio † quoq; aulico noſtri temporis, cui nõ tantum cauſarũ ad iuriſdictionẽ Cæſareã pertinentium diſceptatio: ſed & aliorũ ferme omnium negotiorum, ad Regalem Cæſarum, non

non autem totius imperii potestatem spectantium deliberatio committitur. A Rotvvilensi † quoque iudicio eodem verbo 17
imperii distinguitur, quòd illud non totius imperii, sed Cæsaris solummodò loco incerto ac particulari districtu causis & personis iurisdicendi potestatem Cæsaris ac Cameræ reformationi obnoxiã habeat, Reformatione dicti iudicii Max. II. *par. 2. tit. 1. 4. & 5.* Decreto imperii Spirensi, An. 70. §. Und nachdem uns fürkommen. Gail. *lib. 1. obs. 40. n. 234.* Roding. *iur. Cam. lib. 1. tit. 23. nu 9.* Idem est de reliquis tam vicinorum Regum, quàm Principum, quoque imperii Senatibus vel parlamentis. Quantum ad causam efficientem † huius iudicii, A solo Imperatore Maximiliano I. Cameræ iudicium institutum, eiq; iurisdictionem, quam habet, cõmunicatam esse videtur princip. Decreti VVormaciensis An. 1495. 18
Vbi narrat Imperator Cameræ iudicium cum cõsilio, non autem consensu ordinum à se institutum esse. Cui suffragatur Reformatio Friderici Tertii præcedens, quæ à Cæsare autoritate ac potestate regia cum consilio procerum promulgata refertur. Principium item constitutionis Maximiliani I. de pace publica VVormaciæ eodem Anno 1495. edita, vbi dicitur cum consilio vnanimi Electorum, Principum & ordinum: Consilii autem & consensus magnam esse differentiam cap. 2. præcedẽti ostenditur, ac docet Bodin. *de Republ. lib. 3. c. 1.* Idem probari videtur Decreto Constantiensi Anno 1507. & Ratisbonensi eiusdem Anni, quod ibi tantùm regis Romani ità volentis & cõstituentis per verbũ, Wir wollen / volumus nulla aũt Principum & aliorum optimatũ consensus fiat mentio. Quò etiam pertinet, quòd Carolus V. Anno 1548. sibi soli dispositionem iudicii Cameræ obtinuerit §. Und dieweil, *& seq.* Accedit, quòd processus omnes ac decreta Cameralia solius Imperatoris nomine ac sigillo expediantur *ordin part. 3. titu. 12.* §. Und so solche. Petr. Heigius *quæst. part. 1. quæst 9.* Petr. Denaisius *iur. Cam. titul. 225. verb. process. emanatio. num. 4.* VVilhelm. Roding. *Pand. Cam. lib. 1. titul. 3. §. 3.* Item quòd officiales Cancellariæ Cameralis omnes in Cæsaris & eius vice collegii, non verò in ordinum omnium verba iurent. *Ord. part. titul. 26. §. vltim.* Petr. Denais. *iur. Cameralis titul. 6. verb. Cancellariæ officia. nu. 4.* Prætorem

Digitized by Google

sue iudicem ac fisci procuratorem, solus quoque creet, Ordin. *part.1.titul.4. in princip.* Ord. *part.1.titul.5. in princ. &* §.1. Die Röm. Key. May. iudices & assessores quoque Cameræ puniat. Ord. *par.3.tit.53.* §.5. Ob sich aber. Petr. Denaiſ. *iur. Cameralis. tit.271. verb. Reuisio actorum. num.9.*
19 His tamen & aliis † de quibus Ord. *part.1.titul.1.* §.2. Nemblich wollen. & Decreto Spirensi, Anno 70. §. Dieweil dann auch. *& seq.* Petr. Denaiſ *iur. Cam. titul.12. numer.1. & 3.* Cæsaris, de iure ac potestate sua in gratiam publicam concedentis, honori ac eminentiæ potissimum, tum quoque maioris autoritatis collegio conciliandæ causa, reseruatis non obstantibus, extra omnem dubii aleam positum est, eam, quam hoc tempore exercet Camera iurisdictionem & potestatem non à solo Cæsare iure maiestatis, vel potestatis regiæ, sed à Cæsare & ordinibus coniunctim vsitata via conuentionis, tam Maximiliani I. tempore primò tributam, quàm Caroli Quinti, Ferdinandi, Maximiliani II. & præsentis Imperatoris tempore confirmatam esse, disertè probatur primo decreto VVormatiensi tempore Maximiliani primi, cum hac inscriptione, Handthabung deß Friedens / Rechtens vnd Ordnung / Anno 1495. promulgato. Vbi dicitur, quæ de pace publica & iustitia per Cameram administranda Acta consilio ac consensu ordinum, & quòd ita inter ipsos conuentum sit, constituta esse: Imò eodem Decreto *titul.* Das Cammergericht an einem stetten Ende zuhalten / per Electores, Principes, Prælatos, & vniuersum imperii collegium Cameræ iudicium institutum esse expressè declaratur. Idem Caroli V. tempore in Comitiis VVormatiensibus, Anno 1526. constitutum est. Abundè verò satis clarè id exprimitur renouatione Cameræ ordinationis Anno 1555. A Ferdinando Rege Romanorum nomine & autoritate Cæsaris Augustæ edita, tam ex inscriptione, quàm ipsa dispositione; Inscribitur enim Cæsaris & ordinum conuentio, & acceptata Cameræ ordinatio. Item *in proœmio* in verbis: Vnd darauff mit Rath / zuthun vnd Vergleichung bemelter Churfürsten / Fürsten vnnd Stände / solche ernewerte Ordnung. Quod de ea renouanda & publicanda inter Imperatorem & ordines ita sit conuentum. Quæ clausula in omnibus tam Ferdinandi,

nandi, quàm Maximiliani II. & Rudolphi tempore non tantùm de Cameræ iurisdictione & procedendi ordine, sed rerum aliarũ publicarum omnium constitutionibus repetita est, vt alibi fusius à nobis ostensum est.

Quibus nihil derogant, quòd adducta † verba Maximiliani I. 20
Regiam & absolutam de iurisdictione Cameræ constituendi potestatem innuere videatur. Nam id quomodo intelligendum sit, constitutio eiusdem Maximiliani allegata satis declarat. Nec refert, quòd Anno 1548. à veteri instituto præsentandi ab ordinib. in gratiam Caroli, cuius tũc temporis, quod in armis esset, maxima erat autoritas, quodammodo necessum sit. Id enim, vt de iurisdictione Cameræ, de quo hoc loco agimus, nihil disponit, sic nec simpliciter de præsentandi omni iure, sed tantũ pro eo tẽpore certis conditionibus & reseruatione iuris sui integri in posterum factum esse, verba dictæ constitutionis expresse declarant.

Et si quicquam esset maioris momenti, quòd eam quam posuimus definitionem impugnare videretur. Id tamen repetita illa, quam diximus, à Ferdinando ordinatione, Anno 1555. *in proœmio*, Mit Rath zuthun / vnd Vergleichung Churfürsten / Fürsten vnd Stände / planè immutatum est, Ibi enim disertè cõstituitur, quæ de Cameræ iudicio sint disposita, & Cæsaris & ordinum coniunctim, iure censeri debere: Adiecta etiam clausula derogatoria, ex qua Cæsaris & ordinum voluntas mutandi iuris contrarii liquidò constat. Legibus enim † posterioribus per se ius vetus ab- 21
rogatur, etiamsi nulla priorum mentio fiat, multò magis si in noua lege id nominatim caueatur, *l. sed & posteriores. de legib. l. vlt. de constit. Princip.* Donell. *com. lib.* 1. *c.* 12.

Quod ad locum iudicii Cameralis, † etsi vetus consistorium 22
Principum, antequam Camera institueretur, olim secutum sit, aulam Imperatoris, vt memini videre acta VVratislauiæ in Silesia, & Graicij in Carinthia celebrata Anno 1420. certisque tantùm pateret anni temporibus: Hodie tamen licet initio certa sedes ac domicilium non esset designatum, sed in genere, vt in commodo imperii loco celebraretur. Ord. Cameræ VVormatiensi Anno 1495. *titul.* Wo das Cammergericht gehalten werden soll /

ſoll / vt ſtatarium ac fixum ſit in vrbe Spira, eo nomine toto or-
be clariſſima, indeq; exceptis belli ac peſtis temporibus, niſi gra-
ues ob cauſas, & iniuſſu Cæſaris & ordinum transferri nõ debeat,
conſtitutum eſt Decreto Comitiorum Auguſtanor. Anno 1530.
§. Darzu meinen vnd wöllen wir. *Ord. part. 2. tit. 34.* Memoriali Viſitat.
Anno. 1556. §. 12. Dieweil.

23 Quantũ ad modum iuriſdictionis † ac poteſtatis Cameræ tri-
butæ, antea oſtẽdimus, iudicibus omnibus ſimpliciter cõceſſam
iuriſdictionem accipi ſolũmodo de δικαιοδοσία, vel iuris reddendi,
ſecundum leges latas facultate ac munere, excluſa, non tantùm
legum ferendarum poteſtate, ſed libera etiam & nullis legibus &
moribus adſtricta diſceptatione, qualis populo tantùm Roma-
no, Senatui, Principi & aliis ſummam poteſtatem obtinentibus
competebat, quorũ iudicia neq; lege certa, neq; formulis alliga-
ta, ſed libera dicebantur ad differentiam legitimorũ, teſte Cice-
rone & Quintiliano. Baro *princ. inſt. de offi. iud.* Alieno autem impe-
24 rio † ac ſummæ poteſtati ſubiectæ tam ſingulares perſonæ, quàm
collegia & corpora in poteſtate iuris conſtituendi nihilo plus
poſſunt, quàm à Principe vel Republ. ſibi conceſſum probent. *l.
Ἀξίωσις. Ad l. Rhod. l. vltim. §. 1. C. de legib.* Ex quo ſequitur, Cameram
25 nihil † ſibi in poteſtate legum ferendarum vẽdicare poſſe, niſi ab
imperio ſibi tributum oſtendat. Vt autem olim Prætoribus Ro-
manis vnà cum δικαιοδοσία etiam totius iuris ciuilis, tam eius quod
cuiuſque eſt, quàm eiuſdem obtinendi ratione, conſtituti, tem-
poraria duntaxat poteſtas adiuuandi, ſupplendi, vel corrigendi
conceſſa fuit, *l. ius autem ciuile. de legib.* Non tantùm enim legũ cu-
ſtos, ſed etiam ſi res ita ſuaderet, interpres & emendator fuit Præ-
tor Cic. *de legib. & princip. inſt. de bonor. poſſ. l. 2. §. eodem tempore. de orig.
iur.* Baro *in l. ius ciuile. de legib.* Sic quoque publicis imperii decretis
26 permiſſum eſt collegio, ſi quæ circa proceſſum † decernendũ ac
fundandam iuriſdictionẽ ordinatio dubia & mãca videatur, eam
neceſſitate vrgẽte declarare, corrigere, ac ſupplere, & quod in ea
reformanda placuerit, vſque ad tempus Εὐθύνων, ſiue viſitationum
annuarum (quibus hæc & alia comprobanda aliterve ordinanda
deputatis ſunt proponenda) ſeruari iubere poſſit Ord. *par. 2. tit. 36.
in princ.*

Digitized by Google

in princ. Decreto Comitiorum Spirensi Anno 70. §. **Darmit aber.** Quæ cùm mandata sit Cameræ, ex natura mandati primò sequitur. Etsi hanc interpretandæ ac declarãdæ ordinationis potestatẽ nõ suo iure, sed nomine imperii, à quibus mandata est, exerceant. Quicquid tamen à Camera ita sit constitutũ tempore definito, eandem obtinere autoritatem, ac si ipso Imperatore ordinib. vniuersis cõsentientibus sit sancitũ *l. quod quis per alium. de reg. iur.* cùm nihil intersit, † per se summa potestas aliquid decernat, vel 27
constituat, an verò ii, decernendi & constituendi negotium dederit, *l. item. §. 1. quod cuiusque vniuer.* id quod olim in plebiscitis Senatusconsult. Principum constitutionibus Prætorum aut ædiliũ edictis apud Romanos sic obseruatum fuit. Secundò, cùm à finibus † mandati deflectere non liceat, sed forma eius diligenter te- 28
nenda & obseruanda sit. *l. diligenter. § mandati. ff. mandati. l. cùm mandati. 12. C. eod.* quæ de obtinendi solummodo iuris quod cuiusq; est ratione, vel de ordine iudiciorum ac processu corrigendo ac declarando Cameræ permissa sunt, ad alteram legum ferendarum partem, quæ de iure quod cuiusq; est, siue quod ad definitionem causarum pertinet, porrigi non posse, certum est.

Quantum ad iuris † reddendi facultatem attinet, in vniuersum 29
constitutum est, causas & personas omnes, quæ Cæsaris iurisdictioni subsunt, Cameræ quoque subiici Ord. *part. 2. tit. 7.* An verò concessio iurisdictionis † Cameræ facta priuatiuè, ac ita accipi- 30
enda sit, vt Cæsar iurisdictionem prorsus à se abdicarit, an verò cumulatiuè, ita vt cum Camera semper concurrat, ac præuentioni locus sit, non noua quidem, vt ait Heig. *quæst. 9. 12.* sed parum ciuilis quæstio est. Sunt n. quidam † in ea sententia: quam refert & 31
sequitur Rosenth. *de feudis. c. 12. concl. 1. n. 32.* Quia generaliter & vniuersaliter Imperator iurisdictionem in Camerã transtulerit Ord. *part. 2. titul. 27.* Dispositio autem & renunciatio generalis & vniuersalis ab omni iure excludat. Corn. *consil. 421. in fin. libro 4.* Curt. Iunior *consil. 26. numer. 8.* Crauett. *consil. 256. num. 5. & consil. 203. nume. 4.* Menoch. *consil. 10. num. 16.* Idque per viam contractus, maximè in ciuilibus, contentiosis, quod illud priuatiuè ac sic intelligendum sit, quod eam planè à se remouerit, nec in his vlla ratione cum

Camera præueniendo cōcurrere possit. In qua opinione & Schrader. fuisse apparet, *tract. feud. part. 30. sect. 2. in fi.* vbi causas feudales, siue motas lites inter duos vasallos de feudis, Principatu, Ducatu, Comitatu, Baronatu, inferioribus immediatè ab Imperatore dependentibus ad solius Cameræ iurisdictionem pertinere, nec præuentioni Cæsareæ in iis locum esse, generalibus hisce rationibus contendit. Quod Ordinatio Cameræ imperialis, & inter cæteras dispositio eiusdem *part. 3. c, 27.* transiuerit in contractum per tex. Ord. *par. 3. tit. 54. §.* **Solchs alles.** Et iurisdictio per contractū siue per ordinationem & constitutionē, quæ in contractum transiuit respectu cōcedentis non cumulatiuè, sed priuatiuè concessa intelligatur, per ea, quæ tradit Curt. Iun. *cons. 73. n. 28.* Ias. *cons. 70. col. 4. lib.* 3. Paris. *cons. 2. n. 18. lib.* Rolan. à Valle *cons. 88. n. 26.* Hieron. Grat. *cons. 9. num. 86. lib. 1.* Et quia in Ord. *part. 2. titul. 35.* expressè cautum sit: **Daß dem Keyserlichen Cammergericht sein freyer/ starcker vnverhinderter Lauff gelassen / vnnd darwider nichts gegeben werden solle/** quodque verbum **freyer**/ æquipolleat verbo *liberum*, idemque importare verbum **Starcker**/ quod verbum *præcisum*. Quodque verba præcisa præsertim geminata exceptionem præuentionis tollant, per ea, quæ tradit Iason, Felin. & alii ab eo allegati *num. 75.* tum quia apponatur dicta illa clausula: **Daß dem Keyserlichen Cammergericht vngehindert einiger** Restitution, supplication, auocation, **oder ander** suspension **vnd auffschläg.** Sub quibus verbis etiam præuentio includi videatur, tum quòd dispositio ista sit concepta verbis vniuersalibus & geminatis. Et Cæsar sibi *c. 7. p. 2.* Ord. reseruarit cognitionem litis motæ respectu feudorum regalium, & reseruatio facta in vno, censeatur esse abdicatio aliorum. Cravet. *cons. 314. nu. 13.* Alciat. *cons. 300.* Barbat. *cons. 15. col. 2. post med. volum. 1.* Socin. iun. *cons. 76. num. 5. vol. 4.* Petr. Anton. de Pet. *de iure quæsito nō tollendo c. 22. nu. 67.* Idem se partim legisse, partim in consiliis & disceptationibus audiuisse non parui nominis viris visum fuisse ait Rosenthal. *d. c. 12. nu. 32.* iisdem fermè rationibus & argumentis, suspenso tamen suo de re tanta iudicio.

32 Verùm hisce non obstantibus † extra omnem dubii aleam positum est, non priuatiuè, sed cumulatiuè saltem, hanc Cæsareæ iuris-

Digitized by Google

iuriſdictionis cum Camera cōmunicationem intelligendam eſſe. Non tantùm enim ciuili, ſed gentium quoq; iure generaliter receptum eſt: Quoties à Rege vel aliis Rempub. tenentibus, Magiſtratibus, curatoribus iuriſdictio cōcedatur, eam non priuatiuè, ſed cumulatiuè conceſſam intelligi. Cagnol. *in l.2. num.190. de orig. iur.* Menoch. *de arbir. iud. quæſt. lib.1. quæſt.40. n.2.* Muſcor. *de iuriſd. nu.34.* Peregrin. *de iur. fiſc. lib.1. c.3. nu.33.* Milanenſ. *deciſ. n.19. lib.2.* & quos adduxi pro hac ſententia ſuprà *lib.1. c.29. de adiunctis iuriſdictionis.* & plures allegat Heig. *quæſt.9. num.9.* Bodin. *de repub. lib.3 cap.9.* Et in ſpecie, quòd Imperator fons omnis iuriſdictionis, non intelligatur adeò plenè iuriſdictionem conceſſiſſe, vt non maiorem penes ſe retinuerit. Natta *conſ.487. nu.24.* Rol. à Vall. *conſ.1. nu.136. lib.2.* Bald. *in c. vnic. §. adhæc. de pac. firman. & violat.* Surd. *conſ.210. num.56.* Heig. *quæſt.9. nu.18.*

Quæ de effectu contractus in transferenda iuriſdictione adiiciuntur, præterquā quod peremptoria nō eſſe oſtendimus, ſuprà *lib.2. c.29.* Certū eſt inter Cæſarē & Camerales nullā de dando aliquo vel faciendo conuentionē, quam propriè contractū dici docuimus ſuprà *c.23. n.5.* interceſſiſſe. Sed inter Cæſarē iuri ac poteſtati ſuæ in aliquo renunciantē & ordines de forma iudicii aliquid conſtitutū eſſe Ægid *d. q.9. n.14.* Ea aūt Cæſaris remiſſio & cōſenſus cum ordinib. pro forma Reipubl. conſenſus, quam cōmunem Reipub. ſponſionem appellat Papinia. *l.1. de legib.* cum contractu ſynallactico, cuius interuentu iuriſdictionē priuatiuè datam intelligi contendunt interpretes relati ſuprà *lib.1. c.29.* nihil habet cōmune. Nec quicquā huic opinioni ſuffragatur diſpoſitio iſta. **Daß dem Cammergericht sein starcker Lauff gelassen werden solle** / & quòd ea verbis vniuerſalibus & geminatis concepta ſit. Ea enim de verbis vniuerſalibus, geminatis ac præciſis in ſuis terminis cōcedendæ nimirum iuriſdictionis, ſunt accipienda, allegata verò Ordin. *part 2. titul.35.* non ampliat iuriſdictionem Cameræ tributam, ſed de iudicij in ea cœpti curſu non ſiſtendo vel remorando mentem Cæſaris & ordinum præciſam, maioremq; deliberationem ſaltem oſtendit Alciat. *de verb. ſignificat. lib.1. fol.48. num.89.* Argumento à natura exceptionis vel reſeruationis reſpondetur,

primò causas illas non eximi à notione Cameræ, sed iudicio priuilegiatorum primæ instantiæ, idq; ostendit ordo tituli & natura copulæ: auch/cuius natura est, vt repetat qualitatem præcedentem *l.auia.iuncta glo.de condit.& demonst.& in l.Seia.§.Cato.* Et ibi Bartol. *de fundo instructo.* Alexand. *consil.9. num.5. lib.5.* Menoch. *consil. 187.num.19.* Et si causæ Principatuum, Ducatuum, Comitatuum, &c. excipiantur, de generali Cameræ iurisdictione. Certum tamen est ficti non maiorem esse vim, quàm veri. *§.minorem.instit.de adopt.l.filio quem pater.de liber.& posthum.hær.instituen.* Menoch.*cons. 100.125.* Per reseruationem autem certorum casuum reliqua finguntur in genere concessa. Cùm igitur expressa generalis & vniuersalis concessio ad ius relata non operatur abdicationem, sed solummodo communicationem iurisdictionis, vt paulò antè ostendimus, multo minus per fictum & subauditum intellectum effectus priuatiuæ concessionis induci potest. Et postremò si in verbis concessæ Cameræ iurisdictionis vlla esset ambiguitas, eam tamen fuisse mentē Imperatoris, iurisdicēdi potestatē cū ea quodammodo cōmunicantis, vt eam non prorsus à se abdicaret, sed liberam actoribus potestatem faceret iurisdictioni Cæsareæ subiectos, vel coram se, vel Camera conueniendi, vt potior sit præuenientis conditio; Obseruantia, à prima Cameræ ordinatione secuta ostendit, vt apparet ex Decreto Colon. An.1512.§.Zum dritten/ quæ sic habet: Nachdem täglich der Partheyen Händel vnd Sachen an vnserm Keyserlichen Hoff erwachsen. Idem Rescripto quodā eiusdem Maximiliani ad ordines imperij Ann.1505. relato ab Antonio Bonbellona *in com.ad edictum Diocletiani, de malefic. & manichæis in Cod.* Hermog.*par.2.c.15.* vbi: Wir geben euch zuvernemmen/ Daß wir Probst/Dechant/vñ Capitel deß Thumbstiffts zu Trier gebetten haben / die Rechtfertigung / damit sie den Edlen vnsern vnnd deß Reichs lieben getrewen Philips Graffen zu Viernburgk/zu Rom fürgenommen/ abzustellen/ vnd sich gebürliches Rechtens vor vnsern/ oder vnser/vnd deß H. Reichs Cam̃er Richtern/als seinem ordentlichen Gericht begnügen zulassen. Idq; in hodiernum diem continuatum, & absque discrimine causas nondum in Camera introductas in aula Cæsarea recipi videmus.

Obser-

Digitized by Google

Obſeruantia autem poſtea ſecuta mentem diſponentium interpretatur ac declarat Peregrin. *de Iure Fiſci lib. 1. c. 2. n. 99.* Crauer. *conſ. 166. & conſ. 201. n. 11. &* 12. Pacian. *conſ.* 101. *n.* 14. 140. *n.* 27. *conſ.* 61. *nu. 11.* Quæ etiam præſcriptione non indiget. Aretin. *conſ. 11. colu. 3. verſ.* Sed tamen ex ſuperabundanti. Socin. *conſ.* 145. *libro 1.* quos ſecutus eſt Crauett. *conſ.* 101. *num.* 4. *& conſ. 18. nu. 2. & conſil. 211. in fine.* Menoch. *conſ.* 49. *num.* 21. *&* 22. *lib. 1. & conſ. 21. nu. 15. & conſ. 75. nu. 97. eod. lib.* Et memini ante aliquot annos legatos Electorum Palatini, Saxonici & Brandenburgici Cæſarem de quibuſdam, quę pręter Imperii leges & morem maiorum in iuſtitiæ adminiſtratione irrepſiſſent: pro officio Principum ſuorum monentes, inter alia id reſponſi tuliſſe: **Ihr Keyſerlich Mayeſtat hette dem Cammergericht jhre Juriſdiction in etlichen Fällen communiciret/ aber ſich derſelben darumb nicht abdiciret noch begeben.** id eſt: *Cæſarem cõmunicaſſe Cameræ in quibuſdam caſibus, ſed propterea non abdicaſſe à ſe iurisdictionem.*

Obſeruandum præterea tantum abeſſe Cæſarem iuriſdictionem ſuam planè à ſeſe abdicaſſe, vt non tantum à condito iudicio Cameræ de ea ꝓ arbitrio diſpoſuerit, ſed etiã Cameræ in cõcurrẽte iurſdictione multis modis præiudicarit, vt apparet ex variis priuilegiis, Electoribus, Principibus & aliis ordinibus, de appellationibus vel plane vel intra certam ſummam in Camera nõ recipiendis à Maximiliano. 1. Carolo, Ferdinando, Maximiliano II. & præſente Imperatore indultis, quorum Catalogum refert Pet. Frid. Mindan. *de proceſſib. in Camera extrahendis libro* 1. *in fin.* Et VVilhelm. Roding. *Pandectarum Cameral. libro* 1. *de iuriſd. Cameræ tit.* 20. *fol.* 117.

Exploſa itaque abſurda hac & à politica omni ratione aliena ſententia, altera verior † ac crebrior ſuccedit. Quod Camera cũ 33
Imperatore concurrentem habeat iuriſdictionem ſalua præuentione. Geil. *obſ. 1. lib. 1. n. 7. & obſ. 29. lib. eod.* An aũt cõcurſus iſte ἁπλῶς & κατὰ † παντὸς, ac ita ſimpliciter ſit accipiendus, vt qualẽ & quã- 34
tãcũq; in quibuſcũq; locis cauſis, & perſonis iuriſdictionẽ habet Imperator, ea quoq; Camerę cõmunicata intelligatur. Etq; ſic videtur † expſſa *tit. 27. ord. par. 2.* vbi diſertę ac generaliter diſponitur:

Daß alle vnnd jede Sachen/ die ohne Mittel der Keyserlichen Jurisdiction vnterworffen / vnnd von derselben nicht durch sondere Außträge außgenommen/ an dem Cammergericht fürgenommen werden sollen/ id est, *quod causæ & personæ omnes Cæsareæ iurisdictioni subiectæ ad Cameræ iudicium pertineant*. Quæ dispositio cum sit generalis imo vniuersalis ex natura sua, quæ est, vt quod vniuerso generi conuenit, singulis quoque speciebus conuenire necesse sit. *l. fin. in fine. C. de dot. promiss. l. 1. §. Generaliter de leg. præstand.* Item æquiparatorum idem ius statuitur. *l. illud. ad l. Aquil. l. à Titio de verbor. obligat.* Petrus Belluga *in spec. princip. Rub. 1. numero 1.* Alexand. de Imola *in l. 1. in prin. de leg.* Vbi quod adæquata post adæquationem eadem censeantur. Fulu. Pacian. *in tract. de probat. cap. 27. num. 22. lib. 1.* Vnde consectarium videtur, quo in territorio personis & causis Cæsarea, iisdem quoq; Cameræ Iurisdictionem circumscriptam esse: Ac qui nouerit, quod sit territorium Imperii ac Cæsaris, quæ causæ & personæ iurisdictioni eius attributæ, de quo constat ex *c. præcedenti,* simul qui & quomodo in Camera vel agere vel cõuenire debeant, nouerit. Idq; crebrioris Pragmaticorũ calculo cõprobatur: Sic enim habent verba Geil. *lib. 1. obs. 41. nu. 8. & obs. 29. n. 2. & 3. & obs. 41. nu. 3.* Quod Camera Imperatorem repræsentet, ac eadem priuilegia quoad Processum, quæ Imperator habeat. Idem Mynsinger. *cent. 4. obs. 5.* Gilman. *Rer. iud. Cam. lib. 5. decis. 46. n. 94.* Et sit consistorium non tantum summi Principis, sed etiam totius Imperii Ioan. Tilem de Benig. *decis. Cam. Syntag. 4. fol. 213. n. 39.* Ludouic. Bender. *in proœmio, tract. de reuis. n. 13. & conclus. 9. nu. 17.* in quo prętermisso Iuris ordine sola veritate facti inspecta procedatur. Tileman. de Benig. *d. syntag. 4. decis. Cam. fol. 213. nu. 38.* Imo quod in decernendo, statuendo & iudicando summa, ac plane Imperatoria vtatur autoritate, siquidem vt Cæsar iurisdictionem omnimodam habet, & fons sit iurisdictionis. Sic quoque Camera in solidum iurisdictionem cum Imperatore habeat, Blar. *in l. diffamari. cap. 6. num. 4 & cap. 8. num. 30.* Wilhel. Roding *Pandect. Cameral. libr. 1. tit. 3. n. 6.* Vbi Cameram in decernendo & iudicando plane Imperatoriam Maiestatem, dignitatem & autoritatem obtinere affirmat. Et quod Camera obtineat vices Imperatoriæ Maiestatis Ludolph.

Digitized by

dolph. Schrader. *in tract. Feud. part. 10. sect. 2. nu. 71.* Item quod Imperatorē parem non superiorē agnoscat. Geil. *obs. 41. lib. 1. n. 8. & 9.*

Cæterum vt nulla regularis † definitio in iure certa ac perpetua est scilicet quasdam certas esse existimat Accurs. *in l. omnis definitio:* quē confutat Cuiac. *ead. l. de R. I.* Et nō ex regula ius sumendū vt ait Paulus *l. Regula.* quod ea ius non constituant, sed ad ius ex quo sumuntur, referendæ sint. Cuiac. *d. regula de reg. Iuris.* Sic quoque gneralis hæc de concurrente † Cameræ ac Cæsars iurisdi- 37
ctione adsertio per omnia non cōstat: sed ex iure & constitutionibus, ex quibus ducta est in multis, quibus amplior & augustior Cæsare est iurisdictio & potestas, subuertitur. 36

Ac primo, quantum † ad νομοθεσίαν, Cæsar priuilegiorum con- 38
cedendorum solus habet potestatem, & quoad leges vniuersales ferendas, vt in toto Imperio politico semissem vt supra *libro 1. cap. 3. & hoc libro, cap. 1. & 2.* exposuimus. Camera vero, vt paulo ante præmissum est, ordinis iudiciorum solummodo ad certum tempus declarionem.

Secundo etsi ordinariam † iurisdictionem obtinet Camera, 39
quod secundum Maranthæ definitionem. *distinctione 15. versic. 14. limita.* ei sit concessa, ab iis, qui ordinariæ iurisdictionis tribuendæ potestatem habent, Cæsare nimirum cum ordinibus, Imperii corpus constituente Mynsing. *consil. 24. Decad. 3. numero 2. & 4. & 17.* Ideoque recusari non possit Mynsing. *consil. 24. Dec. 10.* Geil. *obs. 33. & 41. libro 1.* Wihelm. Roding. *Pand. Cam. libro 1. cap. 3.* (Licet enim vt antea diximus Imperatori de Iure suo sponte in gratiam publicam concedenti honor ille sit reseruatus, vt Cæsaris iudicium appellatur, eiusque solius nomine ac sigillo mandata ac processus expediantur, officiales quoque cancellariæ in solius Cęsaris eiusque vice collegii verba iurent, Ord. *part. 1. tit. 26.* Per. Denaisſ. *Iur. Cā tit. 61. §. 4.* Ord. *par. 3. tit. 12. §.* Vñ so solche. Myns. *obs. 1. cent. 4. par. 3.* Gail. *obs. 1. lib. 1. nu. 7. & obs. 29. lib. 1.* Inde tamen delegata Iurisdictio eiusdem quemadmodum à Iuris Canonici interpretib. definitur censeri non potest. Quod in incertis non autem in certis, qualia sunt, quæ de iudicum Cameræ cōstitutione exposuimus antea *n. 19. 20. 21.* cōiecturis sit locus *l. continuus. de verb. oblig.*

Diste-

Differunt tamẽ in eo, quod Cæsaris propria, Cameræ vero mandata ac precaria sit iurisdictio. Data enim Cæsari † creationis
40 iure, pars Dominii, siue vsusfructus tum reliquæ vniuersę potestatis politicæ, tum quoque iurisdictionis, non nisi morte & aliis modis quibus vsusfructus legib. ciuilibus, ac Imperium politicum iuregentium finitur. Cameræ vero iurisdictio ad nutum non quidem solius Imperatoris Zas. *cons. 10. num. 16.* Geil. *obs. lib. 1. obs. 41. nu. 3. & 4.* Sed Imperii vniuersi vel tota vel pro parte est reuocabilis *argum. l. soluitur. de iudiciis. cap. vt nostrum. de appellat.* Cæsari etiam vt pote iu-
41 re suo † non alieno beneficio habenti iurisdictionem suam vel totam, vel in personas & causas certas mandare. *l. more. de iurisdiction.* Cameræ vero nec vniuersum ius sibi tributũ in alium transferre, sed nec integrum vnius vel causarum aliquot iudicium delegare permissum: sed actus solummodo quosdam iudicii particulares, testium nimirum examinationes, instrumẽtorum ac priuilegiorum transumptiones, inspectionem locorum ocularem delegare consueuit. Wilh. Roding. *Pand. Cam. lib. 1. tit. 3. & 7.*

Tertio non tantum in modo habendi, sed etiam quo ad ordi-
42 nem ac formam † exercẽdi iudicii liberior Cæsaris quam Cameræ est iurisdictio. Cæsar enim ipse non tantum cognoscit summarie & de plano sine strepitu, & figura iudicii leuato, vel extraiudicialiter: sed aliis quoq; causas ita definiendas committere potest. gl. *in clem. sæpe* & ibi Card. *de verb. signific.* gl. *in c. fin. de hæretic. num. 6.* Card. *in clem. dispendiosam. in fin.* de iudiciis & Marãth. *de Ord. iudicio. par. 4. dist. iud. 9. n. 3.* Camera vero nõ nisi ordine hac forma ordinatione præscripta iudicat, eaq; deficiente, solennitatib. à iure cõmuni requisitis, de quib. *in l. 1. & Auth. offeratur. C. de litis contest at.* vt & *in l. prolatã.* & ibi Bar. & Dd. *C. de sentent. & interloc. omn. iud.* procedere debet Ord. *par. 3. tit. 12 53. & 54. in pr.* Fichard. *cons. 146. n. 59.* Geil. *obs. lib. 1. obs. 75. n. 6. & obs. 84. n. 6.* Ludouic. Bender. *in tr. de Reuis. conclus. 17. num. 37. 38. & seq.*

43 Etsi enim non ignota est causarum † in ordinarias & extraordinarias distributio, hisque præ illis datum priuilegium Ord. *par. 3. tit. 2.* Tamen quoad modum & ordinem procedendi nullam vel exiguam inter illas obseruari differentiam post Geil. *de pace publica*

Digitized by Google

public. lib. 1. cap. 7. num. 7. testatur Guil. Roding. *Pand. Cam. lib. 2. tit. 8. §. 1.*

Limitatio prædicta iuri quoque communi consentanea est, quo disponitur æquiparationem † generalem non habere locum in iis, quæ competunt iure speciali Crott. *in l. 1. col. 3. de leg. 1.* vbi notat licet capitulum sede vacante Episcopo æquiparetur in iurisdictione, non tamen in iis, quæ competant ex singulari priuilegio, vt docet Abb. *in c. verum. col. 2. de foro comp.* Rom. *consil. 506. in fine.* Refert Pacian. *in tract. de probat. lib. 1. cap. 27. num. 25.* Eadem quoque est ratio eius, quod dicitur, Camera æquiparari Consistorio principis in quo magis de æquitate quam iuris rigore ac sola veritate facti inspecta iudicetur. Cui etiam non obstat, quod nullitas processuum quantumuis magna, dummodo de meritis causæ constet, in Camera non attendi adferatur à Tileman. de Bening. *Decis. Cameral. Syntag. fol. 213. numer. 4.* per tex. *tit. 34. Ord. par. 3.* Quia ibi non disponitur de nullitatibus ab ipsa Camera sed iudicibus inferioribus, à quibus ad eam appellatur, commissis non quidem in genere, sed talibus quæ in causa principali damnum irreparabile afferant. 44

Tertiò plenior quoque partium † essentialium iurisdictionis Notionis nimirum, Imperii in Cæsare quam in Camera est conditio. Nam primum quantum ad Imperium iurisdictionis explicatiuum attinet, liberum est Cæsari vt in genere iudicibus omnibus quocunque modo † à iure permisso litigantes in ius vocare, ac contumaciam eorum, qui vocati in ius venire, vel alia ad expeditionem iudicii pertinentia facere recusant, punire velit, Maranth. *de ordin. iudiciorum par. 6. vers. contumacia.* Camera vero in vtroque, tam in primo, quam secundo iudicio certus modus præscriptus est, de quo Ord. *par. 3. tit. 12. ac à tit. 41. vsque ad tit. 46.* Petr. Denais. *process. Cam. in verb. citatio & contumacia* Guilhel. Roding. *Pandect. Cam. lib. 3. tit. 4. & à tit. 50. vsq. ad tit. 57.* 45 46

Secundò Cæsaris † ex iuris communis dispositione tam quo ad processum ordinarium, quam extraordinarium libera est rerum à se iudicatarum executio. Cameræ vero in hac quoque certa forma præscripta est, vt nimirum parti victrici primo 47

ſimplices, ſecundo arctiores executoriales decernantur, quibus ſi non paritum vel cauſæ iuſtæ prolatæ fuerint ad pœnarum dictarum bannique declarationem & executionem proceditur
48 Ord. *par.* 3. *tit.* 48. Si Banni executionem † circulus vnus pluresſue detractent, res ad Cæſaris prouiſionē per Cameram deferenda eſt Ord. *par.* 3. *tit.* 49. §. vnd wo ſich. Petr. Denaiſ. *iur. Cam. tit.* 50. *num.* 20.
49 Quarto Cæſari vt libera † condemnandi ita quoque abſoluendi eſt poteſtas *leg. Qui condemnare. de re iudicat.* In Camera autem ſi de Proſcriptione Principis quæſtio incidat, inconſulto Cæſare ad banni declarationem nō perueniri; Vſu introductum eſt. Cuius obſeruantiæ rationes afferuntur à Petr. Heig. *quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 9. *numer.* 4. Quod vero in cauſis † maioris momenti, atque pe-
50 riculi Camera inſcio Cæſare ad Banni abſolutionem procedere non debeat. Ordinat. *par.* 2. *tit.* 18. §. So auch, diſerte cautum eſt Petr. Denaiſ. *Iur. Cam. verb. Banni abſolutio.* §. 3. VVilh. Roding.
51 *pand. Cameral. lib.* 1. *tit.* 7. Quod tamen ad Bannitos † propter delicta atrociora ac Reipub. & Imperio pernicioſa ſaltem reſtringitur Geil. *de pac publ. lib.* 2. *cap.* 18. per tex. *tit.* 46. §. Wo auch *& d. tit.* 18. §. So auch. *par.* 2.
52 Si ex priuilegiis † primæ inſtantiæ inter Principes reos, & inferioris ordinis Actores via commiſſarii impetrandi quis vti velit: Delegatum ex ordine Prælatorum vel comitū à Cæſare nō à Camera petere debet Ord. *par.* 2. *tit.* 4. §. Zum vierden. Petr. Denaiſ. *iur. Cam. tit.* 158. *num.* 3.
53 Si actor duos bonos † viros, Reus duos conſiliarios iudices dederit, hique in deciſione controuerſiæ diſſenſerint, neque conſenſu partium ſibi ſuperiorem adiunxerint, Cæſari præſidem nō ſuſpectum qui vel alterutram ſententiam amplectatur, vel peculiarē proferre poteſt, pręficere debet, *Ord par.* 2. *tit.* 4. §. Zum ſechſten. Petr. Denaiſ. *Iur. Cam tit.* 158. *num* 13.
54 Quod ad ſecundum ſiue appellationis iudicium † attinet: Prouocationibus à Cæſare recipiendis modus & quantitas rei de qua litigatur, non præſcribitur: In Camera vero certæ pecuniæ ſumma, quam vulgo materiam ſiue materiale appellationis vocant, requiritur

Digitized by Google

requiritur. VVilhelm. Roding. *Pand. iur. Cam. lib. 1. tit. 20. num.* 12. quæ primo 50. *Ord. par. 2. tit. 28.* postea Decreto Spirensi Anno 70. *§ 66.* **Als wir dann** 150. Tandem Deputatorum Constitutione An. 600. altero tanto auctior trecentorum Florenorum præstituta est, redituum quoq; modo ad eandem proportionis normam redacto Petr. Denaif. *Iur. Cam. tit. 29. verb. appellationis summa numer. 1. 2. & 6.* Ita tamen, vt statuum Priuilegiis hac auctione nihil derogetur. Pet. Denaif. *Iur. Cam. verb. Appellationis summa. num. 6.*

In recipiendis quoque † appellationibus ab interlocutoria ex 55 iure communi liberior quam Cameræ est potestas, Ord. *par. 2. tit.* 28 *§. vlt. & §. 3.* **Wo aber von.** Item à sententia competentiæ, præterquam, vbi statuto, cõsuetudine, priuilegio diuersum obtineat non nisi in scriptis ad Cameram appellatur. Petr. Denaif. *iur. Cam. tit 26. verb. appellatio ab interlocutoria. num. 3.*

In decernendis † quoque mandatis ne recepta appellatione a- 56 liquid innouetur donec de Appellatione prænunciatum sit, quæ inhibitiones vocantur. Pet. Gregor. Tholosan. *Syntag. iuris vniuersi lib. 50. capit. 2.* Franciscus Herculanus *in tr. de Attentatis capit. 27.* Cameræ quoque potestas restrictior est quam Cæsaris, vt apparet ex iis quæ collegit Schvvaneman *in processu Camerali lib. 2. capitu. 3.*

Deinde ἀνυπεύθυνος est iurisdictio Cæsaris † Cameræ vero, 57 Reuisioni & Syndicatui, vt totum quoque iudicium, Reformationi deputatorum obnoxia est Ord. *par. 3. tit. 53. & 54.* VVilh. Roding. *Pand Cam. lib. 3. tit. 60. & 61.* Iohan. Ludouic. Bender. *com. de Reuision actorum concl. 20. num. 22. & 40. tit. 50 par. 5.*

Restitutio quoque in † integrum, si non per calumniam nec ex 58 causis iam antea in iudicio deductis nec ex aliis non legitimis, nec satis reuelantibus postulatur, executionem sententiarum à Camera latarum sistit, Ord. *par. 3. tit. 52.* Guil. Roding. *Pand. Cam. lib. 3. tit. 59.* Principis vero sententiam non suspendit nisi præstita à parte victrici satisdatione de restituendo in euentum retractionis. *cap. suscitata.* & ibi Abb. *de in integr. restitution Decis. consil. Neapol. 366.* Maranth. *de Ord iud. par. 6. verb. supplicatio & verb. restitutio. numer. 67.*

59 Quoad SVBIECTA † quoque territorii personarum & causarum Cæsaris in multis Cameræ iurisdictionem superat.

60 Ac primo quantum ad † territorium, Cæsarum iurisdictioni subiectum, quod Imperium vniuersum esse diximus. Excipitur ITALIA, ex qua neque in primo neque secundo appellationis iudicio causæ ad Cameram deferuntur, sed absque discrimine in aula Cæsarea vel per delegatos à Cæsare expediuntur.

Deinde in casibus, quibus vel propter denegatam vel protractam iustitiam, nullitatem Iudicis recusationem vel aliam ob causam citra appellationem, ad superiorem reuoluitur iurisdi-
61 ctio † à Iudicio Rotvvilano, non Cameræ sed Cæsar adeundus est. Quod ei in toto isto districtu omnis iurisdictio soli reseruata est vt *capit. seq.* latius exponetur, ac quo ad appellationem in qua Camera cum eo concurrit, saltem iuri suo renunciarit
62 Imperator. Renunciatio enim est † stricti iuris, & strictam non extensiuam accipit interpretationem, vt ait Cagnol. *lib. 1. num. 8; C. de pactis.* Natta *consil. 78.* incip. *Factum numer. 5. vol.* Fulu. Pacian *consil. 132. numer. 87.* Et in ea non veniunt nisi expressa. Purpurat. *consil. 372. numer. 4.* Beccius *consil. 74. numer. 23.* Riminald. *consil. 249. numer. 15.* Paris. *consil. 26. numer. 23.* Lancell. Gallia. *consil. 39 num. 34. col. 2.* Surd. *consil. 72. numer. 15. & consil. 133. numer. 28.* Et
63 renunciatio vnius † remedii non porrigitur ad alterius remissionem *leg. suum hæredem. C. de iure delib.* Idque maximè quando remedia sunt diuersa *leg. Papinianus Exuli de minoribus.* Purpuratus *consil. 75. numer. 9.* Et in specie quod Appellatio † & nullitas
64 diuersi sint iuris, & quod renunciatio quo ad Appellationem ad nullitatem non porrigatur. Fulu. Pacian. *consil. 122. numer. 10.* Fabius Turret. *consil. 2. num. 2.* Thom. Doccius *consil. 71. num. 12.* vbi sententiam hanc communem esse dicit; Nisi nullitas † cum appella-
65 tione coniungatur, quo casu appellationis causa dicitur principalis, in qua incidenter de nullitate quæritur, secundum gloss. *in leg. 1. in verb. obtinebit. C. quando prouoc. non est necess.* Bar. *in leg. si expressum col. 2. in pr. de appellat.* Seorsim autem nullitatis deductionem qui Appellationi renunciauit, instituere non prohibetur. Barb. *cons. 8. col. pen.* Bald. *L. 1. C. quando prouoc. non est necess.* Fulu. Pacian.

Digitized by Google

Pacian *dict.conf.122.num.13.* Et quod remota † appellatione su spe- 66
cti quæstionem cěleatur sublata, quantum iis generalis sit dispo-
sitio, tradunt Panormit. *in cap. accedens vt lite non contestat.* Idem Fe-
lin. *in cap. cum inter de except.* Decius *cap. quoniam de probat.* Scrad. *in
tract. Feudal. par. 10. sect. 3 num. 5. 6. & 7.*

Secundo quo ad personas omnes † Cęsaris iurisdictio generaliter 67
fundata est, in omnes directo Imperio parentes siue singulares,
si vniuersales Cameræ vero nō nisi in eos, qui ex singulari priuile-
gio ius primæ instātiæ, vel vt loquūtur ordinationis, de qua Ord.
par. 2. tit. 156. 158. 159. 160. non habent, quod nimirum per viam
simplicis querelæ in Camera conueniri non possint. Nam de se-
cundo vel appellationis iudicio res aliter se habet, Ord. *par. 2 tit.
28. in pr.* Denaisl. *in com. iur. Cam. in verb. Appellationis interposita.*

Qui autem primarum instantiarum † priuilegia habeant re- 68
censentur Ord. *par. 2. tit. 2. 3. 4. & 5.* ac latè de iis tractant Petr. Frid.
Myndan. *in tract. de Process. Cam. capit. 16. 17. 18. 19.* Schvvaneman. *pro-
cess. Cam. lib. 1. cap. 2. 3. 4. & 5.* Petr. Denaisl. iuris *Cam. tit. 156. 157. & 158.*
Guilh. Roding. *lib. 1. tit. 4. in addit. capit. 1. 2. 3. 4.* Quibus vero casi-
bus priuilegiatis † instantiis siue iudiciis non sit locus, sed nulla 69
ratione habita Camera recta adiri possit refertur Ord. Cam. *par. 2.
tit. 19. vsq. ad tit. 27.* Petr. Frid. Myndan. *dict. lib. 1 cap. 20.* Schvvane-
man. *lib. 1. cap. 6.* Denaisl. *tit. 163 verb. iurisdictio Cameræ* Guilhel.
Roding *Pand. Cam. lib. 1. tit. 5. 6. 7 sqq. ad tit. 18.*

In quibus tamen adstrictior † quoque Cameræ quam Cæsa- 70
ris est iurisdictio. Huic enim solius rei immediatè Imperio sub-
iecti conditio locum facit. Illa vero ex constitutione Religionis,
de pignorationib. Arrestis fractæ pacis, litigiosæ possessionis, non
fundatur, nisi tam actor, quam Reus directo Imperio narrentur
subiecti. Schvvaneman. *process. Cam. lib. 1. cap. 8 nu 3. cap. 12. nu. 3. cap.
13 num. 2. cap. 14. num. 5. cap. 15 num. 1. cap. 16. num. 1.*

Secundo apud Cæsarem † propter vim & turbationem qua- 71
lemcunq; agere permissum est, in Camera vero certa quoq; vis il-
latæ qualitas exigitur. Vt in constitutione Religionis, vt turbatio
religionis respectu facta sit. Geil. *li. 1. obs. 2.* Schvvanem. *process. Cam.
lib. 1. c. 8. num. 4.* Wilhel. Roding, *Pand. Cam. li. 1. tit. 6. § 7.* In pigno-

Digitized by Google

ratione vt noui alicuius iuris acquirendi causa suscepta sit, Decreto Ratisbon. Anno 94. §. Wir wollen auch Geil. *lib. 1. obs.* 8. VVilhelm. Roding. *Pand. Cam. lib. 1. tit.* 10. §. 19. Schvvaneman. *process. Cam. lib.* 1. *capit.* 11. *numer.* 3. In constitutione *de Arrestis*. vt id factum sit ob causam mere ciuilem Schvvanem. *dict. lib. 1. capit.* 18. *numer.* 2. Memor. Visitat. Anno 77. §. Nach dem auch zu Regenspurgk. Nicol. Cisn. *ad Ordinat. Cam. folio* 341. Geil. *de Arrestis cap.* 4. *numer.* 16. Roding. *Pand. Cam. lib.* 1. *tit.* 11. §. 37. Infracta pace licet non requiratur in ea immediata rei subiectio, tamen necesse est, vt sit uis publica atrox, quæ repelli non possit, vt fiat armata manu, collectis hominibus. Geil. *de pace publica lib.* 1. *capit.* 5. *num.* 23. *& capit.* 7. *numer.* 29. Schvvaneman. *lib.* 1. *capit.* 14. *numer.* 5. Quoad litigiosam quoque possessionem non in omnibus eius quoque factis iurisdictio Cameræ fundata est, Sed tantum tribus illorum factorum speciebus Ord. *tit* 21. *in pr. &* §. Wo auch zwischen *& fin. obs.* 3. *lib.* 2. *numer.* 1. VVilhem. Roding. *Pand. Camerali. lib.* 1. *tit.* 9. §. 4. 5. 6. 7. & 8. In actione ex lege diffamari, vt talis sit diffamatio, per quam turbetur pax publica Ord *par.* 2. *tit.* 25. Mynsing. *obs.* 80 *cent.* 5. Geil. *obs.* 9. *numer.* 1. *& obs.* 10. *num.* 1. & 5. *lib.* 1. Schvvaneman. *lib.* 1. *capit.* 18. *num.* 2. In relaxatione iuramenti, ad effectum agendi, vt causa, ob quam Actor in carcere detentus fuit, sit ciuilis & alia, De quibus Schvvan. *lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 2. *&* 3.

72 Tertio in aula Cæsarea † promotoriales non tantum subditis, sed etiam extraneis concedi non prohibetur. Vt vero à Camera decerni possint, supplicantẽ Imperio subditum esse oportet Ord. *par.* 2 *tit.* 26. Schvvaneman. *lib.* 1. *cap.* 9.

73 Quarto Typographorum † ac pictorum libellos ac picturas famosas aduersus constitutionẽ politicam diuulgantium temeritatẽ solus Cęsar extra ordinẽ coercet, Decreto Spirensi Anno 70. §. Darumb gebieten. Petr. Denail. *iur. Cam. tit.* 177. *verb. librarij n.* 7.

74 Quinto, Idem Cæsar vt & circuli, nummos † & obulos vulgo Pfennige & Heller præter circulorum permissionẽ & regionis cuiusque necessitatem excusos interdicere vbicunque locorum repertos confiscare & iure monetæ citra causæ cognitionem priuatos declarare & imposterum ne exerceant, prohibere potest.

Decreto

Digitized by Google

Decreto Spirensi Anno 70. §. Da aber. Petr. Denaiſ. *iur. Cam. tit. 192. verb. Monetarium Edictum num. 35 & 36.*

Sexto negligentes † in agendis conuentibus exploratoriis per circulos vicinos ſibi nominatos ſuſpenſione vel aliis remediis ad officium compellere, vt frequentius iis interſint, periculo iuris monetalis amittendi iubere poteſt. Decreto Comitiorũ Spirenſi Anno 70. Da aber ein. Petr. Denaiſ. *Cam. tit. 192. verb. Monetarium Edictum num 42.* 75

Septimo ſi in agendis † conuentibus probatoriis, & re monetaria curanda circuli quidam ſunt negligentes, De nummis illegitimè cuſis Cæſaris, per vicinos circulos tanquã ſuos cadere delegatos notio eſt. Decreto Spirenſi Annõ 70. §. Was auch, Petr Denaiſ. *iur. Cam. tit. 192 verb Monetarium Edictum num. 43.* 76

Octauo, Idem quoque cum † Electoribus Rhenais per commiſſarios ſuos annuis mercalibus Francofurtenſibus, ne quid vllo pacto in leges monetales committatur Senatus oppidani adiumento proſpicit, argento infecto ac reproba omni pecunia occupata: Idemque ſolus in reliquis Imperii † quoque ciuitatibus facit, Imperator, & Electoribus Saxonico & Brandenburgico, vt eadem in ciuitatibus ſibi ſubiectis prouideant, mandat. Decreto Spirẽſi Anno 70. §. vnd auff ſondren §. da ſie denn & §. Dergleichen, Petr. Denaiſ. *iur. Cam. tit. 92. num. 44. 45. & 46.* 77 78

Nono contra extraneos † & qui in imperio domiciliũ conſtitutũ nõ habẽt abſq; cõſenſu Cæſaris proceſſus decerne reprohibetur Camera Ordin. *par. 3. tit. 48.* §. Ob auch auff, *verſ. fin.* Vnd ſoll dieſer Petr. Denaiſ. *iur. Cam. verb. proceſſuum, decretis negatione* §. 1. 79

Poſtremo quoad perſonas † quoque maior in eo Cæſaris eſt iuriſdictio. Quod is in collegium ipſum à iuriſdictione eius ciuitatis, in quo iudicium exercetur, exemptum in perſonalibus, ius dicat, item Cameræ vt ſubditæ cauſas decidendas committere ſoleat, & poſſit, Andr. Gail. *obſ.* 122. Pet. Heig. *quæſt. par. 1. quæſt. 9. num. 1.* Cameræ vero nulla Cæſari vel iuriſdicendi vel delegandi ſit poteſtas. Et licet iure regio Cæſaris in cauſa † propria, niſi quid aureæ bullæ conſtitutione prohibeatur, ſit, iuriſdictio, vt recepta eſt interpretũ ſententia. Fulu. Pacian. *conſil.* 149. licet quidem non per ſe, ſed 80 81

Digitized by Google

se, sed per delegatos in causa propria regem vel Imperatorem iudicare oportere censeant, vt plenius explicat Andr. de Isernia *in cap. Imperialem §. praeterea si inter. col. 7. & 8. de prohibita alien. Feudi per Fridericum* Maranth. *de Ord. iud. par. 6. vers. appellatio numer. 3.* Fuluius Pacian. *consil. 164. numer. 62.* De Camera tamen nihil horum relatum est, Sed & regula communi sibi speciali priuilegio subiectos *par. 2 tit. 49.* Von Freyheit / Sicherheit vnnd Geleyt der Personen deß Keyserlichen Cammergerichts / apud Imperatorẽ tanquam superiorem ad quem si ipsa iudicasset, causa per viam appellationis deuolueretur, conuenire cogitur *leg. vnica. C. ne quis in sua causa iud.* Bar. *in l. proxime. de his quae in testam. delent. argumento leg. 1. §. si quis leg Imperatores de appell leg. in offerendis. C eod. cap. dilecti. eod. tit.* Pertinent huc quae in genere annotarunt Mynsing. *cent. 5. obs. 1.* Gel. *obs. 1. lib. 1. nu. 8.*

82 Sed an in CAVSIS FEVDALIBVS † quoque cum Imperatore concurrat Camera non leuis, sed à paucis pertractata quaesito est. Et quod non tantum in allodialibus, sed in feudalibus; Vt si inter duos Imperii Vasallos de re genuinam feudi indolem attingente lis oriatur, liberum sit actori, an apud Cameram vel Imperatorem agere velit, aperte probari videtur, Ord. *par. 2. tit 7.* Vbi à concurrente Camerae cum Caesaris iurisdictione causae solummodo Ducatuum, Principatuum, Comitatuum, retenta proprietate propter fidelitatem ab Imperio concessorum alteri postulantium definitiuo iudicio planè auferendorum, ex-
83 cipiuntur. Ea autem exceptionis natura est, vt † in exceptis quidem infirmet, in non exceptis vero confirmet & stabilat Regulam. Dec. *ad L. 1. de R. I.* Bart. *in leg. quaesitum. §. Denique. de fundo instr. leg.* Tiraquell. *in tract. de retract. lign. ad fin. numer. 4. versicul. 34.* Fulu. Pacian. *consil. 141. numer. 14.* Regula autem non tantum verbis generalibus vniuersalibus & geminatis concepta inter causas feudales & allodiales minimè disti nguit Schrad. *in tr. Feudali par. 10. sect. 2. numer. 71.* Sed etiam diserte additur, quod causae & personae omnes non exceptae Camerae iurisdictioni subiiciantur. Argumentum secundum adducitur à Schradero: Quod Camerae Imperialis gerat vices Caesareae Maiestatis *in tr. Feud. par. 10. num. 71.*

num.71. Vnde licet Non, vt ordinarium loci, tamen vt iudicem feudalẽ nomine & vice Cæsareæ Maiestatis tanquam Dominum feudi hanc iurisdictionem obtinere existimat: Ac omnia sub nomine Imperatoris expresso expediri, vt perinde sit, ac si ipse Princeps faceret, iisdem verbis adserit, Rosenth. *in tr. feudali par. 10. cap. 12. numer. 29.* Gail. *obs. lib. 1. obs. 29. numer. 2. & 3.* vbi præiudicia allegat in causa Bredenrot cõtra Michael Gilles 4. Sept. Anno 51. Item in causa der Välschen cõtra Nassaw vltima Augusti Anno 1541. Item in causa Schönbergk contra Wolff Haller 15. Nouemb. Vnde consectarium est. Vt Capitanei maximi, vt sunt Duces & Comites & alii Vasalli ligii in causa ad propriam feudi naturã spectante mutuo sese conuenire velint, non coram iudicibus Ord. *par. 2. tit. 2. & 3. 4. 5.* Feudariæ notionis expertibus Schrad. *par. 10. sect. 1. nu. 209.* Sed vel apud Imperatorem, vel in Camera vicem eius gerente agendum esse. Verum hisce nõ obstantibus, & quicquid sit de præiudiciis à Geilio allatis, iurisdictionem in causis genuinam feudi indolem attingentibus, moribus Longobardicis ad Cæsarem tãquam Dominum feudi pertinentem, nec iudicibus priuilegiatis, vt plerosque fateri necesse est, Gail. *obs. 1. num 54. vers. 4. lib. 1.* Borcholt *de Feud. cap. 10. num. 3.* Schrad. *in tr. feud. cap. 12. num. 28.* nec Cameræ communicatam esse, statuo. Certum est enim, Cæsarem tam iudicibus primæ instantiæ quàm Cameræ aliquid de iurisdictione sua communicantem, iuri ex Decreto Electionis iure gentium sibi competente, renunciasse. Renunciatio † autem omnis 84
odiosa ac stricte intelligenda est. *L. Quicquid astringenda de verb. obligat.* Alciat. *De præsumpt. lib. 3. præs. 59. numer. 7. folio 145.* Et certum est Dispositionem † omnem contractum quoque generalem, nõ 85
corrigere aut tollere specialia, aut specialem rationem habentia Bart *in L. sed & posteriores de LL.* Iason. *in l. sciendum, nu. 5. Qui satisd. cog.* Decius & Cagnol. *in leg. in toto iure de reg. iur.* Marian. Socin. *consil. 131. numer 32. vol. 1.* Rosenth. *de feud. cap. 12. numer 28.* Et in generali commissione causarum non veniunt specialia, quæ pertinent ad principem, quæque Princeps non esset, verisimiliter concessurus *capit. in generali. de reg. iur. in 6.* Bartol. *in Auth. ad reprimendum in Verb. in extrauagante.* Fulu. Pacian. *cons. 47. nu. 10. & 11.*

Digitized by

& 11. & consil 102. numer. 16 & consil. 7. numer. 15. Speciale autem
86 illud dicitur, † quod est exemplum à communibus regulis *leg.*
87 *si non speciali. C. de testam.* Et specialis iurisdictio † quæ non regulariter, sed in priuilegium concessa fuit. *leg. 1. de offic. eius, cui mandata est iurisdict.* ibidem in specie Alexand. *numer. 15.* & ante eum Bald *in 1. & 2. lect.* Iason *numer. 16.* Decius *num. 39.* Fulu. Pacian. *consil. 47. numer. 13. & 14.*

88 Et in specie generali concessione † non veniunt Regalia, nec principi reseruata, *capit. quod translationem. de offic. delegati.* & Natta *consil. 183. numer. 6. vol. 1.* Fulu. Pacian. *consil. 102. num. 5. & 16.* Ac licet generaliter ac vniuersaliter Cameræ iurisdictionem suam communicasset Imperator, id tamen de ordinariæ saltem, & quæ propriè Cæsarea dicitur, intelligeretur. Ord. *par. 2. tit. 27.*
89 *verb.* Der Keyserlichen *Iurisdiction.* Verba enim in dubio † semper secundum propriam significationem accipienda sunt. *leg. non aliter. de leg. 3. & leg. 1. §. si is qui nauem,* & ibi Bald. *in lect. antiq. de execut.* Dec. *consil. 412.* Fulu. Pacian. *consil. 78. numer. 5.* Iurisdictio autem
90 Cæsari tanquam † Domino Feudi competens ab ordinaria & generali iuris reddendi potestate, eidem tanquam Regi Romanorum iure Electionis competente plane diuersa, ac specialis iuris istius, quo de Feudis Imperii absque consensu ordinum solus Imperator disponere potest supra *lib. 1. capit. 4. numer. 7.* inter Regalia nostri temporis relati effectus est. Rosenthal. *de feud. capit. 5. quæst. 5. numer. 4. & cap. 12. conclus. 1. numer. 3. & conclus. 3. numer. 9.* Ergo in mandato iurisdictionis ordinariæ communicatorio, Cameralibus tanquam priuatis respectu Cæsaris dato, minimè continetur. Eadem quoque ratio est iurisdictionis, vasallio siue paribus curiæ, Dominum & conuasallos, certo modo Vsu ac more feudorum tributæ Rosenthal *de feud. dict. capit. 12. numer. 4. & concl. capit. 3 numer. 9.* Quibus nihil obstat, quod de natura Exceptionis vel reseruationis ex *tit. 7. Ord. par. 2.* affertur. Causæ enim Ducatu-
91 um † & Comitatuum non excipiuntur ibi, vt causæ feudales natura sua ad Domini cognitionem pertinentes, sed vt causæ illustres & maiores per se maiorem iudicem exposcentes, Magenhorst, *in annotat. antiquis ad d. tit. 7.* Eadem ratione qua olim de-
fensores

fensores Ciuitatum maiora crimina & causas alias forensi magnitudine dignas, vt cū emancipandus vel manumittēdus quis esset, ad præsidem remittere oportuit *leg. 1. & 7. de defensoribus ciuitatum leg. pen. & vlt. C. de emancip. lib. & leg. vlt. C. de vind. lib.* Cuiac. *Nouella 15. de defensoribus ciuitat. in fine.* Et generaliter causas maximas Imperatori reseruari tradit Oldrad. *cons. 75.* Ioseph. Gontzatetz *var. quæst. cap. 22. num. 13.* Etsi enim vt Imperatoriæ cognitioni locus sit, requiritur vt Principatus & Comitatus, sint feuda Imperii. Tamen vt Domini & parium † sit cognitio, non sufficit controuer- 92
siam tantum esse de feudo, sed quæ ipsam feudi naturam respiciat quales duas tantum esse nimirum ad feudi vel constitutionem vel priuationem pertinentes, tradit Bald. *in cap. 1. §. inter pares. col. 2. versicul. ita panit. de L. Conradi* Hart. Pistor. *quæst. lib. 1. quæst. 15. num. 27.* Et si agitur alia ratione † & via, quam ex legibus & constituti- 93
onibus feudorum vel ad alium effectum, quam ad constitutionē vel priuationem Feudi, etiamsi lis sit de prædio in feudum dato, non ad Dominum sed ordinarium rei iudicem spectat cognitio Abb. & Felin. *in c. certorum. de iudic.* Bald. *in c. 1. de inuestitur. in mar. facta* Socin. *consil. 12. num. 22.* Bald. *Rub. lect. 1. numer. 7. de iudic.* Alexand. *consil. 79. num. 1. lib. 1.* Fichard. *consil.* 128. *tom. 2. & in cap. cæterum. num. 4.* Oldrad. *consil. 272.* Zas. *consil. 13. lib. 1 & consil. 8 lib. 2.* Mynsing. *obs. 99. num. 3. & 7. cent. 1.* Schrad. *in tract. feud. par. 10. sect. 2. num. 31.* Rosenthal. *de Feudis cap. 12. concl. 2. nu. 3.* Nullius etiā momenti est, quod de Vicaria Cameræ iurisdictione vel potestate adiicitur. Etsi enim tralaticium est, Quod subrogatus † sapiat naturam eius in cuius 94
locum subrogatur *l. si eum. §. Qui iniuriarum. Si quis caut.* Bart. *in leg. Comperimus. C. de prox. sac. scrin.* Tamen id tantum locū habet, quando quis vere & in omnibus est subrogatus in locū alterius: Quia tum vere dicitur vices eius gerens, & in capite eius positus, vt loquitur Menoch. *cons. 52. num. 162. li. 1.* Secus autem quando nō vere & in omnib. est subrogatus per ea quæ tradit Rota *Decis. 361.* Menoch. *in cap. Romana de offic. Vicarij.* Abb. *in c. contra Clericum. num. 1. de foro comp.* & alii citati à Menochio *dict. consil. 52. numer. 166.* Quod autem Camera Cæsari κατὰ πάντας & in iis quæ ad Regalem

Digitized by Google

§. Damit nun diesen §. den andern Petr. Denais. *iur. Cam. tit. 287. numer.* 1. & 2.

Quarto In causis † moderationum, si quid circa procedendi ordinem dubii oriatur, Cæsar à moderatoribus consulendus est. Decreto Augustano An. 48 *§. 134.* §. Wir wollen, Petr. Denais. *iur. Cam. tit. 191. verb. Moderationum causæ num. 5.* 100

Quinto, Si autem à moderatorum † sententia ad Comitia deputatorum sit prouocatum & in causæ decisione Electorum ac Principum legati pari vtrinque numero dissenserint, Commissariorum quoq; Cæsarianorum est definitio. Decreto Augustano §. 128. Da dann die Sachen. Petr. Denais. *iur. Cam. tit. 191 §. 8.* De causis quoq; criminalibus † an Camera in iis cū Imperatore concurrat, quæri solet. Circa quod discernendum est inter iurisdictionem quæ data est Cameræ tanquam supremo Imperii δικαστηρίῳ & eam quæ collegio cōpetit, in personas, quas Camerales vocant in locis vbi iudicium exercetur, de qua Ord *par. 1. tit. 49. in pr. vers.* Auch anderer Gerichts zwangs. Mynsing. *obs. 12. cent.* 5. Geil. *obs* 1. *lib* 2. *n* 9. 101 102

Quantum ad primum, cum ex generali attributione concurrentis cum Cæsare iurisdictionis, de criminali nihil excipiatur, firmam manere regulam certum est, per ea quæ tradit Bart. *in leg. quæsitum. §. Deniq. de fundo instr.* Tiraq. *in tr. de retr. lign. ad fin. tit num.* 4. *vers* 34. Menoch. *lib.* 2. *præs.* 97. Fulu. Pacian. *cons* 41. Quibus nihil obstat quod à quibusdam adfertur: Merum Imperium data simpliciter iurisdictione nō transferri *L. 1. §. 1. & l. fin. de off. eius, cui mandat. est iurisdict.*

Præterquam enim, quod vt toties supra diximus non sint idem iurisdictio criminalis & merum Imperium, sed tanquam pars & totum differant: sublata & antiquata lege publicolæ Reseruatio illa grauioris & atrocioris coercitionis, quæ veteris Reipub. instituto, in omni iurisdictionis concessione retenta intelligebatur, hoc tempore maxime post editam pacem Constantiæ non habet locum. Et licet de generali quoque iurisdictionis concessione inter nostros dubitetur, an criminalis quoque data censeatur? Rem tamen omni scrupulo carere, & omnem tam Ciuilem quā criminalem iuris reddendi potestatem cōcessam minimè ambigi

 osten-

ostendimus supra *lib.1.cap.19.* Si verba concessionis sint vniuersalia, qualia sunt Ordinat.*par.2.tit.27.* Qua Cameræ cum Cæsare in personas & causas vniuersas ac singulas quæ Cæsaris iurisdictioni subiiciuntur, concurrens iurisdictio tribuitur. De ea uero iurisdictione, quæ Senatui Spirensi tanquam ordinario loci detracta collegio in personas albo Cameræ adscriptas competit, non nihil est controuersiæ, ad determinationem quidem Deputatorum. Anno 1586. Wormaciæ delatæ, sed nondum plane decisæ, Vt patet ex Decreto Deputatorum Anno 1600. §. Betreffende *punctum iurisdictionis Cameræ*, quo definitio in conuentum proximum reiicitur. Præmissis quod Camera quoque in criminali iurisdictione cum Cæsare concurrat, suffragatur prohibitio appellationis in causis criminalibus, maximè iis, quibus pœna corpori infligenda est. So Leibs Straffe auff jhn tragen, Decreto Imperii August. Anno 1530. §. Als jtzt etliche zeit. Ord. *par.2.tit.27.* prohibitiones autem & restrictiones, tanquam exorbitantes stricte intelligendæ, nec vltra casus expressos porrigendæ Bald. *in leg.1.§. si plures.de transactionib.* Socin. *consil.227. præsens nu.9. col.14.* Tiraq. *in tract. de retract.ling.ad fin.num.4. vers.34.* Fulu. Pacian. *consil.141. num.14. & 21.* Cum igitur Appellationes tantum in causis criminalibus ex generali illa concessione sint exemptæ, earum in primo iudicio exercitatio Cameræ permissa intelligitur, Atq; hæc ordinationis interpretatio operosè defenditur à Petro Denaisi *disputatione meri Imperij.* His tamen non obstantibus sunt & fuerunt qui excepta violatæ pacis publica actione, nullam causam criminalem vigore ordinationis in Camera agitari posse affirmãt Mynsing. *obs.89.numer.8.cent 2.* And.Geil. *obs.lib.1.obs.65.numer.5.* Quorum sententiam neruose tuetur Autor Scripti de Mero Imperio Senatui ciuitatis Spirensis in Camerales competente *fol.9. & plurib.seq.*

Verum vtcunque ea vel in iure vel potius facto & vsu sese de Camera habeant Cæsaris, tam priuatarum, quam capitalium rerum in primo & secundo iudicio extra controuersiam posita est iurisdictio.

Quod itaq; ἐν πλάτει à Blarero dicuntur de eadem Cameræ cũ Imperatore

Imperatore Maiestate ac dignitate: item à Geilio quod nō agnoscat superiorem: item sit consistorium Principis: non de integra ἀρχῇ βασιλικῇ vel imperio politico, vt accipitur apud Ciceronem *de Oratore*, Item *lib.. de inuentione & tot. tit. D. & C. ad L. Iul. Maiest. at.* Sed de dignitate, quę etiam priuato ex demandato publico iurisdicendi munere accedit, vt legitur in *leg. 9. de iurisd.* Vbi prætoris Maiestas dicitur pro ea, quæ *in l. 3. Eod. tit.* dignitas prætoria vocatur. Et quod Camera dicitur non agnoscere superiorem, non ita exaudiendum est, quasi Imperator & ordines eam in consortiū Imperii adsumpserint, sed q. in iurisdictione certis legib. & finib. circumscripta, Principes & reliquos Imperii ordines Imperio subiectos singulos superiores non recognoscat, ita vt ab iis tanquā inferioribus subditorum suorum in Camera ab aliis in ius vocatorum auocatio fieri possit, quemadmodum generalitas ista ab ipso Gailio explicatur & restringitur. Sic ēt. quod consistorium Principis dicitur κατὰ μετωνυμίαν membri: q. certa pars quædam causarum ante in Augusto ac sacro isto Cæsaris Palatino Synedrio, de quo *in l. humanum. C. de legib.* expediri solitarum, ab Imperio ad Cameram sit remissa, intelligendum est.

His itaq; detractis Camera † in reliquis omnib. cū Imperatore concurrit, ita vt pręuentioni † locus sit, id quod tralaticiū est in omnib. qui pares sunt, in iurisdictione *l. pen. de petit. hæredit.* Præuentio autē † per solam in ius vocationem expeditur *L. Is qui postea. de iudic. c. proposuisti. de foro compet.* Maranth. *disputat 6.* Zal. *l. cū quædam puella. de iurisd. omn. iud.* Si itaq; Camera prius adeatur ac citationē decernat, Cæsare in iurisdictione prior est, *c. cumplures. de off. delegnum. 6.* & ibi Anchoran. Dd. *in l. quis postea. de iudic.* Estque ea præuentionis † vis, vt per eam consolidetur iurisdictio tam iudicis, quam partium, ita, vt qui parem iurisdictionem habet, eam impedire nequeat, sed vbi inchoatum, ibi quoq; finiendum sit iudiciū, *l. vbi cæptum. de iudic.* Socin. *in cap. proposuisti. numer. 8. de foro compet.* Geil. *obs lib. 1. obs. . 9. numer. 5.* Petr. Heigius *. quæst. lib: quæst. 9. numer. 35.*

103 104 105 106

Porro quibus in casibus † de Iure communi præuentio locum nō habeat, vide Socin, *in cap. proposuisti. de foro competenti.* Etsi autem 107

in causis

Digitized by Google

in caufis violatæ pacis publicæ non minor eft Cameræ quam Cæfaris iurifdictio, tamen in cohibendis motibus bellicis tranquillitatem communem turbantibus abfque vllo præuentionis ac litis pendentiæ impedimento fibi foli iurifdictionem omnẽ vindicat Imperator, vt ex mandato caffatorio proceffuum inter Sereniffimum Principem meum Henricum Iulium Ducem Brunfchvv. contra ciuitatem Brunfvv. publicato Pragæ 12. Nouemb. Anno 1604. apparet.

Atque hæc quidem de Collegii ampliffimi poteftate breuiter indicaffe fufficiat.

108 Quibus fummatim † Coronidis loco hæc duo cõficio, Cæfaris nempe iurifdictionem ipfa origine ac iure Electionis effe propriam & vniuerfalem, extra quam fi priuilegio expreffo vel tacito a-
109 liquid de ea fit remiffum, Cameræ vero à Cæfare † & ordinibus mandatam ac certis legibus ac finibus quos excedere non licet, circumfcriptam. Cætera vt & capitis initio nouimus, quæ ad caufarum fingularum, in quas Cameræ iurifdictio eft, item ad formúlarum ac impetrationum explicationem pertinent, vt hic repetere, non eft noftri inftituti, ita plane fuperuacaneum effe arbitror, quod tot ac tanti ea de re quotidie edantur Commentarii, vt ius Flauianum, de quo eleganter Baro *in proæmio ad commentar.* De diuiduis & indiuiduis obligationibus longe fuperẽt, & nouo Edicto Cæfareo fimili quod Iuftinianus edidit *conftitutione 3. D. præpofita § hoc autem,* opus effe videatur.

De Rotuuillenfis Dicafterij Iurifdictione.

CAPVT VI.

SVMMARIA.

1 *De iuditio Rotuuillenfi duo tractanda proponuntur.*
2 *Eiufdem defcriptio.*
3 *Non eft vniuerfale fed particulare Cæfaris confiftorium.*
4 *Iurifdictionem, officium ac dignitatem prætoriam Comites Stulzenfes ab Imperatore feudi titulo poffident.*

5. De Adfef-

Digitized by Google

5 *De Adsessoribus olim aliter cautum, hodie ut ex Senatu Rotuuillensi cooptentur obtinuit, idq. Maximiliani 2. quoq. confirmatione.*

6 *Iudiciũ Rotuuillense non vniuersũ Imperiũ vt Camera, sed solum principem autorem habet: vnde ordinatio simpliciter vocatur.* Der Rom. Kay. Mayt. Hoffgerichts Ordnung.

7 *Ad Cæsarem solum omnis de personis prætoris adsessorum, ordine ac forma iudicij dispositio pertinet.*

8 *Visitatio quoq. & correctio excessuum personarum iudicialium.*

9 *De νομοθεσια cum nihil vel iure vel priuilegiis collegio reperiatur permissum eam totam Imperatori relictam non tantum intelligi sed expresse constitui.*

10 *In iure reddendo quanta iudicij potestas.*

11 *Iudicij Rotuuillensis territorium ac districtus.*

12 *Zasii sententia de iurisdictione Rotuuillensium per totam Germaniam extensa, corrigitur.*

13 *Concessio iurisdictionis cum sit generalis & vniuersalis in causas & personas omnes totius districtus fundata intelligitur.*

14 *Nisi singulari priuilegio quidã principes pro se ac subditis sint exemti.*

15 *Priuilegiorum originalia vel exempla authentica in iudicio exhibenda.*

16 *Exceptis Electoribus in eo districtu comprehensis quod eorum priuilegia ex aurea bulla manifesta ac notoria sint.*

17 *Priuilegia ac remissiones nõ habent locum in 30. casibus omni exceptione maioribus vulgo* Ehehafften.

INTER alia, quibus Cæsaris iurisdictionẽ minui diximus, est iudicium siue Consistorium Rotvvilense † de quo breuiter duo 1
explicabimus. Primò, quis sit autor huius iudicii, & à quo iurisdictionem suam habeat. Secundo quæ & quanta ea sit? Rotvvilense iudicium † describendum puto collegium iudicium, 2
qui loco Cæsaris in districtu Rotvvilano iurisdictionem exercent. Est enim non vniuersale † consistorium, quale ante hoc 3
& Cameræ iudicium institutum fuit in aula principum, vti in Cameræ iudicii definitione expositũ est, sed in certo ac limitato districtu, vt statim indicabimus, quoad iurisdictionẽ, aulam Cæ-

Digitized by Google

sarcam refert, vnde non simpliciter, Das Kayserliche Hoffgericht, sondern das Kayserliche Hoffgericht zu Rotwill appellatur, institutum autẽ primo est hoc δικαστήριον ab Imperatore Conrado Duce Sueuorum ac singulari priuilegio datum ciuitati Rotvvilensi, propter fidelem ipsi in defensione contra Lotharium, obsidione oppidum cingentem, & posteaquam Imperio iam potiretur aliquot bellis nauatam operam, vt ibi sedes iudicii perpetuo esset, & à sequentibus Imperatoribus confirmatum Reform. Iudicii
4 Rotvvilensis Maximiliani 2. *par. 2. tit. 5. in pr.* Iurisdictio † autem ipsa ac officium ac dignitas prętoria illustri Comiti à Stulz ab Imperatore feudi titulo attributa est, quam huc vsque posteri eius possident, vt patet ex *dict. Reform. Ord. Rotuuil. Maximil. 2. tit. 1.*
5 De Adsessoribus † etsi initio aliter cautum fuisse apparet ex Munstero in descriptione oppidi Rotvvilen. vsu tamen longæuo introductum est, vt ex Senatu Rotvvilensi, adiungantur, quod & à Maximiliano approbatum est *d. Reformatione.* Ex quibus igi-
6 tur † hoc iudicium Rotvvilense non vniuersum Imperium, vt Camera, sed solum Imperatorem autorem laudare cetum est. Vnde etiam Ordinatio simpliciter, Der Röm. Kays. Mayt. Keyserliche Hoffgerichts Ordnung Decreto VVormatiensi Anno 21. Deß Kaysers Stuel oder Freyer Stuel & Reform. Maximiliani *par. 2. tit. in pr.* Das Hoffgericht zu Rotweil vns als Röm. Keys. ohn Mittel Zu-
7 stendig. Hinc quoque soli Cæsari à Comite † Stulzensi præstantur ea, ad quæ Domino Vasallus obligatur: Alia quoque iura habet: quæ in personas ac res feudales competunt, respectu priuilegii Rotvvilensibus concessi, eadem, quæ in reliqui iuris singularis dispositione. Inde etiam est, quod solus Imperator de ordine ac forma iudicii constituat Reformat. Maximilian. 2. *par. tit. 1. §.* Vnd nach dem, verbo Vnd nach Gelegenheit *par. 3. tit. vlt. §. fin.* iudicem siue prætorem Rotvvilensem confirmet *d. Reform. tit. 1. in pr.* Et licet antea adsessores 13. pro Senatus Rotvvilani arbitrio ex ordine eorũ crearentur d. tamen Reformatione Maximiliani, & illi quidẽ ex Senatu delecti, absq; tamẽ iudicis & reliquorũ adsessorum examine nec recipiantur, nec remoueantur, cõstitutum est
8 *d. tit. §. fin.* Visitatio quoq; † & correctio excessuum personarum iudicialium

Digitized by Google

iudicialium penes solum est Imperatorem *d. Reform. Ord. par. 3. tit. 20.* Licet enim Decreto Ratisbonensi An. 1532. **Rotweilisch Gericht betreffende**, reformatio dicti iudicii iudici & Adsessoribus Rotvvilensibus mandata Visitatoribus Cameræ iniungatur: id tamē nō consensu, sed rogatu ordinum, & ex peculiari Cæsaris mandato factum esse diserte apparet ex verbis: **haben vns Churfürsten vnd Stände vnterthänigst gebeten** & **welchen** Visitatorn **wir hiermit gnugsam Gewalt gegeben**. Item probatur Decreto Spirensi An. 70. §. **vnd nachdem**, Vbi de Visitatione iudicii Rotvvilensis nihil decernitur communi suffragatione, sed Cæsar per Commissarios suos certo tempore id inspecturum pollicetur.

Quæ igitur & † quanta iudicio Rotvvilensi sit data iurisdictio, sciendū, cum de iure ac legib. de ordine iudiciorū vel aliis ferēdis Iudicio, priuilegiis vel dicta Maximiliani 2. Reformatione nihil permissū reperiatur, id totum Cæsari reseruatū intelligi. Idq; disertè exprimitur *supra alleg. tit. vlt. §. fin. Reform. Max. 2. par. 3.* Quod vero ad iuris reddendi † potestatē ex sepè d. Reform. Max. 2. ap- 9 paret, nō contentiosā tantū iurisdictionē, sed & voluntariæ, actus 10 quosdā vt Tutorū & curatorū dationē & confirmationē nec nō aliorū quorundā actuū expediēdorū iudicio datā esse potestatē, vt nimirū corā eo fieri possint, ac legitime & valide factę censeantur Renūciationes, pacta dotalia, donationes propter nuptias, cessiones testamēta, emptiones, vēditiones, insinuationes, cōfirmationes instrumētorū exēplationes & alia de quib. *d. Refor. Max. p. 2. ti. 6.* Quod aūt & quātū † territoriū districtioni iudicii huius sit attribu- 11 tū apparet ex *ti. p. 2. Refor. Max. 2. ti.* **von Gezwängt** iurisdiction **vnd Gerichtszwang deß Kays. Hoffgerichts**. Ac licet Zas. *in l. ius dicentis de iurisd. om. iud.* Rotvvilensiū † iurisdictionē per totā Germaniam la- 12 tissimā, sed circumscriptiue nō realiter territorio inesse dicat, tamē ex descriptione iam allegata districtū eius vltra Sueuicū, Austriacum & Rheni circulos, quos tamen nec vniuersos, sed partes quorundam tantum complectitur, ac in specie ad Bauaricum Saxonicum, vtrumque VVestphalicum & Burgundicū nō extendi.

Cum itaq; concessio † iurisdictionis sit generalis & vniuersalis 13 tam quoad ipsam Iurisdictionē, q̃ quoad personas & causas ex iis

quæ docuimus supra *lib. 1. c. 29.* tam in causis ciuilibus, quam criminalibus, item in personas omnes, cuiuscunque sint ordinis, principes, Comites, Barones, Ciuitates, Nobiles, ciues, rusticos districtu designato comprehensos, Rotvvilensibus iurisdictionem cõpetere certissimum est. Quod tamen vt omni ferme concessa iurisdictione tralatitium est, intelligitur nisi ipsis verbis priuilegiorum ac ordinationis, vel aliis legib. cõsuetudine ac præscriptione legitima personæ ac causæ quædam reperiantur exemtæ.
14 Quantum igitur ad personas † attinet, ipsa dispositione priuilegiorum ac Reformatione Maximil. 2. Primo excipiuntur principes ac ordines, qui pro se ac subditis suis peculiari priuilegio à iudicio Rotvvilensi exemti sunt, ita tamẽ, vt priuilegia sua
15 iudicio vel originaliter † vel exempla eorundem authentica
16 insinuare necesse habeant. Exceptis † Electoribus in districtu Rotvvilano comprehensis, quorum priuilegia cum ex aurea bulla sint notoria, per literas subditos suos auocare possunt, ad easque remitti debent *dict. Maxim. 2. Reform. tit. 4. in pr.* Quæ ta-
17 men priuilegia † ac remissiones non habent locum in casibus exemtione omni maioribus quorum 30. ex priuilegiis d. iudicii recensentur *d. Reform. Max. 2 par. 2. tit. 5.*

De Episcoporum Iurisdictione.

CAPVT VII.

SVMMARIA.

1 *Episcopi vnde dicti.*

2 *Episcoporum 4. gradus.*

3 *Primus gradus Episcoporum simpliciter sic dictorum qui vni Ciuitati & vicis ei adiunctis præsunt, qui & Diœcesani appellantur.*

4 *Secundus Archiepiscoporum vniuersæ Prouinciæ præfectorum, qui & Metropolitani vocantur.*

5 *Tertius Patriarcharum qui integræ nationi præsident.*

6 *Patriarchæ sublimiores quatuor, Constantinopolitanus: Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus.*

7 *Minorum gentium Patriarchæ totidem Aquileiensis Cantuariensis, Biturigensis, Gradensis.*

8. *Patriarchæ*

Digitized by Google

8 *Patriarcharum definitione an primates comprehendantur.*
9 *Primates Archiepiscopos dignitate & autoritate antecedunt.*
10 *Primates in Germania Magdeburgensis, in Italia Aquileiensis, in Gallia Bituricensis, Grandiensis & Lugdunensis, in Anglia Cantuariensis, in Hispania Toletanus, in Sardinia Pisanus.*
11 *Episcoporum sub genere Cardinales non continentur.*
12 *Cardinalatus dignitas quorum officiis annexa.*
13 *Cardinales vnde dicantur.*
14 *Cardinales an Patriarchis digniores?*
15 P*ontifex Romanus olim inter Episcopos primus numeratus, hodie quartum gradum constituit, πανεπίσκοπος, & summus totius Imperij Ecclesiastici Monarcha appellatus.*
16 *Chorepiscopi an inter Episcopos numerentur.*
17 *De Episcoporum iurisdictione duo explicanda.*
18 *An Episcopi statuta condere possint & quibus in casibus dispensatio ipsis permissa?*
19 *Subiecta Iurisdictionis Episcopalis.*
20 *Territorium Episcopi propriè habere non dicuntur, sed Diœcesin vel Porochiam.*
21 *Diœceses primo παροίκιαι postea corrupto vocabulo parorchiæ dici consueta.*
22 *Parochias ac Diœceses, quis primo instituerit?*
23 *Diœceseos descriptio.*
24 *Ab administratione Diœcesium Episcopi Diœcesani & caput Diœceseos appellantur.*
25 *Episcopus ordinarius κατ' ἐξοχὴν dictus, intentionem habet fundatam in tota sua Diœcesi & qualibet eius parte.*
26 *Id non ita generaliter intelligitur, vt de politicorum territorio, Monasteria tamen templa & Basilica solis Episcopis subiecta.*
27 *Lex vetus Theodosii de latissima Episcoporum iurisdictione antiquata & ne de causis ciuilibus vllis cognoscerent, constitutum.*
28 *Quæ porro, ea in re mutata & hodie obtineant.*
29 *Clerici ex quatuor causis Episcopi forum sortiuntur, Domicilij, contractus delicti & rei de qua agitur.*
30 *Clericorũ domiciliũ quadruplex originis, habitation. Benficij, & Ordin.*

31 *Regula quod quando quis habet plura Domicilia in arbitrio sit actoris, vbi reum conuenire velit, non habet locum quando agitur de beneficio Ecclesiastico.*

32 *Dictum de Clericis in loco domicilij conueniendis generaliter accipiendum, siue sint seculares siue regulares.*

33 *Regularium quatuor ordines Diui Basilij, Benedicti, Augustini, Francisci, quorum regulis omnes subiiciuntur, præter Carthusianos.*

34 *Siue legitimi, siue illegitimi.*

35 *Cælibes vel coniugati.*

36 *Idem de vxoribus Clericorum statuitur.*

37 *De famulis controuersum.*

38 *Non tantum quando certum est reum esse Clericum, sed etiam quando ambigitur, iudicis Ecclesiastici cognitio est.*

39 *Clericatus probatio quod sit spirituale quiddam.*

40 *Eremitæ & Hospitalarij, an sint de foro Ecclesiæ?*

41 *Contractus quoq; ratione in aliena Diœcesi forum sortitur Clericus.*

42 *Idem ratione delicti.*

43 *Et situs rei.*

44 *Episcopus ratione rei non coram Diœcesano, sed Archiepiscopo conueniendus.*

45 *Par in parem non habet imperium, & asinus intumescit, si videt se per comparem apprehendi.*

46 *Generalis quoq; est iurisdictio Episcoporum in Clericos quod ad causas tam ciuiles quam criminales.*

47 *Siue actio sit realis siue personalis.*

48 *Episcopus non iudicat in causa propria.*

49 *Neq; in causis ad mensam Episcopalem spectantibus, nec per se, nec per alium.*

50 *Restringitur ordinariorum iurisdictio in iis quæ capitulis cathedralium vel collegiatarum Ecclesiarum, vel Prælatis inferioribus, priuilegio, conuentione, consuetudine vel præscriptione de ea quæsita sunt.*

51 *Inferioribus ab Episcopis concessa iurisdictio moribus omnium fermè Ecclesiarum exceptis casibus reseruatis, data intelligitur.*

52 *Casus Episcopis reseruati.*

53. *Episco-*

Digitized by Google

53 *Episcoporum Iurisdictio non tantum in Clericos, sed etiam in Laicos.*

54 *Primo si consenserint in iudicem Ecclesiasticum.*

55 *Secundo si conueniantur à Viduis, Pupillis & aliis personis miserabilibus.*

56 *Tertio si agatur de causa spirituali vel spirituali annexa.*

57 *Episcopi in causis spiritualibus ipso Imperatore maiores dicuntur.*

58 *Causæ spirituales in duplici differentia ciuiles & criminales.*

59 *Ciuiles quæ?*

60 *Quæ criminales?*

61 *Spiritualitati annexæ quæ causæ dicantur?*

62 *Non notionem tantum; sed Imperium quoq; tam explicatiuum quã executiuum habent Episcopi.*

63 *Restrictio iurisdictionis Episcopalis in clericos prima ad iudicium conuentionale, secus in reconuentionali, quo Laici iudicis in Clericos non secus ac in Laicos, est cognitio.*

64 *Clericus reconuentione præuentus, nec renunciando conuentioni se à Iudicis Laici iurisdictione eximere potest.*

65 *Iudex Laicus Clericum coram se agentem condemnat in expensas.*

66 *Citatur Clericus à Iudice Laico, vt compareat, si sua interesse putauerit.*

67 *Citatio, si tua interesse putaueris est conditionalis, quatenus citatus comparere velit?*

68 *Ac dicuntur ita citati actores vel defensores Voluntarij.*

69 *Pro censibus & Vectigalibus & pro rebus patrimonialibus coram iudice seculari conueniuntur Clerici.*

70 *In causa possessorij, tam de re prophana quam beneficij, vel alterius rei Ecclesiasticæ iudicis secularis est notio.*

71 *Non tantum in retinenda, sed recuperandæ quoq; interdicto.*

72 *Quæ sententia communiter recepta est.*

73 *Possessorium in spiritualibus, non est quid spirituale sed temporale.*

74 *Possessio cum proprietate nihil habet commune.*

75 *Quod de possessione beneficij alteriusue rei Ecclesiasticæ dictum est, generaliter locum habet in omnibus, in quibus non est quæstio de re merè spirituali.*

76. *Quod*

76 *Quod de possessorio retinendæ & recuperandæ dictum est, ad adipiscendæ possessionis interdictum non porrigitur.*

77 *In causis feudalibus in Clericos, Vasallos actiuè & passiuè iurisdictionem obtinent iudices Feudales.*

78 *Quando iudex Ecclesiasticus fecit perficienda & non sufficit, ad exequendum, in subsidium brachium seculare implorandum.*

79 *Quod iudex Ecclesiasticus non habeat potestatem realiter exequendi.*

80 *Prehensio Clerici delinquentis non detinendi, sed iudici Ecclesiastico remittendi causa permissa iudici Laico.*

81 *Quod dictum est de remissione, restringitur vt locum habeat, si inueniatur in habitu ac tonsura Clericali, non si Laicorum more vestitus incedat.*

82 *Clericus falsum deponens in iudicio seculari ibidem punitur.*

83 *Clericus volens vsurpare iurisdictionem per iudicem secularem punitur.*

84 *Clericus in administrationes & officia Laicorum se ingerens à iudice seculari punitur.*

85 *Clericus capitaliter delinquens ab Episcopo degradatus iudici seculari puniendus traditur.*

86 *An Clericus commisso ac probato delicto statim sit degradandus, an primum data incorrigibilitate.*

87 *Contraria sententia apud iuris Pontificij interpretes receptior.*

88 *An clericus læsæ Maiestatis Reus agi possit.*

89 *Clericus Assassintum committens, absq; degradatione, punitur à Iudice seculari.*

90 *Quotiescunq; Clericorum insolentia per iudicem Ecclesiasticum cohiberi non potest ad secularem recurritur.*

91 *Decreto Augustano Anno 1555. Ecclesiastica iuridictio contra Augustanæ confessioni addictos suspensa est.*

92 *Iurisdictionis Ecclesiasticæ expediendæ, alia olim, alia hodie est ratio.*

93 *Vel enim certis personis delegatur, vel Vicarijs quibusdam ordinariè committitur.*

94 *Vicarij in duplici differentia.*

95 *Si genaraliter loco Episcoporum sunt Constituti, ordinarij censentur.*

96. *Ad vnam*

Digitized by Google

96 *Ad vnam vel alteram causam, vel in loco particulari constituti (quos vicarios, Francos vel Rurales appellant) delegatū numero habentur.*

97 *Quomodo Vicarii constitutio à delegatione differat remißiuè.*

98 *Modis, quibus citra appellationem ad superiorem recurritur à vicariis generalibus non metropolitanus, sed ipse Episcopus adeundus est.*

99 *Episcopi iurisdictio Vicaria maior ac firmior.*

100 *Quæ de Episcoporum iurisdictione tradidimus regulariter quoque habent in prælatis ab ordinariorum potestate exemptis.*

101 *Sede vacante iurisdictio episcopalis omnimoda ad capitulū deuoluitur.*

102 *Non propriè successione, sed quasi iure accrescendi.*

103 *Ordinaria iurisdictio Episcopi est penes ecclesiam, cuius appellatione venit Capitulum.*

104 *Capitulum tanquam membrum cum Episcopo vnum corpus constituit.*

105 *Iura collegij in vno conseruantur.*

106 *Spirituale coniugium inter Episcopum & Capitulum.*

107 *Iurisdictio sede vacante ad capitulum non defertur, sed apud illud remanet.*

108 *De reliqua potestate Capituli sede vacante remißiuè.*

109 *Archiepiscopi quibus successerint?*

110 *Archiepiscopi tā in iure ciuili quàm Canonico Metropolitani dicūtur.*

111 *Metropolitani vnde dicti.*

112 *Vt Episcopus Ecclesiam subiectam habet lege Diœcesana: sic Archiepiscopus vltra propriam Diœcesin totam prouinciam cum lege Metropolitana.*

113 *Archiepiscopus habet fundatā intentionem in tota prouincia, etiam in illis locis, quæ non sunt constituta intra certam aliquam Diœcesin.*

114 *Archiepiscopus cognoscit de controuersiis, quæ sunt inter clericos & episcopos suffraganeos.*

115 *Non tantùm in ciuilibus, sed de crimine quoque suffraganeorum suorum, Archiepiscopi notio est.*

116 *Ita vt censuras contra eos exercere poßit, suspensionis & excommunicationis, id quoque ad officiales & vicarios extenditur.*

117 *Dicta de coercendis Episcopis non habet locum si delicti atrocitas, priuationem vel translationem exposcat.*

118 *Eo casu Archiepiscoporum consilio suffraganeorum sola notio competit, definitione Papæ reseruata.*

119 *Dicta de generali potestate Archiepiscopi in vniuersa prouincia fallunt in locis exemptis, nisi consentiant ad quos ea pertinent.*

120 *Præmissa de iurisdictione in personas suffraganeorum non habent locum in subditis eorundem, exceptis casibus reseruatis.*

121 *Episcopis competit iurisdictio priuatiuè, vt non nisi per appellationem & alios modos suspensiuos ad Archiepiscopos duoluatur.*

122 *Quale Episcopi in Diœcesibus, Archiepiscopi in prouinciis, tale Patriarchæ in nationibus habent imperium.*

123 *Patriarchæ sunt ordinarii Archiepiscoporum, hi illorum suffraganei.*

124 *Ab Archiepiscopis nationi Patriarcharum adsignatis, gradatim ad eos appellatur.*

125 *De toto officio ac primatu Patriarcharum remissiuè.*

126 *Primates etsi eodem nomine ac iidem, qui Patriarchæ dicantur, hos tamen quam illi maioris esse dignitatis & iurisdictionis.*

127 *Primatibus tamen vt Patriarchis ab Archiepiscopis reuerentia & obedientia debetur, & ab his ad illos appellatur.*

128 *Papa olim primus Patriarcharum habitus.*

129 *Papa initio Archiepiscopos, & reliquos Episcopos non regum & principum more subditorum, sed fratrum ac collegarum loco habuit.*

130 *Obtento postea à Phoca Episcopi œcumenici & vniuersalis titulo, item Caroli Magni, Pipini, & aliorum principum fauore, ac studio, ad eum, quem nunc obtinet splendorem & magnitudinem peruenit.*

131 *Hierarchia ecclesiastica quouis regno amplissime augustior ac dignior habetur.*

132 *Papa iuris constituendi & abrogandi sibi vendicat authoritatem.*

133 *Non tantùm Canonici, sed etiam ciuilis, quatenus concernat peccatum.*

134 *Priuilegiorum quoque concedendorum amplissimam potestatem.*

135 *De casibus Papali dispensationi reseruatis remissiuè.*

136 *Papæ in iure reddendo summa potestas.*

137 *Papa in causis pecatum & iniustitiam concernentibus, sibi in reges & omnes non recognoscentes superiorem sumit iurisdictionem.*

138 *Et quod ratione peccati de omni delicto cognoscere possit.*

139 *Papæ totus clerus & ecclesiæ omnes dicuntur subiectæ.*

140 *Papa iurisdictione vniuersa, quo ad loca, causas & personas omnes cum prælatis inferioribus concurrit.*

141 *Ad Papam appellatur omisso medio.*

Episcoporvm nomen est † à Græco verbo ἐπισκοπεῖν, quod 1
inspicere significat. Speculatores enim ac inpectores vitæ, ac morum populi dicuntur *cap. cleros. 21. distinct.* Duaren. *in tractat. de sacros. eccles. minister. lib. 1. cap. 7.* Horum quatuor † sunt gradus. 2
Primus eorum, † qui vni ciuitati, & viris ciuitati illi adiunctis præ- 3
sunt, qui simpliciter Episcopi & Diœcesani appellantur. Secundus † eorum, qui non vnius tantùm ciuitatis, sed vniuersæ 4
prouinciæ plures ciuitates complectentis Ecclesiæ inspectioni sunt præfecti, qui, quod Episcopis habeantur digniores, Archiepiscopi, & à matrice ciuitate Metropolitani dicũtur. Tertius † eo 5
rũ qui non vni tantùm prouinciæ, sed integrę nationi, quæ plures prouincias continet, præsident, qui non solùm in Episcopos, sed etiam in Archiepiscopos imperiũ habent: & quod primi vel principes, siue honorabiliores sint inter Patres, Patriarchæ appellantur; vt in sacris literis 12. Patriarchas legimus, *Acto. c. 7. & 1. Paralipomen. cap. 8.* Quorum numerantur quatuor, † Constan 6
tinopolitanus, qui primum post Pontificem obtinet locum, Alexandrinus secundum, Antiochenus tertium, Hierosolymitanus quartum *cap. antiqua. de priuilegiis. cap. sacrosancta. cap. 1. Constantinop. c. renouantes. c. definimus. 22 distinct. c. 1. cum seq. distinct.* vbi Cardinalis à Turre cremata, Bertachinus *in repertorio, verb Patriarcha.* Hic quatuor priuilegia Papæ habere dicuntur, Cardinalis *in clem. in plerisque. 16. q. de electionib.* De eorundem sedibus, & quo ordine olim fuerint connumeratæ exactè tractat Didac. Couarr. *var. resolution. lib 4. tom. 2. folio 317. & 318.* quibus & inferioris subsellij Patriarchæ † adiici solent. Aquileiensis, Cantuariensis, Bituri- 7
gensis, & Gradensis, Duaren. *de sacrosanct. eccles. minister. lib. 1. cap 9.*

8 Et licet Patriarcharum nomine † Primates quoque appellentur,
c.1.2.& 3.99.dist.c.conquestus.quæst.1. Non tamen omnes priuatos verè Patriarchas esse apparet *ex c.nullus primas.q.9.* Vt nec Cardnalibus præferuntur, Felin.*in rubric.de maior. & obed.* Dignitate tamen
9 & autoritate † Archiepiscopos antecedunt, vnde illi ab his pro-
10 uocantur, *c.de primatib.dist.99.* Sunt autem Primates † in Germania Magdeburgensis, in Italia Aquileiensis, in Gallia orientali, siue imperiali Archiepiscopus Treuirensis ex *c. Tengaldum 11.q.3.* Lupold.de Babenbergk *in tract.de iure regni & imperii Romani, in princ.* In Gallia vero Celtica siue occidentali, quæ κατὰ μετωνυμίαν partis simpliciter sic dicitur. Bituricensis, Grandiensis & Lugdunensis: in Anglia Cantuariensis: in Hispania Toletanus: in Sardinia Pesanas. Pet.Greg.Tholosan. *Syntag.iur.vniuersi lib.15.c.10.de primatib.*
11 Episcoporum † sub genere Cardinales non comprehendũtur,
12 sed est Cardinalatus † dignitas annexa officiis Diaconorum ac Presbyterorum vrbis, ac Episcoporum vrbi vicinorum, qui quòd
13 seruiant † sedi Apostolicæ, quæ axis & veluti cardo aliarum Ecclesiarum censetur *cap.sacrosancta.22.distinct.* vel quòd constituant amplissimum istud collegium, ad quod summa negociorum omnium Christianorum deferuntur, sic appellantur, Pet.Greg. Tholosan.*syntag.iur.vniuersi lib.15.c.4.in princ.* Duar.*de benef.eccles. lib.1.c.13.* Eos etsi Patriarchis pręponat ordinarius cõcilii Basilien-
14 sis interpres gl.*in §.quod si quis in prag.sanctione.* Illos tamen † his digniores esse iuris Canonici decretis magis consentaneum est ex iis, quæ tradit Pet. Greg.Tholos.*syntag.iur.vniuers.c.4.nu.14.*
15 Porro licet olim inter Episcopos primum locum † obtineret PONTIFEX ROMANVS, vt variis conciliis & Principum constitutionibus cautum reperitur. *Nouellæ Iustiniani 131.* Tamen hodie tanquam ecclesiasticæ dignitatis apex princeps ac vertex peculiarem & quartũ ordinem constituit, & πανεξίαρχοπος ac summus totius imperii Ecclesiastici Monarcha appellatur. Pet.Greg. Tholosan.*part.15.cap.2.& 3.* De quo plura post generalem de Episcoporum iurisdictione explicationem. Licet aũt à quibusdam inter quos & Petr.Greg.Tholos.*allegato iam loco,* his quatuor Epi-
16 scoporum gradibus. Quintus eorum † nempe quod Chorepisco-

pos

pos appellant annumerari soleat. Quia vero illi constante adhuc dignitate legati & Vicarij tantum fuerunt Episcoporum, vt Budæus *in com. Græcæ linguæ* annotauit, & autore Damasceno in quadam Epistola Chorœpiscopi χωρικοὶ, id est rustici, quod non in ciuitate sed vicis ac pagis vilem quandam vicariam operam obirent, (lectores enim saltem exorcistas & alios minorum gentium clericos non vero presbyteros aut Diaconos Charactere clericali insignire & ordinare potuerunt, vt constitutum reperitur, *con. Amyr. cap. 3. conc. Neocæs. cap. 3. concil.* Antioch. *cap. 8. & 10. cap. Eccles. 68. dist.*) Et tam quod nec ab initio bona ratio eorum institutionis appareret, quam quod Vicariæ istius operæ prætextu honorem Episcopalem insolentius ambirent, munere isto sublato, vt refertur *in cap. Quamuis. capit. Chorepiscopi. 68. distinct.* inter Episcopos hoc tempore locum sibi vindicare nequeunt. Petr. Gregor. Tholos. *Syntagma iur. vniuersi lib. 15. cap. 12. num.* 46.

De Episcoporum † itaque iurisdictione, vt & aliorum, hæc 17 duo explicabimus: Primo quæ constitutionum faciendarum? Secundo quæ in iuris reddendi ipsis competat potestas. Quantum ad primum Episcopis iuris Prouincialis, vel statutorum iuri Canonico communi, contrariorũ condendorũ facultas nec iure ciuili, nec Canonico concessa reperitur, vt recte sentit Sebastian. Medic. *in tract. de legib. & statutis part. 1. quæst.* 13. Sed quod eo iure vtantur, Moribus introductum esse probabilius est. Licet secus videatur Hostiensi *in summa de constit. per cap. si quis. de maioritat. & obedię̃t. & c. Vestra nobis. de locat. & cõduct.* & ibi gl. Iasoni quoq; *in d. l. oẽs populi. num.* 11. *de iustit.* & *iure.* Et an Episcopus possit interpretari statuta & alia dubia coram se occurrentia, vide Iohan. Bertachin. *in tract. de Episcopis, part. 5. libro 4. num. 43.* Dispensandi tamen † & 18 relaxandi † iuris communis facultas ipsis permissa est quibusdã in casibus. De quibus Speculat. *in tit. de dispensat. §. Nunc. de Episcop. dispensation.* Quod ad res † quibus iurisdictio Episcoporum cir- 19 cumscripta est, attinet, Vt potestas omnis politica certis limitatibus territorii personarum & causarum: Sic etiam Episcoporum δικαιοδοσία, non quidem territorio, sed diœcesi ac certarum quoq; personarum & causarum attributione definita est.

Digitized by Google

20 Territorium † vt dixi, Episcopi proprie non habere dicuntur. Oldrad. *consl.27.* Petr. Belluga *in spec. Principum de iurisd. Rub.22. in §. Et quia quotidie. nu.47. & seq.* Duar. *cap.4. lib.1. de Minister. ac benefic. Ecclesiastic.* Nusquam enim in Canonibus Romanorum Pontificum Episcopis districtus continuus adsignatus legitur, sed Diœceses, id est, dispersæ multorum habitationes vel παροχίαι id est, continuæ & vicinæ multorum habitationes ἀπὸ τοῦ παρέχομαι sic dictæ iis attribuuntur. Longouall. *in repetit. l. Imperium. fol.309. de*
21 *iurisdict. omn. iudic.* Primo autem παρόικιαι † appellatæ sunt. Paulatim vero corrupto vocabulo παροχίαι vocari cœperunt. *titul. de paroch.* Duaren. *de sacr. Eccles. Minist. libro 1. capit.7.* Parochias au-
22 tem † & Diœceses primo instituisse ac distribuisse Dionysium Pontificem qui vixit Anno Christi *277. ex cap. Ecclesiast.14. qu.1.* re-
23 fert Thom. Campag. *in tract. de resid. Episc. num.9.* Rectius † autem Diœceses κατὰ μετωνυμίαν adiuncti dicuntur districtus, ac loca illa, quæ exercendæ iurisdictioni ac reliquæ potestati Episcopati adsignata sunt, Petr. Gregor. Tholos. *libro 15 cap.12.* Veteribus tam loca administrationi magistratuum Romanorum, quam administratio diœcesis dicta est, vt Author est Beat. Rhenan. *libro 3. rerum Germanicarũ* & habetur *in libr.* qui inscribitur, *Notitia vtriusq; orbis,* Minores etiam prouincias Diœceses appellat ipse Cic. *lib.3. Epist. fam.* Vt omnium inquiens Diœceses, quæ circa Taurũ sunt omniumq; earum Ciuitatum magistratus legationesq; conuenirent. Et in Epistolis ad Atticum Mirifica expectatio nostrarum
24 Diœcesium ab hac administratione † Episcopi Diœcesani, & caput Diœceseos appellantur *c. cum non liceat. c.12. de præscript.* Pet. Gregor. Tholos. *lib.12. cap.12.*

25 Episcopus igitur † qui maxime ordinarius dicitur fundatã intentionem (vt loquuntur) habet in tota sua Diœcesi & in qualibet eius parte. *c. cum Episcopus de offic. ord. in 6. 10. q. per totã causam, omnes Basilicæ. 16. q.7. c.2 & 4. c. si quis. de foro comp.* Hostiens. *in summa eiusdem tit.* Pet. Greg. Tholos. *syntag. iur. vniuersi. lib.15. c.12. n.33.* Abb. *in c. cum Capella. de priuileg. c. cum contingat. de foro compet* Anton. de Præt. *in tr. de iurisd. Episcopor. c.1. n.2.* Pet. Belluga *in spec. Principũ de iurisd. rub.22. §. & quia. n.46.* Idq; nõ tantũ tacito, sed expresso etiã Imperatorũ indul-

Digitized by

indulto, vt patet ex *l. omni innouatione. C. & l. priuilegia. 17. C. de sacros. Eccles. §. 1. de Ecclesiast. tit. in Nouellis cõstit. Friderici II. De pace tenẽda. §. si Clericus. De Feudis lib. 5.* Pet. Greg. Thol. *& c. conquerente. c. 11. de offic. ord.* Quod tamen non ita † generaliter vt de territorio politico- 26
rũ sed de personis & causis certis iurisdictioni Episcopali attributis intelligiendũ est: Monasteria tamẽ templa & Basilicæ, à Principũ ac Dominorũ politicorũ potestate exemptę, soli Episcoporũ iurisdictioni subiectę sunt. *c. cum Dilectus. & c. Cum Venerabilis. de relig. Domib. c. pastoralis. in prin.* & ibi Abb. *n. 6. de offi. ord.* Abb. *in c. recipimus. de priuil. & excessib. priuileg.* texti insignis *in cap. omnes Basilicæ. 16. q. 7. & 10. q. 3* tota gloss. *c. siquidem. 10. q. 1.*

Quod ad personas † attinet, etsi olim lege à Theodosio lata 27
controuersiæ Forenses omnes, non tantum Clericorũ, sed etiam laicorum ad Iudicium Ecclesiasticum alterutro litigantium id postulante remitterentur, quæ lex etiam à Carolo Magno postea renouata & confirmata refertur *in c. quæcunque. 11. Quæst. 1. c. nouit. de iudic.* Ea tamen mutatis Episcoporum moribus antiquata postea placuit, ne de vllis causis ciuilibus clericorum Ecclesiastici: sed præsides & Magistratus cognoscerẽt. *leg. cum Clericis, l. omnes. l. iubemus. C. de Episcop. & Cleric.* sed ne à cultu ac ministeriis diuinis abstraherentur, ac clericus lites finirentur † à Iustiniano 28
Ciuilium quarundam causarum cognitio eis permissa est, hac quidem conditione, vt in arbitrio esset victi sententiæ ab Episcopo latæ, acquiescere, vel eam contradicẽdo impugnare & ad Politici Magistratus iudicium prouocare. Postea vero non tantum constitutionibus Pontificum, sed Imperatorum quoq; tacito & expresso priuilegio Clerici ex Laicorum iurisdictione plane exemtpi sunt, *c. significasti. c. si diligenti. de foro compet. Cõstit. Friderici II. hoc edictali. §. sancimus. in vsib. Feudor.* Duaren. *de sacris Ecclesiæ minist. lib. 1. cap. 2. in fine,* ita vt coram Episcopo suo tantum sint conueniendi. *c. si quis Clericus.* & ibi Abb. & Felin. *de Foro compet.* Fab. Turret. *consilio 36. num.* 11. 12. 13. 17. & 18. Fuluius Pacian. *cons. 146. numero* 113.

Vt autem Politicorũ iurisdictioni laici, sic quoq; Episcoporum Iurisdictioni obnoxii fiunt clerici † quatuor ex causis: Domicilii 29
nimi-

Digitized

nimirum, contractus, Delicti, rei de cuius possessione vel proprietate agitur in Dioecesi sitæ.

Et primo quicunque Clerici, quorum plures sunt gradus, de quibus Paciar. *in tract. de probat. lib. 2. cap. 34. num. 7.* in Dioecesi Episcopi domicilium habent, coram eo cõueniri debent. *cap postula-*
30 *sti.* & ibi Felin. *de foro compet.* Est autem domicilium † Clerici quadruplex. Primo est domicilium originis Abb. *in cap postulasti. nu. 2. de foro compet.* Bernhar. Diaz *in practica crimin. Canonic. cap.* 8. Secundo habitationis: Quod proprie domicilium dicitur, de quo glos. *in cap. statutum. §. cum vero de rescript.* Bald. *in l. fin. col.* 11. *C. eod.* Iason. *in l. cunctos populos. C. de summa Trin. & fide cathol.* Tertio, Domicilium, Beneficii requirentis assiduitatem vel residentiam. Innoc. *in capit. postulasti, de foro compet.* gl. & Dd. *in cap. cum nullus, de tempor. ord.* Bal. *in l. senatores, de Senatorib.* Felin. *in cap. dilectus. de rescript. & capit. postulasti. de foro compet.* Quarto, Ratione ordinis de quo Abb. *in c. 1. de Paro.* Felin. *in cap. postulasti. de foro compet.*

31 Licet autem alias quando Reus † plura habet domicilia, in arbitrio sit Actoris, vbi reum conuenire velit, neque reus forum regulariter declinare possit, siue in rem siue in personam agatur, gloss. *in cap. dilecti. de foro compet.* & ibi copiose. Abb. & gloss. *in capit. statutum. §. cum vero in verb. recusetur. de rescrip. num. 6.* Innocent. & Ioannes Andr. *in cap. dilectus. de foro compet.* Vbi iuris ciuilis interpretum communem hãc esse sentẽtiam testatur. Secus tamẽ est, quando agitur de beneficio Ecclesiastico. Iudex enim Beneficij adeo dicitur Iudex competens ipsius beneficii vt alius etiam reo ipso consentiente sine licentia eius adiri non possit. *cap. significasti. de foro comp.* Felin. *in cap. dilectus. num.* 10. *de rescript.* Quod tamen intelligendum est de ipso beneficio, non de alia materia beneficium concernente. Non enim dicitur, quod solus de materia beneficii, sed quod solum, id est, non de alio, quam ipso beneficio cognoscat, vt latius hæc explicat Felin. *in d. capit. dilectus. numero 1. de rescript.*

32 Quod dictum est Clericis † in loco domicilii conueniendis generaliter accipiendum est de Clericis omnibus, siue sint secu-
33 lares siue regulares, quorum quatuor sunt ordines † Cardinales,

Diui

Diui Basilii, Benedicti, Augustini & Francisci, quorum regulis reliqui omnes subiiciuntur, præter Carthusanum, qui nullam ex his agnoscit, sed peculiares habet formulas Remund. Fragnier. de religiosis sectis. Cum n. inferiores Prælati de iure peculiari, territorio, vel diœcesi destinantur, Episcopus in tota diœcesi ordinarius censetur. Vt communem hanc sententiam testatur Abb. *in c. contingat. de foro compet. & in c. graui. in fine, de offic. ord.* Maranth. *de ord. iudic. dist. 11. n. 3.* Petr. Greg. Thol. *in c. conquerente. de offic. ord.*
siue legitimi † siue illegimi sint, Grammat. *decis. 81.* Iulius Clarus 34
recept. sentent. libro 5. §. fin. quæst. 36. numero 4. Cælibes † siue coniu- 35
gati, de conditionibus exemptionis coniugatorum prolixè tractat Didac. Couarru. *practicar. quæst. cap. 31. numero 7. &* 8. Fulu. Pacian. *tractat. de probat. libro 2. capit. 20. num. 4.* De vxoribus † quo- 36
que Clericorum, quod idẽ habeant fori priuilegium, tradit post Abbat. & Iohan. de Imola Felin. *in cap. nullus iudicum nu. 3. de foro compet.* De famulis † autem Clericorum an gaudeant Priuilegio 37
fori Dominis indulto, diuersæ sunt sententiæ. Vna affirmantium, altera negantium. Prior affirmantium nimirum probatur à gloss. *in c. eos. 27. distinct.* & gl. *in c. iudicatum. 79. dist.* & gl. *in c. Clericum 11. q. 1.* gl. *in c. Ecclesiarum seruos. 12. q. 2.* Bal. *in l. 2. C. de Episc. & Cleric.* Marãth. *de ord. iudicior. dist. 11. n. 4.* Eamq; in facti specie contingente secutus est Calcan. *cons. 71.* Alteram negatiuam tenet Capic. *Decis. 12. n. 2. in fine.* Exceptis Ministris ac familiaribus ipsorum Episcoporum, in quos Iudicis Laici nulla est iurisdictio, quam cõmunem dicit Abb. *in c. 2. n. 6. de foro comp.* Iul. Clar. *receptar. sent. lib. 5. §. fin. q. 36. n. 18.* Lancel. Conrad. *in temp. iud. lib. 2. c. 5. §. 4.* Quam limitat. Archidiacon. *in c. Clericum iudicem. n. 3. Vers. de seruientib. 11. q. 1.* Stepha. Aufrer. *in tr. de potestat. secul. super Ecclesi. reg. 2. n. 36.* Quos refert & sequitur Fulu. Pacian. *in tr. de probat. lib. 2. c. 34. nu. 123.* post Felin. *in c. nullus. num. 2. de foro comp.* Et non tantum quando certum † est reum 38
esse Clericum, sed etiã quando dubium est, sitne laicus vel Clericus, iudicis Ecclesiastici est cognitio. Hortens. Caualca. *in trac. de Brachio Regio par. 1. n. 95.* Tyb. Dec. *cons. 82. vol. 2. n. 6.* Quod Clericatus † probatio spirituale quid censeatur. Pet. Belluga *in spec. Prin-* 39
cipum rub. 11. §. videamus. num. 5. De Eremitis † item Hospitalariis 40

Digitized by Google

an sint de foro Ecclesiæ vide Felin. *in c. nullus iudicum. n. 6. 7. & 8. de foro comp.* Pet. Bellug. *in spec. Princ. rub. 11. §. videndum, num. 7.* Dec. *consil. 97 num. 10.*

Secundo, vt laicorum iurisdictionis subeundæ causa non tantum est domcilium, sed etiam obligatio, de qua agitur ibi contracta, Rei situs, de cuius proprietate & possessione agitur, sic quoq; non tantum, qui in Diœcesi Episcopi domicilium habent, sed etiam in eos, qui ibi contraxerũt, Episcopi est iurisdictio. *c. proposuisti.* & ibi Felin. *de foro comp. c. fin. c. dilecti filii,* & ibi Marian. Soc. *de for. comp. c. 1. §. contrahẽtes, eod. tit. n. 6.* Consta l. *l. de iudic.* Contractus autẽ
41 hoc loco † generaliter pro conuentione quacunq; accipitur, nõ vt quidam arbitrantur accipi *in l. Labeo. de verb. signif.* de qua satis prolixe supra *lib. 1. c. 23.* Cuiac. *in l. iurisgentium, num. 7. de pactis.*

42 Tertio, delicti † quoque ratione competit Episcopo iurisdictio in Clericos in Diœcesi sua, nec Domicilium nec beneficia possidentes. Felin. *in c. dilectus num. 10. de rescript.*

43 Quarto, ratione † quoq; rei clericus extraneus coram Episcopo in cuius Diœcesi sita est, cõuenitur. *c. sane. & c. si clericus. de for. cõpet.* tamen ad clericos Episcopis inferiores restrnigitur. Episcopi
44 enim ratione rei † sitæ non coram Episcopo in cuius diœcesi res sunt constitutæ: Sed coram Archiepiscopo, ad cuius prouinciam
45 res pertinent, conueniendi sunt, quod par in parem † non habeat Imperium per gl. *in l. 1. §. Veteris in verb. per vnam. de acquir. poss.* quæ dicit Asinum intumescere, si per comparem se videat apprehendi Fulu. Pacian. *in tr. de probat. lib. 2. c. 48. n. 5.*

46 Generalis quoq; iurisdictio † Episcopi est in Clericos, quoad causas omnes, tam ciuiles quam criminales, Licet enim in ciuili tantũ iudicio, Episcopis olim competierit Iurisdictio in clericos *Auth. vt clerici apud Prop. Episc. §. si quis autem pro pecuniaria & Auth. Clericus. C de Episc. & Cler.* id tamen correctum est *Auth. statuimus. C.*
47 *de Episc. & cler. c. si diligenti de foro comp.* siue in rem † siue in personã sit actio Abb. *in c. Ecclesia S. Mariæ. col. pen. de constit.* Abb. *in c. qualiter & quando. de iudi. c. si Clericus laicum.* & ibi Felin. *in fine de foro compet.*
48 Non autẽ potest iudicare † in causa propria, in qua priuatus censetur Host. *in summa de sentent. §. qualis col. 7. Vers. sed nunquid Episcopus*

Digitized by Google

pus. Licet cõsuetudine introductum esse affirmet, vt causam propriam alii terminandam committere possit, quod sequitur Felin. *in c.cum venissem.de iudi.* Surd.*cons.50.num.34.* Nec in causis ad mensam † Episcopalem spectantibus Anton. de Butrio, Felin. & 49
Dec. *in c.cũ venissent.de iudic.* Domin.*in c.1.de pœnis.* Surd.*cõs.*50.*n.*11.
per se, vel alium. *c.cum ad sedem.de restit.spoliat.* Surd.*d.cons.nu.*15.

Quæ autem dicta sunt † de ordinaria Episcopi in Clericos di- 50
ctioni suæ subiectos, iursdictione, non habent locum, si aut collegiis vel cathedralis, vel aliarum Ecclesiarum quæ vulgo capitula appellamus, vel prælatis quibusdam inferiorib. priuilegio, conuentione, vel consuetudine aut præscriptione aliqui de Episcopali iurisdictione concessum vel quęsitum est. Pet. Greg. Tholos. *c.conquerente.c.*1.*n.*14.*& c.9.num.*6.

Quæ concessio tamen † in casibus nõ reseruatis moribus fer- 51
me omnium Ecclesiarum, nõ cumulatiue sed priuatiue facta intelligitur, vt non nisi per appellationem, & alios modos, quib. citra prouocationem ad superiorem redit, iurisdictio ad Episcopũ deuoluatur, vt supra *cap.* 29. *lib.*1. in genere à nobis est expositum.
Quid autem casus † Episcopo sint reseruati, vide Lancellot. Con- 52
rad. *in templo iud.lib.2.c.5.de Episcopo.§.4.n.4.*

Deinde non tantum in Clericos † sed etiam in Laicos iurisdi- 53
ctionem Episcopis iura pontificia adserunt.

Primo si consentiant, in Iudicem Ecclesiasticum. *l.si qui ex con-* 54
sensu. C.de Episcopal.Aud. Duar.*de sacris Ecclesiæ minist.& benef.lib.1.c.2.*

Secundo si conueniantur † à Viduis, Pupillis & aliis personis 55
miserabilib. Abb.& Dd. *in c.significãtib.de offic.delegati.* Abb. *in c. licet ex suscepto.de foro cõpet.* Bal.*in Auth.ad hæc, col.2.C.de Vsur* Quod de viduis dictum est, restringunt ad pauperes solummodo, non opulentiores Abb.& Felin. *d.c.significantib.de offic.deleg.* Alex. *consil.*121. *colum.fin.in* 1. *volum.*

Tertio, si agatur de causa † spirituali vel spiritualitati vt loquun- 56
tur annexa, in quib. non tantũ reliquis inferiorib. ordinariis † sed 57
Imperatore maior esse dicitur Episcopus. *c.1.& c.Valẽtin.*62.*dist.* vbi gl.& not. Lancel. Cõr. *in tẽplo iud.li.2.c.5.§.4.de dignitate Episcopi.n.*11.
Spirituales † in duplici sũt differẽtia, Ciuiles & criminales. Ciuile 58

Qqq 2 sunt

Digitized by Google

59 sunt, quando † agitur de donis Dei, & Sacramentis Ecclesiæ, de præbendis, dignitatibus, personatibus, canonicatibus ac beneficiis omnibus Ecclesiasticis, de donis, de vestib. & aliis ornamentis Ecclesię. Et generaliter de omnibus relatis *in clem. dispendiosam. de iudiciis. & c. literas.* & ibi Abb. *de iure calum.* Criminales, quando
60 agitur † de criminibus Ecclesiasticis: vt de hæresi, schismate, apostasia, sacrilegiis & aliis similib. de quibus Lancellottus Cõrad. *in templo iud. lib. 2. c. 5. §. 4.* Marant. *de ord. iud. dist. 13. n. 5.* Vbi has causas rectius criminales Ecclesiasticas, quam criminales dici ait. Spiri-
61 tualibus † annexę vel mixtę sunt quę participant, de vtroq; extremorum temporalium nimirũ & spiritualium, nec præcise de altero sunt, vt si de iure Patronatus Ecclesiastici, de pẽsione Ecclesiastica, de Beneficio vnito agatur, vt sunt Verba Octauiani Vestrij *in Isagoge in Romanæ aulæ actionem & iudiciorum mores lib. 3. fol. 31.* de quibus interpretes *in c. quanto. de iudic.* Ioan. de Anania *in c. consulere De symonia.* Plures casus in quib. contra laicos iudices Ecclesiastici iurisdictonẽ sibi vendicant, vide apud Maranth. *de ord. iud. dist. 20. n. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. & aliquot seqq. Et in c. licet ex suscepto. de foro compe.* Lancell. Conr. *in templo iudicum. lib. 2. c. 5. §. 4.* Beretta
62 *cons. 3. n. 14.* Et non tantum notionem † sed Imperium quoq; habent Episcopi. Vnde non tantum, quæ ad explicationem iudicii, sed ad executionẽ quoq; pertinent, facere possunt, irrogando & imponendo pœnas & censuras, quarum appellatione cõtinetur excommunicatio, interdictum, suspensio, &c. Lacellottus Conrad. *in templo Iudicum lib. 2. cap. 5. §. 4.*

63 Præmissa generalibus Iurisdictionis † Ecclesiasticæ non secus ac politicorum in pluribus restringitur. Ac primo quoad personas nõ habet locum in iudicio recõuentionali in quo Iudicis laici ex recepta interpretũ sentẽtia, in clericos nõ secus ac in laicos est cognitio. Bar *in Auth. vt cõsequenter. C. de sentent. & interlocut. omn. iud.* glos. *in c. de multis petit.* Bald. *in l. 2. §. sed si agant. de iud.* Vbi hanc prorogationem, legalem appellat Specul. *in titul. de reconuent. §. Nunc videndũ.* Vbi hoc tribus modis limitat. Fabius Turrett. *cons. 36. num. 34. & distinct. 6. num. 44.* Idem tenet Felin. *in c. At si Clerici de iudic.* vbi quatuor limitationes, adiicit. Rol. à Valle *cons.*

Digitized by Google

consil.21.num.10.37.vol.1. Cagnol. *in l.cùm quadam puella.num 31.de iurisd.* Hortenſ. Caualcan. *de brachio regio,part.4.n.272.* Quod vſque adeo locum habet, vt clericus † recõuentione ita præuentus, nec 64
conuentioni renunciando ſe ex laici iuriſdictione eximere poſſit, quod tamen re integra licitum eſt, vt tradit Bal. *in Auth. Et conſequenter, col.pen.C.de ſentent.* Spec. *in tit.de reconuent.§.fin.* Bald. *in l. petendi.C.de in integ.reſtitut.*

Secundò, Iudex laicus † clericum coram ſe agentem, ſi in lite 65
ſuccumbat, in expenſas condemnare poteſt, Imola & Felin. *in c.at ſi clerici.de iudic.* Maranth. *de ord.iudicior.diſtinct.0.numero 45.*

Tertiò, Clericus à iudice † politico citari poteſt, vt cõpareat, *ſi* 66
ſua putauerit intereſſe. Bald. Paul. de Caſtr. & Alexan. *in l.teſtamenta omnia. C.de teſtam.* quæ citatio eſt conditionalis, † quatenus citatus 67
comparere velit. Bald. *c.1.nu.5 col.de milite vaſ.qui contumax.* Ac dicuntur ita citati † actores vel defenſores voluntarii Dd. *in l.mulier. ſolut.matrim.* Alex. & Iaſon *in l.de pupillo, §.1.de noui oper.nunc.* Lucas de Penna *in l.ſi colòni.de agric. & cenſit.lib.11.* Cæſar Contard. *in l.diffamari.in 4.oppoſit.nu.10.& 11.* 68

Quartò pro cenſibus † & vectigalibus rerum ſuarum, & pro 69
rebus patrimonialibus clerici poſſunt conueniri coram iudicib. ſecularibus. Petra *de iure quæſito non tollendo per principem. ca.4. numer.38.* Petr. Belluga *in ſpec.princip.rubr.14.§.veniamus. verſ.nunc videamus.num.35.*

Quintò, Quando vel controuerſia de poſſeſſione † non tan- 70
tùm prophanæ, ſed tiam beneficio vel alterius rei eccleſiaſticæ etiam inter duos clericos litigantes iudicis laici notio eſt, nõ ſolùm in poſſeſſorio † retinendæ, ſed etiam recuperãdæ, vt tradunt 71
Afflict. *in deciſ.78.* & Oſaſc. *deciſ.Ped.116.* Alciat *conſ.24. in cauſ.poſſeſſorii nu.1.vol.1.* Lopetz. *in pract.criminal. c.102. verſ. quæ quidem praxis.* Vbi id in Delphinatu regno Neapolitano, Ducatu Mediolanenſi, in vniuerſa Gallia, & in Ducatu Pedemontano obſeruari probat. Licet in iure communi non generaliter, ſed eo ſaltem caſu, quando Princeps ſecularis à Papa expreſſum habeat priuilegium, vel ſe tueatur præſcriptione hominum memoriam ſuperante, cum qua forma priuilegii concurrat, procedere conten-

dat Fuluius Pacian. *consilio 164 num. 115. & aliquot sequentib.* Præcedentem tamen sententiam
72 † & vsu receptam, & iuri quoq; conuenire probat Roland. à Valle *cons 23. colum. 1.* communemque attestatur Ripa *in rubric. de iudic.* Menoch. 15 *remed. recup. poss. num. 210.*
73 Natta *cons 41. volum. 2, nu. 10.* Lopez. *d. cap.* 102. Possessorium † enim in spiritualibus non est quid spirituale, sed temporale Archidiacon. & Ioan. Andreæ *in cap. frequens. in verb. in ciuilibus. de restitut. spoliat.* Cardin. *in clem. dispendiosam. quæst. 19. de iudiciis.* Bald. *in cap. 1. apud*
74 *quem feudi contr. termin.* Et nihil commune habet proprietas † cum possessione, *l naturaliter. §. nihil commune. de acquiren. posses.* Et quod
75 de possessione † beneficii alteriusve rei Ecclesiasticæ dictum est, generaliter in omnibus locum habet, in quibus non est quæstio de re merè spirituali. In iis enim semper iudicis secularis competens est iurisdictio. Bart. *in l. 2. colum. 3. de iurisdict. Et in l. Titia. solut. matrimon. & in l. omni innouatione. C de sacrosanct. eccles.* Bald. *in Authent. qui iurat. colum. 9. C. de bonis autor. iud. poss.* Terat. *in cap. causam.*
76 *qui filii sint legitimi.* Quod autem de possessorio † retinendæ & recuperandæ dictum est, ad adipiscenda interdictum non extenditur, quod illud plus petitorii, quàm possessorii, & plus spiritualitatis, quàm temporalitatis habere dicatur. Abb. *cons. 83.* incip. *præsens dubium.*

77 Sextò, Quando iudici laico † respectu certæ causæ, quæ ad clericos quoque pertinet, iurisdictio data est etiam in præiudicium ordinariæ iurisdictionis episcopalis in clericos ius dicit, vt est in causis feudalibus, quibus in clericos vasallos actiuè & passiuè iurisdictionem obtinet, *c. cæterum.* & ibi Panor. *de iudic.* Alphon. Aluar *in spec. c. 36. in fine.*

78 Septimò, si in executionibus † rerum etiam ciuilium iudex ecclesiasticus omnia fecit, quæ facere potuit, vtputa, si victus clericus censuras ecclesiasticas contemnat, iudex laicus pro executione adeundus est, text. *in cap. cùm ab homine* & ibi Felin. *de iudiciis.* Oldrad *consil. 89. num. 6.* Natta *consilio. 529. num. 36. volum 3.* Bald. *in l 2. in versicul non sufficere. Cod. de iis, qui latrocinia occulta.* Paris de Puteo *in tractat. de syndicatu, in verb. brachium. cap. 1. numer 3.* Berett. *consilio 3. num. 35.* Hortens. Caualcan. *de brachio regio,*

part.

Digitized by Google

part. 4 num. 267. qui etiam officium suum impertiri cogitur, quòd si denegat, excommunicari potest Abb. *in cap. 1. colum. 2. in fin. de offic. ord.* Maranth. *disputat. 1. num. 8.* Geil. *obseruat. 11. lib. 1.* Et quòd iudex ecclesiasticus † non habeat potestatem realiter exequendi, 79
probatur *in Auth. de episcop. §. si quis verò litigantium.* Petr. Belluga *in spec. principum rubr. 22. n. 49.* Plures casus, in quibus iudicis secularis in clericos est iurisdictio in ciuilibus, vide apud Maranth. *de ordin. iud. dist. 11. vers. successiuè quaeritur. & in spec. princip. Bellugae rubr. 14. §. nam videamus nu. 16.*

Praehensio clerici delinquentis † iudici laico permissa est ita, 80
vt eum non detineat, sed exhibeat iudici ecclesiastico Bald. *in l. si qua per calumniam. colum. 2. vers. sed quaero C. de episc. & cler.* Abb. & Felin. *in c. cùm non ab homine. de iudic.* Bart. *in l. si quis in seruitute. de furt.* Maranth. *de ord. iud. dist. 11. nu. 43.*

Quod autem dictum est de remissione † clerici à laico de- 81
prehensi ad iudicem ecclesiasticum intelligitur, si inueniatur in habitu ac tonsura clericali, secus verò si laicorum more vestibus incedat, quo casu non dimittitur, antequam probetur clericatus. Bald. *in d. l. si qua per calum. versicul. sed ponamus. C. de episcop. & cleric.* ita tamen, vt cognitio de hac probatione non sit laici, sed episcopi. *c. si iudex laicus. de sent. excom. nu. 6.*

Nonò, Clericus falsum deponens † in seculari iudicio à iu- 82
dice laico punitur, quòd iurisdictionem & maiestatem secularem contempsisse dicatur. Petrus de Anchoran. *in cap. ea quae. de regul. iur.* text. *in l. nullum. Cod. de testib.* & ibi gloss. Cyn. & Bald. Alphons. Aluarez *in spec. cap. 36. num. 2.* Licet diuersas Canonistarum ea de re sententias referat Hortens. Caualcan. *de brachio regio, parte 2. num. 125.*

Decimò, Clericus volens † vsurpare iurisdictionem ciuilem 83
per iudicem secularem mulctari potest. Innoc. *in c. olim. de resti. spol. & c. dilectus. de poenis.* Alphons. Aluar. *d. c. n. 5.*

Vndecimò, Si clericus † adsumat administrationem & offi- 84
cium laicorum, punitur per iudicem secularem, *cap. sacerdotibus. Ne clerici vel monachi secularibus negot. se immisceant.* Alphons. Aluar. *d. c. 36. num. 5.*

Duode-

Digitized by Google

85 Duodecimò Clericus capitaliter† delinquẽs ab Episcopo degradatus iudici seculari puniendus traditur.

Sed circa hanc decisionem occurrũt insignes duæ quæstiones. Prima an cõmisso delicto grauiori clericus simpliciter sit degradandus, & curiæ seculari tradendus, an verò primò, vt loquuntur, data incorrigibilitate? Secunda, an crimen læsæ Maiestatis clericus committere, eiusque pœna coerceri possit. Et quan-
86 tum ad priorem, † quòd præcisè degradari, ac curiæ seculari tradi debeat, textus est planus & expressus *in c. si quis laicus. 2. quæst. 5.*
87 Sed contraria † sententia apud iuris Pontificii interpretes receptior est: Quòd clericus in delictis quantumuis atrocissimis, etiam summum Pontificem occidisset, non possit deponi, ac degradari, nisi sit incorrigibilis: Quia si pœniteat, detrudendum saltem in perpetuum carcerem, vel monasterium. Aretin. & Decius *in cap. etsi clerici. in princip. de iudic.* per tex. *in cap. cùm non ab homine. eodem.* Beretta *consil. 76. num. 12.* vbi ad *C. si quis laicus.* prolixè re-
88 spondet: Quòd criminis læsæ Maiestatis † reus agi non possit, clericus, quidem primò ideo censet, quòd clerici principibus politicis non sint subditi per *cap. per venerabilem. de elect. cap. cùm non ab homine. de iudiciis.* Bald. *in l. de quibus. colum. 8. versicul. sextò quæritur. de legibus.* Beretta *consil. 26. num. 8.* quòd tantùm ille possit dici reus maiestatis, qui maiestati, id est, summæ Principis potestati sit subiectus. Clericos autem summæ potestati non subiici ex Barbatia *consil. 21. lib. 1. colum. 3.* idem Beretta *consil. 76. num. 9.* Sed falsum est præsuppositum, & allegatis iuris Canonici textibus non probatur, clericos propter ordinem ab omni potestate publica esse exemptos, id quod etiam veteres iuris Canonici interpretes intellexerunt, dum clericos etiam à iurisdictione seculari sint exempti: tamen non desinere esse districtuales sui principis dicunt. Et ratione vniuersalis dominii, quod habet princeps in suo regno, clerici terrarum subditarum illi principi originaliter esse, de dominio ac ditione istius principis tradit Panormitan. *in cap. etsi clerici. in fine princip. de iudiciis.* Barbat. *consil. 70. incip. vbi Episcopus. colum. 16.* Ozas. *decis. Pedemontan. 30. num. 8.* & alii relati à Iacobo Beretta *consil. 76. num. 8.* Eiusdem farinæ est, quod ex Barbatia addu-

Digitized by Google

adducitur, quòd nulla in clericos principis sit potestas. Etsi enim à particula quadam potestatis, vel Maiestatis Regiæ iurisdictione nimirum, nec tamẽ per omnia sint immunes, Inde tamen non sequitur, in omnibus, quæ ad summam imperii potestatem, ac Maiestatem pertinere diximus suprà *libro 1. capit. 3.* esse exemptos. Exceptio enim firmat regulam in non exceptis. Paris. *consilio* 50. *num.* 40 *& 41. consil. 35. num. 8. consilio* 101. *numer. 10. consil.* 109. *num 32.* Id quod non tantùm in clericis inferioribus, sed in ipso quoque Pontifice locum habere, aperta est declaratio imperii Decreto Augustano, tempore Maximiliani primi, Anno 1500. *titul.* **Wie man mit dem Bapst handeln soll. Item/ soll auch ein Bottschafft zu unserm heiligen Vatter dem Babst geschicket werden/ Seine Heiligkeit deß löblichen Vornehmens/ wider den Türcken/ unnd andere Anfechter der Christenheit/ unnd deß Reichs/ deß denn seine Heiligkeit ein Verwandter sey/ zuberichten.** Cum quo conuenit Epistola Leonis 4. ad Ludouicum Imperatorem relata *in c. nos si competentes. 2. quæst. 7.* Cùm quidam de iniuria sibi à Pontifice illata apud Cæsarem essent questi, eius vel delegatorum hac in re iudicio sese subditum esse, palam profitetur, quòd nunc ad spontaneam, & nulla iuris necessitate, sed ex humiliatione quadam factam subiectionem, aulæ Pontificiæ studiosi referre conantur, Fuluius Pacian *cons.* 164 *nu.* 59.

Decimotertiò, Clericus Assassinium † cõmittens propter de- 89
licti atrocitatem, etiam absq; degradatione à iudice seculari coerceri potest. *c. 1. de homicid. nu. 6.* Hippol. de Marsil. *l. vnius facinoris. §. cogniturum de quæst.* Paris de Puteo *in tract. de syndicatu, in verb. Inquisitio. in vers. dicit constitutio regni.* Doct. *in c. at si clerici. de iud.* Alphons. Aluaretz. *d. c 36. nu. 6.* Et generaliter quotiescunque clericorum † insolentia per iudicem ecclesiasticum cohiberi non po- 90
test res, ad secularem remittitur iudicem, *c. principes. 23. quæst. 5.* & ibi gloss. text. *in c. fama. de sentent. excom.* Panormitan. *in c tria. de decimis.* Alphons. Aluaretz. *in specul. pontific. reg. & princip. cap. 36. num. 2.* Fulu. Pacian. *consil. 146. nu. 24.*

Postremò publico † imperii decreto Anno 1555. Ecclesiastica 91
iurisdictio contra Augustanæ cõfessioni addictorum religionem

fidem, ritus, leges, ceremonias & ministerium omne ecclesiasticum vsque ad definitionem controuersiæ de Religione suspensa est, §. Darmit auch. Vbi, Soll die Geistliche Iurisdiction wider der Augspurgischen Confession / Religion / Glauben / Bestellung der Ministerien, Kirchen Gebräuchen / Ordnung vnd Ceremonien / so sie auffgerichtet / oder künfftig auffrichten möchten / biß zu endtlicher Vergleichung nicht exerciret, gebrauchet / oder geübet werden. Et paulò pòst: Soll biß zu endtlicher Vergleichung der Religion die Geistliche Iurisdiction eingestellet vnd suspendiret seyn vnd bleiben.

Plura de potestate & iurisdictione Episcoporum, de pœnis & coercitionibus ecclesiasticis, & quam potestatem Magistratus politicus in clericos, ac circa ministeria Ecclesiæ habeat, eruditè pertractata videantur apud Duar. *in com. de sacris eccles. minist. ac benefic. lib. 1. c. 2. 3. 4. 5. 6.* Lancellot. Conrad. *in templo iud. lib. 2. c. de episcop.* Petr. Gregorius Tholosanus *libro 15. capit. 12.* Anton. de Prætis *in clipeo pastorali c. 6.* De maioritate inter personas ecclesiasticas Hier. Gigas *de residentia episcop.* Alph. Aluarez. *in specul. 30. 32.* Circa quæ obiter & hoc obseruandum est: Etsi iurisdictio hæc ec-
92 clesiastica † olim ab ipsis episcopis magna cum grauitate ac decore exerceri solebat, hoc tamen tempore, ac præcipuè in Germania, vbi omnes episcopi ciuilem ac regalem potestatem cum
93 ecclesiastica coniunctam habent, vel certis personis † ecclesiasticis delegantur, vel vicariis quibusdam iuridicis, qui variis nominibus officiales, nuncii, vel missi Dominici, foranei, substituti, visitatores, vice Domini, & vice comites dicuntur, Ioan. Francisc. Pauin. *in tractat. de offic. capit. sede vacante*, ordinariè committitur, quorum auditoria, calumniis, imposturis ac strophis forensibus, quæcunque regia ac prophana brachia longè superare queritur. Duarenus *de beneficiis ecclesiasticis, libro primo, capit. tertio.*

94 Inter vicarios autem, † quos diximus, ea est differentia. Quòd
95 generaliter loco † episcoporum sint constituti, ordinarii censeantur, & ab iis, non ad constituentem episcopum, sed superiorem iudicem prouocetur, Salicet. *in l. præcipimus. C. de appellat.* Alexand. *in rubr. de iurisdict. omnium iudic.* Bartol. *in l. 1. §. ab eo quis & à quo*

Digitized by Google

quo appell. Idem *in l. præcipimus, in princ. C. de appellat.* text. & gloss. *in c. Romana. de appellat.* Idem enim vicarii & episcopi auditorium dicitur *c. Romana* vbi Philipp. Franc. & Doct. *de appellat.* Bald. *in tit. de pace iuram. firmand. §. ex præmissis.* Anton. de Prætis *in clipeo pastorali. c. 6 num. 45.* Surd. *consil. 50. num. 15.* Lancellot. Conrad. *in templo iudic. lib. 2. cap. 6. de vicario episcopi. §. de constitutione vicarii episcopi. num. 11. 15. & sequen.* vbi etiam notat casus, in quibus ex generali commissione cognoscere non potest vicarius. Si verò ad vnam tantùm † vel 96
alteram causam, vel in certo loco particulari Diœceseos constituuntur, quos vicarios foraneos, vel rurales appellant, delegatorum numero habentur, & ab iis Episcopus vel eius vicarius generalis appellatur. Calder. *consil. 2. titul. de appellat.* Felin. *in rubr. de officio eius, cui mandat. est iurisdict.* Maranth. *de ordi. iudic. part. 6. de appellat. versicul. secunda principalis regula. numer. 369. & sequentib.*
Quomodo autem vicarii † constitutio à delegatione discernatur, docet Bartol. *in l. 1. in fine. quis & à quo.* Lancell. Conrad. *in templo iudic. lib. 2. c. 6. §. 1. de constit. episcopi.* 97

Quod autem de appellatione † à vicariis generalibus non ad 98
Episcopum, sed superiorem iudicem ecclesiasticum interponenda dictum est, ad alios modos, quibus ad superiorem recurritur, citra appellationem non extenditur, vnde nullitatis deductio ac restitutio in integrum, contra sententiam vicarii apud episcopum postulari potest. Robert. Maranth. *de ordin. iudicior. d. loco, n. 371.* Præterea licet generaliter eadem sit iurisdictio
vicarii, † quæ Episcopi, hæc tamen illa firmior censetur, præterquam in casibus notatis *cap. 2. de offic. vicarii.* Et Episcopus maior est vicario, ac prohibere potest, ne delegatus vicarii procedat. Bartol. *in l. iudicium soluitur. de iudic.* Bertachin. *in tract. de episcop. 5. part. lib. 4. num. 48.* 99

Porrò, quæ de EPISCOPORVM † potestate, ac iurisdi- 100
ctione hactenus tradidimus, regulariter locum habent in aliis PRÆLATIS AB ORDINARIORVN POTESTATE EXEMPTIS, vt sunt Abbates, Abbatissæ, & alii Antistites imperii suprà enumerati. Hi n. omnia possunt intra limites suarũ prælaturarũ, quę Episcopi in suis diœcesibus gl. *in clem. 1. verb. proprii de reb. eccles.*

non alien. Hostiens. *in c. statuimus de maior. & obed.* Felin. *in cap decernimus. 2. de iudic. nu. 9.*

101 COLLEGIVM quoque Canonicorum † Cathedralium Ecclesiarum, quod veluti senatus quidem est Ecclesiæ, vt sunt verba Hieronymi *c. Ecclesia 169. 1.* Et vulgò Capitulum vocatur. *tit. de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Capit. & de his quæ fiunt à maior. parte Capituli.* Defuncto Episcopo in tota Diœcesi omnem habet iurisdictionem, & quidem ordinariam à iure cõmuni: Ita vt omnia, quæ ad notionem & imperiũ pertinẽt, tam quoad voluntariam, quàm contentiosam iurisdictionem æquè ac Episcopus expedire possit. *c. 2. ne prælati vic. suas. in gl. 1. clem. 1. & 2. de hæret.* notat Io. And. *in c. si episcopus. eod.* Innoc. Host. Io. And. & cõmuniter iuris Canonici interpretes *in c. sua de offi. vicar.* gl. *in c. 2. eo. tit. lib. 6.* Ioan. Fr. Pauin. *de offic. ac potesta. c. sede vacante. q. 1. nu 3. & q 2. nu. 2.* Non quidem propriè
102 successione † in ius Episcopi, sed quasi iure accrescendi. Quia or-
103 dinaria † iurisdictio Diœceseos est penes Ecclesiam, cuius appellatione venit Capitulum, *c. cum cleri. de verb. signif. c. antiquos. 10. q. 1.* Specul. *in tit. de instrum. editio. §. nunc aliqua. vers. item circa.* Et quia
104 Capitulares tanquam † membra, & Episcopus vt caput vnũ corpus constituunt, *c. nouit. de his quæ fiunt à prælat. cap. cùm non deceat. de*
105 *elect. n. 6.* Pet. Greg. Tholos. *de offi. ord.* Iura autem † collegii in vno
106 remaneant, *cap. 1. de electione.* Item propter spirituale † coniugium, quod est inter collegium & Episcopum, *argum. c. vltimi. 65. distinct.* Ioan. Francisc. Pauin. *de offic. ac potestat. cap. sede vacan. quæst. 2. par-*
107 *tis principal. num. 1. & 2.* Ideoque rectè iurisdictionem † sede vacante non ad Capitulum deferri, sed apud illud remanere scripsit Geil. *obs. lib. 1. obs. 30. n. 10.* per tex. *in c. cùm olim de maior. & obed.* & Dd.
108 *in c. 1. & 2. ne sede vacante aliquid innouet.* Quæ præterea † de iure Episcopali ad Capitulum deferantur, sede vacante, nec ne, prolixè explicat Ioan. Fr. Pauin. *in tr. de offi. ac potest. Capituli. sede vacante, q. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 1. partis principal. & quæst. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 2. partis principalis.*

109 ARCHIEPISCOPOS † quos genere Episcoporum comprehendi diximus suprà principio capituli, olim illis vrbibus præpositos ferunt, quibus antiquæ superstitionis, & idololatriæ tẽpore præfue-

Digitized by Google

præfuerunt Archiflaminei *cap. illis. 10. dist.* ac vt refert Wolff. Laz. *lib. 1. com. Reip. Romanæ* in illis sedibus, quib. olim Rectores Prouinciarum, proconsules & legati Proconsulum fuerunt constituti. Dicuntur Arciepiscopi † in iure tam Pontificio quam Ciuili Me- 110
tropolitani *c. per totam fere 9. qu. 1. §. fin. de Monach & § nõ autẽ. Auth de non alien. reb. Eccl.* Ioan. Fr. Pauin. *de off. ac potestat. cap. sede vacante praiud. 6. numero* 14. de nomine Metropoleos † etsi dissentiant ali- 111
quo modo commentatores, quos refert Petr. Gregor. Tholos. *syntag. iuris vniuersi libro 15. cap.* 10. Verius tamen ideo Metropolitanos vocatos, quo in Metropoli aliqua, id est matrice aliqua ciuitate iam olim constituti sint, Duar. *de sacr. Eccles. Minister. ac benefic. cap 9.* Vt autem Episcopus lege † Diœcesana sibi subiectum habet 112
Diœcesem: Sic Archiepiscopus vltra propriã Diœcesem, in qua ordinariam potestatem, insuffraganeos totius Prouinciæ habet iurisdictionem lege Metropolitana: id est, tanquam Metropolitanus *cap. Pastoralis.* & ibi Abb. *de offic. ord. c. scitote. cap. 1 quæst. 3.* Vbi Archidiacon. † adeo vt etiam in locis illis Prouinciæ, quæ non 113
sint costituta, intra certam aliquam Diœcesem intentionem habeat fundatam Abb. *in capit. 1. in fin. de Religios. Dom.* Lancellot. Conrad. *in templo iud. libro 2. capit. 1. 2. 3. 4 & 5. quæst. 1.* Anton. de Prætis *in tract. de iurisdict Episcop. cap. 1. num. 2.* Ideoque cognoscit de controuersiis † quæ sunt inter Clericos & suffraganeos *cap si* 114
Clericus 11 q. 1. Petrus Gregor. Tholos. *syntag. iuris vniuersi lib. 15. c. 11. nu* 8. Idq; non tantum in ciuilibus, † sed de crimine quoque Epi- 115
scopi vel suffraganei sui Archiepiscopi notio est *c. debis*; Vbi Cardin. Alex. *12. dist. c. quia cognouimus. 10. q.* 1. & notatur à Panormitan. *in d. c. pastoralis, n. 2. & in c. 2. n. 3. de accus.* Ioan. Andr. *in c Vbi litigantes: de offi. ord. num. 6.* Adeo vt Censuras Ecclesiasticas † contra eum 116
exercere possit, suspensionis & excõmunicationis. Idque etiam ad officiales † suffraganeorũ, vt officiales delinquentes, & Vica- 117
rios extenditur. Abb. *in c. vt tantum de symonia*, Franc. *in c. 1. de offic. Vicar. num. 6.* Quod tamen de potestate coercendorũ Episcoporum dictum est, restringitur, vt locum non habeat, si delicti atrocitas depositionem seu priuationẽ dignitatis seu translationem exposcat. Eo n. casu cum consilio suorum † suffraganeorum Ar- 118
 chiepi-
Digitized by Google

chiepiſcopo ſolum notio, definitio vero Papę competit. Abb *in d. cap. 2 de accuſat.* per *c. Accuſatus. & c. quamuis. 3. q. 5.* & habetur. *in cap. inter corporalia de translat. Prælator.* Alphonſ. Aluarez *in Specu. c. 30.*
119 *nu.* 11. Quod de prouincia † Arhiepiſcopali diximus, non extenditur ad loca exemta, in quibus ea, quæ ad contentioſam iuriſdictionem pertinent, exercere nō poteſt, niſi conſentiant, ad quos loca exempta pertinent. Dd *in c. Paſtoralis. de offic. ord.* Card. *in clem. 2. de priuileg.* Lancellot. Conrad *in templo iud. libro 2. cap. 4. de Archiepiſcop.*

120 Deinde quæ diximus de perſonis † ſuffraganeorum, non extenduntur ad ſubditos eorum regulariter exceptis caſibus in iure expreſſis, quorum ex gloſſ. *in capit. paſtoralis. in verb. exceptis.* 34. enumerat. Lancellottus Conrad *in templo iudic. libro ſecundo, capit. 4. de Archiepiſcopo numero vigeſimo primo. & aliquot ſeqq.*
121 Ita vt nec cauſam ab ordinario † auocare poſſit *cap. vt noſtrum.* & ibi Philip. Franc. notat. *numero 10. de appellat.* niſi per appellationem & alios modos ſuſpenſiuos ad Archiepiſcopum deuoluatur Iuriſdictio, de quibus ſupra *capit. vltimo, libro primo, dictum eſt.*

122 Porro vt Epiſcopos † ac Archiepiſcopos in ſuo diœceſeos & prouinciæ perſonas, & cauſas iuriſdictionem exercere diximus: Sic quoque PATRIARCHÆ Nationis ſuæ antiſtites cogunt & congregant, quo grauiora negotia in ampliori maiorique conuentu tractari ac definiri poſſint, & quæ perperam ac iniuſte ab antiſtitibus inferioribus decreta vel iudicata ſunt, ad maius iudicium ordine deferantur. 6. *quæſt.* 3. & 4. vt eam ob cauſam Synodi tam ciuitatum quàm prouinciarum ac nationum quotannis indici ſolebant. *diſtinct.* 18. & *capitul. ſicut olim. de accuſat Nouella Iuſtinian. de ſanctiſſimo Epiſcopo* Duaren. *de ſacroſanct. Eccleſ. Miniſt. & Beneſi. libro primo, cap. 9.* Et quod Pa-
123 triarchæ † ſint ordinarii Archiepiſcoporum diu. Abbas *in cap. Antiqua. de priuileg.* ac Archiepiſcopi ſuffraganei Patriarcharum dici poſſint, vt *in capitul. paſtoralis. de offic. ordinarii.* Abb. *in dicto capitul. Antiqua. de priuileg.* Et ad Patriarchas ab Archiepiſco-
124 pis † gradatim appellatur, non quidem ab omnibus, ſed iis qui

ſunt

sunt in prouinciis Nationi Patriarchæ adsignatis. Habet enim quilibet Patriarcha plures prouincias, Abbas *dict. capit. Antiqua de priuilegiis.* Imo ad quosdam omisso medio est prouocatio, de quibus Specul. *in titul. de appellat. §. 4. versicu. item non debet.* De toto † autem Patriarcharum officio ac primatu & in quibus re- 125
liquis Episcopis sint maiores, tractat Speculat. *in titul. de dispensationib. §. Sunt quoque per ordinem legenda. capit. multis. distinct. 17. capit. 1. & cap. 18. distinct. cap. secundum. & capit. propter. 19. distinct. capit. cleros. cap. submittitur. & capit. tantum. 21. distinct. capit per totum. 22. distinct. capit. 1. 2. & capit. Agatho. 63. distinct. capit per totum. 65. distinct. capit. quod à patribus. & capit. quod. 75. distinct. capit. satis. 96. distinct. cap. multum. 2. quæst. 6. cap. quod autem. 4. quæst. 1. capit. sicut inquit. 2. quæst. 7. capit. quia suspecti 3. quæst. 5. cap. per totum. 9. quæst. 3. capitul. Thengaldum. 11. q. 3. capitul. dilectissimis. 12. q. 1. cap. frater noster. 16. quæst. 1.*

Primates, etsi Patriarcharum † nomine dici tradit Dua- 126
renus *in tract de sacris Ecclesiæ minister. ac Beneficiis libro 1. cap. 9. alleg. cleros. 21. distinct. cap. Vrbes 8. distinct. cap. prouinciæ. 99. distinct.* Ac eosdem esse affirmat Speculat. *in tit. de dispensat. §. sunt quoque*, vbi vocalem non realem inter eos differentiam esse adserit per *d. cap. prouinciæ. 99. distinct. Tit.* tamen *de iurisdictione omn. iud. versic. Secundum Canon. num. 7.* ait, quod dicatur primates & Patriarchas idem esse, verum esse quoad quædam, verum tamen Patriarchas esse maioris dignitatis & iurisdictionis per *cap. antiqua. 2. distinct.* Idem Bertachin. *in Repertorio verb. Patriarcha & primas:* Certum tamen est primatibus † vt Patriarchis ab Archiepiscopis re- 127
uerentiam & obedientiam deberi Specu. *in tit. de offic. ordin. & de maioritat. & obedient. in prin. & ab his ad illos appellatur. C. de primatibus. 99. distinct.*

Pontifex vero Romanus † etsi olim primus Patriarcha- 128
rum habitus, eoque honore prius moderate est vsus, nec cæteros Episcopos, † & antistites regum ac principum mores subdito- 129
rum, sed fratrum ac collegarum loco habuerit, vt ex Epistolis Hieronymi ad Nepotianum & Euagium, perspicuum est: Ac *Concilio Carthaginensi 3. capitul. vigesimo sexto*, diserte est prohibitum

Digitized by Google

bitum, ne quis principis sacerdotum, aut summi sacerdotis, sed primæ tantum sedis Episcopi appellatione vteretur *capit. primæ*
130 *sedis. 99. distinct.* Obento tamen à phoca per † Bonifacium tertium, Episcopi œcumenici, & vniuersalis superbo ac insolenti titulo, eaque authoritate à successoribus non tantum mordicus retenta, sed Pipini & Caroli Magni piissimorum & Ecclesiæ prouehendæ studiosissimorum Principum temporibus mirabiliter aucta ad eum splendorem & magnitudinem peruenit, vt quotquot vsque fuerunt & iam sunt orbis Christiani pontifices longo interuallo post eos, sint relicti & quasi in imo
131 cera substituti, adeo vt Hierarchia † hæc regno quouis amplissimo angustior ac dignior habeatur. Quantum enim primum
132 ad νομοθεσίαν attinet, ipse † solutus legibus *c. proposuit. de concess. prabenda.* ac nemini subiectus *c. si Papa. 41. distinct. capit. nunc autem. 22. distinct.* Innocentius *in capit. ex parte. 2. de verborum significat.* Iohannes Andreas *in capit. fauorem. de Hæretic.* tantam circa ius faciendum dicitur habere autoritatem, vt abrogare possit constitutionem etiam quoad effectus præteritos Abb. *in cap. per Venerabilem. Qui filii sint legtimi* per text. cum gloss. *in cap. 1. de*
133 *immunitat. Ecclesiar.* Quod non tantum † circa personas & causas Ecclesiasticas ac spirituales locum habet, sed quoque in iure ciuili quatenus peccatum concernit, *capit. fin. de præscr. cap. noui.*
134 *de iudic.* Quo ad ius vero singulare † siue priuilegia concedenda amplissimam quoque dicitur habere potestatem, Specul. *in titul. de Iudice delegato. §. 7. versic. item si agant.* Bertachinus *in Repertorio verb. Papa*, ita vt casibus tantum certis exceptis de omnibus dispensandi liberum ei relinquatur arbitrium *argument. l. cum prætor. de Iudic. capit. inter corporalia. de Translation. prælator. capit. qualis. 25. distinct. cap. penderet. capit. considerandum. capit. fidelior. 50. dist. cap. quia simpliciter. 56. distinct. capit. nisi cum pridem. de renunc. cap. proposuit de concess. prab.* & in specie casus ferme infinitos in quibus Papa dispensandi sumit arbitrium, vide apud Bertachin. *in Repertor.* verb. Papa. Casus autem in quibus dispensare pontifici non sit integrum, refert Speculat. *tit. de dispensat. §. Nunc breuiter dicendum. à nu. 2. vsq; ad finem.* gl. & Dd. *in c. literas. de Restit. spoliat.* Bertachin *in*

Reper-

Repertor. verb. Papa. Et licet inferiores Prælati, Episcopi, Archiepiscopi, ac Patriarchę, item legati, in quibusdam quoq; habeant iuris communis relaxandi potestatem, de quibus Speculat. *d. tit. de dispens. §. Consequenter, & seq.* Sunt tamen certi casus singulari Pontificis relaxationi reseruati, de quo Spec. *d. tit. de dispẽsat. §. nũc breuiter dicendum in fine.* & ibi Bal. *in addit. §. finitur.* Et in specie casus in † quib. solus absoluat Papa, refert Spec. *in tit. de pœnit. & Remis.* 135
Card. *in Clem. 1. §. 1. 11 notabil. de priuil.* Iuris quoq; † reddendi pote- 136
stas Papæ infinita ferme tribuitur. Primo enim idẽ Christi & Papę dicitur cõsistorium, & quod à nemine possit iudicari nisi circa fidem Abb *in c. licet. in 4. col. de Electione.* Et in causis peccatum † & 137
iniustitiam concernentib. sit iudex omnium non recognoscentium superiorem, Imperatoris & Regũ, gl. sing *in c. ex transmissa de foro compet.* Innoc. *in c. licet eod. tit.* Phil. Franc. *in c. si duob. de appell. c. Nouit. de Iudic.* Abb. *in c. cum Ioannes. de fide Instrum.* Itẽ quod ratione peccati † de omni delicto cognoscat. Odofr. & Bal. *in Epistola inter* 138
claras. C. de summa trinitate, & Fide Cathol. gl. *in c. nos inter alios de purg. canon.* Deinde papæ † subiectus dicitur totus clerus, id est, omnes 139
habentes ordines & primam tonsuram *clem 2. §. 1.* & ibi Card. *de Sepul.* & oẽs Ecclesię Spec. *tit. de præs. vers. illud.* Et in vniuersa † iu- 140
risdictione Ecclesiastica quo ad loca, personas & causas oẽs cum prælatis omnib. cõcurrere tradunt. Ioan. Monach *in c. si eo tempore de Elect. n. 6.* Bal *in c. 1. in pr. in 1. col. de his qui feud dare poss. & in c. 1. n. 1. Quis dicat Dux. & in cons. 95 n. 2. vers. de Papa autẽ. vol. 3.* Fulu. Pacian. *cõs. 80. n. 16. 17. & seq.* Porro nõ tãtũ vt iam dictũ est cũ prælatis inferiorib. omnib. pontifex concurrit, sed licet ab his omisso † medio 141
non prouocetur, sed ad proximè superiorẽ appellatio dirigenda sit, Spec. *in tit. de appellat. §. nũc tractemus in prin.* tex. *in l. imperatores. de appellation.* plenius Canonist *in c. dilecti. 66. de appel.* Ad pontificẽ tamẽ ex iuris Canonici dispositione ordinis nulla habita ratione, regulariter à quocunq; iudice, recta & omisso medio appellatur. text. *in cap. ad Romanã. 2. q. 6 in c. si duob. q. 7. c. solicitudinem de appellat.* Rob. Marãt. *de ord. iudic. par. 6 actu 2. n. 369.* De causa & iure quo tãta hęc quoq; Ecclesiastica iurisdictio & potestas cõpetit põtifici, pro instituto suffiicant, quę *c. 4 huius libri* ea de re disseruimus.

Digitized by Google

CAVT VIII.

De Electorum ac Principum tam Ecclesiasticorum, quam Politicorum temporali iurisdictione.

SVMMARIA.

1 Principum *verbum hic pro Imperij Proceribus Cæsare inferioribus, Prælatis vero, Comitibus & Baronibus eminentioribus accipitur.*

2 *Quid in iure constituendo possint tam Principes quam reliqui Imperij optimates* lib. 1. cap. 6 *expositum.*

3 *Modus iurisdictionis Principibus concessæ ex inuestitura intelligitur.*

4 *Verba inuesturæ generalia & vniuersalia.*

5 *Concesso toto, partes omnes concessæ intelliguntur.*

6 *Imperatoris infeudatio plenissimam tribuit iurisdictionem.*

7 *Iurisdictio omnis tribus finibus circumscribitur, territorio, causis, & personis.*

8 *Iurisdictio vniuersaliter collata totum territorium complectitur.*

9 *Principes quo ad loca omnia in territorio suo sita nituntur intentione fundata.*

10 *Et locus nullus præsumitur exemptus.*

11 *Quicquid est in Regno, Ducatu, Comitatu, de Iurisdictione Regis, Ducis vel Comitis esse dicitur.*

12 *Quoad causas quoque generales concessio.*

13 *Causæ terminus generalis litem omnem in iudicium deductam comprehendens.*

14 *De quocunque negocio vel causa ciuili vel criminali, reali, personali, petitoria vel possessoria ius dicere possunt Principes.*

15 *Generalis concessio vim habet specialis.*

16 *Quoad personas etiam generalis inuestitura.*

17 *Iudicum omnium Iurisdictioni quidam volentes, quidam inuiti subiiciuntur.*

18 *Inuiti quidam ex sua, quidam ex aliena persona.*

19 *Ex persona sua subiectorum quidam propriè & principaliter, quidam*

per

consequentiam Principum iurisdictioni subiiciuntur.

20 Proprie & principaliter subiecti, subditi, exteri & alieni fori, qui per consequentiam subijciuntur, forenses appellantur.

21 Subditi proprie definiuntur, qui in territorio iudicis domicilium habent.

22 Domicilij constituti vis & efficacia, vt constituentem foro ac legibus eius loci obliget, priuilegiorum quoque & immunitatum participem faciat.

23 Domicilij vox analoga aliter apud iureconsultos aliter apud alios latinæ linguæ auctores accipitur.

24 Apud alios latinæ linguæ autores Vox facti est, & domum significat: apud Iureconsultos Iuris habet significationem, quo quis vtitur cum alijs ciuibus.

25 Domicilij verbum pro iure acceptum dupliciter, interdum in genere, pro iure sortiendi fori.

26 Interdum specialiter ac propie domicilium dicitur locus in quo quis sedem rerum ac fortunarum suarum constituit.

27 Domicilium definitur locus in quo quis habitat, eo animo, vt ibi perpetuo consistat, nisi aliud auocet.

28 Causæ constituentes domicilium duæ, habitatio & animus ibi perpetuo consistendi.

29 Quibus animus constituendi domicilij ostendatur.

30 Donellus omnia, ex quibus animus constituendi domicilium colligitur, ad duo capita redigit, vt id intelligatur vel ex munijs vitæ quotidianæ vel ex ordine & conditione personæ.

31 Omnes itaque qui domicilium in territorio Principum habent, iurisdictioni eorum sunt obnoxii.

32 Quod non tantum in his locum habet, qui ipsi constituerunt, sed & qui ex aliena persona habere finguntur.

33 Nupta & vidua, donec in statu viduitatis permanet domicilio mariti obnoxia est.

34 Domicilio non tantum fiunt obnoxii Iurisdictioni Principum, si vterq; postulantium, sed & si Reus saltem in ea domicilium habet.

35 Actor sequitur forum Rei.

36 *In causis status, quis actor, quis reus.*

37 *In duplicibus iudicijs is, reus qui prior ad iudicium prouocauit, si ambo simul pronocent sorte res dirimenda est.*

38 *Domicilij originis ius moribus sublatum.*

39 *An vasalli iuramento saltem fidelitatis, nullo autem homagio Principibus obligati, quod res feudales in eorum territorio sitas habent, ordinariæ Principum iurisdictioni subiiciantur.*

40 *Argumenta pro affirmatiua sententia adferuntur.*

41 *Negatiua verior defenditur.*

42 *Iurisdictio Domini feudi non est ordinaria & generalis, sed specialis, & ad certos terminos restricta.*

43 *Iurisdictio Domini certis solummodo causis feudalibus circumscribitur.*

44 *Causæ feudales sunt proprie quæ ad ipsam feudi naturam, id est constitutionem, conseruationem & priuationem feudi pertinent.*

45 *Dato in feudum Castro iurisdictio & Imperium tanquam diuersa data non intelliguntur.*

46 *Argumentorum pro affirmatiua sententia adductorum confutatio.*

47 *Si Vasallus alibi domicilium habens, non tantum Castra & Prædia, sed iurisdictionem quoque à Principe in feudum recognoscat, an ordinariæ eiusdem Iurisdictioni subyciatur, altera quæstio.*

48 *Tertia quæstio: Si Comes, Baro, Nobilis Comitatum, Baronatum, vel alia prædia allodialia libera ac soli Imperio subiecta vna cum iurisdictione in subditos cõpetente, Principi in feudum offerat, an propterea ordinariam eius iurisdictionem subeat.*

49 *Præmissa de Comitum, Baronum & Nobilium Vasallorum extra territorium domicilium habentium à Principum ordinaria iurisdictione immunitate locum non habent, siue spontanea eorundem subiectione, conuentione, vel præscriptione, aliud sit inductum.*

50 *Hactenus de proprie ratione domicilii subiectis sequitur de forensibus, qui in consequentiam Principum iurisdictioni subiiciuntur.*

51 *Et primo ex contractu.*

52 *Secundo ex Delicto duabus ex causis.*

53 *Tertio ex situ rei de cuius possessione, vel proprietate agitur.*

54 *Quarto ex cœpto iudicio.*

55 *Iudi-*

Digitized by Google

55 *Iudicium hoc tempore non tantum per litis contestationem, sed per solam quoque citationem cœptum dicitur.*

56 *Ex aliena persona iudicis ac Principis non ordinarii iurisdictionem subit hæres.*

57 *Item defensor.*

58 *Præmissa de personis volentibus vel inuitis Principum iurisdictionem subeuntibus generaliter vera sunt etiam in priuilegiatis.*

59 *Non tantùm in personis singularibus, sed etiam collegiis, corporibus, ciuitatibus & vniuersitatibus.*

60 *Generalis dispositio non tantùm personas singulares, sed corpora quoque & vniuersitates complectitur.*

61 Limitatio *iurisdictionis Principum.*

62 *Causa limitationis, vel ius commune, vel singulare.*

63 *Ex iure communi quadrifariam restringitur, quo ad territorium, causas, personas & partes iurisdictionis, vel actus iudicii.*

64 *Quoad* Territorivm, *primò excipiuntur Monasteria, templa, Basilicæ, soli Episcoporum, in quorum Diœcesi sitæ sunt iurisdictioni subiectæ.*

65 *Secundò prædia ordinum militarium, Diuæ Mariæ & Ioannis.*

66 *Tertiò restringitur in territoriis principum in districtu Rotvvilano.*

67 *Quartò fallit in arcibus & prædiis communibus collegiorum nobilium vulgò* Der GanErben Häuser.

68 *Verbi* GanErben / *alia in iure Saxonico, alia in locis superioris Germaniæ significatio.*

69 *Quintò fallit in domibus ac prædiis collegiorum Canonicorum in ciuilibus Episcoporum potestatem non agnoscentium.*

70 *Sextò in prædiis nobilium immediatè imperio subiectorum.*

71 *Nobiles immediatè imperio subiecti, à loco in tres classes distribuuntur:* Die Frey/ Ritterschafft in Francken/ Schwaben / vnnd Reinlanden

72 *Septimo fallit in liberis imperii vrbibus, territorio Principum comprehensis.*

73 Secvndo *quoad* Cavsas. *Primo fallit in spiritualibus, & spiritualitati annexis.*

74 *Secundo in causis feudalibus.*

Digitized by Google

75 *Concessionis feudariæ effectus iurisdictio domini in vasallum & feudum: parium item curia.*

76 *Causæ terminus generalis.*

77 *In quibus causis feudalibus, iudicibus, beneficiariis iurisdictio cōpetat.*

78 *Quomodo propter neglectam vel denegatam iustitiam à iudicibus feudalibus iurisdictio ad ordinarium reuertatur, remissiuè.*

79 *Tertiò in causis violatæ vel turbatæ pacis publicæ, Ducatus Brabantiæ subditis exceptis.*

80 *Facti qualitate in constitutione pacis publicæ requisita ad vnguem non probata causa ad ordinarium remittenda.*

81 TERTIO, *quoad* PERSONAS, *Generalitas iurisdictionis principum restringitur in personis clericorum.*

82 *Secundò, in personis Equitum, Marianorum & Rhodiorum siue Melitensium.*

83 *Tertiò, in personis nobilium possessorum cōmunium arcium, vulgò,* der GanErben / Burgman / oder BurgLeuthe.

84 *In collegiis Canonicorum Bruxellensium Burschedensium, Arnuellensium immediatè, vt diximus Imperio subiectorum.*

85 *In personis nobilium directo imperio parentium.*

86 *Sextò, milites iure Pandectarum criminum rei magisteriæ iurisdictioni subiiciebantur, ex constitutionibus præsidum ordinariæ animaduersioni subiacent.*

87 *De vsu horum temporum, periti rei militaris consulendi.*

88 *In ciuilibus olim milites nullo fori priuilegio vtebantur, Iure verò constitutionum singulari iurisdictio in eos magistro tributa est.*

89 *Septimò, fallit in scholaribus, qui suos etiā habent ex priuilegio iudices.*

90 *Generalitatem* Authen. habita. & §. fin. procemii Digestorum, *vsus horum temporū ad Rectores singulis semestrib. creatos & scholas solummodo publicas siue vniuersitates restringit.*

91 *Quæ & quanta Magistratibus scholasticis hoc præsertim tempore competat iurisdictio?*

92 *Constitutio Constantini de pupillis, viduis & aliis quæ.*

93 *Ex contractu quòd quis sortiatur forum, quomodo restringatur.*

94 *In loco contractus alieni fori homines, vt conueniri possint, requiritur primo, vt tempore contractus ibi constiterint.*

95 *Consistere in loco quis dicatur?*

96 *Secun-*

Digitized by Google

117 Ca-

117 *Cameræ certa summa præscripta.*

118 *Priuilegiorum de non appellando quædam prorsus ἀνυπεύθυνα reddunt iudicia Principum, quædam soli appellationi eximunt.*

119 *Horum quædam planè, quædam nisi certa quantitas interueniat, appellationem remouent.*

120 *Catalogus priuilegiatorum remißiuè.*

121 *Priuilegium fori subditorum regni Bohemiæ amplißimum.*

122 *Ex iure vel capite singulari imminuitur iurisdictio Principum vel ab extraneis, vel à subditis.*

123 *Quomodo ab extraneo.*

124 *Quomodo à subditis.*

1 PRINCIPVM † vocabulo hic vtimur propriis imperij proceribus, qui Cæsare & Electoribus inferiores, Prælatis autem, Comitibus & Baronibus, de quorum, ac liberarum imperii ciuitatum iurisdictione seorsim agimus, sunt digniores & eminétiores. Et non tantùm politicis, sed etiam ecclesiasticis. Hos enim eadem superioritatis iura, quæ Duces, Marchiones, & alii Principes in territoriis suis hoc tempore obtinere manifestum est, Geil. *in tract. de pignorat. cap. 7. num. 1. & obs. 30. num. 2. lib. 1.* Cacheran. *cons. 3. num. 15.* Surd. *toto cons. 275.* Modestin. Pistoris *consil. 49.* Quæ
2 circa leges † & statuta condenda principum & optimatum imperii omnium sit potestas, suprà *lib. 1. c. 6.* explicatum est.

3 Quantum ad iuris † reddendi facultatem verba inuestiturarum, ex quibus omnis principum dependet iurisdictio, plerunque ita habent: **Wir Keyser N. belehen N N. mit dem Hertzogthumb Pfaltz Graffschafft/ Marg Graffschafft/ Landt Graffschafft/ Fürstenthumb/ Graffschafft/ Herrschafft/ Bischoffthumb/ Prælatur mit allen Gerichten Oberst vnd Niderst.** Quæ & similes concessionum formæ, quarum plures obseruauit Knich. *de vestit. pactis c. 10. num. 49.*
4 cùm non tantùm sint generales, † sed vniuersales, non solùm notionem, siue cognoscendi & iudicandi, sed & quòd cognitum & iudicatum est, exequendi, & tam leuioris, quàm grauioris correctionis exercendæ potestatem complectitur, posito enim & con-
5 cesso † integro, membra omnia concessa esse intelliguntur. *l. si is*

qui

qui ducenta. §. *vtrum.* & ibi Bart. & Doct. *de reb. dub.* Bart. *in l.1.* §. *nunciatio. de noui oper. nun.* Eberh. *in top. in loco à toto ad partem. num. 11.* Fuluius Pacian. *consi. 35. num. 313. & consi. 74. num. 2.* Cuiac. *in l. Eo quod plus sit. de regul. iuris.* Cacheran. *consi. 11. numer. 55.* Et in specie Imperatoris † intentionem plenissimam tribuit iurisdictionem. Fuluius Pa- 6
cian *consil. 101. num 27.* Cumque iurisdictio † omnis tribus rebus 7
tanquam finibus circumscribatur territorio vel loco, in quo causis, de quibus & personis, aduersus quas iudicium agitur. Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9. folio* 37. *num. 1.* Certum est primò in locis & partibus omnibus principatus in feudum ita concessi iurisdictionem principibus cōpetere. Iurisdictio † enim vniuersaliter trans- 8
lata complectitur totum territorium, & omnia, quæ sunt in territorio. Bart. *in l. 16. vers. ex hoc sequitur. col. 4. de iurisd.* Bal. *in l. imperium. num. 3. vers. sed aduerte. col. 1. eod.* & Decius *in l. 1. num. 43. vers. quarto infert. col. fin.* Fuluius Pacian. *consi 3. num. 47.* Nituntur enim principes in † territoriis suis, vt loquuntur interpretes intentione fundata, 9
ita vt omnia sita in territorio eorum iurisdictioni subesse censeantur. Speculat. *tit. de feud.* § *quoniam. quæst. 14.* Abb. *c. si diligenti. notat. 2.* & ibi Henric. Boik. *col. 1. de præscr.* Old. *consi. 176. in fin.* Socin *consil. 86. num. 6. & consi. 127. num. 5.* Idem *in l. 1. num. 25. de acquiren. poss.* Chassan. *consi. 158. num. 24.* Anton. Gabr. Roma. *com. concl. lib. 1. de præsump. conclus. 9* Menoch. *lib. 3. præs. 100.* Mascard. *de probat. volum. 1. conclus. 271. num. 2.* Roland. à Valle *consi. 91. num. 17. volu. 2.* Socin. iunior *consil. 32. num. 9. vol. 3.* Cephal. *consi. 519. num. 4. lib. 4.* Nullus enim † locus 10
præsumitur exemptus. Bald. *in l. insulæ. 9. de iudic.* Masuer. *in practic. forensi. tit. de iudicib. & eorum iurisdict. nu. 22.* vbi dicit: Quicquid est in regno, † ducatu, comitatu, id de iurisdictione regis, ducis vel 11
comitis dicitur, ita vt in quocunq; loco territorii sui iurisdictionem exercere possit, *per cap. cùm episcopus. de offic. ord. num. 6. & l pupillus.* §. *territorium. de V. S.* Col. *de process. executiuis c. 1. part. 2.*

Eiusdem generalitatis † vi quoque in causis omnibus iurisdi- 12
ctio principibus & aliis concessa censetur. *l. si seruitus. de seruitu vrbanorum prædior.* Donell. *comm. iur. ciuil. lib. 17. cap. 9. folio 38. numer.* 30.
Causæ autem terminus † generalis est, omnem omnino litem in 13
iudicium deductam comprehendens, *cap. super quæstionibus.* §. *nos*

autem. & ibi gloss. *de offic. delegati. c. ex parte. de verb. significat. l 2. §. final. C. de iuram. calum. Auth. qui semel. C. quomodo & quando iud.* Bartol. *d. l. amplius non peti: rem ratam haberi.* Schrader. *tractat. feud part. 10. sect. 1.*
14 *num. 69.* De quocunque igitur † negocio, siue causa ciuili & pecuniaria, vel criminali, reali & personali petitoria, & possessoria
15 ius dicere possunt. Generalis enim concessio † vim habet specialis concessionis, Curt. Senior *consil. 49.* Gozad. *consil. 30.* Crauet. *consil. 249. colum. 4. consil. 27. colum. 8.* Laurent. Syluan. *consil. 8. & consil. 65. numero 17.*

16 Non tantùm autem quod ad territoriũ & causas, † sed & personas quoque iurisdictionis illa cõcessio generalis est, circa quod
17 principio obseruandum, quòd iurisdictione † præditis omnibus cõmune esse antea diximus, vt quidam eorum iurisdictioni subiiciantur volentes, quidam verò inuiti, & necessitate iuris coacti.
18 Ex inuitis quidam † ex sua, quidam ex aliena persona. Qui ex sua, vel ex iure cõmuni, vel priuilegio. Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. c. 10.* Volẽtes iurisdictioni alicuius subiiciantur, qui cùm sint exteri, & ex alieno foro spõte sua alienam iurisdictionem subeant, quod in vsu iuris prorogationem iurisdictionis appellamus. Quæ autem, quomodo, & ad quem effectum iuris reddẽdi potestas extendi & porrigi possit, *lib. 1. c. 25.* explicatum est. Cùm igitur generalis sit ista concessio, non tantùm consentientes, sed & qui iuirs necessitate iurisdictioni eius subiiciantur, cõprehendi necesse est. Inui-
19 torum aũt, † in quos principũ iurisdictio est, ex persona sua conuentorum, quidam propriè & principaliter, quidam per conse-
20 quentiam principum iurisdictionem subeunt. Qui propriè † subiiciuntur subditi vulgò forenses appellantur, gl. *in clem. 1. verb. subditos. de for. comp.* Dec. *in c. ad nostram. col. 1. vers. quis autem dicatur, de appel.* not. *in c. verum. in c. transmissa. de for. comp. l. fin. de accus.* Tib. Dec. *cons. 18. n. 340.* Fel. *c. licet ratione delicti. n. 23. de fo. comp.* Abb. *in c. dilectus filius n. 5. de præscr.* vbi dicit, licet quis sortiatur forum in loco contractus, rei sitæ delict, tamen non propriè dici subditũ, nisi ibi ha-
21 beat domicilium, *l. vel process. execut. par. 2. c. 1.* Subditi n. † propriè sunt, qui in alicuius territorio domicilium constitutum habent.
22 Ea enim vis est domicilii † constituti vt constituentem foro ac legibus

gibus istius loci obliget. Priuilegiorum quoq; ac immunitatum participem faciat. Iac. de S. Georg. *in tr. de homagiis nu. 32.* Chass. *in consuet. Burg. rubr. de feudis §. 3. vers. sed quaeritur.* Gylman. *rer. iud. Cam. decis. 46. n. 36. l. 2. C. de iurisd. omn. iud. l. adsumptio. §. filius. l. domicilium. ad municipal. l. ciues. C. de incolis lib. 10. l. iuris ordinem. C. de iurisd. om. iud. c. cum sit generale. de foro compet.*

Domicilii verbũ *ἀνάλογον* est, & † aliter apud Iureconsultos, aliter apud cæteros latinæ linguæ autores accipitur. Apud hos vox facti, † ac pro domo accipitur, Iureconsultis autem iuris habet significationem, quo quis vtitur cum aliis ciuibus. Idque dupliciter: interdum in genere † significat ius sortiendi fori, vt cùm dicitur, Romam esse commune domicilium omnium Romanorum. Si enim quis exterus eò venit, ibi conueniri potuit, & conuentus ibi se defendere debuit, nisi ius haberet reuocãdi domum, *l. 2. §. omnes. l. non alias. 24. de iud.* Sic quoque interpretes iuris tam ciuilis, quàm Canonici generaliter *domicilii* vocabulo abutuntur. Dum domicilium bonorum dicunt, quorum ratione quis alienæ iurisdictioni, subiicitur. Vulteius *l. 2. C. de iurisdict.* Non absimili quoque ratione domicilium originis dicitur, pro iure sortiendi fori in territorio & loca, quo quis natus est. Id enim non animus habitantis, sed natura constituit, *l. 4. & l. libertus, 17. §. patris domicilium.* Interdum specialiter † ac propriè dicitur locus, in quo quis sedem rerum suarum constituit, *l. ciues. C. de incolis. lib. 10. & in l. libertus §. sola domus. ad municipal.* & rectè definitur locus, † in quo quis habitat eo animo, vt ibi perpetuò cõsistat, nisi aliud auocet. *d. l. ciues. C. de incolis. l. pupillus. §. incola, de verb. signifi. l. domicilium. ad municipal. glo. fin. in verb. inter absentes. in l. final. Cod. de praescr. long. temp.* gl. *l. forma. de censib.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 12.* Vultei. *l. 2. C. iurisd. nu. 17.*

23 24 25 26 27

Causæ constituentes † domicilium sunt duæ, habitatio & animus ibi perpetuò consistendi. Licet enim plures, quis in vrbe quadam ædes comparet, absque actu tamen habitationis domicilium non comparatur. Nec tamen solo habitandi actu, sed accedente simul animo perpetuo ibi consistendi, *d. l. ciues. C. de incolis, lib. 10.* 28

29 Vnde autem colligatur animus † conſtituendi domicilii vltra
apertam declarationem eius, qui ſtatim ac vrbem habitare cœ-
pit, ſe in ea domicilium conſtituere dicit, de qua Alciat. *in l pu-
pillo. §. incolæ. de verbor. ſignificat.* Abb *in cap. ſur. de paroch.* plura poſt
Alciat. *d. l. §. pupillus.* congeſſit Zang. *in tractat. de except c. 1. nume. 7.*
30 *& aliquot ſequentib.* Donell. *omnia, ex quibus animus habitandi, † perpe-
tuò conſiſtendi in loco aliquo colligatur,* ad duo capita contrahit. Vt is
nimirum coniiciatur, ex muniis vitæ quotidianæ, quæ quis alicu-
bi obeat, tum ex ordine & conditione perſonæ *com. iur. ciuil. lib. 17.
cap. 12.*

31 Omnes itaque, qui in principum territoriis † domicilium con-
ſtitutum habent, iuriſdictioni eorum ſubiiciuntur *l. 2 de iuriſd. om.
iud. l. 2. §. legatis. §. ſed et ſi. de iudic.* idq; extenditur, vt non tantùm lo-
32 cum habeat in eo, † qui ipſe domicilium conſtituit; ſed & qui ex
aliena perſona in territorio iudicis domicilium habere intelli-
guntur. Vt olim dum iura ſeruitutis in vſu eſſent, liberti domici-
lium patroni ſequebantur, *l. filii. in prin. ad municipal.* Seruus habi-
tus ex ſeruitute in libertatem proclamãs domicilio domini cen-
33 ſebatur. *l. 1. C. vbi cauſa ſtat. agi debeat.* Et adhuc nupta, † quocunq;
loco habitet, domicilio & foro mariti obnoxia eſt, nõ tantũ con-
ſtante matrimonio, ſed & morte mariti ſoluto, donec in ſtatu vi-
duitatis permanſerit, *l. filii. §. 1. ad municipal. l. exigere. de iudic. l. penult.
in pr. de iuriſd.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. c. 12.* Tyraq. *in tr. de nobilitat.
c. 18. nu 17.* Zaſ. *in l. cum quadam puella. de iuriſd.*

34 Non tantum autem domicilii ratione † in territorio principis
horum ſortiuntur, ſi vterq; litigantium ſtabilem rerũ ac fortu-
narum ſedem in territorio principum habeant, ſed etiam ſi reus
ſaltem in eo domicilium habeat, actor autem externus, vel al-
35 terius ſit fori. Certa enim iuris eſt regula, † actorem Rei fo-
rum ac domicilium ſequi debere, non tantùm in ciuilibus ac
pecuniariis cauſis, ſed etiam in criminalibus, *l 2. l. in criminali. Cod.
de iuriſdict. omnium iudic. l. vlt. C. vbi in reum actio exerceri debeat.* Idq;
extra controuerſiam eſt, ſi conſtat, vter ſit actor, vter ſit reus, ſi
verò de eo ambigatur, vt ſunt exempla in cauſa ſtatus, & in dupli-
cibus iudiciis de illis definitur *in tit. Cod. vbi cauſa ſtatus agi debeat.*

Quod

Quod nimirũ in causis † status is sit Reus, qui ex libertate in serui- 36
tutem vel in libertinitatem petitur, vel etiam aduersus quem ex seruitute in libertatẽ vel ex libertinitatem ingenuitatem fit proclamatio, eleganter Cuiac. *ad d. tit. C. vbi causa status agi debeat*, quẽ ibidem refert Vulteius: In duplicibus vero iudiciis, vt sunt Familiæ Erciscũdæ cõmuni diuidundo, finium regundorum, in quib. omnium, inter quos agitur par in agẽdo causa est, & actores sunt & Rei. *l. inter. §. qui familiæ erciscundæ. famil. Erciscund.* In Finium regundorum Iudicio à veteribus definitum est, actorem censeri,
qui prior † ad iudicium prouocauit, & si ambo simul ad iudicium 37
prouocent, sorte rem discernendam. *l. in trib. 13. l. sed cum seq. de iudic. l. 2. §. 2. C. communi diuidund.*

Quod de actore extraneo diximus, non tantum locum habet in causa qua Actor Reum conuenit, sed & Reus actorẽ in eodem iudicio in causis in quib. reconuentio à iure permittitur, conuenire velit, Principis in cuius iudicio cõuentio instituta est, super reconuentione est iurisdictio, nec Actor reconuentus forũ proprium reuocare potest. *l. 1. §. fin. de extra ord. cognit. l. cum Papinianus. & auth. seq. C. de sentent. & interlocut. omn. iud. c. 1. de mut. pet.* Robert. Maranth. *in Spec. part. 4. dist. 6. iud. n. 1. & seq.*

Quod diximus personas omnes territorii Principum ratione Domicilii iurisdictioni Principum subiectos esse, hoc tẽpore locum habet, etiamsi subditus extra prouinciam natus, ibiq; domicilium originis habeat. Etsi n. ius illud ciuitatis, quod natiuitas tribuit, nunquã tollatur quocũq; ex eo loco, quo ortus est, si quis cõferat. *l. origine. C. de municip. & orig. l. assumptio ad municip.* Cuiac. post Bar. *ad tit. C. de municip. & orig.* quod nõ tantũ quoad honores & munera ibi subeũda, vt rescriptũ est *in l. 1. C. de munic. et orig.* Sed quoad iurisdictionẽ quoq; locũ habet, si, vt accipiunt interpretes Originarius in loco originis vel Patriæ reperitur, Alex. *in l. cum quadã puella. n. 5. de iurisd.* Iuris canonici interpretes *in c. accedens, vt lite nõ contestat. & c. fin. de foro compctent.* & alii, quos refert Zanger. *in tr. de except. c. 1. nu. 28.* Hoc tamen tempore effectus ille domicilii originis
sublatus † est generali Germaniæ consuetudine, de qua testatur 38
post Ripam *in c. 1. de iudic.* Gail. *lib. 2. pr. obs. 26. obs. n. 7.* Licet hoc re-

ſtringat ad abſentes ſolūmodo originarios, nō autē ſi pręſentes in loco originis deprehendūtur, ſed generalis Ripę definitio verior ac vſu probata, quā & ſequitur Coler. *de proc. exec. par. 2. c. 1. n* 17. Ideo ſi quis alibi natus domicilium in Principis alicuius territorio cōſtituit, etiamſi in loco originis repertus, ibi conueniri nequit, ſed fori præſcriptione vti, & ad Principis ordinarii iudiciū reuocare poteſt. Zang. *in tr. de excep. c. 1. n. 28.* Herm. Vult. *l. 2. C. de iuriſdict. n.* 18.

39 Diximus eos tantū quoad perſonā † iuriſdictioni Principū ſubiici, qui in Prouinciis eorū Domicilium habent conſtitū. Sed dubitatur de Vaſallis Principū cuiuſcunq; illi ſint conditionis, Comites, Barones, Nobiles, vel alii, qui iuramēto fidelitatis Principibus tanquā Dominis feudali, nullo aūt Homagio ſunt obligati, & res feudales in territorio Principū ſitas habent, domicilio, vel in ſuis Comitatib. Baronatib. vel etiā in aliorū Principū territoriis

40 retento. Et q̄ plene ſubiiciantur, † videtur ex eo, q̄ ab interpretib. quibuſdam traditur. Vaſallum feudi agnitione Domini reddi ſubditū, atq; ſubditorū appellatione cōtineri, Soc. *cōſ. 56. n. 1. lib. 1.* Chaſſ. *in conſuet. Burg. Rub.* 1. §. 4. Bal. *in c. Imperialem. §. Illud quoq; verſ. quæro ergo. de prohibit. feudi alien. per Frid.* Marian. Soc. *c. ex controuerſia. n. 3. de foro comp.* vbi dicit: Domini in Vaſallum ordinariam eſſe iuriſdictionem. per *c. Cæterum.* vbi gl. *de iudic.* Weſenb. *tom. 1. conſ. 59. n. 2.* cuius rationem afferūt; Quod vaſallus iuret Domino Fidelitatem & obedientiam. *titul. qualiter iurare debeat Vaſall. & tit. de noua forma fidelitat.* in vſib. feudor. Soc. *conſ. 272.* vbi dicit appellatione ſubditorū, de proprietate ſermonis venire Vaſallos, q̄ recognoſcunt Dominū Crauet. *conſ. 201. n. 17.* vbi cōcludit, eum qui ratione bonorū tenetur, iurare fidelitatem eſſe ſubditū ſimpliciter ac generaliter, quandoquidem non poſſit eſſe pro parte fidelis & p̄ parte non. Cum iuramentum ſit indiuiduum, ſecundū Bal. *in c. 1. § cum auē. col. 2 de controuerſia. inter Dom. & Vaſal.* Eandē opionem ſequitur & hac ratione cōfirmare conatur Cacheran. *conſ. 9. n. 15.* Quod dicatur Vaſallos de iuriſdictione inueſtitos eſſe ordinarios territoriorū, de quib. ſunt inueſtiti ex Inno. *in c. Cæterū. col. 2. de iud.* Bar. *in l. ſi vni. n. 8. de re iud.* Abb. *in c. prudentia. n. 12. de off. ord.* Brun. *cōſ. 103. n.* 4. Sed ordinarii ratione iuriſdictionis ſubiciuntur iuriſdictioni

Digitized by Google

ctioni Principis, ad quem à sententiis Vasalli appellatur. Zas. *in Epitome feud. par. 7. n. 1. 6.* vbi dicit: Hodie Vasallos in Germania iurare, q. velint parere, cum parib. in iuredicundo, inde etiã esse, q. Vasallus sine Domini cõsensu iurisdictionẽ in aliam personã prorogare nõ possit Bar. *l. 1. §. & post operis n. 8. et 9. de oper. nou. nunc.* Sed illis nihil remorantib. † verum est, sola feudi cognitione Comitem vel Baronem Principis ac Domini inuestientis ordinariç iurisdictioni non subiici. Etsi enim Dominus ex natura contractus feudalis iurisdictionem quandã acquirit, tamen non est ordinaria † & generalis, sed ad certos terminos restricta, quos in prçiudicium ordinarii & generalis egredi nequit, de qua textus est singularis *in clem. Pastoralis. §. denique. de sent. & re iudicat.* Idem notat Zabarella *n. 2.* Et est text. *in c. 1. Qualiter iurare debeat Vasall.* in vsib. feudorum. Vbi Afflictus *in prin.* Menoch. *præs. lib. 1. conclus. 99. n. 99.* Et vsque adeo contrahitur Domini Feudi iurisdictio, vt ei non tantum vniuersalis iurisdictio ordinaria denegetur, VVesenb. *Tom. 1. consilio 1. numero 57. & tom. 2. consilio 78. numero 12.* Sed ea certis tantum † casibus feudalibus circumscribatur, iis nimirum, quæ ad ipsam naturam, † id est, cõstitutionem, conseruationem, ac priuationem Feudi pertinent, gl. *c. 1. §. fin. Verb. ad Dominum* Vbi Bl. *n. 1.* Afflict. *n. 3. de inuestitur. in maritum facta.* Feli. *c. Cæterum. num. 1.* & ibi Aretin. *num. 6.* Dec. *n. 3. de iudiciis* Francis. Curt. *tract. feud part. 7. quæst. 8.* Hartman. Pistor. *qu. iur. lib. 1. quæst. 15. n. 27.* Vnde consentiens interpretum est sententia, recognitio in feudum † Castro, iurisdictionem & Imperium tanquã diuersa recognita non videri, vt exacte deducit. Oldr. *cons. 121.* Alb. de Rosate *in l. Imperiũ. in c. 1. de Capita. qui cur. vendidit.* Iac. de S. Georg. *in inuest. feud. in Verb dicto Castro Rubri montis n. 6. Et in Verb. dictiq; Vasalli promiserunt. n. 2.* plurib. Menoch. *lib. 3. de præsump. 98. n. 1.* Nec his aduersantur † quç ex Socino, Chassaneo, Baldo, Curtio, Socino & aliis, Vasalli subditi, & Dominus Iudex ordinarius dicatur, sunt adducta. Ea n. nõ de vniuersali subiectione, cuius respectu quis subditus, nec de generali ac proprie ordinaria iuris reddẽdi potestate, quæ in casib. Feudalib. Domino Feudi tanquã ordinario speciali ad differentiã delegati cõpetit dicuntur, pro qua sentẽtia tex. est express. *in d. clem. pastoralis. §. deniq; de re iud.* vbi dicitur ratione feudi.

Margin: 41 (line "illis nihil remorantib."), 42, 43, 44, 45, 46

ipsum Imperatorem in personam Vasalli non habere iurisdictionem nisi aliunde ratione Domicilii subditus sit, prolixe ibidem Cardinalis, Oldradus, *cons.*43. Socin. *cons.*1. *numero* 2. Afflictus *in tit. qualiter iurare Vasallus. iur. fid. colum.* 1. Alciat. *cons.*4.60.*numero* 2. Natta *cons.* 139. *num.* 14. Ægid. Boss. *in tractat. de crimin. læsæ Maiestat. numero* 106. In eam tandem sententiam veris Victus quoque concedit, Cachera. *d cons.* 9. *num.*18. Vbi subditum proprie & vere non feudi, sed domicilii ratione subiectum esse affirmat, ex gloss. communiter recepta *in clem. vnic. in verb. subditos. in fin. de foro competen.* quam ordinariam dicit Felin. *in cap. fin. num.* 23. *eod. tit.* Ægid. Boss. *in d. tract. de crimin. læsæ Maiest. num.* 95. Bursat. *consil.* 18. *numero* 1. Idem Paris. *consil.* 12. *numero* 14. Ruin. *consil.* 120. *numero.* 9. *in* 4. *volum.* Botta *consil.* 1. *numero* 34. *& consil.* 97. *numero* 2. & tantum de Comite vel Barone, cui tantum Dominium Comitatus vel Baronatus extra territorium à Principe in feudum concessum est.

47 Quid si quoq; iurisdictio vna cũ † Castris & prædiis data sit? & Vasallum ordinariæ Principis potestati subditũ esse videtur Guido Papæ *decis.*272. Crauet. *cons.* 20. *nu.* 11. Vbi dicit, quando aliquis recognoscit bona ab altero, necessario infertur de iure superioritatis alterius, in ipsis bonis, allegata ad propositum authoritate Bald. *in l. Censualis. C. de donat.* Guido Papę *cons.* 177. Curt. Iun. *cons.* 110. *col.* 2. Ripa *libro* 2. *Resp. c.* 28. *num.* 3. & Iason *in cons.* 65. *in fin libro* 3. Menoch. *de arbitrar. iud. quæst. cap.* 1. *colu.* 42. *num.* 5. Bursat. *consil.* 27. *n.* 4. Masc. *de probat. vol.* 1. *concl.* 544. *n.* 7. Sed his nihil obstantib. verũ est, non nisi in causis feudalib. Comitem, Baronem, Nobilem alibi Domicilium constitutum habentem, iurisdictioni Principis, Feudi Domini esse subiectum. Quoad actiones vero personales, descendentes ex contractibus vel delictis & aliis omnibus, Princeps feudi Dominus non est competens Iudex, *d. clem. pastoralis.* §. *deniq. de sent. & re indicat. & in c. qualiter iurare debeat Vasallus*, ita quoq; definit Marian Socin. *c ex transmissa. num.* 9. *de foro comp.* Vbi ait, si non est quæstio super ipsa re feudali, aut de iniuriis vel causis tangentib. feudũ, Ordinarius rei iudex est, Innoc. *in c. castrũ de iudiciis.* Bal. *in c.* 1. *vol.* 1. *de inuest. in maritũ facta.* Quib. in locis omnes affirmant: Quoties agitur alia via, vel tractetur alia quæstio quam feu-

feudalis siue ciuilis, siue criminalis ea sit, loci ordinariũ non Dominum idoneum ac competentem esse Iudicem. Ad ea vero, quę ex Guidone, Papa & aliis pro contraria sentẽtia sunt adducta, respondendũ ὁμωνυμίαν esse in vocabulo *superioritatis*. Quod in genere eminentiam ac prærogatiuam quandam significat, siue in reb. siue in personis. In specie vero ad iurisdictionẽ ordinariam & alia de quib. supra *lib. 1. c. 6.* refertur. Hoc autẽ loco, non de superioritate simpliciter in personã Vasalli, sed tantum de iis quę ad iurisdictionem in caussis feudalib. item Dominium & alia iura realia Domino in re feudali reseruata pertinent, diserte à Guidon. & aliis Dd. accipitur. Etsi autẽ & iurisdictio in feudũ concessa bonorũ iure, ac in ea cõcessa Dominus superior censeatur: Id tamen intelligẽdũ est, quoad personas subditorũ, nõ aũt quo ad personã ipsius Vasalli. Ea n. sola recognitione & conuentione feudaria Principi nõ subiicitur. Et tantũ de Comitib. Baronib. Nobilibus vel aliis, vel ipsum Comitatum, vel alia bona extra Principis territoriũ in feudum siue sola, siue etiam cum iurisdictione recognoscentibus.

Quid vero si Comes, Baro, † vel Nobilis, Comitatũ vel Baronatum, vel aliam rem allodialem liberam ac soli Imperatori subiectam Principi in feudum vna cum iurisdictione, quæ competit Comiti & Baroni, vel expressa vel tacita cõcessiõe Imperii in subditos istius Comitatus vel districtus obtulerit, vel libera ac spontanea consensione, ac voluntate, vel eo, vel simili consilio & prudentia, qua rei suæ emptionem vtilem esse dicit Paulus *in l. si in emptione. de contrah. empt.* Stephan. Forcat. *de feud. cap. 1. num. 13.* an quo ad personam ordinariæ potestati Principi subiiciatur. Et respondetur quod non: Quia vt antea est explicatum, ea quo ad iurisdictionem acquirenda est natura recognitionis feudariæ, vt in hominum saltem transferat iurisdictionem certam ac limitatam in caussis nimirum constitutionem, vel priuationẽ feudi concernentibus. Non vero simpliciter in personam Vasalli alibi domicilium constitutum habentis. Et aliud est Comitatũ vna cum iurisdictione vniuersa in subditos, per recognitionem Principi subiicere. Aliud vero se suamq; personam simpliciter tam ratione personalium actionum aliunde quam ex feudo descendentium 48

Vuu quam

Digitized by Google

quam realium non ex feudi legibus proficiscentium, ordinariæ eius potestati ac iurisdictioni submittere. Cum itaq; actus agentium vltra intentionem eorũ operari non debeant, *l. non omnia.* & ibi Dd. *Si cert. pet.* non sequitur Comitem, Baronem vel Nobilem directũ Dominium tãq Comitatus quã iurisdictionis in subditos, in principem per recognitionem feudalem transferentẽ, personam quoq; suam à iurisdictione immediata Imperii eximere, ac simpliciter Principi se subiicere voluisse. Nec si velint, id in præiudicium Imperii facere possint. Quod res inter alios acta aliis non præiudicet, & id quod nostrum est sine facto nostro ad alios transferri nequeat, *l. id quod nostrum. de reg. iur.*

49 Et quæ hactenus, de Comitum, Baronum, † nobilium, Vasallorũ, Principum, extra territoriũ Principũ domicilium constitutum habentium, ordinaria eorũ iurisdictione immediate, de iure quidem certa sunt, secus vero, si vel spontanea eorũ subiectione vel conuentione & præscriptione aliud sit introductum.

50 Et tantum de personis illis † qui proprie & respectu personalis subiectionis ex constitutione domicilii Princib. sunt subiecti, sequitur de improprio subiectis, qui non ratione domicilij principib. sed aliis sunt subiecti, qui quod sint, ex aliena iurisdictione & aliam ob causam forum sortiantur, forenses appelletur. Subiiciuntur autem alieni domicilii ac fori personę iurisdictioni Prin-

51 cipum pluribus ex causis. Ac primo, si alteri Principi † vel Reipub. subiecti obligationem in domicilio Principis contraxerint. Vbi enim quis contraxit, ibi si cum eo agitur, se defendere debet *libro 1. 2. & 3. de rebus. autor. Iud. poss. l. heres. § 1. & § proinde. de iud. l. 1. C. Vbi de ratiocin. agat.* Donell *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 14.* Herman. Vult *l. 2. num. 10. C. de iurisd.* Costal. *l. 1. de iudic.* Marian. Socin. *c. dilecti filii. num. 7. de foro compet.* Prolixe Zang. *in tr. de excep. c. 1. n. 411.*

52 Secundo ex delicto quoque alieni fori homines † principum Iurisdictionem subeunt, idq; duabus ex causis. Primo, quod in territorio ipso Principis deliquerint *l. 1.* & ibi Bl. *C. vbi Senat. vel clariss. c. postulasti. & c. vlt. de foro compet. l. 1. & Auth. qua in Prouincia. C. vbi de crim. agi oport. l. si cui. § pen. de accus.* Zang. *in tr. de excep. c. 1. n. 86. & seq.* Donell. *com. iur. ciuil. lib. 17. c. 16.* Herm. Vult *l. 1. C. Vbi de criminib. agi o-*

Digitized by Google

gi oportet. Secundo etiamsi in territorio Principis maleficium nō perpetrauerit: tamen si ibi saltem reperiantur sontes pręhendi, accusari ac puniri possunt *l. 1. C. vbi de criminib. agi oportet.* Idque propter vtilitatem publicam & vigorē disciplinæ publicæ commemoratam *in l. locatio. §. quod illicite. de publ.* qua exigetur ne maleficia sint impunita, vt pacatæ ac tranquillæ sint Prouinciæ ab improbis ac sceleratis hominib. *l. ita vulneratus. ad l. Aquil. l. 3. de offi. præsid.*

Tertio, Principum quoq; iurisdictio est † in extraneos, *l. quod 38. de iudic.* qui res in territorio ipsorum sitas habent, Speculat. *lib. 2. par. 2. de comp. ind. addit. n. 4.* Ac de possessione quocunq; interdicto agatur, siue adipiscendę, retinendæ vel recuperandæ relatū est *in l. vnic. C. vbi de possess. ag. l. 1. quor bonor.* de ꝓprietate *l. fin. C. vbi in rē actio exerceri debeat, siue rei mobil. vel immob. l. quod legatur. de Iudicijs.* 53

Quarto Principis etiam iurisdictioni † subiicit, cœptū coram eo iudicium, si postquam inchoatum est iudicium, Reus cōuentus vel domicilio mutato aut nouo priuilegio proprii iudicis quæsito, alterius fori esse cœperit *l. si quis posteaquam. de iudic.* Hoc autē tempore iudicium nō tantum † cœptum dicitur, quando lis contestata est (quod proprie iudicium cœptum olim dicebatur. *l. 1. C de iu.* Donell. *com. iur. lib. 17. c. 18. in prin.*) sed & quando Reus in iudicium saltem vocatus est, *d. l. 1. si quis posteaquam de indic* Herm. Vult. *l. 2. nu. 10. C. de iurisdict.* 54 55

Ex aliena Persona † conuentus iudicis alterius, quam sui vel ordinarii iurisdictionem quis subit, ex facta aditæ hæreditatis. Hęres enim cum in vniuersum ius defuncti succedat, merito eius Iure vti debet *l. qui in ius. de reg. iuris. l. quoties. l. hæredes. 12. de hæred. instit. l. cum hæres. de diuers. & tēporalib. præscr. §. 1. Auth. de iureiur. à def. præst. l. veteris. C. de cōtrah. & com. stipul.* Schrad. *in tr. feud. par. 3. c. 2. n. 2.* Vbicunq; igitur, & quacūq; ex causa defunctus cōuenire potuit, ibi & hæres se defendere cogitur, nulloq; suo proprio priuilegio excusatur, *l. hæres. in pr. de indi.* Quæ Vlpiani verba posteriora non tantum de Priuilegio priuato, diplomate singulari à Principe impetrato, sed de communi etiam & publico, quod certo personarum generi legibus publicis tributum est, quale est militum, 56

scholarium & clericorum accipienda esse, & rationibus & exemplis erudite ostendit Donel. *com. iur. ciuil. lib. 17. cap. 12.*

Eundem effectum habet litis alienæ † vel sponte vel necessitate suscepta defensio. Non enim defensor reuocãdo domũ vel allegando priuilegium sui iudicis auditur, sed forum defendendi subire cogitur. *l. 1.* & ibi Bal. *Vbi in rem act. l. venditor. de iud.* Gail. *obs. lib. 1. obs. 37. n. 7.* Donel. *com. iur. ciu. lib. 17. c. 11. in fine.*

Quæ de personis † tam volentibus, quam inuitis ex sua vel aliena persona principum iurisdictioni subiectis sunt præmissa, regulariter locum habent in personis omnibus etiam priuilegiatis. *l. in fraudem. 15. §. fin.* & ibi Bald. *de testam. milit.* Titaq. *in tr. de vtroque ret. par. 1. §. 1. gl. 14. n. 96.* Schrad. *in tr. feud. par. 10. sect. 1. n. 13.* Item non tantum in plebeiis, ciuibus & rusticis, sed etiam Nobilibus, Baronib. Comitibus, principibus quoq; & maiore dignitate antecellentibus. Etsi enim pari in parem nulla competat potestas, multo minus inferiori in superiorem. *l. minor autem Magistratus. in princ. de minorib. l. ille à quo. §. tempestiuum,* & ibi Dd. *ad SC. Trebell. c. cum infertur. §. ibi.* Felin *de maioritate & obed.* Cattelian. Cotta *in memorabilib. in memoriali.* incip. *par in parem.* Bl. *l. 1. col. 3. C. de seru. fugit.* Felin. *in cap. cum contingat. de rescr.* Eatenus vt nec consuetudine vel moribus diuersum quid induci possit. Roch. de Curte *in tract. de consuetud. num. 225.* Schrad. *part. 10. sect. 1.* Id tamen locũ non habet, si par vel superior paris vel inferioris iurisdictioni se subiiciat, *l. est receptũ. 14.* & ibi Bar. Bal. Angel. Paul. de Castro, Alex. Iason, & & Dd. *de iurisd. omn. iud. l. ille à quo. §. tempestiuum. ad SC. Trebel.* Soc. *reg. 249. in not. fin.* Schr. *in tract. feud. par. 10. sect. 1. n. 42.* Eo n. casu minor vel æqualis iurisdictionem habens ei, id est, ad vtilitatem eius & aduersus eum ius dicere potest. *l. 1. & 2. de iudic. l. 1. C. eod.* Baro. *l. est receptum de iurisd. omn. iu.* Si igitur Nobilis Baro, Comes, vel ẽt Princeps vel directo imperio vel alteri Reipub. parens, vel sponte Principis iurisdictionẽ progauerit, vel in eius territorio domicilium constituerit, vel contraxerit, deliquerit, aut res & bona ibi comparauerit, æquè vt alii inferioris cõditionis homines iurisdictioni Principis subiicitur, vt patet ex antea deductis. Leges n. generaliter loquẽtes, generaliter intelligẽdę, & ad res ac personas

omnes

omnes ſunt extendę. *l. 1. §. cum vrbem. de. offic. præf. vrb.* Bal. *conſ. 191.* incip. *in teſtamentis lib. 1.* Crauet. *conſil. 3. num. 1. & conſ. 133. numero 5.* Etiam priuilegiatas *l. in fraudem. § fin.* Et ibi Bald. *de teſtam.* Bald. *in l omnes populi. ante finem de iuſtic. & iure.* Dec. *in l. 1 colum. 2. de regul. iur.* Borchold *conſ. 11. folio 140.* Ac in ſpecie de illuſtrib. comitibus Schvvartzburgẽſibus quilibet ſingularem aliquam præeminentiam ſupra alios comites habeant, puta præcedendo aliis, aut quod de primis comitibus regni numerentur, aut nominentur, ac illorum loco eſſe videantur, qui ſint adepti comitiuam primi generis, qui ducibus æquiparentur, *argum. l. 1. de comib. & Trib. ſchol. & l. 1. & 2. de comitib. rei militaris.* Si tamen domicilia intra prouinciam Thuringiæ, aut maiorem partem bonorum ſuorum ibi habeant, vel aſſiduè ibi commorentur, quod coram illuſtriſſimis ducibus Saxoniæ, Thuringiæ Landgrauiis conueniri poſſint, iiſdem verbis tradit Henning. Goden. *conſ. 39. de iuriſdict. n. 7. & 8.*

Deinde principibus † non tantùm perſonæ ſingulares, ſed 59
etiam collegia, corpora, ciuitates & vniuerſitates, quæcunque ſint, in territorio eorum ſubiiciuntur. Quod regulariter † ge- 60
neralis diſpoſitio non tantùm perſonas ſingulares, ſed corpora quoque & vniuerſitates complectatur, *l. ſi quis id quod, 7. §. fin. & l. familia. de iuriſdict. l. item ait Prætor. cum l. ergo ſciendum. ex quibus maior. l. nihil. ad SC. Maced. l. ſed ſi hac. §. qui manumittitur.* & ibi Bald. *de in ius voc. l. metum. §. animaduertendum, quod metus cauſa.* Menoch. *de arbitrar. iud. quæſt. lib. 2. caſu 183. num. 13.* Schrad. *in tr. feud. part. 10. ſect. 1. nu. 15. & ſect. 5. nu. 9.*

Licet autem ita ſeſe habeant, † quæ de generali ac vniuerſa 61
li conceſſione iuriſdictionis principum, tam quoad territorium, quàm perſonas & cauſas diximus. Sciendum tamen eſt, quæcunque hic diſceptatio ſit, quantumcunque generalis in attribuenda iis iuriſdictione, de ſententia legis ea loca, cauſas, perſonas & actus iudiciales exceptas eſſe intelligi, quæ alio iure & attributione generali non placet contineri. Certum eſt enim in vniuerſum iis, quæ generaliter tractata ſunt, iis per ſpeciem derogari. *l. in toto iure. de reg. iur. l. ſi peculium. in pr. de man. teſt.* Cuiac. *in d. l. in toto iure, de reg. iur. in fin.* Botta *conſ. 41. nu. 20.*

Digitized by Google

62 Sunt autem causæ restrictionis † in duplici differentia, vel enim limitatur iure communi vel singulari. Ex iure communi,
63 quadrupliciter † restringitur. Primò, quoad territorium, Secundo, quoad causas, Tertio, quoad personas, Quarto, quoad partes iurisdictionis siue actus iudicii.

64 Quoad territorium itaq; † generalitas iurisdictionis primò limitatur, quo ad monasteria, templa, & Basilicas: Hæc enim non principum ac dominorum politicorũ, sed episcoporum, in quorum diœcesi sita & condita sunt, potestati & iurisdictioni esse subiecta, cap. præcedenti expositum est.

Secundò restringitur, vt locum nõ habeat in domibus ac præ-
65 diis † militarium ordinum, Marianorum siue Theutonicorum, & S. Ioannis Hierosolymitani, qui & hospitalarii dicuntur à Xenodochio titulo Diui Iohannis Hierosolymis excipiendis peregrinis templum Domini inuisentibus extructo, cuius ministerio se viri punibiles deuouerant, qui postea milites Rhodienses, nunc Melitenses, à possessione istarum insularum appellantur, quæ à iurisdictione principum politicorum exempta libera adseruntur. Huius ex priuilegio Cæsaris Rudolphi I. relato & confirmato à Carolo V. Augustæ Anno 30. Illius verò Frideri I. Anno 1185. Philippi Anno 1227. Rudolphi Anno 1274. Adolphi Anno 1295. Caroli IV. Anno 1378. à Ferdinando Augustæ Anno 1559. corroborato. Et quòd non tantùm in personas, sed res quoque & prędia sacrorum ordinum Rectori eorum, quem Magistrũ dicunt, omnis iurisdictio competat, refert quoque Ioachim. Stephan. *de iurisd. lib. 4. c. 10. nu. 25. & 26.* Iohannitarum ordinis priuilegiorum meminit quoque Pontifex *in c. exhibita in extrauagant. c. suarum. c.* 11. *de priuileg.* & ibi glo. Petr. Gregor. Tholosan. *syntag. iuris vniuers. lib. 15. cap. 34.* apud quem de vtriusque ordinis origine legibus ac statutis videantur plura, *c. 34. 35. & 36. dicti lib.* 15. In primis verò Henric. Pantaleonem in historia ordinis Iohannitarũ Rhodiorum aut Melitensium, Basileæ edita Anno 1581.

66 Tertiò restringitur, vt locum † non habeat dicta generalitas in principibus ac ordinib. quorũ territoria in districtu Rotvvilano sita sunt, de quib. repetantur, quæ dixi proximè cap. præcedenti.

Quartò

Quartò non habet locũ in arcibus cõmunibus † ac prędiis collegiorum nobilium vulgò **die GanErben Häuser oder Schlösser.** Quorum in genere fit mentio Decreto Comitiali An. 1500. Augustano, *tit.* **Wider der GanErben Schloß.** *& Ord. de pace publ. VVormatiæ Anno* 1521. *edita, eod. tit.* Et Ordin. Cameræ *part. 2. tit. 13. vocab.* **GanErben**/ aliter apud Saxones, aliter in locis superioris Germaniæ accipitur. *Articulo* enim 17. **Landt Recht**/ *lib. 1.* **GanErben** dicũtur † hæredes collaterales posteriores fratribus & sororibus, ita abeundo, vel properãdo dicti, quod facilior & expeditior eorum sit successio, nulla sexus, sed gradus tantum propinquitatis habita ratione *d. art.* 17. §. **Vatters vnd Mutters**/ *versicul.* **Diese heissen die Sachsen GanErben**/ & ibi gl. *in verb.* **GanErben**/ Modestin. Pistor. *consil. 21. num. 43.* In actis verò ac decretis Comitiorum **GanErben Häuser oder Schlösser**/ dicuntur arces plurium nobilium familiis cõmunes, quasi **Gemeiner Erben Schlösser**/ dicto decreto Comitiali Augustano, *tit.* **Wider der GanErben Schlösser**/ *in pr.* **Wie auß vnd in die gemein GanErben Schlösser.** Et Wormaciensi an. 1521. *tit.* **Wider der GanErben Schloß**/ *in princ.* ibi. **die Gemein GanErben Schloß.** *vers.* **ob die**/ *ibi.* **in den gemeinen Schlössern**/ *& vers.* **solch Erb:** *ibi;* **allen gemeinen GanErben Schlössern**/ *d. par. 2. Ord. tit. 13. in pr.* ibi. **Das gemein GanErben**/ *& §.* **Wir wöllē**/ ibi. **Wo die gemeine Erben**/ & **Gemeines Enthalts**/ **oder Gerechtigkeit.** Petr. Denail. *iur. Cam tit. 256. verb. receptatores. n. 2.* Tales sunt arces Gelnhusana, & Frideburgens. quarũ præclararum exemptionũ priuilegia referũtur catalogo priuilegiorum *in verb.* **Gelnhdusische Freyheit**/ *fol. 425. & 430.* 67 68

Quintò fallit quoque in domibus † ac prædiis Canonicorum liberorum in ciuilibus Episcopi vel Archiepiscopi autoritatem temporalem nõ agnoscentibus, sed immediatè imperio & Cæsari subiectis, **Das frey Keyserliche Stifft seyn.** Qualia sunt collegia Canonicorum Bruxellæ in Praurheim. Item in Burschedt prope Aquisgranum & Arriuel prope Sarbruccum, Geil. *obs. 30. lib. 1. nu. 9.* VVilhem. Roding. *Pand. Cam. lib. 1. tit. 4. nu. 14.* 69

Sextò in prædiis nobilium † immediatè imperio subiectorum, 70
vulgò **die freye Ritterschafft**/ **welche ohne Mittel der Keyserlichen Mayestät**/ **vnd dem Reich vnterworffen.** Decreto Augustano Ann. 1555.

§. **Vnd**

71 §. Vnd in solchen Frieden. Ord.Cam.*part.2.tit.5.* Qui † à loco in 3. classes tribuuntur, **Die Freyen vom Adel im Lande zu Francken/ Schwaben/vnnd am Rein/** Decreto Augustano *1500.tit.* **Wie man mit der Ritterschafft zu Francken/ Schwaben vnnd Rein Landen handeln soll/** & Decreto Spirensi 1542. **Demnach haben wir.** Septimò,
72 In liberis Imperii vrbibus † territoriis principum comprehensis. Hæ enim & præmissa omnia vt exempta extra districtũ esse censentur, Damhoud.*in enchirid.parium verf.territorium.* Schrad.*2.par. 9.partis principalis nu.*157. Petr.de Anchor.*conf.437.nu.3.* Surd. *decif. 129.nu.*17.Knich.*de iure territorii c.4.nu.23.& seq.*

73 SECVNDO, quoad CAVSAS fallit, primò in causis † spiritualib. vel spiritualitati, vt loquuntur, annexis, quorum cognitio vigore iuris Canonici nõ ad politicos, sed iudices ecclesiasticos spectat. Quod, quibus in casibus & locis hoc tempore locum habeat, capite præcedenti expositum est.

74 Secundò limitatur in causis † feudalibus. Inter effectus n.con-
75 cessionis † feudalis præcipuos refertur, quod dominus feudi concedendo alicui feudũ eo ipso iurisdictionem beneficiariam, siue feudariam in personas vasalli ac feudũ ipsum acquirat. Rosenth. *in tr.feu.c.12.concl.1.nu.3.* Ardiz.*in sum.in vsus feudor.c.*138.Curt.*par.7.* Zas.*par.11.* Hanneto.*lib.4.iuris feudal.c.1.* Ant.Cont.*in method.de feudis c.11.* Sed & conuasalli, siue pares curiæ natam de feudo quęstionem sententia sua terminare possint. Hanneton. Ardiz. Curtius Zas.*dictis iam locis.* Franc.Duar.*com.in consuet.feud.c.20.nu.1.& 2.* Baro *de feud.lib.4.c.5.in fin.* De vtroq; prolixè Schrad.*part.10.tr feudal. c.1.2.3.4.5.& 6.& seq.* Rosenth.*in tr.feud.c.12.concl.1.2.3.4.5.6.7.& 8.*

76 Etsi autem Causæ terminus † sit admodum generalis, omnem omnino litem in iudicium deductam, cõprehendens, *c.ex parte, de verb.sig.l fin.C.de Sacramen.calum.* Bart.Bald. Alex.& Ias.*in l.causas.C. de transact.* & causa feudalis dicatur omnis, in qua fit mẽtio feudi. Bal.*in c.1.§.si qua controuersia.n.2.de pace Const.* Schrad.*in tr.feud.part.*
77 *10.sect.1.nu.68.* Limitatio tamen prædicta † non de omni lite inter vasallos, nec quoq; cõtrouersia mota de feudo, vel occasione feudi, sed de illis tantũ intelligitur, quæ de cõsuetudinibus, siue legibus feudalibus descendunt, & quando de feudo controuertitur,

vt de

Digitized by Google

ut de feudo, non autem de alia qualibet re. Hostiens. Innoc. Anton. de Butr. Felin. & cæteri *in c. cæterum. de iudic.* Socin. *c. ex transmissa de foro comp.* Schrad. *d. part. & sect. n. 29.* 30. 31. & 32. Et quòd controuersia non descendens ex legib. aut consuetudinibus, siue pactis feudalib. etiamsi de prædio in feudũ dato agatur, non ad dominũ feudi, sed ad ordinarium rei iudicem spectet, nisi dominus simul sit ordinarius, vel, vt ait Bald. *in rubr. de iudic. sect. 1. nu. 7. & in c. cæterum. num.* 4. ibi, *nisi domino iurisdictio quoque in feudum concessa sit*, quo casu dominus tanquam ordinarius cognoscit, post Alex. *cons. 79. nu. lib.* Mynsing. *obs. 99. nu. 3. & 7. cent. 1.* plurium aliorũ autoritate cõprobat Rosenth. *tract. feud. cap 12. concl. 2. nu. 3. lit. A.* Itẽ quod non de omni causa, quæ vasallũ concernit, dominus cognoscere possit, sed de ea saltem, quæ ipsam feudi naturam respiciat, aliâs aũt omnes regulariter ad iudicis ordinarij cognitionem pertinere, textus sunt, & cõmuniter tradunt Dd. *in c. 1. in fi. apud quem vel quos. & in c. 1. de inuestitura de re aliena facta*, & not. Bald. *in c. 1. §. inter pares. col. 2. vers. ita ponit. l. de leg. Conradi.* vbi duas tantũ causas ad naturam feudi, & sic propriè ad domini cognitionem spectare ait, ipsius nimirum feudi constitutionem vel conseruationem, & priuationem. Hartman. Pistoris *quæst. lib. quæst. 15. nu. 27.*

Quomodo autem propter neglectam † vel denegatam iusti- 78
tiam, tam ante, quàm post litem cœptam iurisdictio dominorum & parium, tam per viam appellationis, quàm querelę deuoluatur ad ordinarium, prolixè declarant Schrad. *part. 10. tractat. feud. sect. 4. vers. 6. & vltimò quæro vsque ad fin.* & Rosenth. *c. 12. concl. 2. num. 59. vsque ad finem conclusionis.*

Tertiò restringitur quoq; iurisdictio † principum in causis vio- 79
latæ vel turbatæ pacis publicæ. De qua cõstitutio primò promulgata sub Maximil. I. in Comitiis VVormaciensib. Ann. 1495. postea repetita Augustæ Anno 1521. Noribergæ 1522. Augustæ Anno 1548. & 1555. & sequentib. Comitiis. Qui enim contra has constitutiones vel cõmittendo, vel omittendo delinquunt. Decreto Ratisbonensi Anno 94. §. Also ist auch zweiffel / sola facti qualitate considerata, ac nulla habita ratione, an mediatè, vel immediatè imperio vel principibus & aliis inferioribus sint subiecti in aula

Cæsarea vel Camera conueniuntur. Constitutione enim de pace publica profana omnes omniũ ordinũ atq; conditionũ homines tenẽtur, nec vlla ratione à Cæsaris vel Cameræ iurisdictione eximi possunt. Ord. *p. 2. tit. 9.* **So jemandt.** Geil. *obs. lib. 1. de pac. publ. c. 1. n. 9. & seq. c. 11. n. 1. 2. 3. 4. & 5.* VVilh. Rod. *pand. Cam. lib. 1. t. 7. n. 40.* Mynf. *cent. 5. obs. 50.* Schvvan *process. Cam. lib. 1. c. 14.* exceptis solùmodo ducatus Brabantiæ subditis, qui vigore transactionis Burgundiæ in Comitiis Aug. an. 1548. non nisi coram iudice ordinario ad pœnā banni vel iuris cõmunis accusari possunt. Geil. *de pac. publ. c. 11. n. 6.* Et clericis mediatè imperio subiectis, qui accusari in Camera fori prȩscriptione, vt coram ordinario ecclesiastico conueniantur, vti possunt. Geil. *de pac. publ. c. 1. nu. 16.* Noe **Meurers/ Cammergerichts Proceß/** *part. 2. tit. 60.* Schvvan *process. Cam. lib. 1. c. 14. n. 3. & 4.*

80 Facti aũt qualitate ordinatione † requisita, tanquam fama ad vnguem non probata iurisdictio Camerȩ, neq; in puncto mandati de restituẽdo, nec citationis fundata. Sed reus in vtroq; puncto absoluendus, & causa ad ordinariũ remittenda, coram quo actor reum pro facti qualitate super spolio vel iniuria cõuenire necesse habet. Decreto Ratisbon. anno 94. §. **Dieweil dann ferner.** Gail. *de pac. pub. lib. c. 13.* VVilh. Rod. *pand. iur. Cam. lib. 1. tit. 7. nu. 39.*

81 TERTIO, QUOD PERSONAS, fallit primò † in personis clericorum, qui non politicis Magistratibus, sed Episcopo tanquam ordinario suo sunt subditi, *l. placet. C. de epis. & cler. Auth. statuimus. C. de episc. aud.* Id quibus in casib. locum habeat, & restringatur, traditur cap. præcedenti.

82 Secundò in personis † Equitũ Marianorũ, & Rodiorũ siue Melitensium, qui ab aliorũ Ordinariorũ iurisdictione exẽpti ordinis sui Magistris subiiciuntur, Ioachim. Steph. *in tr. de iurisd. lib. 4. c. 10.*

83 Tertiò, In personis nobilium † possessorum, arcium communium, vulgò **Der GanErben/ Burgkmänner oder Burgkleuthe/** quȩ non tantùm à principum ordinaria iurisdictione sunt exempti, sed Cæsaris & Cameræ quoque respectu primæ instantiæ priuilegium beneficii Caroli IV. & sequentium Imperatorum obtinuerunt. *Catalogo Priuilegiorum verb.* **Gelnhdusische Freyheit/** *fol. 426.*

84 Quartò, In Canonicis siue Capitularib. † Bruxellensib. Burschedens-

densibus ac Arnuellensibus soli Cæsari & Imperio, vt antea diximus, subiectis.

Quintò, In personis nobilium † solum Cæsaream iurisdictionem agnoscentium. 85

Milites criminum rei † Magisteriæ iurisdictioni subijciebantur, iure veteri Pandectarum *l.4.§.reg.de re militari.* Cuiac.*in l.proposuisti.C. de foro compet.* Herman. Vulteius *in l.magisteria. C.de iurisdict.& in l.vnic.C.in quib.caus.mil.fori præsc.vtuntur.* Constitutionum verò, iure ordinariæ præsidum prouinciarum subiacent, iurisdictioni, nec sub pretextu priuilegii militaris laxetur disciplina publica, & publicæ vtilitati aliquid detrahatur, *l.2.C.de priuig.schol. libro 12. & l.vltim. de Castrensianis & Ministerian.lib.12.* Quid autem hoc tempore † seruetur præter constitutionem imperii, vulgò, **Römischer Keys. May. Reuterbestallung** / Anno 1570. publicatam ex peritis rei militaris discendum est. 86 87

In causis ciuilibus † olim nullo fori priuilegio vtebantur, sed in loco domicilii conueniendi erant, *l.municeps ad municipal.* Paul. Castr. *in l.penult. C.de iudic.* Iure verò singulari constitutionum iurisdictio Magistro tributa est, *l.penult.* & ibi Cyn. Bald. Paul. de Castro & alii, *C.de iurisd.l pen. C.de iudic.* Zang.*in tr.de except.c.1.n.123.* 88

Septimò fallit in scholaribus, † qui etsi ex recepta interpretum sententia in loco, quo literis operam dant, habeant tres iudices, Magistrum Vniuersitatis, diœcesanum & præsidem politicum, vt probant ex *proœm.ff.§.fin.& Auth.habita.C.ne fil.pro patre.* Her. Vult. *l.1.C.de iurisd.om.iud.* Ac de præside etiam probatur hac ratione, quod extra controuersiam sit, licet scholastici, qui studiorũ causa in loco aliquo cõmorantur, non censeantur contraxisse domicilium, nisi post decenniũ ibidẽ transactum, *l.2.C.de incol.lib.10.* tamen priuilegiis ciuium & subditorũ vtuntur, Bart.*in tr.repress.n.5.q.1.nu.12.* Io.de Plat.*l.ciues C.de incol.lib.10.* Quod extra fauores ad odia & incõmoda non esse porrigendũ docet Ang. Aret *in §.ius ciuile.Inst.de iur.nat.gent. & ciuil.* Tyraq *in tract.de nobilitat.cap 6.num.491.* Ripa *in l.1.num 7.de leg.1.* Hoc tamen certum est ex priuilegio Friderici *in d.Auth.habita.* vt optio detur, vel coram Magistro, quem honoris causa etiam dominũ appellat Imperator, vel Episcopo conueniri 89

Digitized by Google

velint Hub. de Bonacursu *in pr. rub. quomod. exam. ord. nu. 40.* Licet
90 autem generalis sit dispositio † de iurisdictione in scholasticos de Magistris, scholaribus omnibus, *Auth. & §. fin. dicti proœmii pandectarum de legum Professoribus:* Vsu tamen horum temporum absq; discrimine omnibus scholarum Magistris ac Professoribus iuris inter scholares vel reum scholarē, & alios iudicandi facultas non permittitur: sed more in scholis Europæ fermè publicis omnibus recepto singulis semestribus Rector creatur; qui de consilio Senatus Academici, vel Adsessorū ius dicit. Præterea licet etiam, quo ad loca studiorum in genere disponat *d. Auth. habita.* Restringitur tamen ad scholas tantū publicas, siue Academias, quas vulgò Vniuersitates & studia generalia & priuilegiata appellāt. *c. tua. de cleri. non resid. c. 2. de priuileg. in 6.* Salic. *in d. Auth. habita. n. 18. C. ne fil. pro patre.* & ibidem Bologn. *nu. 284.* Hostiens. *in sum. de magistr. scrin.* & ibi Abbas & Felin. Bald. *in proœm. decret. num. 40.* Luc. de Penna *l. 1. col. fin. C. qui ætat. vel professione se excusant. lib. 10.* Horat. Lucius *in tract. de priuileg. in fin. de his, qui gaudent priuileg. schol. num. 23.* vbi exempla studiorum generalium, tam priuilegio, quàm consuetudine approbatorum enumerat.

91 Qualis autem & quanta † iudicibus scholasticis hoc Imperatoris Friderici priuilegio iuris reddendi facultas tributa sit? an plena vel integra, tam in capitalibus, quàm pecuniariis causis? An verò solummodo in ciuilibus, non vsque adeo inter interpretes expeditum est. Ac in ciuilibus solummodo concessam esse post Bald. Angel. Paul. Castr. Lucam de Penna sentiunt Pacius, Donellus, & alij allegati à Petro Heigio hosce sequent. *quæst. part. 2. quæst. 11. num. 7.* argumenta referuntur à Scipione Gentili, *de iurisd. lib. 3. c. 17.* Vtramq; autem, tam ciuilem, quàm criminalem iurisdictionem, Authentica hac contineri rectius post Accursium & Bartolum arbitrantur Iulius Clarus *receptar. sentent. §. fin. q. 35.* Horat. Lucius *de priuil. schol. 65. versic. amplia.* Scodobius *in d. Auth. versicul. veruntamen. num. 1. folio 126.* Quam sententiam multis rationibus confirmat, & ad contraria respondet Scipio Gentil. *de iurisdiction. libro 3. cap. 17.* Sed inanis & otiosa hoc Reipublic. statu de Authentica illius interpretatione videtur disceptatio, quo non

Digitized by Google

non vt Friderici primi æuo iurisdictio omnis in pleno Principis est arbitrio, sed iura patrimoniorũ redacta quantum Rectoribus scholarum, imprimis nuper institutarum de iurisdicendi potestate sit permissum, ex concessione eorum in quorũ iurisdictione sunt erectę vel possessione legitima metiendum est.

Octauo, Constitutione † quoq; Constantini, quando Imperator inter Pupillos & viduas, conuertitur ordo iudicii iure singulari indulto pupillis, viduis & aliis conditione sortis miserabilibus personis, si iis lis sit cum potẽtiorib. vt eam, extra prouinciam ordinariam, ad Examẽ Imperatoris trahere possint, *d. constitut. §. fin.* Hoc vero tempore nullum huius priuilegii esse effectum, sed Principes & status in causis viduarum & miserabilium personarum ordinariam exercere iurisdictionem, testatur Gail. *obser. lib. obs. 1. num. 4.* & Herman. Vulteius *l. vnic. C. quando Imperat. inter Pupill. vel Vidu.* vt supra *cap. 4. huius libri num.* 47. indicatum est. 92

Quod ad personas † alieni fori qui propter obligationem principum Iurisdictioni subiiciuntur, præmissa definitio ita declaratur, vt non simpliciter, sed quibusdam adiectis locum habeat. 93

Primò enim in loco † contractus ex obligatione ibi inita conueniri non potest, nisi tempore contractus eo loco constiterit. *l. Hæres absens. §. Proinde. de iudic.* consistere † in loco dicitur non domicilium suum ibi figere, vt explicatur *in d. l. Hæres.* Sed cœptum iter mora aliqua interrumpere, ideo si quis cum aduenis contraxit, qui tantum transeunt, & confestim sint discessuri, vel eo qui præteruehuntur nauigio, quod παραπλεῖν dicit I. C. *in d. §. proinde.* vel equo. *l. 21. de in ius vocando,* in loco quo transierunt, etiamsi obiter quid emerint aut vendider nt conueniri non possunt, *d. l. hæres. §. proinde.* Quod autem propriè sit in loco contractus consistere id à I. C. non deffinitur, sed exempla tantum ponuntur, conductio nimirum tabernæ, pergulæ, horrei, armarij, officinæ: In cæteris, quomodo & quandoquis in loco contractus consistere dicatur iudicis arbitrio committendum existimo, ex iis, quæ tradit Menoch. *in tract. de arb. ind. quæst. libr. 1. quæst. 2.* 94 95

96 Secundo non sufficit † ad subeundam iurisdictionem, Principis obligatio, à cõsistente eo, quod diximus, modo, tempore contractus, in territorio alieno, contracta, sed necesse quoque est, vt tangere instituti iudicij ibi inueniatur; *d. l. Heres in princip. de iudic.* In eoque interpretes omnes consentiunt, Iacobus de Bellouis. *in capit. Romana. §. contrahentes num. 6. de foro compet.* Bartol. *in d. l. Heres. §. 1. de iudic.* gloss. *in cap. 1. in verb. loco.* & ibi Innocent. *de plus petit.* gloss. *in capit. licet, ratione in verb. contractus.* & ibi Abbas *num. 79. de foro compet.* Socin. *in capit. dilectus. eod.* Iohan. Franc. Ripa. *cap. 1. num. 65. de foro compet.* Bernhard. Diaz. *in reg. 6. 42.* incip. *Remissis enim Ciuilibus.* Color. *de process. executiu. part. 2. cap. 1.* Sed quam
97 habeat necessitatem † quod dicitur Reum in loco contractus inuentum, ibi se defendere debere, per omnia non est expeditum. Et veterum iuris commentatorum Iohannis & Azonis sententia relata ab Accurs. *in d. l. Heres. §. proinde in verb. debebit.* fuit ita præcisè cogi Reum ad iudicium in loco contractus, vbi reperitur suscipiendum, vt eo à Magistratu loci domicilii sit remittendus. Sed verior & iuri magis consentanea Donelli *lib. 17. commentar. c. 16.* est opinio existimantis, cum Remissio in causis ciuilib. ac pecuniariis locum non habeat, Bart. *in d. l. Heres. §. 1. de iudic.* Bald. *in l. consentaneum. C. quomod. & quand. iud. n. 8.* necessitatem defendendi sese in loco contractus afferre pœnam contumaciæ, vt si vocatus in ius se non defendat, patiatur actorem immitti in bona sua loco contractus possessa, vt nominatim cauetur *in d. l. Heres. §. 1.* Quæ in contumaces iure ciuili statuta est, vt indicat *l. fatisq. de in ius vocando.* Quod si bona loco contractus non habeat, nullas aduersus contumaces iudicis esse partes, non quod ius deficiat, sed quod nihil sit, in quo iudex officium suum exercere possit. Idque de iure ciuili indubitatum. Recentioribus vero Pontificum constitutionib. id quoq; cautum est, vt licet Reus ex contractu in alieno territorio conuentus, nulla ibi bona possideat, nihilominus tamen iudicem, apud quem ex contractu agitur, bona absentis in alio territorio sita possidere decernere, & magistratum in cuius territorio ea sita sunt, id iudicatum exequi debere, *cap. Romana. §. contrahentes. de foro competent:* Quod tamen in

Digitized by Google

in foro politico locum non habere iudico, per ea quæ traduntur. *c. vlt. de arbitr. num. 6.* & per Bald. *in l. 6. C. de sacrosanct. Ecclesiis.* Castr. *Auth. Qui semel. num. 10. C. de probat.* Blanc. *de compromiss. q. 2. n. 4.*

Quantum ad delictum, † etsi olim necessitas subeundæ iurisdictionis in loco admissi criminis adeo fuit præcisa, vt non tantum alterius prouinciæ Reus apud iudicem fori delicti accusari & damnari potuerit, sed etiam desiderante eo in locum † quo crimen admissum est, remitti debuerit, secundum modum ac formam veterum Imperatorum rescriptis expressum, vt patet ex *l. solent, de custod. & exhibit. reorum. l. si cui. §. penult. de accus.* & plenius *in Nouella Iustiniani Constitut. Vt nulli iud. 134. §. si vero quis.* Propter causas, quas erudite exponit Donell. *com. iur. ciuil. libro 17. capit. 16.* De remissionis argumento prolixe tractat Didac. Couar. *practic. quæstion cap. 11. de literis requisitor. tom. 2.* Id tamen moribus † immutatum est vt hodie inuiti Principes Maleficiorũ reo remittere non cogantur, sed ibi plerunque puniantur sontes, vbi reperiuntur, Maxime vagabundi Wes. *ad tit. de Iud. num. 16.* Zang. *in tr. de excep. c. 1. n. 91.* Idq; etiamsi moribus non esset introductum, hoc tamen tempore remissionem locum habere non posse arbitror: quod tempore editarum constitutionũ Præsides prouinciarum non suo, sed Imperatoris nomine precario iurisdictionem administrarent, ideoq; is pro arbitrio, de remittẽdis ex vna prouincia in aliam Rei, quod pari in omnes iure vteretur cõstituere potuit: Hodie mutata longè ab ea, quæ olim fuit Reipublicæ forma & prouinciis ac territoriis. Feudi titulo Principibus, Baronibus, Comitibus, ac prælatis concessis, id Imperatori amplius non est integrum, multo minus aliis paribus vel inferioribus. Ac vt rectè ait Herman. Vulteius *in d. l. 1. C. vbi de crim. agi oporteat*, quod olim fuit necessitatis, hodie est arbitrii. Proinde si ex causis, quibus olim † remissiones sunt permissæ restitutio maleficorũ ad locum patrati criminis, postulatur, ea ante concedi nõ solet, quã remittenti instrumento, quod vulgo reuersale appellant, cautum ac testatum sit, id non iure & in fraudem iurisdictionis suæ, sed precario factum, & quod in casu simili ad idem gratificandi studium sese id petentes obligent.

Quo-

1102 Quomodo iure ac morib. Saxonicis † contra reos ex loco delicti profugos procedatur, prolixe exponit Zang. *in titul. de except. c.1.n.91.* Dan. Moll. *Semestr. lib.2.cap.24.*

103 Quod ad locum in quo reperiantur † delinquentes, plerique ex veteribus generalitatem sæpe dictæ *l. 1. C. vbi de crim. agi oport.* in qua simpliciter disponitur, non tantum vbi commissa vel in-
104 cœpta sunt crimina, sed vbi deprehenduntur rei, † criminis quæstiones institui posse, ad locũ domicilii restringunt: Vt nimirum extra locum delicti sontes accusari & damnari non possint, nisi in loco domicilii, Azo Accurs. Bartol. & alii *d.l.1.* Idque vnico argum. *l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud.* quo diserte cauetur in criminali causa accusatori forum rei sequẽdum esse; sed verior recentiorum est sententia, Cuiacii *in practic. hoc titul. per l.1. C. ibi quis de curiali vel cohort.* ac Donell. *com. iur. ciuil. lib.17. cap.17.* quam & sequitur, ac pluribus explicat Vulteius *in d.l.1. C. vbi de crimin.* Præterquam enim, quod ea restitutio ex textu, qui vt generaliter loquens, generaliter est intelligendus, sumi non possit, veritas eius sententiæ diserte expressa & costituta est *in l.3. de offic. præsid.* qua ambiguitas omnis tollitur dum ibi planissime dicitur: *In mandatis Principum esse vt curetis, qui Prouinciæ praeest, malis hominibus purgari prouinciam, nec distingui vnde sint.* Leges autem priores ad posteriores trahi tralaticium est, & error est argumenti Azoniani: Actor in criminalibus sequitur forum rei, Ergo sontes nisi in domicilii loco accusari non possunt. Non enim Domicilium solum est forum reorum delicti, vt erudite hæc refutat Donell. *d. lib.17. cap.16.*

105 Quod vero dictũ est Reum delicti sortiri forum † in loco, quo reperitur, non in genere de quouis delicto, sed illis criminibus, de quibus agitur criminaliter, & ad vinnictam publicam intelligendum est. Quando enim ciuiliter agitur, eadem est per omnia maleficiorum, quæ contractuum & reliquarum obligationum ratio, vt licet extra locũ domicilii rei inueniãtur, tamen nisi deliquerint, ibi conueniri non possint. Donell. *com. iur. ciuil. libro decimo septimo. cap.16.* Vulte. *d.l. 1. C. Vbi de crim. agi oportet, nu.10. in fin.*

De

De Sitv rei, ex † quo quis subiicitur iurisdictioni iudicis nõ 106
sui, recepta interpretum sentẽtia ita declaratur, vt in arbitrio sit actoris, vt vel in loco rei sitę vel domicilii reum cõueniat, siue de proprietate, vel possessione agat: nec si in domicilio cõueniatur, ad locũ rei sitę conuentũ reuocare posse Coler. *in tr. de proces. execut. par. 2. n. 13.* Vbi dicit forũ domicilii † esse generale & ordinari- 107
um, ac prædominari vel saltem cõcurrere, cum quolibet alio foro siue contractus, siue delicti, siue destinatę solutionis, siue rei sitę. Et iudicẽ domicilii cæteris parib. ita esse cõpetentem, vt nulla exceptione, † nisi pręuentionis aut litis pendentię sit declina- 108
bilis, probat Fel. *in c. fin. n. 23. et 24.* & ibi Abb. *de for. cõp.* Accurs. & Dd. *in l. fin. C. vbi in rem actio.* licet aliter post gl. & Host. *in c. sane, in verb. prouinciæ de foro cõpetenti* sentiat Don. *cõ. iur. ciuil. libr. 17. c. 16.* vbi solum locum rei sitæ, de proprietate ac possessione actionis, forum esse cõtendit, ita vt Reo in loco Domicilii de proprietate & possessione conuento, præscriptione vti liceat, ac præcise in foro rei sitæ hæc actio intendenda sit, quod & Zang. secutus est, *in tit. de except. c. 1. n. 118.* Cõmunem sententiam cõfutata singulari Donelli opinione defendit Vul. *d. l. 1. vbi in rem actio exerceri debet, n. 7. & seq.*

Secundo porrectio ista † iurisdictionis Principũ in homines 109
alieni fori ex situ rei in suo territorio, restringitur, vt saltẽ locum habeat in actionib. in rem, cuius duo sunt capita: aut n. de ꝓprietate vel de possessione agitur: Ad actiones aũt in personã minimè extenditur. Est n. dispositio *l. 1. C. vbi in rẽ actio.* à iure cõmuni † ex- 110
orbitans & quæ à tenore & constantia iuris cõmunis deflectunt stricte sunt interpretanda *l. ius singulare. de legib.*

Et licet quis ratione rei subditus dici possit, etiamsi Regia dignitate emineat *c. vlt. de foro comp.* gl. *in clem. 1. in verb. subditis. eodem.* Antea tamen diximus, improprie istos dici subditos, propriè vero solos illos, qui ratione domicilii Principibus sunt subiecti. Fel. *c. licet ratione delicti. n. 23. de foro compet.* Abb. *c. dilectus de rescr.* Col. *de processib. executiu. par. 2. c. 1. nu. 13.* Dec. *cons. 161. nu. 3.* Soc. *cons. 79. nu. 13.* Cephal. *cons. 161. n. 9. & cons. 246. nu. 13.*

Sed quæritur, An si extra locum † domicilii Comes, Baro vel 111
Nobilis in territorio alterius Principis bona possidens respectu

iſtorum bonorum homagium prȩſtiterit, & Principem pro Principe ac Domino ſuo hȩreditario agnoſcat, eique ea ratione obedientiam ſe præſtaturum promittat, ordinariæ eiuſdem iuriſdictioni ſubiectus. Et videtur, quod ſic: Quia præſtatio homagii plenam ſubiectionem denotat, ac ſubditum quem vulgo vocamus Landſaſſen efficit.

Iacob. de S. Georgio *de Homagio*. Et licet ratione rei ipſius non niſi quoad actiones in rem, forum extraneum ſubiret: Tamen quia præſtatione Homagii ſeipſum ſubiicit iam amplius ſe à iuriſdictione Principis ordinaria eximere non poteſt. Certi enim iuris eſt, ſi quis ſponte ſe ei, cui non ſubeſt, vel conuentione aperta, vel re & facto ſubiiciat, in eum iuriſdictio acquiratur. *l. 1. de iudic.* Nec illa præſtatio Homagii & obligatio ad res reſtringi poſſunt, cum obedientia promittitur à perſona nec etiam præſtari poſſit à rebus tanquam inanimatis. Ergo non tantũ in realibus, ſed etiam perſonalibus Principi ſe ſubiecisse videtur.

Sed illis non obſtantibus, præſtatione eiuſmodi Homagii & obligatione ad prȩſtandam obedientiam & alia quæ bonorum reſpectu ſubditi præſtare tenẽtur, tanquam ſubditus ordinariæ
112 iuriſdictioni nõ ſubiicitur. Eſt enim Homagium † ſiue Hominium quod Erbhuldigung vocamus, duplex: Perſonale & reale. Chaſſ. *in conſuet. Burg. tit. de Fied. rub. 3. §. 4. verb. & Homag. num. 23. & tit. Des menus mort. rub. 9. §. 18.* Licet igitur, quoad vnam ſpeciem ſeſe ſubiecerit: non ſequitur, quoad aliam ſe quoque obligaſſe.
113 Sunt enim contractus † ſtricti iuris. *l. Quicquid ad reſtringenda. de verb. oblig.* Menoch. *conſil. 160. num. 26. vol. 2. l. veteribus. de pactis. l. in vendendo. de contrah. emption.* Roland. à Valle, *conſil. 58. num. 64. & conſil. 59. num 32. volum. 3.* Nec obligationes ex obligationibus faciendæ *l. 4. §. ait Prætor. de re iudicat. l. dedi. in princ. & l. mulier. de condict. ob causã.* Bart. *in l. 3 §. nũc de effectu. de lib. lega.* Tir. *in tr. de vtroq. retr. fol. 259. nu. 1.* Cacheran. *conſil. 21. num. 20.* ac odioſa eſt ſeruitus omnis & ſubiectio, ideoque reſtringenda. Iacob. Aretin. & poſt eum Bald. *in l. non poſſunt. in 2. lectur. de legib.* Tiraquell. *in tractat. de vtroquo retract. in præfat. fol 19. num. 62.* Roland. à Valle *conſil. 38 numero 19. volum. 3.*

Quantum

Quantum ad PARTES IVRISDICTIONIS † essentiales omnes attinet, restringitur iurisdictio Principum, si ab eorum sententiis vel Imperator vel Camera prouocetur. Est enim appellatio altera libertatis † tuendæ arx dicta à Liuio *libr. 3.* Gregor. Tholos. *Syntagm. iur. vniuersi libro* 32. *cap.* 10. *num.* 2. Omnibus regulariter à Principum † sententiis permissa *Ord. par. 2. tit. 28. §.* Vnd dieweil bißher/ & quidem simpliciter nulla litis æstimationis habita ratione, Cameræ vero certa † summa præscripta, de qua supra *c.* 5. De summa tamẽ appellabili Cameræ dictũ intelligendum est, vt priuilegiis statuum de appellationibus in Camera non recipiendis fraudi non sit deputat. Decreto Anno 1600. §. Diese angemeldte/ Petr. Denais. *iur. Cam. titul. 29. verb. appellationis summa. numero 7.* Quorum quædam prorsus † ἀνυπεύθυνα reddunt judicia Principum, vt de Priuilegio Ducum Saxoniæ adserit Knichius. Quædam soli appellationi, † & quidem planè eximunt quædã nisi certa quantitas appellabilis interueniat. Quorum autem Electorum & Principum tam Ecclesiasticorũ quam secularium iurisdictio vel planè vel certæ † summæ, conditione adiecta ab appellatione ad Cameram sit immunis, refert Wilhelm. Roding. *Pandect. Camer. libro* 1. *titul.* 20. *§. principes, fol.* 117. *numero* 1. 2. *& 3.* 114 115 116 117 118 119 120

De Regni Bohemiæ † subditorum priuilegio fori amplissimo tam quoad primum, quam secundum iudicium, relatum est in constitutione Caroli ea, quam Auream bullam vocant, *titul. 8. de Regis Bohemiæ & Regnicolarum eius immunitate.* Ac tantum de limitatione Iurisdictionis Principum ex iure communi. Ex iure † & capite singulari imminuitur iurisdictio Principum, vel ab extraneis vel subditis. 121 122

Ab extraneis † si vel voluntate Principis pars aliqua iurisdictionis, ex causis, quib. Dominium vel aliud ius in re trãsferri solet quæ cõmemorantur *in l. 1 & deinceps 6. sequ. de publ. & prosoluto ac de vsurpat. & vsucap.* Donel. *com. iur. ciuil. lib. 4. c. 16.* quatenus eam in commercio esse diximus supra *libro primo, capit. 18.* more rerum incorporalium tradita, vel pignoris, locationis aut alio titulo obligata aut vsucapta vel saltem possessa sit. Vt enim 123

Digitized by Google

de iure superioritatis in genere traditū est à Knichio, partē eius nimirum à Principe externo in alieno territorio obtineri posse, de iure territorii *c. 4. tit. de iure superioritatis speciali in alterius territorio, n. 6. & 7.* Sic etiā de iurisdictione indubitato ac potissimo eius membro, quin in alieno territorio quo ad loca & personas certas à Principe vel Domino extraneo quæri possit, dubium nullū relinquitur, per ea, quę tradit Schrad *in tr. feud. par. 10. sect. 1. num. 148.* Bal. *in l. 2. de iudic.* Alex. de Imol. *in l. fin. de iurisd. omn. iud.* Alcia. *cons. 20. n. 6. lib. 1.* Bal. *c. cum delegatorū. 42. n. 14. de off. delegati.*

124 A subditis † si vel priuilegio vel feudi vel alio titulo habili, vel in certa parte territorii, vel causis & personis à volētib. Principibus, iurisdictio in subditos trāslata vel obligata, vel inuitis ipsis longa possessione quęsita est. Feudi titulo plerunq; in certis locis ac districtib. concedi solet Nobilib. Baronib. quoq; & Comitibus in territoriis suis Domicilia cōstituta habentib. Priuilegio autē expresse vel tacite vsucapione nimirum legitima Ciuitatibus & aliis vniuersitatibus, vt sunt in Episcoporum territoriis capitula Cathedralium & collegiatarū Ecclesiarum, cōuentus item Cœnobiorum in res ac personas vrbibus ac prædiis eorum comprehensas. Hisce omnibus quia non mandata vel delegata, sed iure reali, ac suo non Principis nomine exercenda concessa est iurisdictio, non cumulatiue sed priuatiue datam intelligi, ita vt quoad prima iudicia Principis cum iis non concurrere, nec causas auocare possint, nisi per appellationem & alios modos legitimos ad ipsos relabatur, morib. magis, q̄ scripti iuris ratione receptum esse, antea in genere tradidimus. *lib. 1. c. 30.* Quam cōsuetudinem secundū naturam suam stricte intelligendam esse, quoq; monuimus. Vt n. præscriptio. sic etiā cōsuetudo iis nō præiudicat, cōtra quos intentata non fuit. Bal. *cons. 257.* incip. *Quæst. vertens vers. 3. præmittendum in l. 2.* Fulu. Pacian. *cons. 128. n. 14.* Et Coler. *de processib. execut. par. 2. c. 1. in fine.* Etsi præmissam sententiam iuris quoque rationib. defendere conetur, non raro tamen aulicos causas arduas & pecuniosas ad se reuocare Canonistas in eo secutos ex relatione Zasij *in l. stipulatio hoc modo concepta n. 28. de verbor. obligat.* affirmat.

De præ-

CAPVT IX.

De Prælatorum Imperij Iurisdictione.

SVMMARIA.

1 Prælati *verbi etymologia.*
2 *Alia in iure ciuili.*
3 *Alia in iure Canonico significatio.*
4 *Aliquando latissimè pro quolibet administratore habente officium perpetuum.*
5 *Propriè prælatorum ac prælaturarum appellatione veniũt beneficia & officia maiora Pontificatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia.*
6 *Quomodo in negotiis imperialibus accipiatur nomen prælati.*
7 *Olim latior, hodie contractior prælatorum acceptus.*
8 *Georgius Schillingus à Kanstat Equitum Rhodiorum magister per Germaniã, inter principes imperii à Carolo V. susceptus virtutis causa.*
9 *Antistites Fuldensis, Hirsfeldensis, Campidonensis, Murbacensis, Prumensis, Corbiensis, Stabulensis, Elbãgensis, & Berchtelgadensis, quo tempore in principum Ecclesiasticorm subsellia recepti.*
10 *Abbatissas quoque prælatorum appellatione contineri.*
11 *Licet in plerisque decretis Abbatissæ à prælatis videantur distingui, id tamen ab Abbatibus solummodo discernendi, non à numero prælatorum eximendi fit causa.*
12 *Masculinum comprehendit fœmininum.*
13 *Tametsi sexũ aliquando distinctũ reperias* Prælaten & Prælatinnen.
14 *Prælatorum quoque contractiori hac significatione quidam principum titulo & honore insignes: vt Abbatissa Quedlinburgensis, Gernrodensis, Buchauiensis, Andlouiensis &c.*
15 *In iure autem ferendi suffragii cæteris pares.*
16 *Prælati omnes in iurisdictione titulo vel priuilegio expresso vel tacito quæsita in districtu suo, quoad personas & causas regulariter idem possunt quod principes.*
17 *Iurisdictio prælatorum eodem modo, quo principum restringitur.*
18 *Minuendæ prælatorũ Iurisdictionis singularis modus* ADVOCATIA.
19 *De origine vocabuli* Aduocatiæ, *remissiuè.*

Digitized by Google

20 *In iure feudorum Aduocatia pro beneficio adiuncto Aduocati officio accipitur.*

21 *In iure Canonico dignitatem, siue vrbis, siue Ecclesiæ præpositurам significat.*

22 *Hoc loco Aduocati pro patronis ac defensoribus Ecclesiarum ac cœnobiorum accipiuntur.*

23 *Et iura Canonica & Cæsares ipsi sese Ecclesiæ Aduocatos vocant.*

24 *Aduocatorum munus olim latè patens iurisdictionem non tantùm ciuilem & criminalem, sed Oeconomiæ quoque administrationem comprehendebat.*

25 *Progressu verò temporis Ecclesiæ & Monasteria ciuilem iurisdictionem ipsæ vsurpare cœperunt, sola criminali Aduocatis relicta.*

26 *Olim ab Imperatoribus Ecclesiis & monasteriis Aduocati sunt præpositi.*

27 *Hodie in Episcopatus administratione Aduocati officium in vsu esse desiit.*

28 *Monasteria arbitratu suo Aduocatos iurisdictionis criminalis administrandæ causa vel eligunt, vel ius illud feudi titulo in quosdam conferunt.*

29 *In quibus prælatorum iurisdictio Abbatiæ diminuatur tenor constitutionis & inuestituræ, vel obseruantia, & vsus ostendit.*

1 PRÆLATI † verbum à præferendo dictum, in iure ciuili † non
2 nisi adiectiuè vſurpatur, vt apud Modeſt. *l. si à debitore. 8. de falsis.* prælatus dies, pro anticipato, & cùm nondũ veniſſet, tamen quaſi iam veniſſet ſcripto (quod vulgus Antidatum dicit) cuius cõtrarium eſt repetitus *in l. 1. de fid. instrum.* Ex Hotoman. *in com. verbo-*
3 *rum iuris.* Simon Scharder. *in lexico*: Apud iuris verò † Canonici auctores ſimpliciter prolatũ pro Antiſtite eccleſiaſtico accipitur
4 *tit. de postulat. prælat. & de eccles. prælat.* Et interdũ latiſſimè † pro quolibet adminiſtratore, qui habet officium perpetuum, ita vt cuſtodes quoq; & miniſtros ſodalitatis minorum vel prædicatorũ plebanos & presbyteros cõprehendat. Canoniſtæ pleriq; *in c. 2.* cum gl. & ibi Felin. *de iudic.* Decius *col. pen. c. tuam. de cler. ægrot.* Innoc. *in c. de multa. de prebend.* Cardin *in clem. 1 de supplend. neglig. prælat.* Lancelot. Conrad. *in templo iud. lib. 2. c. 10. nu. 7.*

Pro-

Propriè tamen † prælatorū ac prælaturarū appellatione veni- 5
unt beneficia maiora pontificatus, patriarchatus, archiepiscopatus, episcopatus, abbatia, non aūt Rectores ecclesiarū, gl. per tex. *in clem. dudum. §. non aūt. in verb. prælati. de sepultur. in clem.* Fel. *in c. 2. de iudic.* Card. *in clem. 1. de sepult. & clem. 1. de consang. & affin.* glo. & Abb. *in c. decernimus de iudic. c. 1. de ætat. qualit. ord. c. indemnitatib. de elect. in 6. c. vt Apostolica, de priuil. eod.* Pet. Greg. Tholos. *in syntag iur. vniuers. lib. 17. c. 3.* Lancell. Conrad. *in tēplo iud. lib. 2. c. 10.* In negotiis † ve- 6
rò imperialibus diuersimodè hoc verbum accipitur. Olim enim, vt constat † ex matricula VVormatiensi, proceres ecclesiastici o- 7
mnes Episcopis dignitate inferiores, vt sunt Abbates, Abbatissæ, Magistri ordinum militarium Diuæ Mariæ & Ioannis Bailliui, etiam siue cōmendatarii prouinciales Alsatiæ, Burgundiæ & Confluentinus, &c. vulgò **Landtcompter / der Balley Elsaß / Burgund / vnd Coblentz /** directo imperio parentes eo nomine appellabantur. Hodie verò prælatorum imperii angustiori appellatione propriè & regulariter ij tantùm antistites Ecclesiastici comprehenduntur, qui licet immediatè imperio subiecti, partim etiam principum titulo sint decorati, ius tamen suffragiorum singuli insolidum, ac par principibus non habent, sed vniuersi vnius solummodo principis sustinent, vt suprà cap. 2. huius libri expositum est, vt sunt propriè ac regulariter Abbates, Præpositi, Abbatissæ & commendatarij quidam prouinciales, prælatorum titulo enumerati *suprà cap. 1. huius libri.* Ordinis enim Equitum tam Marianorum, quàm Diuo Ioanni sacrorum Magistri, item Abbates Fuldensis, Hirsfeldensis, Cāpidonensis, Murbacensis, Prumensis, Corbeiensis, Stabulēsis, præpositus Elbangēsis & Berchtelsgadensis ex prælatorum albo in principum Ecclesisticorū ordinem recepti, singulorum suffragiorum ferendi ius hoc tempore obtinent. Et quantumad Iohannitarum Magistrum, ordinis eius † iuribus regalibus aliquamdiu neglectis, Georgium Schil- 8
lingium à Kanstat nobilem Sueuum, virū rei militaris in primis nauticæ peritissimum ob egregiam operam Carolo V. Cæsari, in periculo Algeriano nauatā, Hatstenio in Magistratu succedentē inter principes imperii primū susceptum renouatis regalibus,

Anno

Anno 1545. narrat Henric. Panthaleon. *de ord. Ioannitar. rebus gestis lib 10. fol. 3 8.* A quo tamen subscriptio decreti Comitiorū Spirensium Anno 1545. dissentit, qua Schillingi antecessor Hatsteinius, cuius ille tū legatū egit, iā inter principes ecclesiasticos refertur.

9 De Abbatibus† Fuldensibus, Hirsfeldensibus, Campidonensibus, Murbacensib, Prumensib. Corberensib. Stabulensib. præpositis Elbangensib. & Berchtelsgadensibus variant Decretorum subscriptiones. Fuldensis n. An. 1521. inter principes refertur, & in distributione 10. regionū siue circulorū imperii an. 1522. Episcopis adiūctus à prælatis secernitur. Decreto aūt Comitiorū Nurnbergensium, an. 24. prælatis annumeratur. Ab an. tamen 1527. semper principib. adscriptus reperitur. Hirsfeldensis etsi an. 1530. in principum ordine referatur: anno tamen 1533. inter prælatos ponitur. Ab an. aūt 1544. perpetuò principib. accensetur. Campidonensis an. 1507. 1512. 1521. idē an. 1526. 1527. 1529. 1533. An. 1541. 1542. 1545. inter prælatos: Ab anno 1548. semper inter principes ponitur. Murbacensis ann. *1521. 1529. 1541.* prælatis: Ab anno verò *1548.* principibus associatur. Elbangensis quoq; an. *1521.* prælatis. Ab anno *1555.* semper principib. adscribitur. Berchtelsgadēsis an. *1526. 1541.* 1542. *1544. 1548.* 1555. inter prælatos: Ab an. *1559.* semper inter principes est relatus. Prumensis & Stabulensis an. *1533. 1542.* 1555. *1559. 1566.* inter Abbates. Ab an. *1570.* semper inter principes referuntur. Corbiēsis ab an. 82. principū ordini adscriptus. Hi omnes à prælatorū propriè sic dictorū ordine seiuncti, parem reliquis principib. tam ecclesiasticis, quàm politicis in subselliis ecclesiasticis, vulgò **der Geistlichen Banck** dicendæ sententiæ insolidum potestatē obti-

10 nent. Non tantùm aūt Abbates,† sed Abbatissæ quoq; prælatorū contractiori hac significatione continentur. Etsi n. in plerisque

11 Decretorū †imperialium subscriptionibus Abbatissæ à prælatis distingui videntur, dum præmittitur **Prælaten/ Persönlich/ Prælaten/ Bottschafften/** cui disertè subiicitur, **Abbatissen/ Bottschafften/** tamen preterquam q̃ id nō est perpetuū, sed in subscriptione decreti Spirensis, an. 1526. & 1527. sub titul. prælatorum Abbatissæ quoq; simpliciter ponuntur, non tā Abbatissas à genere prælatorū eximendi, quàm eas ab Abbatib. solummodo distinguendi causa

Digitized by Google

causa fieri, ex clausula perpetua subscriptioni Decretorum præmissa, Vñ seyn diß die hernach beschrieben: Wir der Churfürsten/Fürsten/Prælaten/Graffen/Herrn/vnd deß H. Reichs Städte/Botschafften/Gewalthaber vnd Gesandten/ apertè colligitur, quæ sub vno nomine prælatorũ vtrosq; cõprehendit, vt aliâs regulariter in quacunq; dispositione fœmininũ † sub masculino continetur, *l. si quis id quod, de iurisd. om. iud. l. mancipia. C. de seruis fugit. l. qui duos milites. de legat. 3.* Dyn *in l. 1. de verb. sig.* Soci. *reg. 312.* Tyraq. *in tr. de vtroq; retractu §. 1. gl. 9. n. 200. cum seq.* Dec. *in l. fœminæ. de reg. iur.* Cacheran *cons. 20. n. 8.* Fulu. Pacia *cons. 7. n. 4.* Tametsi alicubi † sexũ distinctum reperias Decreto Comitior. Spirens. Ann. 1542. §. mit den Prælaten/Prælatin. & An. 1544. §. Aber ein jeder Prælat/Prælatin *& versicul.* Nemblich ein Prælat vnd Prælatin/ rc. Prælatorũ etiam † angustiori hoc acceptu quidam principũ titulo ac honore vel expresso priuilegio, vel præscriptione insigniti sunt. In primis verò Abbatissa Quedlingburgensis, Gernrodensis, Buchouiensis, Andlouiensis, & aliæ, quo ad ius verò dicendæ † sententiæ in Senatu imperii, plus cæteris nihil possunt. 12 13 14 15

16 Porro prelati omnes, † siue principum, de quibus iam diximus *supra c. 8. huius lib.* siue suo ordine censeantur, si iurisdictionẽ temporalem. (De ecclesiastica n. *c. 7.* explicauimus) vel inuestitura ab imperio, vt plerique vel alio titulo, priuilegio vel præscriptione quæsitam habẽt, in toto suo districtu, quo ad personas & causas in iure reddendo idẽ ius, quod principes politici obtinent, id quod etiam à Canonistis, prelatos nimirũ temporalia habere posse, annotatũ est *in c. Romana. §. debet. de appellat. in 6.* Paul. de Castr. *in l. si quando.* & ibi Batt. *n. 13. C. de appell.* gl. *in c. solitæ. de maior. & obed* Batt. *in l. 1. §. si quis. de appell.* Geil. *obs. lib. 30. n. 4.* Et in specie iurisdictionem temporalem, Card. *in clem. statutum. de elect.* Et quandoq; præstare iuramentum fidelitatis & homagii principi laico ratione temporalitatis Spec. *in tit. de feudis §. 1. in prin.*

17 Quibus aũt † modis tam ex iure cõmuni, quàm singulari limitari diximus principũ iurisdictionem, iisdẽ quoq; prælatorũ imperii potestatem restringi certũ est. Modus verò † singularis, quo 18 præ aliis ordinib. prælatorũ potestas plerumq; diminui solet, est

19 Aduocatia, vulgò Vogtey. De cuius vocabulo † origine & significatione multa cognitione digna congessit Knich. *de iure territorii,*
20 *cap.4.tit.* Voigthcia. In vsibus feudorum Aduocatia † accipitur pro beneficio adiuncto aduocati officio, quamdiu is pro domino ordinatè & solerter patrocinium susceperit, vt probatur *in §. publicè. de pace tenenda, & violatoribus eius.* Stephan. Forcatul. *in comm. de feud. c.3. n.12.* Schrad. *in tr. feud. part.5. c.6. nu.22.* In iure verò Canoni-
21 co dignitas † est quædam, siue vrbis aut Ecclesiæ præpositura *c. saluator. 1. q.3. c. in quibusdam. de pœnis. c. præterea. de iure patronat.* Cuiac. *ad*
22 *constit. Friderici. de pace tenend. in vsib. feud.* Hic Aduocatus † pro patronis ac defensoribus Ecclesiarum ac cœnobiorum accipimus.
23 Sic accipiunt Pontifices † *in c. quia clerici. de iure patron. & c. venerabilem. vers. quod aũt. de elect. & in c. Romani in clem. de iureiur.* Vbi Rex Romanorũ Aduocatus Ecclesiæ dicitur, Leopold. à Babenbergk *de iure regni & imperii Romani c.9. in fine.* De quorum officio Stumphius *lib.5. c.3.* Imò Cæsares ipsi eo titulo vtuntur. Decreto Comitiorum Colon. Ann. 1512. §. Vnd nach dem wir als rechter Voigt vñ Schirmherrn der Christlichen Kirchen. Fuit aũt priscis temporibus
24 munus † eorum latissimum iurisdictionis non tantũ ciuilis & criminalis, sed œconomiæ quoq; administrationem cõprehendens.
25 Progressu verò tẽporis † Monasteria ciuilem iurisdictionem ipsa vsurpare cœperunt, sola criminali Aduocatis relicta.
26 Etsi aũt olim † ab Imperatorib. Aduocati tam Episcopis quàm Abbatibus sint præfecti, vt de VVormatiensi, VVurtzburgensi, Argentinensi, Spirensi, Lausanẽsi & Genuensi Episcopo, de Fuldensi, Campidonensi, VVeisenburgensi monasteriis exempla refert Knich. *d. c.4. verb. Voigtheia. n.33.* Alia Cuiac. *ad tit. de pace tenend.*
27 *in fin.* Hodie verò cùm Episcopi † & prælati imperii omnes de iurisdictione vniuersa ab Imperatore instar politicorũ principum inuestiantur: Aduocatorum officium in Episcopatus administra-
28 tione in desuetudinem abiit. Monasteria verò † immediatè imperio subiecta, quia de vtraq; iurisdictione ab Imperatore sunt inuestita, vel pro arbitrio aduocatos iurisdictionis criminalis administrandæ causa ad tempus eligere & constituere, vel ius illud feudi titulo ac lege in aliquos conferre sueuerunt. In quibus verò prælatorum

Digitized by Google

latorum † iurisdictionem, tam in ciuilibus, quàm criminalibus 29
Aduocatia diminuat, tenor constitutionis vel inuestituræ, vel obseruantia & consuetudo, quæ in circumagenda iurisdictione omni potissimum excellit, ostendit.

Capvt X.

De Comitum & Baronum Imperij Iurisdictione.

Svmmaria.

1 *Nomen* Comitis *unde?*
2 *Comitum veterum varia genera & officia recensentur.*
3 *Vocabuli germanici,* Grauen *significatio.*
4 Frey Grauen *qui dicantur.*
5 *Vox* Grauen *apud Saxones unde?*
6 *Verborum* Marckgrauen/Pfaltzgrauen/Burckgrauen/Centgrauen *significatio.*
7 *Ducum, Marchionum, Comitum nomina olim tantùm officii ac dignitatis non patrimonii fuerunt.*
8 *Tandem feudi titulo concessa hæreditaria esse cœperunt.*
9 *Eius autor primus in Germania, Ottho Magnus, in Galliis Hugo Capetus.*
10 *Verbi Comitis in consuetudinibus feudalibus significatio.*
11 *Nobilitatis definitio.*
12 *Nobilium generali appellatione non tantùm simpliciter, ac propriè sic dictos, sed Barones, quoque Comites, Marchiones, Duces, sed & Reges contineri.*
13 *Comitum definitio.*
14 *Nobilitas non tantum priuilegio expresso, sed tacito quoque, id est præscriptione quæritur.*
15 *De Comitatu quorundam dignitatis origine Petri de Andlo opinio.*
16 *Comitum ab adiuncto quantitatis, dignitatis diuisio.*
17 *In orientali imperio Comites Ducibus prælati.*
18 *Moribus Gallicis Marchiones Comitibus postponi ex Alciato.*
19 *Comitum Palatinorum dignitas & conditio.*

20 *Comitum propriè acceptorum, quidam principum, quidam suo ordine censentur.*

21 *Principum numero sunt Marchiones, Landtgrauii, Burggrauii, & qui dicuntur* Gefürstete Grauen.

22 *Comites, qui de regalibus iurisdictione ac iuribus omnibus sunt inuestiti, vel ea legitimè præscripta habent, eadem in territoriis suis possunt, quæ principes.*

23 *Nisi conuentione præscriptione, vel consuetudine quid sit immutatum.*

24 *Comitum familiæ quatuor vetustissimo Cæsarum privilegio exemplo aliorum ordinum κατὰ ἐξοχὴν comites imperii,* der vier Grauen deß Reichs *nuncupatæ.*

25 *Ex quibus eo in ordine Schvvartzburgenses soli sunt superstites.*

26 *Quando & à quo ea ordinum ac dignitatum distributio sit instituta.*

27 BARONIS *verbi Etymologia.*

28 *Latissima eiusdem significatio.*

29 *Propriè & simpliciter dictum pro capitaneis comitibus proximis accipitur.*

30 *Barones, nobiles simpliciter dictos, dignitate antecellunt.*

31 *Baronum definitio.*

32 *Lingua Germanica in Decretis Comitiorum variis nominibus appellantur, ac primò* Freyen.

33 *Secundò* Freyherrn.

34 *Tertiò Semper* Freyen.

35 *Quartò simpliciter* Herrn/ *in inferiore Germania* Baron.

36 *Quintò,* Edle Herrn.

37 *Sextò, simpliciter* Edle.

38 *An diuersi sint ordinis semper* Freyen / Freyherrn / Freyen Herrn/ Edle Herrn/ Edle/ *vel* die Edle.

39 *Eorum nomina quidē diuersa genera verò nulla esse autoris sententia.*

40 *Barones Limpurgenses & VVesterburgenses vnde semper* Freyen *appellentur.*

41 *Barones in genere diuiduntur in Barones simpliciter sic dictos, & Barones Imperii.*

42 *Barones, qui de regalibus & iurisdictione vniuersa ab imperio vel sunt inuestiti, vel legitimè præscripserūt, eadem in Baronatibus suis possunt, quæ comites & principes.*

No-

NOMEN *Comitis* † in genere à Comitando & sequendo, *l. 1 item apud Labeonem. §. Comitem. de iniur.* Paris de puteo *in tract. de Duello §. an Comes. libro* 7. Adrianus Turneb. *aduers. libro 21. cap. 28.* Baro *de feud. libro 1. capit. 3.* Duarenus *de feud. capit. 6. numero 8.* Ex Tacito, Franciscus Sonsbecc. *de feud. part. 6. capit. 7. & 8.* Hinc primo Comites † Magistratuum prouincialium dicti 2 sunt qui prouinciales magistratus, tanquam negotiorũ publicorum adiutores sequebantur, quales erant quæstores, legati, scribæ, accensi, vt & Iureconsulti, quos magistratus arbitratu suo electos secum ducebant, comites appellati sunt. *l. οὐ μόνον. 10. §. ὁ τριμάστιλον. de excus. tutor.* qui & iuris studiosi alibi dicuntur. *l 1. de variis & extraord. cognit.* Erat enim eorum officium, causas cognoscere, postulationes audire, libellos supplices legere, & his respondere circa edicta & epistolas scribendas, ac decreta interpretanda versari. *l 1. in fine. & §. 2. in Auth. De Iudicibus.* Et adsessores vel consiliarij vocabantur quod iudicanti adsiderent & consulerent. *l. penultim. & vltim. de Adsessorib.* Guid. Panciroll. *comment. in Noticiam Imperij orient. capitul.* 8. *in princip.* Eadem ratione quoque 12. milites Principi seu Duci exercitus more Germanorum veteri adsignatos, quod Ducem sequerentur, & ab eius latere non discederent ex Tacito *in libello de Germania* Comites dictos, refert Zasius *in tractat. Feud. part. 5. numero septimo*, & postea præfecti nomen in Comitis nomen mutatum, omnibus magistratibus datum est sacrum comitatum obseruantibus, ac deinde ad omnes negotio alicui præpositos porrectum. Cuiac. *ad titul. De offic. sacr. largition. & in comm. ad consuetud. Feud. libro 1. titul. 1. folio* 4.66. Sic Comes sacrarum largitionum, cui thesauri Imperatoris fuerunt commissi, *titul. C. de offic. Comit. sacrarum largition.* Guidus Panciroll. *comm. in Notitiam Imperij orient. capitul. 74.* Comites rerum priuatarum sacri patrimonij orientis. *C. iisdem titulis*, Comites domesticorum, Equitum, & domesticorum peditum Guid. Panciroll. *in Notitiam orientalis Imperii cap. 75. 87. 88. 89.* Consistoriani scholarum, Rei militaris, sacri stabuli Ægypti & Pontificiæ Diœceseos sacri Palatii Comites laborum, Metallorum, ludorum Architecturæ, & Me-

chanicarum Formarum Rationales Thesaurorum, Horreorum de quibus prolixe Lazius *Commentar. Reipubl. Roman. libro secundo, capit. 11.* Adrianus Turneb. *Aduersariorum libro 15. capit. 16. & libro 28. capit. 2.* Stephanus Forcat. *comm. Feud. capit. 3. numero septimo.* Et qui prouincias regunt. *Eodem titul. lib. posterib. Cod.* Comites Isauriæ, in Constitu. Nouellis, qui in tanto precio apud Imperatores fuerunt, vt eos fratrum amantissimorum & iucundissimorum appellatione dignarentur, Cassiodorus *in Formula Rectoris Prouinciæ libro sexto, var.* Barnabas Brissonius *De Form. & solennibus populi Roman. libro tertio, folio 315.* Hotoman *in comment. iur. in verb. Comites folio 88.* Petrus Gregorius Tholosan. *Syntagm. iur. vniuersi libro sexto, capit. 8. & 9.* Petrus de Andlo. *de Imperio Roman. libro secundo capit. 13.* Alciat. *Disp. libro tertio, capit.* Lancellot. Conrad. *in templo iud. libro primo, capit. 6. de Comite numero primo.* Sic etiam à Suida generaliter definitur Comes ὁ λαῶ ἄρχων, Iudex vel magistratus populi. Cuiac. *ad titul. C. de offic. Comit. sacrar. largition.* Sic quoque accipitur Constitut. Friderici *de pace tenenda.* Renatus Choppin. *de legibus. And. libro primo, capit. 48. folio 460.* Hotoman. *de verb. Feudalib. Comites.* Marian. Freccia *de Feud. libro primo. titul. Quis dicat. Comes.* Petrus Heigius. *quæst. iuris ciuil. & Saxon. quæst. 2. numero 41. Idem* significatur
3 † vocabulo Germanico Graffen/ Paulus Diaconus *Historia Longobardica libro quinto.* Peucerus *Chronicor. libro quinto folio 530.* Ex legibus Ripnariorum Petrus Heig. *quæst. iuris ciuil. & Saxon.*
4 *quæst. 2. numero 43. parte 1.* Sic Frey Grauen/ † pro prætoribus iudiciorum occultorum Westphalicorum à Sycambris Westphaliæ populis ex priuilegio sine operosa cognitione in facinorosos animaduertentibus originem trahentium, vt refert Zas. *in l. Imperium. de iurisd.* Reform. Friderici Anno 1442 *tit.* Von dem heimlichen Gericht.
5 Antiquo etiam idiomate † Saxonico verba Grauen & Graffschafft/ pro iudicibus ac territorio vel districtu iudicii accipi testatur gloss. *art. 12.* Landrecht/ *lib. 2. in verb.* Geschichts aber in einer Marck/ à fossis, Saxonica lingua Grauen/ quibus limites, quibus erant præfecti, & in quibus ius dixerunt Comites, designabantur, vt existimat Heig. *quæst. 2. numero 44. & sequ.* Hinc

Marck/

Digitized by Google

Marckgrauen/ † id est, Comites limitanei vel limitib. regni præpositi Baro *de feud. lib. 2. c. 3 & c.* Pfaltzgrauen / qui ius dixerunt bello partis pacatisq; prouinciis vel Romano veteri more vel Francorũ constitutione: Burckgrauen/iudices in terris, quæ Imperatorum donatione Ecclesiis accesserant Peucer. *Chronicorum libro 5. folio 530.* Centgrauen / qui in antiquis Germanorum legibus Centenarii dicuntur, (de quibus multa cognitione digna obseruauit & congessit Knichius *de iure territorii cap. 4. n. 54. & plur. seq.*) & reliqui minorum gentium Comites & pedanei Iudices Gograffen/ Dinggrauen / Raugrauen / Saltzgrauen / vt ex Eginarto Iornando, & aliis refert Cuiac. *com. de feud. lib. 1. tit. 1.* Knich. *de iure territorii cap. 4. numero 68.* Etsi porro Ducum, † Marchionum & Co- 7 mitum nomina olim tantum officii ac dignitatis erant, non patrimonii, vt multos eiusmodi præfectos tẽporarios à Carolo M. non tantũ rei militaris causa, sed vt ab iis etiam populus iura peteret cõstitutos, historię narrant, & ex legib. Ripnariorum *c. 55. & 90. dicto loco* refert Cuiac. exempla quoq; multa reperire licet apud Marcellinum. Duaren. *in com. feud. c. 6. n. 8.* Tandẽ tamen hominii † & fidei nexu, ita vt administratio fruenda etiam ad hæ- 8 redes pertineret, quibusdam tributa sunt in Germania † Othone 9 I. in Galliis Hugone Capeto autore Duaren. in *com. feud. c. 6. n. 8.* Choppin. *de Domanio Franciæ. tit. 6 n. 16. in fin. lib. 1.* Knich. *in com. in ius & priuileg. Sax. verb. Ducum Saxoniæ c. 4 fol. 128.* Pet. Greg. Tholos. *Syntag. iur. vniuersi lib. 6. c. 9. n. 15.* Vnde in consuetudinib. † Feudo- 10 rum verbi Comitis significatio pro eo, qui de Comitatu feudo primi gradus inuestitus est, *feudor. libro decimo, titul. 10. §.* Qui vero Anton. Cont. *in comm. Feudalibus. titul. de diuis. feudor.* Denique pro gradu nobilitatis politicæ vt notatur *in cap. 1. quis dicat. Dux, Comes, & in capitul. grandi. de suppl. negl. Prælator. & in capit. constitutis de Testibus,* Tib. Decian. *consilio 21. numero duodecimo, volum. 1.* Est enim nobilitas in genere excellentia † principis 11 aut legis beneficio in aliquem collata, qua plebeis omnibus pręstat. Eguin Baro *in tractat. de Nobilitate, libro tertio, capitul. 2.* & qua non tantum nobiles † simpliciter sic dictos quorum 12 in Germania quidam imperio directo parent, vt sunt complures.

plures in Sueuia, Franconia, & tractu Rheni Decreto Comitiorum Spirensi Anno 1542. §. Demnach. Quidam & plerique Principibus & ordinibus subiecti, sed etiam illos qui aliquid maius præter communem & vulgarem nobilitatem habent, vt sunt Duces, Marchiones, Barones, per textum *in capitul. Constitutis. de testib. & in capit. grandi. numero sexto, de suppl. neglig. prælator.* Tiraquell. *in tractat. de nobilitat. capit. 6. numero* 51. Fab. de Anna *consil.* 56. *numero* 17. 18. 19. 20. 21. Cœpoll. *in tract. de Imperat. milit. de leg. in* 40. *priuileg. nobilitatis* Albert. Brun. *consil.* 103. Laurent. Syluan. *consil.* 73. *numero* 5. Schrader. *in tract. feud. part.* 10. *sect.* 7. *num.* 59. Et non tantum Principes & Comites, sed & regii honoris collatio inter nobilitatis gradus refertur Petr. de Andlo, *de Imper. Roman.*
13 *libro* 2. *cap.* 12. Dicuntur itaque Comites, † quibus dignitas Comitatus codicillis Cæsarijs vel regiis Petr. Gregor. Tholos. *Syntagm. iur. vniuer. libro* 6. *cap.* 8. Carol. Sigon. *de Regno Italiæ. libro* 7. *fol.* 175. *numero* 30. Vel vsu longæuo quæsita est. Non expresso
14 enim † tantum, sed & tacito quoque priuilegio nobilitas confertur Bartol. *in l.* 1. *colum. vltim. C. de dignitatib. per l. de quibus. in fine, de ll.* Tiraquell. *in tract. nobilitate, cap.* 6. *num.* 9. Sic plures in Ger-
15 mania † esse comites de Comitatu non inuestitos, sed qui à Castellis priuatis quæ possident dominationis titulos contraxerint, quorum maiores Romæ Comites temperarios fuisse, nomenque dignitatis dum externas nationes peterent, retinuisse existimat Petrus de Andlo *de Imperio Roman. libro* 2. *cap.* 12. in eorumque numero esse superstites nobilissimos, Comites ab Ottingen & Zol-
16 lern. *eod. tr. lib.* 1. *c.* 15. Comites ab adiuncto † quantitatis honoris ac dignitatis diuiduntur in eos, quibus proxima post Principes Duces ac Marchionis dignitas conessa est (licet olim tam in ori-
17 entali † quam occidentali Imperio Duces Comitibus postponerentur, illisq; adiungerentur in militari disciplina, vt refert Guid. Panciroll. *Notitiar. Imperii c.* 1. *& occid Imp. cap.* 70. Et in Gal-
18 liis Comites, † consuetudine Marchionib. præferri dicit Alciat.
19 *in libello de singulari certamine cap.* 32.) & qui titulo hoc saltem † honorati sunt, quos Comites sacri Palatii Cęsarii vel simpliciter palatinos appellant Petrus Gregorius Tholosan. *Syntagm. iur. vniuers.*

uersi lib.7. cap. in pr. Lancellot. Conrad. *in templo Iud. lib.1. capit. 6. de Comite num.1.* Horum etsi non vulgaris est existimatio & amplissima potestatis politicæ pars solis Imperatoribus ac Regibus reseruata conferatur, vt nimirum nomine ac vice Imperatoris possint creare Tabellionis dignitatem ac insignia nobilitatis conferre famæ ac natalibus restituere, ac alia ad summam Reipublicæ potestatem pertinentia exercere. Dignitate tamen Comitibus simpliciter dictis inferiores habentur, nec ad hæredes potestas eorum transmittitur: Similis quoque ratio est Doctorum Scholasticorum, qui professione vicennaria Comitiuam sunt adsecuti & Vicariis adæquati *leg. vnic.* & ibi Cuiac. *C. de professoribus qui in vrbe Constantinopolitan. docent. ex lege meruerunt Comitiuam, libr.* 12. Bartol. *in leg. Alexandria. C. de decurionib. lib. 10.* Petr. Greg. Tholos. *Syntag. iuris vniuersi lib.6. capit.* 8. Et *in leg. medicos. C. de dignitatib. lib.* 12. Pet. de Andlo *de Imperij Roman. lib.2. capit.* 11. Quos tamen hoc tempore quantumuis per vicennium docuerint nec illustres nec comites effici arbitratur Menoch. *de arbitr. iud. quæst. lib. 2. cas. 63. in fine.* Porro Comitum proprie † sic dictorum quidam princi- 20
pum, quidam suo ordine censentur. Qui principum † loco sunt, 21
cum adiectione sic appellantur: Marchiones, Comites, Limitanei, Landgrauii, prouinciarum Comites, Burgrauii, olim sic dicti, quod eis arcis alicuius custodia, quam Guardiam vel Castaldiam vulgo appellant, commendaretur. Pet. de Andlo *de Roman. Imperio lib 2. cap. 12.* Ex quibus præ cæteris celebrantur Norimbergenses, Magdeburgenses, quorũ multa est mẽtio *in iure Saxon.* Weichbild *art. 44. & art. 47. in gloss. col. 2. & art. 16. & 45.* Posteriori hoc principum gradu à Ferdinando Imperatore ornatus fuit Henricus Plauius Regni Bohemiæ Cancellarius & Misniæ Burgrauius appellatus, quæ dignitas vltra 2. eiusdẽ filios Henricum seniorẽ & Henricum Iuniorem, qui Schlebitii sine liberis extinctus non porrecta est: Quibus annumerantur Die Gefürstete Grauen / qui ex Comitibus in principum ordinem euecti sunt, vt olim Hennebergensis & alii nostra ætate Comites Arnbergii à Maximiliano secundo, & Mansfeldii, pater Petrus Ernestus & filius Carolus ab Imperatore nostro Rudolpho 2. Qui itaque de Comitatu,

Digitized by Google

22 ab Imperio † cum regalibus iurisdictione ac iuribus aliis omnib. vt habent clausulæ vulgares, sunt inuestiti vel vsu ac possessione legitime quæsita habent, tam quo ad iurisdictioné quam reliqua iura regalium & potestatem optimatum Imperii eadem possunt, in toto suo territorio, quo ad personas & causas omnes quæ status Imperii in genere & principes posse diximus, *supra lib. 1. capit. 6 & hoc lib. cap. 7.* Quicquid enim est in Comitatu, in iurisdictione Comitis esse præsumitur, nisi contrarium ostendatur Speculat. *in tit. de iurisdict. om. iudic. § 1. expedito. versic. magni & seq. nu. 2.* Lancellot Conrad. *in templo iudic. lib. 1. cap. 6. de Comite num. 7.* Mynsing. *consil. 27. num. 42.* ita vt principes & ordines reliqui in ditionibus comitum iurisdictionem exercentes ipsis iniuriam inferre ac territoria eorum violare dicantur Corn. *consil. 159. num. 1. 2 vol. 2.* Petra *de fideicommiss. quæst. 13. nu. 569.* Gail. *de pace publica lib. 1. cap. 16. num. 27.*
23 *& 28.* Quod tamen restringitur, vt locum † non habeat quando vel expressa conuentione & consensu vel longa possessione & moribus vel à vicinis principibus & ordinibus vel inferioribus & subditis iurisdictio Comitum, vel ex inuestitura priuilegio vel præscriptione competens, vel quoad partem territorii vel causas ac personas, partes quoque iudicii, diminuta est; In iis enim solum Comitum iurisdictio cessat, in reliquis salua & integra, sicuti perite hæc explicat Knich. *de iure territorij cap 4. in princip. à num. 6. vsq; ad num. 34.*

24 Vt autem ex Ducibus † Brunsuicensis Bauariæ, Sueuiæ, Lotharingiæ. Ex Marchionibus, Brandeburgensis, Misnensis Morauiæ & Badensis. Ex Landtgrauiis Thuringiæ, Hassiæ, Alsatiæ, Leuchtenbergensis. Ex Burgrauiis Magdeburgensis, Noribergensis, Reineccensis & Strombeccensis: Sic quoque ex Comitum ordine singulari Cæsarū priuilegio 4. familię die vier Grauē deß Heiligen Römischen Reichs nuncupatæ fuerūt, Comites nimirū Cliuenses, Schvvartzburgenses Ciliæ, & Sabaudiæ, vt recensentur à Pet. de Andlo *in lib. de Imperio Romano ad Frdi. 3. cap. 16. tit. de Principibus ac proceribus super quibus Romani Imperij fundatus est potentatus* Munster. *Cosmographiæ lib. 3. cap. 18.* ex quibus Cliuenses & Sabaudia in principum

principum ordinem adsciti Ciliensibus Anno 1456. extinctis, soli Schvvartzburgenses in Thuringia † rerũ Imperio gestarum gloria ac possessionum amplitudine nobilissimi Comites eo in ordine adhuc sunt superstites, tituloque vtuntur Der vier Grauen deß Reichs/ Grauen zu Schwartzburgk. Etsi autem quidam sunt in ea sententia quod ab Ottone tertio vel aliis Imperatoribus ordo ille Imperii ita constitutus ac singulæ ordinũ classes ita in 4. membra sint distributæ vt videtur Petr. de Andl. *loco adducto*, Onuphr. *de Comitÿs Imperatorÿs* & aliis citatis ab Andrea Knichio *in tract. de iure territorÿ capit. 1. numer.* 84. Probabilior † tamen Crusii *ibidem* relat. & Munsteri *Cosmographia lib. 3. cap.* 18. est sententia: ab annis circiter 300. dignitates & officia hæc primum constituta arbitrantium. Et quod solius honoris ac præeminentiæ, non vero potestatis Imperii amplificandæ causa tituli illi potentibus sint tributi, villarum, rusticorum, viculorum, montium, arcium, venatorum, & similium, priuilegia eodem quaternario numero impetrata, ab Onuphrio *dict. loco* adiecta ostendunt. Ac tantum de Comitibus. 25 26

BARONIS † verbi Etymologiam quidam longe petunt ἀπὸ τῆς βαρύτητος à grauitate, quod eorum munus fuerit in ipsis Ducatibus, non solum militare, sed prudenter atque grauiter Ducibus ipsis consulere de rebus gerendis consilium capientibus Eguin. Baro *de iure beneficior. lib. 1. cap. 3.* vel βάρυ, id est, mole vel vastitate corporis: qua cæteros superare debeant, ex Martino Freccia *in tom. Feuda lib. lib. 1. cap. de Origine Baronum* & Isidoro *lib. 9. Etymolog. tit. de Ciuib.* Borchold. *de feud. cap. 5.* Stephan. Forcatul. *com. de feud. cap. 3. num. 7.* Mihi haud inconcinne à Germanico Freyen Barones quasi Fraiones (vt Guarenda Gewehr & alia eiusdem notæ) quasi liberi & exemti appellati videntur, cui suffragatur, quod ingenuos in gente Francorum Barones vocari solitos scripsit Lazius *com. Reipublic. Rom. libr. 2 capitul. 33. folio. 262.* Et vulgo nobiles opibus & potentia eminentiores sic appellari, ex Hotoman. & Renat. Choppin. ostendit Pet. Heig. *q. 2. n.* 34. Barones latissima † significatione appellabãtur olim omnes q. Vassi Dominici & honores seu Vasalli regni dicebantur, quo nomine Regni 27 28

Digitized by Google

Capitanei seu Magnates, omnes Duces, Marchiones, Comites comprehenduntur ex Sigeberti Chronico Anni 1160. & Othone Frisingensi Renat. Choppin. *de legib. And. lib. 1. tit. 5. de Baronib. cap 47 num. 1. & 2.* Paul. de Castro *consil. 34. vol. 2. num. 2.* vbi Vicarios perpetuos, vt sunt Comites & Duces & similes Barones vocantur, Lucas de Penna *leg. fin. col fin. de mancip.* Bald. *cap. vno delegatorum. col fin. de offic. delegat.* Card. Paris. *consil. 141. nu. 29. lib. 4.* Bellon. *consil. 59. num.* 10. Ascan. Clemens *in tract. de patria potestat. effect. 2. num. 41. Limit. 4.* Schrad. *in tr. feud. par. 10. sect. 1. num. 15. & 28.* Angustius au-
29 tem & proprie † ac simpliciter dictum pro Capitaneis Comitibus proximis: Baro *de iure Beneficior. lib. 1. cap. 3.* Stephan. Forcatul.
30 *in com. feud c. 3. n. 7.* Dignitate enim † reliquos nobiles & milites antecellunt Boer. *in tr. de autoritate magni concilij. num. 113.* Alciat. *in tr. de singular. certamin cap.* 23. Frid. Schenck *cap. 1. Quis dicat Dux.* Bart. *consil. 57 li. 2 argum. cap. Fundamenta. §. proinde. de Election. lib. 6.* Tyber. Decian. *Respons. 32. nu. 147. vol. 1.* Plures vocabuli Baronis significationes refert Pet. Anton. à Petra *in tract de iure quæsito per principem*
31 *non tollendo cap. 22. num* 12. Barones † itaque in genere definio proceres proximo post Comites, nobilitatis gradu ornatos. Curt Iun. *in tr de feud. 2. par. tit de personis Laicis. 1. q Baro quis sit* Lancellot Conrad. *in templo iudic. lib. 1. cap. 6. de Comite in fine.* Steph. Forcatul. *in tract. de feud. cap. 3. num. 7.* Chassan *in Catalog. gloriæ mundi par. 5. considerat. vlt.* Molyn. *in consuet. Paris. fol. 335. num. 4.* Francisc. Duar. *de feud. cap. 6. num. 8.* licet quidam Germaniæ moribus inter Comites & Barones præter nominis ac ordinis rationem parum vel nihil interesse arbitrentur post Zas. & Frideric. Schenck. Rosenthal. *tract. feud. cap. 2. Conclus. 1. numer. 5.* vt & Comitum nomine interdũ cõprehenduntur Ord. Regimẽti August. An. 1500. *tit.*
32 **Von der Graffen Stewr.** Lingua germanica † in Decretis Comitiorum variis nominibus Barones appellantur. Primo enim simpliciter dicuntur **Freyen.** Sic verbum Baronum in aurea bulla redditũ *in pr.* **Fürsten/ Graffen/ Freyen.** Et Reformatione Friderici tertii Francofurti Anno 1542. edita *in pr.* **Graffen Freyen.** Et eodem Anno **in den Königlichen Landfrieden** *in pr.* **Prælaten/ Graffen/ Freyen/** Reformatione Iudicii VVestphalici VVorm. eiusdẽ anni

in prin.

in pr. Et Ord. Regimenti An. 1500. Eiusdē Regimēti Ord. Caroli 5. VVorm. An. 1521. Fürstē/Grauē/Freyē/ Secūdo † Freyherrn/ Sic ap- 33
pellātur Freyherrn zu Walpurgk/ Aulendorff Königsenckēbergk/ Ober Stultzburgk/ Alten vnd newen Fraunhoffen/ Dagsteel Hohenschwangaw/ Erbach/ Graffenseneck/ Waldeck/ Schwartzenbergk/ Hohenlandsbergk/ Ehrenfels/ Krichingen/ Biland/ Winnenbergk/ Degenbergk/ Rechumb/ Maxelrein/ Pappenheim/ Tertio † semper 34
Freyen/ vt Barones Limpurgici & VVesterburgenses, olim quoq; Thusani & Aldenvvaldenses, Quarto. † Simpliciter Herrn/ vt 35
Barones Russi, Herrn zu Plawen/ zu Schleitz/ Greitz/ Krannichfelt Lobenstein vnd Gera/ Schonburgenses Herrn zu Glancha vnd Waldēburgk/ Herrn zu hohē Gerolseck/ Reipoltzkirch/ Brandschēck/ Burgbergk/ Blanckenheim/ Cranichfeld/ Rembda Pirmont. Sic Pet. de bella pertica *Barones* vocat *Dominos* Cyti, Choroni de Vasono, de Aras & in Italia de Honforte, de Iuliano, *de feud. tit. 3. num. 12.* Et Zasius Dominos terrarum Austriæ *de Feud. par. 5. nu. 15.* in Germania inferiore Baron. Sic serenissimi principis mei Henrici Iulii Ducis Brunsuicensis, Vasallus Philippus Graff zu hohenLohe/ Herr zu Langenbergk vnd Baron zu Liesfelt subscriptione Decreti Ratisbonensis Anno 1603. Quinto † Edle Herrn, vt Comites Mansfel- 36
denses, Edle Herrn zu Heldrungen/ Grauen vnd Edle Herrn zur Lippe vnd Retlingk, Graffen vnd Edle Herrn zu Diepholtz Graffen vnd Edle Herrn von Spiegelbergk/ Edle Herrn von Warbergk. Sexto olim Barones nobilum solummodo titulo appellati fuerunt, idque vel simpliciter † vt Edle von Querfurt. Vnde Comites Mansfeldenses origenem trahunt, vel adiecta demonstratione der Edle, vt in di- 37
plomate Magni Ducis Brunsuicensis dato Anno 1360. in quo testis rerum gestarum adducitur Eberhardus Baro, VVarbergensis his verbis Euert von Werberge de Edle, eius quoq; ordinis olim fuisse probabile est, primæ nobilitatis familias in Saxonia Die Edlē von der Platho In Misnia Die Edlē von der Planitz/ Baronatus Anrspachii possessores: De Baronibus Germaniæ † reperiun- 38
tur, qui exemplo Erymni Castorem & Pollucem fratres vehementer amantes tanquam inter se dissidentes committere tentantis dissidium quærunt inter semper Freyen/ Freyherrn/ Freyen

Edle Herrn/ vel die Edle/ idem significationem, & duo genera ponit Pet. de Andlo *de Imperio Romano lib. 2. cap. 12.* Vnum qui dicantur simpliciter Barones: Alterum qui semper Barones appellantur. Illos definit Capitaneos, qui à principe vel potestate aliqua de plebe vel plebis parte per feudū sunt inuestiti, & Vasallos habent, qui proprie olim Valuasores appellati fuerunt. Semper Barones vt verba eius habent, qui à nullo horum feudum habeant, sed alii ab ipsis, adeoque liberi sint, vt nulli ad fidelitatis adstringantur iuramentum, vt proprie Barones Limpurgici esse dicantur, Tria Rutger. Ruland. *in tract. de commissionib. lib. 5. cap. 4. num* 40. Primum semper liberorum qui ab Imperio etiam habent officia Imperialia, vt sunt Truccerii Limpurgici: Secundum liberorum Baronum qui dicantur Freyherrn: Tertium simpliciter Baronum qui Herrn vocentur, quæ distinctio quo ad duo posteriora genera inde quoque confirmari videtur, quod Freyen/ & Herrn/ in antiquis Imperii constitutionibus, vt diuersa ponantur Reformatione Friderici 3. Anno 1544. *in pr.* Ord. Cameræ VVorm. An. 1495. *in pr.* Maximiliani 1. Reformat. Iudicii VVestphalici Anno 1495. Ord. Reg. Maximil. An 1500. Et primorum Comitiorum VVormatiens. Caroli 5. Decreti §. Vnd Anfänglich/ in quibus hæc clausula Churfürsten/ Fürsten/ Grauen/ Freyen/ Herrn. Ego vero Baro-
39 num genera nulla † esse, & quocunque nomine, semper Freyen/ Freyherrn/ Freyen/ Edle Herrn/ vel simpliciter Herrn/ Edle/ vel die Edle/ appellantur nobilitate ac dignitate pares esse arbitror. Omnes n. generali vocabulo Herrn/ cōprehenduntur, vt perpetuo habet Decretorum Comitiorū subscriptio, Von der Grauen vnd Herrn wegen. Eoq; nomine nō tantū illi, qui sola Baronatus dignitate sunt insigniti: sed & qui dynastias cum Ducum Principum & Comitū titulo cōiunctas habent, sic serenissimi Archiduces Austriæ inscribuntur, Herrn zu Frießland auff der Windischen Marck/ zu Portenow/ zu Bestaia/ zu Salins/ Tripoli, Mecheler, Duces, Iuliacenses, Herrn zu Rauenstein/ Megapolitani, der Lande Rostock vnd Stergart, Herrn Marchiones, Badenses, Herrn zu Rotteln vnd Badenweiler/ Principes Anhaldini Herrn zu Zerbst, vnnd Berneburgk, Duces, Sabaudiæ Herrn zu Preß vnd Aß, Comites Schvvartzburgenses

Digitized by Google

genses, Herrn zu Arnstadt, Sundershaussen, vnd Leutenbergk, Comites Nassouienses, Herrn zu Wießbaden vnd Itzstein, Beilstein, Leiningenses, Herrn zur Westerburgk, vnd Schaumberg, VVidenses, Herrn zu Runckel vnd Eissenbergk, Slomēses, Herrn zu Meintzenbergk vnd Sonnenwald Hanouienses, zu Mintzenbergk, Item Herrn zum Lichtenbergk, Neuenarienses, Herrn zu Schorssenbergk vnd Alpen, Mäderschidēses, Herrn zu Gerhartstein, Gleichēses, Herrn zu Tõne, vnd Blanckenheim, & plures alii, vt ex subscriptionib. Decretorū perspicere licet, imo Comites interdū generali vocabulo Herrn, cōprehenduntur Decreto Augustano An. 150. *tit.* Wann das Gelt zu deß Cammergerichts Vnterhaltung. §. vnd wir Churfürsten. Cui nihil refragatur. Quod in quibusdā Imperii cōstitutionib. ac Decretis ante adductis Barones ac Domini Freyen Herrn / vt diuersi ponantur: id n. Stylo Cancellariæ magis q̃ vt gradus dignitate differētes exprimerentur, factū esse, inde quoq; liquet q, inferioris ordinis nobiles diuersis quoq; nominib. nobiliū & militū Edele vñ Knechte, quæ Synonima esse perspiciū est, ibidē appellētur: Quod aūt pro vno eodemq; accipiātur vocabula Freyherrn vñ Herrn diserte patet ex Decreto August. An. 1548. §. Wiewol. vbi Comites & Barones appellātur, Grauen vñ Herrn & postea versic. Sich auch zum theil auff der Fürstē Eigenthumb vñ ihre Pfandschafften. Grauen vñ Freyē lassen. Et Ord. Cam. eod. An. constituta, in qua q *par. 1. ti. 1.* §. Nemblich wollē *& ti. 3.* §. Deßgleichē, Comites & Barones, Grauen vñ Freyherrn *ti.* 12. §. Doch soll & §. vñ so derē auch keiner, *tit.* 43. *eiusdem partis* Grauen vñ Herrn dicuntur. Etsi aūt de nobilitatis ac dignitatis paritate, hęc ita sese habeāt, in aliis tamē modis quibusdā discernuntur, Limpurgici † n. & VVesterburgēses, quos Comites 40
Leiningenses iam repræsentāt: Semper Freyen, nō à feudi ligii vel nō ligii possessione, vel adsignatione officiorū palatinorū, qualia nunq; habuerūt, Thusani & Aldévvaldenses extincti & VVesterburgenses, qui hoc titulo cum Limpurgicis soli vtuntur, (Truccesios enim & alios Imperij officiales, eundem vsurpasse nusquā relatum est) ita appellantur. Sed κατὰ συνεκδοχὴν totius vel infiniti q. à tempore antiquissimo in dignitate ista ingenui cōstituti fuerint, & inter quatuor Imperii Barones κατ᾽ ἐξοχὴν, sic appellatos, reliquis ordinib. quaternario numero ad augendum Imperii splendorem

splendorem & maiestatem ante 300. fermè annos certis officiis ac honoribus insignitis sint adscripti, Onuphrius Panuin. *de Comitiis Imperatoriis tit. fin.* De Imperii cæteris principibus & ciuitatibus, liberis Imperialibus Munsteri. *Cosmographiæ lib. 3. cap. 23.* licet olim titulum semper **Freyen** toti Baronum ordini communem quo à nobilibus inferioribus **Der Edlen Knecht vnd Dienstmänner**/quos **Mittel Freyen** / sint distincti, ex plebeis autem ciuium & agricolarum ordine immunitate eminentiores simpliciter **Freyen** appellatos fuisse affirmet idem Munster. *dict. li. 3. cap. 20.* Deinde Barones in genere ita distinguuntur. Quidam enim simpli-
41 citer † **Freyen/Freyherrn/Edleherrn/** vel **Herrn** tãtum, quidam cum adiectione **Freyherrn deß Reichs** appellãtur, illi sunt qui vel priuilegio expresso, vel tacito hac dignitate sunt ornati, siue feudum eiusmodi nobile possideant, siue non, siue directè vel indirectè imperio pareant, vt rectè sentit Rosenthal. *de feud. cap. 2. conclus. 2. num. 9.* & probatur Decret. Comit. Augustanor. Anno 1548. §. **Wiewol**/ hi vero qui cum ea dignitate ius comitiorum Imperii coniunctum, id est locum in Senatu Imperii ac dictionem sententiæ habent. Ex his quidam mediate, quidam immediate imperio sunt subiecti. Decreto Comitiorum Augustanorum Anno 1548. §. **Wiewol auch**, quidam de Baronatu ab Imperio inuestiti, quidã vero non; nisi à principibus Feuda vel allodialia possident *dict* §. **Wiewol**. Et quidam ab Imperio Regalia & iurisdiction em omni-
42 mogam habent, quidam non: Qui itaque † Barones de Regalibus & iurisdictione vniuersa, seu vt loquuntur, omnimoda, cum mero & mixto Imperio, ab Imperio sunt inuestiti, vel eam præscriptione quæsitam habent, toto districtu Baronatus, quo ad personas & causas, eandem quam principes & Comites in principatibus & comitatibus obtinere diximus iuris reddendi potestatem habent, iisdem quoq; limitationibus, ac restrictionibus obnoxiam.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VLTIMVM.

De liberarum imperij ciuitatum iurisdictione.

SVMMARIA.

1 *Vocabuli* ciuitatis *simpliciter prolati varij acceptus.*
2 *Iure pontificio vrbes sede Episcopali definiri.*
3 *Vsitatius & hoc tempore ciuitas pro cætu ciuium vrbem muro clausam inhabitantium accipitur.*
4 *Ciuitatis descriptiones.*
5 *Ciuitatum ex instituto Veteris Reipublicæ Romanæ diuisio.*
6 *Illustrium appellatione duæ tantum ciuitates ornatæ Roma antiqua, & Noua Constantinopolis.*
7 *In Germania duo tantum ciuitatum genera.*
8 *Vnum quæ directo Cæsaris imperio parent, liberæ Imperii ciuitates appellatæ* deß Heiligen Reichs Frey vnd Reichsstätte.
9 *Alterum earum quæ Imperatorum beneficio principibus & ordinib. retento iure superiore commendatæ sunt vulgo prouinciales vel Ducales* Land oder Fürstenstätte.
10 *Vocis libertatis vel* Freyheit *tam apud politicos, quam iure consultos variæ significationes.*
11 *Vsus nostri temporis liberos, principes vel ciuitates trifariam accipi.*
12 *Verbi* Reich *Varij quoq; acceptus.*
13 *Ciuitatis Imperialis & prouincialis descriptio.*
14 *Forma qua Imperij Ciuitates, à Rebuspublicis, liberis, & prouincialib. vrbibus distinguantur, in quibus consistat?*
15 *Ciuitates Imperiales in duo latera diuiduntur: vulgò* die Reinische vnd Schwäbische Banck.
16 *Quatuor primariæ ciuitates imperiales AVGVSTA vindelicorum AQVIS GRANVM, METVM, LVBECA: ex speciali priuilegio* κατ' ἐξοχὴν *imperii ciuitates appellantur.*
17 *Quæ & quanta Ciuitatum Imperialium iurisdictio?*
18 *Præsidum prouinciæ olim quod fuerit officium.*
19 *Liberæ Imperii ciuitates in quibus comparentur præsidibus.*
20 *Amplior & excellentior non tantũ quoad iurisdictionẽ sed & in multis aliis liberarũ Imperii ciuitatũ potestas præsidũ officio ostenditur.*

21 *Axioma vulgatum de Caesaris & liberarum Imperii ciuitatum comparatione, quomodo accipiendum?*

1 CIVITATIS vocabulum, † absq; πολιτειας interdū proprie accipitur pro collecta multitudine hominum iisdem legibus & morib. viuentium, siue sit Respublica libera per se, siue alii Reipublicæ subiecta Cic. *in Somnio Scipionis: Nihil est enim illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia cætusue hominum iure sociati, quæ ciuitates appellantur.* Idem *pro Sestio: tum conuenticula hominum quæ postea ciuitates nominatæ sunt. l. ciuib 2. de reb. dub. L. ciuitas. de reb. credit.* Alci. *L. 15 16. 17. & 18. de verb. signific.* Connan. *com. iuris ciuil. lib. 1 cap. 4 nu. 2. Et cap. 7 nu. 1.* Et sic tam ciues proprie sic dictos, quam vicarios complectitur Alciat. *in leg. vrbis. §. Romæ. de verb. significat.*

Aliquando angustius pro πολιτεια siue Reipub. libera vsurpatur *l. omnes populi. in pr. de iustit. & iure.* Card. *in clem. dudum. §. extra de sepulchr.* Interdum p ciuitatib. Reipub. subiectis *l. Bona. & seq. de verb. signif.* κατὰ μετωνυμίαν subiecti dicitur locus siue tractus vel prouincia Comitatus vel districtus, quib. continentur Reipub. ciues, Cæsar *de bello Gallico, Omnis Heluetiorum ciuitas in quatuor pagos diuisa est.* Rom. *cons. 454. nu. 7.* Eodem tropo interdū latius vt in materia munerum & cōtributionum tam pro vrbe quam pagis & villis accipitur *l. forma. §. si vero. de censib.* Angustius pro loco ædificiorū muris cincto accipitur *l 2. de verb. signific.* Socin. *in l. ciuibus de reb. dub.* Felin. *in c. Rudolphus. de rescript.* Dd. pleriq; *in clem. 1. verb. matricem. de sent. excom.* Paris. *cons. 27. nu. 12. vol. 4. l. si vt proponis & l. singularum. C. de ædific. priuat.* Bart. *in l. sed & reprobari. §. fin. in 2. col.* Ad villarū differentiā Bart. *in l. 1. §. sint autē. de ope. noui nunciat.* ita vt quoq; suburbia cōplectatur *l. vxorem. §. legauerat.* & ibi Bart. *de leg. 3. l. 2.* & ibi Cæpola *de verb. significat.* Aegid. *in Constit. Marchia. Antonitanæ gl. 6. nu. 73.* VVurmb. *obs. lib. 2. Miscell. obs. 24. quod non liquida. §. pen. de penu legat.* Bar. *in l. 2. de verb. signif. c. ciuitas. de sent. excommunic in 6.* & ibi Bald. gl. *in cap. si statutum. in versicul Ciuitatibus. de rescript. in 6.* Oppidi quoque nomen cum ciuitate sic accepta hoc tempore cōfundi, quod æque muris & fossis cingatur, ait Pet. Gregor. Tholos. *de rep. lib. 2. c. 1. num. 4.* Idq; tamen à villa distinguitur, quæ muris non circunda-

tur

tur Bart.tex.& gl.*in l.si hæres.§.vices.de leg.1.* vt & à Castro interpretes *in leg. Ciuitas.de setent.excommunic.in 6.* VVurmbs.*obs.lib.1.tit.2.obs.2.* Licet consuetudine Christiana, vt ait Sigonius *de Regno Italiæ lib.10.in Henrico 4.fol.242.num.3.*& iure Pontificio † eæ tantum 2
vrbes dicantur, quæ Episcoporum sede ornatæ sunt *c. Saluator.de præb.in extrauag.com.* Pet.Gregor.Tholosan.*Syntag.iuris vniuersi lib.17.cap.3 num.13.* Bart. post gl.*leg si hæres.§. vices de leg.1.* vbi dicit villam esse sine muris, & sine Episcopo, Castrum cum muris & sine Episcopo, Ciuitatem cum muris & Episcpo, Ciuitatem tamen sine Episcopo esse ait Bar.*in l.1.n.1 col.in fine versicul unde possibile est.C.de Metrop. lib.* 11. Alexand. *in leg.2. de verb. significat.* & ibid Bartol.& tex. *in capit. 1. de priuileg.* Bald.*in tit. de pace Constantiæ §. Nos Romanorum. & leg. si vel in aliqua. de offic. proconsul.* Baldus *in leg. ex hoc iure. de iustit. & iure in fin. 4. col. & in leg. si in aliquam. de offic. proconsul.* Idem quod solæ sedes Episcopales ciuitates vel vrbes dici debeant, improbat gloss.*in cap.ciuitas.de sent.excom.* quod ante Episcopos fuerint ciuitates & post Episcoporum institutionem non fuerint in omnibus collocati, sed tantum in magnis & populosis ne vilesceret eorum autoritas Pet. Gregor. Tholos. *de Repub. lib.2.num.6.*

Vsitatius autē † vt & hoc loco accipimus pro cœtu ciuium vr- 3
bem muro clausam inhabitantium, *leg.ciuitas.si cert.pet.* Alciat. *in leg. vrbis §.Romana.de verb. significat.* Canonist.*in cap si ciuitas.de sent.Excom.in 6.* VVurmbs.*obs.lib.1.ti.49.obs.2.* Etsi interdum contractius pro administratoribus vel Rectoribus ciuitatum vsurpatur Bart. *in l.principalib.nu.3.si cert.pet.* Decius *consil.404 nu.3.* Menoch. *consil.434.nu.14.tom 2.*

Ea describitur † ab Isidoro *Etymolog.lib.5.* Hominum multitu- 4
do vinculo societatis conglutinata. Nonius Marcell.*de proprietate sermon.capitul.5.num.27.* Azo *In summa Rub.D.veteris numer.3.* Ægid. *in constit.Marchiæ Ancomtanæ.gl.6.num.72.* Item populus in ciuitate existens & legitimum magistratum habens *leg. 2. de nundin. leg.2.§. post originem.de orig.iur.* Cludius *in tr. de condict. cap.3.nu.93.* Cagnol. *in d.leg.in pr. de orig.iuris.* A Cicerone Cœtus Ciuium iure sociatus Donell.*com.iur.ciuil.lib.8.fol.364.*

Digitized by Google

5 In Republica † veteri Romana duplex ciuitatum genus fuit, primum earum, quæ propriis legib. permittebantur viuere, quarum Ciues muneris tantũ honorarii cum populo Romano erant participes, à quo capessendo municipes appellati, nullis aliis necessitatibus, neq; vlla lege adstricti, cum nunquam populus eorũ fundus factus esset. Alterum earũ, quæ Romanas vel leges vel incolas acceperant, & Coloniæ dicebantur, de quibus prolixe Lazius *com. Reipub. Roman. lib. 12. sect. 1. & 2.* Hæ autẽ quantitate in minores & maximas, quæ Metropoles appellãtur, distringuuntur à Modestino *in l. si duas. §. si minores de excusat tutor.* Guid. Panciroll. *in tr. de magistratib. municipalib. cap. 8. in pr.* Hotoman. *in com. verb. iuris verb. Metropolis.* Pet. Gregor. Tholosan. *de Repub. li. 2. c. 1. nu. 5.* Vulgò in maximas, maiores, magnas & minores. Bart. *in tr. de Reg. Ciuitat.*
6 *num. 15. & 20.* Tiberii Decian. *consil. 19. nu. 20. vol. 3.* Illustrium † appellatione duæ solummodo ornatæ sunt: Roma antiqua & Constãtinopolis noua Roma nuncupata, propter sedẽ Imperii illhuc translatam: non autem specialem earum dignitatem *l. 3. §. Quod si alterutram C. de nat. lib.* Decian. *cons. 19. n. 20. vol. 3.* A legib. quib. vtebantur, iuris Romani & Latini, Lazius *com. Reipub. Rom. li. 12 sect. 1.*
7 In Germania duo † tantum ciuitatum vulgo Stätte oder commu-
8 nè sunt genera. Vnum earum, quæ directo † Cæsaris imperio sunt
9 subiectæ, Alterum quæ Imperatorũ † beneficio principib. & ordinib. retento iure superiore cõmendatæ sunt. Illæ liberę Imperii ciuitates vulgò Reichsstätte & frequentius in Decretis Comitiorũ deß Heiligen Römischen Reichs Frey vnd Reichsstätte: Hæ vero prouinciales vel Ducales Gail. *obs. li. 1. obs. 1. n. 19.* Land oder Fürstenstätte quod plures earum à principibus grandioribus teneantur.

Quod Imperiales liberæ & Freystätte dicantur, obseruandum
10 vocabulum † libertatis, ex qua vocantur, nõ vno modo tam apud IC. quam politicos accipi. Apud hos primo in genere vsurpantur pro facultate naturali eius, quod cuiq; facere libet nisi quid vi aut iure prohibeatur, quæ ex aduersa regione seruitutem habet *princip. inst. de Iure person. leg. in generali. de verb. signif.* & ibi Alciat. *leg. 27. Quis & à quo manum. l. 12. de liberali causa.* Cuiac. *in l. 10. 1. & 12. de verb. signific.* Sic etiam *in speculo Saxonico* vocabulum Freyheit accipitur, *art. 32.*

... contractus pro ingenuitate vsurpat Hermog. ... ae li. causa. l. 21. de statu hom. Hotoman. *de verb. iuris in verb. libertas.* In politicis populus vel princeps liber olim dicabatur, qui nullius alterius potestati politicæ est subiectus, siue fœderatus est, siue æquo fœdere in amicitiam venit, siue fœdere comprehensum est, vt alterius populi maiestatem comiter obseruaret. *l. 7. de captiu. & postlimin. reuers.* Quod & interpretes Itali sequuntur qui principes ac ciuitates dicunt liberas, qui superiorem non recognoscunt Socin. Iun. *cons. 73. nu. 8. vol. 1.* Libertatem eam importare, vt nō sint sub Dominio alicuius personę vel vniuersitatis, ait Corn. *consil. 187. col. 2 in fine vol. 4.* Vbi addit hunc communem vsū loquēdi. Quod nulla terra dicatur viuere in libertate, quæ sit sub dominio alicuius personę vel vniuersitatis, sed quę non recognoscit aliquem Dominum vel absolutè superiorem. Idem Bald. *consil. 364. incip. quia quæstio nu. 5. in 3. par.* Vbi dicit populū dici liberū, cui libera lingua est. Similia conferunt Bald. Angel. Rom. & alii relati à Corn. *consil. 20. col. 1. & 2. vol. 1.* Pet. Anton. de Petra *in tr. de iure quæsito per principem non tollendo q. 4. nu. 24.* Secundo liberæ olim prouinciæ dicebantur à tributo immunes, vide Laz. *com. de Repub. li. 2. cap. 5. fol. 150. in fine.*

Vsu vero nostri † temporis & Reipub. liberi principes vel ciuitates trifariam accipiuntur. Primo pro iis, qui non plane, sed in quibusdam ab Imperii ac Cæsaris potestate sunt exemti, vt de principibus ac ciuitatibus Italiæ liberis vocatis. Sigonius *de Regno Italiæ lib. 7 in Othone Magno:* Regno vero ciuitates plerasq; liberas tributarias omnes reliquit. Nam quarundam etiam perpetuos Marchiones aut Comites superiore sibi reseruato iure cōstituit libertatem ciuitatum, in eo fere posuit, vt leges, cōsuetudines, iurisdictionem, magistratus vectigalia sui ferme iuris atq; arbitrii haberent, ita tamen vt sacramentum regibus dicerent, quo circa alios sibi præfectos rex, alios ipsæ ciuitates constituerunt, ac quos quidem Rex ad iura reddenda & populos in fide cōtinendos in prouinciis collocauit ii missi, siue nuncii, siue legati Imperatoris vocati: quos vero populi ad regendam ciuitatem & iura moderanda posthac crearant, ii cōsules duo aut plures fuerunt ex antiqua 11

Romana Reipub. consuetudine sumti, qui quo... ciuitatibus creati apud Episcopum ciuitatis aut nuncium ... iurant.

Secundo in Germania liberæ ciuitates ac libera nobilitas die Freye Ritterschafft dicitur, quæ non ab Imperii vel Cæsaris, sed Electorum, Principum, Comitum & Baronum iurisdictione ac potestate plane sunt exemtæ. Decreto Augustano An. 1555. §. Und in solchen Frieden. Ratisbonensi 1557. § Wir wöllen auch. & 1594. §. deß gleichen die Freye Ritterschafft 1603. und damit diese Hülffe *versic.* Nicht weniger die Gefreyete Reichs Ritterschafft. Sic olim Heluetii liberi die Freyen Schweitzer fuerunt dicti, nō quod plane à ditione Imperii Romani essent exemti, vt nunc prę se ferunt, sed quod ab eo tempore quo à Germanicis Imperatoribus ratio administrandæ Reipub. immutata, & prouinciæ ac ciuitates pleræq; principibus, Comitib. & aliis feudi titulo sunt concessæ, illi ab horum Imperio Immunitate donati, ac immediate Cæsarum potestati sunt relictæ: id quod ex confirmatione priuilegiorum Heluericorum Cæsarum Friderici 2. Henrici Lutzelburgensis Ludouici Bauari probat Munster. *Cosmographia lib. 3. capitul. 66.* vbi in fine verba confirmationis Rudolphi Imperatoris subiicit *Rudolphus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus prudentibus viris vniuersis hominibus in valle Schvveitz liberæ conditionis existentibus dilectis suis fidelibus gratiam & omne bonum.* Sic quoq; accipitur Decreto Comitiorum Ratisbon. An. 1576. §. damit auch *versic.* da der exemtis in possessione libertatis Befunden. Tertio generalius Freyestätte & Freyheit accipitur de illarū ēt. ciuitatum immunitate, quę nō κατὰ πάντα, sed in quibusdā à principum & ordinū aliorū iurisdictione ac potestate exemtæ sūt. Sic in diplomate Sigismundi Imperatoris priuilegiorum inclytæ ciuitatis Magdeburgensis confirmatorio legato Henrico ex nobili & perantiqua in ea Republica Alemanorum familia Noribergæ teste Ioanne Comite Palatino Rheni ac Duce Bauariæ Ruperto Duce Montis, Ioanne Landgrauio Leuchtēbergensi & Comite in Hals An. 1431. dato, hęc verba me legere memini Eine Bestättigung und confirmation vber der Ehegegenanten

genanten Statt Magdeburgk alle Rechte, Freyheit, Gesetze vnd Löbliche Gewonheit.

Obseruandum quoque vocabulum † Reich dupliciter accipi. 12
Interdum pro collegio principum & ordinum penes quos est sũma Imperii potestas vt Reichsfürsten, Graffen vñ Herren pro membris Senatus vel Collegi Imperialis. Aliquando pro Immediata Imperii potestate ad differentiam iuris superioritatis principum & ordinum vnde Reichsgraffen Reichsstädte qui ἀμέσως imperio sunt subiecti. Hoc autẽ loco vtriusque qualitatis respectu dicuntur Reichsstädte & quod sint status Imperii & immediata libertate fruantur. Idq; inde fortius colligitur, quod nõ simpliciter Reichsstädte quasi status Imperii. Sed Freye Reichsstädte id est nulli inferiori principi subiectæ dicantur.

Sic igitur definiamus † Ciuitatem Imperialem communitatẽ 13
directo Imperio parentem ius sessuræ & suffragiorum in Comitiis obtinentem. Prouincialem quæ principibus ac ordinibus immediatè subsit. Non autem necesse est, aut ciuitas dicatur prouincialis eã, ab quo ad omnia superioritatis capita principibus vel aliis ordinibus plenè & κατὰ παντ☉ esse subiectam. Habẽt enim complures & in primis Saxoniç Ciuitates amplissima priuilegia, Conuentiones quoque cum principibus initas, quibus in multis subiectio ordinaria restringitur. Sed vt in præcipuis principem superiorem agnoscat Meichs. *tom 2. lib. 1. decis. Cam. 9. num. 12. vers. quo ad prim.*

Forma itaque qua liberæ † Imperii Ciuitates tam à Rebus. 14
pub. quam aliis ciuitatibus principibus & ordinibus subiectis distinguuntur, in duob. consistit. Primo in κοινωνία τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς quod ius suffragiorum & sessuræ in Comitiis Imperii obtineant. Secundo q; ex inferiorum principũ & ordinum imperio exemtæ directo Cæsari & Imperio pareant. Ciuitates enim quæ veræ ac perfectæ Reipublicæ statum habent, quales olim fuere Lacedæmoniorum, Cretensium, Atheniensium, De quibus Aristotel *polit. lib.* 1. Et nostra ætate Venetorum Heluetiorum ac Rhæto Respublicæ sese adserunt, non partem Imperii

Digitized by Google

Imperii politici, ſed integram & abſolutam politiarum poteſtatem obtinent, præter Deum Immortalem ſuperiorem neminem agnoſcentes, liberæ autem Imperii ciuitates non plane ab Imperio exemtę, vt male de rebus Germanicis edoctus affirmare audet Guicciard. *lib.* 7. relatus à Scipione Gentili *de iuriſd. lib.* 3. *cap.* 2. Sed ſolum à principum & reliquorum ordinum imperio immunes, cum reliquis ordinibus quoad partẽ certam de ſumma Reipub. poteſtate communicant: Prouinciales vero ciuitates nec iuris comitiorum ſunt participes, & quoad omnia ſuperioritatis capita regulariter principib. & ordinib. directo ſubiiciuntur. Quibus & in eo liberę Imperii ciuitates antecellunt, quod non per pręfectos Cæſareos ſed per ipſos Ciues ac magiſtratus à ſe conſtitutos iuriſdictio & reliqua eis conceſſa poteſtas explicetur, qui etiam Cæſari & Imperio ad reddendas rationes iuſticiæ ſaltem adminiſtratione excepta, non ſunt obnoxii. In prouincialibus vero arbitrio principum per pręfectos vrbi, vulgo Stattvögte regulariter expeditur: vel ſenatoribus à principibus vel creatis vel confirmatis adminiſtratio ad tempus committitur, qui finito officio principibus & ordinibus rerum geſtarum rationes reddere coguntur, niſi priuilegiis & conuentionibus id ſit immutatum, vt in pleriſq; & maioribus ciuitatibus videmus, quibus iuriſdictio ſuo nomine ſalua appellatione, & reliquis remediis ſuſpenſiuis ac deuolutiuis permiſſa eſt. Ac is præſens tam imperialium, quam prouincialiũ ciuitatum ſtatus. Olim autem vt prouinciæ integræ, ſic quoq; ciuitates omnes immediate Cæſarum Imperio fuerunt ſubditæ, poſtea quędã beneficio Imperatorum cum vniuerſitate Ducatus Marchionatus, Comitatus, Baronatus. Item Epiſcopatus Abbatiæ præpoſituræ, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, principib. prælatis, Comitibus & Baronibus feudi titulo ſunt cõmendatæ. Quædam ab initio Cæſaris Imperio relictæ, vel poſtea ex principum & ordinum poteſtate exemtæ immediate iuris imperialis eſſe cœperunt, quæ ad differentiam earũ quæ in perpetua libertate remanſerunt, non Reich, ſed Freyſtätte appellatas fuiſſe, memorat Munſter. *Coſmographia lib.* 3. *c.* 18. Siue autẽ ab initio liberæ relictæ, vel poſtea immunitate donatæ ſint ciuitates, ad immediatam

atam subiectionem nihil interest, sed omnes pari iure censentur communique appellatione der Frey vnd ReichsStätte comprehenduntur, ac in Comitiis, in duo latera † vel subsellia distribu- 15
untur, Rhenanum & Sueuicum: vulgo die Reinische vnd Schwäbische Banck.

Vt autem ex reliquis † ordinibus quidam singulari dignitate 16
& excellentia ad Imperii maiestatem augendam titulus singularibus Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, Imperij sunt ornati, sic etiam quatuor primariæ Ciuitates AVGVSTA AQVISGRANVM METVM LVBECA speciali priuilegio *κατὰ ἐξοχὴν* imperii ciuitates appellantur Petr. de Andl. *in tr. de Imperio Rom. cap. 16. de principibus ac proceribus super quibus Romani Imperij est fundatus potentatus*, qui tamen pro Meto Moguntiam ponit, non Imperii, sed sedis Archiepiscopalis oppidum: Munster. *Cosmographiæ lib. 3. cap. 18.* Onuphr. Panuinus *de Comitiis Imperator. tit. de Imperij cæteris principib. ac liberis Imperii ciuitatib.*

Ciuitates itaque Imperiales † quæ vel expresso Cæsarum pri- 17
uilegio vel præscriptione hominum memoriam excedente Crauett. *consil. 54. num. 14.* Roland. à Valle, *consil. 3. num. 28.* vim & effectum priuilegij ex certa scientia concessi obtinente Iacob. Intrigiol. *de feud. quæst. 39. num. 49. & seq.* iurisdictionem, quam olim Imperatores per præfectos Imperiales vulgo Reichs Vögt/ explicacare solebant. Munster. *in Heluetia*, Iosias Simler. *de Repub. Heluetiorum libro 1. fol. 5.* quæsitam habent in vrbibus suis, tam quo ad causas quam personas eandem iuris reddendi quam principes, prælati, Comites & Barones in prouinciis suis, obtinent potestatem, iisdemque modis, quibus eorum, ciuitatum quoque iurisdictio restringitur, suspenditur, ac tollitur. Nec ad hanc rem opus est earum cum præsidibus Prouinciæ comparatione, de qua Iason *in l. 1. n. 22. & 23. de offic. eius cui mandat. est iurisdict.* Ioan. Andr. *in addit. ad Spec. in tit. de iurisd. omn iud.* Ang. *in l. 1. § solet. Quando appell.* Præsidis enim (ita dicti, † quod præessent Prouinciæ *l. sæpe. &* 18
l. generaliter. de offi. præ. vel iurisdictioni, *l. ex quacunq. si quis in ius voc. non ierit:*) nomen tam ante quam post cõstitutum Imperium vsitatum generale, & omnibus penè officiis commune fuit, quæ ad

 pro-

prouinciarũ administrationem pertinere videbantur Laz. *com. Reipub. Romanæ lib. 2. c. 8. in princ. l. 1.* & ibi Baro *de offic. præsid.* quos & Rectores vel Correctores in quibusdã prouinciis appellari solitos affirmat Papin. *l. pẽ. de offic. præsid.* Idemq; est cũ legato Budęus *in Annot. in D. tit. de officio Proconsul.* Sub Iustiniano quo imperante forma prouinciarum mutata fuit, Guid. Panciroll. *in Notitia Imperii orientalis cap. 111. in fine.* Moderatores etiam Prætores, Comites, Vicarii appellati sunt, qui prouincas regebant. *l. 1. C. Vt omnes Iud. tit. de offic. Rector. Prouinc. & Authent. de appellat.* Baro *d. l. 1. de offic. præsid.* qui hodie gubernatores, locum tenentes Rectores, ordinarii appellantur, Specul. *in titul. de iurisdict. omn. iudic. versicul. Iudicum.* Lancellott. Conrad. *in specul. om. iud. lib. 1. c. 7. n. 3.*

19 His etsi liberæ † Imperii ciuitates nostri temporis in eo quidem sint similes, quod vt illi tam quæ voluntariæ quam contensiosæ iurisdictionis fuerunt, exercere potuerunt in vniuersa prouincia. *l. 2. de offic. præs.* tam in ciuilibus, quam criminalibus iudiciis *l. de omnibus. l. omnia, & seq. l. congruit. l. obseruandum. de offic. præsid.* Item vt illi maius Imperium in prouincia sua habuerunt omnibus post principem *l. præses. eod. titul.* Sic hę quoq; in vrbibus sibi ab Imperio concessis tamen, non tantum quoad iurisdictio-
20 nem, † sed & alia in multis amplior & excellentior earum potestas præsidum est officio. Primo enim etsi præsides semel constituti tam ab initio Reipub. quam sub Augustis non temere mutarentur, sed per multos annos continuarentur: inclinante tamen Imperio prouinciarum rectura tãtum annua fuit, & sic pro principum arbitrio temporaria & mutationi obnoxia, vt ex Liuio & Cassiodoro refert Zasius *com. Reipub. Roman. lib. 2. cap. 8. fol. 189. n. 54.* Ciuitatum vero iurisdictio, potestas, ac dignitas perpetua est non tantum ex natura priuilegiorum, *l. 4. de iure immunitat. & cap. Decet. de regul. iur. num. 5.* Oldrad. *consil. 300.* Socin. *cons. 61. libro primo.* Decius *in cap. cum accessisset. num. 64. de constit.* Tiraquell. *in repet. l. Boues. §. hoc sermone. in 8. limitat. de verb. signif.* Felin. *in cap. 2. 7. limit. de treuga & pace.* Tapia *in repetit. l. fin. cap. 4. 1. part. num. 48. de constit. princip.* Et quia ius reale innominatum in iurisdictione ac reliquis iuribus sibi à principe tributis ciuitates quæsitum habent,
per

Digitized by Google

per ea quæ tradunt Bald. *in l. Qui se patris. C. vnde legitimi* Andr. Isern. *in capit.* 1. §. *similiter. num. de Capitaneo qui cur. vend.* Lucas à Penna *in l. Qui fundos. C. de omni agro deserto. libro* 11. Paul. Molin. *de primogen. Hispan. cap. 3. num. 21. libro 2.* Anton. Gab. *tit. de non tollendo iure quæsito concl. 7.* Tapia *in l. fin. de constit. princip. cap. 11. 2. part. numero 54. de const. Princip.* Sed ideo maxime quod ciuitates singulę, non minus quam Electores, principes ac reliqui proceres inter status & membra imperii numerentur, & vacante sede Imperatoria earum classis cum Electorum ac principum ordinibus totam ἀρχὴν πολιτικὴν ἀόριστον vti appellat Aristo *polit. lib. 3. cap. 1.* id est, Imperium politicum vel ius maiestatis Reipublicæ Romanæ indefinitum & nullo tempore circumscriptum ex triente: constituto vero Imperio & creato Cæsare ex sextante indiuiso obtineant & in ferendis suffragiis ac de Repub. disponendi non minorem quam illi (eligendi Regis & aliis quibusdam septemvirorum prærogatiuis exceptis) obtineant.

Secundo etsi vt ait Vlpianus præses ipso iure delati officii in prouincia sibi commēdata maius imperium habuerit, omnibus post principem *d. l. præses. de offic. præs.* vt ita nullus magistratus in primo iudicio de re quacunque ius dicere potuerit, præter præsidem. Tamen à præside non tantum ad proconsulem diœceseos administratorem prouocatio permissa fuit *l. si proconsul. C. de appellatio.* Bar. *d. l. præses. de offic. præs.* Sed & modi omnes omittendæ vel tollendæ iurisdictionis, tam communes quam proprii, generales & speciales, reuocatio nimirum, priuatio propter delictum inhibitio, auocatio, suspensio, per generationem vel protractionem iustitiæ Dilationem, Relationem, recusationem, Restitutionem in integrum & alii de quibus in genere plene tractauimus suprà *lib. 1. cap. vlt.* locum habent: A ciuitatibus vero Imperialibus, etsi cæteris modis non minus vt aliarum ordinum earum iurisdictio tolli & suspendi possit, vsu tamē nostrorum temporum nec reuocatio nec auocatio permittitur. Vt in genere de iurisdictionis iure reali per contractum vel priuilegium quæsito non tollendo, quale est, vt iam diximus ius ciuitatum imperii omnium docuimus. *d. c. vlt. lib. 1.*

Tertio etsi iurisdictionem more maiorum competentem plenam habuerint præsides. *l. de omnibus. & l. seq. de offic. præsid.* pleraq; etiam meri Imperii negotia iis sunt commendata, vt patet ex *l. illicitas. & l. congruit. d. tit.* id tamen integrum non habuerunt, sed pœnæ quædam grauiores principi reseruatæ fuerunt, ita vt eo inconsulto deportare & publicationem omnium bonorum facere siue proscribere iis non licuerit. *l. 2. §. præsidem. de pœnis. l. inter pœnas. §. 1. de interdict. & re legat. l. vnic. C. ne sine iussu princ.* Item nec interdicere potuit vltra tēpus administrationis suæ, ne quis arte sua vteretur per *l. vlt. de pœn.* Scipio Gentilis *de iurisd. lib 3. cap. 20.* Quod generale fuit in his, quæ pertinent ad delictorum coercitionem & quæ meri imperii fuerunt lege dari atque finiri soliti, vt nec omnibus semper ac plenum daretur, sed ea tantum magistratus haberent quæ specialiter legibus vel constitutionibus tributa fuerunt, Cuiac. *ad d. tit. C. ne sine iussu princ.* Ciuitates vero Imperii veteri deferendarum singularum partium iurisdictionis more sublato integram iuris reddendi & tam in ciuilibus ac pecuniariis, quàm capitalibus rebus & notionem & imperium, quo ad iudicium primum, plenam & absolutam potestatem habent.

Quarto Præsides iurisdictionem tanquam ministri & mandatarii non suo sed administratorio nomine exercuerunt, vt patet ex *l. præses. §. fin. & toto titul. de offic. præs.* Baro ad *tit. de offic. præfecti Augustal. & in d. l. præses 3. de offic. præsid.* Ciuitates vero imperiales iurisdictionem non simpliciter mādatam, sed iure quod diximus quodam in re innominato obtinent. Et quo ad ἀρχὴν πολιτικὴν nō ministri sed συνάρχοντες ac Domini pro rata proportione inter alios ordines diuisa, vt est natura Aristocratici imperii habētur.

Quinto, hoc etiam priuilegiis liberarum quarundam ciuitatum accensetur quod in primo iudicio non statim in Camera Imperiali Cæsarem regulariter repræsentante, sed coram iudicibus suis priuilegiatis vulgo der Außträge/ cōueniri debeant. Gail. *obs. lib. 1. nu. 20.* Wilhelmus Roding. *Pand. Cam. lib. 1. de iurisd. titul. 4. cap. 7. num. 1.* Pręsides vero omnes recta apud principem in ius trahi potuerunt, ad quem etiam prouocatio ab his fuit. *l. de procons. C. de Appellat.* Baro *l. præses. de offic. præs.*

Quod

Digitized by Google

Quod autem dicitur ciuitates † tantum in vrbibus suis posse, 21
quantum Imperator in imperio vel generaliter iura principis habere per multa adducta à Geil. *de pace publ. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 11. Scip. Gentilis *de iurisdict, lib.* 3. *cap* 22. Captio est ex parte ad infinitum, qua id, quod aliquatenus, vel secundum quid vel quodammodo rectè dicitur, quasi ἁπλῶς omnino & in totum pronunciatum accipitur. Quomodo enim regia & amplissima Cæsaris potestas à principum ciuitatum ac reliquorum ordinum iure tam in administratione vniuersæ Reipublicæ, quàm in specie, quoad iurisdicendi facultatem differat, ex iis, quæ suprà *lib.* 1. *c.* 4. *&* 6. Item *lib.* 2. *cap.* 1. 2. 3. *&* 4. tractauimus, perspicuum est.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM HOC IN TRACTATV DE IVRISDICTIONE ROmani Imperii contentorum locupletissimus:

In quo prior numerus marginalem, posterior folium significat.

A.

Actuum

An

Digitized by Google

porum

Vtriusq;

D.

E.

Effectus

F.

G.

H.

In

praemiss-

Regulæ

Digitized by Google

 Obli-

INDEX.

O.

P.

Magni

Poli-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Q.

Regula

Digitized by Google

Digitized by Google

FINIS.

590

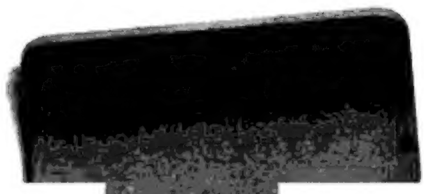

Digitized by Google

Digitized by Google

LEGATORIA
R. SALV
Via Val Sa
Tel.
1971

Digitized by Google

Digitized by Google